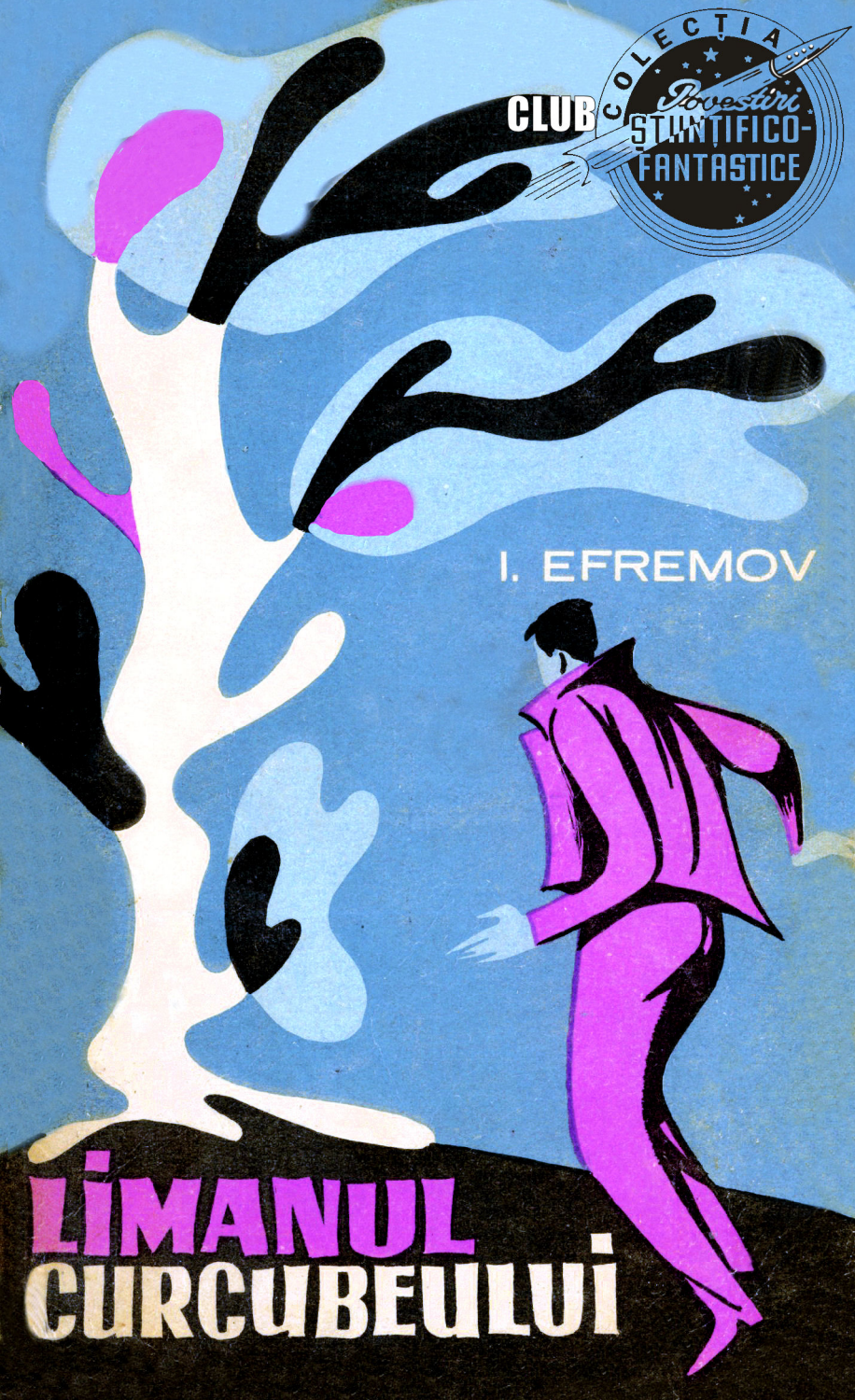
CLUB
COLECȚIA
Povestiri
ȘTIINȚIFICO-
FANTASTICE
I. EFREMOV
LIMANUL
CURCUBEULUI

SCAN: connieG
PRELUCRARE şi
editor prima ediție digitală:
Costin Teo Graur
iulie 2011

И. ЕФРЕМОВ

БУХТА РАДУЖНЫХ СТРУЙ

Научно-фантастические рассказы
Советский писатель, Москва 1959

ÎNTÎLNIRE DEASUPRA TUSCAROREI

S-a întîmplat cu ani și ani în urmă. Eram secund pe o navă măricică ; se numea „Komintern", avea cinci mii de tone și era de construcție solidă, englezească. Făceam naveta între Vladivostok și Kamciatka, uneori abătîndu-ne mai spre sud, pînă la Șanhai, sau numai pînă la Henzan și Hakodate.

Iulie 1926. Eram într-o cursă obișnuită spre Petropavlovsk, cu escală la Hakodate, prin urmare trebuia să trecem prin strîmtoarea Tsuhara. Ieșirăm din Hakodate pe înserat, iar după 24 de ore ne surprinse o furtună nemaipomenită, adevărat taifun, venită dinspre sud-vest. Marea era atît de agitată, încît, în timp ce ocoleam capul Nemuro, valurile începură să acopere vasul. Aveam o încărcătură prețioasă pe punte și, în afară de asta, diferite mașini, destul de fragile, în cală. Căpitanul nostru, Begunov, un bătrîn cam posac, dar de treabă, mă chemă pe pasarela de comandă la o scurtă consfătuire, după care hotărî să întoarcă nava, pentru a prinde vîntul aproape din pupa. De îndată vasul încetă să mai ambarce apă și, în ciuda valurilor infernale, pluti mai liniștit. Am fost nevoit să trasez un nou itinerar în locul celui obișnuit : lăsam la nord insula Sikotan și navigam mai la est de insulele Kurile...

Furtuna ne zgîlțîi zdravăn toată noaptea și numai a doua zi dimineața se mai ostoi. Vîntul, însă, bătu tare pînă seara, cînd se potoli și el. Mă culcai devreme — ultimele 24 de ore fuseseră nespus de obositoare pentru mine.

Noaptea aceea fu — lucrul cu totul neobișnuit pe meleagurile astea — calmă, clară și fără lună. Dormii dus, dar, după un obicei temeinic înrădăcinat, mă trezii la

primele bătăi de clopot. Deşi nu le numărasem, ştiam că pînă la cart mai aveam o jumătate de oră. Într-adevăr, după cîteva clipe îşi făcu apariţia bufetierul, cu o stacană cît toate zilele plină cu cacao aburindă. Bun obicei! Îl recomand oricui, înainte de cart, căci nici frigul, nici umezeala nu te mai pătrund, şi nici somnul nu te mai îmbie. Sării în picioare, mă îmbrăcai în doi timpi şi trei mişcări, dădui stacana pe gît şi, după ce-mi aprinsei luleaua, mă întinsei din nou pe pat. Ce plăcere sînt aceste zece-cincisprezece minute înainte de a ieşi în frig, întuneric, umezeală şi ceaţă, pentru un cart de noapte!

Trăgeam în piept fumul, aromat şi tare, ascultînd în acelaşi timp cu atenţie plescăitul neregulat al valurilor şi zgomotul ritmic al maşinilor. Huruitul lor destul de puternic şi trepidaţia uşoară a întregului vas aveau asupra mea un efect liniştitor, ca o muzică molcomă. În cabină era cald, lampa de pe măsuţă lumina viu o carte pasionantă — singura mea plăcere după cart. Îmbrăţişai dintr-o privire, înduioşat, cabina mea — minuscul „apartament" ce mă-nsoţea în peregrinările mele la douăzeci de picioare deasupra Oceanului Pacific, verde ca smaraldul şi înfricoşător de adînc — şi-mi dădui seama pentru prima oară că marina mă îmbiase înainte de toate pentru că făgăduia să-mi lase timp berechet pentru meditare, spre care avusesem totdeauna înclinaţie.

Şirul gîndurilor fu curmat de o bătaie în uşă. Uşa se deschise şi în prag apăru silueta masivă a căpitanului.

— Ce vînt te-aduce cu noaptea-n cap, Semion Mitrofanovici? îl întrebai eu, ridicîndu-mă într-o rînă şi întorcînd spre dînsul un fotoliu respectabil. Cred că nici nu s-a crăpat de zi.

— Cum, nu s-a crăpat de zi! Mai e puţin şi stingem luminile. Mai rar o vreme ca asta!...

— Vremea asta-i potrivită pentru somn, decretai eu. Numai că bietul de mine, sînt de cart. Dar dumneata ce faci?

— Ehe, he, tinereţe! Numai la rîzgîială vi-i gîndul! răspunse cu blîndeţe căpitanul. Eu, unul, sînt bătrîn, n-am nevoie de mult somn. Am inspectat puntea, am văzut ce pagube ne-a adus furtuna... A, să nu uit,

adăugă el, în timp ce îmi înfășuram gîtul cu un fular și-mi puneam mantaua, Evgheni Nikolaevici, verifică în cursul zilei ortodromia [1], ca să nu ne bizuim numai pe calcule.

— Negreșit, Semion Mitrofanovici, doar avem rută nouă, îl asigurai eu în timp ce scăpăram un chibrit și-mi aprindeam din nou luleaua.

O izbitură neașteptată urmată de o bufnitură surdă, cutremură coca vasului. Aproape în aceeași clipă se auzi undeva, la pupa, un huruit și zgomotul mașinilor se întrerupse. Eu și căpitanul ne privirăm cîteva secunde în ochi, fără o vorbă, trăgînd cu urechea. Mașinile porniră din nou — și iar huruitul acela, urmat de tăcere. Chibritul aprins pe care-l mai țineam în mînă îmi arse degetele; luînd-o înaintea căpitanului, m-am năpustit afară din cabină...

Cine a navigat mult va înțelege starea-mi sufletească din momentul acela, de ce mă tulburase atît de mult oprirea mașinilor în largul oceanului. Inima viguroasă a navei prin pulsațiile ei îi dă viață și putere, ca să înfrunte elementele naturii. Dar inima se oprise și nava era moartă. Acum devenea o jucărie pentru perfidul Ocean...

Îndreptîndu-mă spre scară, alunecai, și de-abia acum îmi dădui seama că nava se înclinase spre babord. Căpitanul mă ajunsese din urmă. Gîfîia, trădîndu-și neliniștea, dar bătrînul lup de mare nu scotea o vorbă.

Puntea era cufundată în întuneric. Zorile de-abia mijeau și nu se vedea decît silueta navei. La camera hărților ușa era întredeschisă, lăsînd să răzbată afară o fîșie de lumină. Auzii vocea îngrijorată a celui de-al treilea ofițer, de pe pasarela de comandă:

— Mare belea, Semion Mitrofanovici! Am dat peste o stîncă... Mă tem că elicea s-a rupt, cîrma e înțepenită... Căpitanul țipă înfuriat:

— Pe dracu stîncă! Aici nici nu dai de fund!

„Fosa Tuscarora", mă fulgeră un gînd, și mă mai liniștii.

Căpitanul urcă pe pasarela de comandă. Locul meu era pe punte.

---

[1] Ortodromie — linia cea mai scurtă dintre două puncte de pe suprafața globului terestru care reprezintă un arc al marelui cerc. (Nota red. rom.)

— Şeful echipajului şi timonierii de cart, veniţi aici şi pregătiţi sonda ! ordonai eu.

Scrutai cu ochii întunericul şi-l văzui pe căpitan aplecîndu-se spre portvoce : „Vorbeşte cu mecanicul", îmi zisei eu. Telegraful ţîrîi slab. Din nou hurui ceva sub pupa. Telegraful zbîrnîi din nou şi în aceeaşi clipă maşinile încetară din nou să funcţioneze.

— Evgheni Nikolaevici, aruncă sonda la tribord, răsună glasul căpitanului.

Transmisei ordinul mai departe. Şeful echipajului răspunse din beznă :

— Nu dăm de fund !

— Mai aproape de prora, lîngă vinciul ancorei ! comandă iarăşi căpitanul.

— Două mărci şi două ! răspunse şeful de echipaj.

— Paisprezece picioare ? Ce naiba ! exclamai eu.

La babord, adîncimea varia între 12 şi 18 picioare, iar la pupa era de 20 de picioare.

Se lumina. Mă aplecai peste bord, străduindu-mă să deslușesc ceva în apa neagră care plescăia jos. Oceanul răsufla greu şi rar, răsuflarea pe care noi, marinarii, o numim hulă. Spre mirarea mea simţii că unda mare şi lungă legăna bastimentul fără nici o izbitură — lucru inevitabil dacă am fi eşuat pe o stîncă. Căpitanul mă chemă pe pasarela de comandă. Aplecat peste parapet, scruta cu îndîrjire valurile la babord. Aprinserăm un proiector. Negura cenuşie a zorilor se îndepărta de navă. Observai că, spre deosebire de rest, la babord valurile erau mai mici şi mai scurte.

— Evgheni Nikolaevici, calculează-mi repede poziţia vasului !

— Imediat, Semion Mitrofanovici ! Mă îndreptai spre camera hărţilor.

— Coborîţi o barcă ! strigă căpitanul. Petea (aşa-l chema pe al treilea ofiţer), treci cu sonda în barcă.

Căpitanul, care căuta să stabilească proporţiile avariei fără a se agita de prisos, crescu şi mai mult în stima mea. „Straşnic e bătrînul !" îmi ziceam eu, în timp ce potriveam raportorul pe hartă. Dar n-apucai bine să calculez, că şi auzii în spate paşii căpitanului.

— Ei, cum e ? întrebă el netulburat, aruncînd doar în treacăt o privire la harta pe care însemnam poziţia va-

sului — un punct depărtat de insulele Kurile, deasupra abisului înfricoşător al Tuscarorei.

Un gînd neaşteptat mă străfulgeră şi exclamai :

— Cred că am înţeles, Semion Mitrofanovici.

— Ce spui ?

— Cred că am dat peste o epavă.

— Aşa zic şi eu, încuviinţă căpitanul. Riscul era unul la un milion, dar nu mă plîng, ce mai noroc am avut... Hai să vedem ce arată măsurătorile lui Petea.

Urcarăm pe pasarela de comandă.

Barca tocmai acosta la babord. Bănuielile noastre se confirmau : ceva mai departe de vas nu mai dăduseră de fund.

Dimineaţa era strălucitoare. Din cală ieşiră intendentul şi şeful de echipaj, să raporteze că apa nu pătrunsese nicăieri. În vremea asta apăru şi inginerul, om cu mare experienţă, şeful echipei de salvare ce urma să despotmolească un vas japonez, „Americamaru", eşuat pe un banc de nisip.

Inspectă vasul, apoi urcă pe pasarela de comandă.

— Începem, căpitane ? întrebă el.

— Da şi cît mai repede, încuviinţă acesta.

— Vă duceam să-i scoateţi de la ananghie pe japonezi, şi uite că noi înşine am naufragiat !

Două namile de scafandri laţi în spete, de bună seamă înzestraţi cu o forţă puţin obişnuită, începură să se pregătească. Eu făcusem cîteva scurte imersiuni în apă, dar nu-i văzusem încă niciodată pe scafandri lucrînd în larg şi-i urmăream cu interes.

Măsurătorile făcute din barcă stabiliseră cu aproximaţie lăţimea epavei. La babord fu fixat un tangon [1], de la care spînzura o scară îngustă. Scafandrul se înarmă cu o prăjină lungă şi începu să coboare în valuri, proptindu-se cu prăjina în bordul vasului cînd scara se balansa. Deodată, dădu drumul scării şi dispăru sub apă, lăsînd la suprafaţă puzderie de băşici de aer.

Şeful echipei de salvare stătea, la bord, lîngă telefon. Ne făcu un semn cu mîna, chemîndu-ne lîngă el.

Razele soarelui care apăruse la orizont mă ajutară să întrezăresc o masă întunecoasă ce se contura vag sub noi.

[1] Tangon — grindă de lemn fixată în exteriorul bordului navei. În caz de necesitate grinda se pune perpendicular faţă de bordul navei. (Nota red. rom.)

— Înapoi! strigă în receptor inginerul. Aşa... ei, acum strecoară-te !... Dar mai departe ? Bine...

— Cum bine ? întrebă nerăbdător căpitanul.

Dar inginerul nu-i răspunse. Trecuseră, după cît mi se părea, mai multe minute de aşteptare încordată. Membranele telefonului zbîrnîiau surd din cînd în cînd.

— Încearcă să pătrunzi în încăperile sau în magazia de la pupa, spuse la un moment dat inginerul şi trecu telefonul celuilalt scafandru. Iată ce e, căpitane, continuă el, întorcîndu-se spre Begunov. Minune, nu altceva ! Din faţă venea pe sub apă o navă scufundată. „Komintern"-ul nostru, care are linii foarte ascuţite, a lovit-o din viteză şi a pătruns în coca epavei ca un topor într-un buştean. Probabil că s-a înţepenit bine. Epava este un velier mare de lemn, foarte vechi. Catargele sînt, fireşte, rupte. Etrava [1] „Komintern"-ului este înţepenită în magazia din pupa vasului cu pînze, iar elicea şi cîrma sînt chiar deasupra resturilor bompresului [2]. Slavă Domnului, au rămas nevătămate ! Cînd încercam să punem în mişcare maşinile, elicea se lovea de bompres. Solidă mai e această corabie — asta mă miră mai mult ca orice !

— Tovarăşe inginer, glăsui căpitanul, ia explică-mi, rogu-te, cum a putut epava să plutească atîta timp, şi încă între două ape, ca un submarin ?

— Foarte simplu : corabia e de lemn şi probabil că are şi o încărcătură uşoară. Am trimis scafandrul în cală, să vadă ce e acolo. Apoi, epava abia se zărea la suprafaţa apei şi cred că nava noastră a dat-o mai la fund... Da, sigur, poate să iasă, spuse inginerul scafandrului de la telefon, întrerupîndu-şi explicaţiile.

Echipajul, care se adunase lîngă bord, împreună cu căpitanul şi cu noi ceilalţi, se uita la scafandrul ce urca scara ca la un sol de pe alte tărîmuri. Ni se părea din cale-afară de brav acest om, care nu pregetase să coboare în mijlocul Pacificului şi să se plimbe în adîncuri pe epava unei corăbii ce cutreierase mările şi oceanele cu mult timp înainte. Ochii radioşi şi niţel ironici ai scafandrului, ce-şi scosese casca, nu trădau de loc oboseala pe care fără îndoială că ar fi trebuit s-o simtă.

[1] Etravă — parte rezistentă a corpului navei situată la extrema prova. (Extrema pupa — etambon.) (Nota red. rom.)

[2] Bompres — grindă la prova navei care serveşte pentru ridicarea ancorei. (Nota red. rom.)

Ne adunarăm în camera hărţilor şi scafandrul schiţă cu aproximaţie coca epavei, care ne surprinse prin liniile sale desuete. Ştiind că mă interesase întotdeauna istoria marinei şi îndeosebi a vaselor cu pînze, căpitanul mă întrebă dacă n-aş putea identifica clasa şi vechimea vasului. Desigur, mi-era foarte greu să mă orientez după liniile sumare schiţate de scafandru. În tot cazul, era o corabie foarte mare, cu trei catarge, cu corpul lat şi pupa ridicată. După părerea mea, trecuse cel puţin un veac de cînd fusese construită. Coca vasului, ne spuse scafandrul, era dintr-un lemn foarte tare, iar cala, probabil, era umplută pînă sus cu plăci de plută uşoare.

După ce chibzui în fel şi chip, inginerul spuse că va încerca să arunce în aer tribordul velierului, ca pluta să iasă afară, iar coca de lemn, grea şi îmbibată cu apă, să se ducă la fund şi noi să ne degajăm.

— Atunci, pe toţi sfinţii, haideţi să ne descotorosim de epavă! exclamă căpitanul.

Dar inginerul tot se mai codea.

— Ce mai e? se alarmă căpitanul.

— Iată ce. Mi-ar trebui doi oameni, ca treaba să meargă mai repede şi fără primejdie. Dacă nu putem pătrunde prin cală spre bord, vom fi nevoiţi să facem o spărtură dinafară, dar e foarte greu să lupţi cu curentul. Noroc că oceanul e atît de liniştit, ca niciodată, altminteri ar fi rău de noi.

— Dar dumneata ai doi scafandri, spusei eu.

— Într-adevăr, am doi scafandri, dar unul trebuie să rămînă sus, lîngă pompă, fiindcă restul echipei noastre a plecat înainte, cu „Lozovski". De asta stau şi mă gîndesc ce-i de făcut...

În clipa asta îmi adusei aminte de modesta mea practică de scafandru. „Ce-ar fi dacă aş coborî?" îmi ziceam. Desigur, în larg nu prea mi-era la îndemînă, în orice caz, însă, eram sigur că aş fi de folos ca auxiliar. Oferii inginerului serviciile mele ca scafandru secund şi, drept răspuns la zîmbetul lui neîncrezător, îi destăinuii talentele mele ascunse.

— Bine, atunci, să hotărască scafandrul dacă te ia sau nu ca ajutor, se îmbună inginerul.

Scafandrul mă cîntări dintr-o ochire şi mă întrebă cîte ceva din meserie. Pesemne că răspunsurile mele îl satisfăcură, căci primi să mă ia ca ajutor, punîndu-mi,

însă, în vedere să nu cer nimănui socoteală dacă valurile mă vor da cu capul de bordul navei.

Ascultai cu atenţie toate instrucţiunile, gîndind în acelaşi timp că dacă „voi fi dat cu capul de bordurile navei", atunci fără doar şi poate că nu prea îmi voi reaminti sfaturile scafandrului...

Echipajul se înveseli cînd auzi că am să cobor în apă, şi, în timp ce mi se punea costumul de scafandru, avui în repetate rînduri prilejul să aud ironiile la care marinarii se pricep de minune, de data asta, însă, cu o nuanţă de simpatie.

În sfîrşit, pregătirile se terminară. Casca, pusă pe cap, mă despărţi brusc de restul lumii. Tovarăşul meu dispăruse sub navă în timp ce eu, mişcîndu-mi anevoie tălpile nespus de grele, începui să cobor scara. Oglinda de un verde închis a apei, ce se legăna sub mine, mă fascina. Trebuia să pîndesc momentul cînd valul se retrăgea, ca să apăs cu ceafa ventilul de evacuare, să golesc astfel cît mai mult costumul de aer şi să mă scufund. Totul merse strună şi, după cîteva secunde, o ceaţă groasă acoperi fereastra căştii. Într-adevăr, apa mă împingea cu putere dinspre stînga şi numai adunîndu-mi toate forţele, izbuteam să mă menţin pe suprafaţa înclinată ce suia în dreapta mea şi să mă orientez. Soarele, care strălucea puternic în ziua aceea, lumina destul de bine şi adîncurile. Reuşii în sfîrşit să desluşesc ce era în jurul meu — la început silueta corăbiei scufundate ; pe ea cădea pieziş o umbră neagră, dinspre bordul „Komintern"-ului. Apoi zării o ridicătură pătrată, desigur restul unei suprastructuri de pe punte, iar în spatele ei un fel de buturugă de lemn, despre care aveam să aflu apoi că era rămăşiţa unui catarg. De ea se rezemase celălalt scafandru. Mă grăbii să-l ajung din urmă şi amîndoi ne îndreptarăm spre bordul corăbiei, eu păşind în spatele lui. Coborîrea era anevoioasă pe puntea înclinată şi alunecoasă, acoperită de alge, scoici şi de o pojghiţă vîscoasă. Din fericire, curentul ne venea în piept şi puteam să ne păstrăm echilibrul. Aşa cum ne înţeleseserăm la suprafaţă, trebuia să pătrundem în cală prin încăperea de la pupa corăbiei care fusese spartă.

Bordul epavei se contura acum limpede pe fondul apei slab luminate. Dincolo de bord se întrerupeau reflexele palide de lumină şi domnea întunericul : acolo era abisul

fără fund, iar apa părea ca cerneala. Mă cutremurai fără voie la gîndul că vasul atîrnă deasupra unei prăpastii de opt kilometri...

O dată cu valurile de pe puntea epavei alergau şi petele de lumină. Urmărind reflexele palide verzui ale soarelui, încercam să-mi dau seama cum arăta nava. Memoria, ce mi-o exersasem pe atîtea conture de veliere vechi, îmi veni în ajutor. Prin stratul gros de scoici şi de alge şerpuitoare ghicii, mai curînd decît văzui, un vas cu trei catarge, cu corp lat, foarte masiv. Prova joasă şi turtită, pupa înaltă aminteau de secolul XVIII. După frîntura foarte groasă de bompres ghiceai cît de lung fusese — ceea ce de asemenea caracteriza corăbiile din secolul XVIII. Corpul se păstrase neaşteptat de bine, chiar şi capacul bocaportului [1] mai era la locul său. În faţa catargului principal se căsca o gaură uriaşă. Puntea, turtită de vasul nostru, se lăsase în jos, carlingele [2] de pe punte fuseseră strîmbate, traversele de punte, rupte şi răsfirate. Aspectul acestei părţi devastate a corăbiei era, mărturisesc, sinistru, cu atît mai mult cu cît în găuri şi crăpături se aciuise o beznă de nepătruns.

Încremenii în faţa acestui haos de bîrne şi scînduri frînte, dar însoţitorul meu aprinse o lanternă electrică puternică şi o luă spre stînga. Într-adevăr, aici mijea în întuneric, aşa cum presupusesem „teoretic" coridorul din dreapta al dunetei, pe care ciocnirea nu-l vătămase. Aprinsei la rîndul meu lanterna şi, ţinîndu-mă cît mai aproape de scafandru, păşii înăuntru, pipăind cu picioarele scîndurile de pe jos. La dreapta noastră se cernea o lumină cenuşie, care răzbătea, după cum îmi dădusem seama imediat, prin spiraiurile [3] din pupa, mai bine zis prin ce mai rămăsese din ele. Gurile de magazie, dacă mai existau, rămăseseră, desigur, în urma noastră, mai la dreapta, şi trecusem, probabil, pe lîngă ele cînd intrasem în încăperile pupei. Îmboldit de o curiozitate nestăpînită, cercetam totul; îmi dădui repede seama că lumina se profila prin salonul ofiţerilor. În faţa sa tre-

[1] Bocaport — deschidere în puntea navei, care serveşte pentru acces în interior. (Nota red. rom.)

[2] Carlinga — întăritură longitudinală continuă a corpului navei sub punte şi pe fund. (Nota red. rom.)

[3] Spirai — deschidere în puntea navei care serveşte pentru aerisirea şi luminarea încăperilor situate sub punte. (Nota red. rom.)

buia să fie, aşa cum se obişnuieşte, cabina căpitanului. De bună seamă că aici, în peretele din dreapta mea, pe care juca acum o pată de lumină cenuşie, abia vizibilă, era uşa cabinei unde aş fi putut afla, poate, misterul corăbiei. Mă îndreptai cu paşi siguri spre dreapta. Lumina lanternei electrice, care în apă devenise roşie, luneca pe peretele cafeniu închis, neted, fără o crăpătură sau deschizătură. Pipăii peretele cu mîna înmănuşată şi curînd simţii pe scîndurile vîscoase muchia unui urcior.

„Asta e uşa", îmi zisei eu şi începui să împing scîndurile cu umărul. Dar nu cedau. Lovii cu ranga de fier şi, la a patra izbitură, lemnul se sparse atît de brusc, încît eram să scap drugul în gol, mai bine zis în apa dindărătul uşii. Împingeam mereu uşa, cînd, deodată, răsări în spatele meu cercul luminos al lanternei celuilalt. Scafandrul îşi apropie casca de a mea şi în semiîntuneric citii pe chipul lui mirare şi îngrijorare. Făcui un semn spre uşă. Încuviinţă şi el din cap. În momentul acela auzii în receptor glasul slab al inginerului, care repeta stăruitor : „Tovarăşe secund, ce-i cu voi, de ce nu răspundeţi ?" Răspunsei scurt că pătrunsesem în încăperile de la pupa, că totul era în regulă şi că acum vom intra în cală. Glasul din receptor amuţi şi eu revenii la uşa îndărătul căreia eram încredinţat, fără a şti nici eu de ce, că se află cabina căpitanului.

Scafandrul pipăi şi el muchiile uşii şi băgă ranga între uşă şi toc. „Ei drăcie ! Probabil că uşa se deschide în afară", mă dumirii eu şi îmi asociai puterile celor de urs ale scafandrului. Nu trecură două minute şi ne aflam în bezna cabinei, care, într-adevăr fusese cîndva a căpitanului. Lanternele noastre luminau destul de slab, încăperea era mare şi nu putui să-mi dau seama cu precizie cum arăta. Podeaua era netedă şi lunecoasă. Ne încurcam mereu în nişte bucăţi de lemn, probabil resturi ale mobilierului. Vîrful cizmei mele grele lovi ceva. Lumina lanternei smulse din beznă colţul unei lăzi pătrate, care zăcea mai la o parte, lîngă peretele din stînga al cabinei.

— Aha ! exclamai triumfător.

Şi imediat auzii, venind parcă din altă lume, glasul inginerului :

— Ce „aha" ?

— Nu-i nimic, totul e în ordine, mă grăbii să-l liniştesc şi mă aplecai deasupra lăzii.

Nu era grea, dar mie, care şi aşa eram destul de împovărat cu scule şi ostenit de munca asta cu care nu eram obişnuit, îmi venea foarte greu să car această povară suplimentară.

Scafandrul celălalt ocolise între timp cabina prin dreapta, găsind şi el două lăzi mici, cu care se întorcea acum, strîngîndu-le subsuoară. Dădu satisfăcut din cap cînd văzu povara cu care mă tăbîrceam. Nemaigăsind în cabină nimic deosebit, ţinurăm o „consfătuire". Discutarăm prin telefoanele de la suprafaţă, adică prin cele de pe vas, apoi scoaserăm lucrurile găsite pe puntea epavei şi le aşezarăm la loc ferit. Ne-am întors din nou în coridor, unde am găsit îndată trecerea spre cală.

Cele ce-au urmat, teamă mi-e că nu le-aş putea povesti de-a fir-a-păr şi închegat. A fost o muncă nespus de anevoioasă în bezna fără fund a locurilor de trecere înguste şi înghesuite. În cele din urmă eu şi celălalt scafandru reuşirăm să aşezăm cîteva încărcături de explozibil în fundul şi la tribordul corăbiei. După ce terminarăm şi verificarăm firele, mă simţii istovit de tot şi mă rezemai, fără puteri, de un stîlp masiv din cală, lîngă pupa. Tovarăşul meu îşi dădu seama în ce hal eram şi mă lăsă să răsuflu. Cînd ajunsei din nou pe punte, lucru ce nu fu tocmai uşor, simţii o bucurie neroadă la vederea luminii palide a razelor de soare. Îmbrăţişai pentru ultima oară cu privirea puntea ciudată a epavei — gurna [1] din dreapta corăbiei şi fărîma de bompres, pe care ochii mei, obişnuiţi cu întunericul dinăuntru, le distingeau acuma clar.

Dădui semnalul : „Ridicaţi-ne". O lumină tot mai puternică năvăli asupră-mi, valurile ameninţau din nou să mă izbească de corpul navei. Salutai în sinea mea cu bucurie suprafaţa orbitoare a oceanului... În timp ce mîini pricepute îmi scoteau casca şi mă descotoroseau de costumul împovărător, fu tras afară din adînc şi tovarăşul meu.

Mă lăsai fără puteri pe o baba [2], uitîndu-mă cu admi-

[1] Gurna — împreunarea rotunjită a fundului, cu bordurile navei. (Nota red. rom.)

[2] Baba — coloană joasă din lemn, oţel sau fontă care serveşte pentru legarea parîmelor de manevră ale navelor. (Nota red. rom.)

rație la scafandru, care nu părea să-și fi pierdut nici după a doua imersiune vioiciunea-i provocătoare.

— Straşnic secund aveți, spuse el căpitanului. A făcut treabă, nu glumă ! Noi, mai bine zis dînsul, am scotocit peste tot și am găsit ceva în cabina căpitanului. Omul făcu un semn spre lăzile pe care le găsisem și care între timp fuseseră ridicate pe punte.

— Om vedea mai tîrziu ce e în ele, hotărî inginerul. Acum să aruncăm în aer epava.

Ochii tuturor oamenilor adunați pe punte erau ațintiți asupra cutiei cafenii a inductorului. Inginerul îngenunche în fața ei și începu să răsucească manivela. O învîrtea din ce în ce mai repede, micul aparat zumzăia închipuind o melodie curioasă. Toți așteptau cu răsuflarea tăiată. Tăcerea era adîncă ; numai valurile plescăiau în bordul înalt. Inginerul apăsă ușor, cu degetele-i subțiri, butonul de contact și un vuiet înfundat izbucni în apă, făcîndu-ne să tresărim. „Komintern"-ul se legănă, corpul lui de fier zdrăngăni ca un pian enorm. La babord plescăi un val înalt. În masa de apă care se depărta zărirăm bucăți de lemn negricios, iar după cîteva clipe suprafața apei se acoperi de o mulțime de plăci de plută înnegrite : încărcătura din cala corăbiei ieșise afară. Toți, de la căpitan pînă la bucătar, așteptau cu aceeași încordare cele ce vor urma. Se auzi un scîrțîit puternic, dar înfundat, apoi o ușoară zguduire, ca și cînd vasul ar fi fost împins de jos în sus. Așteptam mai departe, dar nu se mai întîmplă nimic ; numai valurile continuau să plescăie, fărîmele aruncate la suprafață de explozie bocăneau în borduri. Tăcerea o sparse glasul calm al inginerului :

— Ei, căpitane, ce mai așteptați ? Dă ordin de plecare.

— Cum, s-a terminat ? exclamă acesta, tresărind.

— Firește !

Căpitanul se repezi pe pasarela de comandă, telegraful țîrîi. De data asta huruitul neașteptat al mașinilor nu mai fu însoțit de zgomotul acela sinistru. Vasul prinse din nou viață și se urni din loc. La prova prinseră a plescăi din nou valurile. Cînd „Komintern"-ul vră, cu capul la compas, toți strigară în cor :

— Pentru inginer, ura, ura, ura !...

— Toată lumea la posturi ! tună căpitanul, care, contrar obiceiului, îşi aprinse o ţigară chiar acolo, pe pasarela de comandă. Puntea se goli.

Mă ridicai cam fără chef de pe baba, mă apropiai de tovarăşul meu de aventuri submarine şi-i scuturai tare mîna. Apoi, aruncai o privire înapoi, peste bord, spre valurile care legănau în depărtare resturile sfîrtecate de explozie şi, cu senzaţia neplăcută că făptuisem o crimă, îmi închipuii cum se scufundă acum încet, încet, în bezna adîncă, velierul acela, care rătăcise atîta vreme după naufragiul său, înfruntînd timpul şi oceanul... Puternica încordare care mă stăpînise pînă acum slăbi, apoi se topi cu totul. În locul ei, trupul şi mintea se lăsară pradă unei oboseli de neînvins. Spusei unui matroz să ducă lucrurile găsite în camera hărţilor, iar eu mă tîrîi spre pasarela de comandă.

Văzîndu-mă, căpitanul îmi întinse amîndouă mîinile :

— Ai fost la înălţime, Evgheni Nikolaevici, bravo ! Îţi mulţumesc. Diseară vom goli o sticlă de rom de calitatea întîi, împreună cu salvatorul nostru, şi-l arătă cu un gest pe inginer. Pînă atunci, du-te şi te odihneşte, văd cît eşti de obosit.

Coborîi cît putui de repede de pe pasarela de comandă şi, după un duş bun, mă îndreptai spre cabină. Mă trîntii pe pat şi un timp mi se năzăriră ba lumina tulbure din apă, ba unduirea petelor de soare, ba întunericul din cală... Cabina trepida, maşinile huruiau, nava îşi reluase mersul obişnuit. Toate cele întîmplate se prăbuşiră în neant... După un minut dormeam dus.

Se înserа, cînd mă trezii cu senzaţia că mă aştepta ceva neobişnuit. Îmi amintii deodată de lucrurile pe care le descoperisem pe velier. Mă îmbrăcai, luai în fugă o gustare şi mă dusei la căpitan, unde găsii o societate însufleţită de un rom de calitatea întîi, al cărui admirator nedezmînţit eram şi eu. Cînd mă văzu, căpitanul ordonă să se întindă pe covor o foaie de cort şi ne apucarăm să deschidem lădiţele cu pricina. Cea mai mare, care nu ceda în faţa dălţii, era dintr-un lemn tare. O răzbirăm numai cu cîteva lovituri zdravene de topor. În cabină se răspîndi un iz bizar, acru. Spre dezamăgirea noastră, nu găsirăm decît un terci de petice de piele tot ce rămăsese din jurnalul de bord. Căpitanul, inginerul şi mecanicul izbucniră fără să vrea în rîs cînd văzură ce

mutre lungi făceam eu şi scafandrul. Deschiserăm una din cele două lădiţe mici găsite de tovarăşul meu. Aflarăm un sextant de bronz, de bună seamă foarte vechi. Ştersei stratul de cocleală pe o parte şi putui descifra o inscripţie în limba latină. Aflai astfel că sextantul „era făcut de mecanicul Daniel"... — şi mai nu ştiu cum, i-am uitat numele — „din Glasgow, în anul 1784". Aceste date nu erau prea lămuritoare, pentru că instrumentele vechi englezeşti se întîlneau pe orice vas şi, datorită neobişnuitei lor rezistenţe, puteau fi folosite multă vreme.

A treia ladă, însă, ne răsplăti din plin strădania cu binecunoscuta bucurie a celui ce-şi atinge ţelul dorit. Învelişul exterior de lemn, foarte vechi, se frînse fără nici o greutate în mîinile noastre la prima încercare de a-l deschide, dînd la iveală, în lumina puternică din cabină, un borcan de cositor, cu luciu mat, de pe care picura apa. Borcanul era închis cu un capac gros, foarte tare înţepenit. Nu-l puturăm scoate şi, cu ajutorul unui ferăstrău adus de mecanic, tăiarăm marginea superioară. Sub el găsirăm un al doilea capac, lat, filetat, cu un inel în mijloc. Îl deşurubarăm destul de uşor şi din borcanul care se umezise prea puţin înăuntru scoaserăm triumfători un sul de hîrtie.

Pentru a doua oară în ziua aceea din piepturile tuturor izbucni un „ura" răsunător.

Teancul de hîrtii groase, boţite, strîns neglijent într-un sul cenuşiu care se fărîmiţa uşor, deveni centrul de atracţie pentru toţi cei ce se aplecaseră deasupră-i. Procesele chimice sau umezeala din borcan distruseseră tot ce scria în susul şi în josul hîrtiilor. Tot atît de mult avuseseră de suferit şi foile care înveleau sulul. Rămăseseră neatinse numai cîteva pagini din mijlocul pachetului şi o altă foaie de hîrtie groasă, gălbuie, împăturită în patru. Ea ne oferi cheia celor petrecute.

Litere mari şi neregulate acopereau în rînduri uşor aplecate patru pagini îngălbenite. Limba engleză veche nu era uşor de descifrat. O făcui cu ajutorul inginerului, ceilalţi sărindu-ne în ajutor cînd ne împotmoleam. Pe foaia aceea separată scria cam aşa:

«12 martie, anul 1793, ora 6 p.m., 38°20′ latitudine sud, 28°45′ longitudine est, după calculele de dimineaţă. Mila Domnului fie cu mine. Vouă, oameni neştiuţi, tri-

metu-vă cel din urmă salut al meu. Luaţi aminte la lucrurile de seamă pe care am a vi le spune şi pe care le alătur la cele de faţă. Eu, Ephraim Jesselton, proprietar şi căpitan al minunatei corăbii „Sfînta Ana", îmi număr ultimele clipe ce mi-au mai rămas de trăit în lumea asta, şi mă zoresc să vă aştern cele ce urmează, ca voi să ştiţi cum am pierit.

Am ridicat ancora la Capstadt în dimineaţa zilei de 10 martie. Ne îndreptam spre Bombay, şi aveam să facem escală în Zanzibar. Ziua, am înconjurat Capul Furtunilor, după care am întîlnit valuri cum n-am mai pomenit de cumplite, iar corabia era aruncată dintr-o parte în alta. Noaptea, a venit de la nord-est un uragan, din care pricină am plutit în derivă, numai cu velele zburătoare din prova ridicate şi ne-am abătut spre sud. Şi a doua zi „Sfînta Ana" tot în derivă a plutit, luptînd cu uraganul ce se înteţea. Dimineaţa, furtuna era şi mai cumplită — în viaţa mea n-am mai văzut o alta care să-i semene. Am pierdut unul după altul toate catargele. Numai curajul echipajului a scăpat de mai multe ori corabia de la pieire sigură. Dar cupa suferinţelor ce ne-o hărăzise soarta nu se golise încă. Munţi de apă se prăvăleau fără milă peste corabie, care, ca şi echipajul ei, ieşi sleită de puteri din lupta crîncenă. Apa pătrunse la prova şi prin punte. „Sfînta Ana" îşi pierdu stabilitatea şi, la ora 5 p.m., îşi afundă prova în apă, apoi se aplecă pe o parte şi începu să se scufunde. În clipa acestei ultime şi ireparabile nenorociri, mă aflam în cabina mea. Tocmai intrasem şi căutam să scot...» Urmau cîteva rînduri neciteţe, apoi din nou se putea desluşi : ...«corabia s-a aplecat. Un trosnet înfricoşător, urlete şi sudalme nelegiuite acoperiră vuietul sălbatic al furtunii şi zgomotul talazurilor. Am căzut şi m-am lovit rău de tot la cap, apoi m-am rostogolit spre peretele cabinei, m-am ridicat şi am cercat să ies pe uşă, care acum era deasupră-mi. Dar uşa groasă era proptită de bună seamă în ceva — şi pas de o deschide ! Gîfîind, scăldat în sudori, am căzut înapoi, sleit de puteri, nepăsător în faţa morţii ce avea să vină. Cînd mi-am mai venit în fire, iar am cercat să sparg uşa ; am izbit-o cu jilţul, apoi cu un picior al mesei, dar reuşii numai să fărîm lucrurile, iar nu să clintesc uşa. Am bătut şi am strigat pînă ce n-am mai putut, dar nimeni nu-mi venea într-ajutor. Oamenii mei de bună

seamă că pieriseră şi atunci am început să-mi aştept sfîrşitul. Trecuse o bună bucată de timp, dar apa răzbătea nespus de încet în cabină — într-un ceas nu trecuse de un picior. Cutremurat pînă în adîncul sufletului de această catastrofă, n-am înţeles de la început că „Sfînta Ana" avea caric[1] foarte uşor — încărcasem plută în Portugalia — şi corpul neasemuit de tare, care n-o lăsau să se ducă repede la fund. Aşa că mai am timp să-mi amintesc înainte de a pieri descoperirile ce le-am făcut. Aş vrea să le împărtăşesc acum oamenilor, deoarece din nesăbuinţă şi nepotolită sete de a le întregi n-am făcut-o mai înainte.

Însemnările mele, pe care nu le-am mai revăzut, despre abisurile oceanice cuprinse între Australia şi Africa le pun într-un borcan separat. Tot aici pun şi această din urmă hîrtie, în nădejdea că ce va mai rămîne din corabia mea va fi purtat spre ţărm, ori găsit de oareşicine în larg. Ştiu că lucrurile de preţ şi actele vasului sînt căutate totdeauna în cabina căpitanului... Uleiul din felinarul rămas teafăr ca prin minune este pe sfîrşite; în cabină apa a ajuns de trei picioare. Uraganul urlă diavoleşte, ruliul nu scade. Aud valurile uriaşe cum se rostogolesc deasupra, peste corpul „Sfintei Ana". Iată naufragiul tuturor visurilor mele, iată sfîrşitul jalnic, ferecat cum sînt într-o corabie care a şi murit. Dar, oricît de slab şi de mişelnic sînt, o rază de speranţă tot mă luminează. Chiar de n-oi scăpa eu însumi teafăr, măcar cele ce-am scris vor fi citite, poate, şi opera mea nu va pieri...

Nu mai e timp de pierdut. Apa creşte din ce în ce mai repede şi curînd va îneca dulapul pe care stau în picioare, cu o mînă scriind, cu cealaltă ţinînd borcanul cu hîrtii. Adio, prieteni neştiuţi! Să nu-mi păstraţi taina aşa cum am făcut eu, biet nebun vrednic de compătimire. Împărtăşiţi-o tuturora. Facă-se voia Domnului. Amin.»

Inginerul sfîrşi de citit. Mult timp nici unul dintre noi nu cuteză să sufle o vorbă; eram copleşiţi de povestirea atît de simplă şi zguduitoare a tragediei şi bărbăţiei omului de mult pierit.

[1] Caric — încărcătura unei nave comerciale. (Nota red. rom.)

Primul care rupse tăcerea fu mecanicul:

— Parcă-l văd cum scria rîndurile astea, la lumina slabă a felinarului, prizonierul unui vas sortit pieirii. Dîrji mai erau oamenii odinioară...

— Ei, oameni de ăştia mai sînt şi acum, îl întrerupse căpitanul. Ia să facem o socoteală: a scris în anul 1793, va să zică, pînă s-a întîlnit cu noi, corabia a plutit 133 de ani!

— Pe mine unul altceva mă miră, se amestecă în vorbă inginerul. Uitaţi-vă la latitudinea şi longitudinea unde s-a produs catastrofa. Asta vine cam pe lîngă Africa de sud, or, noi ne-am ciocnit cu „Sfînta Ana" lîngă insulele Kurile...

— Asta nu-i atît de greu de explicat, răspunse din nou căpitanul şi scoase o hartă mare a curenţilor marini, pe care o despături în faţa noastră. Iaca, vedeţi? Degetul gros al căpitanului lunecă pe dungile sinilii, negre şi roşii, care se întretăiau pe fondul azuriu al apelor. Uitaţi curentul acesta puternic din emisfera de sud. Naufragiul s-a produs, desigur, în zona lui de acţiune cam pe aici, la sud-est de Cap. Curentul o ia spre est, ajunge aproape de ţărmurile apusene ale Americii de Sud, de unde se întoarce spre nord şi se uneşte aici cu curentul ecuatorial de sud, foarte puternic, care vine spre vest, pînă în apropiere de insulele Filipine. Iar aici, în faţa insulei Mindanao, este un vîrtej foarte încurcat, fiindcă există diverşi contracurenţi. Curenţi mai puternici pleacă de aici spre nord şi se contopesc cu Kuro-Shivo [1]. Acum e clar drumul pe care l-a străbătut sicriul plutitor...

Scafandrul de lîngă mine, care se tot frămînta de la o vreme, îl întreabă deodată pe inginer:

— Tovarăşe şef, va să zică a murit în cabina lui?

— Desigur.

— Atunci cum se face că eu şi cu tovarăşul secund nu i-am găsit oasele?

— De ce te miri? răspunse inginerul. Dumneata nu ştii că apa mării dizolvă cu timpul oasele? Iar în 133 de ani — e timp destul...

— Hapsînă e marea! şopti intendentul. I-a venit de hac marinarului, nici oasele nu i le-a cruţat.

[1] Kuro-Shivo — curent cald din Pacific care scaldă ţărmurile Japoniei. (Nota red. rom.)

— De ce hapsînă ? îl contrazisei eu. Dimpotrivă, l-a primit mai bine decît pămîntul. Oare e rău să te dizolvi în oceanul fără margini, din Australia pînă în Sahalin ?

— Dacă te-ai lua după el, te-ai duce singur să te înec, încercă să glumească căpitanul.

Dar nimeni nu zîmbi. Într-o tăcere încordată, luarăm paginile de manuscris păstrate.

Scrisul era acelaşi, dar mai mărunt şi drept. Probabil că fusese alcătuit în momente de linişte şi reculegere, nu în ghearele morţii. Spre dezamăgirea tuturor, nu puturăm citi nici măcar filele care nu avuseseră de suferit prea mult din pricina umezelii. Cerneala pălise şi se întinsese. Descifrarea unei limbi străine şi pe deasupra cu o topică veche şi cu noţiuni necunoscute ne depăşea forţele. Am ales paginile pe care le puteam descifra. Erau destul de puţine, dar din fericire în continuare. Rămăseseră neatinse fiindcă fuseseră în mijlocul sulului. Dispuneam astfel de o parte a manuscrisului, deşi mică, totuşi întreagă. Conţinutul lui mi-l aduc aminte şi acum, de parcă l-aş fi citit ieri.

„...A patra măsurătoare a fost şi cea mai grea. Gruia de capon [1] trosnea şi se încovoia. Cei 50 de oameni ai echipajului trăgeau de istov la vinciul ancorei. Eram mîndru de trăinicia traverselor de punte şi, îndeobşte, a corăbiei mele, construită cu multă trudă, dinadins ca să poată naviga cît mai mult la latitudinea 40°, unde bîntuie furtunile. După patru ore de strădanii, deasupra valurilor s-a ivit cilindrul de bronz — invenţia mea, cu care luam probe de apă şi de alte substanţe de pe fundul oceanului. Secundul a întors la repezeală gruia şi cilindrul masiv se legăna acum deasupra punţii. Din canea curgea un fir de apă, împins de presiunea fără seamăn. Dar vai, şeful echipajului a înturnat pîrghia de sprijin atît de stîngaci, încît l-a lovit pe matrozul Linheim care se aplecase să strîngă ultimul inel al garlinei [2]. Drept în tîmplă l-a lovit, deasupra urechii, şi matrozul a căzut ca secerat. Sîngele gîlgîia din rană. Ochii daţi peste cap şi buzele palide ce şi le muşca trădau o rănire gravă. Linheim se prăvălise chiar sub ci-

[1] Gruia de capon — dispozitiv pentru ridicarea ancorei aşezat lateral la prova navei. (Nota red. rom.)

[2] Garlină — parîmă navală din sizal cu înfăşurarea specială a toroanelor. (Nota red. rom.)

lindrul cu probe și apa ce se scurgea din el cădea pe rană. Cînd am alergat să-l ridicăm pe matroz, sîngele încetase ca prin farmec să mai curgă. N-a trecut un ceas și Linheim, dus la infirmerie, își revenise. Se refăcu neobișnuit de repede, deși avea și acum dureri de cap ; de bunăseamă că suferise o comoție cerebrală. Rana, însă, s-a închis și s-a cicatrizat chiar a doua zi.

La început nu mi-a trecut prin cap să fac o legătură între tămăduirea uluitor de rapidă a rănii și apa scoasă din adîncurile oceanului care picura pe ea. Marinarii, însă, au făcut astă legătură și pe vas s-a dus vestea : căpitanul a scos din fundul oceanului apă vie...

Dimineața, a venit la mine mecanicul Smith și m-a rugat să-i dau din apa miraculoasă, ca să-și dea la o bubă purolosă de pe mînă. Am muiat o batistă în apa scoasă din adînc cu o zi mai înainte și i-am dăruit-o, iar eu mi-am văzut mai departe de studiul probei. Greutatea ei specifică era destul de mare, mai mare decît a apei obișnuite de mare. Turnată într-o cupă transparentă, culoarea ei era neobișnuită : cenușiu-albăstruie. Încolo n-am aflat nimic deosebit, nici măcar la gust. Am turnat totul într-un galon, ca să-l dau unui prieten, un savant chimist din Aberdeen. Cînd mi-am terminat treaba, am simțit ceva cu greu de zugrăvit : parcă mă simțeam mai puternic, mai plin de viață, căpătasem o bună dispoziție nemaipomenită. Am pus pe seama apei din adîncuri, pe care o băusem, această înviorare și cred că n-am greșit. Iar buba lui Smith în două zile s-a tămăduit de n-a rămas nici urmă. De atunci încolo, tot timpul cît a durat întoarcerea noastră în Anglia, am ținut în cabină o sticluță cu miraculoasa apă. Tot cu ea am lecuit fără greș rănile și chiar bolile de stomac.

Acea probă am luat-o din locul cel mai adînc, dintr-o groapă uriașă, rotundă, de pe fundul oceanului, la 40°22′ latitudine sud și 39°30′ longitudine est, de la 19 000 picioare adîncime.

Aceasta a fost a doua dscoperire însemnată a mea din adîncurile oceanului. Pînă atunci am socotit mai însemnate niște cristale roșii, nemaipomenit de caustice, ce le-am scos de la 17 000 picioare adîncime, la nord-vest de Capul Furtunilor...

Visam să mai fac în grabă două curse cu încărcătură, pentru bani — blestemați fie ! — și după asta să cercetez adîncurile oceanului mai sus de latitudinea 40°, la sud de Cap, unde căpitanul Athbridge a găsit niște gropi enorme și foarte întinse. În acele adîncuri tainice nădăjduiesc să descopăr substanțe vechi, păstrate la adîncimi unde nu există nici curenți, nici valuri, și care nu ies niciodată la suprafață...

Cît l-ar fi bucurat descoperirile mele pe marele La Pérouse [1], care mi-a împărtășit presupunerile lui și care de fapt mi-a îndreptat atenția spre adîncurile din emisfera sudică ! Dar moartea ni l-a răpit prea timpuriu pe acest om de geniu, iar eu socot că nu e încă timpul să împărtășesc întregii lumi cele ce-am descoperit și nici nu am s-o fac pînă ce nu scormonesc adîncurile lui Athbridge..."

Ultima pagină rămasă intactă purta, subliniată, data „20 august, anul 1791", apoi cele ce urmează : „...la 100 mile est de malul răsăritean al Țării Cafrilor am întîlnit un bric olandez, al cărui căpitan mi-a spus că venea din India Răsăriteană și se îndrepta spre Capstadt, dar fusese nevoit să se abată spre vest, ca să ocolească un uragan. Acum trei zile văzuse ceva nespus de curios : o parte din ocean se ridica în valuri înalte, care păreau a sta în picioare într-un enorm și nevăzut inel. Aceste valuri au prins să salte atît de tare vasul, încît căpitanul s-a temut că i se deschid rosturile [2] și greementul [3] și, într-adevăr, nu după mult, apa pătrundea în bric. Din fericire, locul cu pricina avea numai cîteva mile lățime și bricul, cu vînt puternic din pupa, a ieșit repede dintre valurile ce stăteau în picioare. Povestea căpitanului m-a bucurat nespus, căci acest fenomen foarte rar, aproape necunoscut, fusese observat de un simplu marinar ce nu putea fi bănuit de scorniri. Văzusem și eu fenomenul și îmi dădusem seama că apariția acestor valuri, totdeauna pe o suprafață rotundă, înseamnă că..."

---

[1] La Pérouse, Jean-François de — celebru navigator și cercetător francez (1741—1788). (Nota red. rom.)

[2] Rosturi — intervale înguste între scîndurile care constituie bordajul (învelișul corpului) unei nave. (Nota red. rom.)

[3] Greement — ansamblul manevrelor și velelor unei nave. (Echipamentul navei în vele și cabluri de fixare a carlingelor.) (Nota red. rom.)

Aici se termina fila şi, o dată cu ea, toate notiţele pe care reuşisem să le descifrăm...

Scurt timp după ce m-am întors din această cursă cu „Komintern"-ul la Vladivostok am fost transferat pe „Enisei", o navă nouă, cumpărată din Japonia. Acest cargobot de 9 000 de tone naviga la Leningrad şi eu fusesem numit secund pe el, ca un fel de răsplată pentru participarea-mi activă la salvarea „Komintern"-ului. Nu aveam nici un chef să mă despart de „Komintern", de căpitan şi de echipajul lui, cu care mă obişnuisem atît de mult în cei doi ani cît navigasem împreună, totuşi, pînă la urmă, interesul pentru cursele lungi precumpăni asupra tuturor celorlalte considerente. Cu durere în suflet i-am îmbrăţişat la masa de adio pe bătrînul căpitan şi pe toţi ceilalţi tovarăşi de pe vasul „Komintern"...

„Enisei" transporta lemn la Şanhai. De acolo trebuia să ne îndreptăm spre Singapore, de unde aveam să încărcăm cositor. Apoi trebuia să facem escală pe ţărmul Guineei, la Point-Noir, după ieftina aramă din Africa, ce abia începuse să apară pe piaţa mondială. Prin urmare, trebuia să navigăm nu prin Suez, ci pe la Cap, ocolind Africa, adică să trecem chiar prin locurile unde naufragiase „Sfînta Ana". Ce mai vorbă, cursa asta mă interesa în cel mai înalt grad. Bagajul, nu prea mare, între care şi borcanul de cositor conţinînd preţiosul manuscris al căpitanului Jesselton, mi-l cărai în splendida cabină a secundului de pe „Enisei" şi în curînd mă cufundai pînă peste cap în amănuntele fără sfîrşit şi complicate de luare în primire a vasului. N-am să povestesc cursa propriu-zisă; s-a desfăşurat ca pe majoritatea atîtor nave care brăzdează zi şi noapte mările şi oceanele de pe glob. Împreună cu căpitanul am avut destul de furcă, trasînd ruta în locuri necunoscute şi supraveghind caricul. Apele agitate ale latitudinii 40° ne-au cruţat şi vînturile puternice nu ne-au scuturat, totuşi cînd am ajuns la Capetown, eram destul de obosit. Eram nespus de bucuros că, pentru a ne pune în legătură cu reprezentanţii noştri, trebuia să zăbovim la Capetown şi că aveam să stau aproape trei zile încheiate pe uscat, hoinărind prin acest minunat oraş şi prin împrejurimile lui.

N-am procedat aşa cum obişnuiesc toţi marinarii şi, forfotei pestriţe de pe Ederlly-Street i-am preferat con-

templarea în liniște a acestui colț atît de îndepărtat de patria mea. Frumusețea maiestuoasă a împrejurimilor Capetown-ului mi s-a întipărit pentru totdeauna în suflet. De pe Muntele Mesei am admirat arcul uriaș și alb al orașului care îmbrățișa Golful larg al Mesei. La stînga, departe, spre sud, de-a lungul munților abrupți și turtiți ai peninsulei, se înșiruia o dantelărie de golfuri mititele care licăreau în soarele strălucitor. Spuma de un alb orbitor a resacei [1] tivea secerile aurii ale nisipului de pe litoral. Mai în spate, spre nord, se întindeau lanțurile albastre ale unor munți înalți. Coama mare a Muntelui Leului, dominată de un pisc ascuțit, despărțea semiluna Capetown-ului de litoralul See-Point-ului. De aici, de sus, puteam să-mi dau seama cît de puternice erau valurile ce veneau din largul oceanului. Vizitai și partea cealaltă a peninsulei, Meisenberg, și mă desfătai cu tandra mîngîiere a valurilor albastre ale curentului Acului.

Pe drum, la vestita vie a lui Vanderstael din Weinberg, am băut un vin neîntrecut, bătrîn de un veac, și nu mă mai săturam admirînd pe fereastra mașinii străvechea arhitectură a caselor olandeze, străjuite de stejari gigantici și de brazi ce răspîndeau un parfum îmbătător, cu totul deosebit. În ultima zi, luai dimineața un taxi și plecai spre faleza tăiată în stîncă la sud de See-Point. Povîrnișurile roșii ale stîncilor vîrfului Chapman dispăreau în valurile spumegînde ce scăldau țărmul. Vîntul îmi arunca în față stropi sărați. Bătut de vînt, înviorat de acest contact cu oceanul, trecui pe povîrnișurile celor Doisprezece Apostoli și de golful Camp. Hotărîi să rămîn și seara aici, singur-singurel, pe țărmul deschis al oceanului, în suburbia See-Point, vestită prin cîrciumioarele ei îmbietoare, pe care le cunoșteam dintr-o altă vizită la Capetown. Se înserase. Oceanul nevăzut își trăda prezența prin mugetul înăbușit. Străbătui un bulevard mic, cu trotuare asfaltate, și o luai la dreapta, spre ușa cunoscută, de un verde deschis, luminată de două globuri mate în vîrful unor stîlpi. Sala îndrăgită de marinari, unde ajungeai coborînd niște trepte, era plină de fum de țigară, de miros de vin și larmă. Patronul știa de bună seamă ce-i merge la

[1] Resacă — apele care scaldă țărmul. (Nota red. rom.)

inimă marinarului, căci o scripcă şăgalnică răspîndea de pe estradă în valuri o melodie duioasă de Brahms.

În seara aceea mă copleşise melancolia dulce, neînţeleasă, a despărţirii. Cine dintre noi n-a simţit această galeşă tristeţe despărţindu-se de meleaguri care, deşi străine, i-au rămas la inimă. A doua zi, nava noastră ridica ancora şi aveam să ne despărţim poate pentru totdeauna de minunatul oraş prin care am trecut ca un străin, fără să cunosc pe nimeni şi neştiut de nimeni, liber ca pasărea cerului în singurătatea mea. Cînd ai apucat să guşti din asemenea viaţă, ea ţi se pare, nu ştiu de ce, întotdeauna caldă, frumoasă, aşa cum nu e, poate, în realitate...

În această dispoziţie mă aşezai resemnat la o măsuţă dintr-o nişă. Chelnerul, atras de aurul galoanelor mele, veni în fugă, slugarnic. Comandai o cantitate respectabilă de băutură, prin care voiam să sărbătoresc despărţirea. Îmi aprinsei luleaua şi începui să studiez feţele însufleţite şi aprinse ale marinarilor, fetişcanele cochet îmbrăcate. O porţie bună de rom diluat cu zeamă de portocale dădu gîndurilor mele sensul dorit şi mă pierdui într-un şir de lente meditări asupra acestei vieţi străine, învestit fiind cu acel minunat drept de a nu participa la ea, care întotdeauna înalţă pe călătorul perspicace cu o treaptă mai sus decît cei din jurul său.

Scripca începu din nou să-i zică, de data asta nişte melodii ţigăneşti de Sarasate. Totdeauna mi-au plăcut, aşa că nu vă fie cu mirare dacă m-am lăsat din toată inima furat de melodii care parcă mă îmbiau să plec departe şi totodată îmi vorbeau de amărăciunea despărţirii, de năzuinţa confuză de a înţelege neînţelesul... Melodia conteni. Îmi revenii din visare şi scotocii în buzunare, căutînd chibriturile. În timp ce le căutam, pe estradă apăru o fată, potrivită de stat. Cînd o văzui, simţii — vorba francezului — o înţepătură în inimă, atît de neaşteptată şi nepotrivită cu această cîrciumă era frumuseţea luminoasă a fetei. Mi-e greu s-o descriu, şi apoi n-are rost. Întîmpinată cu strigăte de satisfacţie, fata se apropie cu paşi repezi de marginea estradei şi începu să cînte. Vocea era slabă, dar plăcută. Trebuie că le plăcea din cale-afară, căci în sală se aşternu încet, încet, tăcerea. Cîntă ceva, după cît pricepui, de dragoste şi dor. Îmi plăceau inflexiunile delicate ale glasului ei

şi felul deosebit al interpretării sale. Cînd fata dispăru în culise, un tunet de aplauze şi urlete de entuziasm o rechemară. Apăru din nou, de data asta într-o rochie decoltată destul de îndrăzneţ. Începu un dans cu pocnituri din tocuri, repetînd cuplete aţîţătoare, în hohotele aprobative ale celor de faţă. Atît de puţin se potrivea frumuseţea delicată a fetei cu dansul şi cupletele acestea, încît mă simţii aproape jignit. Întorsei capul şi-mi umplui din nou paharul. Apoi începui să-mi aprind luleaua pe îndelete, scosei ceasul... şi deodată mă întorsei brusc spre stradă, fără a mai apuca să văd cît era ora. Între timp fata îşi schimbase din nou rochia. Acum purta una de catifea neagră, cu guleraş de dantelă, ce-i dădea o înfăţişare gingaşă şi parcă din alte vremi. Ocupat cu luleaua mea, trăgeam în acelaşi timp cu urechea la cîntecul pasionat pe care îl începuse acum, iar cînd deslusii numele corăbiei „Sfînta Ana", îmi încordai cît putui auzul şi atenţia, ca să nu scap nimic din vioaia melodie. Într-adevăr, cînta ceva despre bravul căpitan Jesselton care brăzda mările sudului, despre catargele înalte ale navei „Sfînta Ana" şi — care nu-mi fu mirarea! — despre apa vie pe care o scosese căpitanul în drumul său pe lîngă Insula Misterelor şi care înveselea pe vii şi-i învia pe morţi, dar care căpitan pierise după aceea fără urmă o dată cu corabia sa. Cîntecul se termină, fata făcu o plecăciune, şi dădu să plece. Dar atunci aruncai masca prefăcutei indiferenţe, sării în picioare şi începui să urlu atît de tare „bis", încît toţi întoarseră capul spre mine.

Fata se uită şi ea la mine, parcă surprinsă, zîmbi, dădu negativ din cap şi ieşi grăbită din scenă. Revenindu-mi, mă ruşinai puţin, fiindcă nu-mi place manifestarea furtunoasă a sentimentelor. Dar cîntecul fetei mă împiedica să mă gîndesc la altceva. Îmi frămîntam mintea, încercînd să ghicesc ce legătură putea fi între corabia naufragiată şi această cîntăreaţă dintr-o circiumioară a Capetown-ului. Doream tot mai puternic să găsesc fata şi s-o descos. În clipa aceea, ridicînd privirea, o văzui stînd în faţa mea.

— Bună seara, spuse ea încet. V-a plăcut cîntecul meu?

Mă ridicai şi o poftii la masă. Chemai chelnerul, comandai un cocteil pentru ea şi numai după aceea o

privii. Era palidă şi trasă la faţă de oboseală, ceea ce denota o viaţă nesănătoasă. Felul ei cam caraghios de a-şi sălta ironic năsucul — altminteri drăgălaş — era compensat de un zîmbet plăcut, întrucîtva stingherit. Rochia simplă de catifea, strînsă pe corp, îi scotea în evidenţă pieptul desăvîrşit.

— Nu eşti prea vorbăreţ, căpitane, spuse cu ironie fata, înălţîndu-mă în grad. Cine eşti şi de unde vii?

Aflînd că sînt din Rusia Sovietică, fata începu să mă cerceteze cu neascuns interes. La rîndul meu o întrebai cum o cheamă şi inima începu să-mi bată mai tare, cînd îmi răspunse:

— Ann Josselton.

Începu să-mi pună o sumedenie de întrebări despre patria-mi îndepărtată. Dar îi răspundeam monosilabic, copleşit cu totul de acest capriciu al sorţii, care înnodase peste veacuri, într-un fel atît de straniu, firul celor ce găsisem pe epavă cu fata care stătea acum înaintea mea. În sfîrşit, folosind un moment potrivit, o descusui despre rudele ei şi o întrebai ce legătură avea cu căpitanul despre care vorbea cîntecul. Brusc, faţa expresivă a Annei se închise parcă, tînăra deveni distantă şi nu-mi răspunse. Insistai, dîndu-i în acelaşi timp a înţelege că mă interesam nu fără motiv de căpitanul Jesselton şi că, în virtutea anumitor împrejurări, am dreptul să procedez aşa.

Fata se îndreptă brusc pe scaun şi ochii ei mari mă priviră cu vădită duşmănie.

— Auzisem că ruşii sînt oameni binecrescuţi, rosti ea apăsat. Dar dumneata... dumneata eşti la fel ca ceilalţi, şi mîna ei micuţă făcu un semn spre sala plină de gălăgie şi de fum.

— Ascultă, Ann, încercai să protestez, dacă ai şti ce mi-a stîrnit curiozitatea, dumneata n-ai...

— Mi-e totuna, mă întrerupse ea, nu vreau şi nici nu pot să discut cu dumneata despre ceva ce e important, ce e al meu, aici şi atunci cînd eu... Ann se opri, apoi continuă: Iar dacă crezi cumva că banii dumitale îţi dau dreptul să scotoceşti în sufletul meu, atunci, noapte bună, azi nu am chef!

Se ridică. Mă ridicai şi eu, tare necăjit de această absurdă întorsătură a lucrurilor.

Ann îmi citi amărăciunea zugrăvită pe chipul meu, ochii i se îmblînziră şi cu un aer de gratitudine mă rugă s-o conduc acasă. Plătii şi ieşirăm. Oceanul apropiat vuia şi-şi trimitea aroma sărată pînă la noi. Cînd traversarăm strada lată şi pustie, o luai de braţ pe Ann. La dreapta, departe, se pierdea în apă masa întunecoasă a Capului See ; la stînga, dincolo de acoperişurile caselor scăldate în lumină, îndărătul vegetaţiei întunecate din Green-Point, lucea farul de pe Dealul Semaforului. Ne afundarăm în umbra unei alei cu arbori tineri şi începui să-i povestesc fără nici o introducere ultima-mi călătorie pe „Komintern" şi întîlnirea cu epava. Terminai spunîndu-i că însemnările căpitanului Jesselton se găsesc acum în cabina mea. Ann mă ascultă fără să mă întrerupă. După cît se părea, povestea o tulburase. Apoi, se oprise brusc la portiţa unei grădiniţe, care înconjura o casă cufundată în întuneric. Ceva mai încolo, un felinar înalt îşi prefira razele prin frunzişul arborilor mici şi puteam vedea bine ochii mari şi trişti ai fetei. Mă priveau cu atenţie şi expresia lor nu se potrivea de loc cu tonul ironic al vocii :

— Eşti marinar adevărat, de vreme ce poţi scorni astfel de năzbîtii...

Ann izbucni într-un rîs potolit, mă apucă de un nasture de la tunică şi, ridicîndu-se puţin în vîrful picioarelor, mă sărută... În clipa următoare dispăruse prin portiţă, în umbra arborilor unde lumina felinarului nu mai ajungea.

— Ann !... stai puţin ! strigai tulburat.

Dar nu primii nici un răspuns. Mai zăbovii cîteva minute cu un sentiment nedefinit de dezamăgire. Apoi mă întorsei, dar abia făcui cîţiva paşi înapoi, pe alee, că auzii glasul fetei :

— Căpitane, cînd pleacă vasul dumitale ?

Privii cadranul fosforescent al ceasului şi răspunsei sec :

— Peste patru ore... Ce doreşti, Ann ?...

Răspunsul nu veni. Auzii numai izbitura uşoară a unei uşi ce se închidea...

Era prea devreme ca să mă întorc pe vas, iar în cîrciumioară nu mai voiam să intru. O luai agale pe jos, de-a lungul ţărmului, către steaua strălucitoare ce pălea pe Dealul Semaforului. Ocolii dealul pînă în port ;

nu erau mai mult de patru kilometri. Tot timpul fui stăpînit de senzaţia vagă că aş fi pierdut ceva... Pe povîrnişul dinspre Green-Point mă izbi din coastă briza. Şi ca de atîtea ori în faţa oceanului, toate durerile mele mi se părură mărunte. În zori, ieşii pe aleea largă dintre docurile Victoria şi Capul Mule, şi vreo jumătate de oră examinai tăcut coamele purpurii ale valurilor din golf, aşteptînd şalupa. „Enisei" ieşise încă de ieri din radă, gata să-şi continue drumul lung.

Mă întorsei pe navă, coborîi în cabina mea şi mă întinsei pe canapea. Cartul următor era al căpitanului, dar mie nu-mi era somn. Îmi băgai capul sub robinet, apoi băui o cafea fierbinte şi ieşii pe puntea superioară, ca să mai admir o ultimă dată oraşul ce mă fermecase după ce-l vizitasem de două ori. Mi-ar fi plăcut să stau mai mult aici, la poalele munţilor ciudaţi, la doi paşi de ocean. Golful azuriu, străbătut de liniile drepte ale celor două epiuri [1], era străjuit de case albe, aşezate în amfiteatru. Deasupra lor — o panglică verde de arbori uriaşi, iar şi mai sus, pripoarele fumurii ale Piscului Diavolului şi Muntelui Mesei, care formau partea superioară, de dimensiuni uriaşe, a amfiteatrului. La dreapta, îndărătul arcului pronunţat al malului, se ascundea See-Point-ul.

O lovitură puternică de clopot pe teugă anunţă ancora la pic [2]. Sirena gemu, vinciul scîrţîi, obişnuitele strigăte: „Ancora e liberă!" şi „Enisei", manevrînd şi semnalizînd, începu să-şi mărească viteza.

Timpul trecea şi un soare orbitor încingea puntea cînd „Enisei" îşi schimbă direcţia, cotind spre nord. Siluetele celor trei munţi ai Capetown-ului se cufundau treptat în mare, pînă ce dispărură cu totul în valuri. Luasem locul căpitanului pe pasarela de comandă. Deodată îl văzui venind întins la mine, surîzător, şi întinzîndu-mi o hîrtie: „Iată ce am primit; cred că pentru dumneata. Văd că nu ţi-ai pierdu timpul prin oraş!"

Nedumerit, luai telegrama proaspăt recepţionată şi citii: „Comandantului vasului rusesc. Stop. Regret cele petrecute ieri. Stop. Trebuie să ne vedem. Stop.

[1] Epiu — dig spărgător de valuri. (Nota red. rom.)

[2] Ancora la pic — momentul în care lanţul ancorei ia poziţia verticală şi se dă drumul vinciului. (Nota red. rom.)

Caută-mă neapărat cînd te întorci. Ann". O clipă apăru în faţa ochilor chipul plăcut al fetei... Sentimentul că pierdusem ceva puse din nou stăpînire pe mine. Dar mă dominai şi împăturii liniştit telegrama. Eram încredinţat că mă despărţisem de Capetown pentru mulţi ani, dacă nu chiar pentru totdeauna, şi nici nu-i puteam răspunde, fiindcă nu se gîndise să-mi deie adresa... Ridicai mîna în sus şi răsfirai degetele. Briza puternică înşfăcă îndată telegrama, o răsuci de cîteva ori şi o scufundă în dîra înspumată a elicei...

De cum sosii la Leningrad, mă apucai de lucru. Specialiştii în marină pe care-i consultasem în legătură cu descoperirile lui Jesselton se mulţumiră să se mire şi să se îndoiască. Sfătuit de un prieten, mă adresai în sfîrşit academicianului Vereskov, geochimist cu mare renume. Bătrînul fu grozav de încîntat la auzul celor ce-i povestii şi îmi explică că fosele oceanice s-au format din vremuri preistorice şi că nu e exclus să găsim în ele substanţe demult dispărute de pe suprafaţa pămîntului — minerale şi gaze cu proprietăţi fizice şi chimice foarte deosebite de cele cunoscute azi. Da' ele trebuie căutate în prăpăstiile străvechi din oceane, puţine la număr şi concentrate tocmai în emisfera sudică, între Australia şi Africa. Totuşi, la întrebarea mea dacă manuscrisul găsit prezintă vreo însemnătate pentru ştiinţă, academicianul se mărgini să observe prudent că latitudinea şi longitudinea indicate ar prezenta, desigur, o oarecare importanţă, dar că, pe baza unor date culese pe o cale atît de neobişnuită, nimeni n-ar avea curajul să tragă vreo concluzie. Descoperirile lui Jesselton le-ar putea verifica numai o expediţie specială, dar cine ar primi să organizeze o expediţie atît de costisitoare, într-o regiune atît de îndepărtată, luîndu-se după nişte indicaţii atît de dubioase? Cînd am ieşit de la bătrînul savant, eram stăpînit de aceeaşi tristeţe şi dezamăgire de parcă aş fi pierdut ceva, ca atunci la Capetown. Ceea ce mi se păruse fără doar şi poate deosebit de important, pălise dintr-o dată şi am priceput că o întîmplare din viaţă cu cît e mai neobişnuită şi mai minunată, cu atît e mai greu s-o zugrăveşti în culori convingătoare...

LACUL DUHURILOR DE MUNTE

Acum cîţiva ani, am străbătut cu o expediţie de cercetări o parte din Altaiul Central şi creasta Listveaga, de pe malul stîng al cursului superior al rîului Katun. Ţinta cercetărilor mele era aurul. Cu toate că n-am găsit însemnate zăcăminte de aur, în schimb am rămas entuziasmat de natura minunată a Altaiului.

Locurile pe unde am lucrat nu aveau nimic deosebit. Listveaga este o creastă relativ scundă, nu afli acolo nici zăpezi veşnice, nu vei vedea deci nici sclipirile gheţarilor, nici lacuri de munte, nici piscuri ameţitoare, într-un cuvînt, nimic din nenumăratele frumuseţi ale înălţimilor care te uimesc şi te subjugă în regiunile cu munţi mai înalţi. Dar frumuseţea aspră şi atrăgătoare a masivelor pleşuve care-şi înalţă spinările stîncoase deasupra pădurilor din taigaua stufoasă, munţii care se îngrămădesc la poalele acestor vîrfuri golaşe asemeni valurilor mării m-au răsplătit din plin pentru existenţa destul de plicticoasă din văile largi şi mlăştinoase ale rîurilor, unde se desfăşurau lucrările mele.

Îmi place natura nordică cu liniştea ei posomorîtă, cu uniformitatea coloritului ei sărăcăcios, o iubesc, pesemne, pentru singurătatea şi sălbăticia ei primitivă, şi n-aş da-o pe toată strălucirea pitorească a sudului, care îţi pătrunde stăruitor în suflet. În clipele cînd mă cuprinde dorul de spaţiile largi, de nemărginirea firii, lucru care se întîmplă adesea oricărui explorator sătul de viaţa zgomotoasă a marilor oraşe, revăd cu ochii minţii stîncile cenuşii, marea plumburie, uriaşele păduri de molizi cu coroana rotundă sau sihla posacă a codrilor jilavi de brad...

Ce mai încolo-încoace, eram foarte mulţumit de peisajul uniform care mă înconjura şi-mi îndeplineam cu plăcere sarcina. Pe lîngă altele, mai aveam de îndeplinit încă o însărcinare: să cercetez un ţinut de pe cursul mijlociu al Katunului, unde se găseşte un azbest de foarte bună calitate. Zăcămintele se aflau în apropierea unui sat mare, anume Cemal. Drumul cel mai scurt spre acele locuri trecea prin preajma celei mai înalte creste din Altai, creasta Katunului, de-a lungul văilor Katunului superior. După ce voi fi ajuns la satul Uimon, urma să trec peste culmile Tereztinskului — o altă creastă înaltă, şi, traversînd Ongudaiul, să ajung iarăşi în valea Katunului. Cu toate că eram nevoit să mă grăbesc şi să străbat zilnic etape foarte lungi, abia cu prilejul acestui drum am fost cu adevărat fermecat de natura Altaiului.

Îmi mai aduc perfect de bine aminte şi astăzi cum am coborît cu mica noastră caravană spre valea Katunului, după un drum lung prin „urman", cum se spune pe aici codrului des de cedri, zade şi brazi argintii. În locurile acelea, terenul mlăştinos ne-a făcut să întîrziem foarte mult: caii se cufundau pînă la burtă în mocirla noroioasă, ascunsă privirilor noastre de un strat vegetal. Fiecare palmă de loc trebuia cucerită cu preţul unor mari eforturi. Totuşi n-am vrut să opresc caravana pentru popasul de noapte, hotărînd să trec în aceeaşi seară pe malul drept al Katunului.

Curînd, dincolo de piscuri răsări luna, aşa că nu ne-a fost prea greu să ne continuăm drumul. Şopotul uniform al rîului iute întîmpină prietenos sosirea noastră pe malurile sale. În lumina lunei, Katunul părea foarte adînc. Cînd însă călăuza noastră intră cu calul său sur în valurile plumburii şi clocotitoare, toţi ceilalţi cai îl urmară şi apa se dovedi a nu fi mai sus de genunchi. Am trecut lesne pe malul celălalt. După ce am depăşit prundişul semănat cu mari bolovani de rîu, am nimerit iarăşi în mlaştină sau în karagainik, cum îi spun siberienii. Brazi subţiri se înălţau ici-colo pe velinţa moale a muşchiului, iar pe muşuroaiele înalte, risipite în tot locul, se legănau în vînt şi foşneau desişurile de rogoz uscat. Să poposim aici ar fi însemnat ca toată noaptea caii să „citească ziarul", adică să rămînă nemîncaţi. Iată de ce am hotărît să mergem mai departe.

Panta pe care ne angajasem ne îngăduia să sperăm că vom da de un teren uscat. Poteca se înfunda în bezna întunecoasă a unei păduri de brad, iar copitele cailor se cufundau în covorul moale de mușchi. Am mers așa vreo oră și jumătate, pînă cînd pădurea începu să se rărească ; se iviră cedri și brazi albi, mușchiul dispăru treptat, dar urcușul nu se sfîrșea, ba dimpotrivă devenea tot mai abrupt. Oricît încercam să ne îmbărbătăm, greutățile de peste zi nu trecuseră fără urme, așa că cele două ore de urcuș ni s-au părut din cale-afară de grele. Iată de ce ne bucurarăm cu toții cînd potcoavele cailor sunară pe piatră, iscînd scîntei, și în fața ochilor noștri apăru culmea aproape netedă a dealului. Era aici și iarbă pentru caii noștri, și loc uscat, prielnic pentru instalarea corturilor. Într-o clipă, caii fură despovărați și corturile ridicate la poalele unor cedri uriași. Iar după obișnuita solemnitate a golirii unei găleți întregi de ceai fierbinte și a fumării pipelor, ne-am cufundat cu toții într-un somn adînc.

M-a trezit lumina strălucitoare a zorilor și peste cîteva clipe eram afară din cort. Un vînt proaspăt legăna ușor ramurile negre-verzi ale cedrilor care se înălțau chiar în fața intrării în cort. În stînga mea, între trunchiurile a doi arbori, se deschidea un luminiș larg. Prin fereastra aceasta se conturau ca într-o ramă neagră siluetele ușoare a patru vîrfuri muntoase, albe și ascuțite, profilate pe lumina trandafirie și clară a zorilor. Văzduhul era uimitor de străveziu. Pe coastele abrupte ale celor patru vîrfuri golașe de munte unduiau toate nuanțele posibile ale unui roșu palid și luminos. Ceva mai jos, pe suprafața bulbucată a unui ghețar albastru deschis, se așterneau imense fîșii oblice de umbre, de un albastru mai închis. Temelia aceasta vineție sublinia mai mult parcă ușurătatea aproape aeriană a masivelor muntoase, care păreau să răspîndească o lumină proprie, și făcea ca intrîndurile de cer cuprinse între piscuri să pară o mare de aur curat.

S-au scurs cîteva minute. Soarele se înălța mai sus, aurul cerului căpăta reflexe purpurii, tonurile trandafirii lunecară de pe piscuri făcînd loc unui albastru limpede, iar ghețarul sclipi într-un nou veșmînt argintiu. Curînd, cărăușii începură să adune caii de povară, să strîngă corturile ; glasurile lor răsunau voioase, eu însă

continuam să mă minunez în faţa biruinţei dobîndite de această vrajă luminoasă. După orizontul limitat al potecilor din taiga, după asprimea sălbatică a tundrelor pustii, descopeream această lume nouă, lume de iradieri străvezii, de jocuri schimbătoare şi diafane, iscate de lumina soarelui.

După cum vedeţi, prima mea iubire, dragostea pentru piscurile golaşe ale Altaiului izbucnise puternic şi fără veste. Această dragoste a mea nu avea să-mi aducă în viitor nici o dezamăgire, ci, dimpotrivă, îmi dăruia mereu noi şi noi impresii. N-am să mă apuc acum să descriu senzaţiile ce m-au cuprins la vederea transparenţei nemaipomenite a apelor, cînd albăstrii, cînd verzi ca smaraldul, a lacurilor de munte şi a strălucirii orbitoare a gheţarilor albaştri. Aş vrea doar să spun că aspectul acestor munţi de zăpadă m-a făcut să înţeleg mai profund noţiunea de: „frumuseţe a naturii". Succesiunea aproape melodioasă, aş spune, a tuturor acestor lumini, umbre şi culori împrumutau lumii o armonie cerească. Iar eu, o fiinţă cît se poate de pămînteană, înrîurit de lumina munţilor, am fost adus într-o stare de sensibilitate cu totul deosebită. Şi, fără îndoială, că descoperirea despre care am de gînd să vă povestesc se datorează în bună măsură tocmai acestei înalte sensibilităţi.

Trecînd peste porţiunea muntoasă a itinerarului, am coborît din nou în valea Katunului şi am înaintat în stepa Uimonă, o depresiune netedă, unde am găsit un nutreţ minunat pentru cai. Apoi am trecut şi de piscurile Tereketinskului, care nu mi-au oferit nimic interesant din punct de vedere geologic. Ajunşi la Ongudai, am trimis pe ajutorul meu mai departe, să ducă la Biisk colecţiile şi echipamentul expediţiei noastre. Cercetarea zăcămintelor de azbest de la Cemal o puteam face mai superficial: însoţit numai de o călăuză, călări amîndoi pe cai odihniţi, am ajuns curînd pînă la malul Katunului şi am poposit în cătunul Kaiancea.

Ceaiul îndulcit cu miere înmiresmată, pe care ni l-au oferit gazdele, era foarte bun şi am zăbovit multă vreme aşezaţi în jurul mesei de scîndură nevopsită din grădină. Călăuza mea, un oirot tăcut şi cam posac, îşi pufăia liniştit pipa ferecată în aramă. Eu însă puneam gazdei tot felul de întrebări despre particularităţile dru-

mului ce-l aveam de străbătut pînă la Cemal. Gazda, un tînăr învăţător cu chipul luminos şi ars de soare, îmi răspundea bucuros la toate întrebările.

— Da, şi mai e ceva, tovarăşe inginer, îmi răspunse el. În apropiere de Cemal ai să dai de un sătuc. Acolo locuieşte vestitul nostru pictor Ciorosov — desigur c-ai auzit de el. Nu-i vorbă, bătrînul e cam ursuz, dar dacă ai să-i placi, o să-ţi arate el tot ce merită să fie văzut. Şi are o mulţime de tablouri frumoase.

Mi-am amintit de tablourile lui Ciorosov, văzute la Tomsk şi la Biisk ; îmi plăcuseră mai cu seamă două dintre ele : „Coroana Katunului" şi „Han-Altai". N-ar fi fost rău să desăvîrşesc cunoştinţa făcută cu Altaiul, vizitîndu-l pe Ciorosov chiar în atelierul lui, admirîndu-i operele, ba poate chiar îmbogăţindu-mă cu vreun desen frumos.

A doua zi, cam către prînz, am pornit în valea largă despre care mi se vorbise. Pe coastă, la umbra unor zade, se înălţau cîteva case noi de lemn, încheiate din trunchiuri gălbui, sclipind în soare. Totul corespundea întocmai descrierii tînărului învăţător din satul vecin şi, fără nici o ezitare, mi-am îndreptat calul spre casa pictorului Ciorosov.

Mă aşteptam să găsesc aici un moşneag morocănos. Iată de ce am fost foarte uimit cînd în pridvor m-a întîmpinat un bărbat sprinten, uscăţiv, cu faţa rasă şi cu mişcări agere, precise. Dar, cercetîndu-i mai atent chipul uşor măsliniu, cu trăsături mongole, am băgat de seamă că părul tuns scurt ca o perie şi mustaţa aspră îi sînt semănate din belşug cu fire cărunte. Creţuri adînci îi brăzdau obrajii supţi, subliniind pometii proeminenţi şi fruntea înaltă şi bombată. Pictorul m-a primit cu amabilitate, dar n-aş putea spune că era prea bucuros de vizita mea. L-am urmat în casă, oarecum stînjenit.

Mai tîrziu, impresionat, pesemne de sincera mea admiraţie pentru frumuseţile Altaiului, Ciorosov deveni mai comunicativ. Cîteva din zgîrcitele lui povestiri despre locurile deosebit de frumoase ale ţinutului mi se întipăriră în minte cu o mare limpezime, atît de surprinzător de ascuţit era spiritul lui de observaţie.

Atelierul său — o cameră mare, netencuită, cu ferestre uriaşe — ocupa jumătate din casă. Din mulţimea de schiţe şi tablouri, nu prea mari, se distingea o pînză

spre care m-am simţit atras dintr-o dată. Din explicaţiile lui Ciorosov, am aflat că era o variantă personală a marelui tablou „Denî-Der" („Lacul Duhurilor de Munte"), păstrat într-unul din muzeele siberiene.

Am să descriu în amănunt pînza asta, dat fiindcă ea are o mare însemnătate pentru înţelegerea celor ce urmează.

Culorile dense ale tabloului sînt luminate de razele soarelui unei după-amieze tîrzii. Oglinda vînătă-cenuşie a unui lac, din chiar mijlocul pînzei, respiră o răcoare şi o tăcere tihnită. În primul plan, pe malul neted semănat de bolonavi, zace un trunchi de cedru, conturîndu-se pe fondul velinţei de iarbă, al cărui verde alternează cu albul imaculat al unor pete de zăpadă. Un bloc mare, albăstrui, de gheaţă, s-a înfipt în mal, chiar lîngă rădăcinile cafenii ale cedrului prăvălit. Alte mici blocuri de gheaţă, precum şi pietrele mari cenuşii de pe mal proiectează pe faţa nemişcată a lacului umbre: cînd verzui, cînd albastre-cenuşii. Doi cedri pitici, despuiaţi de vînturi, îşi înalţă ramurile dese, ca pe nişte mîini ridicate spre cer. În al doilea plan se văd crescînd din apa lacului pereţii albi ca zăpada ai unor munţi cu creste ascuţite şi coaste stîncoase, colorate în violet şi galben-deschis. În mijlocul pînzei, un gheţar îşi înfige în apă baza grunjoasă de un albastru intens, iar deasupra lui, la înălţimi ameţitoare, se ridică spre cer o piramidă ca de diamant în trei muchii, la stînga căreia flutură o maramă de nori trandafirii. În stînga văii abrupte — pe care a coborît gheţarul — se află un munte de formă perfect conică, înveşmîntat şi el într-o mantie strălucitoare de zăpadă. Numai rarele dungi galben-deschis, ce se strevăd de sub mantia albă, marchează povîrnişurile stîncoase. Muntele acesta se sprijină pe o temelie largă, ce-şi coboară în apă treptele de piatră, ca pe o scară uriaşă, spre capătul cel mai îndepărtat al lacului...

Tabloul radia o atmosferă de renunţare deplină, de puritate rece, strălucitoare, atmosferă care mă subjugase cu desăvîrşire în drumul meu prin munţii Katunului. Am stat aşa multă vreme, tăcut, cu privirile aţintite spre adevăratul chip al munţilor Altaiului, minunîndu-mă de agerul simţ de observaţie de care dăduse do-

vadă poporul, botezînd lacul acesta cu numele „Deni-Der" — „Lacul Duhurilor de Munte".

— Unde aţi găsit un asemenea lac? întrebai într-un tîrziu. Şi oare există el aievea?

— Există şi trebuie să mărturisesc că în realitate este mult mai frumos. Meritul meu constă numai în redarea corectă a esenţialului, răspunse Ciorosov. De altfel, realizarea acestor impresii esenţiale m-a costat destul de scump... Da, şi nici aflarea acestui lac nu este prea lesnicioasă, măcar că, fără îndoială, lacul poate fi totuşi găsit. Dar dumneata ce nevoie ai de el?

— Nici o nevoie, doar aşa, ca să admir şi eu un loc minunat. Că dacă vezi una ca asta, nici de moarte nu te mai temi.

Pictorul mă privi cercetător şi-mi spuse:

— Da, să ştii că ai rostit un mare adevăr. „Nici de moarte nu te mai temi". Cu siguranţă că nu cunoşti legendele oiroţilor legate de acest lac.

— Trebuie că sînt foarte interesante, de vreme ce au botezat lacul cu un nume atît de poetic.

Ciorosov îşi mută privirea asupra tabloului.

— N-ai băgat de seamă nimic neobişnuit?

— Ba da. Uite aici, în colţul din stînga, unde se înalţă culmea asta în chip de con, răspunsei eu. Vă rog să mă iertaţi, dar aici culorile mi s-au părut absolut nefireşti.

— Ia mai priveşte-le o dată, dar aşa... mai atent...

Mi-am aţintit din nou ochii asupra tabloului şi trebuie să spun că măiestria pictorului era atît de mare, încît pe măsură ce mă uitam mai mult, sesizam tot mai multe amănunte, amănunte izvorîte parcă din adîncurile tabloului. De la poalele muntelui celui conic se ridica un nouraş alb-verzui, radiind o lumină slabă. Încrucişarea acestei iradieri cu razele reflectate de lumina strălucitoare a zăpezii isca pe faţa apei lungi fîşii de umbre şi tonuri de un roşu nemaivăzut. Pete asemănătoare, dar mai intense, aproape sîngerii, se zăreau pe locurile de unde se desprinseseră bucăţi de stîncă. Iar acolo unde de după zidul alb al muntelui răzbăteau razele directe ale soarelui, se conturau deasupra gheţurilor şi stîncilor un fel de coloane înalte de fum sau de vapori albaştri-verzui, aducînd cu nişte imense siluete

omeneşti, care dădeau peisajului un aer fantastic şi sinistru parcă.

— Nu înţeleg ce poate fi aci, spusei eu, arătînd coloanele albăstrii-verzui.

— Şi nici nu te osteni să-nţelegi, zîmbi Ciorosov. Dumneata cunoşti bine natura, o îndrăgeşti, dar nu-i dai crezare.

— Dar dumneavoastră cum vă explicaţi aceste lumini roşii de pe stînci, stîlpii albaştri-verzi, norii radiind lumină proprie ?

— Explicaţia e simplă : duhurile munţilor, răspunse pictorul, foarte liniştit.

M-am întors surprins către el, dar n-am aflat pe chipul lui impenetrabil nici o urmă de surîs.

— Nu glumesc de loc, continuă el, la fel de netulburat. Dumneata socoteai că i s-a dat lacului acestuia numele pe care-l ştii numai pentru frumuseţea lui nepămîntească ? De frumos o fi el frumos, dar vezi că renumele lui nu-i chiar din cele bune. Uite eu, de pildă, am pictat tabloul, dar abia am scăpat cu zile din locurile acelea. Am fost acolo în nouă sute nouă, şi-apoi pînă-n nouă sute treisprezece am tot zăcut...

L-am rugat pe Ciorosov să-mi povestească şi mie legendele lacului aceluia. Ne-am aşezat într-un colţ, pe un divan larg, acoperit cu un covor mongol ţesut din lînă aspră, galben-albastră. Din colţul acela vedeam perfect de bine tabloul înfăţişînd „Lacul Duhurilor de Munte".

— Frumuseţea lacului, începu Ciorosov, a atras încă din vechime oamenii, dar nişte forţe necunoscute curmau adesea viaţa îndrăzneţilor care se încumetau să răzbată pînă la malurile lui. Am simţit şi eu chiar pe pielea mea acţiunea fatală a lacului, dar despre asta o să vorbim mai încolo. Interesant este că lacul e mai frumos ca oricînd în zilele călduroase de vară, ori tocmai în asemenea zile se manifestă mai cu osebire forţele sale ucigătoare. De cum zăreau luminile roşii-sîngerii de pe stînci şi sclipirile albastre-verzui ale stîlpilor fantomatici, oamenii erau cuprinşi de senzaţii stranii. Vîrfurile înzăpezite din jur îi striveau parcă cu o greutate de nesuportat, în faţa ochilor începea să le joace hora năucitoare a razelor de lumină. Oamenii erau atraşi spre masivul muntelui conic, unde li se năzăreau siluete al-

bastre-verzi ale duhurilor muntelui, dănţuind fantastic în jurul norului care răspîndea o lumină verzuie. Dar de îndată ce se apropiau de locul acela, totul dispărea şi muntele rămînea singuratic, străjuit doar de stîncile pleşuve. Sufocîndu-se, abia mai putîndu-şi trage picioarele, sleiţi de puteri, cu sufletul apăsat de senzaţii stranii, nenorociţii se îndepărtau cît mai repede de locul blestemat, dar, de obicei, pe drum îi ajungea moartea. Doar cîţiva vînători deosebit de rezistenţi au izbutit, după chinuri nemaipomenite, să ajungă cu zile pînă la iurta cea mai apropiată. Unii au murit curînd după aceea, alţii au zăcut multă vreme, pierzînd pentru totdeauna fosta lor rezistenţă şi îndrăzneală. De atunci a căpătat Denî-Der-ul un nume rău, a cărui veste s-a întins în tot ţinutul şi oamenii au încetat aproape cu desăvîrşire să calce malurile lacului. Nu găseşti acolo nici o sălbăticiune, nici o pasăre, iar pe malul stîng, unde horesc duhurile, nu creşte nimic, nici măcar iarba nu încolţeşte. Cunoşteam încă de mic legenda aceasta şi ardeam de mult de dorinţa să cercetez şi eu domeniile duhurilor de munte. Acum vreo douăzeci de ani am petrecut acolo două zile în completă singurătate. În prima zi, n-am băgat de seamă nimic deosebit şi am lucrat în tihnă, realizînd cîteva studii. Dar pe cer se perindau nori deşi, din pricina cărora lumina era mereu schimbătoare şi nu-mi îngăduia să prind şi să realizez transparenţa aerului de munte. Atunci am hotărît să înnoptez în pădure, cam la o jumătate de verstă de lac, şi să mai rămîn acolo încă o zi. Către seară am simţit în gură o senzaţie curioasă, ca o arsură care mă tot silea să scuip, şi o greaţă uşoară. De obicei rezistam bine la mari înălţimi şi am fost uimit că de data aceasta aerul rărit al munţilor are o asemenea acţiune asupra organismului meu.

Ziua a doua se vesti minunat de frumoasă încă din zori. M-am tîrît pînă la lac, cu capul greu şi simţind o mare slăbiciune. Curînd însă m-am adîncit în muncă şi am uitat totul. Soarele se ridicase fierbinte, cînd mi-am terminat studiul (care mai tîrziu a stat la baza viitorului tablou) şi am dat la o parte şevaletul, ca să arunc o ultimă privire de ansamblu asupra lacului.

Eram grozav de ostenit, mîinile îmi tremurau, uneori îmi simţeam capul tulbure, senzaţia de greaţă creştea

mereu. În clipa aceea am zărit duhurile lacului. Pe fața străvezie și netedă a apei lunecă ușor umbra unui nor jos. După semiîntunericul de-o clipă, razele piezișe ale soarelui părură încă mai luminoase. La marginea umbrei fugare a norului urmărit de lumină apărură deodată cîțiva stîlpi diafani, aducînd cu niște imense siluete omenești, învăluite în mantii largi de o fantomatică culoare albastră-verzuie. Ba apăreau, rămînînd neclintite, ba se mișcau, lunecînd cu repeziciune de colo-colo, ba se topeau iarăși în văzduh. Priveam nemaipomenita apariție, strivit, copleșit de teamă.

Hora tăcută a duhurilor se mai roti cîteva minute, apoi stîncile sclipiră de reflexe și izbucniri de luminițe sîngerii. Iar sus, deasupra întregii minunății, atîrna un nor în formă de ciupercă, luminînd totul cu iradierile lui slabe, verzui.

M-am simțit cuprins fără veste de un val de noi puteri, privirea mi s-a ascuțit, stîncile depărtate s-au apropiat parcă, ajutîndu-mă să disting toate amănuntele coastelor repezi. Am înșfăcat pensulele și-am început să lucrez cu o energie sălbatică, străduindu-mă febril să prind culorile necesare și să fixez cu grăbite trăsături de penel peisajul acela nemaiîntîlnit.

Deasupra lacului trecu o adiere ușoară și pe dată norul și fantomele albastre-verzui dispărură. Numai luminițele purpurii de pe stînci sclipeau sumbru ca și înainte, fărîmițîndu-se pe suprafața apei în umbrele aruncate de stînci. Agitația care mă cuprinsese începu să slăbească, sfîrșeala resimțită înainte se întoarse și mai puternică, de parcă toată energia mi s-ar fi scurs prin vîrful degetelor care strîngeau pensulele și paleta. O presimțire rea mă sili să mă grăbesc. Mi-am închis lădița cu schițe și mi-am strîns lucrurile, simțind clipă de clipă o povară tot mai grea apăsîndu-mi pieptul și capul...

Vîntul începu să sufle mai tare. Oglinda albastră și transparentă a lacului se tulbură. Norii acoperiră piscurile munților și culorile luminoase din jur începură să-și piardă strălucirea. Însuflețirea și frumusețea imaculată a lacului pieriră, făcînd loc unei atmosfere posace și triste. Reflexele roșiatice se stinseră și, în locul arătărilor fantomatice, între petele zăpezii albe nu se mai vedea decît negrul stîncilor întunecoase. Respiram greu,

aerul îmi țîșnea șuierînd din plămîni și cînd izbutii, în sfîrșit, să mă întorc cu spatele spre lac, abia mai puteam ține piept greutății care mă copleșea. Am parcurs ca într-un vis nelămurit drumul pînă la punctul de întîlnire cu călăuzele mele, care refuzaseră categoric să mă însoțească la Denî-Der. Ca într-un coșmar, munții se legănau în fața ochilor mei. Accesele de greață m-au sleit de puteri. Mă prăvăleam deseori la pămînt și rămîneam întins cu fața în jos, neputîndu-mă ridica. Cum am ajuns pînă la călăuze, nu-mi mai amintesc, de altfel nici nu are vreo însemnătate. Important era că lădița cu schițele făcute la Denî-Der, pe care mi-o legasem de spate, a ajuns nevătămată.

Călăuzele m-au văzut de departe și și-au dat seama ce se petrecea cu mine. M-au transportat pînă la tabără și m-au culcat cu fața-n sus, sprijinindu-mi capul pe un cobur.

„Ai să te prăpădești, Ciorosov", mi-a spus șeful călăuzelor, cu o voce indiferentă de observator dezinteresat.

De prăpădit însă, după cum vezi, nu m-am prăpădit, dar multă vreme m-am mai simțit foarte prost. Moleșeala și slăbirea vederii mă împiedicau să lucrez și-mi amărau viața. La pînza cea mare „Denî-Der" am început să lucrez abia peste vreun an de zile. Iar la asta, pe care o am aici, am continuat să tot lucrez cînd m-am înzdrăvenit cu totul. După cum vezi, adevărul asupra lacului Denî-Der și a duhurilor de munte care sălășluiesc pe acolo m-a costat destul de scump.

Ciorosov tăcu. Printre cercevelele ferestrei mari se vedea toată valea cufundată în lumina amurgului. Subjugat de povestirea pictorului, nu aveam nici un temei să pun la îndoială spusele lui, dar mă frămîntam totuși, neputînd găsi nici o explicație fenomenelor straniі pe care le redase în tablourile sale. Trecurăm în sufragerie. Petromaxul care atîrna deasupra mesei alunga cu lumina-i strălucitoare umbra de ireal iscată de ciudata povestire a pictorului. Nu m-am mai putut stăpîni și l-am întrebat cum aș putea ajunge la Lacul Duhurilor de Munte, dacă mi se va ivi prilejul cîndva să mai trec prin acele locuri.

— Aha, te-a cucerit lacul, așa-i! zîmbi Ciorosov. Foarte bine, vizitează-l, dacă nu te temi. Notează.

Mi-am scos carnetul de însemnări, creionul şi m-am pornit să notez.

— Lacul se află în lanţul munţilor Katun, la capătul său răsăritean. În defileul adînc dintre culmile Katunului şi Ciuiskului. La vreo patruzeci de kilometri de la gurile rîului Argut, în susul apei, pe dreapta, se varsă pîrîul Iuneur. Locul acesta e lesne de găsit, pentru că aici Argutul face un cot şi gurile Iuneurului se varsă într-o vale netedă şi largă. De la gurile Iuneurului mergi mai departe, urmînd malul stîng al Argutului. Cam după vreo şase kilometri, pe mîna dreaptă, ai să dai de un izvor sau, dacă vrei, mai curînd să-i spunem pîrîiaş. Pîrîul nu-i prea mare, dar valea lui e foarte largă şi se înfige adînc în lanţul Katunului. Pe valea asta trebuie să mergi. Locul e uscat, zadele cresc aici înalte, rămuroase. După ce ai să urci destul de mult, ai să dai de un mare prag abrupt, de pe care se prăvăleşte o mică cădere de apă. Aici valea ocoleşte spre dreapta, fundul văii devine tot mai întins, neted de tot, şi de-a lungul ei se înşiră lanţ cinci lacuri. Să tot fie o verstă între unele, jumătate de verstă între altele. Ultimul lac, cel de al cincilea, dincolo de care nu mai poţi trece, e Denî-Der. Asta-i tot. Vezi doar să nu confunzi defileurile, că văi şi lacuri sînt multe în munţii aceia. Da, bine că mi-am adus aminte: uite un bun semn de recunoaştere! La gurile pîrîului, chiar cînd cotești, venind din valea Argutului, ai să găseşti o mică mlaştină. Pe malul ei, cum vii pe stînga, se înălţa pe vremuri o uriaşă zadă uscată. Ramuri nu mai avea pe ea, doar sus de tot, trunchiul ei se desfăcea în două vîrfuri, uscate şi ele, ca furca diavolului. Dac-o mai fi stînd şi astăzi la locul ei, ai să te poţi orienta după dînsa.

Mi-am însemnat indicaţiile lui Ciorosov, fără să bănuiesc ce însemnătate vor avea pentru mine mai tîrziu.

A doua zi am cercetat din nou tablourile pictorului, dar nici unul din ele nu se putea compara cu „Denî-Der". Înţelegînd ce valoare mare are tabloul acesta, nici nu m-am încumetat să sper că l-aş fi putut dobîndi cu modestele mele mijloace. Am cumpărat două mici studii de munţi înzăpeziţi şi pictorul mi-a mai dăruit o schiţă în peniţă, care înfăţişa cu multă măiestrie şi adîncă cunoaştere dragile mele zade.

La despărţire, Ciorosov mi-a spus:

— Văd că nu-ţi poţi lua ochii de la „Denî-Der", dar pînza asta nu ţi-o pot dărui. Am să-ţi dăruiesc studiul făcut pe malul lacului. Doar că... — se întrerupse el cîteva clipe — ai să-l capeţi abia după ce oi muri eu, acum mi-ar fi greu să mă despart de el. Lasă, nu te necăji, n-ai să ai mult de aşteptat... O să-l primeşti curînd, adăugă pictorul cu liniştea lui atît de tulburătoare.

Urîndu-i lui Ciorosov viaţă lungă, iar mie să-l mai întîlnesc cît de curînd, am încălecat şi m-am despărţit de el. Şi soarta a vrut să nu-l mai văd de atunci...

A trecut multă vreme fără să mai poposesc în Altai. Patru ani s-au scurs într-o muncă încordată, iar al cincilea m-a scos pentru o vreme din circulaţie. M-a doborît un reumatism crîncen — boală profesională a călătorilor prin taiga. Am zăcut şase luni şi mai bine, iar apoi am mai avut de furcă cu inima slăbită de boală.

Ostenit de plictiseală şi de trîndăvia silită la care eram supus, am fugit pînă la urmă din însorita staţiune balneară din sud şi m-am întors în înceţoşatul, dar nu mai puţin dragul Leningrad. Din însărcinarea direcţiei generale am pornit să cercetez zăcămintele de mercur de la Sefidkan, din Asia Centrală. Nădăjduiam ca acolo, sub soarele arzător al Turkestanului, să-mi alung din mădulare boala cea rea şi să mă pot întoarce din nou în sălbăticia melancolică a nordului, care mă subjugase pentru tot restul zilelor mele. Eram, în această privinţă, asemeni oamenilor care nu iubesc decît o singură dată în viaţă, şi-mi stăpîneam tot mai anevoie accesele de dor după Siberia mea dragă.

Într-o seară caldă de primăvară, pe cînd mă aflam în biroul meu de acasă, în faţa microscopului, mi se aduse un colet care mai mult mă întristă decît îmi făcu bucurie. Într-o lădiţă îngustă din scînduri de cedru, mi se trimitea studiul „Denî-Der" ca un vestitor al morţii lui Ciorosov : pictorul îşi sfîrşise viaţa de muncă. A fost destul să-mi arunc o singură privire asupra „Lacului Duhurilor de Munte", pentru a fi copleşit de amintiri.

Depărtata şi inaccesibila frumuseţe a Denî-Der-ului mă umplu de o tristeţe cumplită. Străduindu-mă să spulber această stare de nelinişte, mă hotărîi să mă cufund în muncă şi potrivii sub obiectivul microscopului o nouă incluziune de minereu mercurifer din Sefidkan.

Mîna, deprinsă de ani cu această muncă, coborî tubul obiectivului, potrivii şurubul micrometric al focarului şi mă cufundai în studiul ordinei de cristalizare a rocii mercurifere. Incluziunea era o plăcuţă bine şlefuită, era de cinabru aproape pur şi cercetarea ei nu era prea lesnicioasă. Nuanţele gingaşe ale culorilor, reflectate de suprafaţa strălucitoare a plăcuţei, se pierdeau în sclipirea luminii electrice. Am înlocuit oglinjoara luminatorului opac cu una de tipul Silverman pentru lumină indirectă şi am făcut contactul lămpii cu lumină albă — „lumina zilei" cum i se mai spune, o născocire minunată, care înlocuieşte soarele în lumea de proporţii reduse a microscopului...

Lacul Duhurilor de Munte continua să-mi strălucească în faţa ochilor minţii, aşa că la început nici nu m-am mirat zărind la microscop reflexele roşii-sîngerii iscate pe suprafaţa albăstrie a oţelului plăcuţei, reflexe care mă uimiseră odinioară la tabloul pictorului Ciorosov. Abia peste o clipă-două mi-a ajuns în conştiinţă gîndul că nu privesc tabloul, ci observ reflexele interne ale rocii mercurifere. Am răsucit puţin suportul microscopului şi luminile roşii-sîngerii sclipiră, unele stingîndu-se, altele căpătînd o nuanţă roşie-cafenie mai intensă, în timp ce restul suprafeţei minereului continua să rămînă rece, de un albastru ca al oţelului. Tulburat de presimţirea luminii ce urma să se facă în mintea mea, am întors raza lămpii cu lumina albă spre pînza înfăţişînd Lacul Duhurilor de Munte şi am zărit îndată pe stîncile de la baza muntelui conic aceleaşi nuanţe de culoare, tonuri absolut identice cu acelea zărite o clipă înainte la microscop.

Am întins grăbit mîna după tabelele culorilor şi m-am convins îndată că formulele culorilor... Dar ce rost ar avea să mai înşir aici formulele cu pricina ! E destul dacă am să vă spun că mineralografia — ştiinţa care studiază diferite minereuri de metale — are la dispoziţie nişte tabele de culori cuprinzînd toate nuanţele posibile, în număr de aproape şapte sute. Fiecare nuanţă are simbolul ei şi suma nuanţelor ne dă formula optică a minereului. Ei bine, am constatat cu ajutorul acestor tabele că nuanţele culorilor folosite de Ciorosov la redarea sălaşului duhurilor de munte corespund întocmai formulei cinabrului în anume condiţii de iluminare, de incidenţă

şi în funcţie de întreg jocul acela complicat de lumini, care în ştiinţă se cheamă interferenţa undelor de lumină. Taina lacului Denî-Der îmi deveni deodată perfect clară. Nu înţelegeam un singur lucru : de ce nu-mi venise ideea asta încă atunci, de mult, în munţii Altaiului.

Am telefonat îndată după un taxi şi peste cîteva minute am ajuns în faţa unui gard, dincolo de care se zăreau ferestrele mari şi luminate încă ale unui laborator de chimie. Prietenul meu, un priceput chimist şi metalurg, mai era în laborator.

— A, tu erai, urs siberian ! m-a întîmpinat el. Ce mai poftești ? Iarăşi vreo analiză ultra-urgentă ?

— Nu, Dimitri Mihailovici, am venit să-ţi cer o informaţie. Ce lucru deosebit ştii despre mercur ?

— O, despre mercur ! Mercurul e un metal atît de minunat, încît s-ar putea scrie o carte groasă de tot despre el. Spune-mi mai clar ce anume te interesează.

— Uite ce-i. Ştiu că mercurul fierbe la trei sute şaptezeci de grade, dar cînd se evaporă ?

— Se evaporă întotdeauna, dragul meu inginer, cu excepţia marilor geruri.

— Înseamnă că e foarte volatil ?

— Neobişnuit de volatil pentru marea lui greutate specifică. Ţine minte : la plus douăzeci de grade, într-un metru cub de aer saturat cu vapori se găsesc cincisprezece sutimi de gram de mercur, iar la o sută de grade, avem aproape două grame şi jumătate.

— Încă o întrebare : vaporii sînt luminiscenţi, au propria lor lumină sau nu ? Şi ce culoare anume au ?

— N-au lumină proprie, uneori însă, cînd vaporii concentraţi de mercur sînt străbătuţi de o rază de lumină, produc o iradiere albastră-verzuie. Iar supuşi unor descărcări electrice într-o atmosferă cu aer rarefiat, radiază o culoare verde-albă...

— Totul e limpede. Foarte mulţumesc !

Peste alte cinci minute sunam la uşa medicului meu. Auzindu-mi vocea, blajinul moşneguţ apăru el însuşi în vestiar, cu un aer foarte neliniştit :

— Ce s-a întîmplat ? Iar te supără inima ?

— Nu, toate-s în ordine. Vă supăr doar o clipă. Spuneţi-mi, vă rog, care sînt simptomele otrăvirii cu vapori de mercur ?

— Hm-m... îndeobşte... mercurul... o salivaţie exce-

sivă, greţuri, vărsături... cît despre aburii de mercur, nu-mi amintesc. Stai să mă uit... Intră-n casă.

— Nu-nu, sînt grăbit. Căutaţi repede, vă rog, Pavel Nikolaievici !...

Bătrînul intră în cabinet şi se întoarse curînd cu o carte deschisă.

— Uite, vaporii de mercur : scăderea tensiunii, excitaţie psihică, respiraţie accelerată şi sacadată şi, apoi moartea provocată de o paralizie a inimii...

— Asta-i straşnic ! izbucnii eu, nemaiputîndu-mi reţine însufleţirea.

— Ce-i straşnic ? Să mori otrăvit ?

Eu însă pufnii în rîs, bucurîndu-mă ca un băieţoi rău crescut de nedumerirea bătrînului medic, şi o luai la goană în jos pe scară. Acum ştiam că ipotezele mele erau fără îndoială juste.

Întors acasă, am telefonat şefului meu şi i-am comunicat că interesele muncii noastre îmi cer să plec neîntîrziat în Altai. L-am mai rugat să-mi îngăduie să-l iau cu mine pe Krasulin, un tînăr absolvent al institutului, a cărui forţă fizică şi gîndire limpede îmi erau de mare folos în starea de slăbiciune în care mă mai aflam în vremea aceea.

Pe la jumătatea lui mai se poate ajunge fără prea mari greutăţi pînă la lacul din munţi. Şi tocmai la vremea asta am părăsit şi eu cătunul Inia de pe şoseaua Ciuiskului, însoţit de Krasulin şi de doi încercaţi muncitori din taiga.

Îmi aminteam perfect de bine toate indicaţiile căpătate de la răposatul pictor, dar, şi asta este mult mai important, în buzunarul de la piept aveam carnetul de însemnări, vechi şi zdrenţuit, în care-mi însemnasem descrierea itinerarului spre lac pe care mi-o făcuse Ciorosov.

Cînd micul meu detaşament îşi instală seara cortul pentru popas în faţa zadei uscate care aducea cu o furcă, am simţit, plin de emoţie, că a doua zi se va verifica justeţea raţionamentelor mele. Din două, una : ori ipotezele mele croite prin sihla fanteziei vor fi confirmate, ori se va dovedi că am născocit o poveste şi mai absurdă ca aceea a legendarelor duhuri ale pictorului oirot. Agitaţia mea se transmise şi lui Krasulin, şi flăcăul veni să

se aşeze lîngă mine pe muşuroiul de unde contemplam îngîndurat zada uscată.

— Ia aminţiţi-vă, Vladimir Evghenievici, începu el în şoaptă, mi-aţi făgăduit că odată ajunşi în munţi îmi veţi povesti şi mie tot ce este legat de ţinta călătoriei noastre.

— Trag nădejde să descoperim cel tîrziu mîine un însemnat zăcămînd de minereu de mercur, ba poate şi de mercur în stare parţial nativă. Mîine se va vedea dacă am sau nu dreptate. Ştii, desigur, că mercurul se găseşte de obicei în cantităţi mici, împrăştiat şi cu concentrare infimă. Un zăcămînt mare cu un important conţinut de mercur nu se găseşte în lume decît într-un singur loc, la...

— ...Almadena, în Spania, îmi luă vorba din gură Krasulin.

— Da. Şi de multe secole, Almadena aprovizionează cu mercur jumătate din lume. Într-un rînd s-a găsit acolo un lac micuţ de mercur absolut pur. Ei bine, cam tot aşa ceva scontez să găsim şi noi. Că vom găsi aici stînci întregi de cinabru, de asta sînt sigur, doar dacă nu cumva...

— Vai, Vladimir Evghenievici, păi dacă descoperim asemenea zăcăminte, va fi o revoluţie în întreaga economie a mercurului!

— Fără îndoială, dragul meu! Mercurul este un metal de cea mai mare importanţă pentru electrotehnică şi medicină... Ei, şi-acum hai la culcare! Mîine trebuie să pornim înainte de ivirea zorilor. Se pare că ziua va fi noroasă. Adică tocmai cum ne trebuie nouă.

— De ce-i atît de important ca ziua să fie noroasă? mă întrebă Krasulin.

— Pentru că nu vreau să vă otrăvesc pe voi toţi şi să mor şi eu otrăvit. Nu-i de glumit cu vaporii de mercur. Dacă nu alta, cea mai bună dovadă că-i aşa este faptul că descoperirea acestor zăcăminte a întîrziat cu sute de ani tocmai din pricina însuşirilor ucigătoare ale vaporilor de mercur. Mîine ne vom lua la trîntă cu duhurile de munte de la Denî-Der şi vom vedea care pe care...

O uşoară ceaţă trandafirie învălui munţii. Valea începu să se întunece. Numai crestele ascuţite ale piscurilor golaşe mai rămaseră multă vreme scăldate în lumina

razelor soarelui, nevăzute nouă. Apoi se stinseră şi ele. O perdea cenuşie acoperi munţii. Sclipiră stelele, abia răzbind prin pînza plumburie a cerului posomorît. Eu continuam să şed lîngă foc fumînd. Pînă la urmă însă am izbutit să-mi înfrîng tulburarea şi m-am culcat.

Toate cîte s-au petrecut a doua zi mi-au rămas întipărite în minte oarecum fragmentar.

Deosebit de limpede îmi amintesc de fundul perfect neted al văii dintre cel de al treilea şi al patrulea lac. În mijlocul ei se întindea o mică mlaştină, ca un covor verde şi pufos de muşchi, fără nici o tufă pe suprafaţa ei, dar încadrată pe maluri de cîţiva cedri uriaşi. Complet lipsiţi de ramuri pe o parte, arborii îşi desfăşurau crăcile puternice, ca nişte drapele înnegurate prinse pe stîlpi înalţi, numai către locul unde se afla Lacul Duhurilor de Munte. Nori joşi, plumburii, pluteau repede pe deasupra cedrilor, grăbindu-se parcă să ajungă la lacul misterios.

Lacul al patrulea era mic şi rotund. Faţa albastră-cenuşie a apei, acoperită de pînza prăfoasă a unui tremur de valuri mărunte, era sfîşiată de o grămadă de bolovani ascuţiţi. Am traversat lacul pe aceşti bolovani şi ne-am pomenit într-un desiş de cedri. Peste alte zece minute ne aflam pe malul Lacului Duhurilor de Munte. Peste ape şi peste coastele înzăpezite ale lanţului muntos se aşternea o culoare cenuşie, sumbră. Dar asta nu m-a împiedicat de fel să recunosc din prima clipă sălaşul duhurilor de munte, care mă uimise şi-mi înaripase închipuirea cu cîţiva ani în urmă, în atelierul pictorului Ciorosov.

Nu ne-a fost de loc uşor să ajungem la stîncile care sticleau ca oţelul de la baza muntelui în formă de con. Dar curînd, cînd ciocanul geologic desprinse din stîncă prima bucată grea de cinabru, toate greutăţile au fost uitate. Stînca pe care ne aflam cobora în trepte spre o văgăună nu prea mare, deasupra căreia fumega o aburească uşoară. Văgăuna era plină cu apă tulbure şi fierbinte. În jur se vedeau mai multe crăpături adînci, din care ţîşneau izvoare fierbinţi, învăluind cu o ceaţă de aburi marginile văgăunii.

L-am rugat pe Krasulin să-mi facă o schiță sumară a sectorului mercurifer și am pornit prin ceață, împreună cu unul din muncitori, spre poalele muntelui.

— Dar asta ce-o mai fi, tovarășe inginer ? mă întrebă deodată însoțitorul meu.

M-am uitat în direcția indicată. Pe jumătate ascuns de un colț de stîncă, sclipea într-o lumină ștearsă și sinistră fața unui lăculeț plin de mercur — întruchiparea visului meu. Suprafața lăculețului părea bulbucată. Cuprins de o tulburare nespusă, m-am plecat asupra oglinzii de argint viu și, afundîndu-mi mîinile în lichidul greu și lunecos, m-am gîndit la uriașa cantitate de metal prețios — darul pe care-l aduceam patriei.

Krasulin, care se apropiase între timp, stătea nemișcat, mut de admirație. A trebuit însă să pun capăt entuziasmului însoțitorilor mei și să-i grăbesc, pentru a ne încheia cît mai repede lucrările strict necesare. Începuseră să se manifeste arsurile și durerile de cap, primele semne ale otrăvirii. Am făcut la repezeală cîteva fotografii. Unul dintre muncitori a umplut sticlele special pregătite cu mercur din lăculeț. Krasulin, ajutat de celălalt muncitor, a măsurat repede aflorimentele rocilor de minereu și dimensiunile lăculețului. S-ar fi spus că am făcut totul cu o viteză fulgerătoare, totuși, la întoarcere, eram moleșiți, abia ne mai mișcam, luptînd cu osteneala și cu un inexplicabil sentiment de groază și apăsare. În timp ce ocoleam Denî-Der-ul pe malul stîng al lacului, norii se împrăștiară și în fața ochilor noștri apăru piscul, sclipitor ca un diamant bine șlefuit. Razele piezișe ale soarelui pătrunseră pe porțile defileului dintre munții din zare și întreaga vale a Denî-Der-ului se umplu de o lumină scînteietoare și transparentă. Întorcîndu-mă pentru o clipă cu fața spre lac, am zărit niște spectre albastre-verzi, legănîndu-se chiar pe locul pe care-l părăsisem cu puțin timp înainte. Din fericire; malul lacului cobora lin, așa că am putut ajunge curînd pînă la locul unde lăsasem caii.

— Galop, flăcăi ! strigai eu, îmboldindu-mi calul.

În aceeași seară am ajuns la cel de al doilea lac. Ramurile cedrilor întinse spre noi păreau, în lumina cre-

pusculară, nişte gheare ameninţătoare ce voiau să ne reţină acolo.

E drept că în cursul nopţii ne-am simţit destul de prost, în general însă totul s-a încheiat cu bine.

Prea multe nu mai am de povestit. Lacul fermecat a dăruit şi mai dăruie şi astăzi Uniunii Sovietice mari cantităţi de mercur, cantităţi care asigură din plin toate nevoile multilateralei noastre industrii.

Iar eu păstrez mereu o pioasă amintire acelui artist care a ştiut să redea cu atîta măiestrie realitatea şi să cerceteze atît de neînfricat sufletul ascuns al munţilor.

OLHOI — HORHOI

La invitația guvernului Republicii Populare Mongole, am lucrat două veri de-a rîndul la completarea unor măsurători geodezice la granița de sud a Mongoliei. Îmi mai rămînea să determin și să ridic vreo două-trei puncte geodezice în colțul sud-vestic al frontierei dintre Mongolia și China. Executarea acestei misiuni era destul de anevoioasă, căci trebuiau străbătute pustiuri nisipoase, greu accesibile și aproape complet lipsite de apă. Echiparea unei mari caravane de cămile cerea vreme îndelungată. Nu mai spun că o călătorie cu asemenea mijloace arhaice de transport mi se părea insuportabil de înceată, mai cu seamă acum cînd mă obișnuisem să zbor dintr-un loc într-altul cu mașina. „Gaz"-ul meu credincios, o camionetă de o tonă și jumătate, mă slujise cu conștiinciozitate pînă acum, dar bineînțeles că de aici încolo ar fi fost cu neputință să mă aventurez cu el în asemenea nisipuri pustii. Altă mașină, mai potrivită, nu aveam la îndemînă. Dar, în timp ce noi, delegatul Comitetului Științific al Mongoliei și cu mine, ne frămîntam să găsim o soluție, sosi la Ulan-Bator o mare expediție științifică din Uniune. Camioanele ei, noi-nouțe, „încălțate" cu supraanvelope special concepute pentru străbaterea nisipurilor întinse, treziseră curiozitatea întregului oraș. Șoferul nostru, Grișa, un băiat foarte tînăr și distrat, dar în schimb mecanic priceput și mare amator de călătorii lungi, își tot făcea de lucru la garajul expediției, unde cerceta plin de invidie nemaipomenita inovație în materie de anvelope. El mi-a dat ideea, datorită căreia mașina noastră a căpătat, cu ajutorul Comitetului Științific, „picioare" noi, cum le spunea Grișa. Picioarele acestea erau niște roți foarte mici în diametru, mai mici

chiar decît discurile de frînă, pe care se montau anvelope de o grosime mare de tot, cu dinţi şi ondulaţii deosebit de proeminente. Încercarea maşinii noastre „încălţate" cu aceste supraanvelope a dat rezultate remarcabile în cele mai adînci nisipuri. Mie, ca unui om cu mare experienţă în materie de lungi călătorii cu automobilul prin locuri neumblate şi fără drumuri, mie, spun, mi se părea aproape de necrezut uşurinţa cu care maşina răzbătea prin nisipurile cele mai nestabile şi mai adînci. Cît despre Grişa, el se jura să străbată cu supraanvelopele lui tot deşertul Gobi, de la răsărit la apus, fără nici un popas.

Maiştri automobilişti ai expediţiei ne-au înzestrat nu numai cu anvelope, ci şi cu felurite instrucţiuni, sfaturi, precum şi cu o sumedenie de urări de bine. Şi curînd, luîndu-şi rămas bun de la Ulan-Bator, căsuţa noastră pe roate se pierdu într-un nor de praf, gonind drept spre Teţerling. În camionul nostru, acoperit bine cu o prelată înaltă din foaie de cort, se aflau preţioasele supraanvelope, canistrele cu apă şi butoiul cu benzină de rezervă. Nenumăratele noastre călătorii ne făcuseră să repartizăm cu stricteţă locul ocupat de oameni şi bagaje. În cabină, alături de şofer, era locul meu. Sub parbriz era instalată un fel de măsuţă pliantă, la care puteam lucra şi pe care se afla planşeta de pichetaj. Tot aici era montată o mică busolă marină, cu ajutorul căreia ne însemnam drumul parcurs, ca şi un vitezometru, care înregistra distanţele parcurse de maşină. În spate, sub prelată, locurile erau distribuite astfel : în colţurile dinspre cabină se aflau două lăzi mari cu piese de schimb şi cauciucuri. Pe una din ele şedea ajutorul meu, Mişa, care era calculator şi radiotelegrafist, pe cealaltă, călăuza noastră, care avea şi funcţia de tălmaci, un bătrîn mongol înţelept, om umblat şi trecut prin multe încercări. Călăuza şedea pe lada din stînga, pentru ca, aplecîndu-se spre fereastra cabinei, să poată arăta şoferului încotro s-o apuce. Ajutorul meu, radiotelegrafistul, vînător pasionat, şedea pe lada din dreapta, înarmat cu un binoclu şi o carabină. Tot în grija lui se afla teodolitul şi universalul „Hildebrant". În spatele lor, camionul era încărcat cu tot felul de lucruri rînduite cu mare grijă : saltelele strînse sul, cortul, lăzile

cu vase, cu alimente şi multe alte lucruri necesare într-o asemenea călătorie.

Prima ţintă a drumului nostru era lacul Orok-nor, iar de acolo trebuia să ajungem tocmai în colţul cel mai de miazăzi al republicii, în partea de dincolo de Altai a deşertului Gobi, la trei sute de kilometri la sud de lacul Orok-nor. Camionul nostru traversă munţii Hingai şi răzbătu pînă la marea şosea pentru automobile a acestui ţinut. Aici, în localitatea Taţa-gol, ne-am revizuit motorul într-un mare garaj şi ne-am aprovizionat cu benzină pentru tot drumul. Iată, dar, că eram pregătiţi să înfruntăm lupta hotărîtoare cu necercetatele nisipuri ale deşertului Gobi-Zaaltaiski. Combustibilul pentru întoarcere urma să ne fie pus la dispoziţie la Orok-nor, mai tîrziu.

În această parte a drumului n-am întîlnit nici o piedică. Pînă la Orok-nor am străbătut cîteva sectoare grele, nisipoase, dar cu ajutorul miraculoaselor supraanvelope le-am trecut cu bine şi, în seara zilei a treia, am zărit în depărtare culmea netedă a munţilor Zhî, scăldată în lumina trandafirie a amurgului.

Urcînd pantele, motorul zbîrnîia vitejeşte, de parcă s-ar fi bucurat şi el de răcoarea înserării. Am hotărît să profităm de noaptea rece şi am continuat să rulăm la lumina farurilor aproape pînă în zori, cînd de pe culmea unui deluşor argilos am zărit panglica largă a stufărişului de pe malurile lacului Orok-nor. Călăuza şi Mişa, care moţăiau în maşină, săriră jos. Am ales repede un loc de popas, ne-am adunat vreascuri pentru foc şi ne-am instalat cu toţii pe o pătură aşternută lîngă maşină, să bem ceaiul şi să discutăm planul celor ce aveam de făcut a doua zi. De aici începea porţiunea necunoscută a drumului nostru şi, pentru început, voiam să-l cercetez şi să stabilesc un punct astronomic corect, pentru a verifica unele afirmaţii ale lui Vladimirţev, care mi se păreau îndoielnice. Şoferul intenţiona să facă o revizie serioasă a motorului, Mişa, să doboare niscai vînat, iar bătrînul Darhin, să stea de vorbă asupra drumului cu vreun localnic. Iată de ce popasul de douăzeci şi patru de ore, hotărît de mine, fu primit cu unanimă bucurie

După ce am stabilit din ce direcţie şi sub ce unghi caroseria camionului ne va umbri mai bine, ferindu-ne

în zori de razele soarelui, ne-am făcut culcuşurile pe un covor larg şi ne-am culcat. O adiere umedă foşnea uşor prin stufăriş şi mireasma deosebită a unei plante necunoscute se amesteca cu mirosul motorului încins, duhnind a benzină, cauciuc şi ulei. Tare era plăcut să-ţi întinzi în voie picioarele ostenite şi, culcat pe spate, să-ţi afunzi privirea în cerul scînteietor! Am adormit şi eu destul de curînd, dar înainte de a mă cufunda în somn, am auzit alături de mine respiraţia regulată a şoferului. Călăuza şi ajutorul meu Mişa mai şuşotiră multă vreme între ei.

M-am trezit dimineaţa, din pricina căldurii. Soarele alunecase peste o bună parte din umbra maşinii şi-mi dogorea picioarele. Grişa îşi făcea de lucru la roţile din faţă, îngînînd încetişor un cîntec. Mişa şi Darhin lipseau. Am sărit în picioare şi, după o baie în lac şi un ceai fierbinte, m-am dus să dau o mînă de ajutor şoferului.

Împuşcăturile care răsunară de undeva de departe mărturiseau că nici Mişa nu-şi iroseşte vremea de pomană. Am terminat verificarea maşinii abia către seară. Mişa se întoarse cu cîteva raţe, două dintre ele ni se părură deosebit de frumoase; o specie necunoscută mie. Grişa se apucă să pregătească supa, iar radiotelegrafistul instală antena portativă şi-şi pregăti aparatul de emisie-recepţie pentru a prinde emisiunea de seară a buletinului meteorologic. Eu am pornit să caut în jurul taberei un loc prielnic pentru observaţii astronomice şi ridicarea unui punct geodezic. La întoarcere, apropiindu-mă de maşină, am constatat îndată că masa era gata. Călăuza, care se întorsese ceva mai înainte, îi povestea ceva lui Mişa şi şoferului. Zărindu-mă, bătrînul amuţi. Grişa însă îmi spuse, zîmbind nepăsător cu toată gura:

— Vrea să ne bage-n sperieţi moşneagul, Mihail Ilici! Cică dac-om porni în direcţia stabilită, chiar mîine încăpem în gheara diavolului! Nu-i chip să scăpăm în nici un fel!

— Ce s-a întîmplat, Darhin? întrebai eu, instalîndu-mă lîngă ceaunul aşezat pe o foaie de cort.

Bătrînul mongol îl privi indignat pe Grişa şi, posac, mormăi ceva despre uşurătatea şi lipsa de înţelepciune a şoferului.

— Grișka nu știe decît să rîdă într-una, dar nu-nțelege primejdia care ne paște...

Rîsul voios al celor doi tineri nu făcu decît să supere de-a binelea pe bătrîn. L-am împăcat, de bine de rău, și l-am întrebat ce aflase despre drumul de-a doua zi. S-a dovedit că bătrînul căpătase informații amănunțite de la mongolii din partea locului. Înarmat cu o nuielușă uscată, Darhin trase cîteva linioare subțiri pe nisip, înfățișîndu-mi astfel culmile muntoase care se desfăceau aici din masivul Altaiului mongol. Itinerarul nostru trecea prin valea largă de la vest de Ihî-Bogdo și, urmînd un vechi drum de caravane, se așternea drept spre miazăzi, traversînd o cîmpie nisipoasă, pentru a ajunge la fîntîna Tagan-Tologoi, cale de vreo cincizeci de kilometri după spusele lui Darhin. De acolo urma un drum destul de bun, pe un sol argilos, lung de aproape două sute cincizeci de kilometri, pînă la culmile muntoase Noin-Bogdo. Dincolo de munții aceștia începea spre apus o fîșie de nisipuri primejdioase, lată nu mai puțin de patruzeci de kilometri, pe direcția nord-sud — deșertul Dolon-Hali-Gobi, iar după ea, tocmai pînă la frontiera Chinei, se întindeau nisipurile pustiului Gobi-Djungar. Din cîte aflase el, Darhin, nisipurile acestea erau cu desăvîrșire aride și nelocuite, bucurîndu-se la mongoli de un renume blestemat, un loc în care este foarte primejdios să te aventurezi. Un renume deopotrivă de rău îl avea partea apuseană a deșertului Dolon-Hali-Gobi. M-am străduit să-l conving pe bătrîn că, ținînd seama de viteza mașinii noastre — că doar o știa din drumurile parcurse pînă aici — nisipurile aride nu ne pot fi primejdioase. Și apoi nici n-aveam de gînd să zăbovim prea mult prin acele locuri. „N-am să arunc decît o singură privire asupra stelelor și ne-ntoarcem". Darhin clătină tăcut din cap și nu mai spuse nimic. Totuși n-a refuzat să plece cu noi mai departe.

Noaptea se scurse în liniște. M-am trezit anevoie și fără chef a doua zi în faptul zorilor, zgîlțîit de Darhin. Motorul pornise să duduie răsunător, răscolind tăcerea sfîrșitului de noapte și trezind păsările încă adormite ale lacului. Răcoarea proaspătă a zorilor mă înfrigurase, dar în mașină m-am încălzit repede și am lăsat jos geamul. Mașina mergea repede și se legăna puternic.

Peisajul nu avea nimic atrăgător, aşa că în curînd am început să moţăi. Poţi dormi destul de comod într-o cabină de camion, dacă-ţi sprijini capul în palmă şi-ţi scoţi cotul pe fereastră. Mă trezeam numai la hopuri, aruncam o privire la busolă şi adormeam din nou. Pînă la urmă m-am săturat de somn. Grişa opri maşina şi-mi aprinsei o ţigară, alungînd astfel ultimele rămăşiţe de somn. Ne aflam chiar la poalele munţilor. Soarele dogora puternic. Anvelopele erau atît de încinse, încît nici nu puteai atinge suprafaţa vălurată a cauciucului negru. Toată lumea coborî din maşină să-şi mai dezmorţească mădularele. Ca de obicei, Grişa îşi cercetă „maşinuţa", cum spunea el, sau pe „Maşa" lui, cum îi plăcea s-o alinte pe încercata noastră camionetă. Darhin nu-şi lua ochii de la coastele roşiatice şi abrupte ale muntelui, terminate la poale cu lungi cozi de grohotiş. Razele soarelui cădeau paralel cu linia munţilor, aşa că fiecare rîpă cafenie sau de un roşu aprins şi fiecare viroagă săpată de ape era plină de umbre vinete, întunecate, închipuind toate laolaltă cele mai fantastice plăsmuiri.

Mă minunam şi eu de coloritul acela straniu şi abia atunci m-am dumerit de unde se trage îmbinarea de roşu şi albastru, întîlnită atît de des la covoarele mongole. Darhin întinse mîna spre apus şi ne arătă pe unde vom trece munţii: departe, spre dreapta noastră, se zărea o vale largă care tăia lanţul de-a curmezişul. Şi de îndată ce ne-am reluat locurile, Grişa se grăbi să întoarcă maşina cu botul în direcţia văii. Soarele încingea tot mai tare capota şi cabina camionului, puterea motorului supraîncălzit scădea mereu; pînă şi pantele line trebuiau urcate acum cu viteza întîia. Uruitul aproape neîntrerupt al motorului îl înnebunea pe bietul şofer şi nu o dată i-am surprins privirea plină de reproş aţintită asupra mea. Eu însă mă prefăceam că nu-l înţeleg. Speram în sinea mea să găsim în curînd niscai apă, ca să nu consumăm rezerva de apă minunată luată din lac. Speranţele mele n-au fost zadarnice: jos, în stînga noastră, licări malul abrupt al unei trecători adînci, cu iarbă pe fund. Era trecătoarea pe unde urma să ne strecurăm mai departe. După cîteva minute de coborîre, zîmbind mulţumit, Grişa opri maşina pe iarba proaspătă. Natura locului îmi spunea că undeva pe

aproape, pe sub stîncile de aici, trebuie să fie un izvor. Zidurile abrupte ale trecătorii ne dăruiau o umbră binefăcătoare. Mantia ei albăstrie ne adăposti de furia necruțătoare a soarelui, acest împărat al pustiului. Întinși la poalele strîncilor, ne îndeletnicirăm curînd cu sorbitul ceaiului.

De îndată ce zăduful începu să „cedeze", am adormit cu toții pentru a prinde noi puteri ; era preferabil să călătorim noaptea. Am dormit multă vreme, și cînd am deschis ochii, am fost surprinși de exclamația zgomotoasă a șoferului :

— Repede, Mihail Ilici ! Uitați-vă-ncoace ! Grozav ne-am temut că n-o să vă deșteptați curînd și n-o să mai vedeți... Eu m-am trezit năuc, ba m-am și speriat puțin, nu-nțelegeam nimic. Ziceai că totul arde în jur.

Și-ntr-adevăr, peisajul care ne înconjura părea un vis de necrezut. Crestele roșii ale stîncilor abrupte din dreapta și stînga noastră ardeau în lumina soarelui de la asfințit, cuprinse parcă de vîlvătaia unui foc adevărat. La poalele munților și în fundul trecătorii, umbrele adînci, sinilii se așterneau tot mai lungi, ascunzînd neregularitățile solului și imprimînd locurilor o atmosferă de adîncă tristețe. Iar sus, deasupra acestei întunecimi, se înălța un zid neîntrerupt de flăcări purpurii, în care formele stranii ale stîncilor roase de vînt iscau conture vinețiii. Se iscau dintre flăcări turnulețe, terase, bolți și coloane purpurii. Un întreg oraș fantastic de vîlvătăi. Chiar în fața noastră, departe, tocmai în fundul defileului, se întîlneau două ziduri : unul din stînga, roșu ca focul, și celălalt din dreapta, negru-vinețiu. Privelișlea era atît de uimitoare, încît fără voia noastră încremenisem cu toții într-o tăcere adîncă.

— Oho !... își reveni Grișa înaintea noastră a celorlalți. Ia să-ncerci să povestești la Ulan-Bator despre minunea asta... care fată o să se mai plimbe cu tine ? Toate vor spune : „S-a-ntrecut cu băutura flăcăul"... Am nimerit în niște locuri de-ți vine să crezi că Darhin a avut dreptate...

Bătrînul mongol se prefăcu a nu lua în seamă că-și auzise numele. Ședea nemișcat pe covor și nu-și lua ochii de la trecătoarea în flăcări. Roșul de pălălaie se stingea treptat, prefăcîndu-se în albastru. De undeva

adie uşor răcoarea amurgului. Era timpul s-o pornim la drum. Am fumat cîte o ţigară. Am consumat cîteva cutii de lapte condensat, şi cabina camionului îmi ascunse iarăşi cerul. Drumul începu să alerge din nou şi să se strecoare grăbit între marginea radiatorului şi aripa maşinii. Farul, întors spre mine cu ceafa-i bulbucată şi sîrmele răsucite, se ţintea atent înainte, cutremurîndu-se uşor la fiecare hîrtop. Încă înainte de căderea întunericului am ajuns la fîntîna Bor-Hisut. Era de fapt un izvor apărat de bolovani cu apă cam amăruie. În faţa noastră, pe cerul amurgului, se înălţau cîteva dealuri ale căror nume erau necunoscute lui Darhin.

Curînd se întunecă de tot. Razele încrucişate ale farurilor porniră să lunece repede în faţa maşinii, mărind cu lumina lor piezişă toate măruntele neregularităţi ale drumului. Întunericul se făcu şi mai dens, şi sentimentul de izolare, de lipsă de contact cu tot restul lumii deveni şi mai puternic... O masă întunecată, cu contururi neprecise, creştea, înălţîndu-se mereu, drept în calea noastră — niscai dealuri pesemne. Era timpul să ne oprim şi să ne mai odihnim puţin pînă-n zori. La poalele dealurilor puteau fi unele rîpe, pe întuneric era deci destul de primejdios să ne urmăm călătoria. În scurt timp, culmile rotunjite ale dealurilor începură să se deseneze mai limpede pe fondul sîngeriu al cerului. Era lanţul Noin-Bogdo, foarte scund în locul acela. După ce am trecut fără greutate linia dealurilor, am ajuns într-o vale largă şi ne-am oprit să montăm supraanvelopele; intram în Dolon-Hali-Gobi. Deşertul îşi desfăşura la picioarele noastre covorul uniform al nisipurilor cenuşii-roşcate. În zare, departe, abia de se ghicea prin fumegarea ceţii un alt lanţ de munţi. Munţii aceştia se numiseră în vechime Koisi-Kara; ei erau ţinta călătoriei mele. Intenţionam să-mi fac măsurătorile geodezice de pe acest nu prea înalt podiş muntos, care desparte cele două cîmpii nisipoase ale deşertului Djungar-Gobi.

Dacă am găsi pe acolo apă potabilă, am traversa cu ajutorul supraanvelopelor deşertul, cam pînă la frontiera Chinei, şi am reface măsurătorile şi din acel punct. Într-un fel sau într-altul trebuia să ne grăbim. Probabilitatea de a găsi apă într-un loc necunoscut călăuzei noastre nu era prea mare, iar o abatere de la ruta sta-

bilită prezenta oarecare pericol din pricina inevitabilului consum suplimentar de combustibil.

Neţinînd seama că deasupra nisipurilor se şi pornise să tremure aerul încins, am pornit înainte. În întîmpinarea noastră veneau necontenit mereu alte şi alte valuri ale mării înmărmuritelor şi dogorîtoarelor nisipuri. Galbenul deşertului se prefăcea uneori în cenuşiu sau roşiatic, alteori jocul razelor de soare scălda în toate culorile pantele dunelor de nisip.

Pe alocuri, pe creasta dunelor se legănau nişte ierburi aspre, uscate. O jalnică răbufnire de viaţă, care nu putea schimba de fel impresia dominantă că te afli pe un sol mort...

Pulberea măruntă a nisipului pătrundea în tot locul, aşternîndu-se ca o pudră mată pe muşamaua neagră a pernelor de bord, pe carnetul de însemnări, pe sticla busolei. Firicelele de praf îţi scîrţîiau între dinţi, îţi zgîriau obrazul congestionat, îţi făceau mîinile scorţoase, acopereau tot ce aveam în camion. Cînd maşina se oprea, ieşeam din cabină şi mă căţăram pe dunele cele mai înalte, încercînd să descopăr cu binoclul sfîrşitul înfiorătoarelor nisipuri. Dar dincolo de tremurul văzduhului încins nu se vedea nimic. Deşertul părea neţărmurit. Văzînd la picioarele mele camionul aplecat puţin pe o parte, cu uşile deschise ca nişte aripi desfăcute neputincios, mă străduiam să-mi înfrîng neliniştea care mă copleşea : totuşi uneori mă gîndeam că oricît de bune erau anvelopele cele noi, cîte nu se pot întîmpla cu un camion ! Iar dacă intervenea o stricăciune mai gravă, de nereparat pe loc, ne rămîneau destul de puţini sorţi de a scăpa din meleagurile acelea pustii. „Nu cumva fusesem prea îndrăzneţ, avîntîndu-mă în inima acelor nisipuri şi primejduind viaţa oamenilor ce-mi fuseseră încredinţaţi ?“ Cam acestea erau gîndurile care mă asaltau tot mai des în nisipurile pustiului Dolon-Hali. Dar încrederea în maşina noastră mă reconfortă. Purtarea bătrînului Darhin avea asupră-mi acelaşi efect liniştitor. Chipul lui imobil de „Buda indian“ era cu desăvîrşire calm. Cît despre tinerele mele ajutoare, ele nu se preocupau prea mult de posibilitatea vreunei primejdii.

Mă tulbura cu osebire faptul că, după un drum de aproape cinci ceasuri, tot nu se iveau încă în zare nici

un fel de munți. La al șaizeci și șaptelea kilometru, valurile de nisip începură să descrească vizibil și totodată terenul începu să urce. Am înțeles despre ce-i vorba abia peste vreo cinci kilometri, cînd, ajungînd pe culmea unei movile argiloase, Grișa frînă brusc mașina. Nisipurile pustiului Dolon-Hali umpleau fundul unei depresiuni întinse și netede. Cît timp ne-am aflat pe fundul acestei depresiuni, bineînțeles că nu putem zări munții din zare. De îndată ce am ajuns însă pe marginea ei, ne-am și trezit pe întinderea netedă ca masa a unui podiș, semănat din belșug cu pietriș ; munții ni s-au arătat, fără veste, drept înaintea noastră, la vreo cincisprezece kilometri spre sud. Pietrișul sclipitor, care acoperea tot podișul cît vedeai cu ochii, avea o culoare cafenie închisă, ba pe alocuri aproape neagră. N-aș putea spune că pustiul acesta negricios mi-a făcut o impresie prea plăcută. Totuși faptul că ajunsesem pe un teren drept și stabil era pentru noi o adevărată bucurie. Pînă și netulburatul Darhin, zîmbind mulțumit, își netezea cu degetele bărbuța-i rară. Supraanvelopele fură expediate să se odihnească sus în camion. După încetineala cu care ne mișcasem pe nisip, repeziciunea cu care am ajuns la poalele munților ni se păru nemaipomenită. Aici a trebuit să zăbovim o vreme, rătăcind în căutarea unui izvor.

Către apusul soarelui am ajuns pe versantul de miazăzi al munților, unde am găsit un izvor în fundul unei rîpe adînci, care dădea într-o trecătoare largă. Aveam acum apă din belșug. Fără să mai aștept să fiarbă ceaiul, am pornit împreună cu Mișa spre culmea cea mai apropiată, ca să mai apucăm înainte de apusul soarelui să alegem un loc potrivit pentru măsurătorile noastre astronomice. Munții nu erau prea înalți, culmile lor golașe se ridicau cam pînă la vreo trei sute de metri înălțime. Lanțul munților avea o formă curioasă, aducînd cu secera lunei. Arcul ei se deschidea către sud, spre deșertul Djungar-Gobi, iar spatele rotund era întors către nord și cobora în pante ceva mai repezi. În partea de miazăzi a arcului muntos, între coarnele „lunei", se întindea linia aproape dreaptă a unei rîpe lungi, coborînd ca un mal spre dunele înalte ale mării de nisipuri. Sus se afla un podiș întins și neted, acoperit cu ierburi aspre și înalte. Podișul era înconjurat din trei

părți de piscurile conice, ascuțite și dințate ale culmilor arcului de munți. Crestele acestea ferăstruite de vînturi păreau deosebit de sumbre. Mă simțeam cuprins de un simțămînt neplăcut de totală izolare; nu zăreai în jur decît nesfîrșite întinderi pustii, atît la sud cît și la est, și la nord. Doar departe, către vest, în zare, se vedeau ca prin ceață niște munți tot atît de scunzi, incolori și singuratici ca și aceia pe care ne aflam.

Podișul dintre coarnele lanțului de munți era un punct de observație ideal pentru măsurătorile noastre, așa că ne-am cărat încoace toate instrumentele noastre, precum și stația de radio. Apoi veniră la noi și călăuza cu șoferul, aducînd cu ei paturile de campanie și alimentele. Departe, jos, rămăsese doar camionul, care de aici aducea cu o gîză cenușie. Liniștea mormîntală a munților pustii, tulburată doar de foșnetul abia auzit al vîntului, ne-a copleșit pe toți, făcîndu-ne tăcuți și gînditori. Tovarășii mei se întinseră pe pătură să se odihnească, doar Mișa se apucă să lege agale contactele bateriilor cu aparatul de radio. M-am apropiat de malul rîpei și am rămas multă vreme cu ochii ațintiți în jos spre deșert. Stîncile roase de vînturi se înălțau abrupte deasupra tufelor sărace de pelin argintiu. Depărtările uniforme se întindeau pînă-n zarea roșiatică a amurgului, iar în spatele meu se înălțau sălbatice și posomorîte crestele ferăstruite ale culmilor. Nețărmurita tristețe a morții, liniștea aceea fără nădejde pluteau peste insulița muntoasă, pe jumătate ruinată, prăvălită în nisipuri, fărîmițîndu-se neîncetat și mistuindu-se în dunele deșertului. Privind peisajul acesta dezolant, mi-am imaginat chipul Asiei Centrale ca pe o enormă fîșie de pămînt străvechi, ostenit să mai trăiască, o fîșie de pustiuri aride, încingînd mijlocul continentului. Aici se încheia lupta forțelor cosmice primitive cu viața. Numai materia neclintită a rocilor mai lupta tăcută cu distrugerea... Tristețea de nedescris a priveliștii înconjurătoare pătrunse curînd și în sufletul meu.

Cam astea-mi erau gîndurile, în clipa în care tăcerea apăsătoare fu gonită de sunetele vesele ale muzicii. Nepotrivirea era atît de mare și neașteptată, încît lumea înconjurătoare păru că se despică în două și la început nici nu-mi dădui seama că radiotelegrafistul nimerise din plin asupra unei emisiuni puternice. Și deodată oa-

menii se înviorară, începură să vorbească şi să se agite în jurul mîncării şi ceaiului. Mişa, satisfăcut de impresia produsă asupra noastră, mai ţinu multă vreme capătul firului nevăzut care ne lega pe noi, cercetători pierduţi în pustiu, de clocotul îndepărtat, dar viu şi fierbinte al vieţii omeneşti.

Ca de obicei, noaptea era senină. Sus, pe culmea munţilor se făcu răcoare şi fumegarea văzduhului încins nu ne tulbura măsurătorile, cum se întîmplă de obicei. Treji am rămas numai eu şi Mişa. Dar în clipele acelea, atenţia mea era încordată spre depărtări atît de mari, încît toate meleagurile pămîntului nostru îmi păreau umbre de o clipă. Mă aflam sub sclipirea stelelor. Vizorul instrumentelor era îndreptat spre cer. Flăcăruia sclipitoare a unei stele pîlpîia prinsă în centrul obiectivului, strălucirea argintie a limbului [1] sclipea în lumina palidă a ferestruicii vernierului [2] de vizare. În obiectivele cercului orizontal şi vertical se perindau încetişor liniuţele scării gradate, în timp ce în căştile de radio răsunau semnalele măsurate ale orei exacte.

Îmi repetasem de două ori măsurătorile, de fiecare dată prin altă metodă, căci voiam cu tot dinadinsul să capăt un rezultat cît mai precis, de netăgăduit. Prea curînd n-o să mai ajungă nimeni pe aceste meleaguri, ca să poată repeta şi verifica datele obţinute de mine. Şi multă vreme cartografii vor continua să lucreze, bazîndu-se pe reperele acestea, avînd acum un loc bine determinat pe suprafaţa planetei noastre... În sfîrşit am desfăcut contactul aparatului şi m-am dus la culcare. În locul aparatului a rămas înfipt un ţăruş nu prea mare, care va arăta mîine dimineaţă ajutoarelor mele unde să fixeze şi să întărească cu ciment stîlpul de oţel, cu o tăbliţă de aramă.

Piramida de pietroaie înălţată apoi în jurul stîlpului va face vizibil de departe punctul geodezic ridicat în aceste pustietăţi uitate de lume.

---

[1] Limb — inelul argintat al aparatelor astronomice de măsură, pe suprafaţa căruia se află însemnate gradele, minutele şi secundele. (Nota red. ruse.)

[2] Vernier — scara suplimentară de diviziuni, cu ajutorul căreia se pot aprecia subdiviziunile pe suprafaţa limbului. (Nota red. ruse.)

Nu-i vorbă că asta este o excelentă amintire pe care un om o poate lăsa despre sine, ca şi o bună speţă de activitate creatoare în folosul societăţii întregi...

Am adormit şi m-am odihnit cît se poate de bine sub bolta joasă a stelelor, în văzduhul răcoros de pe podişul de piatră, aşa că m-am trezit devreme de tot. Adierea zorilor era destul de rece. Ceilalţi tovarăşi se treziseră mai de mult şi trebăluiau în jurul stîlpului de oţel. M-am întins alene, hotărît să mai rămîn o vreme culcat, fumîndu-mi ţigara şi chibzuind asupra drumului ce mai aveam de făcut. Dacă nisipurile deşertului Djungar-Gobi se vor dovedi prea anevoioase pentru maşina noastră, mă decisesem să nu risc, gonind după închipuita linie de frontieră care desparte aceste pustiuri. Totuşi înainte de a ne întoarce spre viaţa plină de verdeaţă a regiunii Orok-norului, plănuiam să ne adîncim cît de cît în deşert, pentru a ne putea face o imagine asupra acelor locuri. În zare desluşeam o mică înălţime. Pînă acolo aş fi vrut să ajung şi să pot cerceta mai departe cu binoclul nisipurile din jur şi mai cu seamă cele ce se întindeau spre sud, către graniţa Chinei.

Păşind uşurel, Darhin se apropie de mine şi, văzînd că nu dorm, se aşeză lîngă mine şi mă întrebă în şoaptă :

— Cum hotărît, plecăm mai departe în Djungar-Gobi ?

— Nu, am hotărît să nu traversăm deşertul (chipul bătrînului tresări, ochii înguşti sclipiră bucuroşi). O să înaintăm doar puţin cam în direcţia asta, spusei eu, ridicîndu-mă în capul oaselor şi arătîndu-i cu mîna spre colina din zare.

— De ce ? se miră bătrînul mongol. Mai bine de loc nu mergem la ţinut rău, mai bine-napoi mergem...

M-am grăbit să mă scol şi cu aceasta am pus capăt bombănelilor bătrînei călăuze. Am pornit la drum încă înainte ca soarele să fi început să încingă nisipul. Echipat cu supraanvelopele speciale, camionul nostru se afundă în deşert în direcţia colinelor. Şoferul îngîna un cîntec vesel, pe care îl acoperea zumzetul motorului. Ca de obicei, legănatul maşinii mă îmbia la somn. Dar pînă şi în starea de somnolenţă în care mă găseam, am băgat de seamă culoarea neobişnuită a nisipurilor acestui

pustiu. Soarele începuse să dogorască și lumina lui orbitoare colora panta dunelor în tonuri liliachii. La ora aceea, umbrele începeau să dispară și diferitele unghiuri sub care razele soarelui luminau nisipurile, iscau tot atîtea nuanțe de roșu pe poleiala dunelor. Culoarea asta stranie sublinia parcă și mai mult neînsuflețirea pustiului.

Pesemne că mă furase somnul și, fără să-mi dau seama, dormisem cîteva minute. M-a trezit liniștea: motorul amuțise. Mașina se afla pe creștetul unei dune. Partea dinainte a camionului era aplecată în jos spre coborîș. Pe sub roțile din față se mai scurgeau firicele de nisip, stîrnite de anvelope. Am apăsat mînerul și am împins ușa cabinei, care s-a deschis. În picioare, pe scara camionului, am cercetat zările.

În fața mea, ca și pe lături, se înalțau dune de nisip gigantice, nemaipomenit de mari. Refracția razelor soarelui și fumegarea văzduhului încins mă făcuseră să cred că dunele cele înalte din apropiere sînt niște dealuri. Nu mă dumeream nici în clipa asta cum de m-am putut înșela în așa hal. Doar cu cîteva minute în urmă aș fi fost gata să jur că am văzut perfect de limpede un grup de coline. Afundîndu-mă în nisip, m-am cocoțat pe una din dunele cele mai înalte, de unde am început să cercetez marea de nisipuri dinspre miazăzi.

Călăuza veni lîngă mine. Scînteioare viclene licăreau în ochii lui ageri. Era limpede că n-are nici un sens să ne mai deplasăm spre sud — în depărtare nu se zăreau nici un fel de munți sau dealuri. Darhin mă asigură că mongolii cu care stătuse de vorbă erau convinși că nisipurile acelea se întind neschimbate tocmai pînă la frontiera Chinei. Ne puteam întoarce cu cugetul împăcat. Tovarășii mei îmi întîmpinară hotărîrea plini de voie bună. Nisipurile fără viață creau o atmosferă apăsătoare. Cîntecul răsunător al motorului învinse din nou liniștea nisipurilor. Camionul se înclină pe o parte, coborî duna și-și întoarse farurile înapoi spre miazănoapte.

Mi-am strîns carnetul de însemnări, am acoperit busola și m-am pregătit să-mi reiau moțăiala întreruptă.

— Ei, și-acum, Mihail Ilici, apăsăm pe accelerator și nu ne mai oprim pînă la Orok-nor, sau poate chiar

pînă la stîncile care ard, spuse Grişa, zîmbind cu toată gura.

Nişte ciocănituri puternice ne făcură să tresărim. Radiotelegrafistul bătea în acoperişul cabinei. Aplecat spre mine, se străduia să acopere zgomotul motorului şi-mi arăta ceva cu mîna spre dreapta.

— Ce-or mai fi vrînd ? mormăi cu necaz şoferul şi încetini goana maşinii. Dar deodată frînă brusc şi strigă surprins : Ia priviţi repede ! Ce-o mai fi şi asta ?

Pentru o clipă, fereastra din dreapta fu acoperită de umbra ajutorului meu, care sărea din camion. Cu carabina în mînă, Mişa se repezi spre panta unei dune mari din apropiere. Între două movile se zărea o dună mai scundă. Pe suprafaţa ei netedă se mişca ceva viu. Cu toate că vietatea era foarte aproape de noi, nici şoferul şi nici eu n-am putut deslusi prea bine despre ce-i vorba. Vietatea se mişca înainte într-un chip ciudat şi repezit ; ba strîngîndu-se colac, ba îndreptîndu-se brusc. Uneori, mersul acesta zguduit se întrerupea cu totul şi vietatea se rostogolea pur şi simplu pe panta dunei.

— Ce minunăţie o mai fi şi asta ? Parcă-i un cîrnat uriaş, şopti Grişa, temîndu-se parcă să nu sperie fiinţa aceea necunoscută.

Şi, într-adevăr, vietatea era ciudată ; nu-i vedeai nici picioarele, nici gura şi nici ochii ; nu-i vorbă, se prea poate că ochi avea, dar din pricina distanţei nu-i puteam noi deslusi. Cel mai mult aducea cu o bucată de cîrnat gros şi lung de aproape un metru. Amîndouă capetele trupului erau boante şi nu te puteai dumeri care-i capul şi care-i coada. Viermele cel mare şi gros, acest locuitor necunoscut al deşertului, continua să se deplaseze pe nisipul liliachiu. Mişcările lui încete şi neîndemînatice erau scîrboase şi în acelaşi timp îţi dădeau impresia unei mari neputinţe. Fără să fiu un mare cunoscător în materie de zoologie, mi-am dat seama îndată că ne aflăm în faţa unei fiinţe necunoscute de ştiinţă. În cursul călătoriilor mele întîlnisem adeseori tot felul de reprezentanţi ai faunei Mongoliei, dar despre acest vierme uriaş nici măcar n-am auzit.

— Pfui, mare drăcie ! strigă Grişa. Fug s-o prind de vie, doar să-mi pun mănuşile, că prea-i scîrboasă ! şi şoferul sări jos din cabină, luîndu-şi de pe pernă mănuşile de piele. Stai locului, stai ! strigă el către radiotele-

grafistul cocoţat pe o dună, care dusese carabina la ochi. S-o prindem de vie! N-o vezi că abia se tîrîie! Nu ne scapă!

— Fie. Uite-i colo şi tovarăşul, răspunse Mişa şi-şi lăsă pe creasta dunei arma încărcată.

Într-adevăr pe panta nisipoasă se rostogolea în jos un al doilea vierme asemănător, ba poate chiar ceva mai mare ca primul. În clipa aceea, de sus din camion răsună un urlet înfiorător, scos de Darhin. Pesemne că bătrînul fusese adormit tun şi se trezise abia acum, tulburat de alergătura şi strigătele băieţilor. În urletul bătrînului nu se distingea decît un sunet repetat, aducînd cu un vaiet: „O-oi-o-oi". Grişa îl ajunsese pe radiotelegrafist şi acum amîndoi alergau repede în josul dunei. Tot ce a urmat n-a durat mai mult de un minut. Am sărit şi eu din cabină, cu gînd să ajut băieţilor să prindă cele două jivine. Dar n-am apucat să mă depărtez, că m-am pomenit cu bătrînul mongol rostogolindu-se de sus din camion, urlînd şi prinzîndu-se cu amîndouă mîinile de hainele mele. Faţa lui, de obicei liniştită, se schimonosi de o spaimă sălbatică.

— Înapoi, cheamă băieţii, înapoi!... Repede! Acolo moarte! izbuti el să strige, abia respirînd, dar continuînd să urle: O-oi-o-oi!

Mai mult uimit de purtarea neînţeleasă a bătrînului decît speriat de vorbele lui, am început să strig la cei doi flăcăi să se întoarcă îndată la maşină. Ei continuară însă să alerge spre vietăţile necunoscute, fie neauzind, fie prefăcîndu-se că nu aud strigătele mele. Atunci dădui să mă reped după ei, dar călăuza mă trase violent înapoi. Zbătîndu-mă să scap din strînsoarea mînilor lui Darhin, nu slăbeam din ochi jivinele. Băieţii erau la cîţiva paşi de ele: radiotelegrafistul — înainte şi Grişa — puţin în urma lui. Deodată viermii uriaşi se strînseră colac şi culoarea lor, pînă atunci galbenă-cenuşie, se întunecă fără veste, deveni vînăt-liliachie, iar la capete intens albastră. Fără să scoată nici un strigăt, fulgerător parcă, Mişa se prăvăli cu faţa-n jos şi rămase nemişcat pe nisip. Auzii doar exclamaţia şoferului, care între timp ajunsese în dreptul lui Mişa, la trei-patru metri de jivine. Mai trecu o clipă, şi Grişa se încovoie şi căzu tot atît de inexplicabil, prăvălindu-se într-o rînă la pămînt. Trupul lui se răsturnă, se rostogoli pînă la poalele dunei

blestemate și rămase ascuns privirilor noastre. M-am smuls din mîinile călăuzei și m-am repezit înainte. Dar bătrînul Darhin se avîntă ca un băieţandru și mă apucă strîns de picioare. Ne prăvălirăm amîndoi în nisip. Se încinse o luptă crîncenă. Căutam să mă smulg din strînsoarea de cleşte a bătrînului, dar nu izbuteam de fel. Scos din fire, mi-am smuls pistolul din toc și l-am îndreptat spre Darhin. Piedica ţăcăni și abia atunci călăuza îmi dete drumul. Ridicîndu-se în genunchi, întinse spre mine mîinile împreunate a rugă. Un urlet răguşit ţîşni din pieptul lui : „Moarte ! Moarte !“ M-am repezit spre dună, strîngînd pistolul în pumn. Viermii misterioşi pieriseră. Trupurile nemişcate ale tovarăşilor mei continuau să zacă pe nisipul brăzdat de urmele respingătoarelor vietăţi. Bătrînul mongol alergă după mine și, văzînd că viermii nu mai sînt acolo, se repezi și el spre trupurile neînsufleţite ale celor doi tineri. O durere îngrozitoare îmi strînse inima cînd, aplecîndu-mă asupra trupurilor nemişcate, nu putui desluși nici un semn de viaţă. Radiotelegrafistul zăcea cu capul răsturnat. Pleoapele îi acopereau pe jumătate ochii stinși, faţa îi era calmă. Grişa, dimpotrivă, avea faţa schimonosită de o durere înfiorătoare. Amîndoi aveau obrazul vînăt, de parcă ar fi fost sugrumaţi.

Toată strădania noastră : fricţiunile, respiraţia artificială, ba chiar și încercările lui Darhin de a le lua sînge, toate fură zadarnice. Nu mai încăpea nici o îndoială, tovarăşii noştri erau morţi. Vremea îndelungată pe care o petrecusem toţi laolaltă ne legase, ne înrudise aproape. Pierea celor doi tineri era pentru mine pierderea cea mai grea. Și pe lîngă toate, mă chinuia gîndul că eram vinovat de moartea lor. Nu le stăvilisem goana nechibzuită spre cele două jivine necunoscute. Deznădăjduit, aproape fără gînduri, stam locului, rotindu-mi privirile în jur, cu speranţa deşartă de a zări jivinele blestemate și a-mi descărca în ele toate gloanţele. Bătrînul mongol, îngenuncheat pe nisip, plîngea pe ascuns. Mult mai tîrziu mi-am dat seama cît de recunoscător ar fi trebuit să-i fiu călăuzei mele, care mă scăpase de la moarte...

Am cărat trupurile băieţilor și le-am urcat în camion, neputînd să le lăsăm acolo, în mijlocul înspăimîntătoarelor nisipuri liliachii. Sau, mai ştii, poate că în fundul sufletului meu trăia nădejdea vană că ei nu muriseră cu

adevărat şi că, buimăciţi de o forţă necunoscută nouă, îşi vor mai reveni fără veste la viaţă. Dar nici Darhin şi nici eu n-am schimbat o vorbă.

Ochii bătrînului mongol mă urmăriră îngrijoraţi pînă cînd, aşezîndu-mă în locul lui Grişa, am pornit motorul. Punînd maşina în funcţiune, mi-am mai aruncat pentru ultima oară privirea asupra locului aceluia, prin nimic deosebit de restul pustiului şi totuşi un loc în care pierdusem jumătate din detaşamentul încredinţat mie. Cît de bine şi de voios mă simţisem abia cu o oră în urmă şi cît de singuratic mă aflam acum! Maşina porni. Uruitul trist al pinioanelor vitezei întîia mi se păru de neîndurat. Darhin şedea în cabină, alături de mine, şi se uita atent să vadă cum mă descurc cu comenzile, apoi, asigurîndu-se că mă pricep, îşi mai veni în fire.

În seara aceea n-am putut ajunge decît pînă la locul popasului din noaptea precedentă. Aici, în preajma punctului geodezic, la poalele movilei de piatră, am îngropat pe tovarăşii noştri de drum. Descompunerea le şi atinsese trupurile şi ucisese în noi speranţa oricărei posibilităţi de „înviere".

Nici astăzi, după atîta vreme, nu-mi pot aminti fără tulburare de noaptea aceea tăcută, pe creştetul munţilor posaci. De cum a mijit de ziuă, am pornit să străbatem cît se putea de repede podişul semănat cu pietriş negru. Cu cît ne depărtam de înfiorătorul Djungar-Gobi, cu atît mă simţeam mai liniştit. Traversarea pustiului Dolon-Hali-Gobi, o muncă deosebit de grea pentru un şofer fără experienţă cum eram eu, îmi răpi toată atenţia, distrăgîndu-mă oarecum de la gîndurile negre şi de la pierderea suferită.

La popasul următor, printre stîncile de foc, am mulţumit cu căldură bătrînului mongol. Darhin fu tulburat de recunoştinţa mea şi-mi spuse cu un surîs:

— Eu strigat „moarte", dar tu tot alergi înainte. Atunci eu oprit pe tine: moare şef, moare toţi. Dar tu pe mine aproape împuşcat...

— Fugeam să scap băieţii, nu mă gîndeam la mine.

N-am putut afla nici o explicaţie a celor întîmplate nici de la Darhin şi nici de la toţi ceilalţi cunoscători ai Mongoliei. Tot ce-am aflat se reduce la aceea că în cele mai vechi legende mongole se povesteşte despre o vietate numită Olhoi-Horhoi, care trăieşte în fundul celor

mai pustii şi neînsufleţite deşerturi. Numele acesta repetat de urletele lui Darhin, îmi răsunase mie a vaiet: „O-oi-o-oi". Olhoi-Horhoi n-a fost cercetat de nici un învăţat, pe de o parte pentru că trăieşte în nisipurile acelea aride, aproape inaccesibile, iar pe de altă parte, din pricina groazei pe care o inspiră jivina mongolilor. Groaza asta, după cum am avut prilejul să mă conving eu însumi, este pe deplin întemeiată. Olhoi-Horhoi omoară fulgerător şi de la distanţă. Care este forţa tainică a acestei vietăţi, nu sînt în măsură să apreciez. Poate că este o descărcare electrică de o intensitate uriaşă. Sau poate o otravă ucigătoare, pe care jivina o împrăştie în jur... Nu ştiu...

Sînt sigur însă că ştiinţa îşi va spune cuvîntul despre fiinţa asta îngrozitoare, cînd alţi cercetători, mai norocoşi decît mine, vor reuşi s-o întîlnească din nou.

PISCUL DE SUB LUNĂ

— Am să încerc şi eu să vă povestesc ceva, spuse Gheorghi Balabin, care pînă atunci tăcuse toată seara. Era un om trupeş, vînjos, cu o barbă scurtă şi ţepoasă care-i năpădea obrazul pînă sub ochi. Un adevărat urs, cum îi spuneau prietenii.

Sub această înfăţişare cam grosolană se ascundea un vestit explorator al Siberiei, foarte respectat în lumea oamenilor de ştiinţă pentru cunoştinţele şi uriaşa lui experienţă.

— În toate povestirile voastre, continuă el, am observat o particularitate care le înrudeşte : întîmplările neobişnuite trăite de fiecare dintre voi corespund, ai spune, cercetărilor şi dorinţelor intime ale fiecăruia... Nu sînt oare întîmplările acestea rezultatul multor ani de îndelungi căutări, căutări poate chiar inconştiente ? Stăruinţa asta răbdătoare ne educă sensibilitatea, ne înzestrează cu priceperea de a distinge esenţialul de neesenţial, cu un fel de busolă interioară care ne dă la timpul oportun siguranţa că sîntem pe drumul cel bun... Şi cine ştie, poate că tocmai pentru că ne-am lăsat călăuziţi de indicaţiile busolei noastre interioare, am şi întîlnit în viaţă aceste fenomene interesante şi neobişnuite.

În Siberia Răsăriteană se află districtul naţional, anume Vitim-Olekma. Partea dinspre nord-est a acestei regiuni întinse şi muntoase, aflată la graniţa sudică a Iakuţiei, nu este altceva decît un neîntrerupt lanţ de munţi, aproape cei mai înalţi din întreaga Siberie. Locurile sînt pustii şi inaccesibile. Pînă în ultima vreme, nici un explorator n-a cercetat regiunea. Acum vreo cincisprezece ani, eu am fost primul om care am străbătut această „pată albă" a hărţii. Cînd spun „primul" mă

refer, se înţelege, la primul om de ştiinţă, fiindcă locuitorii de baştină ai regiunii — tunguşii şi iakuţii — au străbătut în lung şi-n lat şi aceste locuri sălbatice, în cursul peregrinărilor de vînători nomazi. Vînătorii tunguşi îmi aduceau adesea date preţioase asupra sectoarelor nestrăbătute încă de expediţiile de cercetări, şi-mi desenau cu mîna sigură hărţi amănunţite, în care deslueşeai cursul rîurilor, izvoarele şi piscurile de munte. Pînă şi pîraiele cele mai mărunte, însemnate repere pentru peregrinările nomazilor, aveau propriul lor nume. Cu totul altfel se întîmpla cînd era vorba de piscuri : simţul practic al vînătorilor din taiga evita să încarce memoria oamenilor cu denumirea unor locuri neimportante pentru ei în ceea ce priveşte peregrinările şi aşezările lor. Iată de ce am fost nevoit să născocesc eu însumi diferite nume piscurilor de munte.

Şi, cum vă spuneam, către sfîrşitul lui decembrie 1935 mă găseam în valea rîului Tokko, pe cale să părăsesc Iakuţia şi să pornesc spre izvoarele acestui rîu, în districtul naţional Vitim-Olekma. Am îndrumat grosul expediţiei ce-mi fusese încredinţată spre Aldan şi spre cursul fluviului Lena, lărgind astfel regiunea cercetărilor.

Iar eu, însoţit doar de un mic detaşament, neţinînd seama de gerurile năprasnice şi de mica rezervă de alimente, ardeam de nerăbdare să străbat lanţul munţilor cu pricina. Lucrul acesta era mai lesnicios tocmai atunci, la vreme de iarnă, cînd rîurile năvalnice, clocotind printre stînci inaccesibile sînt ferecate de gheţuri, şi drumul de-a lungul văilor stîncoase, pe sănii trase de reni, nu întîmpină prea multe dificultăţi. Cei trei tovarăşi de drum care mă însoţeau erau, fiecare în felul lui, oameni fără pereche : iakutul Gabîşev — călăuză, conducător şi proprietar al caravanei de reni, geologul Alexandrov şi Alexei — un muncitor destoinic care îndeplinea concomitent funcţiile de bucătar, căutător de aur şi vînător priceput. Cîteşitrei încercaţi cercetători ai pădurilor din taiga, oameni care mă mai însoţiseră nu o dată în cotloanele mai neumblate ale Siberiei.

Ne aflam în drum de aproape opt luni şi călătoria mea se apropia de sfîrşit, dar mai aveam de străbătut partea cea mai anevoioasă a itinerarului. Caravana noastră, compusă din şapte sănii şi patru reni de rezervă,

înainta repede pe suprafaţa îngheţată a rîului şi oră de oră, tot mai multe locuri de pe valea Tokko-ului, apăreau pentru prima dată în hărţile pe care le completam noi. De la o vreme, rîul îşi schimbă cursul întortocheat, care-i justifica numele (tokkorikan înseamnă în limba tungusă „întortocheat") şi începu să curgă surprinzător de drept. Zi după zi, noile ridicări de teren pe care le făceam veneau să se adauge hărţii uriaşe — rezultat al străduinţilor de luni de zile — înfăţişînd valea largă şi dreaptă care se îndrepta spre miazăzi, spre izvoarele rîului Tokko. Zi după zi, răsunau tot mai singuratic în liniştea desăvîrşită a peisajului ţăcănitul mărunt al copitelor de reni şi scîrţîitul legănat al săniilor. Înaintam tot mai departe şi mai departe spre zările unde, dincolo de valurile rotunde ale dealurilor nu prea înalte, se profila linia dinţată a unor munţi întunecaţi.

Săniile lunecau în mijlocul unui peisaj cît se poate de uniform — ne aflam la marginea dinspre miazăzi a podişului Lenei. Călătoream de-a lungul acestui platou scund, împărţit în nesfîrşite şiruri de dealuri, toate cam de aceeaşi înălţime, străduindu-ne ca în pofida zilelor foarte scurte să parcurgem cît mai mult teren. La 21 decembrie dealurile rotunde, acoperite de peria deasă şi întunecată a pădurilor de brad, făcură loc unor costişe prelungi, ţuguiate către vîrf şi năpădite de arama cenuşie a zadelor, care se detaşau perfect conturate pe fondul verde-negru al codrilor de brazi şi cedri. Asta însemna că am ajuns la marginea platformei cu relieful uniform, calcaros, şi ne apropiam de bastioanele înaintate ale ţării de piatră cu munţii ei de gnais şi granit, roci dure din straturile cele mai vechi ale pămîntului, ridicate aici la mari înălţimi de mişcările relativ recente ale scoarţei planetei. Însufleţirea geologului, care pînă atunci şezuse posac în sania lui, cu planşeta de desen atîrnată de gît, demonstra şi ea cît se poate de clar că în peisajul care ne înconjura au avut loc schimbări interesante.

Deasupra capului nostru, cerul se lumina şi devenea tot mai albastru, perdeaua grea a norilor coborîţi era mînată de vînt către miazăzi, rămînînd agăţată pe alocuri de porţile ţării de piatră. Gerul se înteţea, scîrţîitul săniilor se făcu tot mai ascuţit şi răsunător, deasupra caravanei unduia un norişor de aburi, format de respiraţia deasă şi fierbinte a renilor. M-am întins cît

mai la largul meu pe sania largă de transport, peste bagaje şi boccele, cu piciorul stîng îndoit sub mine, iar cu dreptul lăsat în jos pentru a putea frîna şi cîrmi la nevoie. Din cînd în cînd îmi tăceam hăţul dintr-o mînă într-alta sau încercam îngrijorat să-mi mişc degetele picioarelor, pentru a-mi da seama dacă nu s-a ivit vreun simptom de îngheţ şi dacă nu este nevoie deci de o grabnică porţie de „încălzire", adică de o goană pe jos în urma săniilor. Rezervele noastre de ulei se sfîrşiseră de mult şi lipsa acestei grăsimi scădea rezistenţa organismelor noastre la ger.

Norii cenuşii din faţa noastră căpătară nuanţe roşiatice, iar în cutele velinţei de zăpadă se aşternură lungi umbre albăstrui. La un moment dat rîul coti, ocolind coasta abruptă şi pleşuvă a unei stînci. După cotitură, băgarăm de seamă că valea rîului se bifurca în două văi largi, despărţite între ele de un masiv deluros, cu creste dinţate. Asta era vestita bifurcaţie de pe cursul superior al rîului Tokko, în locul unde primeşte apele mari ale afluentului stîng, Ciroda. Începînd de aici, valea rîului Tokko se îngustează, transformîndu-se într-o trecătoare strîmtă, plină de praguri şi, sub forma unor chei stîncoase, coteşte spre sud-vest, apropiindu-se de izvoarele Cearei. Acolo, într-o viroagă rotundă, adăpostită între două culmi înalte, se află o aşezare nu prea mare, cu o factorie — un centru de aprovizionare şi post de radioemisiune. Acolo aveam de gînd să ajungem, pentru a ne împrospăta rezerva de alimente. Cotirăm deci în valea îngustă a rîului Tokko şi, surprinşi de înserare, ne aleserăm la repezeală un loc de popas şi ne înălţarăm cortul. Toate aceste pregătiri pentru înnoptat se făceau în micul şi călitul nostru detaşament cu o mare repezeală, ba aş spune chiar, cu eleganţa unui colectiv de artişti strîns uniţi, care joacă de multă vreme laolaltă. Înconjuraţi de bezna tot mai deasă, am fixat în cîteva clipe stîlpii cortului, am îndepărtat zăpada, am întins pînzele şi am pregătit lemne de foc. Alexei îşi instală sobiţa şi se apucă să ne pregătească masa. Pe coşul sobiţei ce ieşea afară lîngă intrarea în cort, se înălţară curînd pîlpîiri alburii. Cercetînd din ochi pentru ultima oară petele negricioase ale săniilor rînduite pe zăpadă, am intrat cu toţii în cort şi, ferindu-ne cu grijă de tabla încinsă a sobiţei, ne-am lăsat pradă căldurii. Ce poate fi mai plă-

cut decît primul sfert de oră petrecut într-un cort încălzit, după o zi de muncă grea în plin ger! Îţi desfăşori furios fularul îngheţat care-ţi acoperise faţa şi-ţi smulgi de pe cap căciula grea. Încă puţină răbdare şi peste ramurile de zadă care acoperă pămîntul îngheţat bocnă se vor ivi sacii îmblăniţi, în care te vei băga pentru noapte. Eliberat de povara hainelor grele, îţi aprinzi o ţigară uriaşă şi simţi o minunată desfătare cînd, treptat, toate mădularele corpului tău îngheţat se pătrund de căldură.

Aşa a fost şi în seara aceea, cînd ne-am instalat în cortul cald, cu picioarele sub noi, şi ne-am pornit să sorbim, în aşteptarea fierturii de carne, nemaipomenite cantităţi de ceai fierbinte. Gerurile mari te usucă tot atît de crîncen ca şi arşiţa. Cît e ziua de lungă, n-ai ce bea, aşa că seara te ajunge o sete de nepotolit. În sclipirea roşiatică şi plăcută a sobiţei în care trosnesc lemnele, căldura binefăcătoare te pătrunde, chipurile se luminează şi creţurile aspre de pe obraz se şterg. În sfîrşit, sobiţa rămîne fără lemne şi aerul îngheţat de afară începe să pătrundă neînduplecat în cort. E timpul să-ţi îmbraci iarăşi hainele vătuite şi colţunii de blană, să te ascunzi în sacii de dormit şi să te baricadezi cu blănuri pentru a te apăra de năvala gerului. O vreme, în liniştea şi frigul înţepător care cuprinde treptat întreg cortul, mai pluteşte pîlpîirea neputincioasă a sobiţei, luminînd ba încălţările, mănuşile, căciulile şi fularele atîrnate la uscat, ba grămăjoara de lemne pregătită pentru a doua zi, ba colţul în care sînt rînduite bagajele. Sobiţa s-a stins definitiv. Aţipeşti şi prin somn mai auzi o vreme sunetele lumii de dincolo de pînza cortului: bubuitul îndepărtat al sloiurilor ce se aşază, trosnetul copacilor îngheţaţi şi trapul renilor care aleargă în jurul cortului, ca să se încălzească.

Ziua următoare, ziua solstiţiului de iarnă, ne aduse o vreme frumoasă şi un ger mai cumplit ca în ajun. Cerul palid era înalt şi limpede. De îndată ce ţîşneau pe gură, aburii respiraţiei noastre se prefăceau într-o pulbere fină de gheaţă şi pluteau în văzduhul dimineţii geroase. Frecîndu-se între ele, acele microscopice de gheaţă produceau un zgomot abia auzit. Acest fîşîit uşor, pe care iakuţii îl numesc „şopotul stelelor", ne demonstra că temperatura a scăzut sub patruzeci şi cinci de grade. Geologul, care-şi întinsese degetele neînmănuşate ca să

apuce termometrul cu mercur rămas peste noapte afară, își trase brusc mîna înapoi și scoase un strigăt de uimire: tubul de sticlă al termometrului se prefăcuse în țăndări lungi și subțiri ca acele, iar bobița de mercur i se lipise de degete. În urma acestui accident, am fost nevoiți să răscolim geamantanele cu instrumente și să scoatem afară un termometru cu alcool. Peste cîteva clipe, termometrul ne indica respectabila cifră de minus cincizeci și șapte de grade.

După ce am adunat o nouă provizie de lemne și ne-am încălzit cu ceaiuri fierbinți, ne-am împrăștiat care încotro, fiecare cu sarcina sa. Geologul și-a luat sania și a pornit în susul Cirodei, călăuza a început să strîngă ceilalți reni, Alexei s-a apucat să cearnă nisip aurifer, iar eu am hotărît să mă cocoț pe piscul din față, ca să cercetez și să fotografiez de la înălțime regiunea înconjurătoare.

Mica noastră tabără rămase pustie. Pe jumătate ascuns de zade pitice, cortul mi se părea micuț de tot și rătăcit între stîncile uriașe. Am ochit o pantă mai lină și am început să urc fără grabă coasta muntelui, călcînd cu grijă zăpada orbitor de albă, care scîrțîia asurzitor sub pașii mei. Tălpile fără colți ale încălțărilor mele îmblănite lunecau mereu și nu puteam urca decît agățîndu-mă de trunchiurile copacilor. Din pricina gerului năprasnic nu puteam respira adînc și regulat. De aceea urcușul era foarte obositor. Picuri mari de sudoare înghețată îmi încadrau obrazul, prinși pe marginile căciulii de blană. Totuși am izbutit să ajung pînă la platforma micuță din vîrful piscului, ce mi-l propusesem ca loc de observație. Pe platformă se înălțau doi colți uriași de granit, roși de vînturi și acoperiți de licheni. M-am cățărat pe vîrful unuia dintre ei și mi-am rotit privirile în jos.

Versantul opus al piscului pe care mă aflam cobora într-o pantă abruptă și largă, acoperită de cedri deși. De sus, panta aceasta părea un covor bogat, împodobit cu desene negre-verzi și pete albe. În stînga mea, dincolo de un deal cu coastele săpate de viroage adînci, se întindea panglica albă a rîului Ciroda, înghețat, în dreapta — panglica asemănătoare a rîului Tokko. În fața mea, spre miazăzi, apărea din adîncul albastru al zărilor însorite zidul muntelui Udokan, aureolat de un abur argintiu.

Zidul acesta se înălța la aproximativ cincizeci de kilometri distanță și cotea spre răsărit, către Olekma, formînd un unghi aproape drept. Chiar în locul cotiturii, în colțul zidului ca de cetate, se ridicau spre cer cîteva piscuri uriașe care întreceau în înălțime tot ce mai văzusem eu prin aceste regiuni. Mai cu seamă unul din piscuri îmi atrase luarea-aminte. Se înălța, în fruntea celorlalți, mai aproape de mine, singuratic, îngustîndu-se ușor către vîrf, ca un turn de cetate încununat de trei creneluri imense. Mînuind anevoie creionul am schițat cu mîinile înghețate colțul cetății cu turnul imens și am măsurat cu busola unghiurile de direcție. Era timpul să cobor.

Mă împresura aceeași liniște înghețată, văzduhul geros era cu desăvîrșire neclintit. Tăriile albastre ale cerului imaculat atîrnau la mari înălțimi deasupra capului meu ; cerul era tot atît de adînc ca și liniștea deplină din jur. Firea împietrită, înmărmurită, încătușată de ger, îmi părea vrăjmașă. Și deodată m-a cuprins un dor aprins după meleagurile calde...

Nutream încă din fragedă copilărie o neînțeleasă dragoste pentru Africa. Cu timpul, năzuința copilărească după călătorii și aventuri, aprinsă de cărțile citite, cedă locul, în tinerețe, unui vis mai matur de a explora prea puțin cercetatul și tainicul Continent negru. Visam savanele potopite de soare, cu giganticii arbori singuratici, visam lacurile imense, misterioasele păduri ale Keniei și podișurile aride ale Africii de sud. Iar și mai tîrziu, devenit geograf și arheolog, întrezăream în Africa leagănul speței umane, meleagul din care primii oameni au pornit, împreună cu șuvoiul animalelor înfometate, să cucerească ținuturile nordice ale continentului nostru. Interesul științific al cercetătorului a întărit mai mult visele tinerești de a descoperi sufletul Africii, de a lumina puternicul și neînfrîntul început de viață omenească ce se întindea odată, demult de tot, de-a lungul și de-a latul necuprinselor podișuri înalte, al largilor fluvii și al minunatelor țărmuri bătute de vînturile a două oceane...

Dar visul meu de a deveni explorator al Continentului negru nu s-a înfăptuit. Țara mea, nordica mea patrie, era tot așa de necuprinsă, de mare ca și Africa, iar ținuturi necercetate erau într-însa tot așa de multe. Și am

devenit un pasionat colindător al Siberiei, furat de vraja nemărginitelor întinderi nelocuite de la miazănoapte. Numai arareori, cînd trupul îmi ostenea de atîta ger, și sufletul, de asprimea posacă a firii nordului, mă cuprindea dorul de Africa, meleag atît de tainic, atît de ispititor și de inaccesibil...

Gerul necruțător m-a readus la realitate. Am coborît coasta și am pornit spre tabără. Soarele se ascunsese de mult dincolo de pisc, totuși nici unul din tovarășii mei nu se întorsese încă. Am aprins focul, am pus la topit ceaunul cu ceai înghețat și m-am trîntit pe o piele de ren, așteptînd ca adăpostul nostru să se încălzească destul pentru a mă putea dezbrăca.

Următoarele două zile, 23 și 24 decembrie, au fost zile grele pentru călătoria noastră. Valea rîului Tokko se prefăcuse într-o trecătoare îngustă, înghesuită între steiuri înalte. Toată zăpada de pe ghețuri fusese măturată de vîntul care bătea năprasnic între stînci. Apele rîului erau încremenite în chip de movilițe neregulate de-a lungul întregii văi, întipărind în gheață conturul valurilor ce se rostogoliseră înainte, șiruind din prag în prag. Dinspre trecătoare răsunau mereu vuiete, trosnete sau gemete surde ale ghețurilor prăvălite. Pe alocuri, gheața era sfîșiată de colții stîncilor ascuțite, ieșite la suprafață.

Era straniu și înfricoșător să înaintezi, lunecînd și clătinîndu-te mereu pe gheața străvezie, groasă de o jumătate de metru, și să vezi chiar sub picioarele tale apele clocotitoare alergînd amețitor de repede și sclipind în lumina verzuie. Dar mai sinistru decît orice mi se părea faptul că haosul acela de ape înspumate gonea sub picioarele noastre absolut fără nici un zgomot, vrăjit parcă de pîcla de ger ce atîrna deasupra trecătorii. Fiecare pas al caravanei noastre pe luciul gheții era deosebit de anevoios. Renii sînt cu totul neputincioși cînd e vorba de înaintat pe un teren tare și lunecos. Copitele lor lunecă care-ncotro, picioarele li se desfac și bietele dobitoace se poticnesc și cad la tot pasul.

La un moment dat, din adîncul trecătorii răsună un zgomot surd. Zgomotul creștea mereu și deveni curînd un vuiet neîntrerupt. Ne apropiam de unul din pragurile cele mai mari. Clocotul apelor era aici atît de puternic, încît nici gerurile de peste cincizeci de grade nu-l putuseră

îmblînzi. O ceaţă alburie umplea trecătoarea aproape pînă la jumătatea zidurilor ei drepte, formate din şisturi metaforice cenuşii. Panglica de apă întunecată, prinsă de ambele părţi în rama albă a zăpezii şi a gheţurilor, se înălţa brusc într-o coloană arcuită de peste trei metri, se învolbura, se prăvălea în jos, izbindu-se de bolovani şi prefăcîndu-se într-un potop de stropi şi spumă, şi se năpustea asupra stîncii uriaşe a malului drept, unde peste negrul golurilor săpate de ape, sus de tot, atîrnau cîteva blocuri imense de piatră ce abia se mai ţineau deasupra clocotului apelor. Malul stîng, ca şi cel drept, era abrupt ca un zid. Dinspre stîncă începea panta netedă a unui gheţar uriaş, care se proptea chiar în prag. Trecerea era îngustă şi primejdioasă, dar altă cale n-aveam.

Geologul, care ajunsese primul, se opri încruntat, apucă dîrlogul — cureaua care leagă căpăstrele fiecărei perechi de reni — şi porni, conducîndu-şi uşurel dobitoacele. După el urma să trec eu. M-am aşezat între cei doi reni care trăgeau sania mea. Animalele erau agitate şi tropăiau, nerăbdătoare să pornească. Căutam să le potolesc şi nu-mi luam ochii de la geolog. De ajutat nu-l puteam ajuta nicicum ; renii nu puteau fi lăsaţi singuri de capul lor, căci fiecare centimetru de loc cîştigat la începutul trecerii, lipind sania cît mai strîns de peretele de stîncă din dreapta, avea să aibă pe parcurs o importanţă hotărîtoare. Atelajul geologului înainta încet, lunecînd mereu către marginea treptei de gheaţă, către vuietul apelor spulberate ale pragului. Renii cădeau la tot pasul şi se ridicau îndată pe picioare. Nu-i mai despărţea de abis decît un metru, o jumătate de metru, un pas... Dacă renul din stînga va mai cădea o singură dată, totul era pierdut. Dar renul n-a căzut. Încă o clipă şi un strigăt de triumf îmi ţîşni din piept spre a saluta victoria geologului. Strigătul se pierdu neauzit de clocotul apelor. Renii de la sania mea mă înghionteau cu botul şi-şi loveau coarnele, încercînd parcă să-mi amintească că era rîndul meu. Am trecut în stînga renilor şi, împingîndu-i cu umărul spre peretele de stîncă, mi-am condus atelajul chiar pe culmea treptei formate de gheţuri. Pe urma trasată de mine, trecură călăuza şi Alexei, apoi toţi laolaltă trecurăm dincolo săniile cu bagaje.

Către seară am mai avut de trecut încă un asemenea prag neînghețat. Vuietul lui neîntrerupt ne ținu tovărășie toată noaptea. A doua zi dimineață, după un drum de vreo trei-patru kilometri, am ajuns într-un loc unde trecătoarea cotea brusc. Aici ne izbi drept în față un vînt puternic și necontenit. În jur — numai ghețuri, numai stînci abrupte, numai copăcei golași, nicăieri nici un cotlon, nici un adăpost în spatele căruia să te poți feri cît de cît de năvala nenumăratelor suliițe ale gerului. Mergeam cu capul plecat înainte, cu obrazul înfășurat în șaluri groase, lăsîndu-ne doar două micuțe crăpături în dreptul ochilor. Renii își lăsaseră capetele în jos și umblau aproape atingînd zăpada cu nările lor negre. Pe un ger năprasnic de șaizeci de grade, un vînt puternic este aproape de neîndurat. După cîteva minute de mers, am simțit că partea din față a corpului îmi înghețа cu desăvîrșire. Am fost silit în cîteva rînduri să mă întorc cu spatele și să înaintez de-a-ndăratelea, așteptînd ca jumătatea din față a corpului să se mai dezmorțească. Vuietul și șuierul vîntului acopereau toate celelalte zgomote...

Pe înserate, trecătoarea blestemată se sfîrși. Intram acum într-o depresiune rotundă, ca un uriaș ceaun cu fundul plat, înconjurată din toate părțile de terasele line ale unor dealuri. În fața noastră se așternea o cîmpie întinsă, acoperită de zăpada strălucitor de albă în lumina amurgului. La poalele dealurilor, tivind cîmpia, se zărea brîul întunecat al unor păduri. După larma înfiorătoare a vîntului din trecătoare, liniștea și pacea cîmpiei ne uimiră. Am botezat locul descoperit, depresiunea Verhne-Tokkinskaia, adică depresiunea Tokko-ului superior, am străbătut-o de-a curmezișul prin zăpada înaltă și, cînd înnopta, am ajuns la marginea pădurii. Trecu astfel încă o zi a călătoriei noastre, fără nici un eveniment deosebit. A doua zi, călăuza ne trezi cu noaptea în cap. În lumina nefiresc de albastră a zorilor, care ne vestea o zi la fel de senină ca și cele precedente, începurăm urcușul coastei spre curmătura dintre cele două creste ale culmii acoperite de troiene. Rînd pe rînd, fiecare dintre noi trecea în fruntea convoiului și, despovărat de cojocul greu, numai în pufoaică, bătătorea cu schiurile un făgaș pentru sănii. Omul din frunte umplea curînd văzduhul geros cu vălătuci de aburi, spinarea

i se acoperea de promoroacă. În felul acesta, sleiți de puteri, înlocuindu-ne unul pe altul, ajunserăm tîrîș-grăpiș pînă la punctul cel mai înalt al trecătorii dintre cele două costișe înzăpezite. Renii se întinseră pe dată, afundîndu-și boturile în zăpadă. După ce ne-am fumat țigările, ne-am cuibărit în sănii și am început să coborîm coasta largă de cîțiva kilometri, care se sfîrșea la malurile rîului Tarînah, un afluent al Cearei.

Deodată, la marginea unei rîpe din dreapta noastră se iviră două umbre întunecate. Călăuza, care se afla în fruntea caravanei, își opri cu dibăcie renii, care-o luaseră care-ncotro. Eu mi-am tras de sub prelată carabina englezească. Umbrele cărămizii se prefăcură în curînd în două kabargale [1] de toată frumusețea. Închizătorul țăcăni scurt (din prudență, de-a lungul acestei călătorii hurducate nu țineam glonțul pe țeavă). Sălbăticiunile tresăriră. Ochii lor negri și ageri se ațintiră asupra noastră cu luare-aminte, picioarele fine se încordară, gata s-o zbughească spre culme. Dar închizătorul carabinei nu reveni brusc la locul lui cum s-ar fi cuvenit, ci lunecă încet înainte și, ajungînd pînă la cartuș, se înțepeni. Cu toate că arma fusese ștearsă de unsoare cu multă grijă, gerul năprasnic îmi făcuse pocinogul. Am întins mîna, încercînd să bag cartușul pe țeavă ; kabargalele țîșniră în sus și se făcură nevăzute în desișul zadelor de pe culme.

Caravana porni din nou, strecurîndu-se printre copacii costișei înzăpezite.

— Tohto-o-o [2] !...

Strigătul acesta neașteptat mă înfioră. Fără să mai stau pe gînduri, mi-am dat drumul să cad din sanie în zăpadă și m-am agățat cu ambele mîini de tălpici, pentru a frîna cu greutatea corpului meu viteza lunecării. Sania călăuzei apucă să cotească și dispăru. Viteza saniei mele era însă prea mare : renii mei se avîntară smucit într-un salt lung, și eu i-am urmat în zbor, agățat cu mîinile de tălpice. Nici n-am apucat să-nțeleg ce se petrece cu mine, că m-am și trezit pe jos, alături de călăuză, călcat în picioare de renul înaintaș al saniei

[1] Kabarga — mamifer din familia rumegătoarelor, înrudit cu renul. (Nota red. ruse.)

[2] Tohto ! — Stai ! (în limba iakută). (Nota red. ruse.)

cu bagaje, care venea după sania mea și nu izbutise să se oprească la vreme. Apoi răsună un nou strigăt :

— Tohto !

De după cotitură se iviră următoarele două sănii, ale geologului, și peste o clipă în zăpadă se formă o grămadă uriașă de reni, oameni și sănii, care se tot rostogolea la vale. De fapt nu se petrecuse nimic deosebit ; doar că înclinarea pantei depășise brusc limita admisă pentru coborîșul cu o sanie trasă de reni. Ne-am prăvălit așa, pînă în fundul rîpei. Cît despre mine, m-am izbit atît de amarnic cu spinarea de gheață, încît pentru o clipă mi-am pierdut răsuflarea. Curînd, la marginea rîpei se iviră și renii lui Alexei, care rămăsese puțin în urma noastră. Zărind grămada de trupuri și sănii răsturnate, omul își pierdu cumpătul și, în loc să sară jos din sanie, se agăță desperat de ea. Corpurile renilor săi se destinseră într-un salt prelung, sania își luă zborul, trecu avîntat peste geologul care zăcea năucit sub mal și, izbindu-se în cădere de gheață se făcu fărîme. Alexei se trezi șezînd pe încărcătura saniei sfărîmate, clipind uimit și speriat. Iar renii lui mai făcură cîteva salturi, trăgînd după ei șleaurile rupte, și se opriră.

Cînd ne-am venit în fire și am văzut că toți renii sînt nevătămați și lucrurile întregi, am rîs cît am rîs de pățania noastră și, ținînd seama că sania fusese sfărîmată, am hotărît să ajungem cum om putea la prima poiană, unde renii să aibă ce paște, și să înnoptăm acolo. După un drum nu prea lung, am poposit într-o pădure rară, de unde începea coborîșul lin spre albia rîului Tarînah. Odată, mai demult, bîntuise pe aici palul, incendiul mistuitor de păduri. De atunci trecuse însă destulă vreme și acum se înalță pe aici o pădurice tînără de mesteceni și zade. Bătrînele trunchiuri de zade, cojite și uscate, sînt combustibilul cel mai bun. Așa că ne-am făcut provizii serioase de lemne și am încins un foc uriaș, în care să putem dezgheța și răsuci șleaurile și legăturile pentru strîngerea tălpicilor de sanie. Geologul și Alexei o porniră spre izvorul cel mai apropiat, pentru a lua cîteva probe de nisip aurifer, iar călăuza și cu mine ne-am apucat să dregem săniile.

Se întunecă. Noi, cei rămași, prînzisem și ne băuserăm ceaiul, dar tovarășii noștri încă nu se întorseseră. M-am decis să pornesc în întîmpinarea lor. Ceața groasă

de peste zi pierise. Sus de tot, peste crestele munților, în văzduhul străveziu, răsări luna. Curînd zării două siluete întunecate grăbind spre mine.

— Cred că-i mult aur pe aici, spuse geologul. Nu-i așa, Alioșa ?

— Da, și eu cred, confirmă Alexei.

Ne-am aprins țigările și am rămas nemișcați, fermecați de noaptea aceea geroasă cu lună, care poleise întreaga lume din jurul nostru cu o pojghiță sclipitoare de argint.

— Nu sînt cumva crestele acelea chiar înfiorătoarele dumitale piscuri, Gheorghi Petrovici ? mă întrebă geologul, arătîndu-mi munții de dincolo de valea Tarînahului.

În stînga văii se înălțau cîteva culmi albastre-argintii, cu contururile perfect profilate pe cerul luminos. Umbre negre și opace ascundeau vederii poalele piscurilor dințate, iar lumina rece și înaltă a lunii schița prăpăstii inexistente și accentua perspectivele depărtate. Ai fi zis că în văzduh atîrna o uriașă pînză de ferăstrău, fără să se sprijine pe nimic. Mai departe, izolată de celelalte piscuri, se înălța un vîrf în chip de turn, cu trei creste ascuțite în creștet : era piscul pe care-l zărisem mai demult. Vîrful cu trei creste părea să atingă luna și, sub razele ei, repezișurile stîncoase și costișele de gheață dinspre partea de miazăzi a piscului sclipeau în mii de lumini.

— Strașnic nume pentru vîrful descoperit de dumneata, Gheorghi Petrovici — curmă iarăși tăcerea geologul — Piscul de sub lună. Nu-l vezi cum și-a proptit în lună cele trei creste ?

— Foarte bine, încuviințai eu, îndreptîndu-mi busola spre piscul nou botezat și măsurînd cel de al doilea unghi de direcție.

Acum distanța pînă la pisc ne era cunoscută și el putea apare pe hartă la locul său.

Sfîrșirăm cu reparatul săniilor către prînz și, întinși sub cort, ne odihnirăm în voie, discutînd asupra drumului ce-l mai aveam de parcurs. Socoteam că în trei zile vom ajunge în depresiunea Cearei, și în alte două, pînă la prima așezare omenească. Încă cinci zile și vom putea trage un somn în clădirea factoriei, ne vom putea îngădui luxul de a ne dezbrăca și mînca în lege...

Înainte de a strînge cortul, ne-am mai îngăduit răsfățul de a rămîne o vreme întinși pe blănuri, împărtășindu-ne visurile despre grabnicul popas și scurta odihnă din așezarea factoriei.

Dar visarea ne fu curmată pe neașteptate de un tropot de reni, scîrțîit de sănii și zvon de glasuri omenești. După singurătatea din taigaua împietrită de ger, apariția omului în aceste locuri ni se păru o minune. Toți, în afară de mine, se repeziseră să iasă din cort, trăgîndu-și din goană căciulile pe cap. Eu am rămas în cort, cum se cuvine să facă un șef care a trecut prin toate bucuriile și amărăciunile întîlnite în taiga. Peste puțin, în pragul cortului apăru, încovoiat din mijloc, un om necunoscut, urmat de tovarășii mei. Necunoscutul intră în cort și se așeză lîngă sobă, strîngîndu-și picioarele sub el. Apoi își înălță capul semeț, duse palma la piept și rosti cu glas răsunător :

— O-ho ! Ulahan toion ! (Tu, marele șef).

Eu îl privii liniștit și cu luare-aminte. El se tulbură, tăcu și dădu să-și caute stînjenit pipa. Era un bătrîn iakut, înalt și nemaipomenit de uscățiv. Ochii lui rotunzi de șoim, nasul coroiat, obrajii supți și fața îngustă, cu o bărbiță ascuțită, amintea chipul lui Don Quijote.

I-am oferit bătrînului din tutunul meu și am făcut semn lui Alexei să pună la fiert carne și ceai proaspăt. Dacă-i vorba de „ulahan toion", apoi să-l primim cu toată cinstea cuvenită. După o vreme de cuviincioasă tăcere, am început vorba cu formula obișnuită :

— Kapse, togor ! (Vorbește, prietene !).

— So-ohk, eni kapse (nu, eu n-am ce spune, tu să vorbești), răspunse bătrînul agale.

Și tot așa am mai schimbat cîteva fraze tradiționale în limba iakută, apoi pe neașteptate bătrînul se porni să vorbească rusește, socotind pesemne că ruseasca lui e mai bună decît iakuta mea. Și plin de curiozitate, începu să mă descoasă despre călătoria noastră și să încuviințeze bucuros din cap ori de cîte ori pomeneam de locurile deosebit de primejdioase ale drumului parcurs de noi. De cîteva ori, bătrînul încercă să mă pună în încurcătură cu întrebări despre particularitățile naturii din taiga, dar, datorită marii experiențe dobîndite de mine în nenumăratele-mi călătorii prin Siberia, m-am dovedit la înălțimea situației. Alexei îl ospătă din plin,

îi oferi un pahărel de spirt şi bătrînul se mai muie oleacă şi-şi pierdu trufia. Pînă la urmă îmi spuse că-mi va arăta o „asemenea drăcovenie", cum n-am mai întîlnit prin locurile lor. Se ridică de la locul lui, ieşi grăbit din cort şi se îndreptă spre cele două sănii cu care venise.

— Îl cunoşti pe bătrînul acesta? l-am întrebat pe Gabişev, călăuza noastră.

— Cunosc, răspunse el. Kilcegasov e numele lui. Vînător bun, orice loc ştie el.

Bătrînul se întoarse şi fui nevoit să întrerup întrebările.

— Aşa ceva văzut pe Tokko? zîmbi viclean bătrînul şi-mi întinse o frîntură grea dintr-un colţ de mamut.

Explicai bătrînului că este vorba de un colţ uriaş de mamut şi-i descrisei în aer un arc de cerc, căutînd să-i arăt cum arăta colţul cînd era întreg. Kilcegasov se posomorî, văzînd că n-a reuşit să mă uimească nici cu asta, iar cînd i-am spus că a găsit, pesemne, frîntura în apele care surpaseră malurile rîului, omul s-a întristat de-a binelea.

— Multe ştie şef, clătină el din cap.

Măgulit de vorba bătrînului, i-am vorbit despre insuliţele de la gura fluviului Lena, unde colţii de mamut se găsesc chiar la suprafaţă, zăcînd amestecaţi cu oase de balenă şi trunchiuri de copaci aduse de valurile mării. Iakutul mă ascultă atent, apoi scuipă cît colo şi se trase mai către mine, de parcă s-ar fi hotărît deodată să-mi destăinuiască ceva.

— Oameni voştri deştepţi, şef, dar vînătorii noştri mai ştie ceva-ceva, ce voi nu ştie. Eu ştiu pisc, unde aşa coarne de mamut este mult ca pădurea. Dar vezi că acela este nu aşa încovoiat ca asta, cum eu găsit, acela este drept, puţin-puţin încovoiat.

— Interesant! m-am mirat eu.

Kilcegasov întinse mîna spre punga cu tutun. Îşi aprinse pipa şi-şi înălţă fruntea, de parcă şi-ar fi amintit ceva.

— Frate de la tata meu urmărit de mult un sogdjoi [1], mers departe-departe, încolo — el arătă cu mîna spre răsărit — pe urmă povestit. Tu auzit? se întoarse întrebător spre călăuza noastră.

---

[1] Sogdjoi — ren sălbatic din nordul îndepărtat. (Nota red. ruse.)

— Auzit, crezut minţit, răspunse nepăsător Gabişev.

— Vezi că nu minţit, el adus aşa corn, vîrf de la corn adus, eu văzut.

— Şi unde-i piscul acela ? întrebai eu.

— Dar dacă aproape este, mergi văzut ?

— Desigur că am să merg să-l văd, spusei. Şovăiala de o clipă care apăruse pe chipul bătrînului dispăru ca prin farmec.

Îmi desfăşurai marea hartă pe care abia în ajun însemnasem locul unde se află Piscul de sub lună.

— Aici, uite, între izvoare Ciroda şi izvoare Tokko, multe piscuri mari, grămadă de piscuri.

— Aşa e ! confirmai eu.

Dar bătrînul nici nu luă în seamă cuvintele mele.

— Lîngă izvor Ciroda şi Cirodakan este cel mai mare pisc, ca trunchi înalt este pisc. (Geologul şi cu mine schimbarăm o privire plină de înţeles.) Pricepuserăm din descrierea limpede a bătrînului că este vorba chiar de piscul botezat de noi în ajun Piscul de sub lună. Asta pisc singur stă mai aproape, încoace de izvor Tokko. La dreapta pisc este un loc înalt, neted tot cum masa este. Vezi asta loc multe corn zace. Acolo şi gaura mare-mare este, şi acolo multe corn zace.

— Şi-i departe de aici ? întrebai eu, înfierbîntat de curiozitate.

— Asta loc nu-u departe, lungi vorba cît mai convingător bătrînul iakut. Pe Tarînah mergi, izvor Tarînah dreapta rămîi, stînga vine Icionciokit. Icionciokit mergi coasta din mijloc, acolo vezi loc neted, mai jos izvor mic. Asta izvor curge la Talumakit. După izvor Tokko, la stînga rîu nu mare... Kiveta taie stînca tot ca un cuţit taie. Acolo, vezi Kiveta loc neted începe...

Kilcegasov rămase o clipă pe gînduri şi spuse :

— Nouăzeci verste, sută verste...

Bătrînul amuţi. Tăceam şi noi. Se auzea numai trosnetul surd al lemnelor din sobiţă. Eu mă tot frămîntam dacă este posibil să facem un ocol, să ne aventurăm prin locuri anevoie de trecut, tocmai acum cînd proviziile noastre erau pe sfîrşite. Geologul mă privea nerăbdător, însă fără să-şi trădeze cu ceva sentimentele. Gabîşev întrebă ceva pe bătrîn şi între ei se încinse o discuţie şoptită în limba iakută. Am reuşit să prind numai cîteva

cuvinte cunoscute : „pragul cel mare... mult nutreț... sania nu trece... mulți draci..."

— Unde-s mulți draci, Gabîșev ? intervenii și eu în convorbirea lor.

Știam foarte bine că sub numele de draci, iakuții și tungușii înțeleg fenomenele naturii pe care nu și le pot explica.

— Locul acela eu auzit, acolo mulți draci, spuse călăuza. Dar vezi că mai este și marele prag, acolo moartea dă tîrcoale.

— Care prag ? Că-s doar pîraie pe acolo.

— Nu pîrîu, prag mare cît drumul.

Am priceput că era vorba de un righel — un prag abrupt care zăgăzuiește uneori văile ghețarilor. Tot mai stăteam la îndoială, dar mă feream ca tovarășii mei s-o simtă. La drept vorbind, o sută de kilometri n-ar fi lucru prea mare față de dimensiunile Siberiei. Tot greul îl constituiau cele cîteva zile în plus ; socotisem că ne mai rămîneau doar cinci zile pînă la odihna mult așteptată de la factorie. Dar cine știe dacă vom mai avea altă dată prilejul să nimerim în aceste pustietăți.

Mi-am întors ochii spre Kilcegasov :

— Vii cu noi pînă acolo ?

Zărind chipurile însuflețite ale tovarășilor mei, mi-am dat seama că înțeleseseră hotărîrea pe care o luasem. Bătrînul stătu pe gînduri, pufăind din pipa-i scurtă. Nevoind să-l zoresc, m-am adresat geologului :

— Dumneata ce zici, Anatoli Alexandrovici ?

— Ce mai încolo-încoace, sigur, să mergem să vedem, încuviință el.

— Dar tu ce spui, Alexei ? Ne mai ajung proviziile pentru vreo zece zile ?

— Au să ne-ajungă la țanc : mai avem un sac de pesmeți, și ceai mai avem, și vreo cinci cutii cu mazăre...

După o lungă chibzuială, bătrînul consimți să ne însoțească. Acum era rîndul lui Gabîșev să-și spună cuvîntul.

— Ei, cum rămîne, Vasili, vii cu noi ? îl întrebai eu. Bagajele le lăsăm aici, săniile grele le lăsăm și pe ele, luăm doar renii.

Călăuza își morfolea ciubucul pipei și chibzuia netulburat, cu capul plecat și ochii ațintiți în pămînt. Multe țineau de răspunsul lui, că doar ai lui erau renii.

— Să mergem, şef, făcu el într-un tîrziu, apoi, la fel de netulburat adăugă : dar o să ne prăpădim, cred eu...

Am strîns cu putere mîna acestui iakut de ispravă, care, în pofida faptului că socotea hotărîrea noastră foarte primejdioasă, se avînta cu toată liniştea în întîmpinarea acestei primejdii.

Discuţiile despre drumul ce aveam de făcut ţinură pînă seara. Peste noapte, cortul nostru adăposti şi pe cel de al cincilea tovarăş de călătorie. Iar în zori coborîrăm repede în valea Tarînahului. Instalarăm cortul de rezervă şi depozitarăm într-însul colecţiile adunate, bagajele de prisos şi săniile de povară. Apoi întoarserăm spatele mult visatei Ceare şi-o pornirăm la drum spre piscurile înfricoşătoare, spre izvoarele Tarînahului.

În valea largă a rîului şerpuia o ceaţă alburie, învăluind numeroasele vine proeminente de gheaţă, vine formate de apa rîului care izbucnea uneori la suprafaţă şi încremenea împietrită de ger. Asta şi înseamnă în limba iakută „Tarîn". Uneori era puţină apă sub zăpadă, alteori săniile despicau aceste vine cenuşii şi se prăvăleau în golurile aflate sub pojghiţa de gheaţă. Pe alocuri, zburam chiuind, mînînd renii în goană nebună pe suprafaţa tremurătoare a gheţii subţiri. Grăbindu-ne, am parcurs într-o singură zi o bună bucată de drum şi am ajuns la picioarele unui zid drept, care tăia de-a curmezişul toată valea. Era vestitul prag, înalt de un sfert de kilometru şi mai bine. În dreapta, firul apei topise în prag o trecere îngustă. Pe aici se prăvălea şerpuind un stîlp uriaş de gheaţă, plin de noduri şi crăpături, prin care şiroiau pe alocuri vinişoare de apă şi se învolburau norişori abia vizibili de aburi. În stînga, stînci galbene, golaşe, alcătuiau un zid de netrecut, ştirbit numai într-un singur loc. Doar de aici s-ar fi putut începe urcuşul.

A doua zi dimineaţă, trei perechi de reni dintre cei mai vînjoşi porniră trăgînd săniile aproape goale. Fiecare pereche era dusă de dîrlogi de cîte unul din noi, ceilalţi împingeau săniile de la spate. Renii de schimb ne urmau pas cu pas, cu toate că urcuşul abrupt îi speria de moarte. Încet-încet, ne căţărarăm pe zidul acela aproape vertical, la vederea căruia, pînă şi un călător dintre cei mai încercaţi ar fi renunţat la gîndul de a trage după el o sanie. Pe ultima porţiune, acolo unde urcuşul devenea neînchipuit de dur, la numai cîţiva paşi de culme, geologul

lunecă și se prăvăli peste un ren. Renul, un animal negru, deosebit de puternic, îl prinse în coarnele-i rămuroase și, înnebunit de spaimă, țîșni înainte și din două opintiri desperate ajunse pe culme. Aici, pe o platformă netedă și întinsă, ne prăvălirăm istoviți cu toții, oameni și reni, sleiți de puteri, mai mult morți decît vii.

— Da, ăsta a fost prag nu glumă! făcu Alexei. Ți-e și teamă să privești în jos... Da'mite dacă se prăvălea cineva pînă-n fund?

— Din sanie, chibrit ajunge jos, din tine numai ficați ajunge, răspunse liniștit călăuza noastră.

Ne mai rămînea doar să trecem rîul și, ținînd malul drept al văii, să pornim mai departe. Nimic mai simplu, după cîte se părea, dar și aici primejdia ivită fără veste ne dovedi că trebuia să fim mereu cu ochii-n patru. Pe gheața rîului, o proaspătă izbucnire de apă formase o movilă netedă și nu prea înaltă, acoperită de un strat subțirel și afînat de zăpadă nouă, prăfuită. Nici n-am apucat bine să urcăm movilița, că renii au început să alunece amarnic. Sărirăm jos din sănii, dar oamenii lunecau și cădeau, nefiind în stare să-și ție atelajele. Am înțeles îndată că lunecăm cu toții spre marginea sticloasă a prăpastiei de gheață, de pe care se prăvălește la o adîncime de peste trei sute de metri cascada apelor împietrite. Deodată răsună vocea înaltă a călăuzei:

— Păzește, moartea dă tîrcoale!

Îngrozit de soarta tovarășilor mei, m-am avîntat înainte și am apucat tălpicile săniei celei mai îndepărtate, dar am alunecat din nou și am căzut. Prăvălite pe pojghița subțire a gheții nou formate, cele nouăzeci de kilograme ale mele s-au prefăcut într-un mai care a spart stratul de gheață, formînd o copcă nu prea adîncă. În felul acesta m-am pomenit cu picioarele bine proptite într-un sol ferm. Neluînd în seamă apa care-mi pătrundea pantalonii vătuiți, am rămas acolo, ținînd cu toată puterea sania blestemată, pînă cînd tovarășii mei au trecut renii peste movilă și i-au întors brusc la o bună distanță de prăpastie. Apoi, izbutind să ajungem pe malul drept al văii, unde zăpada era mai așezată, am pornit din nou, mînîndu-ne renii cît mai departe de locul acela primejdios.

Am înnoptat tocmai sus pe Icionciokit. Dimineața, nori luminoși și ușori acopereau tot cerul. Soarele,

nevăzut nouă, lumina puternic, înmulţindu-şi de mii de ori razele răsfrînte în albul norilor şi în strălucirea zăpezii. Lumina aceasta orbitoare atenua toate ondulaţiile terenului, diforma perspectivele, schimba conturul obiectelor şi îngreuna nespus înaintarea noastră. Kilcegasov şi călăuza umblau cu ochii mijiţi, scuipau mereu şi bombăneau într-una, înclinaţi să vadă în lumina aceasta nefirească una din caracteristicile acestor locuri ale diavolului.

În sfîrşit, coborîşul defileului prin care trecusem se termină. Pătrundeam într-o depresiune nu prea mare. De jur împrejurul căldării în care intrasem se înălţau o sumedenie de piscuri golaşe, cu frunţile pierdute în cerga alburie, lăptoasă a norilor ce căptuşeau întreg cerul. Chiar în faţa noastră se ridica zidul aproape vertical al unei creste de munţi care ascundea privirilor ţinta acestei călătorii — locul despre care ne povestise Kilcegasov.

După ce ne instalarăm cortul şi ne pregătirăm o provizie bună de lemne, cei doi iakuţi purceseră la nişte treburi tainice. Tăiară nişte prăjini lungi, le fixară în vîrf tot felul de cîrpe şi nişte scîndurele ascuţite la un capăt, şi le înfipseră în zăpada din jurul cortului, înţepenindu-le cu bolovani şi blocuri de gheaţă. Am aflat mai apoi că acesta era un mijloc de apărare împotriva dracului. Şi, într-adevăr, nu trecu mult că dracul se şi arătă. Nici nu apucase să se întunece bine, că întreaga văgăună se umplu de urlete înfiorătoare, scrîşnete, hohote şi vaiete jalnice. Vaierul acesta răsfrînt şi înmiit de un ecou neobişnuit de puternic m-a impresionat atît de tare, încît mă tem că m-am speriat mult mai rău decît iakuţii noştri, care se aşteptau demult să dea ochii cu dracul. Geologul ţîşni afară din cort cu arma în mînă, dar nu reuşi să desluşească nimic în lumina nesigură, gata să se stingă, a înserării.

— Uite-i ! strigă deodată Alexei, care ieşise şi el afară din cort. Mîna lui arăta nişte pete ce pluteau printre ramurile de jos ale unor mesteceni închirciţi şi se mistuiau aproape cu desăvîrşire în sclipirea vînătă-cenuşie a văzduhului întunecat.

Geologul îşi descărcă arma, o pălălaie prelungă ţîşni din gura ţevii şi curînd izbucni un trăsnet atît de zguduitor, încît am rămas cu toţii încremeniţi. Tunetul

crescu o vreme, apoi începu să se depărteze, să descrească, să se răsfrîngă, colindînd munţii, purtînd parcă pe aripile lui vestea îndrăznelei pătrunderi a omului pe aceste meleaguri. Ceva căzu în zăpadă la cîţiva paşi de noi şi începu să se zbată. Geologul se repezi într-acolo şi se întoarse cu o cucuvea uriaşă. De fapt semăna mai curînd cu o bufniţă, doar că avea penajul de cu totul altă culoare, un fel de alburiu-lăptos, cu dungi şi petişoare negricioase pe aripi, pe spinare şi pe creştetul capului. Alexei duse triumfător cucuveaua s-o arate călăuzelor, care nu se încumetaseră să iasă din cort: „Ian te uită cum arată dracul!" Totuşi se pare că nu i-a convins prea mult pe cei doi iakuţi, care ne anunţară că vom mai avea pe aici destule întîlniri cu dracul.

Intrarăm cu toţii în cort şi începurăm să ne sfătuim asupra planului de a doua zi, care cuprindea escaladarea piscului unde se aflau colţii de mamut. Kilcegasov ne asigura că, urmînd valea pîrîului Kivet, vara absolut inaccesibilă, trebuia să ajungem după vreo cincisprezece kilometri la „loc curat" şi de acolo să urcăm spre podişul cu colţii de mamut. Călăuza cea veche nu se hotăra să vie cu noi, picioarele bolnave ale bătrînului nu-i îngăduiau nici lui să ne urmeze, iar pe Alexei am hotărît să-l lăsăm în tovărăşia celor doi iakuţi. Lucrurile s-au rînduit în aşa fel, încît drumul urma să fie străbătut pe jos numai de geolog şi de mine.

Nici n-am apucat bine să aţipim, cînd în jur totul a început să vuiască din nou. Izbiturile surde şi urletele rău-vestitoare s-au prefăcut curînd într-un vaier infernal, care nu mai contenea, rostogolindu-se parcă tot mai departe şi mai departe. Mi-am întors ochii spre geolog — socoteam că-i o avalanşă. Geologul îmi spuse însă liniştit:

— Trebuie că s-a prăvălit vreo stîncă, Gheorghi Petrovici. Pantele sînt aici nemaipomenit de abrupte din pricina faliilor de formaţie recentă, aşa că se prăvălesc, pesemne, foarte adesea... Şi vîrf la toate mai este şi ecoul ăsta neobişnuit de puternic. Asta trebuie să fie originea tuturor dracilor.

Am rîs şi ne-am băgat repede în culcuşul sacilor de blană.

Noaptea, gerul, care de vreo două zile mai slăbise, se înteţi din nou. Se stîrni şi hiuzul, un vînt rece şi cît

se poate de neplăcut. Sufla drept în peretele cortului lîngă care dormeam eu. Curînd străbătu prin blănurile sacului de dormit şi-mi îngheţă partea stîngă a corpului, întoarsă spre perete. Frigul m-a trezit, dar am mai rămas culcat multă vreme, luptînd cu somnul şi lenea care mă împiedica să sar din sac şi să încing focul în sobă. Pînă la urmă am ieşit dintre blănuri şi tremurînd de frig, am aprins focul cu lemnele pregătite din vreme, şi m-am ghemuit lîngă sobă în aşteptarea căldurii binefăcătoare. Lemnele se aprindeau încet, trosnind înfundat. Şedeam lîngă foc şi mă gîndeam la drumul de a doua zi. Deodată auzii cît se poate de clar un umblet greoi — pasul unei fiare uriaşe. Tropotul se apropia de cort. Apoi îl auzii dînd tîrcoale taberei noastre. Alexei, care avea somnul foarte uşor, se trezi îndată şi deşteptă şi pe geolog. Paşii răsunară din nou şi mai apropiaţi, şi mai ameninţători. Am pus mîna pe carabină (împotriva obiceiului, în seara aceea mi-o luasem în cort, ca să se mai încălzească şi la nevoie să-i încerc plumbul greu, de mare calibru, pe pielea vreunui drac). Împreună cu geologul ne-am repezit afară din cort, sărind peste trupurile călăuzelor noastre, care se înfofoliseră în pături pînă peste cap şi refuzau cu îndărătnicie să se scoale. Cerul se înseninase. Un ciot de lună se strîmba batjocoritor la noi, agăţat deasupra piscurilor de munte. Oricît ne-am încordat vederea, n-am reuşit să distingem pe faţa întinsă a zăpezii nici o urmă de paşi. Curînd, gerul de afară ne-a pătruns pînă la oase şi am fost nevoiţi să ne întoarcem în cort. La ivirea noastră, Gabîşev s-a săltat în capul oaselor, s-a aşezat şi m-a privit îngrijorat:

— Ei, ce găsit?

— Nimic.

— Sigur... Şi mîine nici o urmă nu găsit.

— Da' tu ce socoteşti c-o fi fost?

— Umblat stăpînul de aici.

— Care stăpîn?

— Ce, tu nu înţeles? se mînie iakutul. Stăpînul, eu spus!...

Am dat din umeri şi nu i-am mai pus nici o întrebare, măcar că tot nu mă puteam dumeri care „stăpîn" dăduse tîrcoale cortului nostru.

Ceaţa zorilor încă nu se ridicase din vale, cînd geologul şi cu mine începurăm să ne pregătim de drum

la lumina pîlpîitoare a unei lumînări. Hotărîsem să nu ne mai cărăm cu armele după noi; drumul era destul de lung şi nu trebuia să ne împovărăm prea tare, pentru ca la întoarcere să putem căra tot ce vom găsi mai interesant. Pistolul şi cuţitul de vînătoare trebuiau să ne înlocuiască puşca şi securea. Şi totuşi echipamentul nostru: barometrul aneroid, aparatul fotografic, planşeta pentru ridicări de teren, ca şi proviziile se dovediră o povară nu prea uşoară. Pînă ce-am terminat pregătirile şi am mîncat, s-a luminat de ziuă. Gabîşev şi Kilcegasov dădură ocol taberei şi ne spuseră la întoarcere că, afară de urmele renilor noştri, nu au aflat nici o altă urmă...

Pornirăm la drum şi în scurtă vreme traversarăm fundul văii. Zăpada albăstruie scîrţîia zgomotos sub încălţările noastre îmblănite.

— Iar a coborît temperatura sub şaizeci de grade, mormăi nemulţumit geologul, acoperindu-şi gura cu fularul.

Peste vreo jumătate de oră, am ajuns la intrarea în trecătoarea Kivetei şi ne-am afundat în defileu. Aici mai era întuneric şi, înainte ca razele soarelui să fi luminat suficient stîncile, am parcurs cîţiva kilometri într-o beznă cenuşie. Înfăţişarea trecătorii era cu totul neobişnuită. Vorbeam, nu ştiu de ce, mai mult în şoaptă, de parcă ne-am fi temut să nu supărăm niscai „stăpîni" de pe aici. Defileul n-avea în medie mai mult de patru metri lărgime. Pereţii de stîncă netedă, negri ca şi cărbunele, se înălţau drept în sus, ba pe alocuri se şi atingeau la vîrf, alcătuind bolte şi tuneluri în care domnea o beznă de nepătruns. Din loc în loc, trunchiuri uriaşe, descojite şi zdrelite de bolovani, se aflau proptite ţeapăn între cei doi pereţi, de-a curmezişul trecătorii, la o înălţime de patru-cinci metri deasupra capetelor noastre, indicîndu-ne nivelul apelor de primăvară. În stînca pereţilor, apa săpase nişe şi grote adînci, ca nişte cazane de moară, în care zăceau bolovani rotunzi cam de mărimea unei roţi de automobil.

Apele îngheţate ale pîrîului coborau din treaptă în treaptă. Vinele de apă pe jumătate îngheţate şiroiau pe toată lărgimea trecătorii, aşa că, în scurtă vreme, cizmele noastre de blană se muiară şi se prefăcură în bulgări de gheaţă, aşa că din cînd în cînd trebuia să le ciomăgim furioşi cu bîtele pentru a le mai uşura. Cizmele îngheţate

lunecau pe treptele lucii, care deveneau tot mai drepte. În orice altă perioadă, afară de iarnă, pîrîul era, pesemne, o adevărată cascadă urlătoare şi nici o forţă din lume nu ne-ar fi îngăduit să străbatem trecătoarea în vremea verii, primăvara sau toamna. Liniştea ce domnea acum în defileu, îngustimea lui, negrul stîncilor, totul avea un efect descurajator. Străbătusem, cred, aproape zece kilometri în susul trecătorii, cînd pîrîul coti spre sud şi ne pomenirăm deodată într-o porţiune a defileului viu luminată de razele soarelui strecurate prin spărturile dintre stînci. Aici, pereţii se prăbuşiseră şi straturile de rocă proaspăt descoperite ni se înfăţişară în toată goliciunea. Erau şisturi de mică dintr-un micaşist auriu cu granule mărunte. Ai fi spus că pereţii trecătorii sclipesc, împodobiţi cu fîşii de mătăsuri aurii şi argintii, care schimbau surprinzător întreaga înfăţişare a locului. Lespezi de aur şi argint se tăvăleau în tot locul pe covorul străveziu al gheţii de smarald. După alţi patru kilometri parcurşi pe treptele de gheaţă, am ajuns într-o poieniţă rotundă, înconjurată de cedri şi semănată de bolovani. În stînga noastră, profilat cu toată limpezimea pe albastrul cerului, se înălţa Piscul de sub lună, asemeni unui imens turn de piatră, ascunzîndu-ne cu desăvîrşire peisajul dinspre nord-est. În faţă se vedea un zid drept, retezat parcă de cuţit. Încă o oră de mers întins şi iată-ne ajunşi, muiaţi de năduşeală în hainele noastre cele grele, pe culmea zidului de aproape o sută de metri înălţime. Dar nici de aici nu se vedea nimic decît un alt meterez de granit, care ne tăia din nou drumul mai departe. Noroc că nu era prea înalt şi am putut trece uşor peste această ultimă barieră. De pe culmea meterezului se desfăşura în faţa ochilor noştri ţinta anevoiosului drum parcurs de noi : un platou nu prea mare, uşor bombat, înconjurat de dealuri rare, ţuguiate, de formă conică. Întinderea bombată a platoului era aproape cu desăvîrşire lipsită de obişnuitul înveliş de zăpadă. Nu departe, dincolo de un jnepeniş, se zăreau cîteva stînci ascuţite de gneis, înălţîndu-se într-un semicerc uimitor de regulat, asemănător literei „U".

După ce ne-am strecurat prin desişul jnepilor, ne-am pomenit într-o poiană întinsă, unde se tăvăleau cîţiva colţi, dar nu de mamut, încovoiaţi ca un arc, ci aproape

drepți ca aceia ai uriașilor elefanți africani. Am numărat vreo paisprezece asemenea colți. Cei mai mari atingeau cam trei metri lungime. Fildeșul se înnegrise de vreme, iar capătul de la rădăcina colților se fărîmița în aschii mărunte. N-am găsit aici nici dinți, nici alte oase. De pe o movilă pe care ne cocoțasem am descoperit către centrul platoului o altă grămadă de colți, mult mai mare ca prima. Zăceau stivuiți ca niște metri de lemne pe o suprafață destul de mare. Ne-am repezit într-acolo, întrecîndu-ne unul pe altul și scoțînd strigăte de bucuroasă surpriză. Erau în stiva aceea cîteva sute de colți. Ici-colo se iteau din grămadă oase uriașe, care se spulberau la cea mai mică atingere.

Nu departe de vîrful movilei, printre stîncile colțuroase, se zărea o rîpă adîncă, săpată de ape. N-o fi asta „gaura din pisc" despre care ne pomenise Kilcegasov? În malul stîng al rîpei am descoperit o grotă, a cărei intrare largă era pe jumătate acoperită de bolovani, și ne-am strecurat înăuntru. La început a trebuit să ne cățărăm în sus prin niște galerii cu bolți de gheață, apoi am început să coborîm repede și curînd ne-am pomenit într-o beznă adîncă. Din fericire, în rucsacul geologului am găsit o bucată de lumînare, care urma să ne mai scape pe viitor de o altă mare încurcătură. Peștera în care ne aflam era mare și avea cîteva galerii laterale foarte înalte. Din pojghița groasă de gheață care acoperea solul ieșeau o sumedenie de oase de animale. Am pornit în lungul uneia din galerii, care ni se păruse mai înaltă, și după cîțiva pași am scos amîndoi deodată un strigăt de uimire. Pe stînca netedă a pereților galeriei se zăreau la lumina lumînării conturele uriașe ale unor animale înfățișate pe piatră. Unele imagini aveau trăsături simple, viguroase, altele erau desenate cu culoare, negru și roșu, uimitor de bine păstrată. Linia desenelor era foarte precisă și surprinzător de expresivă. În pîlpîirea legănată a lumînării, animalele păreau vii. Mut de uimire, priveam desfășurarea unor scene din viața Africii înfățișate pe pereții negricioși ai acestei peșteri. Iată antilope, iată lei, iată în sfîrșit elefanți uriași, cu urechile depărtate ca aripile liliecilor. Iată și rinoceri africani cu două coarne pe nas...

— Ptiu, drace! exclamai eu, păi rinocerii și elefanții trăiesc în Africa!

Găseam mereu noi desene. Iată hiena tărcată, cu gheb în spinare, girafe, zebre vărgate! Imaginea Africii rătăcită în inima gheţurilor din fundul munţilor siberieni! În peşteră era relativ cald. Am uitat cu totul de încălţările mele ude şi îngheţate. Îmi era cald de parcă mă aflam în suflarea arşiţei de sub cerul african.

Mai departe am descoperit două nişe pline cu colţi de elefant. Erau adunaţi aici colţi deosebit de mari, de aproape patru metri lungime. Stivuiţi tot ca lemnele, colţii sclipeau la flacăra lumînării, arătîndu-şi suprafeţele lucioase, galbene-negricioase.

Eram furat de descoperirea noastră şi mă repezeam tocmai spre o altă galerie a peşterii, cînd geologul mă readuse la realitate, amintindu-mi că este ora trei. Ne mai rămînea doar un ceas şi jumătate pînă să se întunece. Trebuia să ne grăbim. Era prea primejdios să înnoptăm în locurile acestea despădurite, pe un ger de şaizeci de grade, fără foc, cu hainele ude. Totuşi am mai zăbovit vreo jumătate de oră, cercetînd înfrigurați să găsim măcar o urmă a oamenilor care au locuit şi au desenat aici imaginea animalelor africane. Ardeam de dorinţa de a afla cît mai multe amănunte despre misterioşii locuitori ai peşterii. Din păcate însă n-am putut da de nimic altceva afară de două vîrfuri de lance cioplite din piatră şi de o sculă de os a cărei destinaţie îmi era necunoscută.

Soarele coborîse de mult după crestele munţilor, cînd, încărcaţi din plin cu probe de colţi, oase şi dinţi, am escaladat meterezul de granit şi ne-am întors pentru ultima oară privirea spre locurile acelea uimitoare. Gîndurile se înlănţuiau cu repeziciune. Mi-am amintit despre marile migraţiuni de animale din Africa în Asia, despre ipoteza că înainte de perioada îngheţurilor geologice, dincolo de Baikal şi într-o parte a Mongoliei se întindea o stepă fierbinte, unde trăiau struţi, antilope şi girafe. Abia atunci pricepui că descoperisem ultimul avanpost dinspre nord-est al Africii, cel mai îndepărtat locşor unde a ajuns valul animalelor africane, înainte de marile îngheţuri.

Se petrecuse cu mine un lucru cu adevărat neobişnuit; tînjind după Africa, în defileurile geroase ale Siberiei descoperisem printre stîncile ei un colţişor de lume în care era întipărită viaţa vechii Africi, un colţişor de lume rămas neatins din acele îndepărtate vremi. Cine

erau oare acei oameni misterioşi care ne lăsaseră imaginile din peşteră? De vreme ce trăiseră încă înainte de îngheţul geologic, însemna că aparţinuseră unei rase grozav de vechi. Şi totuşi rasa aceea era încă pe atunci relativ foarte dezvoltată, judecînd după măiestria desenelor din peşteră. Asemenea desene nu mai găsise nimeni în Siberia, ba nici în restul Uniunii Sovietice. În aşezarea regulată a blocurilor de stîncă am întrezărit o mare asemănare cu misterioasele construcţii uriaşe de piatră nelucrată care se întîlnesc adesea în Africa centrală şi în cea răsăriteană. Da, ipoteza cea mai plauzibilă era aceea că oamenii cu pricina care veniseră încoace din Africa, urmărind şuvoiul animalelor în migraţiune, erau vechi triburi de artişti şi viteji vînători de elefanţi uriaşi.

Uimit de această ipoteză, făceam, ca orice cercetător, tot felul de deducţii grăbite, încercînd să găsesc dintr-un condei explicaţiile cele mai plauzibile la întrebările ce se năşteau mereu în mintea mea. Dar abia treptat am început să înţeleg toată însemnătatea descoperirii noastre. Acum îşi putea găsi dezlegarea vechea dispută dintre oamenii de ştiinţă: a existat un singur mare îngheţ, sau au fost mai multe? Era sigur că fusese un singur îngheţ. Acum se vede necesitatea de a reconsidera cu totul într-alt chip părerile geologilor asupra istoriei acestei regiuni a Siberiei în era cuaternară, ca şi opiniile zoologilor asupra zonelor locuite în trecut de diferite animale şi originea faunei actuale a acestor locuri. Şi, în sfîrşit, lucrul cel mai interesant, oamenii de pe aici, locuitorii cei mai vechi ai Siberiei centrale, se dovedeau a fi contemporani tot atît de vechi, ba poate înrudiţi cu cei aflaţi numai la miazăzi şi la apus. Da, oamenii de ştiinţă vor trebui să chibzuiască în fel şi chip asupra descoperirii făcute cu multă trudă şi abnegaţie de o mînă de cercetători în inima acestor munţi îngheţaţi, sub apăsarea unui ger cumplit...

Am coborît tăcuţi spre rîu, spre intrarea în trecătoare, unde lăsaserăm săculeţele cu probele de rocă culese în defileu. Geologul mă întrebă la un moment dat ce cred despre descoperirea noastră. I-am împărtăşit gîndurile care mă frămîntau şi el se arătă de acord cu ipotezele mele.

— Da, socotesc şi eu că oasele şi desenele din peşteră sînt mai vechi decît vîrfurile acestea de munţi, mai vechi decît îngheţul geologic, spuse el. Peştera a fost săpată în roci calcaroase de nişte ape mari. Or, cum ar putea ajunge acum la asemenea înălţime atîta apă, care să formeze o asemenea peşteră ? Cînd această imensă regiune a fost supusă marilor înălţări de teren şi îngheţului geologic, şi asta s-a petrecut cam acum vreo cincizeci de mii de ani, scoarţa pămîntului s-a crăpat pe aici, formînd sectoare izolate unele de altele. Unele sectoare s-au înălţat, altele au coborît, dînd naştere vîrfurilor de munţi şi depresiunilor. Iar piscul pe care l-am descoperit noi nu este nimic altceva decît un astfel de mic sector al vechii scoarţe pămînteşti, săltate de înălţările de teren. Pesemne că el n-a fost ridicat atît de sus ca unele sectoare (şi deci n-a suferit în aceeaşi măsură îngheţul şi acţiunea ploilor şi vîntului), dar nici n-a fost prăvălit ca alte sectoare, şi deci n-a fost acoperit de morenele cărate de gheţari şi nici de bolovanii aduşi de rîuri. Iată de ce tot ce se află pe suprafaţa lui s-a păstrat neatins... bineînţeles dacă nu socotim acţiunea forţelor atmosferice...

Cu asta s-au încheiat savantele noastre discuţii. Noaptea care coborîse ne obliga să ne concentrăm toată luarea-aminte asupra greutăţilor drumului. La intrarea în defileu ne-am luat rocile culese la venire şi am pătruns în bezna trecătorii. Cred că niciodată de-a lungul vieţii mele de călător n-am trecut prin greutăţi atît de mari ca în noaptea aceea cînd am străbătut trecătoarea Kivetei. La fiecare pas ne prăvăleam în apă. Cizmele de blană ne erau tot mai îngreunate de gheaţă. Era greu de mers pe gheaţa lunecoasă, încărcaţi cum ne găseam de atîtea poveri. Iar cînd am ajuns la treptele cascadelor îngheţate, cădeam într-una şi ne rostogoleam la vale. În scurtă vreme şi hainele ude de pe noi îngheţară tun. Tot corpul ni se umpluse de vînătăi. Nu mai ştiu cîţi kilometri am parcurs în aceste condiţii, ştiu doar că la un moment dat ne-am oprit, nemaifiind în stare să ne continuăm drumul. Înţelegeam însă perfect de bine că trebuie să mergem mai departe ; fără foc, orice oprire putea să însemne sfîrşitul. Iar de făcut foc era cu neputinţă ; în jurul nostru nu se aflau decît stînci şi gheţuri. Deodată îmi amintii de lumînare. Ce noroc că n-o aruncasem acolo în peşteră ! Va putea arde ca într-o cameră în

văzduhul neclintit din trecătoare. Am aprins cu greu fitilul înghețat și ne-am urnit mai departe, ținînd cînd unul, cînd altul lumînarea aprinsă deasupra capului. Acum cascadele de gheață ale Kivetei ni se păreau mai puțin înfricoșătoare; puteam coborî și luneca cu grijă, fără să mai cădem la tot pasul. Capătul gros de lumînare ne sluji aproape o oră. Iar cînd mucul se stinse și bezna ne cuprinse din nou, nu ne mai rămăsese decît puțin drum pînă la ieșirea din trecătoare. Sus de tot, chiar deasupra capetelor noastre, agățată de creasta unui pisc, apăru luna tîrzie, luminînd peretele din dreapta al defileului întunecos. Dar mai trecu destulă vreme pînă cînd zidurile negre se descleștară și ne dădură drumul să pășim liber în cîmpia argintată de zăpadă. Nu ne mai rămîneau de făcut pînă la cort decît patru kilometri. Dar lemne nu se găseau nici pe aici, așa că nu puteam face popas. Am mai străbătut vreo cinci sute de metri prin depresiune și deodată am simțit că nu mai pot; mă lăsa inima. Prea o supusesem la încercări în ultimele douăzeci și patru de ore; un drum greu, pe un ger cumplit de șaizeci de grade, în haine grele, ude, cu o serioasă povară pe umeri, încordarea supraomenească la coborîrea prin defileu și peste toate, imposibilitatea de a respira adînc, de a înfrînge refuzul plămînilor să inspire aerul înghețat...

Mai e de mirare că pînă și doi oameni călîți și încercați cum eram geologul și cu mine rămăseserăm fără puteri la sfîrșitul unui asemenea drum?... Fără să mai zăbovească o clipă, geologul acceptă propunerea mea de a ne lepăda aici sacii cu probe de rocă și tot restul echipamentului aflat asupra noastră.

Abia ne mai tîram pe zăpada scîrțîitoare, încurajîndu-ne unul pe altul. Cu fiecare pas rămîneam tot mai sleiți de puteri. Am mai făcut așa încă o mie de metri, încă cinci sute... și geologul se clătină pe picioare, căzu în patru labe pe zăpadă și rămase întins, suflînd din greu. Luptînd cu propria-mi slăbiciune, mă apropiai de el și mă străduii să-l conving: „Trebuie să te ridici, trebuie să mergem mai departe". Dar el îmi răspunse că acum totul îi este indiferent, fie ce-o fi, mai departe nu poate merge. Și totuși am izbutit să-l fac să se scoale și să pornească mai departe. Dar peste alte cîteva sute de metri am simțit că nici eu nu mă mai pot mișca.

Făcînd o mare sforţare şi încordîndu-mi toată voinţa, am mai parcurs, numărînd în gînd, încă două sute de paşi, apoi încă o sută, încă cincizeci, şi... ca şi geologul, puţin mai înainte, m-am prăvălit în zăpadă. O linişte binefăcătoare puse stăpînire pe toată fiinţa mea. Să dorm, să dorm... şi nimic altceva !... Dar un ultim licăr conştient îmi şopti că a dormi acuma înseamnă... să nu mă mai trezesc niciodată... M-a cuprins mînia, auzind un tropot asurzitor. Se întorcea geologul, care o luase puţin înainte, se întorcea viaţa, se întorcea dorinţa irezistibilă de a mă ridica şi de a porni mai departe. Nu-mi mai amintesc cît timp am mers aşa, sprijiniţi unul de altul, temîndu-ne să ne despărţim măcar cu un pas, alungînd din minte pînă şi gîndul de odihnă...

La un moment dat am călcat pe o rămurică uscată, ascunsă sub zăpadă. Trosnetul nemaipomenit de puternic al crăcuţei frînte reuşi să pătrundă pînă în sfera conştiinţei mele, aproape adormite, stinse. Deodată îmi amintii totul : şi vuietul extraordinar al stîncilor prăvălite, şi tropotul răsunător al „oaspetelui" din noaptea precedentă, şi zgomotul neobişnuit de puternic al paşilor geologului... M-am oprit, mi-am scos mănuşa întărită ca o scoarţă de copac şi am apucat revolverul. Împuşcătura revolverului, un browning ca toate celelalte, răsună ca un trăsnet, de parcă ar fi fost o salvă de tun nu alta. Zgomotul se rostogoli ca un val, umplînd întreaga vale. Am continuat iar şi iar să slobozesc din revolver chemările mele răsunătoare, pînă cînd am auzit în sfîrşit nişte strigăte de răspuns, însutite de ecoul puternic al munţilor. Apoi mi-am băgat mîna cu pistolul în buzunar şi, abia descleştîndu-mi degetele înlemnite, m-am prăvălit în genunchi alături de geolog.

Am aţipit îndată, dar curînd am fost treziţi de zgomotul unor paşi ce se apropiau : în ajutorul nostru alergau cei doi iakuţi, însoţiţi de Alexei. Auzind focurile de armă, ei înţeleseseră ce se petrecea. Alexei adusese în sîn o sticlă cu ceai fierbinte şi una cu vodcă. Tovarăşii ne-au cărat pînă în cort. Fără să ne mai dezbrăcăm, ne-am cufundat amîndoi într-un somn adînc. După un timp, Alexei ne-a trezit să îmbucăm ceva şi să ne culcăm ca oamenii. A doua zi dimineaţă ne-am venit în fire de-a binelea. Proviziile erau pe terminate şi, spre marea bucurie a celor doi iakuţi, am hotărît să pornim degrabă la

drum, fără să mai cercetăm sacii cu probe, pe care Gabîşev şi Kilcegasov îi culeseseră de unde i-am lăsat noi în ajun. Voiam cu toţii să întîmpinăm Anul nou într-un loc mai puţin trist ca depresiunea Kivetei.

Înainte de plecare, Gabîşev se apropie de mine, zîmbind cu sfială, aşteptă pînă terminai de legat sania cu bagaje şi îmi spuse încet :

— Eu înţeles care stăpîn umblat aici... Şi Kilcegasov înţeles. Asta zgomot aici tare, tare, asta ren al nostru umblat...

Şi călăuza izbucni în rîs, îmi clipi complice şi se îndreptă spre sania lui.

Drumul înapoi, pe pîrtia bătătorită, îl făcurăm într-un ritm mult mai vioi.

Cea de a doua zi a anului 1936 ne găsi aproape de tot de valea Cearei. Renii alergau uşor pe pîrtia aşternută de sania lui Kilcegasov. Alexei cînta un cîntec de dor despre „un brav căutător de aur, ce bate ritmul pe ger". Sania se afunda mereu în zăpadă şi se legăna cu mine lin, soarele sclipea voios, argintînd panglica albă a rîului îngheţat...

Pe cerul palid, cuprins de arşiţă, se rotea lin un condor. Fără nici un efort, fără să-şi mişte cît de puţin aripile larg întinse, plutea molcom la mare înălţime.

Usolţev urmărea cu jind zborul păsării, care ba se înălţa în tării, pierzîndu-se aproape cu desăvîrşire în albastrul încins şi orbitor al cerului, ba cobora fără veste cu sute de metri.

Privind condorul, Usolţev îşi aminti de ochii nemaipomenit de ageri ai acestor păsări. Pesemne că şi acum acesta scrutează pămîntul, căutîndu-şi prada. Usolţev se înfioră fără voie : senzaţia spaimei de moarte prin care trecuse nu de mult mai dăinuia într-însul. Mintea i se liniştise, dar toţi nervii, toţi muşchii se mai cutremurau şi acum la amintirea primejdiei trăite. Da, la ora asta, condorul ar fi putut coborî pe cadavrul lui, ar fi putut sfîşia cu pliscu-i încovoiat mădularele lui zdrelite...

Valea în care se găsea, semănată cu sfărîmăturile stîncilor golaşe din jur, era încinsă ca un cuptor. Nici un strop de apă, nici un copăcel, nici un fir de iarbă, peste tot numai piatră şi iar piatră : jos — măruntă şi colţuroasă, sus — uriaşă, prăpăstioasă, ameninţătoare. Stînci crăpate cruciş şi curmeziş, dogorîte de soarele necruţător...

Usolţev se ridică de pe bolovanul pe care şezuse şi, simţind slăbiciunea ce-i cuprinse genunchii, porni pe grohotişul care scîrţîia sub picioare. Nu departe, la umbra unei stînci proeminente, îl aştepta calul său. Buiestraşul roib de Kaşgar ciuli urechile şi-şi întîmpină stăpînul cu un nechezat scurt şi uşor. Usolţev desfăcu dîrlogii roibului, îl bătu drăgăstos pe gît şi sări în şa.

Curînd, valea se lărgi şi buiestraşul ieşi dintre stînci. Terasa netedă de la poalele munţilor, largă de ciţiva kilometri, cobora repede, revărsîndu-se într-o stepă fără de sfîrşit, învăluită în nori de pulbere uşoară şi în fumegarea văzduhului încins. Departe în zare, dincolo de linia galben-cenuşie a orizontului, se afla valea rîului Ili. Rîul cel larg şi repede îşi purta apele cafenii, aduse tocmai din China, scăldînd malurile năpădite de mărăcini şi stînjenei înfloriţi. Aici însă, în împărăţia tăcută a stepei, nu era apă. Vîntul uscat şi fierbinte foşnea printre tulpiniţele firave de colilie.

Usolţev îşi opri calul şi, ridicîndu-se în scări, întoarse capul înapoi. Lipit de terasa netedă, se înălţa un zid abrupt de piatră cenuşiu-cafenie, brăzdat de văi scurte şi aride, care-i ferestruiau creasta, alcătuind un şir de piscuri ascuţite şi inegale. La mijloc, asemeni turnului principal al unui zid de cetate, se înălţa un munte singuratic. Pieptul lui bombat şi brăzdat în mii de locuri era expus din plin în bătaia vînturilor fierbinţi ale stepei nesfîrşite. Iar în vîrful piscului se ridica şi mai sus un colţ cu desăvîrşire alb, uşor încovoiat şi zimţuit, care se deosebea puternic din masa rocilor întunecoase ale piscului. Muntele era cu mult mai înalt decît toţi ceilalţi, şi vîrful lui alb şi ascuţit aducea cu un corn imens, avîntat către cer.

Usolţev privi multă vreme muntele cel inaccesibil, chinuit de ruşine. El, geologul, el, cercetătorul, s-a retras tremurînd de spaimă în faţa muntelui, şi asta chiar în clipa cînd se părea că este la un pas de victorie. Şi tocmai el, despre care se spunea că e un dîrz şi neostenit cercetător al Tian-Şan-ului ! Ce bine că venise singur, fără ajutoare. Nimeni n-a fost martor la spaima prin care trecuse ! Fără voie, Usolţev căută în jur, dar întinsul arzător al stepei era cu desăvîrşire pustiu. Doar unde largi de vînt colindau întinsul acoperit de colilii şi fumegarea liliachie a ceţii atîrna neclintită peste culmile munţilor, care se pierdeau departe spre răsărit.

Calul tropăia nerăbdător.

— Ce-i, roibule, e vremea să ne-ntoarcem acasă, nu-i aşa ? spuse încet geologul către buiestraş.

Şi, încovoindu-şi gîtul, calul porni în josul pantei, de parc-ar fi priceput vorbele stăpînului său. Copitele mici şi tari tropăiau mărunt, dar grăbit, pe solul pietros.

Trapul repede potoli treptat-treptat frămîntarea sufletească a geologului.

De pe panta abruptă, Usolţev zări tabăra echipei sale. La umbra îndoielnică a unor tufe de djida cu ramuri argintii filigranate, pe malul unui pîrîu, erau instalate două corturi şi se înălţa o şuviţă tremurătoare de fum. Mai departe, tocmai la marginea stepei, creştea falnic un karagaci gros, împovărat parcă de greutatea frunzişului său des. La umbra lui se mai zărea încă un cort înalt. Usolţev se uită la cort şi, simţindu-se copleşit de obişnuitul lui sentiment de tristeţe, întoarse capul.

— Arslan, încă nu s-au întors flăcăii ?

Muncitorul uigur cu faţa bătrînicioasă, care mesteca pilaf într-un ceaun uriaş, dădu să apuce calul de dîrlogi.

— Las' că-l deşuez singur, o să-ţi arzi pilaful... Eu nu mănînc, mi-e cald.

Ochii negri şi înguşti ai uigurului se uitară cu luare-aminte la Usolţev.

— Iar ai fost Ak-Miunguz [1] ?

— Nu... roşi uşor Usolţev. În direcţia aceea, dar într-alt loc !

— Bătrînii noştri spun pe Ak-Miunguz nici vulturi nu coboară : e tăios ca un şemşir [2], continuă uigurul.

Usolţev nu răspunse. Lepădîndu-şi hainele, se îndreptă spre pîrîu. Apa străvezie şi rece sălta spumegînd peste bolovanii ascuţiţi şi, din depărtare, aducea cu o panglică boţită de catifea albă. După tăcerea văilor încinse şi şuierul vîntului, susurul voios al apei rostogolite era plin de voioşie.

Împrospătat după baie, Usolţev se întinse la umbra unui cort, îşi aprinse o ţigară şi se cufundă în gînduri triste.

Conştiinţa înfrîngerii suferite îi otrăvea plăcerea odihnei, încrederea în sine începu să se clatine. Usolţev încercă să-şi potolească cugetul, spunîndu-şi că inaccesibilitatea Cornului Alb este un lucru îndeobşte cunoscut, dar nici asta nu-i reuşi. Adînc tulburat de nereuşita escaladării, gîndurile lui zburară fără voie spre fata care-i era în trecut prietenă credincioasă, din păcate însă... numai în visele lui.

---

[1] Ak-Miunguz — Cornul alb (în limba uigură). (Nota red. ruse.)

[2] Şemşir — paloş. (Nota red. ruse.)

Nereușita din ziua aceea îi frînse voința. În pofida hotărîrii luate mai demult, Usolțev se ridică și porni agale spre cortul cel înalt de sub umbra karagaciului. În drum își aminti de discuția avută de curînd.

„Ce rost are să mai vorbim despre asta ? spusese fata. Totul este de mult uitat, acoperit de praf..."

„De praf" ? sărise el, plin de mînie, și, fără să mai spună o vorbă, plecase hotărît să nu se mai întoarcă niciodată !

Dar iată că, din întîmplare, munca îi pusese din nou față în față : ea conducea echipa de explorare a nisipurilor metalifere sosită în raionul a cărei hartă geologică o întocmea el. De două săptămîni și mai bine corturile celor două echipe se aflau alături. Și totuși ea rămînea la fel de depărtată, de inaccesibilă pentru el, ca și... Cornul Alb. Și acum el, el care ocolea orice întîlnire inutilă, care nu schimba cu ea decît cuvintele strict necesare, se îndrepta spre cortul ei. Era încă o înfrîngere, încă o manifestare a slăbiciunii sale... Eh, fie ce-o fi !...

În fața cortului, pe o lădiță, ședea o fată bondoacă, cu ochelari rotunzi pe nas, și cosea. Ea răspunse prietenos la salutul lui Usolțev.

— Vera Borisovna e înăuntru ? întrebă geologul.

— Da, citește toată ziua pe nerăsuflate.

— Intră, Oleg Sergheevici, se auzi din cort o voce blîndă, puțintel ironică. Te-am recunoscut după mers.

— După mers ? se miră Usolțev, ridicînd foaia de cort de la intrare. Ce ai găsit atît de deosebit în mersul meu ?

— E și el tot atît de posac ca și dumneata !

Usolțev se înfurie, dar se stăpîni la vreme și privi cu băgare de seamă în ochii ei cenușii, severi, cu scînteieri aurii.

— S-a întîmplat ceva ?

— Nu s-a întîmplat nimic, răspunse grăbit Usolțev. Știu însă că veți pleca curînd și-am venit să-mi iau rămas bun.

— Da, plecăm. Astăzi am avut o plăcută zi de odihnă. Ai mei au plecat la Podgornii, să ridice poșta. Direcția ne-a telegrafiat însă de săptămîna trecută despre modificările intervenite în planul nostru de lucru pentru zilele care urmează. Așteptam să ne trimită dispoziții mai amănunțite. Aci am terminat lucru și sîntem pe cale de a

pleca... Uite ce carte minunată am primit prin poștă. Am citit toată ziua. O să ne odihnim și mîine, iar după aceea plecăm pe meleaguri noi — probabil la Keghen. Păcat doar că aici n-am făcut nici o ispravă. N-am găsit decît cîteva cristale de casiterită [1]... și cu asta basta. Cît despre zăcămintele aflate pe vremuri acolo sus, n-a mai rămas nici urmă, totul e distrus, spulberat!

— Da, dac-ar mai fi rămas cel puțin piscurile mai înalte... consimți Usolțev.

— A rămas numai Cornul Alb, oftă cu regret Vera Borisovna. Dar piscul ăsta e inaccesibil și, nici nu cade nimic din vîrful lui: pesemne că e o rocă deosebit de tare. Eu te-aș sfătui să ceri să ți se trimită încoace un tun, ca să desprinzi barem o bucată din Corn, că altfel te faci de rîs: taina Cornului Alb va rămîne nedezlegată, își încheie ea, veselă, vorbele.

Usolțev întinse mîna spre cartea care se afla pe o valiză.

— „Escaladarea Everestului"... asta ai citit toată ziua?!

— Minunată carte! În filele ei se răsfrînge strălucirea zăpezilor veșnice de pe culmile munților Himalaia. M-a cucerit... cum să spun... nu atît asaltul Everestului, cît mai cu seamă treptata ascensiune interioară pe care au înfăptuit-o, fiecare în felul său, principalii membri ai expediției. Înțelegi, lupta omului pentru a se depăși pe sine însuși.

— Înțeleg la ce te referi, răspunse Usolțev. Dar ei n-au ajuns totuși chiar pînă-n vîrful Everestului.

Ochii Verei Borisovna se întunecară:

— Da, din punctul dumitale de vedere, asta a fost o înfrîngere. Au recunoscut-o ei înșiși. „Nu avem nici o scuză, am fost înfrînți în această luptă dreaptă, învinși de înălțimea muntelui și de rarefierea aerului", citi Vera Borisovna un pasaj din cartea smulsă din mîinile lui Usolțev. Oare e puțin lucru să-ți alegi o țintă atît de înaltă, fie chiar și peste puterile tale? Să te dăruiești cu totul realizării ei? Îmi imaginez atît de limpede Everestul! Muntele acesta golaș, stîncos, fatal. La înălțimea aceea grozavă, vînturile sînt nemăsurat de puternice.

[1] Casiterită — oxid de cositor; mineral greu și dur. (Nota red. ruse.)

Nici măcar zăpada nu se poate menține acolo. În jur sînt prăpăstii înspăimîntătoare, se prăvălesc gheţari, alunecă avalanşe. Oamenii urcă însă cu îndărătnicie tot mai sus, tot mai departe... Bine-ar fi dac-am putea să ne propunem şi noi mai des ţeluri asemeni cuceririi Everestului!

Usolţev o asculta tăcut.

— Bine, bine, dar, vezi, astea sînt cazuri unice ca oamenii să fie capabili de asemenea fapte eroice! exclamă el într-un tîrziu. Şi-apoi, chiar Everestul e şi el doar unul singur în lume.

— Ba nu-i adevărat, nu-i de loc adevărat! Fiecare om îşi poate avea Everestul său. E oare nevoie să-ţi dau pilde din viaţa noastră? Dar războiul? N-a făurit războiul eroi, oameni care au depăşit propriile lor forţe?

— Da, dar el, Everestul cel real, el e ceva concret, categoric pentru oricine, pe cînd în alegerea propriului nostru Everest ne putem înşela, insistă Usolţev, cu îndărătnicie.

— Aici ai dreptate! exclamă Vera Borisovna, privindu-l batjocoritor pe geolog. Chiar aşa, ia să ne-nchipuim că dăruieşti tot ce ai mai bun în tine unui asemenea Everest şi cînd te uiţi mai bine, vezi că n-a fost decît un muşuroi oarecare... ca de pildă dealurile astea ale noastre. Ce final lamentabil!

— Ca dealurile astea ale noastre, ai spus? întrebă Usolţev, tresărind.

Şi în aceeaşi clipă revăzu cu o zguduitoare limpezime tot ce se petrecuse abia cu cîteva ore înainte. Îşi aminti cum lunecase pe povîrnişul abrupt al stîncii, pe care se rostogoleau ca grindina pietricelele mărunte şi colţuroase. Încercînd din răsputeri să se oprească din cădere, căută să se lipească cu tot corpul de suprafaţa povîrnişului. Simţea că la orice mişcare cît de mică, în sus sau în jos, se va prăbuşi în mod inevitabil în prăpastia de peste o sută de metri care se căsca sub picioarele lui. Îşi aminti cît de încet s-au scurs clipele pînă cînd, încordîndu-şi toată voinţa, s-a luptat cu sine însuşi şi, cu un suprem efort, s-a zvîrlit într-o parte, s-a rostogolit de-a dura şi a rămas atîrnat, agăţîndu-se cu degetele încordate de crăpătura unei stînci...

Fusese o luptă tăcută, crîncenă, într-o singurătate de moarte.

Usolțev își șterse fruntea brobonată de sudoare și părăsi cortul fără să-și ia rămas bun.

*
* *

Patru capete erau aplecate asupra hărții întinse pe pămînt cu ajutorul cîtorva pietricele... Degetul șefului de lucrări zgîria hîrtia hărții cu unghia roasă.

— Iată că am ajuns la marginea nord-estică a planșetei [1]. Aici e valea despre care vă vorbeam, Oleg Sergheevici. Iar acolo, e iar o falie [2] proptită într-un străvechi strat de diorit [3]. Deci aici este marginea insuliței noastre de rocă metamorfică [4], ultimul punct.

Șeful de lucrări se apucă să dezlege săculețele cu probe, grăbindu-se să arate rocile pînă la căderea serii.

Usolțev cerceta atent harta pe care o cunoștea pînă în cele mai mici amănunte. Dincolo de șerpuirea liniilor de nivel [5], dincolo de petele colorate ale diverselor roci și de liniile tectonice [6], geologul vedea istoria regiunii aceleia. Nu de mult — ce contează un milion de ani pentru geologie ! — podișul scund și întins de pe locurile acestea a fost despicat de crăpături uriașe, de-a lungul cărora mari sectoare ale scoarței pămîntești au început să se miște, unele coborînd, altele urcînd. În partea de miază-noapte a regiunii a avut loc o prăbușire de teren ; și acum, prin această depresiune curge rîul Ili, și pe malurile lui se întinde o stepă largă. Mai la sud, cam acolo unde sînt instalate corturile, începe, ca o scară gigantică, creasta dințată a muntelui. Pe culmile sau terasele mai înalte, acțiunea apei, a vîntului și a soarelui a distrus treptele netede, formînd o îngrămădire neregulată de

---

[1] Planșetă — o porțiune dintr-o hartă oarecare. (Nota red. ruse.)

[2] Falie sau strat de dizlocat — sector al scoarței pămîntești, văzut de la locul său, în timp ce sectoarele din jur se află în poziția inițială. (Nota red. ruse.)

[3] Diorit — rocă înrudită cu granitul. (Nota red. ruse.)

[4] Strat metamorfic — strat de formație sedimentară (format prin depunere) a cărei rocă aflată la mari adîncimi a suferit modificări sub acțiunea căldurii și a presiunii. (Nota red. ruse.)

[5] Linie de nivel — curba imaginară care unește toate punctele de aceeași înălțime. (Nota red. ruse.)

[6] Tectonica — secțiune a geologiei care studiază mișcarea maselor scoarței pămîntești. (Nota red. ruse.)

vîrfuri de munte. Straturile superioare ale acestor culmi au fost distruse. Roca s-a fărîmiţat şi s-a aşternut în chip de nisipuri afînate şi argile pe fundul depresiunii adînci. Dar această primă treaptă a scării, terasa pe care se află ei, trebuie să păstreze sub învelişul aluvionar rocile care au dispărut de pe înălţimi, căci solul acestor trepte n-a fost supus eroziunii apelor. Ce-ar fi ca învelişul depunerilor recente să fie străpunse de un puţ de foraj sau de o mină — doar nu-i mai gros de treizeci de metri! Pentru a întreprinde însă o asemenea lucrare, trebuie să ştii, cel puţin aproximativ, cam ce-ţi făgăduieşte stratul superior dispărut de pe munte. Ori răspunsul la această întrebare nu ţi-l poate oferi decît Cornul Alb. În vîrful lui inaccesibil s-a păstrat o mică insuliţă a stratului superior. Graniţa dintre negrul rocii metamorfice şi albul Cornului misterios se vede perfect de bine: are tocmai înclinarea faliei. Deci nu mai încape nici o îndoială că în sectorul prăbuşit roca asta albă trebuie să se fi păstrat intactă. Muntele însă tace de parc-ar fi vrăjit: oricît a căutat el la poale prin grohotişul rostogolit de pe munte, n-a putut găsi nici o fîşie de piatră albă smulsă Cornului Alb... Pesemne că e alcătuit dintr-o rocă veşnică, nesupusă acţiunii timpului, colţul acela alb! Ori, tocmai aici, la poalele piscului Ak-Miunguz au fost găsite mai demult cele două cristale uriaşe de casiterită — piatra de cositor...

Nu, taina Cornului Alb trebuie dezlegată cu orice preţ! Numai acolo sus, în vîrful piscului, poate fi găsită cheia comorilor de minereu îngropate în adîncul lui. Cositor! Cît de necesar este metalul acesta patriei! Asta o înţelege limpede el, geologul. Înseamnă deci că tot el trebuie să facă ceea ce nu pot face alţii, acei care nu-şi pot da seama de toată însemnătatea descoperirii făcute.

Osteniţi de munca de peste zi, ajutoarele geologului adormiră îndată. Aerul curat şi răcoros al nopţii cobora lin peste pămîntul cald. Lumina lunii unduia în valuri verzui, scăldînd prăpăstiile întunecate. Usolţev se odihnea în apropierea corturilor, cu obrajii încinşi, în bătaia vîntului, şi se străduia să adoarmă.

Retrăia din nou încercarea nereuşită de a escalada Cornul Alb. Îşi dădea seama că scăpase ca prin minune de la o moarte sigură şi în acelaşi timp era convins în sinea lui că va repeta această încercare.

„Chiar mîine, în zori ! hotărî el. Trebuie să-mi pregătesc pitoanele pînă nu apune luna."

Usolțev se ridică și, strecurîndu-se în liniște printre frînghiile corturilor, se apropie de lada cu echipament. Căutînd să nu facă zgomot, începu să scotocească în ladă.

Dinspre cortul cel mai depărtat răsună deodată un cîntec molcom. Usolțev ciuli urechea: cînta Vera Borisovna.

„Cunoaște-vei, cneaze, amarul și greul, tristețea și dorul"... pluteau lin sunetele vocii ei peste stepa argintată de razele lunei.

Usolțev lăsă să cadă capacul lăzii și se întoarse la locul său.

„Nu, mai bine să mai aștept puțin, pîn-o pleca. Cine știe ce-o să-și mai închipuie ea dacă cumva mă prăbușesc și mor... că din pricina ei am încercat s-ajung sus..." Mai cu seamă după discuția aceea despre Everest... Halal Everest mi-am ales... Un Everest de trei sute de metri înălțime !..."

*
* *

— Astăzi încotro o pornim, Oleg Sergheevici ? îl întrebă șeful de lucrări pe Usolțev.

— Nicăieri, ne-am terminat planșeta. Îți dau răgaz două zile, ca să pui în ordine ridicările de teren și colecțiile. Apoi te vei duce la Kirghiz-Sai să aduci o căruță.

— Înseamnă deci că ne mutăm mai spre graniță ?

— Da, la Takîr-Acinoho.

— Asta-i strașnic, acolo-i mai interesant, sînt și munți mai înalți, și crînguri verzi, nu ca-n iadul ăsta. Rămîneți să vă odihniți ?

— Nu, am să mai trec o dată de-a lungul faliei principale.

— Spre Ak-Miunguz ?

— Nu, ceva mai încolo.

— Aoleu, am uitat să vă spun... Știți, cînd am fost la Ak-Tam, comandantul postului de grăniceri mi-a povestit că un grup de alpiniști a încercat o dată să facă o ascensiune pe Ak-Miunguz. Veniseră niscai mari specialiști din Alma-Ata...

— Ei şi ? îl întrerupse nerăbdător Usolţev.

— Au recunoscut că piscul ăsta, Cornul Alb, este cu desăvîrşire inaccesibil.

* * *

În urma buiestraşului roib se ridicau nori de praf. Usolţev pornise să-şi cerceteze duşmanul încă nebiruit de nimeni. Cornul Alb se înălţa deasupra stepei, plecat puţin înainte, cu toată masa lui stîncoasă, de parc-ar fi fost un taur uriaş ce se străduia să se ridice deasupra mării de piatră care-l asalta cu valurile-i stîncoase. Vîntul rostogolea ghemotoace mari de spini uscaţi şi mărăcini drept spre poalele muntelui. Aici se căsca pe vremuri o crăpătură adîncă, dincoace se frecaseră unul de altul două masive muntoase, cutremurate din adîncuri. Urma acestei frecări a rămas întipărită pe pieptul piscului, care lucea ca o piatră şlefuită. Şisturile metamorfice cafenii şi cenuşii, întretăiate de vinişoare de cuarţ, erau plecate către interiorul muntelui şi alcătuiau suprafaţa netedă a prăpastiei, un zid de lespezi subţiri, sudate temeinic între ele. Oricît îşi încordă Usolţev imaginaţia, nu izbuti să găsească nici o soluţie. Nici măcar cincizeci de metri nu puteai spera să urci pe această latură a Ak-Miunguzului. Muchia răsăriteană a muntelui, adînc ştirbită cam pe la mijlocul ei, era ascuţită ca tăişul unui cuţit. Nu, hotărît, singura cale de acces se afla în partea sud-vestică a muntelui, în valea care despărţea Cornul Alb de celelalte culmi ale masivului muntos, în locul unde Usolţev reuşise deunăzi să se caţăre aproape o sută de metri, adică cam a treia parte din înălţimea totală a înfiorătorului pisc. Pînă-n vîrf mai rămăseseră două sute de metri şi fiecare metru era de neatins.

Usolţev rămase o vreme cu capul dat pe spate, privind vîrful Cornului Alb.

Eh, de-ar avea el echipamentul necesar, cîrlige speciale, funii, tovarăşi încercaţi în ascensiuni !... Dar de unde să iei toate astea ? Nu renunţaseră la escaladare pînă şi alpiniştii cei mai pricepuţi ?

Usolţev îşi întoarse capul şi porni să dea ocol Ak-Miunguzului, îndreptîndu-se spre intrarea văii seci de

la sud-vest. „Everest, Nomiomo, Makalu, Kangchendsonga sînt cele mai înalte vîrfuri din Himalaia, îşi spunea geologul. Dar de ce să mă gîndesc neapărat la Himalaia? Aproape de tot de aici sclipeşte în soare albastrul Han-Tengri şi crestele de diamant ale Sarîdjasului. Piscuri minunat de frumoase, semeţe, acoperite de zăpadă. O lume de văzduh transparent, de lumină clară. Acolo da, înţeleg şi eu că toate acestea parcă te îndeamnă la fapte eroice. Pe cînd aici... munţi scunzi, posaci, semănaţi cu sfărîmături de stînci, un cer opac, liliachiu din cauza arşiţei... praf şi mirajuri tremurătoare pe întinsul stepei... Nu, n-are rost să exagerez, are şi el farmecul său. Şi ruinele acestor munţi străvechi, pe jumătate sfărîmaţi, au şi ele farmecul lor deosebit, plin de tristeţe. Pînă şi în norii nemişcaţi din zare, alburii, cu contururi nemeşteşugite, pînă şi în ei se află întipărită pecetea aridei Asii, ţară de piatră cu cer înalt şi limpede."

În văzduhul arzător al văii, sufletul geologului fu învăluit de umbra amintirilor, a suferinţelor îndurate aici... Iată vîna de pegmatit [1], care se înalţă ca un stîlp, răzbătînd prin masa întunecată a şisturilor de ardezie; ce mult seamănă cu o bucată de carne sfîşiată... Pe proeminenţele acestui stîlp, sclipitor din pricina oglinjoarelor argintii de mică, ajunsese el deunăzi pînă la vîna a doua, care merge de-a curmezişul celei dintîi. Dar mai departe... mai departe nu mai era chip. Încercase să se tîrască în susul pantei abrupte, şerpuind cu tot trupul lipit de stîncă, ca un vierme. Dar panta era acoperită de pietriş mărunt, care la cea mai mică atingere se rostogolea ca alicele şi nu oferea nici un sprijin. Aici fusese cît pe ce să se prăvălească...

Usolţev descălecă şi porni să urce panta opusă a văii. Nu, n-o să izbutească, nu-i chip de trecut peste zidul acesta. Dac-ar putea birui muchia dinspre sud-vest, de la capătul ei, nu i-ar mai rămîne de urcat pînă la Cornul Alb decît panta netedă a unui povîrniş. Dar ce forţă l-ar putea face să se menţină pe muchia aceea? Cine-i va coborî din vîrf funia necesară pentru o asemenea ispravă? Usolţev urmări din ochi funia imagi-

[1] Pegmatit — substanţă asemănătoare cu granitul, dar cu cristalele mai mari. (Nota red. ruse.)

nară și, înălțîndu-și privirea de-a lungul ei, observă deodată, chiar la baza Cornului Alb, o mică terasă, sau mai bine zis o ieșitură de stîncă formată de roca neagră pe care se sprijinea baza peretelui alb suspendat. Mica ieșitură era puțin plecată către baza Cornului, așa că de jos era aproape nevăzută.

„Ciudat, cum de n-am văzut înainte terasa asta? Nu-i vorbă, acum nu prea are mare însemnătate, dar să ajung pînă la ea ar însemna să ajung chiar la Cornul Alb."

Usolțev obosise de atîta stat în picioare și, găsind un loc prielnic, se așeză, fără să-și ia ochii de la piscul inaccesibil.

* * *

— Ce seară răcoroasă! spuse șeful de lucrări, întinzîndu-se alene pe covor, în așteptarea ceaiului.

— Așa totdeauna către jumătatea lunii, îl lămuri Arslan. Apoi cinci zile suflă vînt puternic dintr-acolo, arătă uigurul spre valea rîului Ili. Uneori chiar frig de tot.

— Foarte bine, înainte de plecare o să ne răcorim puțin de căldurile cele mari. Nu-i așa, Oleg Sergheevici?

Usolțev îl încuviință tăcut, din cap.

— Uite cum s-a făcut tovarășul șef: șade și tace. Înainte de ce nu fost așa? Bătrînul uigur rîse încetișor, dar ochii îi rămaseră serioși. Eu înțeleg de ce: șef iubește Ak-Miunguz. Curînd pleacă la Acinoho, cum o să despartă de el? C-o muiere e mai ușor, poți lua cu tine. Da Ak-Miunguz nu poți!

Băieții izbucniră în rîs. Usolțev zîmbi și el, fără voie, încurajat de succesul glumei sale, Arslan continuă:

— La noi este poveste veche, cum un batur [1] suit sus pe Ak-Miunguz.

— De ce nu ne-ai spus-o mai de mult, Arslan? Povestește-ne-o! exclamă șeful de lucrări, foarte curios.

— Așteaptă, acum eu facem ceaiul întîi, pe urmă povestește, făgădui Arslan.

Curînd, bătrînul puse ceainicul pe covor, aduse căni, lipii, se așeză turcește cu picioarele strînse sub el și, sorbind din ceaiul fierbinte, își începu povestea.

[1] Batur — viteaz. (n.t.)

Fără să ia în seamă rusească stîlcită a uigurului, Usolțev asculta plin de atenție. Închipuirea lui înveşmînta legenda în culori aprinse şi vii. Pesemne că aşa şi era în realitate legenda acestor băştinaşi plini de poezie ai Ţării Celor Şapte Rîuri.

Usolțev era uimit că, după spusele lui Arslan, lucrurile se petrecuseră relativ recent : cu numai vreo trei sute de ani în urmă. Legenda răspundea în aşa de mare măsură propriilor sale gînduri, încît geologul nu încetă să mediteze asupra ei nici cînd rămase singur, după ce toți se culcaseră. Lui nu-i venea somnul. Stătea întins afară, sub lumina apropiată şi vie a stelelor, şi-şi repeta mereu legenda povestită de Arslan, întregind-o de fiecare dată cu noi amănunte.

...Întreg ținutul acesta se afla în stăpînirea unui han puternic şi îndrăzneț. Norodul lui rătăcitor avea turme uriaşe, turme ce creşteau neîncetat pe seama năvălirilor norocoase asupra noroadelor vecine. Într-un rînd, hanul porni în fruntea unei hoarde mari într-o lungă călătorie şi ajunse pînă la Talas. În apropiere de străvechile ziduri ale cetății Sodîr-Kurgan, hanul se ciocni cu o întreagă hoardă de djete [1]. Se încinse acolo o luptă crîncenă. Djete fură înfrînți şi se împrăştiară care încotro. Hanul se alese cu o pradă bogată. Dar mai mult ca de toate, inima lui se bucură de una din roabele prinse, o femeie de o frumuseţe nemaipomenită — iubita căpeteniei înfrînte. Djete o răpiseră în valea Fergana, pe cînd frumoasa se întorcea dintr-o țară îndepărtată la tatăl ei, sfetnic al puternicului domnitor al ținuturilor Kokandului. Frumuseţea ei, cu totul deosebită de aceea a femeilor din partea locului, înflăcăra şi vrăjea inimile bărbaților. Hanul se întoarse cu prizoniera lui în meleagurile munților săi şi aici, potrivit unui vechi obicei, frumoasa deveni iubita hanului şi a celor doi flăcăi ai săi.

Trecură astfel doi ani.

Într-o primăvară, cînd zăpezile se retrăseseră departe spre culmile munților, hanul îşi aşeză tabăra la marginea văii verzi a Karkarinului. Din toate părțile soseau la el în ospeție căpeteniile triburilor prietene. Tot mai multe corturi se înălțau pe-ntinsul văii.

[1] Aşa se numeau în vechime marile triburi sau hoarde de bandiți. (Nota red. ruse.)

Deodată în tabăra hanului sosi un oştean înalt, cu faţa posomorîtă. Venise încoace cu desăvîrşire singur şi nu călare pe cal, ci pe o uriaşă cămilă albă, cu părul scurt şi moale ca mătasea. Şi veşmintele îi erau ciudate : obrazul acoperit cu o maramă neagră, pe cap un coif aurit, nu prea înalt, cu săgeată. O cămaşă largă de zale îi cădea aproape pînă la genunchii goi, strînşi în cureluşe negre. Era înarmat cu un paloş lung, două junghere, un scut mic, rotund, şi o secure grea, cu coada lungă. Străinul ceru să fie adus în faţa hanului. Fără să se grăbească, îşi aşeză pe un covor alb toate armele, lăsă marama să-i lunece de pe obraz şi se înclină respectuos, dar semeţ în faţa hanului.

Chipul lui aspru purta urmele unui drum lung şi greu de lupte, drumul unui ostaş şi conducător de oşti, al unui viteaz care n-a făcut niciodată vreo josnicie. Fără voie, hanul admiră înfăţişarea străinului.

— Mărite han — începu acesta — am venit la tine de departe, dintr-o ţară călduroasă, în care arşiţa soarelui pîrjoleşte nisipurile moarte de pe ţărmurile înfierbîntatei Mări Roşii. Grele mi-au fost căutările. Am rătăcit un an întreg prin văi şi munţi, de la Kokand şi pînă la albastrul Isîk-Kul, pînă cînd, în sfîrşit, zvonul unor povestiri auzite m-a adus în faţa ta. Spune, la tine se află o fată, numită de voi Seidiurus, răpită tîlharilor djete din Talas ?

Hanul încuviinţă din cap şi oşteanul cel străin urmă :

— Fata asta, mărite han, mi-e logodnică ursită, şi m-am legat cu jurămînt că nici puterile iadului şi nici ale cerului nu mă vor putea despărţi de ea. Vreme de trei ani am luptat la hotarele Indiei şi în înfiorătorul deşert Tar, iar cînd m-am întors, am aflat că părinţii mei, crezînd că eu nu mă mai întorc, o trimiseseră înapoi la tatăl ei. Şi m-am pornit iarăşi la drum lung şi primejdios. Am înfruntat multe lupte, am îndurat foame şi sete, am străbătut nenumărate ţări străine, dar n-am găsit-o. Şi iată-mă ajuns astăzi aici, în faţa ta. Repede goneşte apa vremii peste pietrele vieţii. E drept că nu mai sînt tînăr, dar dragostea mea pentru dînsa e neţărmurit de mare, tot ca odinioară. Spune, o, slăvite han, care nu o merit eu, prin calea grea străbătută pînă la dînsa ? Dă-mi-o înapoi, puternice domnitor ! Ştiu bine : şi ea a

așteptat multă vreme și cu credință întoarcerea mea, altfel nu poate fi.

Un zîmbet fugar flutură pe chipul încruntat al hanului.

— Prea cinstite oștean, fii oaspetele meu. Rămîi la ospăț, așază-te la loc de cinste. Iar apoi, seara, vei fi condus în cortul meu și voia lui Alah se va împlini.

Străinul cel posac primi poftirea. Veselia oaspeților creștea mereu. În sfîrșit se iviră și cîntăreții. După cîntecul îndrăgit al hanului despre vulturul de munte, începură cîntecele care slăveau pe Seidiuruș — iubita hanului și a fiilor săi. Hanul urmărea pe furiș chipul străinului și vedea cum fața lui se întuneca tot mai tare. Iar cînd un bătrîn cîntăreț, mîndria întregului norod cînta iubirea și dezmierdările dăruite de frumoasa Seidiuruș stăpînilor săi, oșteanul străin sări în picioare și strigă:

— Să taci, bătrîn mincinos! Cum îndrăznești să mînjești cu neadevărurile tale pe aceea căreia nu ești vrednic să i te tîrîi nici la picioare?

Un freamăt de mînie trecu prin mulțimea oaspeților. Cei mai vîrstnici dintre ei săriră să apere cinstea bătrînului cîntăreț jignit. Iar tinerii cei aprinși fierbeau din pricina înfățișării mîndre și semețe a oșteanului. Doi djighiți se repeziră mînioși asupra străinului. Dar brațul puternic și necruțător al acestuia îi zvîrli cît colo. Atunci la ospățul hanului sclipiră paloșele. Dintr-un salt uriaș, străinul se avîntă spre armele sale și puse mîna pe securea cea lungă și scutul rotund. Sprijinindu-se cu spatele de perete, întîmpină năvala mulțimii de dușmani, care se frînse, izbindu-se de el, cum se frîng valurile izbite de-o stîncă. Și de fiecare dată valul uriaș se spulbera și se întorcea din nou. Doi, trei, cinci djighiți căzură răpuși, tot mai mulți se scăldau în sînge, dar viteazul străin rămînea mereu neatins. Secera în dreapta și în stînga cu iuțeala fulgerului, dîndu-i peste cap dintr-o izbitură pe cei mai destoinici luptători. Chipul lui devenea tot mai înfiorător, tot mai cumplite deveneau loviturile securii sale. Dar deodată strigătul poruncitor al hanului opri năvala.

Mulțimea înfuriată se trase înapoi în silă, plecînd paloșele strînse în pumni. Străinul își plecă și el securea și rămase nemișcat în fața vrăjmașilor săi, țeapăn, dîrz și plin de sînge.

— Ce dorești tu, a cărui trufașă îndrăzneală a vărsat atîta sînge? întrebă mînios hanul.

— Nu vreau decît adevărul, răspunse oșteanul.

— Adevărul? Fie. Ei bine, află, dară, că eu, care n-am rostit de cînd sînt nici o vorbă neadevărată, îți spun cu tărie: tot ce ne-a cîntat bătrînul este adevărul adevărat!

Străinul se cutremură din creștet pînă-n tălpi. Securea și scutul îi căzură din mîini. Chipul îi deveni deodată nespus de chinuit și bătrîn.

— Mai vrei oare și-acum să ți-o înapoiez? întrebă hanul.

Ochii străinului sclipiră, spinarea încovoiată se dezdoi precum se dezdoaie un jungher arăbesc.

— Da, mărite han, răsună dîrz răspunsul.

Atunci hanul surîse crud:

— Bine, fie, am să ți-o înapoiez, dar mi-o vei plăti cu un preț greu.

— Sînt gata s-o fac, răspunse netulburat oșteanul.

Hanul rămase o clipă pe gînduri:

— Ne aflăm în anul taurului[1] începu el, adresîndu-se tuturor oaspeților. De bună seamă vă aduceți aminte de prorocirea săpată în piatră la intrarea în străvechea poartă care se află în apropiere de Ak-Miunguz. „Cine-și va așeza paloșul, în zilele anului taurului, pe cornul taurului de piatră, acela își va prelungi seminția pe o mie de ani.“ Mulți viteji au pierit, încercînd să înfăptuiască această ispravă. Dar Ak-Miunguzul a rămas neatins. Iată, acesta va fi prețul tău, voinice, spuse hanul, întorcîndu-se spre oștean, care asculta nemișcat. Urcă-te pe Ak-Miunguz și pune în vîrf paloșul meu de aur. Înfăptuiește străvechea prorocire, și-atunci cuvîntul meu e sfînt: femeia va fi a ta.

Bucuria și groaza îi cuprinseră pe cei de față. Porunca hanului răsunase ca o osîndă la moarte.

Dar străinul nici nu tresări. Chipul lui întunecat se lumină de un surîs semeț:

— Te înțeleg prea bine, mărite han, și am să-ți îndeplinesc voia. Dar aflați cu toții, și tu, slăvite domnitor, și

[1] Calendarul musulman al anului solar are un ciclu de 12 luni, fiecare avînd denumirea unui animal. (Nota red. ruse.)

voi, supușii hanului : oricare va fi sfîrșitul încercării mele, să știți că n-o fac de dragul celei ce mi-a fost sortită, nu de dragul Seidiurușei o fac, ci mă duc să spăl cinstea patriei mele mîndre și dragi, mînjită de logodnica mea, mă duc să redobîndesc în ochii voștri gloria îndepărtatei mele țări. Îndurarea atotputernicului Dumnezeu mă va călăuzi către ținta aceasta înaltă !

La porunca hanului, armurierii aduseră vestitul său paloș de aur, care trebuia să dăinuiască în veac pe vîrful Ak-Miunguzului. Tăișul îi fu uns cu untură de lup și înfășurat apoi în pînză smolită. O mulțime de norod însoți pe viteazul străin pînă la poalele muntelui. Era pînă acolo cale lungă de o zi și abia către seară hanul și oaspeții săi coborîră de pe caii osteniți pe padina largă de la poalele cumplitului munte. Hanul porunci străinului să se odihnească și viteazul dormi netulburat întreaga noapte sub paza oștenilor.

A doua zi dimineață se vădi o zi posomorîtă și vîntoasă. Ai fi zis că însuși cerul e mînios de îndrăzneala voinicului. Vîntul șuiera și gemea, rotindu-se în jurul povîrnișurilor prăpăstioase ale Ak-Miunguzului. Străinul se dezbrăcă aproape pînă la piele, își prinse în spinare paloșul hanului și-și puse deasupra largul său burnus alb.

Și viteazul acela înfăptui ceea ce nu izbutise să facă încă nimeni de cînd era pe lume piscul Ak-Miunguz. El se cățără pînă-n vîrful Cornului, puse acolo paloșul de aur și coborî teafăr înapoi. Clătinîndu-se pe picioare, se înfățișă el hanului și rămase în fața lui nemișcat, cu brațele și picioarele zdrelite, plin de sînge. Hanul își ținu făgăduiala : Seidiuruș fu adusă înaintea străinului. Zărindu-l, ea se clătină speriată. Dar oșteanul străin o trase puternic spre sine, smulse de pe fața ei minunată vălul și-și ațintì privirea întunecată asupra chipului ei. Apoi, repede ca fulgerul, își trase din teacă jungherul cel ascuțit și străpunse inima miresei sale. Un urlet de furie sparse tăcerea : feciorii hanului se aruncară asupra străinului, dar tatăl lor, hanul, îi opri cu glas de stăpîn :

— Viteazul acesta a plătit-o cu prețul cel mai mare pe care un om îl poate plăti și ea e a lui. Lăsați-l să plece nevătămat. Înapoiați-i pe dată toate armele și cămila.

Străinul se înclină cu mîndrie în fața hanului și curînd cămila cea albă se pierdu în zare, dincolo de crestele Ketmenului...

*
* *

Buiestrașul se legănă sub greutatea geologului și copitele lui lunecau pe solul pietros. Goniți de suflarea puternică a vîntului, norii lunecau repede pe cer. Lipsiți de lumina soarelui, munții păreau aspri și încruntați.

Usolțev descălecă, mîngîie gingaș coama calului și-i sărută botul catifelat. Apoi îi întoarse capul înapoi și-l plesni cu palma peste crupă. Roibul se îndepărtă, își încovoie gîtul și-și întoarse privirea spre stăpînul său.

— Du-te mai încolo, la iarbă, spuse cu glas poruncitor Usolțev, simțindu-și gîtlejul înecat de emoție.

Geologul își scoase hainele care l-ar fi putut îngreuna, își legă de braț ciocanul cu care avea de gînd să bată în stîncă pitoanele pentru urcușul povîrnișurilor abrupte. Poate că mai tîrziu, dacă va izbuti să ajungă sus, ciocanul acela...

Apoi Usolțev se descălță. Știa el bine că stîncile colțuroase îi vor zdreli picioarele, dar mai știa că de va reuși să se cațăre, apoi numai desculț va reuși. Geologul își mai atîrnă pe după ceafă săculețul cu pitoane și porni spre vîna roșie de pegmatit.

Timpul și lumea înconjurătoare încetară să mai existe pentru Usolțev. Toate forțele lui fizice și spirituale se înmănunchează în acea supremă încordare, fatală oamenilor slabi, și pe care arareori îi este dat omului s-o atingă. Trecură cîteva ceasuri și, cuprins de tremurul încordării, Usolțev se opri, lipindu-se cu tot corpul de zidul aproape vertical al stîncii. Se afla acum cu mult mai sus de locul în care prima dată cotise la dreapta. De la trunchiul central al vînei de pegmatit se desfăcea o ramură subțirică de pegmatit grăunțos, care străbătea pieziș stînca abruptă, ridicîndu-se în sus spre stînga. Marginea superioară a ramurii acesteia ieșea abia vizibil din masa șisturilor, formînd o cornișă îngustă de numai doi-trei centimetri lărgime. Urmînd vinișoara aceasta subțire, te puteai apropia de muchia laturii apusene a piscului, acolo unde ea se frîngea și începea peretele nordic principal al Cornului Alb, întors către stepă. Începînd din acel loc, panta de-

venea parcă mai puțin abruptă și se putea spera că pe acolo urcușul va fi mai lesnicios pînă la o înălțime apreciabilă.

Usolțev plănuise să bată cîteva pitoane în crăpăturile dintre șisturi, chiar de-a lungul vinișoarei de pegmatit și, cu ajutorul lor, să se susțină pe cornișă.

Dar iată că, lipit de zidul stîncii, la înălțimea de o sută cincizeci de metri, geologul înțelese că nu-și va putea sălta mîna de pe stîncă nici măcar pentru o frîntură de secundă. Situația lui părea deznădăjduită : pentru a ocoli muchia și a păși pe cornișă, ar fi trebuit să se agațe de ceva, ori să bată un piton ; era cu neputință.

Răstignit pe stîncă, geologul cerceta neliniștit zidul de piatră înălțat deasupra capului său. Din fundul sufletului începea să urce desperarea. Și deodată îl fulgeră un gînd : „Dar oșteanul din poveste cum a izbutit ? Vîntul... da vîntul. Viteazul a urcat piscul într-o zi tot atît de vîntoasă ca asta..." Usolțev se avîntă într-o parte și, trecîndu-și corpul peste muchie, își înfipse degetele în stînca netedă, dar... dar degetele nu găsiră sprijin și, dintr-o legănare, întreg corpul dădu să se tragă înapoi. Mușchii abdomenului se încordară dureros, dînd să plesnească, gata-gata să nu mai poată opri prăbușirea. În aceeași clipă însă, o răbufnire de vînt țîșni de după muchie și îmbrînci înainte trupul geologului. Sub izbitura ajutorului neașteptat, spinarea cuprinsă de spasmul morții se dezdoi, întreg corpul se lipi iarăși de zid și Usolțev se pomeni pe cornișă. Aici, dincolo de muchie, vîntul era foarte puternic. Suflarea-i puternică sprijinea corpul geologului, apăsîndu-l pe stîncă. Usolțev simți că poate înainta pe suprafața vînei, măcar că aceasta urca în sus. Înaintă astfel încă vreo cincizeci de metri, minunîndu-se la tot pasul că totuși nu se prăbușise. Vîntul sufla tot mai aprig, apăsînd pieptul muntelui, și, fără veste, Usolțev înțelese că se poate îndrepta și porni înainte neîncovoiat, pășind firesc pe urcușul devenit mai puțin abrupt. Mutîndu-și ușor tălpile însîngerate, geologul pipăia suprafața pantei și înlătura pietricelele provenite din scoarța fărîmițată. Încet-încet, se ridică tot mai sus. Vîntul șuiera și urla necontenit, pietrișul se rostogolea la vale, zuruind, și Usolțev fu cuprins de o veselie stranie. Plutea parcă la mari înălțimi, aproape nesprijinindu-se de stîncă. Și siguranța deplină că va atinge ținta ce-și propusese îi dădea forțe

noi. În sfîrşit, geologul se sprijini de zidul neted şi abrupt al unui soclu înalt, de pe care vîrful ascuţit al Cornului Alb se avînta către nori. Usolţev observă că de aproape, suprafaţa albă a cornului apărea împestriţată de mari pete negre. Dar impresia asta se şterse curînd, fiind înlocuită pe dată de gîndul fericit că toate cele douăsprezece pitoane rămăseseră neîntrebuinţate. Zidul înalt de vreo zece metri era atît de compact şi vertical, încît nici o forţă din lume nu l-ar putea ajuta să depăşească acest obstacol. Dar ochiul priceput al geologului descoperi uşor punctele slabe ale blindajului de piatră : crăpăturile de clivaj [1], locurile în care se îmbină diferitele straturi. În asemenea locuri îşi înfipse el pitoanele bătîndu-le cît mai adînc. Îşi alesese din lada de scule pitoanele cele mai subţiri şi uşoare. Ar fi fost de ajuns ca numai unul dintre ele să se rupă pentru ca...

Pe măsură ce Usolţev urca pe scara de pitoane, fu nevoit să treacă pe latura de miazăzi a turnului de stîncă. Capetele straturilor formau aici un fel de trepte înguste şi-i ofereau posibilitatea să urce mai departe. Aici, vîntul care pînă atunci îi fusese un aliat credincios, îi deveni un vrăjmaş primejdios. Numai adăpostul stîncii îl apără de izbiturile vîntului. În cîteva rînduri lunecă de pe treptele sfărîmicioase şi rămase atîrnat numai în mîini, scăldat de sudori reci şi pipăind convulsiv cu degetele picioarelor stînca, în căutarea unui sprijin cît de mic. Tot mai mulţi metri de urcuş mortal rămîneau în urmă. În sfîrşit, după ce-şi încordă cu desperare ultimele forţe, după ce lunecă încă de două ori şi-şi luă rămas bun de la viaţă, Usolţev izbuti să treacă din nou pe latura apuseană a piscului, unde, susţinut de vîntul prielnic, se agăţă de marginea terasei de pe care se înălţa Cornul Alb. Fără să se mai gîndească nici măcar la apropiata biruinţă, fără nici un alt gînd, năucit parcă de atîtea sforţări, geologul se ridică în mîini şi se răsturnă pe suprafaţa netedă şi puţin înclinată dinăuntrul terasei, nu mai mare ca tăblia unei mese. Rămase aşa, nemişcat, istovit de ceasurile de luptă pe viaţă şi pe moarte cu muntele, neauzind nimic altceva decît şuieratul ascuţit şi uniform al vîntului despicat de tăişul Cornului Alb. Apoi conştiinţa îi fu trezită de norii apropiaţi, ce plu-

[1] Clivaj — sistem de crăpături de diferite mărimi dintr-o rocă. (Nota red. ruse.)

teau chiar deasupra piscului. Într-un tîrziu, Usolţev se ridică în genunchi şi se întoarse cu faţa spre misterioasa rocă albă. Acum ea se afla chiar înaintea lui. Putea fi pipăită cu mîna, putea desprinde dintr-însa cîte probe voia.

O singură privire i-a fost de ajuns geologului pentru a recunoaşte în roca albă greizenul, un soi de granit restructurat de temperaturile înalte ale unor procese geologice, plin de piatră albă de cositor — casiterita. În albul curat al masei de greizen erau prinse ici-colo foiţe argintii de mică albă, topaze puternic sclipitoare şi „sorii" negri ai turmalinelor [1], aducînd cu nişte păianjeni uriaşi, dar mai cu seamă se aflau aici numeroase şi mari cristale brune de casiterită — ţinta principală a strădaniei sale. Această rocă de greizen avea o particularitate pe care Usolţev n-o cunoştea: din granitul de origine nu mai rămăsese aproape nimic, în locul lui se afla un cuarţ alb-lăptos, deosebit de compact şi dur.

„Seamănă cu o intruziune eruptivă [2] cu desăvîrşire modificată — îşi spuse Usolţev. Dacă e aşa cum presupun, apoi zăcămintele aflate sub învelişul stepei, acolo jos, pot fi uriaşe."

Geologul se uită în jos. Muntele cobora repede şi dispărea fără veste — poalele lui se pierdeau într-un nor de praf stîrnit din vînt. Usolţev se simţea cocoţat pe un stîlp nemăsurat de înalt, cuprins de o singurătate nemărginită. I se părea că orice legătură dintre el şi lumea aflată acolo jos este cu desăvîrşire ruptă. Şi, într-adevăr, între el şi viaţă se afla o barieră de moarte, o barieră încă netrecută: coborîşul era mai primejdios decît fusese urcuşul.

Şi-l mai străfulgeră un gînd, gîndul că dacă-i este sortit să se întoarcă jos viu şi nevătămat, apoi se va întoarce cu totul altul — un om nou. Sforţările supraomeneşti pe care le făcuse ca să-şi atingă ţelul îi schimbaseră într-un fel sufletul.

---

[1] Turmaline — pietre preţioase de multe varietăţi. Deseori se găsesc sub forma unor îngrămădiri de cristale lungi, aşezate în chip de raze — „sori". (Nota red. ruse.)

[2] Intruziune eruptivă — pătrunderea şuvoaielor de lavă topită în spaţiul dintre straturile de natură sedimentară. Apoi roca eruptivă se răceşte şi se aşază şi ea în chip de strat sau de filon. (Nota red. ruse.)

Alungînd anevoie aceste gînduri, Usolțev se porni să-și facă datoria de cercetător. Cu multă greutate reuși să descopere în masa sticloasă a cuarțului mici fisuri, mai subțiri ca firul de ață. Și curînd desprinse cu lovituri puternice de ciocan blocuri mari de rocă albă, care se rostogoleau în jos cu un zgomot răsunător. Usolțev le urmărea cu atenție : blocurile săreau din stîncă în stîncă și zburau apoi, șuierînd, pînă-n fundul văii. Apoi, Usolțev își notă locul unde cădea fiecare bloc pe harta schițată în carnetul de însemnări, însemnă cu grijă așezarea și poziția straturilor în vîrf, schiță conturul aproximativ al zăcămintelor din vale, la care adăugă cîteva cuvinte despre cursul viitoarelor cercetări.

Pe prima filă a carnetului scrise cu litere mari și clare : „Atențiune ! Aici se află date despre zăcămintele descoperite de mine pe Cornul Alb", și, închizîndu-și carnetul, îl băgă în buzunar și încheie nasturele. Vreme de o clipă îi jucă înaintea ochilor o scenă de coșmar : vedea cum i s-a găsit cadavrul zdrelit de stînci, cum oamenii îl răstoarnă și-i scotocesc buzunarele în căutarea actelor... Geologul se încruntă fără voie și desfășură funia adusă cu sine. Era scurtă, totuși trebuia să-i ajungă să coboare de pe soclul aproape vertical al Cornului pînă la pitoanele înfipte dedesubt.

„Dar unde să fixez capătul funiei ? Uite colo, de colțul acela de stîncă ! Mai bine-ar fi să-l leg undeva mai jos, mai aproape de bază..."

Căutînd o crăpătură potrivită, geologul începu să scormonească cu ciocănelul stratul subțire de pietriș depus pe suprafața micii terase. Vîntul urla tot mai furios. Luate de vînt, așchiile de piatră îl izbeau peste mîini și peste obraz. Deodată, ciocanul lui Usolțev izbi un corp metalic și sunetul slab iscat îl cutremură. Aplecîndu-se, geologul scoase de sub stratul de pietriș un paloș lung și greu. Mînerul de aur sclipea puternic. În jurul lamei fluturau cîteva zdrențe pe jumătate putrezite. Usolțev încremeni. Chipul viteazului din legendă — învingătorul Cornului Alb, eroul baladei populare, răsări ca aievea în fața lui. În primul moment, umbra trecutului, senzația nemuririi marilor realizări omenești îl uluiră pe geolog.

Curînd însă Usolțev simți că noi forțe se deșteaptă în trupul lui atît de sleit de puteri. Ar fi jurat că un prieten drag l-a întîmpinat aici sus, la o înălțime neatinsă de nimeni altul, și i-a șoptit o caldă vorbă de îmbărbătare. Usolțev prinse capătul funiei de un colț de stîncă albă, ridică cu grijă prețiosul paloș și-l legă bine la spinare și, zîmbind, depuse solemn în locul armei propriul său ciocan geologic.

Ajungînd la baza soclului din care se înălța Cornul Alb, Usolțev se opri și chibzui asupra drumului de coborîre. În întîmpinarea lui venea împins de vînt un nor compact. Ai fi spus că-n zborul acestei imense mase albe ce atîrna în văzduh se afla un ce neînțeles, neînchipuit de liber și îndrăzneț. Și Usolțev fu cuprins de o pătimașă încredere în forțele sale. Își expuse vîntului pieptul bombat, desfăcu larg mîinile și, fără să se încovoaie, porni să coboare repede, ținîndu-și echilibrul numai cu sprijinul vîntului, îmbătat de bucuria unui zbor ușor.

Și vîntul nu înșelă nădejdile omului: urlînd și șuierînd, el susținea pe îndrăznețul care pășea vitejește cu picioarele grele, coborînd mereu și lăsînd în urmă-i pete roșii de sînge. Așa, cu o ușurință neînchipuită, ajunse Usolțev pînă la cornișa cea îngustă de pegmatit și o depăși. Aici însă, oprită de masa muntelui vecin, suflarea vîntului conteni și lupta desperată începu din nou. Usolțev aluneca pe povîrnișul repede, zdrelindu-și trupul, rupîndu-și unghiile, rostogolindu-se frînînd căderea și lunecînd, și căzînd iar, și iar. Tot ce-l înconjura încetă să mai existe pentru el, îi rămase trează o singură senzație: aceea că trebuie să se agațe, să se prindă din toate puterile de orice ieșitură a zidului de piatră, că trebuie să caute cu înfrigurare un punct de sprijin pentru tălpile-i însîngerate, că trebuie să se lipească cu desperarea osînditului de stînca colțuroasă, că trebuie să lupte cu forța puternică și necruțătoare ce-l trăgea mereu în jos.

Niciodată, după această întîmplare, Usolțev nu și-a putut aminti cum și-a terminat coborîrea de pe Cornul Alb. Memoria păstra numai ultima clipită. Și voința și forțele i se irosiseră cu desăvîrșire. Picioarele îi atinse-

seră un colţ ascuţit de stîncă, corpul se legănase înainte şi-napoi, mîinile zdrelite se desfăcuseră în lături şi întreaga-i fiinţă zburase în jos...

* * *

...Cînd a deschis ochii, a zărit sus, deasupra sa, bolta aurie a dimineţii. Pe cer, jos de tot, atît de jos, încît i se vedeau limpede penele înfoiate ale aripilor, se rotea un uriaş condor.

Usolţev rămase multă vreme cu ochii aţintiţi la pasărea de pradă. Abia într-un tîrziu pricepu geologul că ea coboară, de data asta, drept spre el. O nu, condorul nu are nici o putere asupra lui! Încercă să se ridice de la mijloc. Ceva îl stînjenea. Usolţev îşi aminti de paloşul prins în spinare, îl desfăcu şi se ridică pe jumătate.

Într-o clipă, toate încercările zilei precedente i se perindară prin faţa ochilor şi se simţi cuprins de o sfîrşeală cumplită. Îşi văzu îngrozit mîinile şi picioarele zdrelite, înnegrite de sînge închegat. Hainele îi erau zdrenţuite şi însîngerate. Făcu cîteva mişcări stîngace şi se asigură că nici un os nu-i este vătămat. Şi abia atunci, neluînd în seamă durerea arzătoare din tălpile sfîşiate, sări în picioare. Aproape de el răsună nechezatul prietenos al roibului său şi peste o clipă întreaga-i fiinţă se cufundă din nou în beznă.

Un şuvoi de apă rece îi scălda fruntea şi-i pătrundea în gură. Usolţev înghiţea cu lăcomie apa rece, nemaiputîndu-şi potoli setea. Deschise ochii şi zări din nou, deasupra sa, bolta albastră a cerului. De data asta însă, cerul fierbinte al amiezii. Şi mai zări chipul înspăimîntat al bătrînului uigur. Geologul se ridică în genunchi. Arslan se dădu înapoi cu o teamă respectuoasă.

— De ce te temi, Arslan? Sînt viu şi nevătămat.

— Unde ai fost, şef? întrebă uigurul.

— Acolo sus! Usolţev ridică mîna spre cer. Deasupra văii se pleca, întunecat la ora asta de umbre, muntele Ak-Miunguz. Priveşte! şi geologul întinse bătrînului străvechiul paloş cu mînerul de aur.

Partea de jos a tecii se spărsese în timpul coborîşului şi de sub restul învelişului brun de piele uscată şi crăpată sclipea preţiosul oţel albăstrui, oţel făurit de legendarii maeştri ai Persiei, al căror tainic meşteşug a pierit o dată cu ei.

Bătrînul se lăsă în genunchi, nu se încumeta să atingă paloşul.

— Ce-i cu tine? Ia-l în mînă, uită-te la el mai de aproape, îl îndemnă Usolţev.

— O, nu, clătină din cap moşneagul, oamenii de rînd n-au voie să atingă asemenea şemşir, numai baturii, vitejii ca tine...

*
* *

Două trunchiuri puternice de karagaci, cu coroane mari, rotunde, se desfăceau ca un evantai dintr-o singură rădăcină, chiar la marginea cătunului. Dincolo de ele, încununate de un abur albăstrui, se înălţau culmile Katmenului. Buiestraşul lui Usolţev trecu de ultima colină acoperită de pelin. Cărăruia îngustă de stepă se revărsa în pulberea moale a unui drum umblat. Drumul acesta cotea spre stînga şi, la marginea unor grădini înverzite, se unea cu un alt drum care o pornea către miazăzi de-a lungul unor rîpe de lut roşcat, spălate de apă. Pe acest al doilea drum se învolbura un norişor de praf gălbui stîrnit de o căruţă cu coviltir care pleca din Podgornîi. Un călăreţ care însoţea căruţa îşi întoarse deodată capul şi porni înapoi în galop spre drumul dintre grădini, în întîmpinarea lui Usolţev. Geologul strînse dîrlogii buiestraşului. Călăreţul care venea spre el nu era altul decît Vera Borisovna.

— Te-am recunoscut de departe. Tînăra femeie îl privea cu atenţie. Încotro ai pornit?

— Plec la Direcţie. Trebuie să organizăm de îndată o cercetare mai amănunţită a regiunii Cornul Alb.

Pentru prima dată de cînd se cunoşteau, Usolţev se uită liniştit şi îndrăzneţ drept în ochii ei.

— Ştii, am înţeles abia acum că nu te cunosc de loc, spuse încet Vera Borisovna, strunindu-şi cu greu

calul care juca de neastîmpăr. L-am întîlnit pe Arslan al dumitale... şi tăcu o clipă. La toamnă, cînd ne vom întîlni la Direcţie, am să te rog frumos să-mi povesteşti cu de-amănuntul despre Cornul Alb... şi despre paloşul de aur... Vai, dar ai mei sînt departe ! spuse ea speriată, privind în urma căruţei cu coviltir. La revedere... baturule !

Şi tînăra femeie dădu pinteni calului, depărtîndu-se în galop. Geologul o urmări multă vreme cu privirea, apoi îşi îndemnă blînd roibul şi intră în cătun.

Sala mică, puternic luminată, gemea de lume. Printre costumele civililor se distingeau numeroase uniforme albastre de marinari. Căpitanul-locotenent, Ganeşin, se uita absent prin sală, cînd privirea îi fu atrasă de gesturile energice ale unor auditori din ultimul rînd — cîţiva cunoscuţi îi făceau semn să se apropie, arătînd spre un scaun liber. Ganeşin prinse a-şi face loc pe intervalul dintre rînduri.

— Şi dumneata ai venit ? ! întrebă căpitanul de rangul doi Isacenko, strîngîndu-i mîna. Oare întreaga flotă şi-a dat azi întîlnire aici ?

— Dar ce e ? se miră Ganeşin.

— Tkaciov face o comunicare.

— Care Tkaciov ? Cel cu nescufundabilitatea ?

— Nu, cel cu scufundabilitatea, glumi Isacenko. E comandantul unui vas de coastă al Flotei de Nord.

— Aşa-a, făcu indiferent Ganeşin. Şi ce fel de comunicare ?

— Auzi ! El habar n-are despre ce este vorba ! exclamă Isacenko.

Marinarii din jur pufniră în rîs.

— Ei, dar ce e ? Lămuriţi-mă şi pe mine, îi rugă Ganeşin, zîmbind.

— Azi e şedinţa de închidere a sesiunii Academiei de Ştiinţe, consacrată problemelor marinei. Şi cum Tkaciov a descoperit un monstru marin cu totul neobişnuit, comandantul flotei i-a dat ordin să refere despre aceasta în faţa oamenilor de ştiinţă. Tkaciov este un comandant foarte curajos, dar cînd e vorba de referate, nu se prea simte în apele lui... De altfel, uite că începe,

întrerupse Isacenko conversaţia, aşa că ai să auzi şi singur despre ce-i vorba.

Deodată sună clopoţelul celui care prezida. Cu pas hotărît, urcă la tribună un ofiţer de statură mijlocie, blond, cu faţa ascuţită. Decoraţia „Ordinul Ňahimov" îi împodobea vestonul bine călcat. După ce aruncă o privire spre sala ce se linişti dintr-o dată, marinarul începu să vorbească. Emoţionat, ducea mereu mîna la gulerul vestonului. Curînd însă, conferenţiarul izbuti să se stăpînească.

Ganeşin, care navigase adeseori prin locurile cu pricina, îl asculta pe Tkaciov cu un deosebit interes. Abia rosti Tkaciov cuvintele : „De cinci zile vasul meu patrula departe în larg, prin preajma meridianului 32 sau, cum zicem noi, în sectorul 4...", că în mintea lui Ganeşin se şi deşteptă imaginea unei mări posomorîte, ca de plumb...

Nemărginirea apei se pierdea estompată în aerul rece, pîclos. Orizontul, adus aproape de ceaţă, ascundea în el primejdii nebănuite... Pe neaşteptate, în faţa lor apăru un submarin german, mergînd în plină viteză la suprafaţa apei. Probabil că nemţii nu se aşteptau să întîlnească un vas sovietic de coastă la o distanţă atît de mare în larg. În timp ce submarinul se scufunda, Tkaciov se apropie de inamic.

Deasupra mării răsunară mai multe bubuituri, ca nişte lovituri într-o tobă gigantică, şi, în imediata apropiere a locului, unde mai adineauri dispăruse turela submarinului, se ridicară coloane înalte de apă, cu reflexe de fulgere roşietice şi nori de fum negru. Erau bombe submarine, reglate să explodeze la mică adîncime. Vînător experimentat de submarine, Tkaciov determinase cu repeziciune sectorul probabil al locului unde s-a refugiat inamicul şi începuse să-l acopere cu bombe.

Vasul se apropie de locul unde dispăruse submarinul. Tkaciov dădu ordin să înceteze bombardamentul şi opri motoarele. Locotenentul Maliutin îi întinse lui Tkaciov casca hidrofonului, continuînd în acelaşi timp, cu cealaltă mînă, să întoarcă maneta amplificatorului. Zgomotul vag al mării, ce răsuna în hidrofon, nu trăda prezenţa submarinului inamic. Tkaciov îşi dădu seama că submarinul, simţind că deasupra lui elicele au stat, a oprit şi el maşinile.

Făcînd un semn cu capul spre locotenent, Tkaciov trase de maneta telegrafului din sala maşinilor, motoarele porniră cu turaţie maximă, iar duduitul elicelor răsună în hidrofon ca zgomotul unor căderi de apă. Se auzi din nou soneria telegrafului. Maşinile stopară brusc şi printre sunetele produse de mişcarea vasului Tkaciov putu să distingă zgomotul abia perceptibil al submarinului, care părea că s-a îndepărtat foarte mult.

— Atenţie la babord !

Din adîncul mării veneau ca şi mai înainte sunete surde şi uniforme de motor. Tkaciov îşi imagină submarinul care, acolo în adîncuri, se zbătea să scape din încolţire, oprind mereu electromotoarele. După cîteva secunde, submarinul se opri din nou. Zgomotul elicelor amuţi. Tkaciov însă îl şi reperase. Cunoştea adîncimea aproximativă şi direcţia în care căuta inamicul să fugă. Mîinile dibace ale lansatorilor de mine fixară focoasele hidrostatice pentru o adîncime de 90 de metri ; exploziile bombelor submarine grele sînt mai eficace în sus, decît în jos. Tkaciov deplasă maneta telegrafului la „viteza maximă", vasul se smuci din loc şi motoarele puternice ridicară un uriaş val acoperit de spumă. În clipa cînd viteza vasului atinse 15 noduri, Tkaciov începu să apese pe rînd pîrghiile de lansare din stînga şi din dreapta. Fiecare bombă de adîncime, aidoma unui butoi de benzină, cădea moale, cu toată greutatea ei de zeci de puduri, în apa spumegîndă de la pupa vasului şi imediat, în locul ei, încet şi maiestuos, se rostogolea alta. Iar sus, pe jgheab, într-un lanţ neîntrerupt, soseau mereu alte şi alte butoaie negre, netede, atît de inofensive în aparenţă.

Vasul de coastă descrise o curbă mare, lăsînd în urma lui coloane verzi de apă, de data aceasta fără sclipiri de flăcări şi nu atît de înalte. Tkaciov urmărea cu atenţie locurile unde se produceau exploziile, fără a înceta să calculeze dimensiunile perdelei de foc şi ale zonei ce trebuia acoperită. „Încă una, ultima, pentru mai multă siguranţă, se gîndi Tkaciov, apăsînd pe maneta din dreapta a lansatorului de mine. De ascuns n-are unde să se ascundă, iar la fund tot nu se poate lăsa, că doar adîncimea în acest loc este de aproape un kilometru. S-a prins în capcană !"

Locotenentul, care urmărea cronometrul, dădu mirat din umeri. Trecuse timpul necesar pentru scufundarea

bombei, şi explozia încă nu se produsese. Tkaciov dădu ordin ca vasul să se întoarcă, pentru a încerca să prindă sunetele submarinului în zona acoperită de bombe.

— Gavrilenko, îl strigă locotenentul pe plutonierul lansatorilor de mine Cum ai fixat focosul la ultima bombă ?

— Exact la fel ca şi la celelalte : 90 de metri, tovarăşe locotenent !

— Probabil că focosul s-a defectat. Curios, este primul caz... făcu mirat Tkaciov.

În acel moment, în semiancablură, la dreapta provei, se ridică o mică movilă de apă. Din adîncul mării se auzi o bubuitură foarte slabă, înăbuşită îndată de plescăitul asurzitor al unui val ce acoperi prova. Vasul se balansă. Apucîndu-se de balustradă, Tkaciov strigă scurt :

— Durata, tovarăşe locotenent ?

— 2 minute, 45 de secunde, răspunse scurt Maliutin.

— Ei, fir-ar ! Înseamnă că s-a scufundat la o adîncime de aproape o jumătate de kilometru. De aceea a fost explozia atît de slabă. E clar, s-a defectat focosul... Aha, v-aţi ars ! exclamă deodată Tkaciov, cu ochii pironiţi spre un loc unde, pe coastele valurilor nu prea înalte, se întindea o pată mare de ulei.

Maşinile tăcură iarăşi şi din nou urechile sensibile ale hidrofoanelor începură să urmărească manevrele desperate ale submarinului inamic atins. Zgomotul elicelor se mai auzea încă, dar inegal, cu intermitenţe ; amuţi cîteva clipe, apoi răsună din nou. „Da' adînc s-a mai lăsat ! Nu-l mai ţin niturile", se gîndi Tkaciov. Şi, ţinînd seamă de noul reper, mai trimise încă două bombe, continuînd să urmărească cu binoclul suprafaţa spumegîndă a apei.

— La babord un corp la suprafaţă, răsună în spate vocea unui marinar.

Mirat de nepotrivirea dintre locul reperat în acel moment şi locul ieşirii la suprafaţă a corpului necunoscut, Tkaciov se întoarse brusc şi îndreptă binoclul spre pata roşie, neclară, din apropierea locului unde căzuse ultima bombă. Mai să dea înapoi de uimire. Cerul de cristal al binoclului, învăluit într-o pîclă de opal, apropie de ochii lui contururile unui corp gigantic, de culoare murdar-stacojie, plutind în legănatul uniform al valurilor. Era un animal de dimensiuni nemaiîntîlnite şi de o culoare ciudată. Lui Tkaciov i se păru că dihania avea trupul lat,

niște aripi uriașe și un gît rotund, puternic ; capul și coada îi erau acoperite de văluri. Cel mai uimitor arăta pielea lui roșie, brăzdată de zbîrcituri și cute de culoare roșie-închisă, aproape brună.

— La prova tribord, băşici de aer !

Vocea semnalizatorului îl trezi pe comandant la realitate și Tkaciov se concentră din nou în lupta cu submarinul dușman. Mii de băşici de aer acopereau suprafața valurilor. Un minut mai tîrziu vasul se găsea deasupra locului unde ieșea aerul, ascultînd atent cele ce se petreceau în adîncime.

Deodată apa clocoti din cauza unei mai mari cantități de aer ce venea de jos și, în același timp, în hidrofoane se auzi un vuiet scurt și neclar. Oamenii priveau în tăcere. Vasul micșoră viteza și se opri cu coasta pe direcția valurilor. Trecură cîteva minute. Ultimele băşici de aer dispărură. Hidrofonul nu mai prindea din adînc nici un sunet. Pata de ulei, în schimb, se lărgea mereu, nivelînd crestele ascuțite ale valurilor.

Undeva departe, sub apele mării, submarinul atins, nemaiputînd să iasă la suprafață, se scufunda tot mai adînc, iar presiunea necruțătoare a apei storcea din el aerul și uleiul. Tkaciov ordonă pornirea vasului și se apropie de Maliutin, care își scotea casca de pe urechi.

— E cazul să-l trecem și pe ăsta la război, locotenente. Ce zici ? Ca să ne convingem însă definitiv, să mai aşteptăm puțin și să ascultăm... Dar cu dihania ce facem ? își aduse el aminte. Hai să ne apropiem de ea !

Pe locul unde apăruse la suprafață monstrul necunoscut îi aştepta pe marinari o deziluzie ; nici urmă nu se mai vedea din dihania roșie. Valurile reci erau pustii, cît cuprindeai cu privirea.

Tkaciov își frecă înciudat ochii ce începuseră să-i lăcrimeze din pricina încordării : „Am visat oare ? Nu, nu cred".

— Tovarăși, cine a mai văzut... cum să-i zic... animalul acela care plutea pe aici ? se adresă el membrilor echipajului.

Răspunseră numai cîțiva marinari și plutonierul Gavrilenko, care se jură că nu a fost altceva decît un balaur marin, asurzit de explozia bombei.

— Ce balaur ? N-a fost nici un balaur, îl întrerupse semnalizatorul Epifanov. Am văzut eu : avea un corp lat,

gros şi-avea şi înotătoare. Ce fel de balaur mai putea fi şi ăsta ? !...

— Oricum, nu era nici peşte, nici balenă, ci o dihanie submarină, îşi susţinea părerea Gavrilenko.

Cuvintele lui Gavrilenko exprimau propria părere a lui Tkaciov, că animalul năucit sau omorît de explozie a fost scos din valuri la suprafaţă. „Păcat că s-a înecat ! Dacă-l prindeam, era o minune, se gîndi Tkaciov. Acum cine are să ne creadă ?..."

Ghicind parcă întrebarea nerostită a comandantului, locotenentul Maliutin răspunse :

— Era un animal de mare adîncime, lovit probabil de ultima noastră bombă, aceea care a explodat cu întîrziere. A ajuns pînă la aproape 500 de metri, iar animalul a ieşit la suprafaţă în apropierea acelui loc. Poate s-a înecat, ori şi-a revenit... Am reuşit totuşi... Maliutin scoase din buzunar un aparat fotografic „Leika". Nu garantez pentru calitatea imaginii, dar am luat cinci poze : grozav de interesantă era dihania ! Noroc că aparatul avea teleobiectivul montat.

Încîntat de prezenţa de spirit a locotenentului, Tkaciov îl felicită. De unde să bănuiască el că din cauza acestor fotografii va trebui să apară în public şi să prezinte o comunicare la Moscova ! ?

Deşi au fost developate cu mare atenţie, fotografiile locotenentului Maliutin n-au ieşit destul de clare : vremea posomorîtă, durata de expunere insuficientă, culoarea roşiatică a monstrului constituiseră un şir întreg de circumstanţe nefavorabile. Chemat la comandant, Tkaciov expuse toate detaliile întîmplării, arătă fotografiile şi primi ordin să plece la Moscova, la sesiunea Academiei de Ştiinţe pentru problemele marinei.

— N-are importanţă, a fost replica amiralului, cînd Tkaciov şi-a exprimat părerea că nimeni n-o să-l creadă. Noi sîntem obligaţi să studiem marea, şi-i de datoria noastră să aducem la cunoştinţă savanţilor noştri un asemenea fenomen neobişnuit. Dacă însă savanţii nu vor să creadă ceea ce a văzut un grup întreg de marinari, atunci n-avem decît să nu ne mai bizuim pe autoritatea lor în materie...

Cu aceste cuvinte glumeţe ale amiralului, în vuietul aprobator al publicului din sală, ofiţerul îşi termină scurta comunicare şi trecu la demonstrarea fotografiilor.

Se stinse lumina şi pe un ecran înalt apăru o imagine neclară.

Una după alta se succedară toate cele cinci fotografii. Ganeşin însă nu putu să-şi închipuie clar animalul : impresia era vagă, fugitivă. Se făcu din nou lumină. Zeci de oameni, care căutau să determine forma animalului după contururile neclare ale fotografiilor, îşi împărtăşeau impresiile în şoaptă. Dispăruse acel farmec al necunoscutului, comun tuturor camenilor, ceva însă mai rămăsese. Rămăsese — după cum îşi dădea seama Ganeşin — sentimentul că toate cele întîmplate erau reale, că într-adevăr una din tainele mării a fost măcar din treacăt surprinsă. Ganeşin observă cu plăcere cît de tinereşte le străluceau ochii venerabililor savanţi şi comandanţilor severi, care şedeau în acelaşi rînd cu dînsul. Parcă un vis trecuse prin sală şi, cuprinzîndu-i pe toţi, îi însufleţise, captînd într-un singur mănunchi interesul acestor oameni atît de diferiţi ca fire.

În prezidiul adunării se produse o mişcare. La tribună urcă un bătrîn înalt, cu o barbă mare, căruntă. Se făcu linişte în sală ; mulţi recunoscură în el un renumit oceanograf, care adusese cinste oceanografiei ruse.

Înclinîndu-şi capul pentru o clipă, savantul arătă două prelungiri adînci ale frunţii masive, încadrate de argintul unui păr des ; apoi, pe sub sprîncene, privi spre sală. Se sprijini cu mîna-i uriaşă de marginea pupitrului şi, deodată, vocea-i de bas puternic răsună pînă în cel mai îndepărtat colţ al sălii.

— Iată-l şi pe Gheorghi Maximovici al nostru ! şopti Isacenko, aplecîndu-se la urechea lui Ganeşin. Cu aşa o voce să tot comanzi un pachebot pe timp de furtună, nu să ţii o conferinţă.

— Păi chiar a fost comandant de vas pe timpuri, observă Ganeşin.

— Tovarăşi, începu în acest timp oceanograful, sînt nespus de fericit că am avut prilejul să ascult uimitoarea comunicare a căpitanului Tkaciov. Comunicarea aceasta a fost tot ce putea fi mai nimerit pentru şedinţa de închidere a sesiunii noastre. Prea ne-am obişnuit să considerăm firească existenţa unor taine nelămurite ale mării, prea uşor ne împăcăm cu gîndul că atîtea probleme ale oceanografiei au rămas nerezolvate. Cred că toţi cei prezenţi cunosc comunicarea curajosului american, profeso-

rul Beebe, care într-o batisferă a coborît în mare pînă la o adîncime de un kilometru. Beebe a putut să observe niște animale uriașe, care înotau prin întunericul neînchipuit de compact din fața hublourilor batisferei, animale prea mari pentru a putea fi luminate de slabele raze ale proiectorului său și pentru a fi cuprinse în cîmpul vizual, destul de redus, al geamurilor de cuarț. Știți, cred că pe coasta vestică a Africii, cu puțin înainte de război a fost prins un pește enorm — *latimeria* — dintr-o specie pe care o socoteam dispărută de pe fața pămîntului încă din cea mai veche eră geologică, aproape cu o sută de milioane de ani în urmă. Și iată că monstrul necunoscut, descoperit în marea Barentz, de către căpitanul Tkaciov, ne confirmă încă o dată existența unei lumi misterioase în adîncurile mărilor. A fost numai o umbră care a licărit în fața noastră, dar umbra unui lucru real, de a cărui existență nu ne putem îndoi.

Cu toate că ne aflăm în război, flota și savanții noștri continuă să-și lărgească cunoștințele despre mare. Războiul însă nu va mai dura mult. Victoria este aproape, tovarăși, și sper că în curînd ne vom întîlni la o sesiune a problemelor marine, ce se va ține după război, atunci cînd posibilitățile noastre vor fi crescut neînchipuit de mult.

În numele științei, mă adresez vouă, tovarăși marinari. Flota noastră are un mare viitor. Înarmați cu bogate cunoștințe tehnice și cu uriașa forță productivă a țării noastre, voi veți putea, în anii postbelici, avînd la îndemînă condiții pașnice de muncă, să dați un mare și important ajutor științei... Savantul se opri, trase cu zgomot aer în piept și glasul său tună și mai departe : Mulți cred că noi cunoaștem îndeajuns marea. O, desigur, am studiat foarte bine suprafața ei. Știm cu toții, de exemplu, că în Oceanul Indian sînt valurile cele mai abrupte, că Oceanul Înghețat de Sud este cunoscut prin valurile lui gigantice, excepțional de lungi, și că în Oceanul Atlantic se semnalează valurile cele mai înalte. Nu e cazul să vă înșir succesele oceanografiei — le cunoașteți tot atît de bine ca și mine. Dar din momentul în care trecem de la suprafața oceanului spre adîncurile lui, imediat ni se simte slăbiciunea.

Desigur, am ajuns să cunoaștem procesul de sedimentare în oceane, iar descoperirea sondei acustice ne

îngăduie să studiem cu mult mai eficace decît odinioară relieful fundului mării şi nu sîntem departe de ziua cînd vom cunoaşte acest relief tot atît de bine ca şi pe acela al uscatului. Fapt este însă că fundul oceanului, structura şi compoziţia rocilor lui principale ne sînt complet necunoscute. Nu exagerez dacă spun că suprafaţa Lunei ne este mult mai familiară. Oceanul e ca o uriaşă cupă de piatră umplută cu apă. Şi tocmai această apă ne împiedică să studiem cu amănunţime cupa.

Mările şi oceanele ocupă 71% din suprafaţa planetei noastre. De aceea geologia, în studiul scoarţei pămîntului, a fost silită să se limiteze, deocamdată, numai la 29% din această suprafaţă. Nu-i de mirare, deci, că problemele cele mai importante şi cele mai esenţiale ale geologiei — a căror cunoaştere ne va îngădui într-adevăr să stăpînim bogăţiile subsolului — nu pot fi rezolvate fără cercetarea geologică a fundului mării. Avem nevoie de ochi şi mîini care să observe şi să opereze la cele mai mari adîncimi marine. Voi, tineri comandanţi şi inginceri, gîndiţi-vă la acest lucru !

O să-mi permit să mai reţin timp de cinci minute atenţia dumneavoastră. În Oceanul Pacific, la nord de insulele Samoa, se află grupul de insule de corali Tokelau, din care o bună parte sînt atoli scunzi, nişte insule de corali de formă circulară, adeseori cu o lagună la mijloc. Mulţi dintre dumneavoastră, cei mai tineri, nu cred că aţi avut prilejul să vedeţi un atol adevărat. Un atol scund, adică o insulă care se ridică foarte puţin deasupra nivelului mării, constituie o privelişte pe care n-o poţi uita. După cum s-a exprimat foarte just un bătrîn căpitan, un atol scund este un inel de pămînt, lăcaş al bubuiturilor, pururea acoperit de ceaţă şi spumă din cauza valurilor care se sparg cu furie în jurul lui. De departe, inelul înspumat, învăluit de o aureolă strălucitoare, multicoloră, de raze răsfrînte în pulberea de apă, dă naştere pe întinsul albastru al mării unei privelişti uimitor de frumoase. De aproape, însă, un asemenea atol arată mohorît, iar în orele fluxului chiar înspăimîntător. Valurile lungi şi netede, care tulbură în jur suprafaţa oceanului, în faţa unui atol încep să crească şi mai mari, aleargă vuind şi se prăbuşesc asupra lui cu un zgomot asurzitor. Vai de acela pe care uraganul îl prinde pe un atol scund ! Mult curaj, mult curaj îi trebuie omului

atunci ca să reziste ! Nori deşi acoperă lumina soarelui, iar marea se întunecă deodată şi se năpusteşte amenințătoare, vînzolindu-se mînioasă, cu prăvălişuri sumbre între talazurile uriaşe. Tot mai înalte, valurile se năpustesc asupra atolului, inundînd şi distrugînd totul în calea lor. Numai unul sau două sectoare mici ale inelului de coral rămîn neinundate, iar omul, pe jumătate înăbuşit de vînt, asurzit de bubuituri, orbit de stropii de apă, acolo îşi caută salvarea. Chiar şi pe cei mai viteji oameni îi cuprinde spaima cînd, în această groaznică singurătate, văd cum insula inundată dispare sub valuri, înghiţită parcă de oceanul furios.

Ei bine, între atolii arhipelagului Tokelau există unul numit Fakaofo, o mică insulă de aproximativ trei sute de metri în diametru ; în schimb, populaţia ei este de vreo şase sute de suflete. În timpul fluxului, deasupra nivelului mării se vede din Fakaofo doar o cupolă compactă, verde-cenuşie, care nu-i altceva decît un crîng des de cocotieri. Atolul Fakaofo se găseşte la 9 grade sud de ecuator, în calea veşnicelor uragane. Cînd însă uraganele inundă insulele vecine, locuitorii din Fakaofo se simt în deplină siguranţă. Polinezienii cu piele arămie, locuitori ai insulei, oameni înfrăţiţi cu marea, au înconjurat insula lor cu un zid din blocuri mari de recifi de coral, iar înăuntru au ridicat un rambleu circular, astfel încît faţa insulei lor, chiar în timpul fluxului, se află cu aproape cinci metri deasupra nivelului mării. În felul acesta, indigenii, lipsiţi de orice mijloace mecanice, şi-au creat un adăpost sigur. Ce curaj şi ce cunoaştere adîncă, seculară, a oceanului trebuie să ai, ca să poţi opune acestei înspăimîntătoare stihii forţele slabe ale mîinilor omeneşti !

Atolul Fakaofo îmi serveşte întotdeauna drept exemplu al puterii omului şi al stăpînirii lui asupra mării. V-am vorbit despre acest atol ca să vă arăt ce se poate obţine cu mijloacele cele mai simple. Oare noi, care sîntem înarmaţi cu înalta experienţă a ştiinţei şi cu toate mijloacele tehnicii moderne, nu vom putea obţine o victorie deplină asupra oceanului ? Nu vom izbuti să stăpînim adîncimile lui ?

Asta este tot ce am vrut să vă spun. Îngăduiţi-mi să-mi exprim speranţa că unii dintre dumneavoastră vor pleca de aici măcar cu visul de cucerire a adîncurilor

oceanice. Iar visul unui om inteligent şi puternic înseamnă primul pas mare făcut înainte, spre victorie...

*
* *

O ploaie măruntă, împrăştiată de vînt, cădea în rafale asupra vasului. Orizontul se apropia tot mai repede, iar vizibilitatea scădea vertiginos. O dată cu ploaia, noaptea îşi cernea umbrele peste mare.

Vasul se legăna lin pe valuri, tremurînd uşor în ritmul maşinilor. Unul dintre marinarii de cart acoperi hublourile din camera hărţilor, iar din vîrful catargului ţîşni viu lumina felinarului de semnalizare. Ganeşin se plimba agale pe pasarelă. Durerea de cap începuse să se mai liniştească, spulberată parcă de vîntul rece şi umed al oceanului. Aceste dureri, urmare a rănilor căpătate în Marele Război pentru Apărarea Patriei, îi reveneau încă şi azi, după atîţia ani. Ganeşin se sprijini de balustradă, scrutînd întunericul din jur. În lumina difuză a felinarului de pe catarg, suprastructura albă a vasului se profila pe fondul întunecat al mării.

Se auzi o uşă. Duşumeaua pasarelei fu spintecată de o fîşie lată de lumină, care dispăru imediat. Cel care ieşise din cabină căută, pe cît se pare, să-şi obişnuiască ochii cu întunericul nopţii. Descoperindu-l pe Ganeşin, se apropie de el şi-i spuse :

— Tovarăşe căpitan de rangul întîi, iar a apărut un „dinte". Vreţi să vedeţi ?

— Tovarăşe căpitan de rangul doi, adică Feodor Grigorievici, îl întrerupse Ganeşin, ia mai slăbeşte-mă cu titlurile. Ţi-am spus de atîtea ori !...

— Adevărat, Leonid Stepanovici, ai dreptate ! rîse Şcitov, comandantul navei hidrografice. Ce vrei ? Reminiscenţele războiului...

Ofiţerii intrară în sala hărţilor viu luminată, unde totul strălucea de curăţenie : şi lemnăria lustruită, şi aparatele, şi geamurile de cristal ale hublourilor. Trecerea de la întunericul rece şi de la nemărginirea mării la atmosfera caldă şi intimă a cabinei era plăcută. Această senzaţie deveni şi mai puternică în clipa cînd auziră sunetele uşoare ale unei viori, venite din difuzorul aşezat într-un colţ al cabinei. Tînărul ofiţer, care stătea în faţa

cadranului mare al sondei acustice, se întoarse şi, văzîndu-l pe Ganeşin, luă poziţia de drepţi. Ganeşin zîmbi din nou ; nu se putea împăca de loc cu atenţia respectuoasă pe care i-o arătau tovarăşii lui de muncă. Acum, în timp de pace, acest lucru i se părea de prisos.

— Continuă, micimane ! Ganeşin îşi scoase mantaua de ploaie şi scurta vătuită, apoi îşi aprinse pipa.

Micimanul se zăpăci şi răspunse intimidat :

— Eu... eu, de fapt... doar o admiram...

— Aha, va să zică îţi place noul tip de sondă acustică, se uită Ganeşin aprobator la tînărul miciman. Şi, după părerea dumitale, cu ce este el superior ultimului model al lui Hughes ?

— Dar nici nu suferă comparaţie ! exclamă micimanul. În primul rînd, diapazonul aparatului nostru prinde orice adîncime, fără vreun decalaj unghiular ; în al doilea rînd, are o sensibilitate excepţională, o selectivitate perfectă şi operează foarte precis toate corecţiile ; iar lucrul cel mai important e că înregistrarea se face pe uscat, astfel încît indicaţiile de parcurs apar imediat pe bandă.

— Foarte bine ! După cum văd, te-ai şi familiarizat cu aparatul nostru.

— Tovarăşul Socolov este un entuziast al măsurării adîncimilor, interveni Şcitov. Dar să ne uităm la „dinţişor", pînă nu se deplasează banda.

Ganeşin îşi scoase pipa din gură şi se apropie de discul cel mare, în mijlocul căruia se afla un vizor cu o lumină galben-portocalie şi vibra un ac subţire, înconjurat de un triplu cerc de diviziuni şi cifre. Era indicatorul de adîncimi al sondei acustice, iar sub el, într-o ramă neagră, dreptunghiulară, cu geam se deplasa încet, aproape pe nesimţite, banda albăstruie a ecografului — aparatul care marchează profilul neîntrerupt al fundului oceanic pe drumul parcurs de vas.

Vibraţiile sonore de înaltă frecvenţă, emise de pe fundul navei, porneau în jos, spre hăurile inaccesibile ale oceanului şi, întorcîndu-se, făceau, printr-un sistem complicat de amplificatoare, ca înregistratorul ecografului să vibreze, desenînd linia profilului. Micimanul se grăbi să arate locul corespunzător al benzii. Aici, între linia groasă a chilei [1] şi liniile înclinate ale distanţei parcurse şi ale

[1] *Chilă* — grindă solidă de fier sau oţel, aflată în partea cea mai de jos a vasului. (Nota red. rom.)

schimbărilor de rută, se găsea o linie fină a fundului neted, care se întrerupea dintr-o dată printr-o frîntură bruscă ; o înălțime submarină ascuțită se ridica pînă la aproape 2 kilometri dintr-o regiune netedă a oceanului, adîncă de circa 4 kilometri.

Ganeșin zîmbi mulțumit.

— Într-o singură cursă ați găsit 14 „dințișori" ! N-am plecat degeaba cu voi...

— Spune drept, Leonid Stepanovici, întrebă comandantul vasului, ce nevoie ai de acești „dințișori" submarini ? Pentru aparatul dumitale cel nou, nu-i așa ?

— Da, Feodor Grigorievici, ai ghicit ! îi răspunse Ganeșin, întorcîndu-și capul către Șcitov. Hai să ne așezăm. Am făcut, cred, vreo 20 de kilometri plimbîndu-mă pe pasarelă. Noul meu aparat a fost trecut prin toate probele și imediat ce ne vom întoarce acasă îl vom pune împreună la încercare, ca să vedem cum funcționează. Am să ți-l descriu chiar acum. Desigur, poate să asculte și micimanul ; doar nu avem nimic de ascuns cu privire la construcția aparatului. Aparatul meu va permite să vedem sub apă la adîncimile cele mai mari, după principiul unui televizor. Greutatea principală a problemei a constat în iluminarea spațiilor atît de vaste ale adîncurilor. Precum știți, în apa de adîncime, bogată în oxigen, lumina nu ajunge departe, fiind cu ușurință absorbită ; de aceea trebuia să învinq această dificultate, care ar fi făcut ca aparatul meu să fie ca ochiul unui om foarte miop. În acest sens, am obținut rezultate bune creînd „ochiul nocturn" — un aparat atît de sensibil față de razele de lumină, încît pentru obținerea unei imagini îi sînt suficiente cantități oricît de mici de lumină. Apoi am folosit un proiector dublu, cu două surse de lumină : una bogată în raze roșii și infraroșii, alta în raze violete și ultraviolete. Știți că apa absoarbe cel mai repede razele roșii de unde lungi ; cele de unde scurte pătrund mult mai adînc (razele ultraviolete ajung pînă la o mie de metri de la suprafața oceanului). În schimb, apa tulbure difuzează lumina și razele cele mai ușor absorbite de acest mediu sînt cele de unde scurte, pe cînd acelea de unde lungi pătrund mai ușor printr-o astfel de apă. În fasciculul de lumină al proiectorului meu, razele de unde foarte scurte și altele foarte lungi sînt lansate în combinații corespunzătoare, putînd fi potrivite pentru diferitele

condiţii ce se pot întîlni la mediul marin. Un asemenea aparat, scufundat în adînc, transmite sus, prin cablu o imagine care poate fi proiectată pe un ecran special. Unghiul de iluminare şi unghiul vizual al aparatului sînt foarte mari ; obiectivele duble, reglabile, ca la telemetru, dau o imagine stereoscopică. Aparatul vede mai larg şi mai clar decît ochiul omenesc... Ce-i, Feodor Grigorievici, de ce eşti aşa dezamăgit ? zîmbi Ganeşin. Te aşteptai la altceva, la mai mult ?

— Nu, nu ! începu să se scuze Şcitov, cu un aer vinovat. Numai că nu prea înţeleg ce s-ar putea realiza cu el la adîncimi mari de tot. Pentru o acţiune de salvare, de pildă, un asemenea „ochi" este, desigur, foarte important, ajutorul nu poate fi însă util decît la adîncimi mai mici, unde nu e nevoie de asemenea aparate complicate... Dacă lăsăm însă aparatul în fundul oceanului, n-am putea studia decît vreo stîncă sau vreun peşte mai acătării... Şi cam asta ar fi totul...

— Pentru început şi asta-i mare lucru, Feodor Grigorievici !

— Aşa e, dar mai departe ?

— Mai departe... sînt mîinile.

— Cum aşa ? nu pricepu căpitanul.

— Zic întîi ochii, apoi vin mîinile, repetă Ganeşin.

— Ce mîini ? Astfel de mîini nu există încă.

— Ba da, există, dar deocamdată numai în schiţe...

— Asta înseamnă că vor fi gata, se bucură Şcitov. M-da, un astfel de aparat, pe cuvîntul meu n-aş refuza să am şi eu !

— Ei, Feodor Grigorievici, ce să zic, cîteodată îţi vine foarte greu. Ani de-a rîndul îţi storci creierii ca să realizezi ceva... răspunse îngîndurat Ganeşin, sculîndu-se de pe scaun şi întinzîndu-şi oasele. Să plănuieşti e una, iar realizarea... Uneori un fleac de nimic te face să înnebuneşti... Ei, am plecat. Ganeşin îşi aruncă pe umeri mantaua de ploaie, care se uscase între timp.

— Un moment, Leonid Stepanovici ! îl opri Şcitov. Curînd ne vom apropia de insulele Blijnie. Voiai parcă să reperezi capătul vestic al Aleutinelor. Insula Agattu este foarte aproape. Ce facem ?

— Nu-mi aduc aminte, răspunse Ganeşin, după ce se gîndi puţin, cum sînt plasate luminile pe coastă. La capul Dog, mi se pare, nu-i aşa ? Ce vizibilitate are farul ?

— Opt mile, răspunse Şcitov.

— O ! E aproape... În cazul acesta, potrivit calculelor, nu e mai mult de douăzeci şi cinci de mile.

Uşa se trînti în urma lui Ganeşin. Şcitov şi micîrnanul rămaseră singuri. Trecu aproape o oră. Banda sondei acustice se depăna încet. Fundul mării cobora treptat ; adîncimea sub chilă ajunsese la aproape cinci kilometri. Mecanicii vasului menţineau cu precizie de cronometru aceeaşi viteză, de uniformitatea căreia depindea precizia profilului obţinut al fundului oceanic.

Şcitov fumă mult timp, gîndindu-se la soarta grupului de oameni strîns legaţi între ei încă din timpul Marelui Război. Să fi fost tutunul prea tare sau fumase prea mult ? Simţi vechea lui durere în piept şi ieşi pe pasarelă. Ploaia nu încetase încă, rafalele vîntului continuau să smulgă şi să acopere cu spumă crestele valurilor. Deodată, lui Şcitov i se păru că în depărtare, exact în faţă, sclipi ceva şi imediat dispăru. Aproape în aceeaşi clipă răsună glasul răguşit al matrozului de cart : „Lumină la prova !"

Trecură mai mult de cinci minute pînă ce slaba licărire deveni o steluţă albă — un vas le venea în faţă. Minutele treceau, nu se vedea însă nici urmă de lumină pe bord. Cel mult 2 mile mai despărţeau cele două vase, cînd Şcitov dădu ordin :

— Atenţie, se vede lumina de la pupă !

— Le-o luăm înainte, tovarăşe căpitan de rangul doi ? întrebă secundul, care era de cart.

— Neapărat. Nu vezi ? Abia se tîrîie ?

— Ce facem atunci cu ruta prevăzută pentru măsurători ?

— Nu e nici o nenorocire dacă deviem puţin.

Distanţa între cele două vase scădea tot mai mult. Veni şi timpul manevrei de depăşire. Secundul puse mîna pe lanţul sirenei — două sunete scurte, joase şi puternice, răsunară deasupra mării întunecate, se auzi zgomotul cîrmei, şi prova vaporului spintecă valurile, pornind spre stînga.

În cabina spaţioasă a lui Ganeşin ardea lumina slabă a unei veioze. Ganeşin îşi scosese vestonul şi cizmele şi se lungise pe canapea. Nu voia să se dezbrace şi să se culce în pat, căci trebuia să se scoale foarte curînd... Ganeşin se gîndea la noul lui aparat. Televizorul de adîn-

cime era gata, iar pentru rezultatele probei definitive nu ducea de loc grijă. Socotea îndeplinită prima parte a problemei, care îl frămînta de atîta vreme. Cu ani în urmă, un bătrîn savant, care nu mai era în viaţă, le-a vorbit despre victoria asupra oceanelor, despre atolul Fakaofo. Le-a vorbit atunci nu numai despre „ochi", ci şi despre „mîini". Va să zică, acuma le venea rîndul „mîinilor" să fie descoperite. Mintal, el şi vedea, în linii mari, un complicat mecanism condus telemecanic, care, sub supravegherea televizorului, să se înfigă, asemenea unui burghiu, în fundul oceanului. Aparatul va avea ca principiu funcţionarea fără astupare ermetică ; electromotoarele cu amperaj mare şi voltaj mic şi care funcţionează perfect în apă sînt doar descoperite mai de mult. Pentru un asemenea mecanism apa trebuie să reprezinte un mediu tot atît de firesc ca şi aerul pentru maşinile de pe pămînt. În acest caz, presiunea — oricît de mare — nu va mai fi de temut. Iată în ce constă întregul secret al succesului !

Sunetele sacadate ale sirenei făcură să se cutremure pereţii interiori ai cabinei. Maşinal, Ganeşin ciuli urechea : două sunete scurte, apoi o întoarcere spre stînga. „O luăm înaintea cuiva..." O întîlnire cu un alt vas în largul mării tulbură întotdeauna inima unui marinar. Ganeşin sări în picioare şi se grăbi să-şi tragă cizmele.

De pe pasarelă, Şcitov şi secundul său zăriră pe bordul celuilalt vas o lumină roşie, iar deasupra luminii de pe catarg o altă lumină roşie, şi mai puternică.

— Este un dragor, rosti încet secundul. Iar ceea ce am văzut noi n-a fost lumina de la pupa, ci lumina circulară de pe catarg... Iată, însă, şi mai sus, un felinar tricolor.

— Văd, văd, răspunse Şcitov. Dar pe asta o vezi ?... Semnalizator de cart, vino aici !

Pe bordul vasului necunoscut, ce începuse să se desluşească în noapte, o mică luminiţă prinse a licări, semnalizînd. Licăririle scurte alternau cu mănunchiuri prelungi şi puternice de raze, care îţi sugerau un strigăt de alarmă.

— Ne cheamă, bombăni Şcitov. Oare ce s-o fi întîmplat ?

Trei scurte străfulgerări luminoase fură urmate de una lungă ; prin beznă zburau una după alta litere latine — vasul cerea ajutor.

Semnalizatorul, cu lanterna de semnalizare în mînă, sosi gîfîind pe pasarelă. Tot atunci urcă pe pasarelă și Ganeșin.

— Spune-i lui Sokolov să închidă aparatul, dădu ordin căpitanul.

În noaptea care domnea peste ocean cele două vase continuau să schimbe între ele semnale luminoase: „Ricovery, San-Francisco" — „Ametist. Vladivostok".

— Am un kilometru de cablu, îi zise Șcitov lui Ganeșin, li-l împrumut dacă le trebuie...

— Foarte bine! Hai să ne apropiem mai mult, poate putem să le fim de folos și cu altceva...

— Proiectorul la prova! ordonă Șcitov.

Coverta răsună de tropăit sprinten de picioare. Marinarii executau comanda. Puternicul proiector al vasului „Ametist" brăzdă prin întuneric un larg tunel de lumină. La capătul tunelului se vedea un vas scund, negru, cu coșul lăsat pe spate. „Mai bine să stea pe loc, mă apropii eu, se gîndi căpitanul. Nu știu cît de dibaci sînt ei." Proiectorul fu stins, semnalizatorul transmise cele cuvenite, apoi, „Ametist" își aprinse din nou lumina și începu să se apropie de „americani".

— Interesant! Sînt oceanografi ca și noi, exclamă Ganeșin. („Americanul" transmisese, prin semnale luminoase, că are pe bord o expediție oceanografică.) Ce-or fi pățit oare?

„Ametist" se apropie de vas, pe cît îi îngăduiau valurile, opri cu bordul spre el, iar Ganeșin — care cunoștea bine limba engleză — luă megafonul în mînă. Din cuvintele răspunsului, înăbușite de șuieratul vîntului și de plesniturile valurilor ce se spărgeau de bord, marinarii sovietici își dădură seama de tragedia celor întîmplate. De pe vas fusese coborîtă de mai multe ori, cu succes, o batisferă, construită de curînd pentru studierea marilor adîncimi. Din nefericire însă, la ultima coborîre, cablul de ridicare, împreună cu cel electric, s-au rupt, iar sfera de oțel a rămas pe fund, la aproximativ trei mii de metri — adîncimea maximă pentru care era prevăzută. Batisfera dispunea de un flotor cu parafină și, în cazul ruperii cablului, urma să iasă automat la suprafață, întrucît, nemaifiind alimentați de curent, electromagneții ei trebuiau să se desprindă de balastul de fier și astfel să îngăduie batisferei să se înalțe. De data asta însă, batis-

fera n-a mai ieşit. Iar înăuntru se aflau doi inşi : John Mills, inginerul care a construit-o, şi savantul-zoolog Norman Nurth. Prizonierii aveau o rezervă de aer pentru 60 de ore. Dar de 48 de ore vasul încerca de zor să dea de batisferă şi să o agaţe cu cîrlige (care urmau să se prindă în nişte scoabe special prevăzute). Dacă batisfera rămăsese intactă şi dacă cercetătorii erau în viaţă, nu mai aveau aer decît pentru douăsprezece ore...

Marinarii sovietici priveau tăcuţi de pe punte. O macara de pe vasul american îşi întindea mult peste bord braţul ei lung, arătînd parcă spre valurile care înghiţiseră sfera de oţel.

— Stau prost, Leonid Stepanovici, spuse încet Şcitov. Cum pot găsi ceva la o adîncime de 3 kilometri în largul mării ? Dacă n-ai coastă, n-ai nici un punct de reper... Pe cinstea mea, n-aş vrea să fiu în locul lor...

Încruntat, Ganeşin tăcea, privind mereu spre „Ricovery".

— Feodor Grigorievici, dă-mi te rog o şalupă, spuse el deodată.

Şcitov observă privirea lui severă şi hotărîtă.

Zărind şalupa care sălta pe valuri, americanii coborîră repede scara de frînghie. Pe punte, Ganeşin fu imediat înconjurat de cei de pe vas. Ochii lui calmi şi energici, care priveau de sub cozorocul chipiului militar, acoperit cu o glugă galbenă, atrăgeau privirile oamenilor istoviţi de luptă.

— Cine-i comandantul ? întrebă încet Ganeşin.

— Mă numesc Penland, sînt căpitanul vasului şi adjunctul comandantului, se prezentă americanul, care stătea în faţa lui Ganeşin. Comandantul se află acolo, arătă Penland spre mare.

— Permiteţi-mi să vă pun cîteva întrebări, continuă Ganeşin. Mă scuzaţi că am să fiu scurt. Trebuie să ne grăbim, dacă vrem...

— Doriţi să ne ajutaţi ? îl întrebă cineva cu glas înalt, răsunător.

— Da ! Nu mă întrerupeţi însă ! Vorbesc cu comandantul, adăugă sever Ganeşin.

— Vă ascult, răspunse repede căpitanul american.

— Cîte cabluri de dragaj aveţi pe navă ?

— Două.

— Ce lungime are cablul rămas la batisferă ?

— Din nenorocine, *sir*, cablul s-a rupt chiar lîngă locul unde era fixat de sferă. De căpătîiul de cablu nu avem cum ne agăța, singura posibilitate de agățare sînt scoabele sferei.

— Batisfera are instalație de radio ?

— Are, dar nu mai funcționează, fiind alimentată numai prin cablul electric.

— După calculele dumneavoastră, aerul care le-a mai rămas va ajunge încă pentru 12 ore ?

— Da, 12 cel mult 15 ore, dacă fac economie.

— M-da, situația este foarte serioasă. Și ce aveți de gînd să faceți ?

— Să continuăm căutarea cu aceleași mijloace ca și pînă acum. Deocamdată n-avem altceva de făcut. Am intrat în legătură cu unitățile noastre din golful MacDonald : trebuie să sosească două avioane de pe insula Agattu. Dimineață vor fi aici și vor aduce niște dispozitive perfecționate de agățare. Am chemat prin radio și un vas militar, echipat cu o dragă-indicatoare ; vom încerca să reperăm batisfera pe cale electromagnetică. Vasul este pe drum și vine cu viteză maximă, dar abia mîine va fi aici. Aceasta este de fapt ultima noastră speranță, încheie căpitanul Penland, coborînd vocea și apropiindu-se de Ganeșin. Mai erau aici două vase militare, care dragau împreună cu noi, au plecat însă în golful MacDonald.

— Vă mulțumesc, domnule căpitan. Sper să vă putem ajuta. Fiți bun și arătați-mi macaralele și dispozitivele dumneavoastră de ridicare.

Împreună cu Penland, Ganeșin coborî pe coverta spațioasă, unde, în jurul macaralei uriașe, se găseau îngrămădite mormane de clabluri. Becul electric, care se legăna împreună cu catargul, lumina coverta plină de cele mai variate obiecte.

— Eu cred, *sir*, că situația este desperată, spuse căpitanul Penland, imediat ce se depărtară de pasarelă. Gîndiți-vă și dumneavoastră ; se găsesc la o adîncime colosală în plină mare, și n-avem nici o posibilitate de a repera sau de a arunca vreo geamandură... Am făcut tot ce mi-a fost posibil. De patruzeci și opt de ore n-am părăsit coverta. Acolo, pe pasarelă, se găsește și soția lui Mills. Ea este hidrochimistul expediției noastre. N-am vrut să-mi exprim părerea în prezența ei.

Ganeşin îşi aduse aminte de întrebarea aceea, aproape ca un strigăt, auzită pe pasarelă.

— Nu cumva aceea care m-a întrebat ?

Căpitanul Penland îi răspunse afirmativ. Lui Ganeşin îi păru rău că a repezit-o pe cea care vorbise.

— Să căutăm să marcăm sectorul aproximativ unde s-ar putea găsi batisfera, continuă Ganeşin. V-aş fi îndatorat dacă mi-aţi da informaţii cît mai ample... Încă o întrebare, domnule căpitan, rosti Ganeşin, după cîteva clipe de tăcere, în care timp îşi făcu prudent drum pe coverta supraaglomerată. De ce oare cercetătorii dumneavoastră au scufundat batisfera tocmai aici, în largul mării ?

— Să vedeţi, aici fundul mai mult ca oriunde, abundă în stînci abrupte, iar rocile principale sînt dezgolite, fiind lipsite de aluviuni. Unul dintre scopurile cercetătorilor noştri este studierea rocilor principale din adîncul oceanului. Deocamdată, însă, n-au reuşit mare lucru.

Ganeşin nu răspunse nimic. Urcă uşor în fugă treptele pasarelei.

— Începem imediat să-i căutăm, spuse el, cînd ajunse sus. Mai întîi lansăm o geamandură...

— Cum, geamandură ? Aici ? se auziră îndată mai multe glasuri.

— Veţi vedea, zîmbi rezervat Ganeşin şi voi să ridice mîna, dar fu reţinut de o mînă fină, care-i atinse mîneca.

El se întoarse şi văzu nişte ochi enormi, ce străluceau intens şi care se uitau la el cu o insistenţă dureroasă.

— *Sir* căpitan, spuneţi-mi drept, există vreo speranţă pentru salvarea lor ? Credeţi că veţi putea face ceva ?

Ganeşin răspunse serios :

— Dacă batisfera a rămas intactă, atunci sînt speranţe.

— Dumnezeule ! exclamă americana.

Ganeşin o întrerupse însă cu blîndeţe :

— Iertaţi-mă, timpul nu ne aşteaptă. Apoi, adresîndu-se tuturor celor care se aflau pe pasarelă, zise : Vasul hidrografic sovietic „Ametist" va lua imediat măsuri de salvare. Asta, desigur, nu exclude munca dumneavoastră, dar pentru moment, dacă binevoiţi să aveţi încredere în noi, vă rog să îndepărtaţi vasul cîtăva vreme de locul scufundării batisferei. Dispunem de nişte aparate extrem de eficace în cazuri ca acela de faţă. Din păcate, însă, aparatul principal se află la Vladivostok. Voi cere să mi-l

trimită cu un avion rapid, dar mai înainte de cinci-şase ore nu va fi aici — distanţa este prea mare. Între timp vom căuta să dibuim batisfera şi să marcăm cu o geamandură locul unde se află. Asta va uşura foarte mult operaţiile noastre de salvare după ce va sosi avionul, cînd nu vom mai avea la dispoziţie decît 7 ore. De ridicarea batisferei va trebui să vă ocupaţi dumneavoastră, noi nu posedăm cabluri şi macarale atît de puternice. Asta ar fi tot. Semnalizaţi, vă rog, vasului nostru să stingă proiectorul şi aprindeţi-l pe al dumneavoastră. Eu mă întorc pe „Ametist".

În lumina proiectorului lui „Ricovery" vasul „Ametist", pe care pînă atunci nu-l putuseră observa din pricina luminii orbitoare, apăru în toată splendoarea lui, alb ca zăpada. Conturul fin al corpului său şi al suprastructurilor se îmbina armonios cu măreţia coşurilor înclinate spre spate — semn al puterii maşinilor.

— E un vas hidrografic ?! se minună căpitanul Penland. Parcă-i o lebădă !

Într-adevăr, nava albă, sclipind în lumină, aducea cu o lebădă uriaşă, care şi-a întins aripile pe apă înainte de a-şi lua zborul.

— Este un vas hidrografic militar, sublinie Ganeşin şi, ducînd mîna la cozoroc, coborî de pe pasarelă.

Şalupa porni în viteză de-a lungul largului tunel de lumină. Marinarii americani priveau tăcuţi în urma ei, buimăciţi puţin de apariţia lui Ganeşin şi de ordinele lui pline de siguranţă.

— Probabil că-i o persoană importantă la ei, *sir*, îşi dădu părerea secundul. Şi dacă va salva batisfera...

— Să sperăm că va izbuti, răspunse Penland. Dar priviţi vasul lor, ce frumuseţe !

Tăcerea se aşternu din nou pe „Ricovery", numai că starea de spirit se îmbunătăţise. Toată lumea era dispusă să creadă că această minunată navă albă, răsărită atît de surprinzător din noaptea oceanului, şi acest om cu ochii inteligenţi şi plini de hotărîre, care le-a întins prietenește o mînă de ajutor, vor putea într-adevăr să-i ajute.

Între timp, Ganeşin, fără să zăbovească, se îndreptă împreună cu Şcitov spre cabina radiotelegrafistului. Convertizorul începu să huruie şi luminile lămpilor de neon să licărească, lansînd indicativele peste nesfîrşita întindere a oceanului.

Păcănitu rile manipulatorului se auziră îndelung, pînă ce, în sfîrşit, radiotelegrafistul îşi întoarse faţa asudată către ofiţeri :

— Vladivostokul răspunde, anunţă el.

— Acum se va decide soarta celor doi bieţi oameni, spuse Ganeşin, întorcîndu-se către Şcitov. Sper că vom reuşi să-l găsim pe comandantul flotei... Dar dacă este plecat ?

Iarăşi păcăni manipulatorul telegrafistului, apoi, drept răspuns, se auzi ţăcănitul caracteristic aparatului Morse ; telegrafistul puse din nou mîna pe manipulator şi din nou Ganeşin ascultă încordat glasul sec şi sacadat al aparatului. Toţi aşteptau : şi marinarii de pe vasul care se legăna alături, şi cei doi prizonieri ai adîncurilor, închişi în carcera de fier, şi echipajul vasului „Ametist", care ardea de dorinţa să-i salveze pe americani...

De la statul-major primiră răspuns că amiralul este în larg pe vasul său. Şi iarăşi porniră să zboare în depărtări indicativele de apel ale puternicului post de emisie al vasului. Undeva, în spaţiu, ele găsiră antena vasului căutat.

— În sfîrşit ! răsuflă uşurat Ganeşin.

Aparatul transmise, ciocănind precis şi clar, rugămintea, apoi tăcu. După cîteva minute de aşteptare încordată, în zgomotul liniuţelor şi al punctelor, putură desluşi cuvintele : „Am dat ordin, vă doresc succes !"

Acum totul era simplu.

Şcitov îndreptă vasul spre capătul opus al sectorului în care se presupunea că se găseşte batisfera.

— Pregătiţi o geamandură de mare adîncime, două mii şapte sute de metri ; dădu ordin secundul.

Într-o clipă matrozii fixară în cîrlig şi aruncară peste bord un corp mat, de forma unei bombe de avion. Unul din ei trase de bandulă şi corpul eliberat din cîrlig dispăru, aproape fără nici un zgomot, în valurile verzui ale mării. La 15 minute şi 50 de secunde, după cronometrul secundului, deasupra valurilor răsări, în lumina proiectorului de pe „Ametist", un obiect uşor, care se deschise deodată ca o umbrelă ; mica umbrelă cu o cupolă albă se culcă pe apă. Vasul sovietic semnaliză celui american rugămintea de a se ţine pe ancora plutitoare şi de a opri motoarele.

— Vreau să evit orice rezonanţă cît de mică a elicelor lor, îi explică Ganeşin micimanului, instalîndu-se singur în faţa sondei acustice. Începu de îndată să manevreze fără grabă diferitele verniere de reglaj.

— Nu vă supăraţi... începu timid micimanul. Aveţi într-adevăr de gînd să reperaţi batisfera cu sonda acustică?

— Desigur. Nu ştii că încă înainte de război sondele acustice mai sensibile reperau vasele scufundate? De exemplu, sonda acustică a lui Hughes a desenat atît de precis cu econograful conturul vasului „Lusitania", încît s-au putut distinge chiar şi suprastructurile. Şi asta la o adîncime de peste 500 de metri... Dimensiunile batisferei, pe care mi le-au comunicat americanii, nu sînt desigur de comparat cu „Lusitania": sfera n-are decît 3 metri în diametru şi un flotor deasupra, ca o ciupercă, de 2 metri înălţime. Sonda noastră este însă mult mai sensibilă şi are refracţia polarizantă...

— Da, dar adîncimea? întrebă prudent micimanul.

— Dar precizia reglării? îi răspunse pe un ton glumeţ Ganeşin şi se aplecă din nou deasupra scalei, uitîndu-se mereu la linia profilurilor oceanografice.

Americanii urmăreau neîntrerupt cu privirile vasul sovietic, vedeau cum ba apărea în zona iluminată, ba dispărea din nou, arătînd cînd o lumină roşie, cînd una verde.

— Priviţi, aruncă geamanduri! exclamă secundul cînd, la al doilea viraj al vasului „Ametist", observă lîngă pupa lui „Ricovery", pe apă, o mică ciupercă albă, care se legăna.

— Au inventat pesemne un nou tip de geamanduri pentru mari adîncimi. Asemenea dispozitive s-au întrebuinţat demult, în războiul submarin şi totul depinde de rezistenţa bandulei. Ei au realizat, probabil, o bandulă foarte rezistentă. Asta-i tot, foarte simplu.

— Totul în lume-i foarte simplu, cînd ştii cum să-l faci! mormăi secundul, răspunzîndu-i căpitanului.

Ceas după ceas, nava cea albă nu înceta să brăzdeze mica porţiune a mării dintre cele patru geamanduri aşezate în cruce. Vîntul se mai liniştise, suprafaţa apei era acum uleioasă, netedă. În batisferă mai era aer pentru zece ore. Din nou deznădejdea groaznică începu să apese asupra vasului american. Nici unul însă dintre cei adunaţi pe covertă şi pe pasarelă, nu-şi desprindea ochii de pe

„Ametist", de parcă dorința lor fierbinte i-ar fi putut ajuta acestuia în căutările sale. Iată că din nou „Ametist" se întoarse, arătînd o lumină verde, și se îndreptă spre „Ricovery", pe marginea din stînga a suprafeței marcate de geamanduri. Vasul sovietic se apropia mereu, prova sa ascuțită creștea, încă o sută de metri... și din nou un viraj desperat spre nord. Deodată zgomotul abia perceptibil al motoarelor de pe „Ametist" încetă. În tăcerea nopții se auzi glasul căpitanului, care dădea o comandă. Printre cuvintele melodioase ale graiului rusesc, necunoscut lor, putură înțelege numai cuvîntul „geamandură".

— I-au găsit, i-au găsit ! strigă, tremurînd toată, soția inginerului Mills.

Pe vasul american începură discuții, dovadă a înviorării care-i cuprinsese pe oamenii frînți de oboseală. Și iată că de pe „Ametist", dîndu-le parcă aripi, răsună vocea cunoscută, care le anunța calm prin megafon :

— Batisfera a fost descoperită !

Cei cincizeci de oameni de pe coverta lui „Ricovery" răspunseră cu un strigăt de bucurie.

În camera hărților, Ganeșin își umplea pipa, închizînd pe jumătate ochii obosiți de încordare. În cele patru ore de căutări, banda ecografului se umpluse de o serie de curbe succesive, dar nici o ridicătură nu veni să tulbure linia profilului înregistrat. Vasul înainta încet de tot, și monotonia rezultatelor obținute adormea atenția ; de aceea vigilența trebuia menținută prin puterea voinței. În apropierea unei noi cotituri, creionul econografului, care pînă acum lunecase lin, săltă deodată, și o mică curbă se ridică puțin deasupra liniei drepte.

— Am găsit ! strigă bucuros Ganeșin.

Secundul se repezi pe pasarelă. Telegraful sună de două ori : „stop" și „înapoi". Șcitov strigă :

— Lansați o geamandură la două mii opt sute de metri !

Și bomba grea se prăbuși peste babord.

— Ura, am avut noroc ! exclamă Șcitov, felicitîndu-l pe inventator ceva mai tîrziu, cînd intră în camera hărților.

— Nu prea, răspunse obosit Ganeșin. Patru ore ne-am tot învîrtit... Timpu-i scurt. Și, totuși, abia de-acum înainte trebuie să așteptăm. Eu o să mă trîntesc puțin pe canapea, pînă sosește avionul.

În ușă apăru secundul.

— Americanii întreabă dacă n-ar fi bine să încerce chiar acum să agațe batisfera?

Șcitov se uită la Ganeșin. Fără să deschidă ochii, acesta răspunse :

— Desigur. În asemenea situații nu trebuie neglijată nici o șansă.

„Ametist" se îndepărtă de geamanduri, făcîndu-i loc vasului american. Oprindu-se la cîteva ancabluri mai încolo se legăna calm, de parcă s-ar fi odihnit. Și, într-adevăr, marinarii obosiți se retraseră în cabinele lor, iar ambii comandanți se culcară și ei în sala hărților. Numai matrozii de cart priveau vasul american. De acolo se auzeau zăgănitul macaralelor, șuieratul aburului și scîrțiitul cablurilor : americanii porniră din nou la acțiune, îmbărbătați de succesul marinarilor sovietici.

Ganeșin și Șcitov se treziră amîndoi deodată, auzind zgomot de avioane.

— Nu sînt ale noastre, spuse Șcitov.

Se lumină de ziuă. Umezeala și frigul pătrundeau sub haine, înviorîndu-l pe căpitan, care încă ar mai fi dormit. De pe pasarelă, marea părea neobișnuit de animată ; pe lîngă „Ricovery", două avioane se legănau, arătîndu-se cînd și cînd dintre valuri, iar puțin mai departe se vedeau două vase militare : un crucișător lung, cenușiu, cu o provă înaltă, și un vas scund de coastă.

— Crește populația, zîmbi Ganeșin. Curînd trebuie să sosească și ai noștri. Ia să mă duc pe la americani, să văd ce se mai aude.

De data asta, la apropierea șalupei se auziră strigăte de bun venit. Fețele oamenilor, ce-l întîmpinară pe Ganeșin, erau totuși triste și îngrijorate. De trei ore se căzneau să prindă batisfera, dar în zadar, nu reușiseră nici măcar s-o atingă cu cablul. Și pentru salvarea celor aflați pe fundul oceanului nu le mai rămîneau decît șapte ore.

— Vasul cu draga-indicatoare n-a sosit încă, îi spuse lui Ganeșin căpitanul Penland, dar prezența lui nu mai este atît de necesară, acum, după splendida dumneavoastră intervenție. Dar cum să apuci batisfera la blestemata asta de adîncime? Cablurile deviază... probabil că sînt curenți în straturile adînci ale apei. Geamandura doar nu indică chiar locul precis...

— Desigur, s-ar putea să devieze, zise Ganeşin, întorcînd capul spre soţia lui Mills, care tocmai se apropia de el.

Se întoarse spre ea şi duse mîna la chipiu. Ochii americanei, cu sprîncenele strînse de durere, exprimau atîta speranţă, încît Ganeşin se simţi parcă vinovat.

— N-am stat o clipă... lacrimile şi durerea se simţeau în cuvintele tinerei femei. Această groaznică adîncime este însă mai tare ca noi. Nu mi-a mai rămas nădejdea decît în intervenţia dumitale... Ea răsuflă cu greu. Pe cînd oare aşteptaţi sosirea avionului dumneavoastră ?

Ganeşin ridică mîna ca să se uite la ceas, dar rămase încremenit o clipă şi deodată strigă vesel :

— Avionul ? A şi sosit.

Toţi priviră în sus. Avionul, pe care nu-l auziseră pîn-acum din cauza zgomotului macaralei, cobora vertiginos, zguduind cerul şi marea cu huruitul motoarelor lui. „Vine în picaj ca să cîştige timp", se gîndi Ganeşin.

Maşina îngustă, purtată de aripi înalte, stîrni un nor de stropi, se întoarse, apoi începu să se legene cuminte şi liniştită alături de „Ametist". Pîcla dimineţii, speriată parcă de avion, începu să se destrame. Bolta de azur se răsfira tot mai largă. Soarele îşi juca razele pe valurile grele, uleioase, luminînd corpul vasului orbitor de alb şi făcînd să sclipească alămurile bine lustruite.

Ganeşin îşi mută privirea de la avion spre „Ametist" şi, zîmbind, le spuse americanilor :

— Acum vom vedea batisfera !

Înăbuşindu-şi o exclamaţie, femeia făcu un pas spre Ganeşin. Acesta, ghicindu-i gîndurile, adăugă :

— Dacă doriţi, puteţi veni cu mine... Plecăm imediat.

Ganeşin îl rugă pe căpitanul Penland să aştepte pînă va fi instalat televizorul, iar imediat ce va fi găsită batisfera, să se apropie de vasul sovietic şi să acţioneze după semnalizările lui.

Între timp, pe „Ametist" mecanicul-şef le vorbea mecanicilor şi instalatorilor :

— De rapiditatea cu care veţi desfăşura lucrările de instalare a maşinii aduse depinde salvarea celor doi oameni, care mai au aer numai pentru şase ore.

— Eu am lucrat ca scafandru şi înţeleg ce înseamnă să scoţi o gîgîlice ca asta de la o adîncime de trei kilo-

metri, răspunse unul dintre mecanici. Cred, totuşi, că pînă la urmă vom izbuti...

Căpitanul Şcitov nu se arătă surprins de apariţia musafirei. O invitară în camera hărţilor, iar Şcitov ordonă micimanului, care cunoştea limba engleză, s-o însoţească. Soţia inginerului Mills asculta distrată explicaţiile micimanului şi se uita mereu prin hubloul cabinei, de unde se putea vedea munca clocotitoare de pe covertă; acolo se înşurubau nişte postamente, se trăgeau cabluri şi se descărcau din avion nişte lăzi.

Cînd Ganeşin intră pentru un moment în cabină, tînăra femeie alergă spre el:

— Vă rog să mă scuzaţi, dar aparatul dumneavoastră mi se pare atît de complicat... Dacă n-o să aibă timp să-l asambleze?... Doar... şi în tăcere arătă spre pendula mare de pe perete.

— Mai avem şase ore şi jumătate la dispoziţia noastră, răspunse Ganeşin. Aparatul este într-adevăr complicat, dar marinarii noştri, dacă vor, pot face în timp record acest lucru, care, nu contest, este neînchipuit de greu. Şi ei vor!... Vă rog să aveţi toată încrederea în marinarii noştri, doamnă Mills.

Şi din nou începu chinul aşteptării. Dacă ar putea cel puţin să ajute la instalarea acestui aparat misterios... Deodată, un vuiet puternic o asurzi. Pentru nervii zdruncinaţi a tinerei femei asta era prea mult.

— Dumnezeule, ce a mai fost şi asta? gemu ea şi, istovită, se rezemă de perete.

— Sirena... Într-adevăr! Sirena noastră e foarte puternică, îi explică micimanul cu un aer serios. „Ametist" dă semnalul că aparatul a fost instalat şi că cercetările încep.

Micimanul nu greşise. Într-adevăr, imediat se ivi Şcitov, care o invită pe soţia lui Mills să coboare. Televizorul fusese instalat provizoriu într-un laborator întunecos. Partea ce urma să fie cufundată în adîncul mării se legăna atîrnînd de un braţ de macara, întins în afară peste bordul vasului, iar mosorul uriaş al cablului era fixat lîngă macara. Vasul înainta încet spre geamandura care marca locul batisferei.

— Începem coborîrea? îl întrebă Şcitov pe Ganeşin, care apăruse pe covertă.

— Cred că e timpul.

— Nu ți-e teamă?

— De ce mi-ar fi?

— Mai știi... Aparatul abia a fost asamblat, montat în grabă... Și dacă dă greș? Uite, pînă și eu sînt emoționat...

— Nu, aparatul a mai fost încercat și experimentat de atîtea alte ori! Coboară-l cu curaj, cît mai repede!...

Obiectivul televizorului dispăru în valuri, iar cablul se desfășură încă mult timp de pe mosor, pînă ce „ochiul" minunat ajunse, în sfîrșit, la adîncimea necesară. Cablul fu apoi atașat la un amortizor, care atenua balansul vasului și în clipa aceea, în întunericul laboratorului, Ganeșin făcu contactul. Soția lui Mills, pierdută de emoție, se uita la placa ovală a ecranului, care deodată se acoperi cu o lumină transparentă, pătrunsă de o strălucire albăstruie. Ganeșin îi aruncă lui Șcitov cîteva cuvinte scurte, de neînțeles pentru americană, iar Șcitov transmise comanda mai departe, pe covertă, oamenilor de la macara.

În momentul în care televizorul ajunse la o înălțime de cincisprezece metri deasupra fundului mării, Ganeșin apăsă pe cei doi butoni albi ce se aflau la dreapta ecranului. Acolo, în adîncime, niște elice mici intrară în funcțiune, întorcînd încet aparatul. În lumina albăstruie a ecranului săgeta o umbră neagră și, deodată, deveni clar că au în față transparenta apă abisală, în care mîlul fin al depunerilor plutea ca un roi de minuscule puncte argintii, reflectîndu-se și difuzînd lumina. Pe ecranul televizorului, aspectul fundului oceanic era extraordinar. Probabil că nici chiar pe un om care ar nimeri pe o altă planetă nu l-ar uimi în asemenea măsură cele văzute. Ganeșin însă, care din experiențele anterioare ale „ochiului" său era obișnuit cu priveliștea acelor adîncimi, își manevra cu atenție aparatul. Cocoașa neagră din stînga, învăluită ușor în nori de apă tulbure, era doar o proeminență stîncoasă. Mai departe, spre nord, fundul mării cobora puțin: reflexul său roșiatic se înclina pe ecran, dispărînd într-un loc, retezat de aceeași strălucire albastră-argintie.

Manipulînd diferite butoane, Ganeșin schimba limita imaginii pronunțate și în același timp rotea încet aparatul, pentru a schimba imaginea de pe ecran. La început, în depărtare apăru un perete negru, care, sub lumina

mărită a proiectorului, căpătă o nuanţă roşiatică, apoi începură să se vadă şi detaliile : o uriaşă crăpătură cotită, o ieşitură bombată... Dar televizorul fu întors, şi stîncile sumbre dispărură în albăstrimea strălucitoare a luminii proiectate. În fundul ecranului apărură nişte dinţi ascuţiţi, care păreau că se apropie pe măsură ce imaginea devenea mai clară, dar în acelaşi timp buza lor se pierdea în întunecimea neagră-albăstruie a fundalului.

— Limita de luminare, explică Ganeşin, este de aproximativ un kilometru.

Vîrfurile lanţului stîncos se înălţau sumbre, abia distingîndu-se în întunericul veşnic al lumii submarine. Televizorul făcu un cerc complet — pretutindeni se întindea fundul stîncos, deluros, acoperit de stratul de mîl, care în razele proiectorului strălucea ca o pulbere de aluminiu. Aveai senzaţia că ceva duşmănos pîndea din întunericul de nepătruns ce înconjura cîmpul vizual al televizorului. Era o lume ameninţătoare a tăcerii, a beznei, a frigului, o lume stranie, neclintită, neschimbătoare, lipsită de speranţă şi de frumuseţe.

Nu se vedea nicăieri nici urmă de batisferă. „Să fi greşit oare atît de mult cu aşezarea geamandurilor ? se gîndi o clipă Ganeşin. Cu jumătate de kilometru ?! Doar e clar, ea ar trebui să se afle în această adîncitură !" Ganeşin începu să încline obiectivul aparatului. Deodată o pată neagră, neclară, apăru la baza ecranului. Ganeşin răsuci repede un buton. Pata se deplasă spre centru, se apropie şi se lungi, luînd contururi tot mai precise. Culoarea neagră prinse din nou o nuanţă roşiatică... Tînăra femeie din spatele lui Ganeşin scoase un strigăt slab, pe care şi-l înăbuşi, punîndu-şi mîna la gură. Un aparat de formă ovală zăcea înclinat în centrul ecranului, care devenise acum ca un geam transparent. Imaginea era atît de clară, încît se putea distinge perfect bucata de cablu rupt, ce atîrna de sus, urechile groase ale scoabelor de salvare şi reflexul luminii pe hubloul care, asemenea unui ochi misterios, strălucitor, de culoare sîngerie, privea parcă spre marinari.

— Batisfera este prevăzută cu hublouri pe toate patru laturile, nu-i aşa ? o întrebă Ganeşin pe soţia lui Mills. Înseamnă că ei ne văd. Acum principalul e să

aflăm dacă mai sînt în viaţă... Ganeşin rectifică în grabă... să încercăm să intrăm în legătură cu ei.

El umblă la tablou şi apăsă pe un buton. Concomitent cu mişcările degetelor sale, ecranul se stingea şi se aprindea din nou. Stingînd şi aprinzînd proiectorul, Ganeşin transmitea în hubloul batisferei semnale luminoase Morse. După ce repetă de mai multe ori aceeaşi întrebare, Ganeşin stinse lumina şi încremeni în aşteptarea răspunsului. Toţi cei prezenţi în cabina strîmtă îşi reţinură răsuflarea, stăpînindu-şi emoţia minutului hotărîtor. Minutul trecu, ecranul rămase însă întunecat. Încet şi sinistru trecu şi al doilea minut, cînd, deodată, în întunecimea ecranului apăru o luminiţă azurie: aceasta se stinse şi se aprinse din nou, tot mai tare, învăluită într-o aureolă albastră — era răspunsul mut, trimis de pe fundul oceanului.

— Trăiesc! Transmiteţi imediat lui „Ricovery" să vină cît mai repede, ca să agaţe batisfera! strigă fericit Ganeşin. Lumina albastră continua să clipească, semnalizînd. Spun că... se întoarse Ganeşin prin întuneric spre soţia lui Mills, dar auzi numai un suspin şi zgomotul unei căzături înăbuşite.

— Duceţi-o în cabină şi chemaţi doctorul! ordonă Şcitov oamenilor care erau în apropiere. Biata de ea! N-a suportat emoţia. Aproape trei zile şi trei nopţi... Ei, ce se aude? se adresă el lui Ganeşin.

— Amîndoi sînt în viaţă, economisesc oxigenul la maximum posibil, dar spun că mai mult de două ore nu pot rezista... Batisfera e în bună stare, nu s-a desprins însă balastul... citi Ganeşin fulgerările de lumină ce apăreau pe ecran. „Nu înţelegem cum"... Nu-i nimic, o să înţelegeţi, răspunse cu voce tare Ganeşin, de parcă cei din fundul oceanului i-ar fi putut auzi, şi în aceeaşi clipă răsună sirena vasului american.

Scufundarea cablurilor cu dispozitivele de prindere începuse. Aureola albastră de pe ecran se stinse şi imediat proiectorul televizorului începu să clipească. Ganeşin transmise oamenilor închişi în batisferă ce măsuri au fost luate pentru salvarea lor.

Trecu încă o oră de necontenită observare prin fereastra televizorului. Fluierăturile, strigătele la megafon, zgomotul maşinilor vasului american, şuierul aburului şi huruitul macaralelor răsunau deasupra mării. Oamenilor

din batisferă însă nu le mai rămăsese decît o oră din viaţă — 60 de minute — după ce aproape 60 de ore, o sută de oameni s-au zbătut fără succes să-i scape din ghearele morţii.

Victoria însă sosi deodată şi pe nesimţite. După îndrumările lui Ganeşin, gheara uriaşă, care cobora de pe „Ricovery", prinse una din scoabele laterale. Sirena de pe „Ametist" răcni puternic şi în aceeaşi clipă mecanicul macaralei de pe „Ricovery" schimbă cuplajul pentru mersul înapoi. Cablul enorm, gros cît mîna, începu să iasă din apă, tamburul scrîşni din pricina efortului ; cablul flexibil de oţel, împletit din două sute douăzeci şi două de fire de sîrmă, cîntărea, împreună cu batisfera, şaizeci de tone — de trei ori mai mult decît sarcina utilă maximă.

Cablul rezistă însă. În lumina albastră a ecranului, batisfera se legănă, se îndreptă, se urni din loc şi, încet-încet, începu să urce. Rotind obiectivul televizorului, Ganeşin urmări cîtva timp mişcările batisferei, pînă ce aceasta dispăru. Închise apoi contactul, aprinse lumina în laborator şi aşteptă puţin să i se obişnuiască ochii. Apoi ieşi pe covertă : televizorul îşi îndeplinise misiunea. Toată atenţia era acum concentrată asupra macaralei de pe „Ricovery", care ridica încet, din adîncuri, o greutate atît de mare. Căpitanul Penland privea necontenit cablul, care se înfăşura regulat pe tambur, calculînd mereu în minte viteza ridicării ; rămăseseră numai 40 de minute pînă la termenul fatal. „Nu vom izbuti să-i scoatem la timp, se vor sufoca..."

Luînd asupra lui un risc extraordinar, Penland ordonă să se mărească viteza de ridicare. Într-o linişte încordată, macaraua prinse să bocăne mai des, iar tamburul să se învîrtească mai repede. Mai trecură cîteva minute. Deodată şuieratul ascuţit al aburului întrerupse zgomotul monoton al macaralei. Tamburul se învîrti cu repeziciune de mai multe ori, pînă ce mecanicul, care îngălbenise într-o clipă, mută maneta la „stop". „Cablul"... strigă cineva, înspăimîntat. Groaza îi cuprinse pe oameni de pe amîndouă vasele, ţintuindu-i pe loc. În clipa următoare, ca la o comandă, toţi se aplecară, privind peste bord. Sudori reci îl trecură pe Penland, gura i se uscă, gîndurile i se răvăşiră. Nu mai era în stare să dea nici o comandă şi nici n-ar fi ştiut ce să ordone. Deodată, însă,

din valurile ce se legănau încet, apăru un uriaş corp albastru, de formă ovală, care dispăru imediat într-o cascadă de stropi, pentru ca peste o clipă să se legene lin în mijlocul unei jerbe albe de spumă.

Balastul batisferei se desprinsese brusc, iar batisfera, smucindu-se în sus, scăpase povara cablului, care-şi desfăcuse automat gheara. Oamenii izbucniră în strigăte de bucurie, acoperite îndată de mugetul puternic al sirenelor. Cele patru vase trimiteau de-a lungul şi de-a latul oceanului vestea unei noi victorii a minţii şi a voinţei omeneşti.

Cu picioarele bine înfipte pe podeaua covertei, Ganeşin stătea cu privirile aţintite asupra batisferei pe care o salvase. Şcitov îi puse mîna grea pe umăr :

— Leonid Stepanovici, îi spuse el, amiralul întreabă care mai este situaţia.

— Vin îndată ! Dă te rog ordin să fie urcat televizorul. Musafira noastră ce mai face ?

— Am trimis-o înapoi pe „Ricovery", unde prezenţa ei este mai necesară, răspunse zîmbind Şcitov. Se uita sărăcuţa în toate părţile, te căuta pe dumneata, pesemne ca să-ţi mulţumească.

Ganeşin dădu uşor din mînă şi se îndreptă spre cabina radiotelegrafistului. Între timp, batisfera fusese remorcată de „Ricovery". Cînd Ganeşin ieşi din cabină, Şcitov se apropie de el :

— Uite ce aş vrea să-ţi spun, începu cu gravitate Şcitov. E vorba de televizorul dumitale... Recunosc că l-am subestimat...

Ultimele lui cuvinte fură acoperite de un uruit de motoare. Avionul sovietic îşi luă zborul.

Ganeşin strînse cu putere mîna pe care i-o întinse prietenul său.

— Acum ce facem ? întrebă Şcitov.

— Cum, ce facem !? se miră Ganeşin. Terminăm cu ridicarea televizorului şi ne vedem de drum.

— Dar la ei nu te duci ?! exclamă căpitanul. Am dat ordin să nu se urce şalupa.

— Nu, nu mă duc.

— Asta-i bună ! Oare nu te interesează să-i vezi pe cei salvaţi ? Doar şi ei sînt oceanografi, studiază fundul mării...

— Desigur că ar fi foarte interesant, dar mă înțelegi... Ganeșin se strîmbă în glumă. O să înceapă cu mulțumirile... Soția inginerului mă privea cu niște ochi de parcă... Mai bine să dăm drumul la mașini și să ne vedem de treabă.

Cei de pe vasul expediției americane, preocupați cu toții de ridicarea și deschiderea batisferei, nici nu observară că vasul sovietic și-a ridicat șalupa și televizorul. Comandantul navei „Ametist" se interesă de starea sănătății celor salvați, primi răspunsul că sînt slăbiți, dar în afara oricărui pericol; apoi nava porni, mărind treptat viteza. Americanii se uitau cu nedumerire la manevrele vasului „Ametist" și numai în momentul cînd pe funga [1] vasului sovietic începu să fîlfîie tradiționalul pavilion de bun rămas, înțeleseră despre ce-i vorba. Semnalizatorul de pe „Ricovery" începu să agite desperat fanioanele. „Ametist" însă mări viteza, sunînd din puternica-i sirenă, în timp ce marinarii, care fluturau beretele trimiteau ultimul lor salut prietenesc. Cercetătorii salvați, ofițerii și echipajul, ca un singur om, priveau în urma navei albe, care se vedea tot mai mică, și mai mică în depărtarea însorită. Deodată un bubuit puternic de tunuri răsună deasupra valurilor verzi ale oceanului; crucișătorul american trimitea salutul său vasului „Ametist", care se depărta. Bubuiturile tunurilor se repetară multă vreme. Drept răspuns, pe „Ametist" se înălță pavilionul american cu stele și dungi.

Continuîndu-și drumul, ca și cînd nu s-ar fi întîmplat nimic, vasul sovietic înainta în zgomotul elicelor, care-i deschideau drum prin valurile Pacificului. Ganeșin supraveghea demontarea televizorului și visa la un pat moale; salvarea batisferei americane îi ceruse un mare efort. De pe pasarelă se auzi vocea lui Șcitov:

— Leonid Stepanovici, vino, te rog, pînă aici. Ești chemat de americani.

Americanii îl chemau pe „Ametist" prin radio direct, fără indicative; numele pietrei prețioase răsuna cu insistență în eter. Aparatul de radio ciocănea cuvinte frumoase de mulțumire și transmitea rugămintea de a comunica numele comandantului care condusese acțiunea de salvare; americanii își exprimau admirația față de

[1] Fungă — parîmă, cu ajutorul căreia se ridică velele. (n.r.).

munca exemplară a marinarilor ruşi şi faţă de minunata invenţie. În ţăcănitul sec al staţiei de radio de pe „Ricovery" se amestecară deodată păcăniturile tari ale unui alt semnal de apel cu indicativele navei „Ametist", lansat de staţia de radio a noului cuirasat sovietic, pe care se afla amiralul. Radiotelegrafistul recepţionă, iar Ganeşin ascultă semnalele clare, care transmiteau salutări expediţiei americane şi felicitări echipajului de pe „Ametist". Amiralul îl felicita îndeosebi pe Ganeşin, exprimîndu-i mulţumirile lui. După ce-i răspunse comandantului flotei, Ganeşin ordonă radiotelegrafistului :

— Transmite lui „Ricovery", pentru şeful expediţiei oceanografice americane Mills : „Comandantul flotei sovietice din Oceanul Pacific v-a transmis adineauri felicitări cu prilejul salvării şi urări pentru viitoare succese în munca dumneavoastră eroică".

Cinci minute mai tîrziu, Ganeşin dormea dus în cabina lui.

*
* *

Ploaia de toamnă se revărsa în şiroaie nesfîrşite asupra Vladivostokului, biciuind geamurile ferestrei înalte a biroului lui Ganeşin. El recitea — pentru a răspunde — scrisoarea primită din partea celor doi savanţi americani salvaţi de el cu o lună şi jumătate în urmă. Oameni isteţi, savanţii adresaseră scrisoarea comandantului flotei, cu rugămintea de a o retransmite lui Ganeşin : îşi dăduseră seama că nu va constitui o greutate pentru amiral să-l găsească pe salvatorul lor.

„Numai acela care a trăit în deznădejde timp de 60 de ore pe fundul inaccesibil al oceanului poate să înţeleagă tot ce-aţi făcut pentru noi, scriau savanţii. Ne-am căznit ore în şir să desprindem, cu ajutorul presei helicoidale, balastul ce se lipise ca o ventuză de batisfera noastră ; sufocaţi şi acoperiţi de năduşeală, munceam în frigul glacial al batisferei. Nimeni nu-şi poate închipui prin cîte am trecut. Ajunsesem într-o stare de indiferenţă tîmpă faţă de soarta inevitabilă, cînd am zărit lumina în hublouri şi am înţeles semnalele dumneavoastră. Din acea clipă de neuitat noi trăim cu credinţa nestrămutată în forţa nemărginită a omului, în

viitorul lui luminos, ne-am convins că nu există singurătate nici chiar în cele mai îndrăznețe cercetări..."

După ce reciti scrisoarea, Ganeșin începu să scrie răspunsul :

«La întrebarea cum de am ajuns la asemenea rezultate în cucerirea adîncurilor oceanului, îmi este foarte greu să răspund. Este posibil ca aceste rezultate să nu constituie altceva decît urmarea firească a unei juste orientări în îndeplinirea sarcinilor date și bineînțeles și a uriașelor posibilități puse la dispoziția mea. Prima idee mi-a fost dată de un bătrîn savant al nostru, care, cu cîțiva ani în urmă, ne chema pe noi, marinarii, să ajutăm știința să găsească „ochi" și „mîini" cu care să se poată vedea și opera pe fundul mării. Tot el ne-a arătat ce poate fi capabil să facă omul în lupta lui cu marea, vorbindu-ne despre extraordinarul atol Fakaofo. Restul mi l-a pus la dispoziție țara mea.

Eu n-am făcut altceva decît să dezvolt ideea, și, pentru a-l scuti deocamdată pe om să coboare în străfundurile mării, l-am înlocuit cu un aparat care n-are nevoie de aer și nu se teme de îngrozitoarea presiune a apei. Așa a luat ființă televizorul meu — „ochiul" — și tot așa se vor naște aparatele mele de foraj pentru scoaterea rocilor principale — acele „mîini", care pot fi întinse fără risc pînă în adîncul apelor. Aduceți-vă aminte de animalele din abisuri. Unele dintre ele au ochii plasați pe niște prelungiri ; iată ce mi-a sugerat ideea să folosesc televizorul meu...»

Ganeșin continuă un timp să mai scrie, apoi căzu pe gînduri și termină grăbit scrisoarea : „De aceea socot că mulțumirile dumneavoastră trebuie adresate nu mie, personal, ci țării mele, poporului meu. Sprijinul, ajutorul guvernului, al întregului colectiv al flotei, al atîtor colaboratori, de la savant pînă la lăcătușul cel mai simplu, într-un cuvînt, tot ce reprezintă pentru mine patria mea, m-au adus la aceste realizări. Pentru noi, însă, aceasta reprezintă de-abia un început, pe care-l vom continua mereu..."

Ganeșin își termină scrisoarea, se ridică de pe scaun și se apropie de fereastră. Pe geamuri se scurgea apa ploii, prin care se întrezărea vag în depărtare un promontoriu acoperit de stejari.

Aerul șuieră puternic, slăbind strînsoarea frînelor, și țăcănitul măsurat al roților se transformă curînd într-un huruit neîntrerupt. Dincolo de fereastra vagonului se ridică un nor de zăpadă.

Convorbirea se întrerupse și locotenent-colonelul privi pe fereastra înroșită de razele apusului de soare. Trenul gonea tot mai repede, ducîndu-și călătorii spre noi lupte, spre o soartă nouă în acest început de an, anul 1943.

Unul dintre călători, un ofițer din marina militară, ieși pe culoar și se așeză pe o strapontină. Gîndul îi zbură la greutățile inevitabile ale războiului,-care-și pusese peste toate pecetea grea.

Lîngă el se opri unul din vecinii de compartiment, un maior de artilerie, tînăr și înalt. De cum îl văzuse, marinarul rămăsese uimit de energia reținută care radia din întreaga făptură zveltă și vioaie a maiorului. Ochii, care păreau de o culoare deosebit de deschisă pe fața-i arsă de soare, erau uimitor de liniștiți, dar în adîncul lor străluceau de o puternică lumină interioară, în care marinarul, cu tot calmul imperturbabil al maiorului, știuse să descifreze o fierbinte dragoste de viață.

Maiorul întinse mîna ofițerului de marină.

— Numele meu e Lebedev. Am ascultat discuția dumitale cu vecinii de compartiment și am auzit cum te-au atacat. Mi-a plăcut că susții dreptul omului la bucurie. Cred totuși că oponenții dumitale au dreptate, deși, bineînțeles, dreptate ai și dumneata. Asta-i dialectica vieții, ce să-i faci! Astăzi sentimentul bucuriei e mai rar decît celelalte sentimente... Mai ales, pentru că bucuria omului depinde cîteodată de lucruri cu totul inexplicabile la prima vedere. Și după o oarecare șovăire adăugă: Am

să-ți povestesc o întîmplare ciudată, în care mi-a fost dat să fiu unul din personajele principale, și asta nu de mult.

Se-ntunecase. Intrară în compartiment și-și ocupară locurile. Storurile trase pînă jos dădeau compartimentului slab luminat de un singur bec o căldură intimă. Marinarul se întinse pe patul de sus și se porni să asculte povestirea maiorului. Cele auzite distonau atît de mult cu lumea care-l înconjura, încît din cînd în cînd conștiința i se dedubla parcă, luîndu-și zborul spre ținuturile însorite, atît de îndepărtate, de necuprins...

— Am fost mobilizat la trei luni după izbucnirea războiului, își începu povestirea maiorul Lebedev. Drumul greu al retragerii l-am făcut în lupte neîntrerupte. Timp de șase luni, schijele de obuz și gloanțele dușmanului m-au ocolit. Dar ce să mai povestesc prin cîte am trecut !... Pînă la război fusesem geolog, un îndrăgostit de natura sălbatică, un visător. Războiul, această grea încercare pentru o fire liniștită, cu distrugerile lui, cu bestialitatea hoardelor cotropitoare care au călcat pămîntul patriei mele, era cît pe aci să mă frîngă. Am învins totuși această slăbiciune și în curînd m-am călit, la fel cu sutele și miile de tovarăși de luptă. Aveam impresia că m-am lăsat de visare pentru totdeauna. Devenii aspru, întunecat. În suflet îmi rămăsese un gol, un gol greu, care se împlinea doar în luptele cu dușmanul, doar în atacurile reușite ale bateriilor mele.

În martie am fost grav rănit și am plecat de pe front pentru cîteva luni. După ce mi s-a făcut un tratament la spital, am obținut un concediu și am fost trimis la odihnă într-un sanatoriu din Asia Centrală. Am protestat, căutînd să dovedesc necesitatea de a fi trimis de îndată pe front, am declarat că sînt singur, că n-am pe nimeni, dar nu mi-a folosit la nimic.

Într-un cuvînt, la sfîrșitul lui iulie 1942, m-am trezit într-un tren care gonea prin întinsul stepei kazahe spre soarele fierbinte al Asiei Centrale.

Stăteam deseori noaptea la geamul deschis al compartimentului. Vîntul uscat și proaspăt, încărcat cu miresme de pelin, îmi răcorea plăcut fruntea. Întunericul ce se lăsa ușor peste stepă sublinia singurătatea străveche a cîmpiei. Dar eu... întreaga mea făptură era acolo, departe, în vest.

Liniştea seculară a naturii îşi făcu totuşi efectul, şi după o săptămînă de drum începui să mă destind puţin şi, ceea ce e mai important, începui să privesc cu mai multă atenţie la lumea înconjurătoare.

După Arîs, în vagonul încins de soare, zăpuşeala zilei deveni chinuitoare şi m-am bucurat nespus cînd am coborît în sfîrşit din tren, în puterea nopţii, într-o mică gară. Autobuzul sanatoriului trebuia să sosească abia dimineaţa. Nu-mi venea să părăsesc răcoarea blîndă a nopţii sudice, ca să dorm în sala de aşteptare. M-am aşezat deci pe geamantan lîngă un stîlp de felinar şi respirînd adînc adierea nopţii, priveam în jurul meu. Trenul nu plecase încă. Pasagerii se plimbau pe pietrişul scîrţîitor al peronului, la lumina felinarelor. Îmi aprinsesem o ţigară şi priveam călătorii.

O fată tînără, care trecuse de cîteva ori prin faţa mea pe peron, îmi atrase atenţia prin îmbinarea plăcută dintre verdele rochiei, faţa bronzată şi părul blond deschis, aproape cenuşiu.

Era în ea ceva care o detaşa din mulţime. Ţin minte şi acum prima impresie ce mi-a făcut : era poate prospeţimea plină de bucurie care-i învăluia întreaga făptură.

Căuta desigur pe cineva şi iat-o că se opri, îşi scutură părul scurt şi, ridicîndu-şi spre felinar faţa rotundă, schiţă un gest de supărare care mi se păru plin de haz. Simţindu-mi privirea aţintită asupra ei, fata mă privi cu o căutătură deschisă, se-ntoarse şi porni înapoi.

Trenul plecă. Luminiţa roşie a ultimului vagon se pierdu printre movilele întunecate ; felinarele din gară se stinseră, rămînînd să ardă numai două. Am mai stat o vreme pe geamantan în întunericul gării, peste care se lăsase liniştea. Pentru prima oară, după o vreme îndelungată, simţeam că-mi coboară-n suflet o linişte binefăcătoare. Era poate efectul întunericului răcoros din jurul meu sau poate sentimentul de necuprins al stepei peste care se lăsase noaptea.

Mi se făcu frig şi mă îndreptai fără prea mare plăcere spre sala de aşteptare. Încăperea foarte mică era abia luminată. În colţul rezervat răniţilor, despărţit de restul sălii printr-o îngrăditură joasă de lemn, nu era nimeni. Prin fereastra deschisă vîntul intra nestingherit. M-am întins pe o bancă, dar n-aveam chef de dor-

mit. În semiîntunericul sălii răsunară deodată niște pași ușori. M-am întors și am recunoscut-o pe fata de pe peron. Ea privi băncile ocupate de uzbeci adormiți și se apropie nehotărîtă de colțul unde mă aflam eu. M-am ridicat în întîmpinarea ei și am poftit-o să ia loc pe banca liberă. Fata îmi mulțumi și se așeză pe bancă, dîndu-și capul pe spate și lipindu-și strîns genunchii. Acum, gara aceasta pierdută în stepă era parcă mai puțin pustie. Se părea că fata nu avea de gînd să doarmă. M-am hotărît să-i adresez cîteva întrebări obișnuite între călători, la care ea îmi răspunse scurt și oarecum în silă. Totuși, încetul cu încetul intrarăm în vorbă. Tatiana Nikolaevna, sau mai pe scurt Tania, era aspirantă a Institutului de limbi orientale din Taşkent și însoțea într-o expediție pe un vestit profesor arheolog. Profesorul studia ruinele unui străvechi observator astronomic, construit aproximativ acum o mie de ani, la poalele unui munte, la vreo două sute de kilometri de gară. În atribuțiile Taniei intra reconstituirea și traducerea vechilor inscripții arabe, care se găseau uneori săpate pe ziduri și pe pietrele ruinelor.

— Nu ți se pare caraghios, acum cînd vii de pe front, după această... șopti ea, și-mi atinse ușurel mîna care atîrna legată de gît. Nu ți se pare caraghios că oamenii se ocupă astăzi cu asemenea lucruri?

Mă privea stînjenită.

— Nu, Tania, obiectai eu. Sînt geolog de meserie și cred în chemarea înaltă a științei. Și apoi asta înseamnă că eu și tovarășii mei ne apărăm bine țara, de vreme ce voi vă puteți ocupa de munca voastră, atît de străină de război.

— Așadar, asta-i părerea dumitale! zîmbi Tania și tăcu, căzînd pe gînduri.

— Spuneai că observatorul este departe, în stepă. Atunci cum de-ai nimerit în gara noastră? înnodai eu firul întrerupt al discuției.

Tania îmi povesti destul de amănunțit despre expediția de cercetare a străvechiului observator. Membrii expediției erau destul de puțini la număr: profesorul, Tania și fratele ei în vîrstă de 15 ani, care lucra ca desenator. Săpători era desigur foarte greu de găsit. Cu toată dorința de a ajuta expediția, colhozul cel mai apropiat le dăduse doar doi bătrîni. Dar după două săptămîni

de lucru, bătrînii se întorseseră la colhoz. Alţii refuzaseră să vină şi astfel săpăturile au fost întrerupte. Profesorul scrisese la institut, cerînd ca pentru efectuarea cîtorva lucrări nu prea complicate de săpături şi pentru încheierea lucrărilor ştiinţifice să-i fie trimis în ajutor un cercetător care rămăsese la Taşkent pentru a-şi pregăti lucrarea de dizertaţie. Iar ea a venit la gară, să-l întîmpine pe tovarăşul cel nou. Dar iată că trecuseră două trenuri şi n-a sosit nimeni. Tania a expediat o telegramă la Taşkent şi aştepta mîine dimineaţă răspunsul.

— Asta-i tot, spuse ea supărată, reţinîndu-şi un oftat. Ce ghinion am avut! Dacă ai şti ce muncă interesantă este asta şi ce loc minunat e Nur-i-Deştul! Aşa se cheamă observatorul Nur-i-Deşt! Asta înseamnă „Lumina deşertului".

— Păi dacă acest Nur-i-Deşt e aşa de minunat, cum spui dumneata, atunci de ce-au şters-o bătrînii voştri?

— Se întîmplă să fie acolo zguduiri subterane, destul de dese şi puternice. Totul în jur se cutremură, din adîncul pămîntului se aude un vuiet puternic, se scutură pămîntul de pe pereţi şi cad pietricele mărunte. Săpătorii credeau că aceste zguduiri prevestesc un mare cutremur, în care o să pierim cu toţii...

Căzui pe gînduri, chibzuind la cuvintele ei, dar cînd dădui s-o întreb ceva, văzui că Tania doarme liniştit, cu capul plecat pe umăr.

Am pus încetişor sub spatele fetei mantaua răsucită sul, m-am mutat pe banca de alături, m-am întins şi am adormit.

Cînd m-am trezit, fata nu mai era acolo. În sală se adunase mai multă lume. Acum mica încăpere era plină de halate pestriţe şi de zvonul unui grai necunoscut.

M-am spălat şi am pornit să aflu ce se aude cu autobuzul. N-am aflat însă nimic bun. Autobuzul întîrzia, era posibil să vină abia după-amiază. Am pornit să mă plimb prin gară, nădăjduind s-o întîlnesc pe Tania. Am înconjurat clădirea gării, am luat-o prin stepă, dar soarele care începuse să dogorască puternic mă alungă înapoi în umbra pomilor grădiniţei din gară. De departe am zărit-o pe Tania, în rochia ei verde, la intrarea în

oficiul telegrafic. Fata şedea îngîndurată pe prispa de piatră sub un salcîm.

— Bună dimineaţa ! Ai primit telegrama aşteptată ? mă interesai eu.

— Am primit-o. Semionov a plecat în armată şi deci nimeni n-o să mai vină. Ce-am să-i spun lui Matvei Andreevici ? Ce nădejde-şi punea bătrînul în sosirea lui !

— Şi cine-i Matvei Andreevici ?

— Şeful meu, profesorul. Ţi-am vorbit aseară despre el, îmi răspunse fata, cu o uşoară enervare în glas.

Dintr-o dată îmi veni o idee care mă înveseli.

— Ascultă, Tania, ia-mă pe mine ca ajutor ! Atîta treabă cît făceau bătrînii voştri pot face şi eu.

Tania mă privi cu mirare.

— Pe dumneata ? Păi trebuie să te îngrijeşti. Şi apoi... Fata se opri stînjenită, privindu-mi mîna ce atîrna legată de gît.

I-am surprins privirea şi, scoţîndu-mi mîna din legătură, făcui cîteva mişcări bruşte.

— Nu fi îngrijorată, Tania, pot să mişc mîna. O port legată ca să nu amorţească, n-am voie s-o ţin multă vreme lăsată-n jos. De altfel am fost trimis să mă odihnesc, nu să mă tratez. Şi-apoi nu-i totuna unde mă duc ? Nu te-ai lăudat chiar dumneata că acest Nur-i-Deşt e un loc minunat ?

Fata rămase o vreme nehotărîtă. Ochii ei cenuşii se înveseliră.

— O să meargă totul strună, glumii eu, bineînţeles cu condiţia ca profesorul dumitale să nu mă ţină nemîncat, ca pe sfîntul Anton...

— De asta să n-ai nici o grijă, mîncare avem din belşug. Dar ce ne facem cu sanatoriul dumitale ? Şi-apoi drumul la Nur-i-Deşt e greu...

— Şi de ce-i greu, mă rog ? Văd că te pregăteşti să-l faci a patra oară.

— Nu te uita că-s mică de stat, eu sînt puternică, răspunse fata. Ştii cum ajungi acolo ? De aici pînă la sovhoz merg maşinile — vreo sută douăzeci de kilometri. De la sovhoz căpătăm de obicei nişte cai, pînă la cătunul Tuz-Kul, e un colhoz mic acolo, iar drumul pînă la el e cît se poate de prost, numai nisip şi piatră. De la Tuz-Kul sîntem nevoiţi să facem rost de cămile şi să parcurgem vreo treizeci de kilometri prin nisipuri,

fără pic de apă în drum. Nu pot să sufăr să merg pe cămilă — parcă stai pe un butoi cît toate zilele şi te tot legeni înainte şi înapoi ca o pendulă. Şi-apoi cămila, să ştii, merge patru kilometri pe oră în cap, nici mai mult, nici mai puţin.

N-a fost nevoie de sforţări prea mari ca s-o conving pe Tania şi, încă cu mult înainte de apusul soarelui o pornirăm într-un camion gol, care sărea ca o minge peste gropi, spre sud-est de linia albăstruie a munţilor acoperiţi de zăpadă, adică în direcţia opusă sanatoriului. Şedeam jos, sprijiniţi de cabina şoferului, şi ne priveam cu veselie ; de vorbit era cu neputinţă, ţi-ai fi muşcat limba. Un nor gros şi roşcat se ridica în urma maşinii noastre, se lăţea şi acoperea dealurile, dincolo de care rămăsese gara. După trei ore de mers, linia întunecată a plopilor ce-i desluşeam de departe se desfăcu la un moment dat, descoperind două rînduri de căsuţe albe, despărţite de o stradă dreaptă, largă cît o piaţă. Plopii aceia piramidali se avîntau spre cer ca nişte turnuri drepte şi verzi. De o parte şi de alta se lăsau, domoale, spre cătun coastele unor dealuri, acoperite cu tufe galbene de cii [1].

Maşina se opri lîngă un arîk care susura, nu departe, de sediul sovhozului. Şi acum îmi face plăcere să-mi amintesc de ospitalitatea simplă, plină de căldură a oamenilor din acest sovhoz îndepărtat. Ne-am hotărît să plecăm seara cît mai tîrziu — cel mai bine de călătorit era pe răcoarea nopţii. Văzînd în drum o căruţă cu coviltir, Tania exclamă, pufnind uşor în rîs :

— Eşti un ajutor preţios, Ivan Timofeevici, ia te uită ce cinste ni se acordă, ne-au dat căruţă cu coviltir !

Agronomul, care se ducea şi el la colhoz, ţinu loc de surugiu. Tania şi cu mine ne aşezarăm sub coviltir, şi iată-ne porniţi, avînd în faţă o uşoară adiere de vînt. Stepa ne cuprinse în întunericul său, sub stelele-i joase şi calde.

Curînd simţii că umărul Taniei începe să se atingă din ce în ce mai des de al meu. Apoi căpşorul ei cîrlionţat se lăsă în voie pe umărul meu. Timpul trecea. Adierea catifelată începu să-şi arate ghearele reci. Frigul dimineţii nu ne lăsă să adormim de-a binelea.

[1] Cii — cereală din regiunea stepelor Asiei Centrale. Creşte în tufe înalte. (Nota red. ruse.)

Tuz-Kul-ul nu-mi făcu o impresie prea bună. O culme pleşuvă pe care se înşirau nişte căscioare scunde, lipite cu un lut cafeniu-roşiatic în mijlocul unui pîlc de plopi de curînd plantaţi. Seara, pe la şase, o porniram mai departe în împărăţia nisipurilor. Ne însoţea o călăuză cu cămila sa, încărcată cu alimente.

Am hotărît să urmez exemplul Taniei şi să merg pe jos, alături de ea.

Dunele joase de nisip erau năpădite de nişte scaieţi de culoare albastră. Nu era de loc uşor de umblat şi mă miram de rezistenţa tovarăşei mele de drum. Picioarele mi se afundau în nisipul mişcător, din care se ridica un zăduf înăbuşitor, nu era greu să-mi închipui ce însemna să mergi pe acolo în toiul căldurii, ziua! După un scurt popas la lumina roşiatică a apusului, intrarăm în tufişurile de saksaul [1]. Cadranul fosforescent al ceasului meu arăta douăsprezece şi un sfert cînd ieşirăm din deşertul nisipos şi simţirăm sub picioare solul tare al stepei pietroase, acoperite de pelin.

Departe, pe o culme, se zărea o lumină roşie, înconjurată de un nor de praf auriu, luminos.

— E focul de lîngă corturi, explică Tania. Atît de tîrziu şi nu s-au culcat încă! Pesemne că mă aşteaptă pe mine.

În întuneric se auzi glasul sonor al unui băieţandru:

— Matvei Andreevici, a sosit Tania!

Făcui cunoştinţă cu profesorul, la lumina focului. Era un omuleţ rotund, cu o faţă colţuroasă. Ochii săi inteligenţi erau ascunşi după nişte ochelari mari, cu sticlă groasă. Rămăsesem puţin în urmă, căutînd să îmbii puţin mai aproape de foc cămila care se împotrivea. Dînd mîna cu Tania, profesorul îmi strigă:

— Ia arată-te, Semionov, ce te-ascunzi? Spune-mi ce mai e pe la Taşkent?

Cînd intrai în sfîrşit în cercul de lumină din jurul focului, profesorul se dădu înapoi, îşi îndreptă ochelarii şi o privi pe Tania.

— Cine-i tovarăşul? Dar unde-i Semionov?

— Semionov n-a venit, Matvei Andreevici, răspunse Tania, cu glas subţire şi cu un aer vinovat.

[1] Saksaul — copac fără frunze, caracteristic pustiurilor nisipoase. (Nota red. ruse.)

— Nu înțeleg nimic ! Ce sînt glumele astea ? dădu să se supere profesorul.

M-am apropiat de el și, întinzîndu-i mîna, m-am prezentat. Apoi i-am explicat pe scurt motivul sosirii mele acolo.

— Păi cum asta ? Așa nu merge. Ești maior, rănit, decorat. Nu merge, prietene, nu merge ! mormăia profesorul, privind înciudat spre Tania.

Tania tăcea.

— Și-apoi, mîna dumitale... Hm ! Hm ! Parcă ai să poți lucra cu mîna asta ? Zău că nu mă așteptam la atîta ușurință din partea dumitale, Tania !

Am izbucnit în rîs și, apucînd cu mîna sănătoasă un colet greu, abia dat jos de pe cămilă, îl ridicai cu ușurință deasupra capului. Tania bătu din palme. Profesorul parcă se mai îmblînzise.

— Ei, lasă, lasă... Ce să fac cu dumneata ?

— Încercați-mă la lucru. Dacă n-oi fi bun, mă dați afară, spusei eu cu smerenie.

Tania pufni în rîs. Ochelarii profesorului sclipiră și el își ațintì privirea asupra ei.

— Of, fetele astea ! Întotdeauna îți joacă cîte o festă... S-ar părea că totul merge strună, cum apare însă un militar... Fie și așa... Hai, beți-vă ceaiul, așezați-vă lucrurile, și om vedea noi pe urmă.

Pînă la urmă totul se aranjă cît se poate de bine. Aflînd că sînt geolog și deci avînd și oarecare cunoștințe de arheologie, profesorul se împăcă definitiv cu neprevăzuta mea apariție.

Dimineața, observatorul Nur-i-Deșt îmi plăcu nespus de mult. Pe culmea unui deal de piatră se ridica un zid semicircular, care avea în spate un fel de turnuleț scund. Capetele zidului erau unite de două bolți masive, sprijinite pe niște stîlpi solizi de formă cubică. Între stîlpii cubici se păstrase un portic frumos, în stil arab, pe care se deslușea o inscripție cu litere aurite pe un fond albastru ca peruzeaua. În spațiul dintre turnuleț și cele două bolți era săpată o groapă adîncă, căptușită cu tuf. Cea mai mare parte a gropii era ocupată de arcul de marmură, îndoit în jos al unui cuadrant astronomic. El se lăsa în jos și se ridica din nou, dînd la iveală două dungi cu o adîncitură la mijloc. Pe pereții laterali ai arcului erau săpate semne și diviziuni.

Paralel cu arcul scoborau niște scări mărunte, înguste, săpate în piatră.

Profesorul nu zăbovi în observator.

— Aici am terminat ce era de cercetat, îmi spuse el. Acum locul nostru de muncă va fi acolo, și arătă cu mîna spre capetele aripei drepte a zidului, lîngă care se aflau rămășițele unor bolți dărîmate și un turnuleț ţuguiat. După cum vezi, clădirea pentru observații astronomice s-a păstrat bine. Fără îndoială că părțile de bronz ale arcului cuadrantului și instrumentele mai însemnate au fost furate de mult, încă pe vremea năvălirii mongolilor. Aici, unde vom continua cercetările, trebuie să fi fost camera de păstrare a instrumentelor, a hărților constelațiilor și a cărților, ba poate chiar și locuința astronomilor. O parte din clădire e săpată în stîncă. Sînt pe aici o sumă de coridoare, puțuri și subterane a căror destinație urmează să o stabilim. Construcția de deasupra s-a prăbușit, grămezi de moloz și nisip împiedică accesul în coridoarele de jos, așa că pînă acum nu mi-am putut forma o imagine clară despre această clădire. Aduce mai curînd cu un mic fort decît cu un observator !... Așadar, să purcedem la treabă. Cu aceste cuvinte, profesorul se aventură sub bolta năpădită de nisip și acoperită de ierburi uscate.

Noi, ceilalți, am pornit-o după el.

În semiîntunericul încăperii pătrate de sub bolta cuadrantului, era o răcoare plăcută. Mă înarmasem cu un instrument special, un soi de lopată mai lată — numit ketmen — și după indicațiile profesorului am început să desfund dărîmăturile de pămînt și de piatră adunate acolo din cauza surpării unei bolți alăturate. Îmi dădeam toată osteneala ; sudoarea curgea de pe mine șiroaie și mormanul de pămînt scos creștea de ambele părți ale încăperii. Profesorul, foarte mulțumit de munca mea, îmi ceru să mă odihnesc și puse mîna el pe lopată. Apoi a săpat Tania, apoi iarăși eu. Și așa am tot săpat multă vreme, plini de praf și de sudoare, pînă cînd, în cele din urmă, am ajuns într-o subterană joasă, spațioasă, în care abia pătrundeau de sus, prin crăpăturile dintre pietre, cîteva raze de lumină. Atenția profesorului și a Taniei fu atrasă imediat de niște plăci de piatră netedă, așezate grămadă într-un colț. Eu nu găseam nimic interesant în această subterană în-

tunecată şi goală şi pornii să cercetez încăperile alăturate. Coridoare înguste, ca nişte crăpături în piatră, legau între ele alte trei subterane, care, spre deosebire de prima, aveau bolţi înalte. Cîteşitrele încăperile erau complet goale, doar la capătul celei de a doua ieşea în afară un fel de construcţie în chip de cilindru gros, zidită din pietre cenuşii, îmbinate perfect între ele. Pe partea exterioară a cilindrului se ridica în spirală o scăriţă îngustă aproape dărîmată. Treptele de sus se pierdeau în haosul de dărîmături care astupase aproape complet luminatorul pătrat din bolta subteranei. În partea de jos a cilindrului se deschideau nişte ferestrui micuţe, prin care n-ar fi putut pătrunde nici măcar un şobolan. Mă uitam printr-o asemenea ferestruie, străduindu-mă să străpung întunericul, pînă cînd, în cele din urmă, mi se păru că văd o licărire slabă. Mă uitai din nou şi văzui iarăşi lucirea aceea abia perceptibilă. Îl chemai pe profesor. Acesta se dezlipi fără prea mult entuziasm de la plăcile lui şi mă urmă. Îi atrăsei luarea-aminte asupra construcţiei cilindrice, profesorul nu manifestă însă nici un interes.

— Ia te uită, Tania — spuse el fetei, care îl urma. Uite fundamentul turnuleţului de afară, al aceluia care aduce a minaret. E singurul care a mai rămas întreg, e construit din diabaz de cea mai tare rocă.

La observaţia mea despre lucirea care o observasem înăuntru, profesorul îmi răspunse :

— Ce să fie ? Pesemne o fi alunecat vreo plăcuţă de teracotă. Pesemne că oamenii se urcau în turn pe scăriţa exterioară. Golul interior e doar pentru economie de material. Nu e nici o intrare înăuntru.

Profesorul dădu să se întoarcă, dar deodată se opri :

— Ia te uită ! Asta chiar că e important !

Mîna lui arăta spre peretele surpat al subteranei de după crăpătura care ţinea loc de uşă. Pe sub surpătură abia se vedea o treaptă, probabil începutul unei scări care ducea undeva în jos.

— Vezi, Tania, spuneam eu că trebuie să mai fie dedesubt un al treilea etaj. Acesta-i primul drum în jos, pe care am reuşit să-l descoperim. Aici o să şi săpăm. Cît e ceasul, Ivan Timofeevici ? întrebă deodată profesorul.

— Aproape cinci.

— Aoleu, de aceea mi-e atît de foame ! Haidem mai repede.

Sus ne izbi o arşiţă uscată şi o lumină orbitoare. După semiîntunericul de sub bolţi, ochii reacţionau dureros la lumină. Lăsai pe Tania şi pe profesor să treacă înainte şi mă oprii acolo, în vîrful movilei pe care se afla observatorul, ca să examinez mai bine împrejurimile. Pe platforma întinsă din stînga movilei se aflau cele două corturi ale noastre. Movila şi platforma se aflau pe platoul larg din vîrful unui deal rotund, în chip de cupolă. Acel deal se înălţa în mijlocul altor opt dealuri asemănătoare, acoperite de o iarbă rară şi aspră, care nu se asemăna de loc cu iarba verde şi bogată a nordului nostru. Prin veşmîntul ţepos al ierbii străbăteau colţurile pietrelor negre, acoperite de nisip gros. Pietrele de pe dealul observatorului, care ieşeau de sub pojghiţa subţire de pămînt, erau mai deschise la culoare decît cele de pe celelalte dealuri. De aceea, culmea pe care se afla observatorul se deosebea destul de puternic, prin coloritul său, de celelalte culmi de culoare neagră.

Cele nouă dealuri se grămădeau la marginea unui şes nesfîrşit, care cobora lin spre miazăzi. Departe, înspre apus, la dreapta, se zărea, aproape de orizont, profilul colţuros al unor munţi acoperiţi de zăpadă. Tot înspre şes se vedea, şerpuind, o panglică îngustă şi cotită, de culoarea oţelului — era un pîrîiaş ce cobora din munţi şi, ocolind dealul observatorului, o cotea spre răsărit, ca să se piardă în nisipul pustiului. În jurul observatorului se întindea stepa galbenă, pătată de tufişurile argintii de pelin şi de scaieţi albaştri. Mai departe, spre nord, stepa era despărţită de marginea nisipurilor prin dunga întunecată a tufişurilor de saksaul.

În jur era linişte, întinsul părea necuprins. Aerul era curat, ca de munte, dar deasupra mea plutea un zăduf greu...

Ce noroc că soarta m-a adus aci ! Ce mi-aş mai fi putut dori ? Mă cuprinsese un sentiment de bucurie, de împăcare cu mine însumi, cu natura înconjurătoare.

— Ivan Timofeevici, se auzi glasul lui Viacik, fratele Taniei, poftiţi la masă !

— Unde ai dispărut ? mă întrebă Tania. Eu între timp m-am scăldat în rîu, voiam să-ţi propun să faci şi dum-

neata o baie straşnică. Dar acum mergem la masă şi amînăm scăldatul pe deseară.

După masă ne-am odihnit puţin şi am pornit să ne continuăm săpăturile pentru a descongestiona scara descoperită de profesor. Treptele se pierdeau într-o groapă largă, tăiată în gresie şi plină pînă sus de moloz şi dărîmături. Lucrul înainta încet şi era limpede că ne vor trebui cîteva zile de eforturi unite pentru a curăţa scara.

Terminînd munca ce ne-o propusesem pentru prima zi, i-am amintit Taniei de promisiunea pe care mi-o făcuse. Fata m-a condus pe o cărare îngustă, de-a lungul pîrîului care curgea la poalele celui de al doilea deal. Mergeam în tăcere în urma ei, ascultînd murmurul egal al apei repezi, care frîngea razele soarelui în scurte sclipiri unduioase. La o cotitură a pîrîului, Tania se opri :

— Stai puţin aici şi aşteaptă-mă. Am făcut cu Viacik un stăvilar, aşa că aici apa o să ne-ajungă pînă la brîu.

Tania dispăru după o ieşitură a malului, iar eu mă întinsei pe iarba aspră şi-mi expusei faţa la adierea slabă şi răcoroasă a vîntului. Susurul pîrîului mă îmbia la somn.

— Ai adormit ? Fugi de te scaldă. E minunat !

Proaspătă, plină de veselie, Tania îmi apăru ca o întruchipare a frumuseţii şi a tinereţii care se bucură de apă şi de soare. Am sărit în picioare şi am coborît sub malul înalt, unde am găsit un mic stăvilar în faţa unei plaje minuscule. Pe malul drept, doi arbuşti strîmbi stăteau ca nişte santinele de pază lîngă această baie primitivă. M-am obişnuit imediat să fac baie întins, luptînd cu şuvoaiele de apă rece. Baia mă înviora de minune. Profesorul şi Viacik ne aşteptau lîngă cort, cu ceaiul pregătit.

— Ei, cum ţi-a plăcut baia ? ne întîmpină profesorul. Ia hai să-l punem la încercare pe geolog ! N-ai observat nimic în rîu?... Nu? Ei, dragă maiorule, ai uitat pe cîmpul de luptă tot ce ştiai ! Numele străvechi al acelui pîrîu, păstrat în hrisoavele de demult, este Ekik, adică „carneol[1]". În prundişul albiei se întîlnesc cîteodată pietricele roşii. Dacă mai ai ocazia, să te uiţi neapărat...

Săpăturile la etajul de jos se dovediră mai complicate decît ne aşteptam noi. Scobitura înclinată în jos în care lucram se umplea mereu de pămînt şi moloz, provenit

[1] Cuarţ de culoare roşie, asemănător sticlei, format de cursul apei. (Nota red. ruse.)

din necontenitele surpări. Eu lucram aici de patru zile și lucram intens, de dimineață pînă seara. Simțeam că-mi năvălește în mușchi o nouă forță. Mi se părea că din străfundurile cele mai necunoscute ale sufletului meu creșteau sentimente noi, proaspete ca verdele primăverii, sentimente tot atît de nesfîrșit de calme și de luminoase ca și natura înconjurătoare. O bucurie de a trăi, plină de încredere, mă cuprinsese, aproape că uitasem de orice oboseală sau nemulțumire. Ca toți oamenii perfect sănătoși, nu eram conștient de corpul meu, simțeam doar încîntarea pe care ți-o dă prisosul de energie vitală.

Acum pot sta să analizez aceste sentimente, să le desfac în elementele lor componente. Atunci însă toate erau altfel și se exprimau, de fapt, printr-un sentiment unic de încîntare totală față de regiunea unde se aflau ruinele Nur-i-Deșt-ului.

Îmi spărgeam capul, căutînd să descopăr secretul farmecului acestor dealuri pleșuve de piatră și a ruinelor triste și pustii, înconjurate de stepă și nisipuri fierbinți. Împărtășii gîndurile ce mă tulburau Taniei și profesorului. Ei se declarară de acord cu mine — treceau prin stări asemănătoare.

— Mărturisesc că nu înțeleg nimic, spuse Matvei Andreevici. Știu doar una și bună : niciodată și nicăieri nu m-am simțit mai bine ca aici.

— „Bine" e prea puțin spus, adăugă Tania. Eu, de pildă, sînt plină de o bucurie luminoasă. Mi se pare că acest observator antic e un templu... cum să vă spun, nu știu cum să mă exprim mai limpede... un templu al pămîntului, al cerului, al soarelui și încă al nu știu cărui element necunoscut și minunat, care se pierde în spațiile nemărginite. Am văzut multe locuri mult mai frumoase, dar nici unul dintre ele nu avea farmecul atrăgător al acestor ruine, în aparență foarte obișnuite.

Terminasem încă o zi de muncă și, cu toate că era destul de tîrziu, nu ne era somn de loc.

Se lăsase noaptea. Ne-am culcat cu toții lîngă foc. În vîrful cupolei negre, care se boltea deasupra noastră, strălucea Vega cea albastră ; la apus, ca un ochi de cucuvea, ardea Arcturul auriu. Calea Laptelui strălucea ca o sclipitoare pulbere argintie.

Iar acolo, jos de tot, la orizont, strălucea Antares cel roşu şi la dreapta lui abia se distingea Arcaşul palid. Acolo e centrul Galateei — uriaşa roată înstelată — „soarele" central al universului nostru. Noi n-o să-l vedem niciodată, deoarece o perdea gigantică de „materie" neagră ascunde axa Galaxiei. Probabil că şi în aceste lumi fără număr există viaţă, dar o viaţă diferită, variată. Şi acolo, în depărtarea inaccesibilă, vieţuiesc pesemne fiinţe aidoma nouă, posedînd puterea gîndirii... Iar eu, fără să bănuiesc nimic, cuprins de melancolie, privesc la aceste lumi, emoţionat de presentimentul vag al viitorului măreţ al speciei umane. Da, va fi într-adevăr măreţ acest viitor, după ce se vor fi stîrpit forţele negre, sălbatice, care mai hălăduiesc pe pămînt, care mai distrug în mod bestial cuceririle cele mai preţioase ale gîndirii omeneşti, ale visurilor omenirii.

— Dormi, Ivan Timofeevici ? se auzi glasul profesorului.

— Nu, privesc la stele... Aici ele par deosebit de strălucitoare şi aproape.

— Da, observatorul a fost construit cu cap, vizibilitatea e aici excepţională... De altfel, aproape peste tot în Asia Centrală cerul e strălucitor şi străveziu. Nu întîmplător oamenii de pe aici sînt observatori pricepuţi ai stelelor. Ştii, kirghizii numesc Steaua Polară, Cuiul de argint al cerului. De acest cui sînt legaţi trei cai. Patru lupi se rotesc veşnic, alergînd în cerc după cai şi tot nu pot să-i ajungă. Cînd însă îi vor ajunge, va fi sfîrşitul lumii. Oare nu e asta o închipuire poetică a circuitului descris de Carul Mare ?

— Foarte interesant, Matvei Andreevici ! Mi-amintesc că am citit pe undeva despre cerul Emisferei Sudice. Sus de tot, acolo unde străluceşte Crucea Sudului, în mijlocul Căii Laptelui, se găseşte un nor luminos de stele, iar alături de el, o pată neagră de tot — aglomerare enormă de materie neagră, în formă de pară. Primii navigatori au denumit-o Sacul de cărbune. O veche legendă australiană denumeşte această pată — groapa căscată, gaură-n cer, iar o altă legendă spune că pata e întruchiparea răului, avînd chipul struţului australian emu. Emu stă la poalele copacului format din stelele Crucii Sudului şi-l pîndeşte pe

opossumul care s-a adăpostit pe ramurile pomului. Cînd emu va prinde opossumul, va veni sfîrşitul lumii.

— Da, legendele se aseamănă, doar animalele sînt diferite, remarcă alene profesorul.

— Lămuriţi-mă, vă rog, Matvei Andreevici, cînd şi cine a zidit Nur-i-Deşt-ul, acest observator „construit cu cap" ? Şi de ce a fost ridicat într-o pustietate ca asta ?

— În observatorul acesta au lucrat astronomii uiguri, ucenicii înţelepţilor arabi. Iar locurile din jur au devenit pustii abia după invazia mongolă. Pe aici, prin împrejurimi, sînt tot felul de urme ale unor vechi aşezări. Acum şapte sute de ani, aici era, fără îndoială, un ţinut bogat, populat. Pentru a construi un asemenea observator trebuie să ai multe cunoştinţe şi multe mijloace...

Vocea profesorului se întrerupse brusc Se întîmplase ceva. La început nu-mi dădui seama ce anume. Dar curînd se făcu simţită o nouă zguduitură, pămîntul de sub noi se cutremură ca şi cum peste suprafaţa lui s-ar fi rostogolit un val de piatră. Aproape concomitent auzirăm un bubuit îndepărtat, care răbufnea parcă din fundul pămîntului, de sub picioarele noastre. Vasele din lăzi zăngăniră, lemnele aprinse de focul de tabără se risipiră. Zguduiturile urmau dese una după alta.

Apoi totul se termină tot atît de brusc cum începuse. În liniştea care urmă se auzi o vreme cum se rostogoleau pietrele de pe deal şi cum se scurgea molozul în ruinele observatorului.

Dimineaţa, cînd am venit la locul nostru de muncă, am văzut că cutremurul de peste noapte produsese schimbări neaşteptate. Şanţul săpat în pămînt de partea stîngă a ruinelor se lăsase în jos, pămîntul se surpase, descoperind în peretele drept o nişă nu prea adîncă, mărginită de o arcadă ascuţită, în formă de ogivă. În fundul nişei, de sub praful şi bulgării de pămînt, se zărea o placă de piatră purtînd gravată o împletitură de semne din scrierea arabă cufică [1], părînd pentru un ochi neexersat cu totul indescifrabilă. Bucuroşi de descoperire, dar în acelaşi timp necăjiţi de prăbuşirea şanţului care ne închidea iarăşi capul scării, am curăţat în grabă inscripţia, ascunsă de atîtea veacuri sub pămîntul uscat şi prăfuit. Pe placa netedă, albăstrie, lite-

[1] Scriere cufică — o varietate de scriere arabă. Se deosebeşte prin caractere largi, pătrate, strîns legate între ele. (Nota red. ruse.)

rele săpate erau acoperite cu un soi de glazură de o culoare foarte frumoasă, portocalie cu ape verzui. Tania şi profesorul se apucară să descifreze inscripţia, iar eu şi Viacik pornirăm să curăţăm din nou scara de dărîmături.

Matvei Andreevici îşi îndreptă umerii şi oftă zgomotos :

— Păcat, nimic deosebit ! E drept însă că s-au confirmat unele date istorice. Inscripţia spune că din ordinul lui „cutare" a fost terminată în anul cutare şi cutare, luna Kovus... aceasta înseamnă Arcaş în arabă, nu-i aşa, Tania ?

— Da.

— Deci în luna noiembrie a fost terminată construcţia din localitatea Nur-i-Deşt, pe malul rîului Ekik, de pe dealul... cum îi zice, Tania ?

— Nu prea înţeleg bine denumirea. Se pare că ar fi „Amfora luminoasă".

— Ce poetic ! Pe dealul Amforei luminoase, pe locul fostelor cariere regale... Ia stai, asta te priveşte pe dumneata, maiorule. Dar unde să fie urmele carierelor, şi ce se putea extrage oare din ele ?

— Nu ştiu, n-am observat nici urmă de carieră.

— Parcă ziceai că ai fost geolog pe vremuri, se burzului în glumă profesorul.

— Daţi-mi răgaz, Matvei Andreevici. Să termin cu scara şi apoi lăsaţi-mă să hoinăresc cîteva ceasuri. Poate că o să prindă bine şi meseria mea de geolog. Că doar traseul meu zilnic îl ştiţi : de la rîu la subsol, de la rîu la cort.

— Aha ! izbucni în rîs profesorul. Uite c-ai gustat şi dumneata din viaţa de arheolog : tot timpul cu nasul în pămînt... Dar cred că ai dreptate : e cazul să luăm o zi de odihnă. Mîine nu mai săpăm, plimbă-te, cercetează după pofta inimii. Tania, desigur, o să se ocupe de spălat... Nu ? Atunci de ce ? A, ai gust să hoinăreşti, să studiezi geologia. Hm, Hm !...

— Dar ce mai arată inscripţia, Matvei Andreevici ? îl întrerupsei eu pe profesor.

— Mai arată că în amintirea acestui eveniment de seamă s-a făcut această inscripţie, iar în perete a fost zidită o amforă străveche cu descrierea construcţiei.

— Atunci, dacă am găsi amfora, ea ar fi de mare ajutor la studierea observatorului ?

— Desigur. Dar nu se indică unde anume e zidită. Cu siguranţă că în fundaţie. Dar cum s-o găseşti ? Nu vezi că nici scara nu sîntem în stare s-o desfundăm.

*
* *

A doua zi de dimineaţă îl rugai pe Viacik să-mi dea puşca lui cu alice, ca să încerc să dobor niscai vînat. Însoţiţi de urările ironice ale profesorului, am pornit cu Tania să înconjurăm dealurile Nur-i-Deşt-ului. Aflai că nici un membru al expediţiei nu se depărtase vreodată din preajma ruinelor — munca nu le dădea răgaz. Ziua era călduroasă şi liniştită, cum fusese arareori ; nici cea mai mică adiere de vînt care să alunge zăduful uscat ce se înălţa de pe terenul pietros. Am umblat multă vreme pe dealuri, ne-am căţărat pe povîrnişuri pînă cînd setea ne-a doborît. Atunci am coborît la rîu, am băut în voie şi am început să umblăm desculţi prin albia rîului. Pietricele destul de mari ne fugeau de sub picioare. În apa străvezie, prin prundişul negru şi cenuşiu, apăreau din cînd în cînd pietricele colorate, rotunjite de apă — bucăţele de opal [1] şi calcedon [2]. Vînătoarea de pietricele colorate ne pasionă pe amîndoi şi numai după ce ne-au îngheţat de-a binelea picioarele, am ieşit la mal să ne încălzim pe pietrele calde, ocupîndu-ne cu sortarea pietricelelor culese cu atîta rîvnă.

— Cele roşii pune-le aici, Tania. Era carneol — piatră foarte preţuită în vechime, pentru aşa-zisele ei calităţi terapeutice.

— Astea roşii sînt cele mai numeroase... dar ia te uită ce minunată e asta ! exclamă fata. Dumneata ai găsit-o ? E străvezie şi face ape ca perlele.

— E hialit, cea mai preţioasă specie de opal. Poţi să-ţi faci o broşă din piatra asta.

— Nu-mi plac broşe, inele, cercei, nimic din toate astea, afară de brăţări. Dar dacă mi-o dăruieşti... îţi mulţumesc... Ia spune-mi însă, de ce ai luat aceste trei pietricele urîte, tulburi ?

---

[1] Opal — oxid de siliciu întărit, cuarţ care conţine apă. (Nota red. ruse.)

[2] Calcedon — o specie de cuarţ cristalizat, asemănător cu opalul. (Nota red. ruse.)

— Vai, Tania, cum poţi să desconsideri cea mai bună captură pe care am făcut-o ! Ia te uită !

Cufundai pietricelele albe, nearătoase, în apă. Deveniră străvezii, cu unduiri strălucitoare, albastre.

— Ce frumos ! exclamă, uimită, fata.

— Vezi, pietricica asta pricăjită e fermecată. Şi-n vechime era considerată fermecată. E hidrofan, denumită şi „ochiul lumii". E foarte poroasă şi de aceea cînd e uscată nu e străvezie. Dar îndată ce porii se umplu cu apă, devine străvezie şi foarte frumoasă. Hidrofanul e şi el o specie de cuarţ. De altfel mai sînt numeroase alte specii de diferite nuanţe, unele mai frumoase şi mai preţioase, altele mai puţin.

— Spune-mi cu ce te-ai ales din această excursie ? întrebă Tania.

— Mi-am format o imagine despre structura solului întregii regiuni. E drept că n-are nimic interesant — garnituri străvechi şi straturi groase de cuarţite [1] negre, străbătute de vine de cuarţ. Structura dealului pe care e construit observatorul e oarecum deosebită de aceea a celorlalte dealuri, roca cea mai des întîlnită se compune din cuarţite foarte dense, asemănătoare sticlei. Pietrele frumoase din albia rîului sînt provenite din erodarea cuarţitelor, în ale căror vine şi crăpături se află probabil mult calcedon şi opal.

— Dar unde să fie carierele despre care se pomeneşte în inscripţie ?

— N-am putut s-o aflu. Ai văzut doar şi dumneata, nicăieri nici cea mai mică urmă de carieră. Poate că se află sub ruinele observatorului.

— Păcat ! Iar o să aibă de ce rîde Matvei Andreevici, conchise Tania. E timpul să ne întoarcem. Ia priveşte, apune soarele. Să ne grăbim, că ne prinde întunericul din urmă.

Pe fondul roşu al apusului apăreau deslușit siluetele rotunde ale dealurilor. Nici o boare de vînt nu venea să tulbure tăcerea moartă a nisipurilor din împrejurimi. Cînd am ajuns la dealul pe care era observatorul, la apus se stingeau ultimele reflexe ale soarelui.

[1] Cuarţite — roci compacte, formate în special din boabe de cuarţ. (Nota red. rusc.)

Ruinele, abia perceptibile la lumina stelelor, ne-au întîmpinat cufundate în tăcere. Se auzea doar de departe strigătul melodios al unei păsări de noapte. Pe întuneric, ruinele păreau mult mai posomorîte. Ne cuprinse un vag sentiment de primejdie și am pornit-o la drum, furișîndu-ne, vorbind în șoaptă, temîndu-ne parcă să trezim pe cineva adormit între zidurile mohorîte.

Deodată simții că oboseala de peste zi dispare, făcînd loc vioiciunii. Cu toată căldura pe care o răspîndeau zidurile încinse, aerul uscat și neclintit părea neobișnuit de proaspăt. Din cînd în cînd, îmi simțeam pielea străbătută de o înfiorare plăcută, abia perceptibilă.

— Nu sînt obosită de loc, șopti Tania, apropiindu-se tare de mine, cît pe aci să mă atingă cu umărul. Parcă plutește ceva în aer...

— Da, și mie îmi face impresia că undeva pe aproape ar lucra un dinam. Ia netezește-ți părul, Tania, uite ce înfoiat este.

Tania își trecu mîna prin păr, încercînd să-l așeze, și o mulțime de scîntei mici, albastre îi sclipiră sub degete.

— Parcă am fi în preajma unei furtuni, spuse Tania, doar că cerul e limpede și nu-i nici urmă de zăduf, ba chiar dimpotrivă...

— Ciudat... În general, în locul acesta sînt multe lucruri inexplicabile... începui eu, dar privirea îmi fu atrasă de o slabă sclipire verzuie pîlpîind într-o spărtură a zidului.

Ne apropiarăm de clădirea principală, unde se găsea arcul cuadrantului. Mă uitai atent și văzui pe peretele interior al porticului niște litere care luceau în întuneric.

— Ia privește, Tania! exclamai eu și condusei fata spre peretele dărîmat.

În întunericul de nepătruns al bolților se reliefau lămurit volutele literelor, scoase în evidență de strălucirea galben-verzuie din jurul lor.

— Ce-i asta? șopti emoționată Tania. Sînt multe inscripții pe aici, dar celelalte nu sînt luminiscente.

— Inscripțiile acelea sînt făcute cu aur, nu-i așa?

— Așa-i, confirmă Tania.

— Iar aceasta... Stai o clipă...

Trecui ușurel în portic și aprinsei un chibrit. Lucirea stranie dispăru pe dată. În fața mea rămase un perete scorojit. Putui observa, totuși, o bucată de placă de faianță,

neatinsă de vreme, acoperită de o glazură netedă, pe care se desluşeau nişte litere de culoare verde-portocalie.

— Literele acestea nu sînt scrise cu aur, ci cu acelaşi email ca şi cele de lîngă scara din subsol.

— Hai repede într-acolo, să vedem, propuse cu vioiciune Tania.

— Să mergem — mă declarai eu de acord. Spune-mi, a fost vreodată cineva dintre voi noaptea la observator, dumneata sau profesorul?

— Nu, niciodată.

— Atunci, uite ce propun: să mergem mai întîi în tabără, dar să nu-i spui deocamdată nimic profesorului. Luăm masa şi dacă vrei, cînd adorm cu toţii, ne întoarcem şi continuăm cercetările. Dacă eşti obosită, mă ocup singur.

— Ce tot spui? Ce are a face oboseala? Totul e atît de interesant, atît de misterios!

— Foarte bine. Dar să ne-nţelegem, Tania, nici un cuvînt profesorului. Nu sînt încă lămurit de fel, dar dacă o să ajungem să ne explicăm toate aceste fenomene, gîndeşte-te ce surpriză o să-i facem mîine dimineaţă lui Matvei Andreevici.

Mîna caldă şi vînjoasă a fetei mi-o strînse pe a mea. Am coborît repede de pe deal spre tabără, unde ca de obicei ardea un foc mic de vreascuri. Profesorul ne luă puţin la rost, pentru că întîrziasem la masa de seară, apoi începu să mă descoasă cu privire la rezultatele excursiei noastre. Şi cînd află că n-am găsit nici urmă de carieră, mă luă peste picior, aşa cum prevăzuse Tania.

— Bine, bine, nici nu-ntreb ce aţi găsit cu Tania în întuneric... Ei, haide, nu vă supăraţi. Arătaţi-mi mai bine pietricelele voastre... Ia te uită cît carneol aţi adunat! Dacă v-aţi ţine cîteva zile de treaba asta, aţi aduna un sac întreg. Acum însă carneolul nu mai e la preţ — iată încă unul din numeroasele exemple care ne dovedesc că înţelepciunea experienţei omeneşti este adesea dată uitării în decursul veacurilor. Înainte vreme, în întreaga Asie de vest, această piatră era una dintre cele mai preţuite. Se făceau dintr-însa brăţări, coliere, paftale... Se credea că carneolul păzeşte pe om de multe boli. Dar, oricît de curios s-ar părea, această credinţă e mai mult decît o simplă superstiţie. Am aflat de curînd... se întrerupse

profesorul, privind gînditor la piatra roşiatică ce sclipea în lumina focului.

— Ce-aţi aflat, Matvei Andreevici, spuneţi-ne şi nouă, îl rugă Tania.

— E foarte simplu : medicii încearcă acum un tratament cu ajutorul carneolului. Se pare că e aproape întotdeauna radioactiv. E drept că într-o măsură foarte slabă, aproape infimă, cam de acelaşi grad cu radioactivitatea organismului omenesc. Dar tocmai pentru că are urme infime de radiu, carneolul exercită o acţiune favorabilă asupra sistemului nervos, restabilind un fel de echilibru intern sau aşa ceva, nu ştiu exact. „Radiu" ? mă fulgeră o bănuială încă vagă şi ca într-un vîrtej porniră să-mi revină în minte descărcările electrice, inscripţiile luminiscente, smalţul de culoare verde-portocalie. Am sărit în sus plin de nerăbdare, dar mă stăpînii îndată şi-mi scosei grăbit ţigările.

— Ce-ai păţit, parcă te-ar fi înţepat ceva, Ivan Timofeevici ? mă întrebă cu mirare profesorul. Dar e timpul să ne culcăm. Mîine ne apucăm mai devreme de treabă şi cu siguranţă că vom dezgropa ieşirea din subterană. Voi faceţi cum doriţi, dar Viacik şi cu mine ne culcăm.

Am rămas singur cu Tania. Fumam agitat, aşteptînd pînă va adormi profesorul, ca să ne înarmăm cu nişte lumînări şi să pornim în noapte la cercetarea tainelor observatorului Nur-i-Deşt.

În sfîrşit, Tania făcu rost de două lumînări, iar eu scosei din grămada de scule o rangă grea de fier.

— Asta la ce-ţi trebuie ? se miră fata.

— Prinde bine. Poate o să dăm de vreun bolovan care trebuie dat la o parte, sau vreo lespede care trebuie întoarsă...

Jos, în subteranele de piatră, domnea un întuneric de nepătruns.

Înaintam pe dibuite pe drumul cunoscut, fără a aprinde lumina. Curînd cotirăm spre dreapta, către crăpătura care servea de intrare la lăcaşul scării. Deodată Tania scoase un ţipăt : pe placa cea mare, cercetată de noi în ajun, strălucea, e drept slab, dar foarte lămurit, o împletitură de litere cufice. O inscripţie la fel de luminiscentă, aurie, se deslușea pe frontispiciul arcadei scării...

— Înţeleg, ziua e prea puţină lumină aici, gîndii eu, cu glas tare.

— Ei şi ce ? mă întrebă nerăbdătoare Tania.

— Nu mă întreba nimic... pînă nu rezolv problema. Să mergem sus, spre cuadrant. Probabil că vom mai întîlni şi alte fragmente de inscripţii luminiscente... Stop ! Dă-mi lumînarea. Ia să ne uităm ce-i pe aici.

Mi-am adus aminte de licărirea stranie pe care o văzusem în prima zi în interiorul soclului pe care se înalţa turnul astronomic şi mă hotărîi să încerc să pătrund în soclu. Începui să întorc cu băgare de seamă, ajutîndu-mă de ranga adusă, o piatră bine înţepenită de deasupra crăpăturii înguste de ventilaţie. Cedînd încercărilor mele perseverente, piatra se clinti din loc. Apăsai ranga mai tare şi, trăgînd piatra spre mine, o desprinsei din zid. Cu a doua piatră lucrurile au mers mai uşor.

Se formă o deschizătură ceva mai mare, atît cît să bagi înăuntru capul şi mîna cu lumînarea aprinsă.

Flacăra lumînării lumină slab interiorul rotund şi strîmt al turnului, care se înălţa sus în întuneric. În partea stîngă, cam în dreptul găurii făcute de mine în zid, pe un soclu rotund de piatră, neted, cioplită, se găsea un vas mare, cu gura largă, acoperit cu un email fin, care sclipea slab sub stratul gros de praf.

— Amfora, Tania, amfora ! am exclamat eu şi i-am făcut loc fetei în dreptul spărturii din zid.

— Nu e chip de intrat. Cum o scoatem ? întrebă ea, reţinîndu-şi anevoie bucuria.

— Numaidecît ! Stai să vezi !

Plin de însufleţire, dădui repede la o parte încă două pietre. Dar cum pătrunsei înăuntru, mă dădui grăbit înapoi : spre dreapta şi în spatele soclului de piatră pe care stătea vasul se căsca în adînc întunericul puţului. În peretele rotund erau săpate nişte trepte înguste, care urcau în spirală pînă la o ieşitură a turnuleţului superior. Dădui fetei amfora prin spărtură şi-i spusei :

— Aşteaptă-mă, Tania. Vreau să cobor.

— Nu, nu te las singur, viu şi eu. Cine ştie ce-i acolo... Tania se întrerupse tulburată.

Privirile noastre se întîlniră... şi eu... Într-un cuvînt, am coborît, sprijinindu-mă cu mîinile de pereţii puţului ; coboram puţin, apoi o ajutam şi pe Tania să vie după mine.

Puţul nu era adînc. De fapt nici nu era puţ, ci mai curînd o intrare înclinată, săpată pieziş în stîncă. Eram

îmbrăcaţi uşor şi ne cuprinse frigul. Aerul însă nu era rece, stătut, de subterană, ci un aer proaspăt, curat, asemenea aerului de munte, bogat în ozon. La cîţiva metri adîncime, intrarea se lărgea, transformîndu-se într-o peşteră mare, neregulată, cu pereţii brăzdaţi în toate direcţiile de şanţuri înguste. Acum ştiam ce trebuie căutat ; pe alocuri, prin crăpăturile şisturilor de cuarţ, pe fundul şanţurilor săpate în piatră rămăseseră dîre de ocru, de culoare portocalie şi galbenă ca lămîia.

— Iată şi cariera de coloranţi, Tania. Numai că vopselele nu-s din cele obişnuite.

Ne-am urcat înapoi. Neluînd în seamă protestele Taniei, am săvîrşit sacrilegiul cel mare şi, fără să mai aştept ziua următoare, luai amfora cu mine. Ţinînd vasul strîns la piept, călcam cu grijă, de teamă să nu fac vreun pas greşit. Am lăsat preţioasa noastră descoperire lîngă porticul de la intrare şi am ocolit încet întregul edificiu. Avusesem dreptate : am mai descoperit şi în alte cîteva locuri inscripţii luminiscente. Semne luminoase erau şi pe arcul cuadrantului.

Apoi ne-am luat amfora, am coborît spre malul rîului, unde am poposit şi am scos cu grijă capacul vasului. Înăuntru nu era nimic decît praf. Am spălat vasul pe dinafară, l-am adus fără zgomot în cort şi l-am aşezat la căpătîiul profesorului, bucurîndu-ne dinainte de uimirea şi emoţia pe care o va avea dimineaţa.

— Ei, şi acum povesteşte-mi, îmi şopti Tania la ureche. Tot nu voi putea să dorm pînă nu aflu totul.

Am ieşit iarăşi din cort şi ne-am aşezat pe malul rîului, care murmura melodios, mînîndu-şi grăbit apele spre stepa întunecată.

— E foarte simplu, Tania : pe aici se găsesc zăcăminte de minereu de uraniu, şi deci şi de radiu. Aceste pete galbene nu sînt altceva decît ocru de uraniu. Se foloseşte în ceramică pentru realizarea unui smalţ foarte trainic, cu culori clare şi aprinse : portocaliu, verde-gălbui, măsliniu. Minereul de uraniu se găseşte în golurile şi crăpăturile cuarţitelor şi a fost exploatat încă din vechime, iar radiul pesemne că există aici numai în cantităţi infime, în masa silicioasă a cuarţitelor de culoare deschisă. Şi, după părerea mea, întreg dealul pe care e situat observatorul este alcătuit din asemenea cuarţite, care răspîndesc emanaţii de radiu. Cuarţitele sînt, pro-

babil, uşor radioactive. Sărurile de radiu, amestecate cu alte minerale, dau culori deosebit de trainice şi luminiscente. În zilele noastre, în special în timpul războiului, asemenea compoziţii luminiscente sînt larg folosite. După cum vezi, astronomii din vechime cunoşteau şi ei acest secret şi poate că însăşi denumirea „Nur-i-Deşt" — Lumina deşertului — e şi ea legată de fenomenele ciudate din observator. Radiul continuă să rămînă un element încă nu îndeajuns de studiat. Ştim că ionizează aerul, că acumulează electricitate şi ozon, că distruge microbii, că face otrăvurile inofensive. Acum înţeleg în ce constă secretul acestei acţiuni binefăcătoare, pe care o au aceste locuri asupra oamenilor : masa uriaşă a cuarţitelor radioactive, aflată la suprafaţă şi neacoperită de alte roci, dă naştere unui cîmp întins de slabe emanaţii radioactive, emanaţii de intensitatea cea mai prielnică şi mai binefăcătoare pentru organismul omenesc. Aminteşte-ţi ce spunea profesorul despre carneol. Iar astăzi, din pricină că aerul era absolut nemişcat, s-a produs o concentrare de asemenea emanaţii mult mai mare ca de obicei. Şi noi doi am observat aceasta imediat în timpul nopţii. Ce descoperire neaşteptată şi interesantă, nu-i aşa ? Şi terminînd de vorbit, mi-am lăsat mîna pe mîinile fetei.

— Da, foarte interesant... spuse Tania oarecum schimbată şi se ridică repede de la locul ei. Dar trebuie să mergem la culcare, e tîrziu.

Nedumerit de răceala subită a Taniei, am mai rămas o vreme pe malul rîului. Toate gîndurile mele se roteau neîncetat în jurul neaşteptatei descoperiri. Găseam mereu noi elemente şi dovezi care confirmau ipoteza mea. Am stat aşa multă vreme chibzuind în întuneric, pînă cînd m-am încurcat definitiv în sihla chimiei şi m-am hotărît să mă culc.

Dimineaţa am fost trezit de strigătele voioase ale profesorului, care ne chema pe toţi să ne arate minunea. Amfora fusese scoasă afară din cort, la lumină. Izvoadele sclipitoare de email colorate într-un verde-negru catifelat, şerpuiau printre dungile portocalii, cafenii şi măslinii care încingeau vasul ca nişte brîie luminoase. Asemenea nuanţe minunate de email putuseră fi obţinute numai cu ajutorul compuşilor uraniului. Iată, aşadar, o nouă confirmare a descoperirii mele nocturne strălucind în lumina orbitoare a zilei !

Am împărtăşit profesorului toate presupunerile şi concluziile mele. Să fi văzut bucuria care l-a cuprins pe savantul nostru! În încheiere am adăugat că este foarte probabil ca emanaţiile de radiu să determine o şi mai mare transparenţă, o şi mai bună vizibilitate a aerului de deasupra observatorului astronomic.

— Ei, cu asta să ştii că ai cam sărit peste cal, mă opri profesorul. Dar în ceea ce priveşte starea noastră fiziologică, sînt întru totul de acord cu dumneata. Locul acesta este nu numai un meleag al luminii, ci şi al bucuriei. De ce oare o fi atît de posomorîtă astăzi Tania noastră? Ce-o fi păţit?

— Ba de fel, Matvei Andreevici, n-am nimic...

După ce-am mai cercetat o dată amfora, ne-am întors la lucrările de descongestionare a scării subterane. Către seară am reuşit să deblocăm o deschidere nu prea mare în zidul subteranei, prin care ne-am strecurat apoi unul cîte unul. Subterana era împărţită în cîteva încăperi. Nu ştiu bine ce observaţii a cules de acolo arheologul, pentru mine însă subterana s-a dovedit la fel de goală ca şi celelalte.

Vîntul înserării gonea prin stepă, valuri de pulbere trandafirie se învolburau peste covorul de oţel al tufelor de pelin. În frunte mergeau profesorul şi Viacik. Tania rămăsese puţin în urma lor, gînditoare, încetinind pasul. M-am apropiat de ea şi i-am luat mîna:

— Ce-i cu dumneata, Tania? Eşti de obicei atît de veselă, de vioaie şi dintr-o dată... Mi se pare că încă de ieri te-ai schimbat, de ieri, de cînd am făcut descoperirea cu emanaţiile.

Fata mă privi stăruitor în ochi şi spuse:

— Nu ştiu dacă ai să înţelegi sau nu, eu totuşi am să-ţi mărturisesc... Nur-i-Deşt-ul este într-adevăr un meleag al bucuriei. Eu socoteam că bucuria aceasta îşi are izvorul în mine, că eu o generez, că sînt puternică, liberă, veselă. Apoi apari dumneata... — aici fata tăcu o clipă — posomorît, retras, veşnic îngîndurat, ars de pălălaia războiului. Şi alături de mine devii şi dumneata mai senin, mai fericit... Apoi, fără veste, se constată că totul se datoreşte acestui radiu, şi numai lui... Înseamnă deci că dacă n-ar fi fost radiul — vocea Taniei coborî pînă la şoaptă — n-ar fi existat nici minunata vrajă a zilelor petrecute în preajma străvechiului observator...

Şi Tania îşi smulse mîna dintr-a mea, îmi întoarse spatele şi coborî în goană colina pe care ne aflam. Am pornit încet în urma ei. Apoi m-am oprit şi mi-am întors privirea spre ruinele Nur-i-Deşt-ului.

„Lumina deşertului", da, Nur-i-Deşt a fost fără îndoială o lumină şi pentru deşertul din sufletul meu. Şi lumina aceasta nu se va stinge niciodată. Bucuria zilelor petrecute acolo va dăinui veşnic în sufletul meu.

...Şi iată-ne din nou, ca de atîtea alte ori, în preajma focului de tabără, gata să se stingă, din faţa corturilor. Tania e alături de mine. Lîngă noi sclipeşte aureola vie a străvechii amfore, aureola de mult adormitelor, dar nicicînd apuselor speranţe omeneşti.

— Tania, draga mea, începui eu, aici, lîngă dumneata, a renăscut inima mea, pentru dumneata a înflorit ea din nou. Cine ştie, poate că succesele viitoare ale ştiinţei vor lămuri şi mai bine acţiunea elementelor radioactive asupra noastră, a oamenilor. Şi cine poate afirma că nu mai sînt încă alte multe emanaţii care ne înrîuresc, poate chiar razele cosmice. Iată acolo — mă ridicai eu, întinzînd mîna spre cerul înstelat — poate că şi de acolo ne vin şuvoi undele cine ştie căror tainice energii, energii ce izvorăsc din adîncul necunoscut al spaţiilor... Frînturi ale depărtatelor lumi astrale...

Tania sări în picioare şi se apropie de mine într-un elan de duioşie. În ochii ei limpezi se reflecta lumina cenuşie a stelelor.

În tăriile cerului, sus de tot, deasupra noastră, despicînd norii luminoşi ai Căii Laptelui, strălucea Lebăda cea cu aripile larg desfăcute şi cu gîtul lung, întins înainte, în veşnicu-i zbor către vremile ce vor să vină.

LIMANUL CURCUBEULUI

Profesorul Kondraşev ieşi din bibliotecă, urcă un etaj şi se îndreptă spre laboratorul său. Coridorul lung, mărginit de o mulţime de uşi albe şi pe jumătate luminat, era cufundat în tăcere. În institut rămăseseră numai cîţiva cercetători, care aveau de terminat o lucrare urgentă.

Profesorul se apropie de biroul încadrat de două mese de experienţe şi se lăsă obosit în jilţ. Becurile de gaz sîsîiau abia auzit. Retortele şi borcanele străluceau de curăţenie, ca în orice laborator, ceea ce impresionează întotdeauna pe neiniţiaţi. Perfecta ordine ce domnea în încăpere, care te îmbia la meditaţie şi experienţe, avea un efect liniştitor, ceea ce făcea ca amărăciunea cuibărită în inima profesorului, după ce citise opiniile despre lucrarea sa, să dispară. Revizui încă o dată, mintal, tezele fundamentale din ultima sa carte apărută, încercînd să aprecieze imparţial criticile ce i se aduceau.

În această carte, profesorul Kondraşev demonstra că trebuie studiate cu toată atenţia proprietăţile ascunse ale diferitelor plante, îndeosebi ale celor străvechi, rămase din epocile cele mai vechi ale vieţii Pămîntului. Asemenea plante, care cresc şi astăzi în ţările tropicale şi subtropicale, pot fi înzestrate cu proprietăţi cît se poate de importante şi preţioase, pe care şi le-au menţinut şi dezvoltat, adaptîndu-se de-a lungul mileniilor la alte condiţii de existenţă. Ca exemplu, profesorul menţionase plantele lemnoase de esenţe preţioase, vestigii ale terţiarului inferior (acum 60 000 000 de ani). Samşitul şi „lemnul de fier" din Transcaucazia, *teak*-ul, *greenheart*-ul, arborele negru de Africa, din regiunile sudice ale globului, *ghingo*-ul japonez, cu proprietăţi curative

încă nestudiate, au existat şi acum mai bine de 100 000 000 de ani.

Dar lucrarea fusese aspru criticată de specialişti cu autoritate şi acum, în tăcerea singuratică, profesorul Kondraşev se simţi nevoit să dea dreptate în multe privinţe criticilor săi. Demonstraţia lui se întemeia mai mult pe o convingere nestrămutată, decît pe materialul de fapte cerut de legile de fier ale gîndirii ştiinţifice ; da, din păcate, argumentaţia lui era prea săracă.

Profesorul era însă convins de adevărul celor ce susţinea. Ei, dacă ar dispune de mai multe elemente convingătoare... Bunăoară, dacă ar avea dovada că „lemnul vieţii", din evul mediu, a existat cu adevărat ! Acest arbore, înzestrat cu proprietăţi miraculoase şi inexplicabile, era cunoscut şi în veacul al XVI-lea, ba chiar şi în al XVII-lea. Cupele sau pocalele făcute din lemnul său preîăceau apa turnată în ele într-o licoare miraculoasă, de culoarea cerului sau a aurului împurpurat, care tămăduia — zice-se — o mulţime de boli. Provenienţa acestui arbore, genul lui, au rămas necunoscute. Taina au păstrat-o iezuiţii, care dăruiau cupele fermecate regilor, pentru a obţine în schimb privilegii şi avantaje materiale.

În vechile scrieri ale lui Monardez, apărute la Sevilla în anul 1754, precum şi în ale lui Athanasius Kircherius, lemnul acesta era numit pe latineşte *„lignum vitae"* sau „lignum nephriticum", adică „lemnul vieţii" sau „lemnul rinichilor".

După unele date, provenea din Mexic, după altele — din insulele Filipine. Într-adevăr, aztecii cunoşteau un lemn miraculos, cu proprietăţi tămăduitoare, pe care-l numeau *„coatl"* („apa şarpelui"). Profesorul îşi aminti experienţele făcute de celebrul Boyle cu o cupă din „lemnul rinichilor", care descrisese fenomenul luminiscenţei albăstrui a apei turnate în cupă şi care menţionase cu acest prilej că nu era o vopsea, ci un fenomen fizic inexplicabil.

— E voie, Konstantin Arkadievici ? auzi Kondraşev un glas cunoscut de femeie ; în uşă apărură buclele luminoase şi năsucul cîrn al Jeniei Panova.

Cercetătoare capabilă şi totodată femeie chipeşă, Jenia Panova era agreată nu numai de tineri, dar şi de colaboratorii mai vîrstnici ai institutului. Profesorul Kondraşev,

fără să știe nici el datorită cărui fapt, se bucura de o deosebită simpatie din partea ei.

— Dragă Konstantin Arkadievici, nu fi trist... Știu ce te doare... Dar mă tem că ai depășit prea mult acel nivel al științei stricte, care este determinat de prezența unui material faptic.

— Știu că sînt prea nerăbdător! mormăi Kondrașev, puțin jignit de observație și nemulțumit de intervenția ei. Dumneata poți să mai aștepți, mie însă nu mi-a mai rămas mult de trăit. Nu există miracole și descoperiri pe neașteptate. Numai munca lentă de cunoaștere, deseori plictisitoare...

Ca să schimbe discuția, Panova scoase din poșetă două bilete.

— Konstantin Arkadievici, te invit la un concert al Filarmonicii. Astă-seară se interpretează Ceaikovski — știi, „Simfonia mesteacănului", care-mi place atît de mult. De altfel, și dumitale-ți place. Serghei Semionovici ne va duce cu mașina acolo; pleacă chiar acum. De asta m-am grăbit să te caut, încheie Panova, zîmbind prietenește.

La ora 9 erau la Filarmonică. Viorile cîntau întinderea nemărginită a Rusiei, liniștea rîurilor largi și molcome ce-și poartă apele printre codri întunecoși, pe sub nori mohorîți, freamătul frunzelor crude de mesteacăn, ca o promisiune îmbucurătoare... Și Kondrașev, a cărui nerăbdare se potolea încet, încet, avu senzația irezistibilei chemări a cunoașterii, care cuprinde tot mai larg întinderile nețărmurite ale necunoscutului, îmbie mase din ce în ce mai mari de oameni...

— Ori de cîte ori sufletul mi-e tulburat ascult muzică, șopti Panova.

Profesorul zîmbi și-i aruncă de data asta o privire binevoitoare. În pauză, cînd ieșeau din sală, din puhoiul de oameni se desprinse deodată un bărbat cu fața bronzată, în uniformă de marină. Kondrașev remarcă chipul lui energic, neobișnuit de bronzat, și ochii ce străluceau radioși. Marinarul — mai bine zis hidroaviatorul, judecînd după aripile de pe mîneca vestonului — venea spre Panova, strigînd:

— Jenia, Jenia!

Fata se îmbujoră și vru să se repeadă spre dînsul, dar, stăpînindu-se, se mulțumi numai să-i întindă mîinile:

— Boris ! De unde vii ?

Profesorul, simţindu-se de prisos, se îndreptă spre fumoar. Tocmai îşi termina ţigara cînd Panova, însoţită de aviator, îl regăsi.

— Dă-mi voie să-ţi prezint pe Boris Andreevici, un prieten bun, bun de tot al meu, care a zburat în regiuni îndepărtate. Tocmai dintr-o astfel de călătorie îndelungată s-a întors acum şi trebuie să-ţi spun, Konstantin Arkadievici, că a văzut ceva ce iese din comun. Tare m-aş mira ca miracolul în care dumneata nu crezi să se producă de-a binelea... Dar cum ai putut să mă găseşti aici ? De trei ore ai venit şi... Ce bine-mi pare !... Fata vorbea repede şi cam fără legătură.

Profesorul strînse cu plăcere mîna aviatorului cu aspect atît de plăcut... Da, desigur, producea o impresie plăcută.

Schimbară cîteva cuvinte, din cele obişnuite între proaspăt cunoscuţi, dar fata îi întrerupea nerăbdătoare :

— Boris, dumneata nu înţelegi că dacă există cineva în stare să-ţi explice minunata descoperire, acela nu poate fi decît Konstantin Arkadievici ? !

Tustrei se pomeniră acasă, la profesor, şi aviatorul începu să povestească de-a fir-a-păr ultima-i călătorie. Chiar de la început, istorisirea trezi la omul de ştiinţă cel mai viu interes.

Cu două luni şi jumătate în urmă, tînărul hidroaviator, Boris Andreevici Serghievski, care deţinea un post de comandă însemnat, primi o misiune de foarte mare importanţă. Mai tîrziu, cînd vor putea fi date în vileag lucrurile asupra cărora deocamdată trebuie să păstrăm tăcerea, asemenea acte vor intra, fără îndoială, în istorie, ca pilde de curaj nemărginit din partea executanţilor şi de înţeleaptă clarviziune din partea conducătorilor.

Boris Andreevici trebuia să pornească într-o cursă lungă fără escală, cu o încărcătură extrem de importantă, de a cărei sosire în cel mai scurt timp la destinaţie depindeau multe, în condiţiile complicate ale războiului antifascist.

Ziua înceţoşată se potrivea prea bine cu atmosfera apăsătoare în care trăiau de la un timp. Casele scunde ale cătunului se pierdeau printre molizii înalţi şi întunecaţi. Peste tot — cioturi proaspăt retezate. Nori groşi

acopereau cerul şi coborau atît de jos, încît treceau pe lîngă vîrfurile arborilor, lăsînd ici-colo aninate zdrenţe fără formă. Mirosea a mucegai acru de pădure, sub tălpi pămîntul mlăştinos mustea, covorul gros de muşchi se afunda la fiecare pas, înăbuşind orice zgomot. Paşii deveneau sonori numai pe pista de beton, de un cenuşiu murdar, împestriţată ici-colo de inelele multicolore ale petelor de ulei.

Serghievski îmbrăţişă cu o privire mulţumită aparatul lui, care se şi îndrepta spre start. Era un avion de pasageri de mare altitudine; ferestruici străpungeau într-o parte şi-n alta fuzelajul gros, care se termina în faţă cu un con plin, tăiat în partea superioară de geamul cabinei piloţilor. Aripile lungi, ridicate puţin în sus, aveau fiecare cîte două motoare, apărate prin cercuri late de duraluminiu lucios. Elicele lor, cu trei pale, se învîrteau încet. La spate, avionul sfîrşea cu o cîrmă foarte înaltă. În zaua-i strălucitoare de argint aparatul era de o provocatoare frumuseţe, ca un albatros neînfricat.

Personalul de comandă al aerodromului veni să-l petreacă. Serghievski privi feţele grave şi marţiale ale celor ce-l petreceau şi se uită zîmbitor la ceas. Totul era gata. Ultimele fumuri trase cu nesaţ — şi ţigara zbură într-o băltoacă. Serghievski se apropie cu paşi hotărîţi de avion.

Tensiunea, grijile unei pregătiri minuţioase şi îndelungate — toate-l părăsiseră ca prin farmec: venise momentul acţiunii. Răsuflînd uşurat, pilotul aruncă o privire spre cerul posomorît. Colo sus, deasupra norilor, la altitudinea nespus de mare unde avea să-l poarte „Albatrosul", lucea soarele de vară...

Cîteva ordine scurte, uşile ermetice se închid — robinetul egalizatorului de presiune, verificat de telegrafist, fîsîie slab, şi totul se pierde în vuietul asurzitor al motoarelor de 1 000 cai-putere.

„Albatrosul" argintiu, de 20 de tone, se desprinde uşor de pe sol, supunîndu-se ascultător mişcărilor abia perceptibile ale mîinii pilotului şi aproape în aceeaşi clipă fu înghiţit de oceanul de nori. Giroorizontul de pe cadranul cenuşiu al pilotului automat indica o înclinare puternică; acele altimetrelor urcau mereu. Ceaţa care învăluia ferestrele începu deodată să devină trandafirie, păli şi, în sfîrşit, prin geamurile înclinate ţîşni lumina

strălucitoare a zilei. Stratul gros de nori fusese străpuns. Dedesubtul avionului se îngrămădeau haotic piscuri imaculate, în fața cărora păleau zăpezile alpine, se căscau prăpăstii ametitoare, fumurii. La 7 000 de metri, Serghievski luă capul la compas, reduse turația motoarelor pentru cursă și cuplă pilotul automat.

Pilotul secund, Emelianov, care ocupa scaunul din dreapta, își scoase casca de ascultare și, încrețindu-și fruntea înaltă, pleșuvă, încercă să slăbească arcul strîns prea tare. Ofițerul de bord din spatele lui Emelianov răsfoia pe îndelete un ghid.

Serghievski se lăsă pe spătarul scaunului confortabil, aruncînd din cînd în cînd cîte o privire asupra aparatelor de bord. În fața avionului se întindeau mii de mile de zbor peste ocean, înainte ca pămîntul străin, dar ospitalier, să se aștearnă sub aripile lui. Ceasul de deasupra fantei geamului central indica ora opt. Încă vreo treizeci de minute și vor pătrunde în regiunea periculoasă. Acolo, pe bolta calmă, azurie, gonesc în căutarea pradei avioanele de vînătoare nemțești. Deși „Albatrosul", avion de mare altitudine, era înarmat cu patru mitraliere, o întîlnire cu agerii „Messeri" [1] era, totuși, primejdioasă...

Serghievski nu se gîndea la el, ci la prețioasa încărcătură din spate, din cabină. În vremea asta, tovarășii lui își vedeau liniștiți de treabă, fără să discute sau să-și facă semne unii altora, ca și cînd s-ar fi înțeles să nu-și vorbească pînă ce nu vor străbate zona primejdioasă. Cel mai îngîndurat părea mecanicul, care urmărea puzderia de ace ale aparatelor sale.

„Albatrosul" gonea cu mare viteză. Motoarele huruiau uniform, liniștitor. Stratul gros de nori atîrna ca și mai înainte între pămînt și avion. Din cînd în cînd apăreau în el spărturi adînci și întunecoase, cu marginile zdrențuite. Prin ele zăreau pămîntul, îndepărtat, nepăsător față de cei din avion, pămîntul care, de la o înălțime atît de mare, părea o cîmpie fumurie și netedă, fără nici un fel de pete.

Trecu o oră, apoi încă una. Avionul pătrunsese în inima zonei primejdioase, din nefericire atît de întinsă. Mitraliorii își încordară ochii pînă la durere, iscodind albastrul curat al cerului și albul norilor. La ora 10 și

[1] „*Messeri*" — avioanele germane „Messerschmidt". (n.t.)

20 minute Serghievski se îndreptă în scaun, strînse puternic manşa şi strigă :

— Atenţie ! Trei avioane inamice !

Departe, în faţa unui povîrniş buclat şi alb de nori, apăruseră trei puncte negre. Setea de luptă îi uni pe toţi cei din cabina spaţioasă, ermetic închisă, într-un singur colectiv. Emelianov, care privea prin binoclu, zise deodată ironic :

— De ăştia nu ne e frică, Boris !

Din nou, miile de cai-putere şi miile de rotaţii zguduiră avionul. Acul, indicînd viteza ascensiunii, ţîşni spre dreapta, iar vitezometrul oscilă spre stînga. Avioanele inamice se apropiară, răsfirîndu-se în părţi. Serghievski încetă ascensiunea şi aparatul se năpusti înainte, cu viteza obişnuită, lăsînd de căruţă urmăritorii hulpavi, care încercau zadarnic să-l ajungă.

Cîmpul alb al norilor, care părea mai puţin accidentat şi era acum foarte jos, se destrămă în gigantice bucăţi de vată. Printre ele se întrezărea oceanul, ca o foaie palidă de staniol, iar la stînga — pămîntul, mai negricios decît apa, dar ca şi aceasta, bizar crestat.

Avionul se îndepărta tot mai mult, străbătînd zona periculoasă. Ruta fu modificată. Serghievski viră spre sud şi mări viteza. Încă puţin şi avionul avea să se piardă deasupra oceanului, lăsînd în urmă raza de acţiune a inamicului. Întinderile nemărginite ale oceanului parcă stinghereau prin monotonia lor apăsătoare zborul avionului. De la înălţimea de şapte kilometri nu vedeau valurile ; suprafaţa mată, strălucitoare a apei părea bombată. În faţă zăriră un front de nori, care făgăduiau o schimbare în zborul lor liniştit. Dar schimbarea se produse mai curînd decît se aşteptau.

Străbătuseră mai mult de trei mii de kilometri, cînd, deodată, în văzduh apărură iarăşi puncte negre ameninţătoare, iar jos, departe de tot, zăriră siluetele minuscule ale unor vase de război. Două avioane inamice, cu boturile înălţate, începură ascensiunea, un al treilea rămînea în faţă, mai la o parte, la marginea unui nor alungit şi compact. Timpul parcă şi-ar fi curmat mersul.

Cele ce urmară se petrecură într-o clipă de o extremă încordare. Pocnetele rafalelor înfundate ale mitralierelor, care biciuiră avionul de-a curmezişul fuzelajului de-abia răzbătură prin zgomotul motoarelor.

Serghievski înclină aparatul şi-l repezi brusc spre stînga. În aceeaşi clipă hămăiră mitralierele lor din cele două turele. Încă un viraj — şi de-abia apucară să vadă pe fereastră un „Messerschmidt" căzînd pe-o aripă ; apoi „Albatrosul" se năpusti în jos, cu vuiet tot mai sfîşietor, în picaj redus, apropiindu-se cu gîndul de cel de al treilea avion inamic. Din nou lătrară mitralierele ; prin faţa lui Serghievski trecu ceva fierbinte, în toate părţile ţîşniră cioburi — şi „Albatrosul" se scufundă în aburul lăptos.

Serghievski simţi izbindu-l în faţă un curent de aer rece atît de puternic, încît i se păru un corp solid ; înţelese că în botul avionului se produsese o spărtură. Aparatul gonea mai departe, prin norul de nepătruns, motoarele îşi continuau cîntecul biruitor dintotdeauna. Deodată, o rază strălucitoare de soare îi izbi în faţă, vestindu-le primejdia unui loc descoperit. În faţă însă zăriră un alt zid de nori. Încă o dată, şi încă o dată apăru şi dispăru soarele, pînă ce avionul se afundă definitiv în stratul de nori, gros de cîţiva kilometri, care plutea, dispre vest, sus de tot, deasupra oceanului. Zborul uniform se transformă într-un mers săltăreţ şi nesigur ; văzduhul era neliniştit, parcă ar fi vrut să arunce de pe umeri povara de mai multe tone a navei.

Corpul lui Serghievski, care se contractase de efort, se destinse. Redresă avionul, aruncă o privire asupra compasului giroscopic şi încremeni : toată partea superioară a tabloului de bord nu mai era decît un talmeş-balmeş de metal sfîrtecat. Serghievski se întoarse. Probabil că un snop de gloanţe perforante şi brizante spărsese partea din faţă a cabinei, trecuse mai departe — printre cei doi piloţi — şi izbise la bază stîlpii turelei, unde era instalaţia de radio. Radiotelegrafistul zăcea peste frînturile aparatului, cu obrazul în mîini. Mecanicul, fără să se sinchisească de sîngele ce-i curgea din umăr, stingea cu un aer preocupat bucăţile fumegînde, iar pilotul secund Emelianov îşi pipăia încruntat braţul prin mîneca sfîşiată a salopetei. Urechile începeau să le vîjîie, piepturile se crispau din lipsă de aer : în cabina găurită presiunea scăzuse la nivelul aerului rarefiat al marii altitudini şi nu se mai puteau menţine mult timp la această înălţime fără baloane de oxigen.

În timp ce tovarăşii săi astupau gaura largă din botul avionului şi pansau pe răniţi, Serghievski, căpătînd convingerea că stratul de nori atinge o altitudine la care un avion cu cabina spartă nu se poate menţine, începu să coboare.

Situaţia „Albatrosului" era serioasă: principalele aparate de zbor fuseseră distruse, instalaţia de radio nu funcţiona. Fără soare, deasupra oceanului lipsit şi el de puncte de reper, asta însemna aproape zbor fără vizibilitate. Mecanicul punea la punct busola magnetică, scăpată ca prin minune, iar Serghievski visa la simţul de orientare al păsărilor. Ce simţ deosebit le călăuzeşte în timpul lungilor lor zboruri pe ploaie şi ceaţă deasupra apelor? Oare acest simţ nu s-ar putea dezvolta şi la omul devenit pasăre?

Busola cu ac magnetic, în pofida deviaţiei vizibil modificate după o zguduitură şi deplasare atît de puternică, indica, cel puţin în limitele unui sfert de orizont, direcţia fără care cea mai desăvîrşită pricepere de a zbura fără vizibilitate devine un joc primejdios şi înşelător...

În jur se aşternea întunericul. Începea furtuna. Afară, pe geamuri, şuruia apa; rafalele de ploaie biciuiau avionul, spuma diafană a ceţii cedă locul unei pînze de apă tulbure, cenuşii. Emelianov, împreună cu ofiţerul navigant, pierzînd nădejdea de a mai pune la punct instalaţia de radio, începură să scoată şi să monteze pe cea de rezervă. Mecanicul, balansînd în scaunul din dreapta, se străduia să repare aparatele de bord rămase intacte, dar care nu funcţionau.

Se întuneca din ce în ce mai tare. Avionul era zguduit de şocuri bruşte. La 200 de metri altitudine, ferestrele se luminară: aparatul ieşea din nori. Încă 50 de metri — şi zăriră jos coamele albe, şerpuitoare ale valurilor. Oceanul era frămîntat. În spaţiul strîmt dintre norii mohorîţi şi valurile înalte cît casa, avionul îşi croia drum ca un albatros adevărat, cu o surprinzătoare forţă. Maşina era legănată şi aruncată de colo-colo, sfărîmăturile şi obiectele care nu erau bine fixate se rostogoleau prin cabină.

Vîntul, pe care nu-l auzeau din cauza motoarelor, se năpustea sălbatic, în rafale, asupra avionului, lunecînd neputincios pe aripile netede, lustruite, care vibrau. Avionul fusese admirabil conceput, putea să şi amerizeze, dar pe o vreme ca asta, în zvîrcolirile furioase ale valu-

rilor uriaşe, o amerizare i-ar fi fost fatală. Altceva însă îi preocupa pe piloţi : calcularea atît de complicată a erorilor posibile din cauza unei busole nesigure, deriva navei aeriene, consumul de combustibil...

Serghievski îl lăsă pe Emelianov să conducă singur (rana pilotului secund era neglijabilă) şi, împreună cu ofiţerul navigant, se aplecă deasupra hărţilor întinse. Staţia de radio de rezervă, cine ştie de ce, nu voia să funcţioneze, iar radiotelegrafistul, serios rănit, nu putea fi de nici un folos piloţilor. Ziua era pe sfîrşite, deasupra oceanului se lăsa o ceaţă groasă — şi căştile se încăpăţînau mai departe să rămînă mute !

— Daţi-mi harta engleză 2927 ! ordonă Serghievski.

Liniile dinţate, albastre şi roşii, ale furtunilor şi alizeelor se încrucişau cu săgeţile de pe reţeaua de pătrăţele a hărţii. Calculele nu erau suficient de precise : aparatele de bord, care rămăseseră intacte, le dădeau prea puţine indicaţii. Totuşi, acolo, departe, ţărmul ospitalier se întindea pe mii de mile. Nu putuseră să se abată atît de mult, spre sud sau spre nord, ca să nu mai dea de el. Cîntărind bine totul, Serghievski se calmă.

Două becuri din plafonul cabinei luminau viu cadranele sparte ale aparatelor. Oceanul fu înghiţit de întuneric şi nu-i puteai decît ghici prezenţa ameninţătoare. În spatele lor rămăseseră mii de kilometri din pustiul de apă. Totuşi, jos, sub ei, rămîneau valuri, numai valuri — veşnica răsuflare a neţărmuritului ocean.

Zburau aşa mai mult de 12 ore şi cu toate că lupta şi furtuna îi întîrziaseră, ţinta trebuia să se fi apropiat simţitor.

Timpul se scurgea agale, mult mai încet decît acele care indicau consumul de benzină. În rezervoarele avionului erau trei tone şi ceva de benzină, dar aceasta reprezenta mai puţin de jumătate din rezerva iniţială. Consumul de combustibil era prea mare ; vîntul din faţă împiedica avionul să zboare cu viteza necesară.

Serghievski căuta să se liniştească, zicîndu-şi că tot nu-i nimic de făcut ; cel mai bun lucru era să zboare, să zboare mereu. Ce-o fi mai tîrziu, o să vadă. Starea atmosferică nu-i îngăduia să determine poziţia avionului ; zona furtunii rămăsese în urmă, dar norii înalţi ascundeau stelele. Împărăţia nopţii n-avea hotare, iar pentru

gînduri negre rămînea un timp obositor de lung. După 19 ore de zbor nici urmă de lumini, de ţărm!

Îşi dădură seama că de vină fusese nu numai furtuna, care întîrziase avionul, dar şi devierea de la direcţie. Serghievski viră puţin spre nord, sperînd să reducă presupusa deviaţie spre sud.

Motoarele funcţionau ireproşabil, ca în prima oră de zbor, deşi făcuseră pînă acum 3.500.000 de rotaţii. Le mai rămînea o jumătate de tonă de benzină.

Zorile veniră repede. Văpăile soarelui aprinseră jumătatea oceanului din spatele avionului. Dimineaţa străvezie părea dătătoare de speranţă şi bucurie. Dar acele indicatoarelor de benzină se tîrau mereu spre stînga, spre semnul înspăimîntător pentru un pilot — cercul alb al unui zero cu dungă groasă, care spunea în limbajul lui simplu şi teribil: Combustibilul s-a terminat!

Dacă nu vedeau uscatul? Era absurd şi totuşi pămîntul se încăpăţîna să nu se arate. Încă puţin şi uriaşa forţă a motoarelor se va topi, elicele ce se învîrteau sălbatic vor încremeni şi aparatul se va prăbuşi neputincios. Valurile parcă-şi aşteptau prada: se înălţau lin şi ritmic din adîncurile oceanului, încremenind o clipă înainte de a dispare, ca şi cînd ar fi încercat să muşte pîntecul atît de apropiat al avionului.

Soarele răsări de-a binelea, dîndu-le posibilitatea să se orienteze.

— Douăzeci şi şapte grade latitudine! exclamă Serghievski. Ne-am abătut destul de mult spre sud... Dar mai importantă pentru noi este longitudinea. Da, stăm mai prost: aproximativ şaptezeci şi nouă grade vest... Ei, tovarăşi, pămîntul trebuie să se ivească!

Pilotul mai execută o ascensiune. Într-adevăr, abia vizibilă, aidoma coamei încremenite a unui val, apăru la orizont o panglică întunecoasă. Ochii injectaţi şi obosiţi nu se mai săturau privind-o. Emelianov ridică binoclul şi Serghievski îl văzu răsuflînd uşurat. Panglica devenea tot mai întunecată şi mai groasă. Marginea ei superioară căpătă contururi neregulate: zăriră coame pleşuve de munţi sau de dealuri. Încă 20 de minute şi horbota albă a valurilor, care tivea ţărmul, deveni vizibilă cu ochiul liber. Motoarele vuiau asurzitor, înghiţind ultimii litri de benzină. Urcau mereu, pregătindu-se pentru

clipa hotărîtoare a unei aterizări forţate. Nu se putea ameriza lîngă ţărm : valurile mari se sfărîmau de stînci negre, pătrundeau în crăpături, de unde se scurgeau înapoi şuviţe şerpuitoare de spumă.

Peste linia albă a valurilor ce izbeau malul se ridicau trepte colţuroase, un covor verde acoperea văile puţin adînci şi poalele desfăcute în evantai ale unor chei. Nici aici nu zăreau loc potrivit pentru aterizare. În spatele munţilor de pe litoral solul cobora şi, cît vedeai cu ochiul, era acoperit cu păduri de nepătruns. Pe alocuri luceau, ca oglinda, mlaştini. La dreapta, departe spre nord, prin licărul valurilor, întrezăriră un promontoriu îngust pe care ghiciră o ridicătură albă, durată de mîna omului — probabil turnul unui far.

Serghievski vedea bine arborii de pe ţărm. Erau palmieri. Acele indicatoarelor de benzină oscilau la zero ; tovarăşii săi lucrau din răsputeri la pompele de mînă, fără să-şi ia ochii de la comandant. La stînga, malul se retrăgea şi se abătea spre vest. Avionul depăşi promontoriul ondulat şi lung, acoperit cu palmieri, şi în clipa aceea se aşternu brusc tăcerea. Motoarele se opriseră. Numai cel din stînga mai detună de cîteva ori ; în faţa aripilor se zbăteau palele elicelor, vrînd parcă să-i prevină că nu mai pot menţine nava în aer.

— Vom sări pe rînd, pe uşa din stînga. Emelianov, fii gata ! spuse Serghievski. Împinse manşa înainte şi conduse aparatul masiv în jos, pe o linie uşor înclinată, încercînd să amîne cît mai mult aterizarea şi, în acelaşi timp, să evite pierderea de viteză ce putea deveni fatală.

Într-o tăcere înfricoşătoare avionul cobora legănîndu-se. La dreapta se înălţau piscurile înverzite ale munţilor. Încă puţin şi metalul strălucitor al minunatei păsări va fi sfîrtecat, fărîmat în bucăţi informe, împreună cu trupurile piloţilor. Dar echipajul avionului, fără a sufla o vorbă, cu respiraţia tăiată, aştepta, neputîndu-se decide să se despartă de minunata maşină, cu nădejdea în măiestria pilotului. Iar Serghievski, după ce dăduse acest ordin, aproape că nu se mai gîndea la oameni, ci cum să salveze avionul şi încărcătura lui. Două, trei secunde — pămîntul se apropia... Pilotul observă deodată un liman mic şi liniştit, pe care nişte promontorii împădurite îl fereau de valuri. Hotărîrea fu luată într-o clipă : un

viraj, o înclinare şi mai mare a avionului în jos şi pămîntul începu să-i gonească în întîmpinare...

Serghievski smuci brusc manşa spre el, ca şi cînd ar fi strîns frîul unui cal ascultător. Giganticul aparat se dresă. Cu trenul de aterizare escamotat atinse păduricea scundă de pe ţărm, în vaietul arborilor care trosneau şi se frîngeau. Pasărea de argint, sleită de puteri, îi mototoli ca pe nişte fire de iarbă, se prăvăli greoi în apa golfului şi începu să lunece, împroşcînd stropi în dreapta şi-n stînga. Mai alergă vreo 150 de metri şi se opri aproape de malul celălalt, înalt. În ultima clipă de zbor, Serghievski mai avusese timpul să scoată trenul de aterizare, ca să folosească cele mai mici posibilităţi de a frîna inerţia navei grele. Manevra reuşise : enormul aparat se culcase pe apa străvezie şi albastră ca cerul, puţin plecat pe aripa din dreapta.

Avionul se mai legăna şi zvîcnea în clipa cînd piloţii ieşiră pe aripă. Serghievski simţi cum i se ia ca o piatră de pe suflet povara apăsătoare a răspunderii. Întinse braţele, bucurîndu-se de soarele orbitor, de apa îmbietoare şi de vegetaţia năvalnică a tropicelor. Sub avion, apa nu era mai adîncă de trei metri ; roţile trenului de aterizare se proptiseră în nisipul unui banc. Cabina ermetică nu lăsa ca apa să pătrundă, iar spărtura din bot era deasupra nivelului de plutire al avionului.

— Bine aţi venit, tovarăşi ! exclamă cu bucurie Serghievski. E adevărat că n-am ajuns chiar la destinaţie, dar nu-i nici o nenorocire. Putea să fie mai rău. Sîntem undeva în Florida...

Arşiţa, formele bizare ale plantelor necunoscute trădau o regiune din sudul îndepărtat.

Toate cîte se întîmplaseră în ultimele 24 de ore li se păreau acum un vis de-o clipă.

— Ei, Robinsonilor, să facem o revizie avionului şi să tragem un pui de somn. Vă sfătuiesc să vă dezbrăcaţi, ca să nu fierbeţi în salopetă.

Serghievski se consultă cu mecanicul şi cu pilotul secund şi hotărî ca, după ce se vor odihni, să rezeme coada şi aripa dreaptă în nişte prăjini : aparatul trebuia împiedicat să se afunde în nisip, în timpul refluxului.

Soarele de amiază încingea avionul, făcîndu-l să sclipească orbitor. Aviatorii ieşiră din nou afară, ca să mai

răsufle. Radiotelegrafistul rănit se simţea mai bine; fu aşezat în curentul dintre două ferestre deschise.

Aviatorii desfăcură o barcă de cauciuc pliantă, ca să meargă la mal şi să caute prăjini. Serghievski lăsă un mitralior de pază în avion şi, de pe aripa stîngă ridicată, examină golful, alegînd arborii cei mai potriviţi.

Oglinda netulburată a limanului avea forma unei inimi. În mijlocul unui promontoriu se înălţa o stîncă abruptă, acoperită cu palmieri subţiri şi încovoiaţi. La dreapta, promontoriul, ca o gheară, era acoperit cu arbori ampenaţi, plini de flori albe. Prin vegetaţia promontoriului se deschidea acum un drum lat, tăiat de avionul lor. Vîrfurile rupte, arborii smulşi din rădăcini, trunchiurile frînte de curînd, azvîrlite la marginea apei, atraseră atenţia lui Serghievski. „Mult material de stîlpi am mai pregătit", constată pilotul, înveselit. Frînturi de lemn ajunseseră pînă aproape de malul celălalt al limanului, atît de puternică fusese izbitura avionului şi rezistenţa corpului său.

— Dacă n-ar fi fost acest gard elastic... rosti, fără să vrea, cu voce tare Serghievski şi, fără a-şi mai termina gîndul, se uită la malul opus, unde aparatul cu aripi lungi s-ar fi făcut fără doar şi poate ţăndări.

Aviatorii se urcară în barcă, navigînd încet pe apa ca oglinda, care se-ncreţea parcă în silă. Acolo unde se îngrămădeau în apa străvezie bucăţi de arbori cu un zăhat întreg de lemn deasupra, un spectacol nemaivăzut, de neuitat, apăru în faţa ochilor uimiţi ai aviatorilor.

Prin apa albăstruie, nisipul neted de pe fund avea o culoare brună, monotonă. Deasupră-i, în razele ce răzbăteau în apă, unduiau în toate direcţiile, împletindu-se şi amestecîndu-se, şuviţe sinilii, aurii, purpurii.

O ridicătură mică de pe fund, prinsă sub grămada de aşchii, era tivită de un semicerc vioriu, în mijlocul căruia se învolburau pete de un albastru pur sau aurii. Din cînd în cînd, între aur şi albastru ondulau şuviţe purpurii sau verzi ca smaraldul. Această nemaipomenită simfonie de culori juca, strălucea, se-învolbura, se prelingea, fascinînd ochii cu farmecul ei aproape hipnotic.

Uluiţi de nemaivăzuta privelişte, aviatorii nu-şi puteau lua ochii de la fenomen. Într-un tîrziu, Serghievski, cu un gest hotărît, îndreptă barca spre vîltoarea aurie.

În stînga, două crengi rupte, proiectate în adîncime, se înfipseseră aproape vertical în nisip : şi în jurul lor şerpuiau şuviţele aurii şi azurii, deşi mai înguste şi mai străvezii ca primele.

În văzduh plutea mireasma dulce a unor arbori necunoscuţi, întărindu-i în credinţa că trăiesc un basm. În acest colţişor al limanului culorile apei erau mai opalescente, mult diluate, dar la fel de pure : aur, purpură, albastru.

Serghievski şi tovarăşii lui intrară în apa mică de lîngă mal şi începură să aleagă bucăţile de lemn mai potrivite pentru stîlpi de susţinere. Trunchiurile nu erau mai groase de şase-şapte centimetri în diametru, lemnul însă era compact şi greu ; inima lemnului, de un brun închis, era tivită la margine cu un cerc aproape alb.

Mecanicul găsi un trunchi crăpat în două şi-l cufundă, din curiozitate, în apă. În primele două-trei minute se răspîndi încet un nouraş albăstrui, opalescent, mai puţin vizibil ; apoi, însă, de la trunchi începură să ţîşnească mici şuviţe în toate culorile curcubeului.

Va să zică, asta era explicaţia minunatelor culori din apa golfului : ţăndările unui arbore necunoscut. Serghievski privea cu atenţie malul, căutînd să-şi întipărească în memorie contururile arborilor. Ramurile lor, larg răsfirate, frunzişul ampenat şi ciorchinele de flori albe nu aveau nimic deosebit.

Deodată, de după bancul de nisip din gura limanului, se auzi un zgomot slab, dar clar, care nu putea fi confundat cu nici un altul : un motor ! Huruitul îndepărtat, egal şi puternic, se apropia fără doar şi poate de liman.

— La avion ! Repede ! strigă Serghievski.

De pe aripa stîngă, care domina apa, se vedeau valurile, rostogolindu-se ritmic pe mal. Ocolind promontoriul dinspre est, o şalupă cenuşie despică deodată apa lină cu dîra înspumată a elicei sale. Prova, ridicată mult deasupra apei, se legăna uşor ; sub ea, o pată neagră : părţile metalice ale proiectoarelor şi gurile de foc scînteiau cu un luciu mat.

Şalupa viră, motoarele încetară să mai uruie şi micul vas lunecă spre avion. La pupă răsăriră siluetele masive ale unor marinari grăniceri, în tunici albe, dar cu şorturi

comode, ce păreau o uşuratică nesocotire a austerităţii impuse de regulament uniformei militare.

Nu se lungiră mult la vorbă şi şalupa dispăru la fel de repede cum apăruse. Scurt timp după aceasta, două hidroavioane mici şi scurte amerizară greoi pe apa unui golf mare, situat la un kilometru mai spre vest de „limanul curcubeului". Rănitul şi o parte din încărcătură fură transportaţi pe hidroavioane, iar în rezervoarele aparatului sovietic se turnară două tone de benzină. Le mai rămînea să aştepte două vase, care să remorcheze în timpul refluxului hidroavionul din limanul cel mic şi să-l scoată printre stînci în larg.

Amurgului scurt îi urmă o beznă de nepătruns. Serghievski îşi zise că trebuie să ia o mostră din lemnul acela miraculos ; altfel, tot ce văzuse în golf ar părea un simplu vis. Aşteptînd să răsară luna, pilotul se aşeză pe aripa dreaptă a avionului şi văzu deodată, nespus de clar, o aureolă viorie răspîndindu-se în apa din jurul stîlpilor pe care se sprijineau aripa şi coada avionului. Uimit la culme de noua minune a limanului, pilotul privi spre pădurea sfîrtecată de avion. În apa întunecată, o pată strălucitoare, albastră ardea acum acolo unde, ziua, se fugăriseră şuviţele şerpuitoare de curcubeu.

Serghievski coborî în barcă şi vîsli spre pata de lumină. În jurul ţăndărilor de lemn apa părea un nor de gaze albastre luminiscente, care arunca reflexe argintii pe faţa şi pe mîinile lui Serghievski. Lumina degajată de apă era suficientă ca să se orienteze şi pilotul culese la repezeală cîteva bucăţi de lemn, fără a uita să ia cu dînsul şi cîteva crăci cu frunze şi flori.

Cît timp dură remorcarea avionului, Serghievski nu avu chef de discuţii, dar mai apoi, cînd „limanul curcubeului" rămase în urmă, pilotul nu reuşi să afle nici o explicaţie logică nedumeririlor lui. Arborele cu pricina era cunoscut localnicilor sub numele de „pomul dulce". Era destul de rar prin partea locului şi nimeni nu auzise ca lemnul lui să aibă proprietăţi miraculoase.

O dată cu refluxul, nava de argint fu scoasă încet şi cu băgare de seamă în largul mării calme şi huruitul motoarelor cutremură ţărmul liniştit al tropicelor.

„Albatrosul" părăsi pentru totdeauna limanul fermecat, transportînd înapoi, peste ocean, pumnul de oameni

căruia îi fusese dat să vadă una dintre minunile nebănuite ale naturii.

*
* *

Profesorul Kondraşev întoarse fotoliul spre Serghievski, care intra în laborator şi îi întinse, fără un cuvînt, un stativ cu eprubete, pe fundul cărora zăceau bucăţele din miraculosul lemn adus de pilot.

În apă jucau şi licăreau şuviţe şi nouraşi galbeni, purpurii şi albaştri, care se preschimbau din cînd în cînd într-un galben-verzui sau într-un albastru şi mai viu.

— Seamănă cu limanul dumitale ? întrebă zîmbind profesorul.

— Nu prea. Aviatorul nu glumea. Culorile şi luminiscenţa erau mult mai vii.

— A, firește ! exclamă Kondraşev. Limanul avea apă de mare. Şi, cu o pipetă, picură în eprubetă cîţiva stropi dintr-o soluţie. Albastrul se întunecă deodată şi, din străveziu, deveni aproape impenetrabil pentru ochi, în timp ce nouraşii galbeni aveau reflexe aurii-roşcate.

Profesorul explică :

— Adăugirea în apa dulce a unei mici cantităţi de substanţe alcaline măreşte brusc proprietatea lemnului de a colora apa. Dar aceasta nu este o vopsea, ci o substanţă deosebită, pe care ştiinţa încă n-o cunoaşte. Proprietăţile ei — luminiscenţa şi opalescenţa — pot fi foarte preţioase. Am reuşit să identific arborele : se înrudeşte cu nucul cenuşiu obişnuit, dar este un strămoş al acestuia şi se numeşte *Eisenhart*. Această specie a apărut acum cel puţin 60 000 000 de ani. Astăzi, îl găseşti foarte răspîndit în sudul Statelor Unite, sub forma unui arbust, şi nu mai are miraculoasele proprietăţi : probabil că a degenerat din cauza mediului nefavorabil. Numai în sudul Mexicului, în peninsula Yucatan şi, foarte rar, pe meleagurile unde aţi fost dumneavoastră, acest Eisenhart s-a păstrat sub forma unui arbore mic, la fel ca în epocile arhaice ale existenţei sale. După cum ştii, este înzestrat cu proprietăţi deosebite ; ei bine, acesta este acel „*coatl*“ al aztecilor sau „arborele vieţii“ al învăţaţilor din evul mediu. Dumitale, dragul meu, îţi revine

onoarea de a fi descoperit, mai bine zis redescoperit, această prețioasă plantă.

Profesorul se ridică și, solemn, deschise un dulăpior cu geamuri și scoase o cupă mică, negricioasă, lucrată din lemn de Eisenhart.

— Dumneata, cel dintîi, continuă el, turnînd apă în cupa curată, dintr-un balon de sticlă, ai dreptul să bei licoarea miraculoasă, dătătoare de sănătate marilor oameni din evul mediu...

Apa din micul vas negricios lucea ca o oglinjoară cu reflexe intens albăstrii. Serghievski, zîmbind stingherit, luă cupa din mîinile profesorului și, fără a sta pe gînduri, o goli pînă la fund.

— În sfîrşit ! Ca întotdeauna ai întîrziat ! exclamă bucuros profesorul, cînd Serghei Pavlovici Nikitin, un tînăr paleontolog care, însă, şi ajunsese binecunoscut datorită descoperirilor sale, intră în cabinetul lui. Azi am avut musafiri de la Expoziţia Agricolă. Doi păstori fruntaşi din stepele răsăritene. Iată şi omagiul pe care l-au adus oamenilor de ştiinţă : un pepene galben, cît toate zilele... Şi ce ispititor miroase ! Hai să-l mîncăm împreună, în cinstea păstorilor fruntaşi.

— De asta m-aţi chemat, Vasili Petrovici ?

— Nerăbdător mai eşti, tinere ! Întoarce-te spre stînga, uite, aici, pe măsuţa asta...

Nikitin se apropie curios de măsuţa dintr-un colţ al cabinetului.

Pe un carton cenuşiu erau rînduite cu grijă frînturi de oase mari, de un brun închis — fosile. Paleontologul apucă osul din stînga, îl ciocăni cu unghia, îl întoarse pe o parte şi pe alta. Examină rînd pe rînd toate cele opt bucăţi, grele, masive, impregnate cu siliciu şi fier.

Practica multor ani de studiere a anatomiei sistemului osos îi dădea posibilitatea să întregească pe loc, mintal, frînturile, să reconstituie bucăţile de oase care lipseau şi, după forma lor caracteristică, întregul schelet al animalului demult dispărut.

— Acum am înţeles, Vasili Petrovici. Oasele au prins acea pojghiţă lucioasă de culoare închisă, pe care o numim „bronzul pustiului". Asta înseamnă că păstorii le-au găsit chiar la suprafaţă, în deşert... Dar bine, Vasili Petrovici, ăştia sînt dinozauri ! Ce bine s-au păstrat ! Pentru prima oară se găsesc fosile de ale acestor animale în Uniunea Sovietică. Păstorii ar trebui răsplătiţi !

— Dragul meu, crezi că au nevoie de premii ? Sînt mai bogaţi decît noi. M-au şi întrebat dacă nu ne trebuie cîte ceva de la colhozul lor... Nu, aici e vorba de interes pentru ştiinţă — atît şi nimic mai mult. Vor veni din nou, mîine, ca să stea de vorbă cu dumneata şi, firește, ca să ne mai aducă un sileau [1]. Pînă atunci, să tăiem pepenele şi să chibzuim în tihnă.

Cu o felie de pepene aromat în mînă, Nikitin se îndoi din genunchi în faţa hărţii uriaşe, care acoperea un perete al cabinetului, aţintindu-şi privirea spre colţul ei din stînga, jos, presărat cu puncte mărunte : acolo se întindea deşertul lipsit de viaţă. Bătrînul savant, din fotoliul său, se aplecă şi călăuzi mîna lui Nikitin.

— Uite, cam pe aici se află o zonă întinsă, presărată cu oase de dinozaur, spuse paleontologul, la vreo trei sute cincizeci de kilometri de izvoarele rîului Taldî-Sai. În apropiere este puţul Bissekta. Va trebui să străbatem nisipurile, pînă la colinele Laiilei. Mai departe, pustiu pietros şi, pe alocuri, stepă...

Lumina orbitoare a soarelui, reflectată de zidurile albe ale caselor scunde, punea la grea încercare ochii încă nedeprinşi ai lui Nikitin. Strîngînd cît mai mult pleoapele, acesta străbătu curtea spaţioasă a gării de mărfuri, afundîndu-şi picioarele în covorul moale, de praf galben.

Trei turisme nou-nouţe, rînduite la marginea drumului, aşteptau în faţa porţii pe şef. Deasupră-le, capotele albe din pînză de cort unduiau în falduri ; vopseaua de lac cenuşiu-deschis, strălucitor, prinsese pe alocuri o pojghiţă roşiatică de praf. De-a lungul drumului, în acelaşi sens în care erau îndreptate maşinile, curgea năvalnic, printre pietre mari, şuşotind şi clipocind, apa cristalină a unui arîk [2] lat, bătîndu-şi parcă joc de arşiţă şi colb. Vuietul apei se împletea cu huruitul molcom al motoarelor celor trei maşini, la turaţie redusă.

Tînărul paleontolog urcă în maşina din faţă, portiera fu trîntită, o trîmbă pieziş de praf auriu se ridică. Maşinile porniră, îndreptîndu-se spre oraşul vilelor albe şi al aleilor înverzite de la poalele versantului nordic al colinelor arse de soare.

[1] *Sileau* — dar de prietenie, în Asia Centrală. (n.t.)
[2] *Arîk* — canal de irigaţie. (n.t.)

Nikitin ieşi tîrziu de la o şedinţă şi porni agale de-a lungul arîkului şopotitor. Pe lîngă case, sub frunzarul des al arborilor se aşternea întunericul.

Deodată, înaintea lui ţîşni din umbra aleii o tînără, într-o rochie albă, care sări sprintenă peste arîk şi o luă pe drum. Picioarele — goale, bronzate — se confundau cu solul, fata parcă plutea în aer. Cozile-i negre, ale căror vîrfuri stufoase coborau pe spate pînă-n dreptul genunchilor, contrastau puternic cu rochia albă.

La început, Nikitin, surprins, se opri şi urmări cu privirile făptura care se mistuia în întuneric, apoi iuţi pasul şi ajunse curînd în faţa porţii mari de scînduri a casei unde era adăpostită expediţia.

În curtea spaţioasă, luminată de mai multe becuri electrice, Nikitin zări pe toţi membri expediţiei sale, strînşi în jurul maşinilor. Oamenii rîdeau cu hohote, atît de voioşi, încît pînă şi ursuzul şofer-şef zîmbea blajin.

De Nikitin se apropie îndată Marusia cea cu ochii negri, preparatoarea expediţiei, aleasă cu cîteva zile înainte secretară a organizaţiei de partid.

— Unde ai fost, Serghei Pavlovici ? În lipsa dumitale hotărîsem să ţinem o adunare. Te-am aşteptat cît te-am aşteptat, apoi am început-o aşa, de la sine.

— Veselă adunare ! zise surîzînd Nikitin.

— Numele maşinilor au stîrnit hazul, explică Marusia.

— Cum adică ?

— Vrem să organizăm o întrecere între echipajele maşinilor. Şi ce crezi că a propus Martîn Martînovici ? Să dăm cîte un nume fiecărei maşini, ca să ne vină mai uşor.

— Ei, şi pe urmă ?

Aici se amestecă în discuţie Martîn Martînovici, specialistul în săpături al expediţiei, om mai în vîrstă, cu ochelari pe nas, de fel din Letonia :

— Pe a dumneavoastră am numit-o „Fulgerul", iar pe celelalte două — „Vulturul" şi „Dinozaurul".

Un claxon puternic, pe trei tonuri, răsună în stradă, iar îndărătul porţii sclipiră pentru o clipă farurile unui „ZIS" negru.

Nikitin ieşi în întîmpinarea secretarului comitetului regional, cu care mai vorbise şi înainte despre treburile expediţiei.

— V-aţi echipat bine, spuse secretarul, aruncînd o privire în jurul lui. Cînd porniţi la drum?

— Poimîine.

— Foarte bine, tovarăşe Nikitin! Am o rugăminte... secretarul făcu o pauză. Vin direct de la o şedinţă... S-a aflat că acolo, chiar lîngă Bissekta, există un zăcămînt de asfalt. Trebuie studiat. Mi-o cer geologii. Aşa că, te rog, să iei cu dumneata pe cineva de la Direcţia geologică...

Nikitin se încruntă şi căzu pe gînduri. Secretarul îl luă de braţ şi amîndoi se îndreptară spre fundul curţii.

— Totul e gata?

— Gata, Serghei Pavlovici. Putem începe încărcarea.

— Dumneata şi cu Martîn Martînovici încărcaţi în prima maşină, „Fulgerul", sculele şi o parte din carburant, în „Dinozaur", restul carburantului, scîndurile şi utilajele taberei, iar în „Vulturul" — apa, alimentele şi cauciucurile de rezervă.

Prin uşa scundă, deschisă, năvălea înăuntru dogoarea zilei. Nikitin strînse în servietă hîrtiile răvăşite de pe masă şi vru să dea fuga la telegraf.

— E voie? răsună deodată în curte o voce caldă de femeie.

În dreptunghiul orbitor al uşii se ivi o siluetă zveltă, în rochie albă, în jurul căreia lumina contura o aureolă. Noua sosită se înclină uşor, căutînd să pătrundă semiîntunericul din cameră — şi în faţa lui Nikitin luciră întunecat cozile stufoase din seara trecută.

Inima tînărului om de ştiinţă tresări ca într-o presimţire. Se ridică, ieşi în întîmpinarea musafirei, care ţinea în mînă o valiză mică, şi făcură cunoştinţă.

— Miriam... Şi mai cum? întrebă Nikitin.

— Nurgalieva. Dar puteţi să-mi spuneţi Miriam, răspunse zîmbind fata.

— Ei bine, Miriam, nu te sperie că expediţia noastră e grea şi pleacă atît de departe?

Ochii negri sclipiră ironic:

— Nu, de loc. Sînteţi atît de bine echipaţi... Ieri, dispecerul mi-a spus că o deplasare cu expediţia aceasta poate ţine prea bine locul unui bilet de băi.

— Atunci, e-n regulă, conchise Nikitin şi îi întinse mîna. Alege-ţi maşina, care-ţi place.

— Dacă se poate, aş merge pe „Vulturul" cu Marusia, se rugă fata.

— Ia te uită, femeile au şi apucat să facă cunoştinţă, rîse paleontologul, ieşind în curte împreună cu Miriam.

— În definitiv, reluă Nikitin pe neaşteptate, şi eu te-am cunoscut aseară, pe strada Engels...

Se înclină în faţa ei, în semn de salut, şi se îndreptă spre poartă în timp ce fata se uita după el nedumerită.

Legănîndu-se şi tresăltînd, maşinile străbăteau, înşiruite una după alta, drumurile pline de hîrtoape. În jurul lor se întindea ca-n palmă, cît vedeai cu ochii, stepa netedă, cenuşie, presărată cu tufe de pelin, pe care soarele amiezii o încingea ca pe un cuptor. Cerul spălăcit, monoton şi ameninţător, fără nici un nor, atîrna greu deasupra stepei. Patru zile motoarele au duduit fără-ncetare. Deşi înaintau anevoie, expediţia era acum la vreo 400 kilometri de oraş şi de calea ferată.

De-a lungul tuturor acestor patru sute de kilometri dunele înalte de nisip alternaseră cu colinele pietroase, cu stepa netedă plină cu tufe de pelin, cu solonceakurile [1] alb-gălbui.

Pinioanele mecanismelor de transmisie scrîşneau cumplit, motoarele huruiau, volanele înnegrite luneeau din mîinile transpirate şi istovite ale şoferilor. Iar preţioasa benzină, din care aveau cu sutele de litri, se topea văzînd cu ochii, ca un fum albăstrui în stepa nemărginită.

O dată doar, în drumul lor, în faptul serii, zăriră ivindu-se de după o colină înaltă lumina ospitalieră a becurilor electrice : era o uzină de acid sulfuric. Mai încolo arareori aveau să întîlnească iurtele rotunde de pîslă — sălaş efemer al omului de pe aceste meleaguri, unde stăpîn veşnic este numai pustiul amorf, neschimbător...

Trecură pe lîngă uzină şi înaintară mult, la lumina lunii strălucitoare, pe ultima bucată de drum mai ca lumea. Takîrurile [2] netede ca oglinda luceau aidoma unei puzderii de lacuri mici ; suprafaţa lor tare îngăduia maşinilor să-şi mărească viteza. Noaptea, stepa apărea tainică, ademenitoare.

---

[1] *Solonceak* — sol salin, sol sărături os. (n.t.).

[2] *Takîr* — sector de stepă lipsit de vegetaţie, acoperit cu argilă uscată şi netedă — în limba uzbecă. (Nota red. ruse.)

Nikitin dădu ordin de oprire pentru popasul de noapte de abia cînd maşinile, stîrnind în urma lor nori groşi de praf, începură din nou să se afunde în colbul care acoperea suprafaţa zgrunţuroasă a argilelor înfoiate.

Bivuacul fu scăldat în lumina puternică a lămpilor electrice, atîrnate la spatele automobilelor. Dar locul unde poposiseră nu era atrăgător. Picioarele se afundau ca în zăpadă în praful din care răsăreau ici, colo lujerele sfărîmicioase ale unor ierburi uscate.

Înaintea lor se întrezăreau prin pulberea de raze ale lunii colinele Laiilei, unde începea un alt pustiu, mai pietros, şi mai arid — pustiul care ascundea în inima lui un cimitir de monştri fosili.

Dincolo de lanţurile nesfîrşite ale colinelor, presărate cu pietriş fumuriu se simţiră şi mai izolaţi de restul lumii. Expediţia se pierdu, ca în neant, în labirintul drumeagurilor, cotind, ocolind, coborînd sau urcînd. Cele trei maşini, devenite cenuşii, trecură colinele şi răzbătură în deşertul mort, neţărmurit, acoperit cu un strat de nisip mărunt. În zare tremura o boare încinsă, ale cărei trîmbe jucăuşe ascundeau şi estompau peisajul dezolant.

În faţa membrilor expediţiei apăreau ispititoare lacuri albastre, crînguri minunate, piscuri înzăpezite, strălucind în depărtare. Uneori, aproape de tot, lîngă boturile teşite ale maşinilor, se năzăreau întinderile de necuprins ale mării, rotocoalele diafane de ceaţă închipuiau valuri înspumate... După cîteva minute, în locul mării apăreau şiruri de case albe, umbrite de arbori cu frunza deasă, aidoma celor din oraşul pe care îl lăsaseră departe în sud, dincolo de nisipuri. Pînă şi contururile maşinilor, atît de sobre şi absolut distincte, începeau să se piardă, fie alungindu-se neînchipuit de mult, fie crescînd şi înălţîndu-se asemenea unor elefanţi giganţi.

Se întuneca. Pentru ultima oară, în geana sîngerie a apusului se iviră, apoi dispărură, turnurile înalte, albastre şi verzi ale unui castel fantomatic.

„Fulgerul", stîrnind nori de praf şi sfîşiind pînă departe negurile cu farurile sale puternice, îşi continua drumul în capul coloanei ; acum puteau merge şi ziua, şi noaptea. „Dinozaurul" şi „Vulturul", aşa cum e obi-

ceiul pe drumurile colbuite, rămăseseră mai în urmă, ca valurile de praf să nu le ascundă drumul.

Motorul duduia uniform, îndemnînd la somn. Lîngă şofer, Nikitin ațipi, dar nu mult după aceea fu trezit de claxonul insistent al „Dinozaurului", care venea după ei. „Fulgerul" opri ; celelalte maşini se apropiară încet.

— Ce s-a întîmplat ? îl întrebă Nikitin pe şoferul „Dinozaurului".

— Nu pot să conduc, tovarăşe şef, răspunse încurcat acesta. Mi se năzăresc tot felul de prostii.

— Cum se poate ?

— Dar e adevărat, Serghei Pavlovici, întări Martîn Martînovici. Ziua mirajele ni se par departe, dar acum — chiar în faţa nasului, de te trec sudorile !

— Dar eu cum conduc ? replică şoferul-şef de la volanul „Fulgerului".

— Tu mergi înaintea noastră, Vladimir, interveni şoferul „Vulturului", care se apropiase şi el de grup, iar noi în praful tău. La lumina farurilor apar tot felul de drăcovenii. Nu putem conduce.

— Prostii ! se burzului şoferul-şef. Ştiu eu că uneori ai vedenii din pricina prafului, dar chiar să nu poţi conduce...

— Ia încearcă şi tu ! Lasă-mă să merg în faţă ! strigă şoferul „Dinozaurului", jignit.

— Bine, fie, primi ursuz şoferul-şef.

Oamenii se urcară în cabine şi maşinile demarară cu zgomot. „Dinozaurul", legănîndu-şi capota înaltă, depăşi încet „Fulgerul", acceleră şi se mistui într-un nor de praf. Şoferul „Fulgerului" aşteptă pînă ce colbul se împrăştie, iar în razele farurilor prinseră să joace doar ici, colo firicele aurii, apoi porni şi el.

Nikitin urmărea cu interes drumul, prin parbrizul şters de praf. Străbătură în goană cîţiva kilometri, fără să se întîmple nimic ; şoferul începu să surîdă ironic, mormăind ceva în barbă. Maşina mergea netulburată, atenţia începu să scadă. Deodată Nikitin simţi că şoferul virează şi că maşina se abate într-o parte. În faţă zări limpede o groapă enormă, rotundă, căptuşită cu dale albe de piatră. Nikitin, uimit, se frecă la ochi ; la marginea fascicolelor de lumină ale farurilor, în vîrtejurile de firicele de praf se aliniau clădiri înalte. Iluzia era atît de

desăvîrşită, încît paleontologul tresări, iar şoferul scuipă cu năduf.

Clădirile dispărură, stepa se mistui în fîşii negre şi galbene ca nişte broderii, iar în calea lor se căscă pe nepusă masă o crăpătură neagră. Strîngînd din dinţi, şoferul se încleştă de volan, străduindu-se să biruie iluzia optică. Nu trecură nici cîteva minute şi în faţă răsări un pod boltit, foarte înalt, atît de vizibil, încît Nikitin se răsuci speriat spre şofer, dar acesta şi frînase. În urma lor răsunau semnalele insistente ale „Vulturului". Şoferul opri maşina, fumă o ţigară, se spălă pe ochi, ridică parbrizul şi porni îndîrjit mai departe. În faţa maşinii prinseră din nou să apară fantomele de praf, înşelătoare, ameninţătoare. Tensiunea nervoasă creştea. „Fulgerul" frîna şi cotea cînd la stînga, cînd la dreapta, căutînd să ocolească piedicile inexistente, pînă ce, într-un tîrziu, şoferul oftă amarnic, scuipă şi opri, începînd a vesti „Dinozaurului" prin semnale de claxon capitularea. Cînd praful se risipi, se apropie şi „Vulturul', care oprise mai de mult.

Cînd poposeau, lumea de coşmar a fantomelor dispărea. Noaptea mistuia orizontul în beznă. Stele mari licăreau molcom şi simţeai o adevărată uşurare la vederea constelaţiilor neschimbătoare. Ziua, însă, în huruitul motoarelor şi legănatul maşinilor prindeau din nou să se-nfiripe vedeniile şi totul începea să-ţi pară iluzoriu, amăgitor.

Nikitin se bucură nespus cînd, în sfîrşit, dindărătul nălucilor obişnuite răsăriră brusc contururile mohorîte ale munţilor Arkarlî. La început, culmile lor rămaseră mult timp la nivelul radiatorului „Fulgerului", apoi însă începuseră să crească repede, acoperind înspre nord-vest întregul orizont. Ghidul întinse mîna spre un masiv brăzdat de crăpături, al cărui versant anterior, abrupt, avea forma unui trapez regulat. „Fulgerul" porni îndată spre acel versant. Solul devenea din nou neregulat şi urca, urca mereu, în valuri de piatră.

În sfîrşit, „Fulgerul" ajunse pe culmea versantului, se aplecă, făcu un viraj, frînele scrîşniră şi maşina coborî încet pe o cîmpie vastă — fundul unei uriaşe şi străvechi depresiuni, prinsă în cleştele munţilor.

La vest se înălțau stînci mohorîte, la est un versant abrupt de gresie roșie. Sus de tot planau în cercuri largi doi vulturi.

După indicațiile ghidului, expediția porni de-a lungul stîncilor roșii, îndreptîndu-se spre nord. Acolo, unde rocile roșii se îngemănau cu cele plumburii, trebuia să se afle izvorul Bissekta și puțul săpat în vremuri de demult.

Suprafața văii, lipsită de ridicături, era brăzdată pe alocuri de viroage nu prea adînci și presărate din abundență cu pietriș lucios, pe care-l acoperise de asemenea „bronzul pustiului". Acest prundiș dădea solului o culoare închisă, ireală, pe fondul căreia străluceau în soare puzderie de cristale transparente de gips.

— Stai, stai! strigă deodată Nikitin și sări grăbit din mașină.

După el se repeziră tovarășii săi, care observaseră și ei fosilele.

În stînga drumului zăceau, alcătuind un unghi, două trunchiuri mari de arbori pietrificați. Lumina strălucitoare a soarelui scotea în relief structura lor lemnoasă, regulată, și urme de cioturi. În jurul trunchiurilor și mai departe, spre apus, zăceau risipite oase uriașe, de culoare închisă, lucioase.

Cercetătorii, în culmea bucuriei, se împrăștiară pe cîmpie, căutînd cu înfrigurare noi și noi comori.

Oasele giganticelor reptile, admirabil conservate, acopereau cea mai mare parte a văii. Scoțînd strigăte de bucurie, paleontologii se repezeau de colo, colo. Șoferii și muncitorii, contaminați de entuziasmul lor, răscoleau și ei solul, minunîndu-se de nemaipomenita privelițte.

Nu toate oasele zăceau la suprafață; multe se încrustaseră în gresia negricioasă și în prundiș. Oase, oase, numai oase umpleau viroagele, acopereau roca dezgolită, îngrămădindu-se în mormane întregi.

Păstorii aceia avuseseră perfectă dreptate: descoperiseră un cimitir de proporții nemaipomenite al giganticelor reptile de mult dispărute. Aci se păstraseră resturile a mii și mii de diferite animale.

Această vale neînsuflețită, încinsă și neagră, plină de oase gigantice, producea o impresie stranie. În minte-ți reînviau, fără voie, străvechi legende despre luptele dragonilor, despre morminte de uriași, despre giganții pieriți în potop. Și dintr-o dată înțelegeai cum s-au înfiripat

aceste legende întemeiate, fără îndoială, pe descoperirea unor astfel de cimitire.

— Debitul n-a crescut?
— Nu, Serghei Pavlovici.
— Trebuie săpat mai adînc.
— Mai adînc nu se poate, începe stînca.
— Stînca!

Nikitin își aruncă însemnările, sări în picioare și se repezi spre izvor. Convingîndu-se că letonul avusese dreptate, paleontologul simți cum se frînge ceva în el. Ascunzîndu-și spaima, se depărtă de tabără, pornind agale spre munți, ca să se lase în tihnă pradă gîndurilor.

Înfricoșătoarea descoperire o făcuseră chiar după primele două zile petrecute în această depresiune: cantitatea de apă a izvorului Bissekta era neîndestulătoare pentru expediție. Ajungea pentru doi-trei călători cu cămilele lor, dar nu și pentru o expediție atît de numeroasă și, în plus, înzestrată cu mașini. Poate că izvorul fusese mai bogat cu un veac în urmă, acum însă secase. Fură nevoiți să atace rezerva de apă pe care o păstrau pentru momente grele. Dar de unde să ia apă pentru întoarcere? Să lase totul baltă și s-o ia cît mai repede spre răsărit, unde, la vreo 200 de kilometri de aici, sînt puțuri bune? Dar dacă ar aduce apă de acolo? În cazul ăsta, însă, nu le-ar mai rămîne carburant pentru întoarcere.

Năucit de neașteptata lovitură a sorții, savantul își simți dintr-o dată neputința în fața naturii înconjurătoare, nemiloase. Ce poate el, întreaga lui expediție atît de minunat echipată, fără apă? De unde s-o iei aici, printre pietrele încinse, înviorate numai de minuscula vînă de apă a străvechiului puț?

Încercările de a curăți izvorul nu dăduseră un rezultat. Cum? E cu putință ca acest ghinion neașteptat să zădărnicească o expediție atît de minuțios organizată, s-o facă inutilă, să-i primejduiască oamenii?

Pradă acestor gînduri întunecate, Nikitin se afundă mașinal în munți. Urca agale pe-o trecătoare îngustă, tăiată în peretele negru al unui munte în formă de șa. Pereții întunecați și încinși dogorau. Nikitin se opri și o zări pe Miriam.

Fata ședea pe o piatră, cu picioarele ghemuite sub ea, cu corpul suplu, arcuit. Ținea pe genunchi un carnet

deschis şi era atît de cufundată în gînduri, încît nu-l auzi pe Nikitin apropiindu-se. Cozile grele păreau că-i trag în jos capul înclinat ; ochii îi erau aţintiţi spre zarea înceţoşată şi fierbinte. Paleontologul fu surprins de poziţia fetei, de întreaga ei înfăţişare, căci i se părură în desăvîrşită armonie cu natura înconjurătoare. Nikitin avea pentru prima oară senzaţia intensă că Miriam este o fiică a ţării sale, că masca nepăsării aparente ascundea forţă şi dîrzenie. Savantul nu cuteză să mişte, ca să nu-i tulbure reculegerea.

Gîndurile îi zburară din nou la ţara pustiului mort, dogorîtor, unde nimic nu se obţine cu una, cu două... Numai prin munca dîrză a multor generaţii natura nemiloasă poate fi învinsă. Nu poţi să faci nimic dacă încerci să răzbeşti de-a dreptul, avîntîndu-te cu tot elanul pasiunii. Trebuie să înaintezi încet, puţin cîte puţin, cu răbdare, să fii mereu gata să-nfrunţi noi şi noi greutăţi, să înăbuşi în tine năzuinţa, atît de omenească, spre o fericire miraculoasă, repede dobîndită...

Fata, simţindu-se privită, se întoarse, sări în picioare şi-i ieşi în întîmpinare ; se uită iscoditoare în ochii tînărului savant.

— Ce-i cu dumneata, Serghei Pavlovici ? rosti ea, domol, cum îi era obiceiul.

Nikitin surprinse în glasul ei o îngrijorare nedisimulată. Simţi brusc nevoia de a i se destăinui şi-i vorbi despre eşecul ce pîndea expediţia. Fata rămase tăcută ; numai cînd făcură cale-ntoarsă, lîngă tabără, spuse stingherită, ca pentru sine :

— Am auzit că anul trecut, în timpul lucrărilor de pe Diurt-Kîra, s-a putut mări debitul izvoarelor... — aici făcu o pauză — cu ajutorul dinamitei. Dacă am avea dinamită...

— Ei, drăcie ! exclamă Nikitin. Dar avem amonal ! Dinamitarea gurii unui izvor nu dă întotdeauna rezultat, totuşi trebuie să încercăm ! Uitasem cu totul... Trebuie să încercăm imediat ! şi paleontologul, înviorat, grăbi pasul. Am să pun încărcătura maximă.

...Un bubuit ca de tunet sfîşie tăcerea seculară a piscurilor. O trombă înaltă de praf ţîşni deasupra izvorului şi, cîteva clipe mai tîrziu, ceva se nărui în munţi cu un huruit înfricoşător. Membrii expediţiei se năpustiră spre

izvor şi se apucară în grabă, fără vorbă, să-l cureţe de fărîmele de rocă. Tăcerea se aşternu şi mai adîncă în momentul în care Nikitin şi Miriam, aplecaţi din şale, începură să măsoare debitul apei. Conducătorul expediţiei se îndreptă deodată şi strigă :

— Mulţumesc, Miriam. Apucă mîna fetei şi i-o strînse cu putere.

— Sus cu Miriam ! strigară toţi în cor.

Fata ţîşni ca o săgeată, tupilîndu-se în spatele şoferului-şef. Acesta, îndreptîndu-şi umerii puternici, rosti ameninţător :

— Nu vă dau voie !

— Ei, ce e cu asfaltul dumitale, Miriam ? întrebă voios Nikitin.

— Am găsit un zăcămînt foarte interesant, Serghei Pavlovici. Dar nu-i asfalt, ci un fel deosebit de bitum, foarte dur.

— Aş fi şi eu curios să-l văd. Vrei să mi-l arăţi mîine ? Iar acum, te rog, să faci cunoştinţă şi cu succesele noastre.

Cîmpia era acum presărată peste tot cu muşuroaie de pămînt. O trîmbă de fum se înălţa din nişte vreascuri pe care fierbea clei subţire de tîmplărie. Martîn Martînovici, numai în chiloţi, aproape negru de tare ce se bronzase, impregna de zor cu clei oasele sfărîmicioase. Mai spre mijlocul cîmpiei lucrau alţii. O bucată mare de pămînt, curăţată de roci, era înconjurată de şanţuri adînci. Doi muncitori, înarmaţi cu nişte cuţite cît toate zilele, scormoneau grijuliu gresia sfărîmicioasă, împărţind blocul săpat în trei părţi. Marusia curăţise un craniu, şi acum turna şellac [1] peste părţile vătămate.

Nikitin o călăuzi pe Miriam spre cei doi muncitori şi fata văzu, cu uimire, la suprafaţa blocului scheletul unei reptile enorme. Zăcea pe o coastă, cu coada lungă ghemuită, cu labele posterioare, masive, încrucişate. Vertebrele, coastele şi chiar micile copite boante purtau cifre însemnate cu grijă. Craniul colosului, lung de vreo doi metri, se transforma spre ceafă într-un enorm guler osos, plantat cu spini tociţi. Orbitele erau străjuite de două coarne lungi şi piezişe, un al treilea era înfipt dedesubtul orbitelor, iar botul se termina cu un cioc enorm.

[1] *Şellac* — răşină a unui arbust din India, se dizolvă în alcool, obţinîndu-se un lac rezistent. (Nota red. rusă)

— Asta-i un triceratops — un dinozaur ierbivor, cu trei coarne, bine înarmat împotriva animalelor de pradă, explică Nikitin. Scheletul s-a păstrat în întregime: îl împărţim în trei părţi, pe care le vom fixa cu cadre solide — paleontologul arătă spre nişte grinzi mari — le vom acoperi cu gips şi le vom transporta ca pe nişte monoliţi masivi pînă în laborator, unde o să le curăţăm definitiv de rocă.

— Cum trebuie să fi arătat animalele de pradă, dacă împotriva lor erau necesare astfel de arme de apărare?! exclamă Miriam.

— Animalele de pradă! Iată un exemplu, şi paleontologul alese dintr-o cutie un dinte turtit, cu vîrful îndoit, crestat mărunt pe muchii, lung de vreo cincisprezece centimetri. Iată un tiranozaur [1], regele reptilelor, gigantul care umbla pe picioarele posterioare... În curînd vom muta săpăturile chiar la poalele munţilor, continuă savantul. Acolo, Martîn Martînovici a găsit nu mai puţin de trei schelete de dinozauri testacei, cu cuirasă osoasă acoperită cu ţepi. Adevărate tancuri, atîta doar că nu au tunuri, spre deosebire de cele moderne, care sînt o armă de atac. Un ierbivor se poate numai apăra, se ascunde după cuirasă, sau îşi scoate coarnele, dar nu atacă.

Înainte de a ajunge la trecătoarea răsăriteană, Miriam coti spre stînga şi-l conduse pe Nikitin de-a lungul poalelor munţilor printre stînci.

În faţa paleontologului şi a tovarăşei lui de drum se înalţă, deodată, un perete de un negru-roşiatic, despicat în două de o trecătoare îngustă, ca urma loviturii unui paloş gigantic. De ambele părţi ale crăpăturii se înălţau două turnuri de piatră, cu stînci ce atîrnau sus de tot, ameninţător, deasupra trecătorii.

Aceste chei erau drepte ca ţeava unei puşti, cu pereţii netezi de parcă ar fi fost şlefuiţi înadins. Miriam şi Nikitin le străbătură (nu erau prea lungi, doar cîţiva zeci de paşi) şi se treziră într-o vîlcea spaţioasă, străjuită din toate părţile de stînci abrupte. Partea opusă cheilor descria un semicerc regulat, în mijlocul căruia trona un cub enorm de blocuri turtite, probabil nu de mult

[1] *Tiranozaur* — (tradus din greceşte înseamnă: „regele reptilelor") — cel mai mare dintre animalele de pradă din familia dinozaurilor. (Nota red. ruse.)

surpate ; pe suprafaţa lui oblică strălucea o enormă oglindă neagră. Paleontologul căta de jur împrejur cu uimire.

— Aici e zăcămîntul de asfalt, spuse molcom Miriam, mai bine zis de bitume. Bitumele sînt localizate şi uniform stratificate în gresii dure, feruginoase, sedimentate probabil de vînturi, ceva în genul vechilor dune. Cînd am aruncat în aer izvorul, aici stîncile s-au surpat şi au dat la iveală un strat proaspăt de bitume fosilizate. Suprafaţa lor netedă încă nu a fost alterată de curenţii de aer şi luceşte ca oglinda.

— În ce perioadă crezi că s-au depus bitumele şi gresia ? întrebă repede paleontologul.

— Cam o dată cu oasele dinozaurilor, răspunse Miriam. Toate acestea s-au acumulat, aici, în vîlcelele munţilor preistorici, şi s-au păstrat aproape intacte.

Nikitin aprobă cu o mişcare a capului şi se lăsă pe nisipul scîrţîitor, cu botul mare. Fata se aşeză în faţa lui, în atitudinea-i preferată, cu picioarele ghemuite.

Deşi valea era închisă din toate părţile, ca o căldare, nu era prea cald. Se aşternu o tăcere nefirească. După cîteva minute, urechea lor prinse clinchetul abia perceptibil, ca al unor clopoţei de cleştar, al ierburilor uscate ce creşteau ici, colo pe fundul acestei căldări naturale. Nikitin auzea pentru prima oară în viaţă chemarea lor tristă şi se uită mirat la Miriam. Fata plecă fruntea şi duse un deget la buze. Curînd, clinchetul slab, fantomatic, se împleti cu acorduri rare de harfă, nespus de îndepărtate şi grave — glasul tufişurilor care tiveau poalele stîncilor.

La auzul acestei muzici a pustiului, abia perceptibil, Nikitin căzu pe gînduri.

Ierburile psalmodiau, îmbiindu-te să scrutezi adîncurile firii, povestindu-ţi despre acel ceva tainic care, de obicei, scapă conştiinţei noastre, tocite de obiceiuri înrădăcinate, şi care numai rareori se dezvăluie în adevărata-i înfăţişare.

Nikitin se gîndea că natura este neasemuit mai bogată decît ne închipuim, dar că n-o poţi cunoaşte nepregătit. În strîns contact şi totodată în neîncetată luptă cu natura, omul îi pătrunde adînc tainele cele mai ascunse. Dar numai dacă sufletul îi rămîne limpede şi curat, ca un instrument muzical bine acordat, el vibrează la zvonurile firii.

Îşi ridică încet privirile şi văzu ochii fetei aţintiţi asupra lui. Paleontologul se ridică stingherit şi glasul său, ce i se păru prea aspru, acoperi chemarea dulce a ierburilor :

— E timpul să mergem, Miriam !

Fata se ridică fără o vorbă.

Porniră. Nikitin nu se mai sătura privind această vîlcea cufundată în tăcere.

— De ce nu mi-ai vorbit pînă acum de acest colţ de rai ? o dojeni el.

— Eraţi absorbit de treburi, răspunse încet Miriam.

— Chiar mîine voi muta tabăra la poalele turnurilor de piatră, hotărî Nikitin. În definitiv, principalele săpături se vor face în apropiere.

Cu o lovitură puternică, Martîn Martînovici înfipse ultimul cui într-o ladă lungă.

— Gata, Serghei Pavlovici ! exclamă voios letonul, ştergîndu-şi sudoarea de pe faţă.

— Gata, repetă Nikitin. Mîine ne odihnim şi ne pregătim, iar seara pornim la drum, spre casă ! Nu mai putem zăbovi.

— Serghei Pavlovici, interveni rugătoare Marusia, ne-ai promis de mult că ai să ne vorbeşti despre animalele astea... şi fata arăta spre lăzile răspîndite peste tot, dar n-ai avut timp. Ce ar fi să ne vorbeşti astăzi ? E numai ora trei.

— Bine. După-masă vom merge în vîlceaua aceea şi vom sta de vorbă, consimţi Nikitin.

Cei paisprezece membri ai expediţiei îşi ascultau cu atenţie şeful. El le povestea cum s-a perfecţionat încet, încet, organismul animalelor de-a lungul epocilor preistorice de dezvoltare a vieţii pe pămînt, de-a lungul a milioane de generaţii, cum au apărut forme ciudate de patrupede amfibii şi de reptile. Cum în lupta pentru existenţă, sub influenţa mediului înconjurător, au dispărut treptat speciile mai puţin desăvîrşite, mai puţin viabile ; de-a lungul erelor, asupra şirului de generaţii s-a exercitat o severă selecţie naturală, care înlătura tot ce era bicisnic, nepotrivit.

La începutul erei mezozoice[1], aproximativ acum 150 000 000 de ani, vechile continente erau populate de reptile, din care începuseră să se formeze mai de mult, în condiţiile aspre de la sfîrşitul erei paleozoice[1], cele mai perfecte animale — mamiferele. Cînd climei relativ aspre şi uscate i-a luat locul pretutindeni o climă umedă şi caldă, uscatul s-a acoperit cu o vegetaţie abundentă, luxuriantă. Aceste condiţii de existenţă mai blînde, mai favorabile au făcut ca pe întregul pămînt să se răspîndească reptilele gigantice. Ele au cucerit uscatul, mările şi văzduhul, atingînd ca număr şi mărime valori nemaicunoscute.

Giganticele ierbivore, ca să se apere de animalele de pradă, erau înzestrate cu coarne uriaşe, cuirase cu ţepi, sau plăci osoase. Altele, care nu erau apărate de cuirase, se ascundeau în apa lagunelor sau a lacurilor de pe litoral. Ele atingeau 25 de metri lungime şi 60 de tone greutate. În aer mişunau reptilele zburătoare; dintre toate zburătoarele, ele aveau aripile cele mai lungi şi, prin urmare, erau cele mai bine adaptate.

Animalele de pradă umblau pe labele din spate, sprijinindu-se în coada lor groasă. Labele anterioare deveneau nişte anexe slabe, aproape inutile. Pentru atac foloseau capul lor enorm şi gura înarmată cu dinţi mari şi ascuţiţi. Erau ca nişte trepiede uriaşe, a căror înălţime atingea 8 metri — adevărate maşini de luptă lipsite de inteligenţă, dar înzestrate cu o forţă teribilă şi de o ferocitate fără seamăn.

Alături de giganticele şopîrle trăiau mamiferele preistorice — nişte vietăţi mici, ce semănau cu aricii sau şobolanii de azi. Graţie condiţiilor favorabile ale erei mezozoice, reptilele au înlăturat această categorie de animale superioare lor, ceea ce înseamnă că mezozoicul, ca să spunem aşa, a fost o epocă de întunecată reacţiune, care a durat vreo sută de milioane de ani, încetinind progresul regnului animal. Dar îndată ce condiţiile climaterice au început să se schimbe din nou, îndată ce vegetaţia s-a modificat, reptilele n-au mai fost la largul lor. Giganticii ierbivori aveau nevoie de o hrană abundentă, uşor asimilabilă. Modificarea bazei de nutriţie a fost o

[1] Era mezozoică, era paleozoică — mari epoci ale istoriei Pămîntului. Era vieţii mijlocii — 60—170 milioane de ani î.e.n. Era vieţii arhaice — 170—600 milioane de ani î.e.n. (Nota red. rom.)

catastrofă pentru ierbivore, ca şi pentru giganticele animale de pradă. Balanţa naturală a regnului animal a fost brusc dezechilibrată. A început procesul dispariţiei în masă a reptilelor şi năvalnica dezvoltare a mamiferelor, care au devenit stăpînele Pămîntului şi, în cele din urmă, au dat naştere fiinţei gînditoare — omului.

— Încercaţi o clipă să vă imaginaţi lanţul nesfîrşit de generaţii, lipsite cu totul de raţiune, care s-au perindat de-a lungul acestor sute de milioane de ani, şi care, în virtutea selecţiei naturale, au presărat cu un număr inimaginabil de victime drumul orb al evoluţiei, încheie paleontologul.

Savantul tăcu. Sus, în tăriile ce se învineţiseră, răsună ţipătul unui vultur. Auditorii, cu ochii aţintiţi la paleontolog, continuau să rămînă tăcuţi.

Nikitin zîmbi gînditor şi reluă :

— Ei bine, tocmai în aceasta constă măreţia ştiinţei noastre : în incomensurabila perspectivă a timpului. Din acest punct de vedere, paleontologia s-ar putea compara numai cu astronomia. Dar ştiinţa noastră are un punct slab, foarte slab, chinuitor pentru cei ce năzuiesc să aprofundeze lucrurile : materialele de care dispune sînt incomplete. Numai o foarte mică parte din animalele care au trăit odinioară se păstrează în straturile scoarţei pămînteşti, şi numai sub formă de vestigii cu totul incomplete. Iată, spre exemplu, săpăturile noastre : n-am găsit decît oase. Drept e, că aceste oase ne permit să reconstituim în întregime aspectul exterior al animalelor, dar numai în anumite limite. Cel mai rău e că nu vom putea cunoaşte niciodată amănunţit structura internă a animalului, nu ni-l vom putea imagina viu. Asta înseamnă că niciodată nu vom putea verifica exactitatea reprezentărilor noastre, nu vom putea determina erorile. Legile fizice sînt imuabile. Forţa raţiunii umane constă în posibilitatea de a contempla faptele direct, fără mijlocirea micilor ademenitoare...

Tristeţea adîncă pe care o trăda vocea lui Nikitin molipsi şi pe cei ce-l ascultau. Paleontologul se ridică brusc :

— Nu-i nimic. Vouă, celor neiniţiaţi în ale ştiinţei, vă rămîne libera, înaripata fantezie a scriitorilor. Nestînjeniţi de sărăcia datelor exacte, ei evocă în culori vii, convingătoare, această lume a animalelor de demult

dispărute. Vă sfătuiesc să citiți „Lumea pierdută" de Conan Doyle, și „Lupta pentru foc" de Rosny-Ainé. Acesta din urmă este autorul meu preferat: prin forța imaginației sale, prin descrierea măiastră a vieții preistorice, prin fericita redare a coloritului trecutului poate influența chiar și pe un paleontolog... Și savantul, transportat, începu să citeze: „O dată cu amurgul încețoșat se așternu și umbra confuză a trecutului, în timp ce pe cîmpie se rostogolea sinistrul torent roșu"...

O exclamație ușoară a Marusiei îl făcu pe savant să-și întrerupă citatul și să se întoarcă: respirația i se tăie și încremeni.

Deasupra lespezii cu bitum fosil, albăstrui, țîșnise cine știe de unde, din adîncurile sale întunecate, o făptură gigantică, verde-cenușie. Enormul dinozaur — căci dinozaur era — înțepeni în văzduh, la vreo zece metri deasupra oamenilor înlemniți, dominînd prăpastia stîncoasă.

Monstrul își ținea ridicat capul cu bot teșit. Ochii lui mari, stinși, posomorîți, căutau undeva în depărtare. Botul lat, fără buze, dezgolea un șir lung de dinți încovoiați ca niște iatagane. Spinarea ușor arcuită se prelungea ceva mai jos, cu o coadă viguroasă, pe care dinozaurul se proptea. Labele posterioare, enorme, îndoite din încheieturi, tot atît de vînjoase ca și coada, păreau două coloane ale căror postamente erau alcătuite din trei degete rășchirate, terminate cu niște gheare enorme, îndoite. Sub gît, în partea anterioară a trunchiului aplecat deasupra lor, atîrnau fără vlagă și fără nici un rost labele anterioare, înarmate cu gheare, ciudat de mici în comparație cu restul.

Prin nălucă se străvedeau stîncile negre ale versantului din spate, fără însă ca aceasta să ascundă privitorilor vreun amănunt al animalului. Spinarea, bătută cu plăci osoase, pielea zgrunțuroasă, atîrnînd ici-colo în cute grele, ciudata excrescență de pe gît, linia puternică a mușchilor de uriaș, pînă și fîșiile violete din lungul coastelor — totul făcea vedenia să pară nespus de reală. Și nu e de mirare că cei cincisprezece oameni, amuțind cu totul, nu se mai săturau privind gigantica nălucă, atît de reală și de iluzorie în același timp.

Minutele se scurgeau pe nesimțite. O imperceptibilă deplasare a razelor soarelui — și fantomaticul dinozaur

păli şi se topi în văzduh. În faţa oamenilor rămăsese numai oglinda neagră de bitum, care-şi pierdea încet, încet nuanţa albăstruie, căpătînd un luciu de aramă.

Un suspin puternic ţîşni din pieptul tuturor. Nikitin îşi umezi buzele uscate.

Multă vreme nimeni nu fu în stare să articuleze un cuvînt. Miraculoasa apariţie năruise toate noţiunile bine stabilite luate din cărţi sau din experienţă. Fiecare avea senzaţia că în viaţa lui pătrunsese brusc ceva cu totul neobişnuit. Cel mai uluit dintre toţi era însuşi Nikitin, savantul atît de obişnuit să analizeze şi să explice tainele naturii. Acum însă, nu-i venea în minte nici o explicaţie raţională a celor petrecute.

Toţi se pierdeau în presupuneri. Tabăra se agită pînă noaptea tîrziu, cînd, în sfîrşit, Nikitin mai potoli spiritele, declarînd că în acest imperiu al mirajelor nu e cîtuşi de puţin surprinzător să ţi se arate vedenia unui monstru de mult dispărut. După Nikitin, fantoma aceea nu putuse fi decît imaginea unui tiranozaur.

Puse în mişcare, de probă, înainte de a porni la drum lung, motoarele duduiau. O ceaţă viorie înăbuşea prundişul cafeniu al cîmpiei.

Nikitin se uită la ceas, apoi se îndreptă grăbit spre cheile înguste.

Regăsi oglinda neagră şi adîncă ce-l privea nepăsătoare. Huruitul motoarelor răzbea acum dindărătul pereţilor stîncoşi prin tăcerea străbună pripăşită printre stînci. Nikitin simţi nedesluşit că în el se frînge, se năruie ceva. Pîndea năluca, doar, doar s-o mai ivi ca ieri, dar năluca nu-i făcu pe plac. De bună seamă că uitase cînd anume apăruse şi venise prea tîrziu.

Nemulţumit şi iritat, neînţelegînd el singur de ce e atît de mîhnit, Nikitin zăbovi mult timp în faţa grămezii de pietre care închipuiau piedestalul oglinzii. Deodată auzi în spate nisipul scîrţîind. Miriam se apropia de el în grabă.

— Martîn Martînovici spune că putem pleca. Am venit să vă chem... Am vrut să mai văd o dată... — rosti precipitat Miriam, gîfîind.

— Vin imediat — răspunse nehotărît paleontologul, apoi după o clipă de tăcere adăugă : Stai puţin, Miriam !

Fata se apropie ascultătoare şi începu şi ea să se uite la oglinda neagră.

— Ce-ai să faci cînd ai să te întorci, Miriam ? întrebă deodată Nikitin.

— Am să lucrez, am să studiez, răspunse scurt fata. Dar dumneavoastră ?

— Şi eu am să studiez dinozaurii ăştia, şi am să mă gîndesc... Tînărul se înecă şi termină scurt : La dumneata !

Miriam lăsă capul în pămînt.

— Dacă aş fi în locul dumneavoastră, m-aş strădui să dezleg misterul nălucii. Nu poate să fie un simplu miraj... spuse ea încet, după o clipă.

— Ştiu şi eu că nu e miraj ! exclamă nemulţumit Nikitin. Dar eu nu sînt decît un paleontolog. Dacă aş fi fizician...

Încurcat şi necăjit pe sine, Nikitin rupse discuţia şi se apropie de enigmaticul strat de bitum fosilizat. Scruta stăruitor adîncurile negre şi mute, în timp ce în inima lui creştea o dorinţă năvalnică, mistuitoare. O clipă, vălul tainic, de nepătruns, al veacurilor se dăduse la o parte în faţa omului. Din miliardele de fiinţe gînditoare, numai el şi tovarăşii lui izbutiseră să arunce o privire în trecut. Şi dintre toţi, numai el e destul de înarmat cu cunoştinţe, cu experienţa muncii ştiinţifice. Miriam are dreptate ! Nikitin simţi dorinţa irezistibilă de a dezlega această taină a naturii.

Deodată i se păru a desluşi nişte umbre argintii, care parcă ieşeau la suprafaţa bitumului din negura adîncului. Paleontologul îşi încordă atenţia. Petele haotice se grupară repede, alcătuind o imagine neclară, dar completă : era aidoma unei fotografii de dimensiuni uriaşe, prost developată. În centru zări imaginea răsturnată a tiranozaurului de ieri ; în stînga lui, mult micşoraţi, cîţiva arbori, care trebuie să fi fost gigantici ; în spate şi jos, ghici cu greu vîrfurile unor stînci.

Nikitin strigă pe Miriam, îşi scoase carnetul şi începu să deseneze fantastica apariţie. Amîndoi priveau cu sete umbrele argintii, dar imaginea nu devenea mai clară. Curînd, în faţa ochilor obosiţi de efort, prinseră să joace pete luminoase, apoi din nou oglinda se înnegură, deveni oarbă şi pustie.

Lui Nikitin îi trebui o sforţare serioasă ca să se smulgă de lîngă oglinda misterioasă. Îşi dădea seama că ar fi trebuit să mai rămînă cîteva zile, s-o studieze.

Printr-un capriciu rar al sorţii, avusese şansă să observe un fenomen extraordinar, de necrezut. În scurt timp, poate chiar peste cîteva zile, soarele şi vîntul vor distruge suprafaţa netedă a stratului de bitum şi enigma pe care nu ajunsese s-o înţeleagă va dispare pentru totdeauna. Datoria unui om de ştiinţă — dar parcă numai datorie! — sensul vieţii lui este să nu-i scape nimic, nici ceea ce observă întîmplător şi să împărtăşească tuturor oamenilor descoperirile lui.

Or, în pofida dorinţei lui, trebuia să părăsească miraculoasa fereastră spre trecut, aici în munţii îndepărtaţi unde e atît de greu să ajungi. Nu mai putea zăbovi. Ar fi fost primejdios să amîne plecarea. Şi aşa stătuseră peste prevederi, ca să-şi termine săpăturile. Îi aştepta drum greu la întoarcere, cu maşinile supraîncărcate. Să rişte vieţile ce-i fuseseră încredinţate de dragul unui fenomen inexplicabil şi de necrezut? Nu, nu putea.

Nikitin se întoarse repede, aproape în fugă la maşini.

Lîngă „Fulgerul", se uită încă o dată la Miriam. Stătea nemişcată lîngă „Vulturul", cu faţa întoarsă spre chei. Era ultima imagine pe care paleontologul o lua cu dînsul, părăsind locul enigmei.

— La drum! strigă el, trînti portiera şi-şi lăsă privirile furate de jocul cristalelor scînteietoare, stîrnite de maşină, aici, în valea osemintelor.

Lumina rece şi tristă pierea prea repede în cerul plumburiu. Pe fereastra dublă se zărea un acoperiş negru, acoperit de gheaţă şi de pete mari de nea. Hogeagul scuipa trîmbe, pe care rafalele de vînt le zdrenţuiau şi le spulberau.

Nikitin lăsă cartea din mînă şi se îndreptă în fotoliu, cuprins de o tristeţe nelămurită.

Raţiunea neînduplecată a savantului nu voia să capituleze, dar undeva, în sinea lui, creştea conştiinţa neputinţei.

Nikitin îşi amintea, mîhnit, că, numai datorită reputaţiei lui fără pată nu fusese luat în rîs sau acuzat că nu mai e în toate minţile. Ajutorul pe care-l ceruse fizicienilor întîmpinase o ironică nedumerire — în definitiv, cîte iluzii, miraje, halucinaţii nu există! Şi, punîndu-se în locul lor, Nikitin nu putu să-i condamne.

Încă din momentul cînd se afla acolo, în munţi, în cimitirul dinozaurilor, Nikitin înţelesese că suprafaţa netedă a bitumului negru conservase ceva în genul unei fotografii care se reflectă, cine ştie de ce, în văzduh. Dar cum era posibil să se obţină o fotografie fără plăci de bromură de argint, fără developare şi fixare? Şi — lucrul cel mai important — lumina difuză obişnuită nu creează nici o imagine; pentru asta e nevoie de o cameră obscură, adică un loc întunecos, prevăzut cu o fantă îngustă sau un orificiu, prin care, trecînd, razele luminoase produc imaginea răsturnată a obiectului aflat în focar[1]. Ei, drăcie, şi tiranozaurul din adîncul oglinzii părea răsturnat! Bine, dar...

Dezlegarea enigmei impunea un elan neobişnuit, o încordare tiranică a raţiunii şi voinţei, contopite într-un singur efort, în numele unui singur ţel. Aştepta o inspiraţie salvatoare, dar aici, în traiul cotidian, obişnuit, inspiraţia nu venea. Ba, mai mult încă: toate cîte se întîmplaseră acolo, la patru mii de kilometri depărtare, în deşert, între dunele de nisip încinse deveneau tot mai depărtate. Cui să te destăinui? Dar parcă aici, în lumina palidă şi ştearsă a unei seri friguroase de iarnă, îţi mai venea să crezi în fantoma aceea din Ţara Mirajelor? Şi Miriam... Oare nu cumva şi ea ieşise din viaţa lui, oare nu ajunsese şi ea acelaşi miraj de mult dispărut?

Nikitin închise ochii. O fracţiune de secundă — şi fereastra întunecată, zăpada, frigul dispărură. Cu ochii minţii, Nikitin contempla, rînd pe rînd, alte imagini.

Pereţi albi, orbitor de albi, frunzare de un verde întunecat, ţesute cu fir de aur dogorîtor, arîkuri şopotitoare, nori arămii de praf...

Din nou merg, legănîndu-se, maşinile, în duduitul ritmic al motoarelor, prin văzduhul încins, tremurător, spintecînd lanţurile azurii ale straniilor miraje. Boarea fantastică, şerpuitoare, tremură deasupra unei cîmpii nemărginite, arse, capătă contururi mai limpezi, tot mai limpezi şi... din ea se-nfiripă chipul atît de familiar al îndepărtatei Miriam. Paleontologul sări în picioare, trîntind pe duşumea fotoliul.

„Cum de nu mi-am dat seama de la început? De ce nu i-am spus-o atunci? îşi zicea el, în timp ce măsura

[1] *Focar* — punctul în care se întîlnesc razele luminoase reflectate sau refractate. (Nota red. ruse.)

odaia în lung şi-n lat. Dar, mai pot să i-o spun şi acum, trebuie să plec, să-i scriu..."

Nikitin nu-şi putea stăpîni tulburarea; se simţea copleşit de ceva — ceva ce impunea o rezolvare imediată... Se va duce la ea, îi va spune totul. Chiar acum.

În agitaţia lui, făcu o mişcare stîngace şi lovi vertebra dinozaurului, care se odihnea aproape de marginea mesei. Osul greu căzu cu zgomot şi se sparse în mai multe bucăţi. Savantul se dezmetici şi se apucă să strîngă fărîmele împrăştiate.

Se simţi ruşinat, ca şi cînd un străin i-ar fi ghicit visurile tainice. Aruncă o privire de jur împrejur, şi din nou toate cele care-l înconjurau i se înfipseră ca nişte săgeţi în inimă. Aceasta e lumea lui — liniştită, simplă şi luminoasă, deşi uneori, poate, prea îngustă. Un dulap înalt, cu uşi de sticlă, pe ale cărui poliţe mai sînt încă atîtea comori necunoscute — vestigii ale vieţii preistorice...

Pe urmă mai e şi marea enigmă a umbrei trecutului. Oare e puţin pentru el, neîndemînaticul, gînditorul, veşnicul întîrziat — cum îi spunea învăţătorul lui? Iaca, şi cu Miriam a făcut la fel: a întîrziat, a întîrziat fără noimă să-i spună, acolo în munţii Arkarlî, în valea ierburilor cîntătoare... Iar acum, cum s-o cucerească pe Miriam, cînd trebuie să fie stăpîn pe gîndurile lui, să-şi consacre toate forţele ştiinţei, tocmai acum cînd dezlegarea tainei trecutului reclamă atîta timp şi energie? Oare va reuşi, va avea destule forţe pentru toate? Dar de ce e atît de sigur că Miriam îl iubeşte? Dacă iubeşte pe altcineva?

Nikitin se calmă deodată şi se aşeză iarăşi în fotoliu.

Mintea omului nu voia să-şi plece puternicele aripi în faţa iraţionalului. Fantoma dinozaurului trebuia să aibă o explicaţie oarecare!

Această dîrzenie în cele mai grele probleme, această revoltă împotriva credinţei oarbe constituie trăsătura cea mai minunată a gîndirii omeneşti...

Şi, totuşi, gîndurile lui Nikitin se întorceau fără voie la expediţia din deşert. Îşi amintea totul, pînă în cele mai mici detalii, îndeosebi ultimele zile înainte de a se întoarce la Moscova. Şi în acest moment memoria tenace a naturalistului îi veni în ajutor.

Își aminti cum așteptase la hotel mașina în ziua plecării din orașul alb. Se întinsese pe un divan lat. Fereastra camerei dădea spre strada scăldată în soare. Obloanele erau închise; în camera semiobscură, printr-o crăpătură dintre obloane, pătrundea o rază pală de lumină.

Pe peretele opus ferestrei prinseseră a luneca niște umbre. Nikitin le urmărise involuntar și la un moment dat distinsese clar imaginea răsturnată a părții potrivnice a străzii. Se conturau cît se poate de net ramurile golașe ale plopilor, o casă scundă cu acoperiș nou-nouț, drugii de fier ai unei porți. Un om miniatural, răsturnat cu picioarele în sus, trecea în grabă, agitîndu-și într-un fel caraghios poalele burnusului...

În mintea lui Nikitin încolți ca fulgerul o idee: depresiunea aceea mică din munții Arkarlî, închisă, ca o căldare, adumbrită de stînci semețe... cheile acelea spre cîmpia întinsă, înguste ca o crăpătură, și drept în fața lor oglinda de bitum — dar bine, asta-i o cameră obscură naturală, enormă, al cărei focar poate fi determinat prin calcule! Acum înțelegea limpede cum s-a putut produce imaginea, dar... dar esențialul tot nu-l pricepea: Cum s-a imprimat imaginea, cum s-a putut păstra de-a lungul mileniilor acel joc fulgerător de umbre și lumină? Cunoștințele lui despre fotografie nu-i îngăduiseră pînă acum să găsească un răspuns.

— A! Ia stai!

Nikitin sări deodată în picioare și începu să cutreiere în lung și-n lat camera.

Imaginea fusese colorată! Trebuia să studieze cu atenție teoria fotografiei în culori.

A doua zi, paleontologul, care uitase de orice altceva, studia un manual gros de fotografie în culori. Se familiariză cu teoria culorilor și studie ochiul omenesc, după care, ajuns la ultimul capitol „Procedee speciale de fotografiere în culori", dădu deodată peste o scrisoare a lui Niepce către Daguerre[1], datînd din deceniul al patrulea din secolul trecut.

---

[1] *Niepce Joseph* — fizician francez, inventator al fotografiei și al camerei obscure (1765—1833). *Daguerre Louis* — om de știință și inventator francez, a perfecționat metodele de fotografiere (1789—1851). (Nota red. ruse.)

„...s-a constatat că lacul (pe bază de bitum) care acoperea placa se altera sub acțiunea luminii, că prin iluminare prin transparență, se producea ceva asemănător cu imaginea de pe un diapozitiv, și că toate nuanțele de culori se vedeau foarte clar", scria Niepce.

Nikitin scoase un strigăt surd și strîngîndu-și tîmplele în palme, ca și cînd ar fi vrut să-și domolească gîndurile care o luau razna, citi mai departe :

„Cînd imaginea obișnuită era privită sub un anumit unghi cu raza de lumină incidentă, efectul era nespus de frumos și interesant. Fenomenul acesta ar trebui pus în legătură cu fenomenul inelelor colorate ale lui Newton : probabil că o porțiune oarecare a spectrului [1] impresionează bitumul, provocînd insesizabile diferențe de nivel în grosimea straturilor"...

Pagină cu pagină se contura tot mai limpede, tot mai viguros și mai trainic firul prețios al explicației fantomei tiranozaurului.

Astfel, Nikitin află că structura suprafeței netede a plăcilor fotografice se modifică sub acțiunea undelor de lumină staționare, că aceste unde lasă urme colorate, care nu au nici o legătură cu imaginea — în negru obișnuită, rezultat al acțiunii chimice a luminii asupra bromurii de argint de pe placa fotografică. Aceste urme ale imaginilor complexe, produse de undele de lumină, chiar puternic mărite, rămîn invizibile. Ele au o singură proprietate : reflectează selectiv lumina numai de o anumită culoare atunci cînd razele cad pe obiect într-un unghi anumit. Totalitatea acestor urme dă o minunată imagine în culori naturale.

Prin urmare, în natură lumina poate impresiona unele obiecte, ceea ce e suficient pentru obținerea unei imagini și fără ajutorul compușilor fotosensibili ai argintului. Or, tocmai acesta era punctul de reper care-i lipsea !

Nikitin iuți pasul. Zăpada se topea, de pe acoperișuri cădeau picături rare. Savantul, emoționat, grăbea spre Institut. Cele trei luni de muncă dăduseră roade : acum știa ce și unde să caute ; cu ajutorul opticienilor, fizicienilor și fotografilor făcuse pași mari spre soluția pro-

[1] *Spectru* — bandă de culori diferite, ce se obțin prin trecerea unei raze luminoase printr-o prismă. (Nota red. ruse.)

blemei. Astăzi se decisese pentru prima oară să facă o comunicare în faţa oamenilor de ştiinţă.

Subiectul comunicării şi numele lui Nikitin adunaseră un auditoriu numeros. Paleontologul relată neobişnuita apariţie a imaginii tiranozaurului şi observă imediat în sală surîsuri ironice, amuzate. Nikitin se încruntă, dar continuă să vorbească rar şi apăsat :

— Acest strat de bitum fosil, proaspăt descoperit, a conservat nişte urme luminoase — instantaneul unei clipe din viaţa perioadei cretacice [1]. Razele solare, reflectate sub un anumit unghi de această oglindă neagră, au proiectat — întocmai ca un aparat de proiecţie — pe coloanele de aer care produc mirajele obişnuite imaginea gigantică a unui dinozaur în poziţie verticală. O contopire curioasă a imaginii cu mirajul a mărit dimensiunile urmei luminoase.

Desigur, pentru ca bitumul să fie impresionat, durata de expunere trebuie să fie foarte mare... Dar lucrul acesta este posibil : să nu uităm că în epoca aceea, cu climat tropical, lumina soarelui era intensă şi că, pe de altă parte, dinozaurii puteau rămîne ore întregi nemişcaţi. Reptilele mari de astăzi — crocodilii, broaştele ţestoase, şerpii, guşterii mari — rămîn ceasuri întregi imobile, fără a-şi schimba de loc poziţia. Nu se pot compara cu mamiferele înzestrate cu o energie clocotitoare. De aceea, în cazul unei expuneri îndelungate, este pe deplin posibil ca o reptilă vie să-şi imprime imaginea pe un obiect din natură, să se „fotografieze", fapt demonstrat, după cum am spus, de dinozaurul pe care l-am văzut.

Am determinat locul de unde se imprimase imaginea. Savantul arătă spre o schemă mare a regiunii, atîrnată pe tablă. Iată-l : se găseşte la 139 de metri de poalele turnurilor de piatră. Evident, imaginea obţinută datorită unei lumini puternice sau unei anumite poziţii a norilor, ori, în fine, altor condiţii, fusese imediat acoperită de alte straturi următoare de bitum ce s-au prelins, căci numai în felul acesta a fost ferită de distrugere. Cutremurul exploziei a înlăturat toate aceste straturi, dezvelind imaginea întipărită pe bitumul iniţial.

[1] *Perioada cretacică* — perioadă a erei mezozoice. (Nota red. rom.)

Nikitin se întrerupse, căutînd să biruie emoţia care-l cuprinsese, apoi reluă după cîteva clipe ;

— În definitiv, nu această stranie întîmplare este esenţialul, şi nici faptul că o mînă de oameni au avut pentru prima oară în lume prilejul să vadă cum arată viu un animal preistoric. Din cele ce v-am spus, importantă este existenţa reală a imaginilor din cele mai depărtate epoci, care s-au întipărit pe roci şi s-au conservat zeci sau poate chiar sute de milioane de ani. Sînt umbre reale ale trecutului ce ne parvin din abisurile istoriei, pe care mintea noastră nu le poate cuprinde. Nu am putut bănui existenţa acestor imagini. Nimeni nu şi-a închipuit că natura poate să se fotografieze singură şi de aceea n-am căutat aceste urme.

Firește, imaginile trecutului solicită coincidenţa unui număr atît de mare de condiţii diferite, încît este de presupus că ele s-au putut produce şi conserva numai în cazuri excepţional de rare. Dar să nu uităm că şi timpul este o coordonată incomensurabilă şi că, deci, e de admis că şi numărul acestor cazuri este foarte mare ! Voi da un exemplu : fiecare caz în care oasele fosilizate ni s-au conservat necesită şi el coincidenţe foarte rare. Asta, însă, nu a împiedicat ca numărul animalelor de odinioară, cunoscute nouă să fie foarte mare şi să crească nemăsurat de repede pe măsură ce iau amploare cercetările paleontologice.

Aceste urme de lumină, aceste imagini ale trecutului se pot întipări şi conserva nu numai pe bitumurile de asfalt. Ele pot fi căutate, desigur, şi în unele roci mai răspîndite — oxizi şi protoxizi de fier, mangan şi alte metale. E de mult cunoscută metoda fotografierii prin decolorare, prin descompunerea cu ajutorul luminii a unui colorant oarecare, instabil la lumină, obţinîndu-se astfel o culoare complementară [1]. Unde trebuie căutate aceste tablouri din trecut ? În acele roci sedimentare, despre care putem presupune că s-au format printr-o stratificare extrem de rapidă în aer liber, sau într-o apă foarte puţin adîncă. Dezvelind, fără a deteriora, suprafaţa iniţială sau captînd imaginile luminoase cu un aparat, care

[1] *Culori complementare* — care rezultă din amestecul a două dintre cele trei culori principale : roşu, albastru şi galben. (Nota red. rom)

ușurează fixarea petelor de lumină, trebuie să învățăm a descifra urmele trecutului.

În sfîrșit, e de presupus că natura s-a fotografiat de-a lungul timpului nu numai cu ajutorul luminii. Amintiți-vă următorul fenomen, încă nu pe de-a-ntregul explicat de știință: Imaginile mediului înconjurător pe care le întipărește uneori trăsnetul pe scînduri, pe sticlă, pe epiderma oamenilor asupra cărora cade. Prin urmare, este posibil ca asemenea imagini să se imprime datorită descărcărilor electrice, sau radiațiilor invizibile de felul celor de radiu.

Dacă vă veți da seama ce căutați, veți ști unde să căutați și veți găsi!...

Nikitin își încheie comunicarea. Expunerile care urmară erau pline de scepticism. Cel mai puțin convins se arătă a fi un cunoscut geolog, care, cu elocvența ce-l caracteriza, își exprimă regretul că antrenanta comunicare a lui Nikitin nu era altceva decît o „paleofantezie", de pe urma căreia știința nu putea trage foloase. La toate aceste atacuri tînărul savant rămase, însă, nepăsător: luase de mult o hotărîre nestrămutată.

Loviturile metalice răsunau înfundat în marea sală. Nikitin se opri în prag. Niște reptile scunde, așezate față-n față în două vitrine, rînjeau, arătîndu-și dinții negri. Îndărătul vitrinelor se îngrămădeau pe ciment grinzi, țevi de oțel, buloane, scule. În mijloc, se înălțau pe niște grinzi încrucișate două bare verticale înalte — principalul reazim al unui schelet uriaș de dinozaur. Bara din spate avea niște benzi îndoite de oțel, de care doi preparatori fixau cu atenție oasele picioarelor posterioare ale animalului. Privirea lui Nikitin lunecă pe curbura lină a țevii din față, cu benzi de aramă, care avea să încadreze scheletul. Aici vor fi montate cele 83 de vertebre ale unui tiranozaur cu coloana vertebrală arcuită, de animal de pradă.

Martîn Martînovici, cu o cheie de țevi cît toate zilele în mînă, balansa pe o scară dublă, cam șubredă, sprijinită de bara din față. Celălalt preparator, un om pirpiriu și ursuz, îmbrăcat într-un halat de pînză, se cățără pe partea opusă a scării, ținînd o țeavă lungă în mînă.

— Dacă lucraţi aşa, n-o să faceţi mare scofală! strigă paleontologul. Fiţi atenţi! Nu vă fie lene să mutaţi schela.

— De ce să ne mai complicăm viaţa, Serghei Pavlovici! răspunse voios letonul, din vîrful scării. Noi să nu facem treabă? Doar sîntem de şcoală veche!

Nikitin zîmbi şi dădu din umeri. Preparatorul cel ursuz introduse filetul în teul de sus, cu care se termina bara, iar Martîn Martînovici îl întoarse energic cu cheia. Ţeava, care urma să constituie reazemul gîtului masiv, se răsuci şi preparatorul cel ursuz se clătină, se ciocni piept în piept cu letonul pe platforma îngustă a scării şi amîndoi se prăbuşiră. Zgomotul produs de căderea ţevii înăbuşi zăngănitul de sticlă spartă şi strigătul de spaimă. Martîn Martînovici se ridică, frecîndu-şi proaspătul cucui răsărit pe chelie.

— Căzătura, tot din şcoala veche face parte? întrebă paleontologul.

— Desigur, zise letonul, nevrînd să se dea bătut. Alţii s-ar fi cotonogit, pe cîtă vreme pentru noi e un fleac: un geam, şi nici acela de cristal... O să mutăm schela, altfel nu merge, încheie netulburat Martîn Martînovici.

Nikitin îşi puse halatul şi veni să-i ajute. Etapa cea mai lentă a lucrului — asamblarea prealabilă a scheletului şi instalarea carcasei de fier — fusese depăşită. Carcasa fiind gata, le mai rămînea să monteze şi să fixeze pe ea, cu ajutorul suporţilor, buloanelor şi bridelor sudate sau înşurubate, oasele grele, şi ele rodul unei munci de mai multe luni, căci preparatorii trebuiseră să le cureţe de sedimente, să lipească între ele frînturile risipite şi să înlocuiască cu lemn sau gips bucăţile lipsă.

Carcasa fusese bine ajustată, iar retuşările, în cursul montării scheletului — foarte puţine. Savanţii şi preparatorii munceau cu entuziasm, pînă noaptea tîrziu. Toţi doreau să vadă cît mai repede monstrul în atitudinea-i naturală, spăimîntătoare.

Într-o săptămînă terminară. Scheletul tiranozaurului, instalat pe o platformă scundă de stejar, neagră şi lucioasă, ca un capac de pian, se înălţa acum semeţ. Labele posterioare, ca ale unei gigantice păsări de pradă, încremeniseră schiţînd un pas, coada lungă, desfăşurată

șerpuia pînă departe în spate. Craniul enorm încremenise la o înălțime de peste 5 metri. Botul, pe jumătate căscat, dezvelea ferăstrăul dinților rari și teribili.

Prin ferestrele înalte și boltite pătrundeau razele oblice ale soarelui scăpătat, așternînd reflexe roșiatice pe vitrinele de cristal și mistuindu-se apoi în bezna postamentelor lustruite.

Nikitin, rezemat de o vitrină, examina cu ochi critic, pentru ultima oară, scheletul, căutînd să descopere vreo greșeală neobservată ce ar fi contrazis legile severe ale anatomiei.

Nu, totul părea corect. Giganticul tiranozaur adus din cimitirul din deșert va fi accesibil acum miilor de vizitatori ai muzeului. Oamenii se apucară acum să instaleze carcasele pentru celelalte schelete ale dinozaurilor cu coarne și plăci — minunat rod al eforturilor expediției.

Razele reflectate de postamentul negru reamintiră pe loc paleontologului oglinda de bitum din munții Arkarlî... Da, firește, scheletul are poziția fantomei dinozaurului viu, care i se întipărise pentru totdeauna în minte, lucru care produce o impresie de firesc, desăvîrșit, ceea ce nu se poate spune despre reconstituirile din alte muzee.

„Dacă stimații mei colegi ar ști după ce m-am călăuzit ! Își zicea, ironic, Nikitin. Dar învingătorii nu sînt judecați."

Și din nou se îndreptară gîndurile savantului, ca acul unei busole, spre umbra descifrată a trecutului. Năluca nu mai constituia o enigmă, fenomenul îi devenise clar. Dispăruse și încordarea pasionată a gîndirii, revolta rațiunii în fața tainei de nepătruns a naturii. Gîndirea redevenise calmă, rece și adîncă.

Savantul își dădea seama prea bine că pînă ce nu va demonstra întregii lumi existența reală a imaginilor luminoase din trecut, va trebui să lupte de unul singur. Probabil că nu va dispune nici de mijloace speciale și nici de timp liber, ci va fi nevoit să-și continue cercetările paralel cu munca lui de bază. Uriașă sarcină, peste puteri ! Pînă și geologia e contra lui.

Procesele, care dau naștere rocilor sedimentare, adică stratificările care pot recepționa imaginile luminoase,

numai arareori — foarte rar! — cunosc depuneri rapide de straturi consecutive. Cu atît mai rar la suprafaţă, spre deosebire de adîncul lacurilor şi mărilor! Trebuie să găsească stratificări săvîrşite suficient de repede, ca lumina să nu fi alterat imaginea iniţială. Pe urmă, condiţiile trebuie să semene cît de cît acelora ale camerei obscure, pentru ca pe suprafaţa stratului să nu fi căzut o lumină dispersată, ci o imagine luminoasă. Şi cîte imagini odată întipărite nu pot fi distruse de compactare, recristalizare sau de alte modificări chimice ale rocilor sedimentare!

Ce noroc îţi trebuie ca să găseşti într-un număr imens de stratificări tocmai acea suprafaţă care, ea singură din milioane de suprafeţe asemănătoare, a păstrat o imagine a trecutului!

Oare adîncul timpurilor va rămîne veşnic fără grai pentru noi, inaccesibil nouă?

Ba nu, tocmai acest adînc infinit, fără fund, al trecutului, trebuie să-i vină în ajutor. Desigur, prilejul favorabil este foarte rar, poate unul singur într-un mileniu: dacă ar fi aşa, n-ai avea nici o şansă să-l întîlneşti. Dar au trecut milioane de milenii şi, atunci, un milion de asemenea prilejuri reprezintă un număr complet admisibil pentru observaţii. Şi unde mai pui că pămîntul e atît de mare, deci numărul creşte de mai multe ori!

Teritoriul Uniunii Sovietice este de sute de milioane de kilometri pătraţi, alcătuit din cele mai diferite roci, care s-au format în cele mai diferite condiţii. Avînd de-a face cu noţiuni vaste, trebuie să renunţăm la cele înguste, făurite de experienţa vieţii... În căutarea trecutului. Patria mea e cu mine. Oare unde aş putea descoperi noi umbre ale trecutului, dacă nu pe întinderile ei de necuprins?

Şi, zicîndu-şi acestea, Nikitin simţi că în el se redeşteaptă încrederea şi setea de noi cercetări, de a se avînta din nou în luptă.

În primul rînd are nevoie de un aparat care să capteze lumina reflectată de un strat de rocă. Poate un aparat cu cameră, avînd un obiectiv cu luminozitate [1]

[1] *Obiectiv cu luminozitate mare* — obiectiv fotografic, care lasă să treacă o cantitate mare de lumină pentru fotografiatul rapid. (Nota red. ruse)

foarte mare şi în acelaşi timp cu cîmp mare[1]. Apoi, e foarte importantă determinarea justă a unghiului de reflecţie... Poate, cu o prismă rotativă?

Nikitin intră grăbit în biroul său, fără să mai arunce vreo privire tiranozaurului.

— Nu, nu pe aici, tovarăşe profesor, şi colhoznicul bărbos, cu faţa aspră, îl opri pe Nikitin, care păşea îngîndurat. Poteca asta urcă, or noi trebuie s-o luăm la stînga, spre rîpă.

— Mai e mult pînă la rîpele roşii? întrebă unul dintre cei ce-l însoţeau pe Nikitin.

— Apăi, pînă la rîu, devale, să tot fie un kilometru, pe urmă încă vreo 4 kilometri, de-a lungul malului. Şi ghidul porni mai departe, cu un aer preocupat.

Cărarea se îngusta, şerpuind acum printre molizi uriaşi. Printre trunchiurile groase, verzi-cenuşii, sub crengile de jos, încovoiate şi acoperite de licheni, lucea, jos de tot, fundul văii, rîul, ca o puzderie de cioburi de oglindă. În văzduh plutea miros dulceag de răşină de molid, mai dulce decît al celuia de brad. Viroaga, înveşmîntată în anini, se întindea ca un coridor lung, icicolo acoperit şi aşternut pe jos cu scoarţe groase, arămii, de frunze veştede. Frunzele ude se făceau din ce în ce mai negre. Sub paşii lor prinse a clipoci apa. Viroaga se terminase. Cercetătorii se găseau pe malul unui rîu repede şi rece, care-şi săpase albia printre maluri înalte şi abrupte. La coturi şi pe loc drept apa strălucea în soare; bulboanele, spălăcite, păreau mohorîte şi reci. Mai încolo, la vreo cîţiva paşi, se ridica malul rîpos, cărămiziu, de argilă, cu o cuşmă de iarbă şi buruieni pe creştet.

Micul grup ajunse la rîpe şi muncitorii se apucară de treabă. Braţele lor vînjoase mînuiau de zor cazmalele şi tîrnăcoapele. Bulgări mari de argilă se rostogoleau plescăind în rîu, ca nucile bătute. Oamenii înfipseră cu băgare de seamă pene, dezvelind suprafaţa lucioasă şi netedă a unui strat de argilă. Stratul fiind puţin înclinat, Nikitin trebui să-şi pună aparatul pe o platformă sus, deasupra. Terminîndu-şi treaba, munci-

[1] *Obiectiv cu cîmp mare* — obiectiv fotografic, care cuprinde de la mică distanţă o suprafaţă mare. (Nota red. ruse.)

torii plecară, ajutoarele savantului porniră cu undiţele pe mal, în susul apei, pe cînd acesta rămase singur.

Orele treceau ; Nikitin veghea lîngă aparat, închizîndu-şi din cînd în cînd pentru cîteva clipe ochii obosiţi. Era cu desăvîrşire calm, sigur că nici de data aceasta nu va avea succes. De cîte ori nu-şi instalase aparatul, în fel de fel de locuri, rămînînd cu ochii aţintiţi, într-o chinuitoare aşteptare, la suprafaţa netedă şi fără viaţă a vreunei pietre. De fiecare dată, emoţia şi înfrigurarea cu care aştepta o nouă descoperire se stingeau, speranţa se spulbera, dar savantul îşi continua cu îndîrjire observaţiile oricînd socotea locul potrivit. La fel şi acum : aproape blazat, împins doar de obligaţia grea pe care şi-o asumase, Nikitin pîndea cu aparatul stratul proaspăt dezvelit de argilă dură, purpurie. Soarele îşi schimba alene unghiul, molizii vînjoşi îşi legănau vîrfurile, apa clipocea domol în rogoz. Deodată, în lumina uniformă apărură nişte pete rare, întunecoase, care se conturau tot mai mult, răspîndindu-se pe întregul strat descoperit. Nikitin stabili incidenţa imaginii cu ajutorul unei prisme rotative şi obţinu, în sfîrşit, o vizibilitate clară.

În faţa lui apăru în culori foarte deschise ţărmul unei mări verzi, străvezii. Suprafaţa aproape ideal de plană a unei plaje cu nisip alb-argintiu se contopea imperceptibil cu apa ca de smarald. Coamele lungi ale unor valuri mici încremeniseră în zborul lor, brăzdînd suprafaţa de cleştar a apei cu fîşii verzi-albăstrii strălucitoare. Mai în fund, fîşiile se fărîmiţau în triunghiuri, crestele ascuţite ale valurilor se încovoiau, dezvăluind licărul spumei orbitor de albe. În verdele pur al apei, depărtările păreau albastre ; ghiceai minunata transparenţă a aerului şi uluitoarea strălucire a luminii.

Aproape cu teamă privea Nikitin acest colţ al unei lumi nespus de clare şi luminoase, dîndu-şi seama că aceste valuri încremeniseră în razele soarelui care lumina Pămîntul acum mai bine de 400 000 000 de ani. Era ţărmul unei mări siluriene [1]...

Imaginea dispăru foarte repede, o dată cu o deplasare imperceptibilă a razelor de soare. Lumina zilei îi

[1] *Perioada siluriană* — epocă în istoria Pămîntului, cu 400 000 000 de ani î.e.n. (Nota red. rom.)

dăduse naştere şi tot ea o stinsese, fără ca Nikitin să fi apucat a mînui aparatul fotografic.

Savantul înnoptă în acelaşi loc, sub platformă. Deabia a doua zi, la aceeaşi oră, soarele putea să recheme la viaţă umbrele fantomatice ale trecutului.

Dar în van a tremurat savantul în umezeala nopţii, nemaiştiind cum să se apere de ţînţarii sîcîitori. Vara în nord e schimbătoare : dimineaţa posomorîtă se termină cu o ploaie. În ceaţa umedă savantul urmărea cu deznădejde cum apele se scurgeau şiroaie pe suprafaţa netedă a argilei, cum se înroşeau treptat şi cum, în fine, imaginea minunată a mării siluriene se transformă în mîzgă lipicioasă, cafenie.

Îi fusese dat a doua oară să zărească umbra trecutului, să admire doar o clipă năluca minunată. Ei, bine, dacă cercetările dau rezultate, atunci trebuie să-ncerce iarăşi şi iarăşi !

Nikitin hotărî ca de acum înainte să caute umbra trecutului pe pereţii peşterilor, care sînt camere obscure, naturale, iar pe deasupra feresc de capriciile timpului, de variaţiile luminii solare imaginile întipărite. După trista experienţă, îşi va pregăti aparatul din timp, înainte de a face observaţiile. Numai aşa trecutul nu-i va mai scăpa. O să caute în peşterile puţin adînci, pe suprafeţele calcaroase, unde va găsi substanţe care se descompun sub influenţa luminii.

Pe apa uleioasă se tîrau trîmbe de ceaţă cenuşii, care mai învăluiau ţărmul, în timp ce povîrnişurile abrupte ale munţilor cerniţi prindeau a se mistui în primele raze ale răsăritului. Prora teşită a bărcii groaie, acoperită cu pînză de cort, ţintea spre un perete de stîncă depărtat, care aţinea calea rîului lat.

Apele repezi şi tăcute degajau un frig pătrunzător. De departe răzbătea un vuiet apăsător. Nikitin stătea în picioare pe scîndurile lunecoase de la pupa, lîngă cîrmaci, care se ţinea zdravăn de ţăruşii de lemn bătuţi în vîsla ce slujea de cîrmă.

Cîrmaciul îşi frecă stîngaci nasul înroşit cu mîna înmănuşată.

— Asta-i Bolloktas-ul care urlă, zise el răguşit, apropiindu-se de Nikitin. Pragul cel mai straşnic !

— După cot ? întrebă acesta fără grabă.

Cîrmaciul încuviinţă ursuz din cap.

— Acolo e peştera? reluă Nikitin. Pe malul stîng?

— Chiar acolo vrei să acostăm? grăi neliniştit omul cu vocea răguşită.

— Da, altă soluţie n-avem; nu putem străbate povîrnişurile de pe mal, răspunse ferm savantul.

Pe suprafaţa apei începură să se umfle valuri lungi, turtite. Barca, o ladă greoaie, cu fundul plat şi prora triunghiulară, începu să se legene şi să-şi afunde botul. Sub proră plescăia apa. Vuietul se apropia, creştea; stîncile înalte hăuiau. Ai fi zis că pietrele însăşi urlau a moarte, ca să-i prevină pe venetici de inevitabila lor pieire.

Cîrmaciul dădu un ordin şi vîslaşii începură să tragă cu nădejde la ramele grele. Barca coti, afundîndu-şi prora. Rîul pătrundea într-un defileu stîncos îngust, ce-l strîngea ca în chingi. Stîncile gigantice, înalte de vreo patru sute de metri, se ridicau semeţe şi se apropiau tot mai mult unele de altele. Albia rîului părea acum un mare triunghi, al cărui vîrf alungit se pierdea în cotul apei. La baza triunghiului, o volbură de spumă trăda prezenţa unei stînci izolate; mai încolo, triunghiul era întretăiat de alte stînci ascuţite ca nişte colţi negri, în jurul cărora apa fierbea şi clocotea. Şi mai departe defileul se umplea de valuri ascuţite, încremenite parcă de zborul lor, ca o herghelie de cai albi şi nărăvaşi, ridicaţi pe picioarele dinainte, ce se străduiau să-şi croiască drum printre pereţii drepţi şi întunecoşi. La stînga, în peretele de piatră, muşca un golf semicircular destul de larg, care curba latura stîngă a triunghiului. Într-acolo izbea cu furie curentul principal al rîului, zvîrlind în sus nori de stropi strălucitori.

Nikitin lăsă binoclul şi se apucă de cîrmă, ajutînd cîrmaciului. Stînca din mijloc se apropia năvalnic de ei, vuind asurzitor. Barca trecea nu pe firul apei, ci prin locul cel mai primejdios, prin stînga, căci altminteri forţa de nebiruit a apei ar fi aruncat-o spre şirul de stînci şi în peşteră n-ar mai fi ajuns decît... la anul. Adică niciodată, fiindcă expediţia îşi încheiase lucrările şi acum trebuia să se întoarcă grabnic.

— Dă-i, dă-i! urla cîrmaciul.

Barca se înalță în zbor pe coama unui val. Îndărătul stîncii apa se prăvălea într-o groapă întunecoasă și adîncă. Barca se prăbuși în ea. Fundul se izbi cu zgomot înfundat de un bolovan ; o smucitură a cîrmei fu cît pe ce s-azvîrle în apă pe Nikitin și pe cîrmaci, dar amîndoi se rezemaseră cu nădejde în vîsla de cîrmă și rămaseră în picioare. Barca făcu o întorsătură și acum zbura în unghi obtuz spre mal, către înfricoșătorii colți de piatră. Apa și spuma năvăleau înăuntru, iar barca sălta și se smucea cu desperare pe valurile înalte.

— Dă-i, dă-i ! zbieră răgușit cîrmaciul.

Vîslașii, muncitori și membri ai expediției lui Nikitin, uzi de apă și sudoare, smuceau din răsputeri vîslele care nu le mai dădeau ascultare. Cei mai puțin încercați, așteptînd cu groază catastrofa, nu-și luau ochii de la îndărătnicul lor șef, a cărui față, acoperită de barba-i neagră, li se părea înfricoșătoare.

Nikitin stătea cu picioarele larg rășchirate pe scîndurile ce se cutremurau, măsurînd și calculînd în gînd distanța care-i mai despărțea de linia albă înspumată — limita contracurentului reflectat. Tot într-acolo privea și cîrmaciul, mușcîndu-și buzele. Barca își încetini cursa, apoi se smuci din nou înainte și se năpusti drept în apa clocotitoare. Îți venea să închizi ochii și să te faci ghem ; încă o clipă, și vasul se va face țăndări, izbindu-se de stînci. Dar barca își încetini iarăși mersul, apoi, cu o smucitură bruscă, se opri și, prinsă de contracurent, intră în apa neagră și adîncă ce scălda domol poalele stîncilor de gnais, pogorîte aproape vertical în rîu.

Nikitin oftă ușurat. La urma-urmei cercetarea peșterilor Bolloktas-ului, care impunea atîtea riscuri, nici măcar nu făcea parte din misiunea expediției sale și dacă în goana lui după umbrele trecutului s-ar fi întîmplat o nenorocire, atunci... Dar barca și acostase, izbindu-se ușor de stîncă. Cîrmaciul sări și legă parîma de o piatră mai mare.

— Bine ați venit, tovarășe șef ! glumi cîrmaciul, înclinîndu-se în fața lui Nikitin.

— Strașnic am trecut, recunoscu acesta.

— Rusește, la sigur ! i-o tăie cîrmaciul.

Peretele abrupt se înălța cam la vreo sută cincizeci de metri deasupra bărcii. Mai sus, povîrnișul forma o

treaptă, o platformă lungă, care urma în semicerc conturul malului. Deasupra platformei, povîrnișul devenea lin. La poalele lui se căscau nouă guri negre — intrările în peșteri. Întregul povîrniș era învești mîntat cu pini stufoși și mușchi alb și uscat, cu care se hrănesc cerbii.

Nikitin, împreună cu tovarășii săi, reușiră fără multă trudă să debarce întregul echipament necesar. Tot restul zilei, paleontologul și-l petrecu prin peșteri, pînă ce se convinse că presupunerile sale fuseseră întemeiate.

Într-o peșteră, pe peretele din fund, de un verde-gălbui intens, concrețiunile subțiri și neted se stratificau succesiv. Nikitin nădăjduia că impuritățile de săruri de fier și crom, modificate sub acțiunea luminii, putuseră păstra într-un strat oarecare imaginea luminoasă a acelei epoci — de acum vreo 60 000 de ani — cînd țîșneau aici izvoarele termale și activitatea vulcanilor încă nu încetase cu totul.

Ajutoarele sale curățiseră intrarea. Orificiul rotund lăsa lumina să pătrundă pînă în fundul peșterii, care acum semăna de-a binelea cu interiorul unui aparat fotografic.

Nikitin se apucă de treabă cu nemărginită răbdare și minuțiozitate. Dezvelea strat după strat, după ce examina suprafața fiecăruia cu ajutorul unei lămpi cu magneziu special construite.

Savantul întorcea cînd lampa, cînd prisma, schimbînd unghiul fascicolului de lumină și de reflecție, dar nici urmă de imagine pe geamul aparatului. Munci așa toată noaptea, dar, îndîrjit de insucces, nu simți oboseala. Lumina orbitoare îi juca prin fața ochilor ; rezerva de magneziu era pe sfîrșite.

Încă o vară pierdută, tocmai acum, cînd fusese destul de bine înarmat ca să capteze umbrele trecutului !

Studiase și înlăturase vreo zece straturi ; mai rămăsese unul, foarte subțire. Lui Nikitin îi păru că acest strat — al unsprezecelea — este mult mai neted decît toate celelalte.

Savantul aprinse din nou lampa, răsuci de cîteva ori becul sferic și în aparat apăru o imagine rotundă, confuză ; în colțul drept, o umbră cenușie, neclară, semănînd cu un corp omenesc încovoiat, străjuit de o linie oblică în stînga — niște pete vagi conturînd ceva rotund, nedeslușit. Nikitin reglă aparatul, dar imaginea nu de-

veni mai clară. Își dădea seama că se află din nou în fața unei umbre a trecutului, dar atît de neclare, încît i-ar fi fost greu s-o descrie, necum s-o fotografieze. Nikitin turnă o nouă cantitate de magneziu și intensifică la maximum lumina. Da, nu încape îndoială, era figura unui om. Deci, secretul consta în intensitatea luminii. Deși magneziul produce un spectru aidoma celui solar, lumina sa nu este destul de puternică. Numai soarele atotputernic poate reînvia umbrele cărora tot el le-a dat viață ! Apoi, nici aparatul lui nu e prea sensibil — e prea rudimentară această construcție care imită camera fotografică.

Lampa, supraîncălzită, răbufni o ultimă dată și se stinse. În beznă se contură clar orificiul rotund al intrării în peșteră... Se făcea ziuă ! Calmul obișnuit îl părăsi pe savant : izbi cu pumnul în aparatul care nu avea nici o vină.

Nikitin fu cuprins de o furie cumplită. I se părea că-i lipsește aerul ; se repezi afară, se izbi cu capul de boltă și căzu în genunchi. Lovitura îl dezmetici puțin, dar nu potoli mînia ce fierbea în el. Căta cu ochii injectați la blocul de piatră care atîrna deasupra intrării. Da, lampa lui nu făcea două parale ! Dar o să vadă umbra trecutului la lumina soarelui. Avea mereu asupra sa amonal, ca să dezvelească la nevoie straturile, aruncînd în aer rocile de deasupra.

Paleontologul examină cu atenție peretele superior și observă mai multe crăpături verticale, lungi, care străbăteau blocurile de gnais. Era o nimica toată să înlăture această cortină de piatră !

Savantul vru să coboare pe mal, unde înnoptaseră tovarășii lui de drum, dar se răzgîndi și se întoarse în peșteră. Acolo, stabili unghiul de incidență a luminii lămpii cu suprafața stratului de calcar, și cu ajutorul busolei determină direcția. Minunat ! Soarele va pătrunde aici între orele două și trei după-amiază. Avea timp să doarmă ca lumea. Ochii îi erau atît de obosiți, încît nici la lumina soarelui n-ar fi putut vedea ceva.

Dimineața făgăduia o zi frumoasă.

De îndată ce praful exploziei se risipi, Nikitin, ținîndu-și cu greu echilibrul pe frînturile de piatră, se apucă să-și instaleze în grabă aparatul. Peretele verde, ne-

atins de explozie, păstra un luciu umed în lumina strălucitoare a zilei.

Nu, acum nu se va mai lăsa păcălit — strîngea bine în mînă caseta [1], dinainte pregătită. De cum va apare pe geamul aparatului imaginea zămislită de soare, el va regla distanţa şi va introduce imediat caseta. O fotografie reuşită ar demonstra existenţa şi, mai mult decît atît, posibilitatea conservării şi transmiterii umbrelor trecutului. Ce cotitură hotărîtoare pe această cale anevoioasă! De acum înainte nu va mai fi singur! Ce înseamnă eforturile unui singur om în comparaţie cu munca armonioasă a mai multora, o ştie bine oricine a încercat să deschidă drumuri noi în ştiinţă sau tehnică.

Nikitin se uită la ceas: era două şi douăzeci şi trei de minute; se lipi de geam, cuprinzînd în mîna crispată şurubul prismei. Din nou, clipele treceau greu; acum însă, era cu totul altceva: acum era sigur că va vedea trecutul.

Soarele îşi schimba agale poziţia. Nikitin uită de restul lumii.

Deodată, în dreapta, apăru umbra cea cenuşie şi încovoiată şi căpătă conturul clar al unui corp omenesc. O linie oblică profila o suliţă.

Cu capul vîrît între umerii laţi, cu muşchii umflaţi, încordaţi, omul se aşezase pe o piatră — încovoiat, cu suliţa lungă aplecată în faţă. Faţa lată, brăzdată de cute, era pe jumătate întoarsă spre Nikitin, dar ochii căutau spre munţii tociţi, albăstrii, împăduriţi, care răsăreau de după platforma povîrnişului. Nikitin reuşi să zărească un păr des şi răvăşit încadrînd o frunte destul de înaltă, pometii proeminenţi, fălcile puternice. Savantului i se păru că citeşte pe chipul omului o îngîndurare chinuitoare, plină de îngrijorare, ca şi cînd s-ar strădui să arunce o privire în viitor. Toate acestea le văzu Nikitin în cîteva clipe. Deşi ardea de nerăbdare să surprindă şi alte detalii ale tabloului, paleontologul nu mai putea zăbovi: îi trebuia neapărat fotografia. Nikitin introduse la iuţeală caseta şi vru să tragă capacul, dar nu mai apucă să facă mişcarea: luciul peretelui neted se stinse dintr-o dată, în jur se făcu întuneric. Nikitin întoarse

[1] *Casetă* — cutie cu capac mobil, care conţine o placă sau un film fotografic. (Nota red. ruse.)

capul spre gura peșterii și văzu un nor greu acoperind soarele. După el veneau în rînduri strînse, lungind vîrfurile unor vulcani stinși, alți nori plumburii, amenințători, prevestind o ninsoare abundentă.

Cu desperare căta savantul la cer. Dacă ninge, n-o să mai vadă nimic, urma atît de delicată se va șterge fără doar și poate.

Tăinuind în adîncul sufletului un rest de speranță, Nikitin lăsă aparatul pe loc, îl acoperi cu mantaua de ploaie și porni agale spre corturi, împleticindu-se ca un om beat. Acest accident stupid, acest nou insucces îi picura în suflet otravă, îi vlăguia trupul.

Tovarășii săi își întrerupseră discuția cînd îl văzură pe Nikitin atît de abătut, trîntindu-se jos : nu mai cutezară să vorbească decît cu jumătate de voce, ca la căpătîiul unui grav bolnav.

Printre stînci se tînguia vîntul, fulgii mari își începură cadrilul.

Nikitin își turnă un păhărel, îl dădu pe gît și ceru să i se aducă aparatul de sus. Pierduse orice nădejde că va mai vedea omul preistoric, iar, pe de altă parte, nu mai puteau zăbovi nici un ceas. Trebuia să se stăpînească ; dacă întîrziau, barca avea să fie prinsă între sloiurile de gheață, mai jos de praguri, în taigaua pustie.

În zori, de cum vulcanii stinși își profilară pe cer piscurile, oamenii prinseră a forfoti, strîngînd lucrurile.

Parîma plescăi ușor, căzînd în apă. Barca înainta aproape imperceptibil spre granița de spumă a curentului principal. Deodată, prinsă parcă de mîna unui uriaș, mica ambarcațiune se smuci înainte și se năpusti în chei, unde, mugind și spumegînd, valurile o prinseră și o săltară ca pe o coajă de nucă.

Lampa prefira prin abajurul înalt un cerc de raze pale pe biroul plin de cărți. Cabinetul spațios era cufundat în semiîntuneric. La masă ședea nemișcat, cufundat în gînduri, Nikitin.

De trei ani nu mai cunoștea liniștea... Munca lui de altădată, care i se părea astăzi atît de calmă și de luminoasă, îl chema iarăși să-i consacre toate forțele. Iar el nu se simțea în stare și oscila mereu între preocuparea cea nouă și cea veche, încercînd să-și îndeplinească

conştiincios sarcinile ce-i reveneau, în timp ce întreaga lui fiinţă tînjea după umbrele trecutului. În anii aceştia surprinsese de două ori trecutul, în două rînduri îi fusese dat să vadă ceea ce nimeni n-a văzut vreodată. Şi e tot atît de departe de ţel ca şi în clipa aceea de neuitat din munţii Arkarlî. Nici aparatul nu e bun, e prea grosolan.

De bună seamă că săvîrşise o greşeală.

Nikitin aprinse lampa din tavan şi, clipind des, începu să strîngă hîrtiile răvăşite. Aruncă o privire spre aparatul plin de lovituri şi zgîrieturi, care odihnea pe o măsuţă anume. O clipă avu senzaţia caraghioasă că între el şi obiectul acela neînsufleţit e o mare asemănare, zîmbi cu amărăciune, apoi ieşi din cabinet.

Muzeul era cufundat în întuneric. Cabinetul lui se afla la capătul sălii uriaşe, plină cu vitrine şi schelete de animale fosile. În prima clipă, Nikitin, venit de la lumină, nu putu desluşi nimic. Cunoştea şi cu ochii închişi culoarele dintre vitrine, dar mai ştia că în unele locuri ieşeau primejdios de mult în afară coarne şi boturi căscate de ale scheletelor, instalate pe postamente descoperite. În întuneric putea să se lovească sau, mai rău, să sfărîme oasele fragile.

Savantul se opri şi aşteptă pînă ce ochii se vor obişnui cu bezna. Iată că geamurile vitrinelor prinseră a luci, oasele negricioase ale scheletelor se cufundau însă mai departe cu sala întunecoasă, care părea goală. Obişnuinţa îndelungată îl făcea să simtă prezenţa invizibilă a lumii fără viaţă din muzeu. O senzaţie stranie îl cuprinse în faţa acestei săli pline de fantome, de lucruri palpabile, dar nevăzute.

Porni mai departe, supărat pe ochii săi atît de imperfecţi. Doar fiecare lucruşor de aici îi era cunoscut, ştia cum arată şi unde e, dar nu vedea nimic. Întocmai ca umbrele trecutului! Scheletele există şi totuşi nu există pentru ochi, fiindcă e prea puţină lumină...

Paleontologul se opri brusc: comparaţia cu umbrele trecutului îl surprinse. Ce naiv era cînd îşi punea nădejdea numai în ochii săi! Cum fusese în stare să uite că, în marea majoritate a cazurilor, urmele cele mai slabe ale razelor de lumină nu pot reflecta decît o cantitate infimă de lumină, imperceptibilă pentru aparatul de care dispunea! Din pricina asta, nici lumina artifi-

cială nu putea revela pe de-a-ntregul barem imaginile mai bine întipărite. Cîte umbre slabe nu i-au scăpat!

Nikitin se simţi ruşinat. El, savantul, construise un aparat rudimentar, ca un diletant. Uitase forţa tehnicii moderne, care concepe aparate ce pot înregistra cele mai infime cantităţi de lumină!

Frămîntat de aceste gînduri, paleontologul înainta încet prin sala cufundată în întuneric şi pas cu pas i se întregea în minte un aparat de altă concepţie. O să cearâ din nou ajutorul fizicienilor şi tehnicienilor. Lumina reflectată de imagine trebuie s-o capteze nu direct, ci cu ajutorul unor celule fotoelectrice sensibile, care să transforme lumina în curent electric, să-l amplifice şi apoi să-l preschimbe iarăşi în lumină, vizibilă de astă dată ochiului.

Redarea fidelă a culorilor va naşte o seamă de greutăţi, dar şi aici sînt posibile diverse combinaţii. Contururile pot fi întărite, iar culoarea se va obţine din reflectarea directă.

Nikitin atinse cu umărul o vitrină şi se dădu repede la o parte... Firește, mai e multă bătaie de cap, totuşi cheia problemei parc-a găsit-o. „Dacă reuşesc să construiesc un asemenea aparat, îşi depănă el mai departe firul gîndurilor, nu-mi mai e frică de nimic. În aer liber am să ridic o baracă cu lumină artificială. Iar sub pămînt, nici vorbă că e mai uşor!... Atunci umbrele trecutului vor fi aici! Şi paleontologul strînse degetele în pumn. Cu cîteva celule fotoelectrice pot regla cum vreau aparatul, mărindu-i sau reducîndu-i sensibilitatea la diferite raze ale spectrului."

Mecanicul cel tînăr, şugubăţ, se dădu mai aproape de inginer, care conducea spre mină un grup de oameni, de bună seamă nemaiumblaţi prin subteran.

— Cum să-i cobor, Andrei Iakovlevici? întrebă în şoaptă acesta. Rapid sau mai domol? şi mecanicul îi făcu semn cu ochiul spre noii veniţi.

— Ce-ţi trece prin cap!? se înspăimîntă inginerul. Ăsta-i un savant vestit! şi arătă pe furiş spre Nikitin, care rămăsese mai în urmă. Ai să le strici şi aparatul... Să nu cumva... termină el ameninţător.

Nikitin, care avea auzul fin, surprinsese această scurtă convorbire, neînțeleasă pentru neinițiați, și se grăbi să intervină.

— Fie și rapid și mai domol! se adresă el cu voce tare mecanicului. Nici eu și nici aparatul nu vom păți nimic. Mi-ar place să-mi amintesc de trecutul meu! Iar băieții mei n-ar strica să se deprindă.

Mecanicul se uită stingherit la savant, apoi un zîmbet larg înflori pe fața lui și omul dădu din cap.

Colivia prinse a coborî lin, dar deodată se repezi în jos, de parcă s-ar fi rupt cablul. Picioarele se dezlipiră de podea, respirația li se tăie, inimile voiau parcă să iasă prin gîtlej. Colivia se prăbușea din ce în ce mai repede, apoi, deodată, căderea ei se-ncetini tot atît de brusc. O greutate enormă lipi pe oameni de podea. Mîini nevăzute încinseră pe fiecare cu chingi late, ce-i strîngeau fără milă.

Senzația aceasta dură o frîntură de secundă, și din nou podeaua le fugi de sub picioare, corpul deveni imponderabil, iar inima crispată se repezi în sus.

— Uf! icni ajutorul lui Nikitin.

Dar colivia își și încetini căderea tot mai mult, tot mai mult, pînă ce se opri la unul din cele mai adînci orizonturi ale minei.

— Lua-i-ar naiba! bodogăni ajutorul, cercînd să-și stăpînească tremurul genunchilor.

Nikitin rîse sfidător, spre indignarea speriaților săi colaboratori.

Paleontologul cobora în mină cu neobișnuită încredere în succes. Cauza erau atît aparatul reconstruit, cît și faptul că minerii descoperiseră aici un strat de bitum fosilizat, aidoma oglinzii negre, care-i arătase pentru prima oară năluca dinozaurului. Pe urmă... scrisoarea prospăt primită.

Nikitin zîmbi fără voie, reamintindu-și rîndurile puține. Erau de la Miriam, care nu uitase nici umbra trecutului, nici pe el.

Scria că după un an avusese prilejul să mai vadă o dată zăcămîntul de asfalt. Oglinda neagră se ștersese, dar nimic nu putea șterge impresia pe care i-o produsese atunci fantoma dinozaurului, ce i se întipărise adînc în suflet... Reușise să trezească interes pentru

umbra trecutului la un cercetător talentat — Karjaev. Acum prospectau straturile în care sperau să descopere urmele razelor de lumină.

Nu-i scrisese mai din vreme, deoarece probabil că el nu simţise nevoia — aici, Nikitin deslușise printre rînduri un reproș ascuns — dar ea îi urmărise tot timpul activitatea și nu-și pierduse încrederea în reușita operei lui. Acum însă descoperiseră niște straturi interesante și-l ruga să vină la ei.

Nikitin nici nu apucase să-și dea seama cît de importantă era pentru el scrisoarea. Nu prea avusese timp să se gîndească în ultima zi a preparativelor pentru această nouă cercetare. Își recăpătase însă vioiciunea tinerească de odinioară, lucru care mira foarte pe cei din jurul său.

Dintr-o galerie direcţională veche venea miros de ars, care le gîdila gîtlejurile. Auzeau freamătul lin al aerului aspirat de un ventilator puternic. Nikitin hotărî să înceapă cercetările de cum vor fi puşcate găurile de mină, perforate după indicaţiile lui. Aici, în vechile galerii, departe de forfota locomotivelor electrice, de huruitul vagonetelor, de lumina vie a lanternelor, domnea o tăcere de moarte. Bezna de nepătruns din subteran învălui pe cei ce înaintau, contopindu-se cu negrul intens al pereţilor de cărbune.

Undeva, abia se auzea susurul apei care se scurgea, în depărtare trosneau la intervale stîlpii de susţinere, amintind minerilor povara apăsătoare a rocilor.

— Cine a descoperit cotloanele astea minunate? întrebă Nikitin cu jumătate de voce pe ajutor, care păşea alături.

Acesta făcu un semn cu capul spre un bătrînel scund, care încheia grupul împreună cu inginerul.

— E un meşter miner cum rar întîlneşti, cunoaşte fiecare strat din toate abatajele. Fără el, am fi orbecăit ani de zile prin aceste galerii fără sfîrşit...

Paleontologul se uită cu recunoştinţă mută la bătrînul miner.

În faţă apăru, albicioasă, o colonadă curată de stîlpi de susţinere noi. După numărul lor îţi puteai da seama că galeria de circulaţie sfîrşeşte cu o încăpere spaţioasă.

Într-adevăr, pereţii negri se îndepărtară, lăsînd între ei un spaţiu mare şi gol, cu tavanul înalt.

Ajutoarele lui Nikitin zăboviră un timp cărînd voluminosul aparat printre stîlpi. Inginerul păşi înainte şi ridică sus de tot lanterna puternică. Un pachet de şisturi de cărbune, zdrenţuit de puşcări, îi înconjura pe cercetători, ameninţîndu-i cu nenumărate proeminenţe ascuţite, lucioase ca oţelul...

Intrarea în încăpere era străjuită de ambele părţi de trunchiuri turtite şi groase, uşor înclinate. Încrustate parţial în masa de cărbune, ele se deosebeau numai prin desenul rombic al scoarţei. Pe jos îşi întinseseră rădăcinile răsfirate, aidoma unor păianjeni uriaşi, nişte cioate cît toate zilele. Rădăcinile învăluiau arhaicul culcuş ce le slujea de reazem din vremuri de mult apuse. Cioatele erau retezate toate la acelaşi nivel — nivelul apei într-o pădure înecată din carbonifer [1]. În trunchiurile mari, ce se păstraseră rînjeau sinistru scorburi enorme.

Acest colţ de pădure, lipsit de viaţă, prefăcut în cărbune şi calcar, te apăsa prin bătrîneţea lui. Oamenii simţeau parcă deasupra capetelor nu un strat de roci gros de două sute de metri, ci hăul aproape material al sutelor de milioane de ani, care s-au scurs peste aceste buturugi şi trunchiuri.

La capătul camerei, un morman de şisturi prăvălite însemnau locul unde se puşcase. Deasupra lor lucea oglinda piezişă, neagră-brună, a unor concreţiuni solidificate de bitum. Acesta era stratul care trebuia cercetat şi care se depusese pe versantul abrupt al unui deal din pădurea carbonizată.

Curînd, raza albă şi strălucitoare a lămpii cu magneziu se înfipse în strat şi Nikitin reglă focarul camerei de reflecţie. Tulburat, savantul tuşi şi spuse răguşit:

— Să-ncercăm...

Ce avea să le spună această faţă a stratului, aleasă cu atîta grijă? Paleontologul conectă celulele fotoelectrice şi mări intensitatea curentului. Întoarse şurubul prismei şi privi din nou în aparat. Roca nu mai părea neagră: pe fondul cenuşiu şi transparent apărură dungi verticale, confuze.

[1] *Perioada carboniferă* — epocă din istoria Pămîntului de acum aproximativ 350 000 000 ani. (Nota red. ruse.)

Cu răbdare și băgare de seamă, savantul reglă aparatul pînă cînd apăru cu o nemaivăzută claritate a patra umbră a trecutului ce-i fusese dat s-o descopere — umbra pe care o vor vedea acum mii de oameni!

Nikitin contempla un luminiș, din desișul pădurii inundate. Trunchiurile arborilor, de un cenușiu pal, cu coaja crestată în romburi mici, înconjurau o apă neagră, uleioasă. Fiecare copac se despărțea sus, într-un unghi, în două ramuri groase, care dispăreau în umbra deasă a coroanelor înghesuite. Un trunchi gros, solzos zăcea de-a curmezișul apei, sprijinit în stînga pe o movilită acoperită cu plante ciudate, asemănătoare ciupercilor, ale căror cupe viorii, înalte și înguste, presărau solul roșu și umed. Reverele cărnoase ale cupelor lăsau să se întrevadă un interior galben, uleios. Dincolo de movilită, deasupra lujerelor îndoite și fără frunze, era un luminiș deasupra căruia plutea o ceață bătînd puțin în trandafiriu. În față, din ceață, ieșea o frîntură de cracă goală și zgîrcită, pe care se ghemuise, cu capul tras între umeri, o ființă vie, necunoscută.

Scrutînd imaginea, Nikitin tresări: de sub ciupercile violete, care-i ascundeau trupul, ieșea un cap lat, parabolic, acoperit cu o mucoasă brună-viorie. Ochii enormi și bulbucați priveau țintă la Nikitin, fără expresie, aspri și haini. Din maxilarul inferior, dezgolit ici-colo, ieșeau la iveală colți enormi. În dreapta se prefirau, luminînd întregul tablou, raze pale ca mărgăritarul. Văzduhul părea negricios, ca un geam transparent, dar afumat...

Nikitin cătă îndelung prin această fereastră fermecată la trecut, la viața lumii din carbonifer. Trei sute cincizeci de milioane de ani se așternuseră între prezent și vremea cînd, printr-un capriciu neașteptat, razele de lumină își puseseră aci amprenta. Ce clar se vedeau ochii răi ai nemaivăzutei creaturi, ciupercile cu cupe viorii, apa încremenită, văzduhul cenușiu și straniu! Proiectorul fîșîia încet, oamenii gîfîiau...

Nikitin simți că înnebunește. Se depărtă brusc de aparat. Pereții de cărbune reali, sfîșiați brutal, buturugile străvechi — poate vestigiile arborilor aceia pe care-i vede acum vii și supli în aparat... Chipurile în-

gîndurate ale celor din jur... Savantul izbuti să se domine, pregăti în grabă camera şi luă cîteva fotografii în culori.

Pe masă zăcea un vraf de copii după articolul lui şi la fiecare era anexată o reproducere în culori a umbrei trecutului, în sfîrşit surprinsă. Semnînd ultima copie, din cele ce trebuiau expediate, paleontologul răsuflă adînc.

De mult nu se mai simţise atît de uşurat şi radios. Acum, pe calea deschisă de el vor păşi mulţi alţii, mai tineri, mai talentaţi poate. Prima pagină a cărţii tainelor trecutului fusese întoarsă. S-a terminat cu solitudinea pe acest drum lung şi anevoios ! Dar oare se simţise singur ?... În muncă îl ajutaseră, în afară de colaboratorii săi, zeci de oameni care păreau cu totul străini de ştiinţă.

Chipuri cunoscute prinseră a se perinda prin faţa savantului. Iată-i pe minerii, pe muncitorii de la carierele de piatră, colhoznicii, vînătorii. Toţi aceştia, încrezători şi dezinteresaţi, care nu-l sîcîiseră cu întrebări, care respectaseră în el pe savantul cunoscut, îl ajutaseră să descopere şi să concretizeze odată pentru totdeauna umbra trecutului.

Înseamnă că muncise şi se folosise de sprijinul lor pe datorie... Da, dar acum îşi plătise datoria — iată de ce se simţea atît de uşurat !

Nikitin îşi aduse aminte de cîte ori se lăsase pradă, în acelaşi cabinet, desperării şi neîncrederii, întrebîndu-se dacă şi-a ales bine drumul în viaţă.

Savantul surîse, compuse repede textul telegramei pe care avea să i-o trimită lui Miriam, înştiinţînd-o că pleacă a doua zi. Încrederea în viitor îl copleşea de bucurie. Nu, nu greşise, nu irosise în zadar ani de străduinii în lupta grea cu tainele naturii !

CĂUTĂTORII DE DIAMANTE

Directorul general dădu la o parte cu un gest de enervare scrumiera plină de mucuri şi se uită încruntat la interlocutorul său.

Slab, pipernicit, cu ţăcălie albă, acesta dispărea aproape cu totul într-un uriaş fotoliu de piele, strîngînd picioarele sub el. Ochii lui scînteiau îndărătul ochelarilor, trădînd o încăpăţînare căreia nimic nu-i putea veni de hac.

— De trei ani stă expediţia în Evenki, şi nici un rezultat! se stropşi directorul general.

— Cum, nici un rezultat? Dar kimberlitele[1]?

— A, fiindcă veni vorba de kimberlite, ştii dumneata că academicianul Cerneavski a pus concluzii negative? El nu recunoaşte că această rocă ar fi kimberlit. Şi, în definitiv, Serghei Iakovlevici, eu unul m-am lămurit. Regiunea este enormă şi nu e studiată aproape de loc. Expediţia costă mult, mai ales după ce i-ai adăugat şi o echipă de cercetări gravimetrice[2]. Iar rezultate — ioc! Insist ca lucrările să înceteze! Institutul nostru are multe alte sarcini mai urgente de îndeplinit şi nu ne putem permite luxul de a cheltui sume atît de mari pentru cercetări care nu dau nici un rezultat practic. Şi cu asta basta...

[1] Kimberlit — rocă compactă, tufoasă, din categoria celor ultrabazice, adică conţinînd mai puţin cuarţ şi mai mult fier şi magneziu. (Nota red. ruse.)

[2] Cercetări gravimetrice — metodă de căutare a zăcămintelor, bazată pe modificarea forţei de atracţie a pămîntului, cauzată de prezenţa zăcămintelor. (Nota red. rom.)

Directorul general făcu o strîmbătură de nemulţumire şi aruncă ţigara. Directorul institului, profesorul Ivaşenţev, se îndreptă brusc în fotoliu :

— Dumneata vrei să renunţi la cercetări care ar aduce ţării milioane — şi nu numai economii, ci şi venituri directe din export !

— Deocamdată nu ne-au adus decît ponoase. Dar de ce să ne mai pierdem timpul : ţi-am spus că sînt lămurit. Hotărîrea mea este definitivă.

Şi directorul general se ridică. În faţa lui, profesorul părea un omuleţ lipsit de apărare. Se ridică şi el din fotoliu, fără o vorbă, şi-şi îndreptă ochelarii. Apoi bolborosi ceva neînţeles şi întinse directorului general o piatră rotundă.

— Am mai văzut-o, i-o reteză acesta. Rîul Moiero, rîul Moiero ! De trei ani numai asta aud ! Şi roca de grikvait [1] mi-ai mai arătat-o de cîteva ori.

Profesorul se încovoie deasupra servietei, încercînd zadarnic să manevreze încuietoarea care refuza să i se supună.

Directorului general i se făcu milă de savant. Se apropie de el şi-i spuse, de data asta blînd :

— Serghei Iakovlevici, trebuie să recunoşti că am dreptate. Drept să-ţi spun, nu înţeleg de ce perseverezi în chestia asta...

— E uşor să decizi imparţial cînd ceva ţi-e indiferent, îl întrerupse Ivaşenţev, dar eu nu pot fi imparţial. Înţelege odată, că eu cred în asta din tot sufletul, cu toată ardoarea ! Nişte întinderi colosale, puţin studiate şi greu accesibile — atîta tot stă între concluziile teoretice şi demonstraţia practică. Dumneata ai să spui, desigur, că asta e destul ca să renunţi la un lucru. Ştiu, ştiu : banii statului şi, mă rog, toate celelalte... Profesorul începu să se aprindă, deşi directorului general nici prin gînd nu-i trecea să-l contrazică. Cunoşti legea de fier a economiei ? Ca să cîştigi un milion trebuie să cheltuieşti 700 000 ! Or, noi ne aşteptăm la sute de milioane...

Şi zicînd acestea, Ivaşenţev se îndreptă spre uşă.

---

[1] Grikvait — rocă formată dintr-un amestec de granat şi olivin. Se găseşte la mare adîncime în pămînt. (Nota red. rom.)

Directorul general îl urmări cu privirea, clătinînd din cap.

Întors la institut, profesorul Ivaşenţev spuse secretarului să-l cheme imediat la el pe şeful serviciului producţiei.

— Care sînt ultimele ştiri de la Ciurilin? întrebă profesorul cînd acesta intră în cabinet.

— Ultimele veşti sînt de acum o lună, Serghei Iakovlevici.

— Ştiu asta. Între timp n-ai mai primit nimic?

— Nu, cel puţin pînă acum.

— Unde crezi dumneata că sînt în momentul de faţă?

— Ciurilin ne-a înştiinţat cînd au ajuns la lacul Ciringda, la factorie. Au luat-o apoi la vale, pe Ciringda spre Hatanga, iar de acolo trebuiau să treacă masivul Moiero. Cred că au şi ajuns acolo şi poate că sînt aproape de baza culturală din Turinsk; cel puţin aşa plănuiseră. Dar planu-i una şi taigaua-i alta...

— Ştiu prea bine asta. Mulţumesc.

Rămînînd singur, profesorul Ivaşenţev se lăsă pe speteaza fotoliului şi căzu pe gînduri. Cu ochii minţii vedea harta uriaşei regiuni dintre Enisei şi Lena. Undeva, în inima ei, printre munţii nu prea înalţi, străbătuţi de nenumărate rîuri şi acoperiţi de păduri mlăştinoase, pe unde arareori a călcat picior de om, se găsea expediţia pe care o trimisese el, luîndu-se după... un vis. Profesorul scoase iarăşi din servietă piatra pe care o arătase directorului general. Fărîma de rocă negricioasă era compactă şi grea. Pe muchiile grăunţoase luceau puzderie cristale de pirop — granat roşu — şi incluziuni de olivin, de un verde curat şi proaspăt. Cristalele se distingeau limpede pe fondul mai deschis, verde-albăstrui, al masei de cromodiopsid [1]. Ici-colo scînteiau fire de disten [2], de culoarea albăstrelelor. Piatra îţi lua ochii prin această îmbinare de culori pure. Profesorul întoarse eşantionul pe cealaltă parte, vopsită în email alb, şi unde stătea scris: „Rîul Moiero, versantul sudic al munţilor Anaon, expediţia Tolmaciov, 1915".

[1] Cromodiopsid — crom cu diopsid (mineral transparent, lucios, dur, folosit în industria de bijuterii. (Nota red. rom.).

[2] Disten — minerale constituante ale rocilor bazice de adîncime (Nota red. rom.).

Ivaşenţev oftă : „Şi cînd te gîndeşti că e un grikvait tipic pentru Africa de sud ! Totuşi, nici în munţii Anaon, nici în valea Moiero n-au putut găsi o urmă măcar de astfel de roci. Şi nici anul ăsta n-au avut succes : Ciurilin nu dă nici un semn de viaţă. Visul nu s-a împlinit !"

Profesorul cîntări piatra în mînă, apoi o închise în ultimul sertar al biroului. Ridică cu hotărîre receptorul telefonului interior şi zise :

— Expediaţi lui Ciurilin următoarea telegramă : „Lipsesc rezultatele, încetaţi cercetările, întoarceţi-vă imediat". Da, semnez chiar eu, altfel nu se va supune. Unde ? La baza culturală din Turinsk. Desigur, prin radio, prin Dickson.

Furca telefonului ţăcăni, punînd capăt convorbirii şi în acelaşi timp tuturor speranţelor lui Ivaşenţev de a-şi realiza vechiul vis. Îşi scoase ochelarii şi-şi duse palmele la ochi.

Ivaşenţev visase ca măcar la capătul zilelor sale să-i fie dat să studieze unele straturi adînci ale scoarţei pămîntului, forînd cu sonde de mare profunzime. Dar chiar primii paşi pe calea realizării acestui vis, pierdut prin codrii şi mlaştinile podişului Siberiei Centrale, fuseseră zadarnici. Probabil că nu învăţase nimic de la viaţă şi în al şaselea deceniu de existenţă rămăsese un visător incorigibil, care aspira la cercetări de prea mari proporţii.

Undele de radio îşi luară zborul de la Moscova spre nord-est, peste tundrele din miazănoapte, peste întinderile reci ale Oceanului Îngheţat de Nord, şi ajunseră pînă la pilonii înalţi ai unui post de radio de pe o insulă pustie. După două ore, alt stol de unde zburau de aici spre sud, trecînd peste coama Bîrrang, peste mlaştinile Peasinei, peste păduri fără început şi fără sfîrşit. La postul de radiotelegrafie din Turinsk aparatul prinse a ţăcăni şi undele se concretizară într-o frază scurtă, scrisă citeţ pe un formular albastru.

— Vasea, e pe aici vreun evenc[1] din Korvuncean ?

— Dar de ce ?

— Am o telegramă urgentă pentru expediţia lui Ciurilin. A ajuns pe vîrful Korvuncean.

[1] Evenci — populaţie din Siberia răsăriteană. (Nota red. rom.)

— Nu e nimeni din Korvuncean pe aici, dar mîine o să plece Inokenti la dînsul, la Bugarihta. E înţelegător, o să facă cincizeci de kilometri în plus, mai cu seamă dacă ai să-l rogi tu.

— Hai să mergem împreună şi să-i dau telegrama.

*
* *

Peste valea largă a rîului Niukuorak, situată la 300 kilometri depărtare de baza culturală din Turinsk, se lăsa amurgul. Costişele în pantă dulce erau acoperite cu păduri de molizi dese ca peria, ce apăreau sumbre şi întunecate în vale. Pe dealul turtit, care domina dinspre miazănoapte o mlaştină rotundă, era încă lumină. Pe culmea lui, printre laricele rare, se înălţau patru corturi verzui, în faţa cărora, pe un loc acoperit cu muşchi sur, ardea focul. Foc — e mult spus, căci nu se prea vedeau flăcări. Din crenguţele de bagulnik [1], urcau în văzduhul liniştit al înserării trîmbe groase de fum cafeniu, care împrăştiau un miros ameţitor. La dreapta corturilor se înălţa o stivă de lăzi, saci, baloturi şi şei. Nori de musculiţe şi ţînţari roiau în jurul focului, îndărătul oamenilor. Cei de lîngă foc se străduiau să-şi ţină capul la graniţa dintre fum şi aerul proaspăt, ca să respire şi totodată să scape de musculiţele exasperante ce se vîrau cu încăpăţînare în ochi, în nas, în urechi.

— Ceaiul e gata ! anunţă un ins înnegrit de fum de-a binelea, ridicînd de pe foc găleata mare, plină cu un lichid cafeniu închis.

Fiecare dintre cei ce şedeau în jurul focului se înarmă cu o stacană şi apucă cîte o bucătoaie de tunguscă, grea şi deasă — un fel de pîine concentrată. Musculiţele acopereau suprafaţa ceaiului fierbinte cu o pojghiţă cenuşie pe care trebuiai s-o sufli peste marginea stacanei. Oamenii sorbeau cu voluptate ceaiul, schimbînd din cînd în cînd cîte o vorbă.

Dangătului rar al tălăngilor cailor risipiţi prin vale i se adăogă deodată un alt zvon, îndepărtat, cadenţat.

— Ian ascultaţi, tovarăşi ! Nu cumva vin ai noştri ?

[1] Bagulnik — plantă perenă de mlaştină. (Nota red. rusc.).

Cei mai tineri se repeziră la corturi să-şi ia armele. Întîlnirea între echipele aceleiaşi expediţii, după o îndelungată despărţire, constituie întotdeauna un moment solemn în viaţa cercetătorilor din taiga. Umbrele înserării încă nu apucaseră să se lase, că în luminiş se ivi un şir de cai costelivi, sleiţi, care de-abia mai puteau urca. Baloturile zdrenţuite, legate cu funii, destrămate, stăteau mărturie drumului lung prin hăţişuri.

Răsunară împuşcături. Noii sosiţi răspunseră şi ei printr-o salvă. De corturi se apropie un ins voinic ca un urs — geofizicianul Samarin, conducătorul grupului de cercetări gravimetrice. Descălecă greoi de pe cal. Gîtul îi era înfăşurat neglijent într-un bandaj murdar. Samarin ridică de pe faţă plasa neagră care-l apăra de insecte şi păşi în întîmpinarea conducătorului întregii expediţii, Ciurilin, un om bine făcut şi el, dar, spre deosebire de celălalt, îngrijit, proaspăt ras.

— Salut, tovarăşe Ciurilin, rosti încet Samarin, ca răspuns la efuziunile şefului.

— Ai căzut cum nu se poate mai bine, chiar la ceai. Ei, ai ceva interesant?

— Avem ceva. Dar tare a fost greu... Am fost bolnav, am pierdut trei cai...

— Dar ce ai?

— Afurisită treabă: m-au mîncat muştele. Sînt numai o rană.

— Se vede că te-ai scărpinat!

— Cum dracu să nu mă scarpin? se burzului Samarin ca răspuns la dojana lui Ciurilin. Pielea mea nu-i tăbăcită ca a dumitale. Nici nu ştiu cum am să plec mai departe.

Ciurilin dădu dispoziţie să li se împartă cîte puţin din preţioasa rezervă de alcool. Noii sosiţi se aşezaseră şi ei în jurul focului. Pe dată se încinse o discuţie însufleţită; oamenii, înseninaţi, întrerupîndu-se unul pe altul, îşi povesteau prin cîte trecuseră. Conducătorul expediţiei se aşeză lîngă geofizician, care după ce mîncă şi bău ceai, îşi mai veni în fire; o oboseală plăcută îi cuprindea mădularele.

— Modest Afrikanovici, ard de nerăbdare să aflu noutăţile!

Samarin îi satisfăcu curiozitatea. Străbătuse într-un unghi obtuz ţinutul cuprins între rîul Djeromo şi vîr-

ful Viliucean. Pe drum măsuraseră de peste douăzeci de ori gravitația.

— Peste tot am găsit anomalii pozitive[1] destul de mari — șaizeci, optzeci. Într-un loc însă, am făcut trei măsurători, una după alta, la distanțe mici, și am obținut... geofizicianul făcu o pauză.

— Nu mă tortura, Modest Afrikanovici! imploră Ciurilin.

Samarin zîmbi satisfăcut și reluă:

— ...am obținut două sute...

— Oho-ho!

— Stai puțin: două sute șaptezeci și trei sute cinci!

— Unde? strigă în culmea tulburării conducătorul expediției.

— Amnunnaci... un platou jos și larg, mlăștinos, la răsărit de Moierokan...

— Moierokan! Ia te uită!

Taifasul din jurul focului conteni. După un timp noii sosiți se risipiră prin corturi, la culcare. Numai colaboratorii lui Ciurilin, care se odihniseră destul în cele patru zile de popas, rămaseră ca să tragă cu urechea la cele ce vorbeau șeful și geofizicianul. Într-un tîrziu, Ciurilin spuse acestuia, bătîndu-l pe umăr:

— Ei, te-am cam pisat, Modest Afrikanovici, iartă-mă. Du-te și te odihnește. Noi, ăștia de pe aici, ne-am cam îngrășat și nu ne culcăm înainte de miezul nopții.

Samarin se ridică în genunchi, cam fără chef, și își răsuci o ultimă țigară. Ciurilin se uită un timp cu luare-aminte la fața lui ostenită, umflată.

— Ce bine e să fii geofizician, Modest Afrikanovici! zise el deodată. Probleme precise, soluții clare... Ca la dumneata, de pildă.

— Ți-ai găsit pe cine să invidiezi!

Dar Ciurilin nu glumea.

— Trebuie să mă înțelegi: făceam o comparație între cercetările mele și ale dumitale. Puterea geofizicii e admirabilă! Sînt un fizician prost și un matematician și mai prost. Poate de-aceea, specialitatea dumitale, ca orice disciplină științifică pe care n-o cunosc, mi se pare mult mai importantă decît a mea. Iată, un singur as-

[1] Anomalie pozitivă — creștere locală a forței de atracție. (Nota red. ruse.)

pect : montezi într-un punct dat aparatul lui Stückrat [1]. Înăuntru are două pendule scurte şi grele, care se leagănă uniform, prevăzute cu oglinjoare care reflectă lumina unor becuri minuscule. Şi asta e tot. Nu-ţi rămîne decît să urmăreşti coincidenţa perioadelor de oscilaţie ale pendulului cu mersul ceasului astronomic — cu cronometrul. Desigur, conveni Ciurilin, înainte trebuie să verifici minuţios aparatul, să faci observaţii asupra aştrilor, ca să verifici ceasul. Dar, în genere, totul este genial de simplu ! Pendulul oscilează, influenţat fiind imperceptibil de creşterea sau descreşterea forţei gravitaţiei într-un anumit loc. Geofizicianul are, ca să zic aşa, un paloş fermecat cu care despică invizibil straturile de roci pînă la cîţiva kilometri adîncime, un ochi cu care scrutează măruntaiele pămîntului.

Samarin aruncă în foc mucul de ţigară, zîmbi, şi ripostă :

— Eu, dimpotrivă, îmi dau seama limpede de toată neputinţa geofizicii, de nenumăratele probleme încă nerezolvate, de imperfecţiunea metodelor. Iar geologia dumitale mi se pare mai clară, o ştiinţă mai eficace, care dispune de incomparabil mai multe date... Dar, vorba dumitale, să mergem la culcare.

Şi geofizicianul plecă. În jurul focului se aşternu tăcerea. Flăcările pîlpîiau sub bolta spuzită cu stele ; crengile de bagulnik trosneau încetişor, ţînţarii bîziiau neostenit. Din vale venea, din cînd în cînd, zvon de tălăngi.

— Maxim Mihailovici, oare geofizica poate găsi cu uşurinţă ceea ce căutăm noi de atîta vreme ? întrebă precaut un geolog tinerel.

Ciurilin zîmbi amar :

— Nu, nu la asta mă refeream cînd spuneam că geofizica are atîtea posibilităţi. Am să mă explic. Va să zică, noi căutăm diamante. Dar de ce le căutăm aici şi nu în altă parte ? Acum cinci ani, directorul nostru a fost primul care a observat neobişnuita asemănare dintre structura geologică a acestor meleaguri şi a celor din Africa de sud. Podişul Siberiei centrale şi cel din Africa de sud au o structură geologică ce seamănă uimitor

[1] Aparat pentru măsurarea celor mai mici variaţii ale gravitaţiei. (Nota red. ruse.)

de mult. Şi acolo, şi aici, au răzbătut la suprafaţă, prin gigantice erupţii, rocile grele din adîncuri. Serghei Iakovlevici consideră că aceste erupţii s-au produs simultan. În Africa de sud, gazele acumulate la adîncimi colosale au făcut explozie, rupînd straturile de roci şi dînd naştere la o mulţime de hornuri strîmte, care sînt filoanele diamantifere. Pe întinderile dintre Capul Bunei Speranţe şi Congo se cunosc sute de asemenea filoane şi nu încape îndoială că încă şi mai multe au rămas ascunse sub nisipurile deşertului Kalahari. Sînt atîtea diamante, încît ar îndestula toată lumea. Dumneata ştii cît de necesare sînt în industrie şi în meseria noastră — în foraj. Marile societăţi, însă, au cumpărat toate zăcămintele. Din zecile de filoane bogate se exploatează numai cinci, restul au fost împrejmuite cu reţele de sîrmă ghimpată, prin care trec curenţi de înaltă tensiune, iar santinelele le păzesc ziua şi noaptea. Înţelegi de ce: dacă ar fi exploatate toate zăcămintele, preţul diamantelor ar scădea brusc. În Uniunea Sovietică n-au fost descoperite deocamdată zăcăminte importante. Îţi dai seama ce important ar fi să găsim asemenea filoane! Aici, totul seamănă uimitor de mult cu Africa de sud, numai diamante încă n-am găsit. Încolo — şi platină, şi fier, şi nichel, şi crom; acest platou al Siberiei centrale prezintă acelaşi tip de mineralizare. Serghei Iakovlevici a stabilit că regiunile din Africa de sud unde sînt filoane diamantifere se disting prin anomalii pozitive ale gravitaţiei; gravitaţia este mai mare ca de obicei, din cauză că au ieşit la suprafaţă mase de roci grele şi compacte — peridotite [1] şi grikvaite. Anomaliile ajung pînă la 120 unităţi. Aici, chiar în primul an de cînd folosim pendulul, am găsit anomalii de la 40 pînă la 100, iar acum... pînă la 300 unităţi. Asta înseamnă că avem de-a face cu straturi mari de roci grele. Din păcate, mai e mult pînă ne vom achita de misiunea noastră. Pendulul ne-a dezvăluit încă o trăsătură comună cu Africa de sud şi, indirect, ne-a indicat regiunile unde am putea găsi zăcăminte de diamante. Zic „am putea", căci tot atît de bine se poate să nu le găsim. În Africa de sud e uşor să le cauţi: acolo sînt stepe uscate, aproape lip-

[1] Peridotite — roci eruptive de adîncime (ultrabazice) formate în special din olivin. (Nota red. ruse.)

site de straturi de vegetaţie, solul este puternic erodat. Ştii doar că primele diamante au fost descoperite în rîuri. Cu totul alta e situaţia la noi : aici codrii de necuprins, mlaştinile, gheţurile eterne împiedică eroziunea. Solul este acoperit. Nu e de mirare că după trei ani de muncă nu sîntem mai avansaţi ca la început : o frîntură misterioasă de grikvait, dibuită prin prundurile rîului Moiero — iată tot ce avem ! Această rocă — amestec de granit, olivin şi diopsid — se întîlneşte numai în filoanele diamantifere, sub formă de bucăţi rotunjite în pămîntul albastru conţinînd diamante. Dar degeaba am străbătut tot cursul superior al rîului Moiero, am scormonit o puzderie de izvoare şi pîraie din bazinul lui...

În jurul tăciunilor se aşternea treptat tăcerea. Cei ce urmăriseră discuţia se împrăştiau unul după altul, pe la corturi. Ciurilin rămase cufundat în gînduri. Ultimele pîlpîiri ale focului aruncau reflexe purpurii pe faţa lui uscată şi brăzdată, ca a unui indian. În faţa lui şedea, rezemat de un sac pentru bagaje, trăgînd molcom din lulea, Sultanoc, ajutorul lui, cu barbă creaţă şi neagră ca de ţigan.

Oiştea Ursei Mari îşi schimbă poziţia pe bolta de catran : se apropia de miezul nopţii.

„Pînă la terminarea campaniei de pe teren a rămas cam o lună, gîndea Ciurilin. Încă un itinerar scurt şi, dacă iar ne întoarcem fără să fi făcut vreo scofală, mai mult ca sigur că lucrările vor fi sistate. În munţii ăştia, cu păduri nesfîrşite, îţi trebuie zeci de echipe şi ani de cercetări. În orice caz, trebuie să prelungim cît mai mult expediţia, s-o împărţim în grupuri mici, ca să cercetăm cît mai multe regiuni."

Pe costişa dinspre miazăzi se rostogoliră nişte pietricele. Şeful expediţiei şi ajutorul lui ciuliră urechile. Zgomotul confuz creştea. După un timp apăru din întuneric în pîlpîirile focului un cîine cu urechile ciulite. În urma lui respira din greu un cerb de călărie. De foc se apropie un evenc cu un „palma" [1] în mînă. Rezemîndu-se în acesta, sări sprinten de pe cerb, care se trînti îndată la pămînt. Faţa rotundă a evencului era toată numai zîmbet. Întrebă care din ei doi era şeful expediţiei şi în-

[1] „Palma" — cuţit greu, cu coadă lungă. (Nota red. ruse.)

tinse lui Ciurilin un plic cu o pecete uriașă de ceară roșie.

După ce mulțumi acelui sol neobișnuit, poftindu-l la masă și făgăduindu-i două pachete de ceai, Ciurilin aţîţă focul, deschise plicul și despături hîrtia albastră, pe care o parcurse în grabă. Ochii i se făcură mici de tot și sclipiră răutăcios.

Sultanov, care îl urmărea cu încordare, întrebă cu jumătate de voce:

— Veşti proaste, Maxim Mihailovici?

Drept răspuns, Ciurilin îi întinse hîrtia. Sultanov citi și se înecă din pricina unui fum tras prea adînc în piept. Un timp, nici unul nu scoase o vorbă. Într-un tîrziu, Sultanov, care rămăsese cu privirile aţintite peste flăcări, în beznă, șopti:

— Ce mai vorbă, totul s-a terminat...

— Asta o s-o vedem! șuieră Ciurilin. Numai să-ţi ţii gura, Arseni Pavlovici.

Șeful apucă telegrama și o azvîrli în foc. Apoi, se așeză din nou. Sultanov scoase un petic de hîrtie și începu să-l acopere cu socoteli. Vreascurile pregătite pentru dimineață se terminaseră cînd Ciurilin și Sultanov se ridicară de lîngă focul ce trăgea să moară.

*

* *

Zorile de-abia mijeau, dar Ciurilin îi deșteptă pe toți. Două caravane porniră în direcţii diferite. Prima, cu 28 cai, se răsfira ca un lanț lung printre molizi în valea Niukuorak, îndreptîndu-se, în cîntece și voioșie, spre sud, acasă. Cei patru rămași — Ciurilin, Sultanov, muncitorul Piotr și ghidul Nikolai — cu cinci cai care gemeau de încărcaţi ce erau, slobozira două salve de adio, se mai uitară un timp în urma celor ce se întorceau acasă, apoi o luară și ei de pe deal la vale, pe clina dimpotrivă. Hăt-departe, dincolo de lanţurile de munți care încingeau zările, se desluşeau cedrii negri și padina cocoțată tocmai pe creștetul Liuliuktakan-ului...

*

* *

Să străbaţi taigaua cu o caravană, să pornești în expediţie prin ţinuturile neumblate, să împlinești „petele albe"

de pe hărţile geografice... ce poate fi mai romantic, cel puţin la prima vedere? Realitatea e însă mai prozaică. Numai organizarea nespus de minuţioasă, numai disciplina de fier sînt chezăşia succesului unei asemenea acţiuni. Toate acestea exclud neprevăzutul: zi după zi se desfăşoară munca ritmică grea şi monotonă, calculată cu mult înainte, pe ore. Adesea, o zi se deosebeşte de alta prin numărul piedicilor biruite şi prin numărul kilometrilor străbătuţi. O expediţie este întotdeauna plină de greutăţi; în timpul ei simţurile zac în adormire, schimbările de peisaj lunecă pe alături, memoria le înregistrează maşinal. Numai în zilele mai uşoare sau la popasurile de seară şi, mai cu seamă, după ce expediţia s-a încheiat, răsar din amintire, şiruri-şiruri, toate cîte ochii au privit fără să vadă. Acest contact cu natura, care îmbogăţeşte pe cercetător, îl face să uite repede toate cîte a pătimit, îl îmbie din nou, îl cheamă.

Veniseră zile de arşiţă. Soarele aşternea o pîclă grea, dogorîtoare, peste bălţi şi smîrcuri. Muşchiul putregăit al bahnelor fumega, totul apărea tulbure. Bagulnikul împrăştia mirosu-i acru, aromat, de vin fermentat. Vipia nu înşela pe nimeni: simţurile, ascuţite de îndelungatul contact cu natura, ghiceau apropierea toamnei scurte, cum e obişnuit în Nord. Umbra-i abia simţită se aşternea peste tot — pe cetina laricelor ce bătea în arămiu, pe ramurile plîngăreţe ale mestecenilor şi sorbiilor, pe pălăria ciupercilor de pe arbori, care-şi pierduseră frăgezimea de catifea...

Ţînţarii dispăruseră aproape cu totul. Muştele în schimb, adunate în nori suri-arămii, presimţindu-şi parcă pieirea apropiată, îşi făceau de cap ca niciodată.

Mica expediţie a lui Ciurilin străbătea de mult mlaştinile neţărmurite ale Horpicekanului.

În inima taigalei nimic nu se clinteşte. Totala nemişcare e apăsătoare. Vîntul, care goneşte muscăria plictisitoare, este un oaspe pe cît de dorit, pe atît de rar. Atîta timp cît mergi, muscăria nu prezintă cine ştie ce pericol. Roieşte în urma călătorilor. Dar e de ajuns să te opreşti ca să contempli peisajul, să-ţi notezi vreo observaţie sau să ridici un cal care a lunecat şi a căzut, ca norul de muşte să te învăluie într-o clipă, să se lipească de faţa-ţi asudată, să-ţi intre în ochi, în

nări, în urechi, prin gulerul cămășii. Muscăria se strecoară și sub straie, devorează pielea de la brîu, la îndoiturile genunchilor și de pe glezne, aducîndu-i la desperare pe cei mai slabi de înger. De aceea, muscăria este un fel de „accelerator", care grăbește ritmul activității la opririle întîmplătoare, reducîndu-le totodată la un minim. Numai în timpul unui popas mai îndelungat, care-ți îngăduie „să faci fum", sau să te refugiezi sub cort, poți trece în revistă pe îndelete cele petrecute înainte.

Copitele cailor plescăiau și clefăiau în mușchiul ud; curelele și inelele samarelor și ale șeilor scîrțîiau. Mlaștina nețărmurită se pierdea într-o pîclă verzuie. Ici, colo, printre molizii rari și ofiliți, se înălțau trunchiurile strîmbe ale laricelor uscate. Tăcerea adîncă în care înainta expediția nu era tulburată decît din cînd în cînd de cîte o sudalmă îngăimată cu glas moale la adresa vreunui cal. Dar bieții cai, obișnuiți din timpul verii cu taigaua, își făceau conștiincios datoria. Cu capetele plecate, mergeau unul după altul, fără ca cineva să-i ducă de dîrlogi. Înaintea micii caravane pășea grăbit numai evencul Nikolai, cu încălțările-i moi, ude, cu un băț în mînă și arma la spinare, depărtînd într-un fel deosebit picioarele-i îndoite de la genunchi.

În urma tuturor mergea Sultanov, care făcea ridicările de teren. Pe carnețelul deschis picura sudoarea, se lipea muscăria, lăsînd pe pagini pete de sînge trandafiriu.

— Mai avem mult pînă la Horpicekan? puse Ciurilin ghidului obișnuita întrebare de fiece seară.

Noaptea rece îi obligă pe toți să se apropie cît mai mult de focul aprins pe un loc mai ridicat și uscat.

— Nu știe, ai noștri nu fost pe aici, răspunse evencul. Cred nu este departe de aici.

Ciurilin și Sultanov schimbară o privire.

— De douăzeci de zile ne învîrtim în jurul Amnunnaciului, mormăi cu jumătate voce Sultanov. Propriu-zis, Horpicekanul este ultimul rîu.

— Așa e, încuviință Ciurilin. Mai încolo, nici o piedică nu ne mai stă în cale. Amnunnaciul nu-i decît o mlaștină, un podiș jos și neted ca-n palmă. Dacă Horpicekanul nu ne dă nimic, n-o să avem încotro și o să

ne întoarcem cu mîinile goale. Şi aşa riscăm să rămînem fără cai, să ne prindă iarna.

De-abia a doua zi ajunseră la misteriosul Horpicekan, un rîu care nu avea nimic deosebit, cu ape întunecate şi repezi, ce se scurgeau pe o albie şerpuitoare. De pe malurile înalte atîrnau pînă aproape de şuvoaie smocuri de iarbă aspră şi deasă. Deşi lat numai de vreo trei metri, rîul era adînc.

Lemnul de salcie şi de mălin ardea prost, focul fîsîia şi scotea din belşug fum, gonind muscăria. De acest popas într-un loc neprimitor atîrna soarta lor. Dar ce le putea oferi un rîuleţ mlăştinos şi adînc, unde nu vedeau ieşind la suprafaţă roci primare? Nici măcar prundişul, care arăta compoziţia rocilor de la izvoarele rîului, nu se zărea pe fundul vîscos, plin de mîl.

În seara aceea luna nu mai lumină smîrcurile întunecate; sosirea la Horpicekan coincidea cu schimbarea timpului. Stelele rare şi palide apăreau şi dispăreau, trădînd mişcarea unor nori nevăzuţi. Pe la miezul nopţii mlaştina neclintită prinse viaţă: se iscă vîntul. O ploaie rară începu să cadă.

Dimineaţa, ceaţa rece se ridică repede, prevestind furtuna. Fără soare, regiunea dezolantă era şi mai ursuză, mlaştina arămie se făcuse cenuşie, apele Horpicekanului erau negre ca smoala.

Sultanov lovi fundul cu o prăjină:

— O să fim nevoiţi să ne băgăm în apă!

Găsiră un loc mai puţin adînc, unde prăjina, străbătînd terciul de lut, dădu peste pietre. Ciurilin se dezbrăcă primul şi se aruncă în apa rece ca gheaţa.

— Iaca, trei pietre! strigă el ieşind la mal. Fug în cort să mă îmbrac, altfel mă mănîncă de viu muştele. Sparge-le, Arseni Pavlovici.

— Şist cărbunos şi diabaz[1], spuse după cîteva minute Sultanov, băgînd capul prin deschizătura cortului. Mereu aceeaşi poveste.

— Nu, nu pot părăsi un lucru început! ripostă Ciurilin, privindu-l pe Sultanov. O s-o luăm în sus pe Horpicekan pînă în inima podişului Amnunnaci. Am o presimţire: ori găsim aici ce căutăm, ori toată strădania

[1] Diabaz — rocă veche de adîncime, efuzivă (revărsată), analoagă cu lavele bazaltice. (Nota red. ruse.)

noastră nu-i decît goană după o himeră... Hai să facem samarele, fără a pierde o clipă.

— Uf, ce plictiseală ! zise înciudat Sultanov, în timp ce lega cortul făcut balot. Gîndeşte-te numai de cîte luni sîntem pe-aici ! Seara — desfă toate, dimineaţa — strînge toate, şi asta în fiecare zi...

*
* *

Şase zile în şir, pe o ploaie ciobănească ce nu mai contenea, caravana a tot mers spre nord-est, pe unde nu mai fusese vreodată picior de om, nici măcar evencii pe timp de iarnă ; mica expediţie nu mai văzuse de mult un arbore tăiat. Vîrful masivului Horpicekan era ascuns în brădet mărunt şi des. Înainte de a se afunda în desiş, Ciurilin aruncă o privire înapoi şi desluşi în urmă, destul de aproape, întregul drum pe care-l străbătuseră în ultimele două zile. În văzduhul ce se limpezea, se înălţau aburi tremurători, dînd întinderilor mlaştinii o înfăţişare fantomatică.

Ciurilin şi tovarăşii lui observară doi elani mari, care străbăteau smîrcurile. Mergeau agale — nu simţiseră prezenţa omului. Picioarele lor lungi se mişcau fără grabă, dar pasul larg purta uşor şi repede corpurile masive pe covorul de muşchi mustind de apă, în care piciorul omului se afunda. Elanul din faţă îşi ridică coarnele enorme, înălţă botul şi cuprinse, parcă cu o privire batjocoritoare, împărăţia-i mlăştinoasă. Apoi animalele se făcură nevăzute după o perdea cenuşie şi neregulată de larice uscate.

— Ce necaz mi-e cînd îi văd ! exclamă Sultanov. Cu picioare atît de lungi nu ţi-e frică de mlaştină. Poţi să faci cîte două sute de kilometri pe zi ! şi ajutorul îşi privi cu năduf picioarele îngreunate de nişte cizme cît toate zilele.

Ciurilin izbucni în rîs, iar ghidul, deşi nu pricepuse despre ce era vorba, zîmbi, cu gura pînă la urechi.

— Aici, avem carne ! spuse radios evencul.

Ciurilin era îngrijorat. Timp de lucru propriu-zis nu mai aveau. Înaintau în contul timpului trebuincios la

întoarcere. Şi, totuşi, mica expediţie pătrundea cu încăpăţînare tot mai adînc în inima mlaştinilor, departe de orice curs de apă, pe unde nu mai fusese picior de om.

Centrul podişului Amnunnaci merita din plin numele ce i-l dăduseră evencii ; era o depresiune lipsită de arbori şi arbuşti, acoperită numai cu o iarbă uscată leşietică, şi, din loc în loc, cu petele întunecate ale unor poieni de muşchi. Depresiunea cobora în pantă dulce, tivită în depărtare de liziera abia vizibilă a unei păduri. Numai în stînga, orizontul se transforma într-o panglică dreaptă şi neagră : acolo, platoul era probabil mai înclinat, lăsînd să se vadă, în depărtare, munţii. Curînd, din cerul mohorît pogorî, ca un val plumburiu, ploaia cea deasă şi măruntă. Mlaştina fără început şi fără de sfîrşit, greu de străbătut, în care înotau cei patru, apăsa, oprima, făcîndu-i să simtă neputinţa omului. Oricît de mult ar fi vrut cineva să scape de aici, îi trebuiau săptămîni şi luni de zile ca să se poată elibera din captivitate. Nu degeaba îi invidia Sultanov pe elani : pe covorul moale de muşchi, prin mîzga lipicioasă, prin iarba şi tufele de bagulnik agăţătoare, omul cel mai zdravăn, picioarele cele mai deprinse, pot face într-o zi cel mult treizeci de mii de paşi. Şi dacă îţi trebuie o jumătate de milion de paşi ca să ieşi din bahne, poţi să strigi şi să te zbaţi mult şi bine, copleşit de tristeţe, poţi să chemi şi să invoci pe cine vrei — nimic nu-ţi va fi de folos. Treizeci de mii de paşi — şi nici unul singur greşit. De fiecare dată trebuie să pipăi terenul, altfel rişti să te poticneşti de muşuroaie, rădăcini, să luneci în crăpăturile dintre bolovanii aluviunilor şi să-ţi frîngi vreun os — şi atunci, ţi-a sunat ceasul.

Caravana coti în unghi drept spre stînga, către îndepărtata vale Moiero. Perdeaua ploii nu-i lăsa să vadă nimic şi zile întregi se călăuziră numai după busolă. Ciurilin şi Sultanov schimbau arareori o vorbă, muncitorul şi evencul nu erau nici ei mai guralivi. Noaptea, caii flămînzi, care dădeau tîrcoale cortului, în căutarea ierbii, umpleau văzduhul cu clinchetul melancolic al talăngilor lor. Din cînd în cînd un răget scurt sfîşia noaptea oarbă — boncăluiau elanii, căci era toamnă şi

venise vremea împerecherii, vremea luptelor dintre masculi...

*
* *

La o cotitură a potecii pe care o croiau cu trudă, Ciurilin se izbi de ceilalţi. Caravana se oprise. Caii se strînseră unii în alţii.

— Maxim Mihailovici, vino repede! Voronok a dat într-un ciot! strigă Piotr cu desperare.

Ciurilin se apropie. Un cal negru, tînăr, căruia i se scosese samarul şi şaua, stătea mai la o parte. Pielea lui era străbătută de un tremur puternic, picioarele din spate se îndoiau.

— S-a prăbuşit dintr-o dată cu amîndouă picioarele, şi s-a izbit cu burta de un ciot, îl lămuri îndurerat Sultanov.

De-a lungul piciorului stîng din spate a lui Voronok curgea un fir lat de sînge. Calul se clătină şi se întinse la pămînt.

— Ce facem, Arseni Pavlovici? întrebă Ciurilin, după ce examină rana.

— Ce să facem? Sultanov se întoarse şi se dădu la o parte. Eu, unul, nu pot...

Ciurilin simţea că i se rupe inima de milă. Dar caravana stătea şi, în cele din urmă, şeful ei, pălind uşor, luă arma în mînă şi trase cu zgomot închizătorul. Ţeava se ridică încet spre urechea lui Voronok. În clipa aceea, Piotr, care înlemnise, copleşit de o sfîşietoare durere, se repezi şi se încleştă de ţeava armei:

— Nu trage, Maxim Mihailovici, nu trage! Voronok o să se facă bine şi o să vină singur după noi, ţi-o spun eu...

Pe obraji i se prelingeau lacrimi.

Ciurilin cedă cu dragă inimă rugăminţilor lui Piotr. Samarul lui Voronok fu împărţit şi pus pe trei cai, şaua pe al patrulea. Voronok zăcea la pămînt, dar întinse gîtul după caravana care dispărea în depărtare...

În dreapta, după o măgură prăvălatică, în mîzga sură presărată cu cîteva sălcii, se ivi, mic de-abia îl deslueşea ochiul, firul argintiu al unui pîrîiaş.

— Pietre, Maxim Mihailovici ! strigă Sultanov, arătînd spre o pată cenuşie din mijlocul pîrîului.

Într-adevăr, în apa limpede văzură prundiş şi pietre mari, rotunde, acoperite pe alocuri cu o pojghiţă roşcată de fier.

— Ia să văd, şi Ciurilin păşi spre pîrîu. Iar dumneata spune-i lui Nikolai că azi vom merge pînă ce se va întuneca de-a binelea.

Sultanov se apropia de ghid. Evencul, după ce pricepu dispoziţia, dădu ursuz din cap şi zise că ştie el singur cît de tare trebuiau să se grăbească.

Deodată, dinspre pîrîu, răsună glasul lui Ciurilin :

— Stai, Arseni Pavlovici !

Inima lui Sultanov prinse a bate mai repede. Se repezi spre mal. Ciurilin agita în aer o piatră ; emoţia îl împiedica să scoată o vorbă. Îi dădu lui Sultanov piatra spartă, după care se apucă să arunce de zor, pe mal, una după alta, pietre acoperite de un mîl vîscos. Sultanov privi spărtura proaspătă de rocă şi tresări. Pe suprafaţa pestriţă, luceau, roşii ca sîngele, cristale de pirop, amestecate cu grăunţe de olivin şi diobsid verzi, liliachii şi viorii.

— Grikvait ! strigă Sultanov.

Şi amîndoi geologii se apucară să spargă cu înverşunare pietrele aruncate de Ciurilin.

Roca dură şi compactă ceda cu greu loviturilor ciocanului. Fiecare spărtură nouă dezvăluia aceeaşi suprafaţă pestriţă, grăunţoasă. Sultanov intră şi el în pîrîu, ca să caute pietre, şi numai cînd dădură de un alt gen de spărtură de rocă — o suprafaţă de culoare închisă, aproape neagră, cu puncte verzi — Ciurilin se îndreptă din şale şi-şi şterse sudoarea de pe faţă.

— Uf ! răsuflă Sultanov. Aproape numai grikvait. Dar ăsta nu cumva e kimberlit ?

— Cred că da, întări Ciurilin. E din partea nealterată a rocii intruzive [1].

Mîinile lui Ciurilin, care-şi răsucea o ţigară, tremurau.

[1] Intruzie — pătrunderea rocilor topite (magmă) în crăpături, în goluri, sau între straturile de pămînt. (Nota red. ruse.)

— Asta nu e prundiș, Arseni Pavlovici, grăi el rar, aproape solemn. Grohotișul este prea mare pentru un pîrîiaș ca ăsta.

— Va să zică, pîrîul e erodat... Sultanov se întrerupse nehotărît.

— ...un depozit aluvionar[1] de grikvait! — termină cu siguranță Ciurilin. Adu-ți aminte că bucățile de grikvait găsite în filoanele africane au forma unor bolovani rotunjiți, desigur de erupție.

Pentru prima oară în aceste zile, multe la număr, pe fața lui Ciurilin înflori un zîmbet larg, radios.

— Așa-a... zise Sultanov. Asta înseamnă că trebuie să mergem spre izvoarele pîrîului, încolo, spre pădurea deasă de molizi... Întoarceți! Înapoi! strigă el spre Nikolai și Piotr, care se apropiaseră.

Evencul mijea ochii și urmărea cu luare-aminte figurile radioase ale șefilor săi; Piotr lovi pe Bulanîi peste crupă:

— Înapoi la Voronok, cap sec!...

* * *

Molidul doborît se prăbuși trosnind, iar după el un altul. În tăcerea pădurii întunecate, loviturile topoarelor răsunau sonor.

Oamenii, osteniți, se așezară pe jos și-și aprinseră cîte o țigară.

— Voronok al nostru se întremează văzînd cu ochii, abia de mai șchioapătă, comunică Piotr, care se dusese să vadă caii. Ce vă spuneam eu!... Mi se rupe inima cînd îi văd pe căluții noștri cum slăbesc, se topesc nu alta; iarba s-a uscat.

Ceața ce se lăsase de cu seară se așternea spre dimineață ca un covor gros de brumă. Mlaștina prindea a scînteia și străluci. Pe sub molizi se mai aciua întunericul. În geana zorilor se deslușea grămada de trunchiuri doborîte, acoperite de ciuperci. Ciupercile acopereau, în falduri, cioatele și rădăcinile, cupele lor, bătînd

[1] Depozit aluvionar — zăcămînt format pe loc, fără ca apa să fi transportat sau deplasat produsele dezagregării rocilor. (Nota red. ruse.)

în roşu, verde şi galben emanau un iz de putregai, iar în timpul nopţii radiau palide lumini fosforescente. Măgura era adăpostul cucuvelelor. Păsările cu ochi holbaţi, lucioşi şi galbeni, stăteau în amurg pe crăcile arborilor din apropierea taberei şi, cu capetele aplecate într-o parte, examinau curioase fiinţele nemaivăzute. Noaptea, umpleau cu ţipete lugubre desişul codrului, ţinînd isonul elanilor, care boncăluiau prin mlaştini.

Oamenii scotoceau măruntaiele pămîntului, acordînd numai puţine ore somnului şi hranei. Loveau înverşunaţi lutul tare, potrivnic, cu tîrnăcoapele. Alte unelte n-aveau. Solul, veşnic îngheţat, ceda cu greu. Numai focurile uriaşe aprinse în puţurile de explorare [1] îl mai muia nitel. Dar atunci se ivea alt duşman — apa. Două puţuri trebuiră să fie părăsite. Răzbătuseră pînă la pînza de apă şi se umpluseră într-o clipită.

Ciurilin spera să dea la o adîncime de doi-trei metri de roca primară [2]. Dar chiar la această adîncime neglijabilă de-abia puteau răzbate.

Mai săpară un puţ pe coama măgurii. Fumul umplea crîngul de molizi, se agăţa de cetini, se prelingea în trîmbe albastre deasupra mlaştinii, amestecîndu-se în depărtare cu pîcla umedă şi îngheţată.

Ghidul aduse pe umăr încă un trunchi uscat de molid şi-l aruncă în foc, apoi se apropie hotărît de Ciurilin :

— Şefule, trebuie vorbit. Caii curînd prăpădesc, şi noi tot prăpădesc. Făina termină, untdelemn termină, nu pot merge vînat, trebuie muncit. Asta rău, foarte rău, trebuie plecat repede !

Ciurilin nu răspunse. Ghidul nu făcea altceva decît să dea glas gîndurilor care-l chinuiau de mult şi pe dînsul.

— Maxim Mihailovici, spuse pe neaşteptate Sultanov, lasă-l să plece cu caii, împreună cu Piotr, iar noi amîndoi vom rămîne, ca să terminăm puţul. Tot nu avem scule decît pentru doi oameni. Mai tîrziu, om porni şi noi pe rîu, la vale, cu o plută...

---

[1] Puţ de explorare — puţ pentru cercetări geologice. (Nota red. ruse.)

[2] Rocă primară — fundament solid sub aluviunile sfărîmicioase, de dată mai recentă. (Nota red. ruse.)

Ciurilin se apropie repede de ajutorul lui, se uită la fața-i istovită, acoperită cu o barbă neagră, la ochii injectați de fum și de nesomn, și întoarse apoi capul într-o parte...

— Voi întoarceți-vă cu tot calabalîcul la Sottîr, spuse el calm, după cîteva clipe de tăcere, ghidului și lui Piotr, care se întunecase la față. Acolo, în cătun, o să predați caii. Așa m-am înțeles astă-primăvară cu șeful stațiunii polare. Vă fac o scrisoare, ca să vă dea alimente, iar pe tine, Piotr, să te ajute să ajungi la Djergalah. Acolo, ai să pregătești o barcă și ai să ne aștepți. Poate că vom avea timp să coborîm cu pluta pe Hatanga pînă la aeroport. Nikolai va primi la Sottîr alimentele cuvenite, iar banii îi dau chiar acum ; lasă-l să se întoarcă acasă. Cînd ajungeți la Moiero, lăsați toate merindele de care n-o să aveți nevoie la loc vizibil. Drumul să ni-l însemnați cu crestături ; o să ne luăm după urmele voastre. Cît e de aici pînă la Sottîr ?

— Nu știu, răspunse evencul, clătinînd din cap. Vreo trei sute de kilometri.

— Bine. Iar pînă la Moiero — cincizeci.

— Nu, aici nu poți merge Moiero ; prea mult praguri mari. Mergi partea cealalt, peste munte, atunci rămîne numai praguri mici.

— Bine. Cît să mai fie, vreo sută de kilometri ?

— O sută, o sută douăzeci...

*

* *

Măgura acoperită de brădet se cufundă în singurătate și liniște deplină. Cortul fusese luat ; în locul lui înjghebaseră o colibă din crengi de brad. Focul din fața colibei abia mai fumega sub ploaie.

Sultanov se trezi noaptea pătruns de frig. Tot corpul îl durea. Trezitul era chinuitor, nu putea mișca o mînă. Cu un efort suprem, se ridică în capul oaselor și-l scutură pe Ciurilin. Acesta se sculă repede, dădu la iuțeală pe gît o cană de ceai fără zahăr și începu să bîjbîie prin întuneric după tîrnăcopul cu coada scurtă, care zăcea undeva, pe lîngă foc.

Flăcările prinseră a pîlpîi din nou, readuse la viață de un braț de vreascuri. În puțul care ajunsese la vreo

doi metri și jumătate domnea o beznă deplină. Ciurilin izbea orbește cu tîrnăcopul, scotea apoi cu mîinile bucățile de lut și le arunca în găleata pe care din vreme în vreme Sultanov o trăgea cu o funie.

Ca să nu inunde puțul, geologii nu dezmorțeau cu foc roca înghețată, preferînd munca exasperant de înceată, dar mult mai sigură, în solul înghețat. Și așa apa se ridica în groapă de vreun sfert de metru, din care pricină fiecare lovitură de tîrnăcop împroșca stropi în dreapta și-n stînga.

Ciurilin avea cîteodată impresia că de cînd lumea și pămîntul trudește îndoit din șale în groapa asta strîmtă și jilavă, aude plescăitul înfundat al rocii, zăngănitul găleții, sapă cu degetele umflate și însîngerate mîzga lipicioasă și rece ca gheața.

— Ajunge, ai scos douăzeci și cinci de găleți de pămînt! Acum e rîndul meu, strigă de sus Sultanov, tocmai în momentul în care Ciurilin nu se mai simțea în stare să ridice tîrnăcopul.

Ieși din puț, agățîndu-se cu picioarele și mîinile de pereți, și se lăsă greoi pe lutul jilav.

Sultanov dispăru în groapă, de unde se auzi vocea lui înfundată.

— Bună treabă! Puternic mai ești, Maxim Mihailovici! N-a mai rămas decît un sfert de metru, aud de pe acum cum sună pietricelele... Ba, nu, iar dau de argilă.

Dar Sultanov avu senzația că argila pe care o scotea nu era cea obișnuită; compactă, ca și mai înainte, ea se fărîma în bucăți mari, nu mai era însă lipicioasă.

Ciurilin scotea găleată după găleată și movilița de argilă creștea mereu. Noaptea lungă de toamnă era pe sfîrșite, cînd vocea lui Sultanov răsună în puț, stinsă, răgușită:

— Am dat de pietre! Uite un bolovan, scoate-l afară.

Ultima găleată îi păru lui Ciurilin peste măsură de grea. Scoase din ea o bucată de rocă lipicioasă, rece și grea, pe care o sparse cu ciocanul, lîngă foc. Roca întunecată, cu luciu mat în lumina flăcărilor, era la fel cu diabazele de care li se făcuse lehamite.

— Ei, ce e? se auzi, nerăbdătoare, vocea înfundată a lui Sultanov.

— Nu știu, e întuneric, răspunse Ciurilin, ca să nu-și amărască tovarășul, și aruncă bucățile de piatră în grămada de argilă săpată. Ieși afară, trebuie să dormim. E ora șase, curînd se face ziuă.

* * *

Ar mai fi vrut să doarmă, să doarmă mult, mult de tot. Dar timpul trecea neînduplecat și, la ora 9, ambii geologi erau în picioare și-și pregăteau sărăcăcioasa gustare.

— Oricît de greu am munci, sîntem nevoiți să reducem porțiile, spuse posomorît Ciurilin. În desagă a mai rămas foarte puțină făină.

Sultanov surîse. Cîtva timp tăcu. Apoi, ridicînd cana cu ceai, declamă solemn:

— „Moartea ne pîndește din ungher... Cel ce ne-a trimis aicea n-are inimă în pieptul lui de fier..."

— Mai îngrozitor ca orice e că nimeni nu ne-a trimis. Nici nu avem împotriva cui a ne plînge.

— Drace, așa e? Ce ne-o fi ținînd aici? șopti Sultanov, plecînd capul.

Se îndreptară agale spre puț. Deodată Sultanov se încleștă puternic de brațul lui Ciurilin.

— Maxim Mihailovici, pămînt galben!

În vîrful movilei de rocă scoasă din puț zăceau bucăți de argilă grăunțoasă și totodată compactă, galbenă-roșcată. Ciurilin ridică degrabă piatra pe care o spărsese noaptea. Roca era grea, grasă, de un negru albăstrui. Stratul exterior al pietrei era moale și mai deschis la culoare — cenușiu-albăstrui.

— Apă, Arseni Pavlovici, dă-mi apă multă! șuieră Ciurilin. Să scoatem din puțul inundat. Varsă ceaiul, la naiba! Mai trebuie o găleată. Spală roca galbenă în cuvetă; eu mă ocup de piatra spartă.

— Oare... dădu să spună Sultanov.

— Răbdare! îl întrerupse șeful.

Fără grabă, ca și cînd n-ar fi fost de loc tulburat, Ciurilin se apucă să spele toate bucățile de rocă neagră scoase din puț, îndepărtînd pojghița sfărîmicioasă și noroiul.

Geologii se cufundară în treaba lor, uitînd de orice altceva. Deodată Ciurilin dădu un țipăt și scoase în grabă din buzunarul de la piept o lupă pliantă. Sultanov aruncă cuveta și veni în fugă lîngă el. Pe fundul negru-albăstrui al unei frînturi de rocă, distinse, aproape lipite, trei cristale transparente, mari cît un bob de mazăre. Suprafețele lor triunghiulare nu erau netede de tot, totuși străluceau puternic. Fiecare cristal era alcătuit din două piramide tetraedre, lipite prin bazele lor. Geologii nu-și puteau lua ochii de la aceste cristale. În tăcerea adîncă a pădurii se auzea limpede respirația întretăiată a oamenilor.

— Diamante, diamante! de-abia putu articula Sultanov, căci gîtlejul îi era strîns de un spasm.

— Da, sînt octaedri tipici, la fel cu cei din Africa de sud, rosti rar Ciurilin. Perfect transparenți, deși nu sînt albăstrui. Ca să folosim nomenclatura de acolo — sortul doi din clasa superioară; așa-numita prima clasă de Cap. Asta-i tot, Arseni Pavlovici, misiunea noastră s-a terminat. Datorită dumitale... Ciurilin nu putu termina; apucă în schimb mîna plină de argilă a lui Sultanov și o strînse tare.

Acesta se lăsă istovit pe bagulnikul bătătorit și stropit cu noroi.

— Va să zică, această argilă este acel „yellow-ground" — pămînt galben — din minele sud-africane, vorbi mai departe Ciurilin, care constituie acoperămîntul superior și, în plus, întotdeauna îmbogățit cu diamante ale unui filon diamantifer. Cîțiva metri mai jos se găsește „blue-ground" — pămîntul albastru — ăsta negru de aici, ale cărui bucăți le-am găsit în pămîntul galben. E o rocă de kimberlit, mai puțin alterată, mai puțin oxidată. Iar măgura noastră, acoperită de brădet, conturează fără doar și poate marginile filonului diamantifer. Adeseori aceste măguri sînt de mare ajutor în Africa de sud pentru prospectarea zăcămintelor de diamante, fiindcă indică partea superioară, lărgită, a filonului, care iese la suprafață, dar care mai este acoperit de sol. Și ține minte, dragul meu Arseni Pavlovici, crezul căutătorilor africani de diamante: acolo unde e un filon, caută și vei mai găsi și altele. Niciodată nu sînt stinghere! Acum, să spălăm pămîntul galben pe care l-am

scos, să luăm cu grijă probele. Ca să le putem căra cu noi, va trebui să renunţăm la o parte din alimente. Să facem un punct de reper — un stîlp marcat — şi pe urmă, o dată cu zorile să ne luăm tălpăşiţa. Acum, vieţile noastre sînt extrem de valoroase!

Sultanov scutură pentru ultima oară cuveta şi vărsă pe o coală de hîrtie curată tot ce rămăsese după spălarea unei tone de pămînt galben: o mulţime de cristale mici — alungite, prismatice, poligonale, roşii, cafenii, negre, albastre, verzi. Erau mineralele care însoţeau întotdeauna diamantele: ilmenitul, piroxenul, olivinul şi alte minerale stabile. Iar printre ele, aidoma unor bucăţele de sticlă, dar incomparabil mai strălucitoare, licăreau mici diamante: unele transparente, albe, trandafirii sau verzui, altele acoperite de o pojghiţă brună şi zgrunţuroasă.

— Iată, octaedri, iată şi rombododecaedri, şi Ciurilin separă cu un beţişor de chibrit un cristal de culoarea smaraldului, cu douăsprezece feţe. Acest tip de diamant se distinge prin duritatea-i deosebită. În Africa, diamantele de felul acesta se întîlnesc îndeosebi în filoanele numite „Foorsped". Asta e un bort, continuă el, arătînd cu chibritul un grăunte rotunjit, de culoare neagră, un ciorchine de cristale diamantine foarte mici. Am măsurat diamantul măgurei noastre, şi pot să spun că filonul diamantifer descoperit de noi nu este dintre cele mici — are cel puţin un sfert de kilometru în diametru. E drept că în Africa de sud se găsesc filoane şi mai mari, cum ar fi de pildă filonul Dewtoïtspar, al cărui diametru este de aproape şase sute de metri. Asta nu mai e filon, ci un adevărat crater de vulcan.

Sultanov privea îngîndurat măgura. Încerca să urmărească cu ochii minţii acest filon uriaş, care se împlînta aproape vertical pînă la o adîncime de mulţi kilometri, plin cu preţioasa rocă neagră-albăstruie — cu diamante. Şi cînd te gîndeşti că această comoară zace sub o depresiune mlăştinoasă, neprimitoare, unde muşchiul şi mîzga abia acoperă pavăza de pămînt veşnic îngheţat...

Ciurilin rămase şi el un timp pe gînduri. Apoi vărsă într-o pungă diamantele, etichetă bucăţelele de rocă, înveli cu grijă probele şi începu să schiţeze amănunţit planul zăcămîntului. Toate astea le făcea fără nici o în-

sufleţire, de parcă acum, cînd îşi atinsese în sfîrşit ţelul, năzuinţele ce-l stăpîneau mai înainte s-ar fi topit ca prin farmec. Realitatea era, desigur, alta : avea acum dreptul să se simtă obosit...

Sultanov ciopli dintr-un trunchi un stîlp şi, înroşind la foc tîrnăcopul, arse pe el cîteva litere şi cifre. Curînd reperul fu gata — un molid înalt, cu ramurile retezate şi cu o traversă în vîrf.

* *
* *

Drumul peste munţi era greu, trebuiau să străbată o mulţime de trecători, urcînd şi coborînd de vreo cincisprezece ori pe zi. Geologii mergeau maşinal, fără să schimbe o vorbă, fără măcar să gîndească. Raţiile infime de hrană nu le îngăduiau să-şi refacă forţele, pe care le consumau din belşug. Porneau la drum o dată cu primele raze ale soarelui şi poposeau tîrziu după miezul nopţii. Cetina îngălbenită a laricelor se scuturase, pădurea mustea de apa ploii ce nu mai contenea. Pufoaicele geologilor se îmbibau repede şi seara fumegau îndelung lîngă focul puternic, pentru ca a doua zi dimineaţa umezeala să le pătrundă din nou de la primele ore. Pămîntul refuza să mai absoarbă apa, care acum acoperea pe sfert moviliţele înalte. Un pas greşit printre ele şi geologii se afundau pînă la brîu în ea. O pojghiţă subţire de gheaţă trosnea sub cizmele chiftind şi ele de apă. Tot drumul nu întîlniră nici urmă de vînat — munţii păreau pustii ; arma le apăsa umerii ca o povară inutilă.

Dimineaţa celei de-a patra zile îi găsi pe Ciurilin şi Sultanov căţărîndu-se pe un prăvălac. De pe coamă apăru în faţa călătorilor, prin negurile de un cenuşiu roşcat ce se destrămau treptat, o costişă în pantă dulce, lată, din grohotiş [1] şi blocuri de piatră mari, colţuroase. În depărtare mijea, ca un perete siniliu acoperit cu pete de rugină, versantul opus al văii unei ape largi.

— Iată şi rîul Moiero ! strigă Ciurilin, după care se aşeză pe un bolovan şi începu să-şi întoarcă pe dos buzunarele în căutarea ultimelor fire de mahorcă. Cum au

[1] Grohotiş — în cazul de faţă întinderi acoperite cu bucăţi de roci degradate şi lipsite de vegetaţie. Sînt frecvente în Siberia, pe versanţii şi în vîrfurile munţilor. (Nota red. ruse.)

putut trece pe aici cu caii? Ultima trecătoare e tocmai colo, în vîrf, mai încolo nu văd nimic.

— Să coborîm direct prin grohotiş şi să pornim pe rîu la vale, propuse Sultanov. După aceea ne întoarcem în sus. Aşa nu se poate să nu le dăm de urmă.

*
* *

Şeful serviciului de producţie al Institutului intră în cabinetul lui Ivaşenţev şi, fără o vorbă, se lăsă să cadă într-un fotoliu.

— Soarta lui Ciurilin mă alarmează serios, rosti îngîndurat profesorul. E prea încăpăţînat ca să fie prudent. Samarin a sosit de o lună, iar Ciurilin şi Sultanov au rămas în taiga. Trebuie să trimitem telegrame oriunde avem posibilitatea, ca să obţinem informaţii: la Sottîr, la Tura, la Hatanga, la baza Uniunii vînătorilor din Ciringda...

De la pilonii staţiei de radio de pe insula Dickson îşi luară zborul în eter, peste taiga, unde care duceau pretutindeni aceeaşi întrebare: „Hatanga, Sottîr, Tura. Stop. Comunicaţi urgent ştiri. Stop. Expediţia Direcţiei materiilor prime minerale. Stop. Condusă inginer Ciurilin. Stop..."

Undele ajunseră şi pînă la grohotişul înalt de lîngă Moiero. Dar geologii, firește, n-aveau de unde şti că eterul se frămînta pentru soarta lor. Ei păşeau cu grijă pe suprafaţa lunecoasă, acoperită cu licheni, a unor dale enorme, săreau peste crăpăturile adînci dintre blocuri, se căţărau cu trudă pe muchiile ascuţite şi pe coaste.

Grohotişul, care se întindea pe mai mulţi kilometri, era un haos de piatră spartă — cimitir de oseminte sure de piatră la marginea lumii, unde munţii se bat cap în cap, sfărîmîndu-şi frunţile, răvăşindu-şi poalele, dezgolindu-şi coastele ascuţite într-o cumplită încăierare care a acoperit solul cu schelete hîde.

— Serghei Iakovlevici! Sottîrul comunică: ieri au sosit muncitorul şi ghidul lui Ciurilin, împreună cu caii; geologii au rămas în taiga. Iată telegrama.

Profesorul izbi furios cu pumnul în birou:

— Eram sigur! Vor pieri degeaba! Telegrafiaţi la Sottîr. Dar cine i-ar putea găsi? Trebuie să formăm o

expediție... și Ivașențev începu să cotrobăiască nervos printre hîrtiile de pe birou. Cînd te gîndești că e o încăpățînare inutilă! Dacă în trei ani n-au găsit nimic, o lună în plus nu poate schimba situația!

* * *

— Bravo nouă! Ia te uită, Arseni Pavlovici, ce plută strașnică ne-a ieșit din trunchiurile uscate de brad. Halal! Merinde avem pentru o săptămînă. Dar nu-i nimic! Curentul e repede și o să ne poarte, nu glumă. Hai să punem mîna. Un, doi: hop!

Mica plută se legăna pe apă, apoi se întoarse și, împinsă de prăjini, începu să plutească tot mai repede pe firul rîului. Prin locurile astea Moiero nu era prea adînc; zăreau sub plută, pe fund, prundul alcătuit din pietre lunguiețe și netede. După atîtea zile grele, geologii se simțiră pentru prima oară ușurați, chiar bucuroși. Sacii nu le mai împovărau umerii trudiți, picioarele roase de cizmele lăbărțate respirau în voie și se odihneau, în timp ce rîul ducea pluta cu cel puțin șase kilometri pe oră. La drept vorbind, poate asta era bucuria cea mare — să stai jos, să tragi în piept mahorca lăsată de Nikolai, să îndrepți numai din cînd în cînd pluta, împingînd-o cu prăjinile și, în același timp, să simți că înaintezi, că oră cu oră se scurtează nesfîrșitul drum.

Acum îți puteai permite luxul să te lași furat de gînduri, să-ți aduci aminte de atîtea lucruri care mai există în lume. Clipocitul apei, susurul ei melodios prin prunduri, jocul iute al undelor mici — totul părea plin de viață și de voioșie după tăcerea grea, apăsătoare, după monotonia și încremenirea din împărăția mlaștinilor.

Moiero era plin de meandre și coturi pronunțate. Acum pluteau pe lîngă maluri joase. Valea lată rămînea în urmă, pădurea se apropia de rîu și nu după mult cuprinse albia între pereți înalți, de un verde întunecat. Pluta străbătea parcă o potecă tăiată prin desișul de molizi. Mulți, săpați la rădăcină de apa rîului, se aplecau deasupră-i. Mai încolo, poteca aceasta părea că se îngustează; arborii își împreunau vîrfurile deasupra apei,

răpindu-i luciul, preschimbînd-o într-o panglică întunecată şi rece.

Un molid uriaş, doborît de curînd, zăcea de-a curmezişul rîului, aproape atingînd cu vîrful încă verde bancul larg de nisip de pe malul stîng. Geologii împinseră pluta spre mal, săriră în apă şi o tîrîră pe prundiş. Aveau să mai întîlnească arbori care le-aţineau drumul, dar toate astea părură floare la ureche lui Ciurilin şi Sultanov, pînă ce auziră, la un cot mai brusc, un clipocit puternic.

— La mal! repede la mal! — strigă Ciurilin. În faţa noastră-i un zăhat [1]!

Dar era prea tîrziu, pluta mergea prea repede. Prăjina înfiptă în fundul rîului se rupse cu trosnet scurt şi fragila lor ambarcaţiune se năpusti de-a dreptul spre grămada înaltă de trunchiuri ce barau rîul.

La dreapta, unde arborii erau mai rari, apa, vuind asurzitor, ţîşnea pe sub zăhat. Crăcile şi trunchiurile subţiri, arcuite, vibrau sub presiunea apei; de acolo venea acel zgomot caracteristic, semănînd cu loviturile unui valţ mare.

Sultanov şi Ciurilin se repeziră în spatele plutei şi apucară preţioşii saci, toporul şi arma. În aceeaşi clipă, pluta se afundă sub zăhat, se opri brusc şi începu să-şi ridice vertical coada, în timp ce botul şi-l vîra tot mai mult în apă. Izbitura puternică îi proiectă înainte pe cei doi, dar reuşiră să sară pe zăhat. Apa urla şi spumega dincolo de pluta care astupase în parte trecerea îngustă. Fără a pierde o clipă, Ciurilin şi Sultanov se apucară, pe rînd, să taie buştenii cu unicul lor topor. După două ore de muncă istovitoare, pluta fu degajată şi, cu ajutorul unei funii, trasă mai aproape de mal, la marginea zăhatului, unde apa ajungea pînă la brîu. Luptînd cu apa rece şi repede ce ameninţa să-i doboare, geologii săltară anevoie pluta şi o traseră prin spărtura tăiată, la nivelul apei, în buştenii groşi şi lunecoşi. Mai încolo drumul era liber, din păcate, însă numai pe o distanţă de vreun kilometru şi jumătate! Din nou în faţa plutei apăru un zăhat — un morman şi mai mare de buşteni albi, cojiţi, dintre care ieşeau, ca nişte lănci

[1] Zăhat — aglomerare de trunchiuri de arbori aduşi de apele mari, care se îngrămădesc de-a curmezişul unui curs de apă. (Nota red. rom.)

înfricoşătoare, cioturile groase, rădăcinile şi crengile arborilor bine înfipţi în prund.

* * *

Pe bancul de nisip albicios ardea un foc zdravăn. Pluta odihnea priponită la mal. Ciurilin şi Sultanov şedeau cu faţa spre rîu, întorcînd spinările ude, fumegînde, spre foc. Deasupra nisipului se înălţa un mal abrupt, cu iarbă uscată, pe care aşternea reflexe aurii soarele strălucitor ce trezise nori de musculiţe amorţite de frig.

Sultanov se ridică deodată şi, cu paşi nesiguri, se îndepărtă de foc. I se făcuse greaţă, stomacul refuza hrana ce de-abia o primise. Ciurilin îşi urmărea cu îngrijorare ajutorul. Nici lui nu-i era mai bine. Inima, sleită de eforturile istovitoare, de foamea prelungită şi de lipsa de somn, aci bătea greoi şi rar, aci zvîcnea slab şi mărunt, cerînd odihnă şi linişte deplină.

Pădurea pustie îi strîngea ca într-un cleşte ; în sufletul lui Ciurilin începu să se strecoare încet, încet, frica. Trebuiau să străbată cu pluta vreo patru sute de kilometri. Dar în cele două zile de cînd merg din zăhat în zăhat n-au făcut decît şapte. Şapte kilometri ! Merinde mai aveau doar pentru patru zile — şi numai raţii infime. Dar cîtă trudă le mai rămînea de acum încolo ! Să se cufunde pînă la umeri în apa rece, să taie buştenii groşi, să tragă din răsputeri pluta... Erau istoviţi ! Se îndoia că vor rezista măcar o zi. Cine ştie cîte zăhaturi aveau să mai întîlnească — unul sau o sută !

Sultanov se întoarse la foc şi se întinse pe nisip. Ciurilin puse desagii sub capul tovarăşului său şi îngenunche lîngă el :

— Stai culcat, Arseni Pavlovici, eu mă duc în recunoaştere, şi cu un gest arătă spre stînga, unde, dincolo de bancul lat de nisip şi de apa ce strălucea în soare, se îngrămădeau o mulţime de buşteni cenuşii încolăciţi.

Dar ajutorul se ridică în capul oaselor :

— Maxim Mihailovici, uite ce zic eu... Sultanov se codea. Dacă mă doboară boala, lasă-mă aici şi du-te.

Unul din noi trebuie neapărat să scape. Serios, nu glumesc ! se supără el cînd văzu că Ciurilin surîdea.

— Lasă asta, dragul meu ! Odihneşte-te şi totul va trece. Dacă răzbim, atunci vom răzbi împreună ! spuse cu glas tare Ciurilin, dîndu-şi seama că tonul vocii sale nu avea hotărîrea care trebuia. Ei, eu am plecat. Şi, ridicînd arma, porni încet, tîrşindu-şi picioarele pe nisipul care scîrţîia, spre cotul rîului.

Ciurilin voia să coboare pe rîu, ca să examineze valea după zăhat.

Spaima ce-l cuprinsese nu-l părăsea, oricît încerca s-o biruie. Ah, cît de mult dorea acum Ciurilin să se întoarcă în lumea obişnuită a cărţilor, a hărţilor, a cercetărilor ştiinţifice, să predea ţării sale bogăţiile ascunse sub muşchiul şi mlaştinile îngheţate din Amnunnaci, să reflecteze în linişte şi tihnă, în faţa microscopului, să discute cu tovarăşii săi ! Oare nu va izbuti niciodată să se întoarcă acolo unde nu sînt nori de musculiţe, haine veşnic ude, fum înecăcios şi această goană nebună înainte, mereu înainte ?

Ciurilin trecu de cotul rîului şi o luă mai departe de-a lungul malului.

Mergea şi se gîndea la Sultanov : „Ce forţă îi împinge pe oameni la astfel de acte de eroism nemaivăzut, nemaipomenit ? Oare, de vom scăpa, va afla cineva de eroismul stoic al acestui om ? Sau toate vor rămîne de domeniul trecutului, vor păli repede, vor fi date uitării, ca un vis urît... Cine ia în serios visurile ? Dacă nu scăpăm, nimeni n-o să afle nimic. Mai mult decît atît — vor spune că am pierit fiindcă n-am avut experienţă, fiindcă n-am fost prudenţi. Iar acolo, la mii de kilometri depărtare, e adevărata lume... Acolo e viaţa, fericirea lui Sultanov şi femeia lui iubită, care îl aşteaptă de atîta vreme cu nerăbdare, cu înfrigurare".

La dreapta, pe malul opus, auzi un zgomot. Prundişul scîrţîia, iarba uscată foşnea uşor. Ciurilin se dezmetici, îşi aruncă ochii într-acolo, şi inima începu să-i zvîcnească năvalnic.

Sub malul neted, cu copitele cufundate în apă, stătea un elan — un mascul enorm. Corpul lui puternic părea de departe negru. Coarnele larg răsfirate, ca palmele unui gigant cu degetele desfăcute, erau de culoare deschisă ; dintre ele răsăreau loburile mari, proeminente,

ale urechilor îndreptate spre Ciurilin. Elanul care privea cu încordare pe geologul încremenit plecă capul, întinse înainte coarnele şi scoase un răget răguşit. Ciurilin nu clinti, strîngînd atît de tare cureaua armei, încît mîna începu să-l doară.

Elanul se întoarse şi, deodată, silueta lui deveni alta — un corp suplu, gheboşat, pe picioare înalte. Atitudinea animalului arăta că e gata să ţîşnească în orice clipă ca o săgeată dintr-un arc întins. Botul coroiat se înălţă, pe gît se răsfiră barba neagră şi ţepoasă, greabănul curbat se vedea şi mai pronunţat. Apoi, elanul desfăcu larg picioarele, băgă botul în apă şi intră în rîu. Ciurilin smuci arma de pe umăr. Animalul sări ca fulgerul pe mal. Siguranţa ţăcăni şi Ciurilin trimise un glonţ în greabănul înalt. Elanul se poticni, căzu, dar sări din nou în picioare. De-a lungul rîului răzbătu un al doilea foc şi animalul dispăru în tufiş. Pierzîndu-şi de tot cumpătul, Ciurilin se aruncă în rîu, ridicînd arma deasupra capului. Curentul era gata-gata să-l răstoarne, dar el îl învinse şi se trezi repede pe celălalt mal. La vreo zece metri de mal, în iarba înaltă, zări corpul de un cafeniu închis al animalului. Ciurilin se apropie cu atenţie de el şi se convinse că elanul era mort — zăcea cu capul dat pe spate, proptit în coarne, cu picioarele dinainte îndoite. Chiar şi înţepenite, acest trup te făcea să simţi uriaşa forţă ce sălăşluise în el.

Ciurilin nu era vînător adevărat. Îngenunche şi mîngîie botul elanului, îndurerat de cele petrecute. Oricum, însă, cele şaisprezece puduri de carne gustoasă schimbau soarta geologilor. Ciurilin se ridică, se rezemă în armă, aruncă o privire în jos şi văzu mai încolo, pe rîu, la vreun sfert de kilometru, încă un zăhat. Restul albiei se pierdea în pădurea deasă ca o perie. Departe de tot însă, pădurea cobora, lăsîndu-l să vadă un versant muntos care cădea drept în rîu.

„Dacă acelea sînt chei, o să întîlnim praguri, dar terminăm cu zăhaturile", gîndi Ciurilin. Scoase la repezeală măruntaiele elanului, luă cu dînsul buzele, inima şi o halcă de carne, însemnă locul cu o prăjină înaltă şi trecu rîul, pe zăhat, fără a uita totodată să-l cerceteze cu atenţie.

Masa copioasă — adevărat ospăţ — la început slăbi şi mai mult pe călători. A doua zi, însă, Ciurilin şi Sultanov se înviorară.

* * *

Dincolo de ultimul zăhat, un pîrîu destul de mare se vărsa din dreapta în Moiero. Valea se îngusta, munţii împăduriţi cu larice ruginii se apropiau de rîu, al cărui curs devenea tot mai repede. Apa plumburie, fără luciu, se umfla şi cobora ritmic, parcă ar fi respirat. Prundurile se înălţau ca nişte ziduri de cetăţi. Goneau nebuneşte îndărăt limbile de nisip, copacii, gurile negre ale eroziunilor. Stîncile se apropiau şi mai tare, talazurile mugeau. Oglinda apei se încreţi, apoi se despleti în şuvoaie şi valuri înspumate. Apa năvăli pe pluta ce gonea. Cîteva clipe de îngrijorare — dar ieşiră din nou în largul apei.

Cursa rapidă înviora pe cei doi oameni istoviţi. Se simţiră cuprinşi de beţia victoriei obţinute în sfîrşit.

Nu va trece mult, şi acolo unde au trudit ei, prizonieri ai codrilor şi mlaştinilor, vor veni mii şi mii de oameni. Cu puteri înzecite vor croi drumuri peste întinderile neumblate, vor doborî pădurile, vor seca mlaştinile. Duduitul maşinilor, lumina strălucitoare a becurilor electrice vor sfîşia tăcerea şi bezna taigalei...

* * *

— Serghei Iakovlevici, o telegramă din Hatanga. Cu siguranţă că e de la Ciurilin!

— Cum? Dă-mi-o repede! Profesorul o desfăcu febril şi o citi pe nerăsuflate. Hîrtia îi scăpă din mîini. Nu, nu-i nimic, o ridic singur... Du-te, totul e bine, se întorc.

Rămînînd singur, Ivaşenţev ridică telegrama şi-i reciti textul lapidar: „Tot ce-am căutat am găsit. Stop. Ne întoarcem cu avionul sănătoşi. Stop. Ciurilin. Stop. Sultanov. Stop".

Profesorul Ivaşenţev se ridică din fotoliu, ca să se încline adînc în faţa telegramei, pe care o aşează apoi cu multă grijă pe birou.

IURTA CORBULUI

Primăvara tîrzie din Tuva ceda locul verii. Patul se afla chiar lîngă fereastra ce dădea spre asfinţit. În salon erau doar cîţiva bolnavi. În fiecare zi, soarele privea tot mai mult pe geam şi scălda cu razele-i calde albul imaculat al noului spital. Răşina lemnăriei folosite la construcţie răspîndea în aer o aromă dulceagă ce parfuma pernele, paturile şi chiar pîinea.

Din patul în care se afla, inginerul Alexandrov privea pe geam depărtările albastre cu dealuri împădurite şi asculta vuietul surd al vîntului de primăvară, ce aducea pe aripile sale umezeala.

Cu patru zile în urmă fusese pe aici un renumit chirurg din Krasnoiarsk, care stinsese şi acea licărire de speranţă ce mai rămăsese cuibărită în conştiinţa lui Alexandrov, după o jumătate de an de suferinţă. Niciodată picioarele lui, odinioară puternice, cu muşchii dezvoltaţi, nu-l vor mai purta prin mlaştini, prin desişul codrilor, nu-l vor mai ajuta să escaladeze piscurile şi să guste din satisfacţia geologului de a descoperi noi zăcăminte. La această concluzie a ajuns chirurgul din Krasnoiarsk, după ce a studiat radiografiile, l-a examinat şi a făcut un consult cu medicii localnici.

Alexandrov îşi dădea perfect de bine seama de greaua lui situaţie şi de aceea nu punea la îndoială părerea medicilor care l-au consultat. Totuşi speranţa nu poate fi distrusă în om... Şi de ce n-ar cunoaşte renumitul neuropatolog, chemat special din Kîzîl, vreo metodă de tratament abia descoperită, care să poată reda unor picioare înţepenite, slabe ca nişte zdrenţe, forţa de altă dată ?...

Neuropatologul, un om scund, slab, cu faţa ascuţită şi privirea ageră, nu prea îi plăcuse geologului. Poate că această impresie se datora şi faptului că în timp ce-i consulta şira spinării şi o confrunta cu radiografiile, i s-a adresat parcă nepăsător, cu obişnuintele cuvinte pe care le spun pacienţilor toţi medicii :

— Şi acum spuneţi-mi cum s-a întîmplat ?

Alexandrov, stăpînindu-şi enervarea, istorisi cum într-o zi de toamnă plecase să cerceteze un zăcămînt şi, preocupat de mersul lucrărilor, uitase că ploile torenţiale căzute în ajun înmuiaseră stratul de argilă din vechiul puţ de explorare. Începuse să coboare treptele făcute în peretele puţului, dar la un moment dat argila îi alunecă de sub picioare şi căzu la o adîncime de douăzeci şi doi de metri, fracturîndu-şi şira spinării şi picioarele.

Pentru a nu ştiu cîta oară, geologul repeta ce i s-a întîmplat şi de aceea istorisea totul cu multă indiferenţă, de parcă era în cauză cineva care îl lăsa cu totul rece. Numai cînd ajunse cu firul povestirii la momentul îngrozitor cînd se văzuse în adîncul puţului umed şi întunecat, îşi dădu seama că are şira spinării fracturată şi picioarele paralizate, tăcu şi se cutremură.

Neuropatologul îi puse mîna pe umăr şi-l sfătui pe un ton neutru să nu se enerveze.

— Am încetat de mult să mă mai frămînt, dar nu înţeleg de ce m-aţi pus să vă povestesc. Văd că nu vă prea interesează spuse geologul cu amărăciune.

— Ba dimpotrivă. Nouă, medicilor, nu trebuie să ne scape nici un amănunt cînd este vorba să tragem o concluzie importantă, şi mai cu seamă într-un caz atît de dificil. Nu vedeţi la ce sînt obligat să vă condamn ?

Pe Alexandrov îl trecură căldurile.

— Ceva, ceva se va mai ameliora cu timpul, dar n-o să puteţi umbla niciodată, spuse medicul după o pauză. Iar eu doresc ca dumneavoastră să umblaţi şi de aceea fiecare amănunt îmi este preţios, chiar şi acela referitor la dispoziţia pe care aţi avut-o cînd aţi căzut. Da, să nu vă surprindă acest lucru. Dacă, de exemplu, mergînd pe stradă, te împiedici şi cazi, dar în momentul acela eşti suplu, în plenitudinea forţelor, şi ai muşchii tari, nu ţi se va întîmpla nimic. Dacă însă mergi bolnav, slăbit sau indispus şi cazi ca un butuc, urmările vor fi cu

totul altele. Pentru a stabili starea traumatismelor interne, a căror vindecare este greu de urmărit, dispoziţia avută în momentul căderii nu e de mică importanţă.

— Dacă aşa stau lucrurile, vă pot spune că de bună dispoziţie nu m-am plîns. Eram chiar foarte bucuros. Mi-am adus aminte că acest al patruzeci şi unulea puţ de explorare atinsese *dyke*[1]-ul porfiric şi m-am grăbit să scot o probă... Doream să mă conving dacă ipotezele ce le făcusem erau întemeiate.

— Da, bine ! Dar spuneţi-mi cîţi ani aveţi ?

— Patruzeci şi unu, răspunse Alexandrov.

— Interesantă coincidenţă ! Al patruzeci şi unulea puţ de explorare şi aveţi patruzeci şi unu de ani. Pentru un om superstiţios...

— Nu sînt superstiţios, aşa că... spuse geologul, zîmbind caustic, dar, întîlnind privirea pătrunzătoare a medicului, înţelese imediat că acesta îl studiază din punct de vedere psihologic, pentru a-şi da seama dacă nu cumva este vorba de un caz de ipohondrie sau de isterie.

În următoarele două zile, lui Alexandrov i s-au făcut din nou radiografii şi puncţii lombare. Dar sosise clipa pe care geologul n-o va putea uita toată viaţa. În salon intră neuropatologul însoţit de trei medici de spital. El se aplecă deasupra lui Alexandrov şi-i luă mîna. Geologul simţi că degetele specialistului sosit din Kîzîl tremură puţin. Inima i se opri parcă, presimţind un verdict fără drept de apel. Oricît s-a pregătit Alexandrov pentru această lovitură, ea a fost totuşi prea cruntă. A trebuit să stea mult timp cu privirea aţintită spre fereastră şi să lupte cu un nod care i se oprea în gît şi-i tăia respiraţia.

— Şi aceasta... pentru totdeauna, îngînă într-un tîrziu geologul.

— Nu vreau să vă amăgesc, dîndu-vă prea multe speranţe... Să ştiţi că ştiinţa progresează destul de repede. Astăzi vindecăm boli care cu douăzeci de ani în

[1] *Dyke*-urile sau filoanele transversale sînt spaţiile umplute de topiturile magnetice care străbat transversal straturile scoarţei. Aceste corpuri eruptive se prelungesc în partea superioară a scoarţei. Ele fac legătura cu masele vulcanice şi constituie prelungirea acestora în adîncime, de unde şi denumirea lor de corpuri subvulcanice sau filaniene. (n.t.)

urmă erau socotite incurabile... spuse neuropatologul, fără să-l privească în față.

— Douăzeci de ani... murmură abia perceptibil Alexandrov, dar medicul îl auzi.

— Poate că nu e vorba chiar de douăzeci de ani. S-ar putea să treacă numai cinci... Dacă doriți, vă trimitem la Institutul „Burdenko" din Moscova...

— Îmi dau prea bine seama că socotiți inutil acest lucru.

— Într-o oarecare măsură aveți dreptate ! Atît prima cît și a doua intervenție chirurgicală au fost făcute bine. Dar ce folos dacă aveți o vertebră zdrobită și alta deplasată ? Noroc că lucrurile stau încă așa ! Dacă mai era atinsă încă o vertebră... mă îndoiesc că v-am fi putut salva !

— Ați spus noroc ? Dumneavoastră numiți aceasta noroc ? întrebă geologul, încercînd să se ridice în coate și scrîșnind de durere.

Medicii își aruncară priviri, iar în ușă apăru sora cu o seringă în mînă. După injecția de morfină, Alexandrov se liniști.

Neuropatologul plecă, și toate speranțele se spulberară. Geologul stătea tăcut și încerca să-și găsească un loc în viața care-l aștepta. O prăpastie înfricoșătoare îl despărțea acum de lumea care-i era dragă, de munca căreia i se dedicase trup și suflet, de bucuria succeselor mici sau mari, de nereușitele urmate de frămîntări, de lupta grea, dar pasionantă pentru a scoate din inima pămîntului metalul necesar omului. Alexandrov nu s-a gîndit niciodată să-și schimbe profesiunea. Ea era interesantă și în munții pleșuvi din Asia Centrală, și în pădurile mlăștinoase din Iakuția, și aici, în Tuva, unde se stabilise încă înainte de începerea războiului. Alexandrov era un geolog înnăscut, căruia îi plăcea nespus de mult munca de teren. Refuzase nenumărate propuneri de a se stabili într-un centru mare și a primi un post de conducere, care i se cuvenea pentru experiența și meritele sale. Conducerea îi cunoștea punctul de vedere și de aceea nici nu mai încerca să-l convingă.

Și deodată o întîmplare stupidă, o eroare de calcul, o clipă de luptă desperată, și iată-l stînd de șase luni în pat, fără să se poată obișnui cu ideea îngrozitoare că nu este în stare să-și miște picioarele, acești prieteni

devotaţi care l-au servit atîta timp... Ce jalnice sînt ele acum, cum se tîrăsc neputincioase cînd încearcă să meargă! Nu, ar fi un sacrilegiu să numeşti mers această sprijinire în cîrjă. Şi aşa va fi întotdeauna, pînă la sfîrşitul vieţii, dacă se poate numi viaţă ceea ce-l aşteaptă. O viaţă mai rea decît moartea... imposibilă! Cum să-ţi găseşti un loc în ea?

Lui Alexandrov i se da ca exemplu Nikolai Ostrovski. Într-adevăr, situaţia acestui comunist de oţel fusese mult mai gravă. Orb, cu încheieturile înţepenite, el a luptat pînă în ultima clipă şi a conceput o carte nemuritoare, iar prin exemplul său a creat chipul pururea viu al comsomolistului erou. Dar Alexandrov este un simplu geolog şi a fost puternic numai în lupta cu natura, datorită rezistenţei şi îndemînării sale de turist cu multă experienţă. Pentru a învinge însă spectrul şederii veşnice în pat, cu picioare inerte, străine parcă, n-o să-i ajungă bărbăţia. N-are nimic de care să se poată prinde, nu vede ceva pe care s-ar putea sprijini şi cade parcă într-un abis negru, fără fund!

Şi totuşi ar trebui să facă ceva... Să găsească o portiţă de salvare... Să scrie oare o carte? Dar despre ce? Chiar dacă ar constata că are talent, ce-ar putea scrie? În viaţă n-a făcut doar nimic deosebit. Ca el există în Siberia sute de mii de oameni. Nu, ideea de a scrie o carte nu-l va înaripa. O asemenea treabă e pentru alţii. „Era bine de Nikolai Ostrovski, a cărui viaţă a fost o înlănţuire de fapte revoluţionare. Am zis că era bine de Nikolai Ostrovski? Cum vine asta? Ce prostii îmi trec prin cap! Ce putea fi mai îngrozitor decît orbirea pentru un om puternic şi dornic de viaţă ca el!..."

Scrîşnind din dinţi, Alexandrov încerca să-şi alunge gîndurile care îl asaltau fără milă, îl apăsau şi-l chinuiau. Geologul privea pe fereastră fără să clipească, încercînd parcă să se hipnotizeze cu priveliştea dealurilor din zare, ce se pierdeau în pîcla amurgului. Într-un tîrziu, intenţia îi reuşi, pleoapele-i căzură obosite şi somnul îl cuprinse.

Alexandrov se trezi, simţind prezenţa soţiei sale. În ultimele şase luni, care-i păreau o veşnicie, Liuda venea aproape zi de zi la spital după terminarea lucrului şi stătea la căpătîiul lui, tăcută şi abătută.

Veselă și sănătoasă, bună sportivă, Liuda se obișnuise să privească totul în viață prin prisma egoistă a tinereții frumoase. Nu era pregătită pentru lovitura ce o primise soțul ei, om capabil, inteligent, puternic, un adevărat prieten, sub aripa căruia se simțea bine și nu ducea prea multe griji. Catastrofa a frînt-o. Liuda s-a pierdut și nu știa ce să facă pentru a ridica moralul omului pe care-l iubea. Vărsa șiroaie de lacrimi de mila soțului și a ei, continua să caute în el sprijinul sigur de altădată și nu sesiza ori nu înțelegea că Alexandrov are el nevoie de încurajare sau cel puțin că nu trebuie să-l frămînte cu suferințele și grijile ei. Liuda se chinuia și prin aceasta își tortura și soțul, căruia îi era milă de credincioasa și buna sa tovarășă de viață, nepregătită pentru a înfrunta greaua încercare. Dar încetul cu încetul geologul s-a obișnuit cu faptul că Liuda încerca uneori să pară bine dispusă, iar altă dată era tristă, socotind, probabil, că nu are nici un rost să-și ascundă starea sufletească. Și acum ea ședea pe un scăunaș alb și privea cu ochii săi albaștri, triști, fața îmbătrînită a soțului.

Alexandrov visase ceva tare frumos și nu-i venea să se despartă de tot ce-i apăruse în somn. Se văzuse tînăr student, în anul al treilea de facultate, venit în Ural la practică. Escalada neobosit pantele abrupte care coborau spre rîul Ciusovaia și dormea uneori pe malul apei sau în căpițele de fîn parfumat. Seara cînd se culca era nerăbdător să treacă cît mai repede noaptea și să vină o nouă zi, plină de lucruri interesante și de speranțe. Gazdele la care se oprea îl simpatizau, fetele drăguțe zîmbeau cînd îl zăreau în sate. Trecutul îndepărtat al munților Urali — tema viitoarei lucrări de diplomă — îi apărea atît de frumos în fața ochilor! Dar așa cum se întîmplă cu toți aceia care visează ceva plăcut, și Alexandrov încerca desperat să-și prelungească luminoasele, minunatele-i clipe de odinioară, care i se perindau pe dinainte. Geologului îi era pur și simplu teamă să nu se trezească la cruda realitate.

Liuda ședea îngrijorată. Văzînd că soțul se frămîntă în somn, își apropie buzele de fruntea lui, pentru a vedea dacă n-are febră. Apoi îi spuse în șoaptă:

— Kir, dragul meu, ce-i cu tine?

În perioada de practică, Liuda fusese repartizată la echipa geologică pe care o conducea Alexandrov. Fetei i s-a părut atunci că geologul, bărbat foarte impunător, ar semăna cu un cneaz din basme. De aceea l-a poreclit cneazul Kir. Cu timpul, porecla s-a preschimbat în numele prin care Liuda îşi alinta soţul.

Într-un tîrziu, geologul îi răspunse fără să-şi ridice pleoapele :

— Am visat ceva foarte frumos. M-am văzut tînăr. Urcam pantele abrupte ale rîului Ciusovaia...

Geologul tăcu, deschise ochii şi-şi aţinti privirea undeva în gol. Deodată o lacrimă căzu pe pernă chiar lîngă urechea lui, apoi alta i se prelinse pe frunte. Sufletul i se umplu de amărăciune, de durere, de milă. Alexandrov întoarse capul spre soţie şi-i puse mîna pe umăr.

— Nu plînge, mi-a fost aşa de bine. De-aş putea să visez şi să dorm mai mult... Timpul ar trece mai repede...

Liuda izbucni în hohote de plîns. Văzînd cum stau lucrurile, geologul spuse :

— Vezi, am vrut să te liniştesc, iar tu... Să ştii că astăzi m-am gîndit mult la tine şi...

Ea se sculă şi începu să-şi şteargă lacrimile.

— N-am să plec nicăieri, ţi-am mai spus-o. Hotărîrea mea e definitivă.

— Dacă vrei să-mi fie şi mai greu, atunci nu pleca. N-am ce să mai sper. Ai să mă duci acasă. Fenea o să aibă grijă de mine, şi am să învăţ să duc o viaţă nouă. Timpul zboară, echipa lucrează pe teren, iar tu pierzi zile preţioase fără nici un rost ! Ştii doar că peste cîteva luni va trebui să faci bilanţul lucrărilor în legătură cu zăcămîntul pe care l-ai descoperit. În el se va oglindi munca ta de şase ani.

Liuda dădu cu încăpăţînare din cap şi nici nu dorea să audă.

Alexandrov se enervă :

— Vezi că am să te şi alung dacă n-ai să faci cum îţi zic !

— Am să plec pe teren, dar nu acum, cînd ai atîta nevoie de mine. Trebuie să te mai duci la sanatoriul de lîngă Kîzîl...

— Nu-mi va mai ajuta nici un sanatoriu !

— Dragul meu, acest lucru îţi este necesar măcar pentru a schimba mediul. Trebuie să te regăseşti, să uiţi locurile unde ai suferit atîta...

— Geologul Kiril Alexandrov nu mai există de o jumătate de an şi nici nu va mai exista vreodată. Nu va fi nici Kir al tău, stăpînul taigalei. Amîndoi au murit. Va exista acum altcineva, care îşi va număra zilele între patru pereţi...

Liuda, printr-o mişcare bruscă a capului, îşi aruncă pe spate părul ce-i căzuse pe ochi.

În clipa aceea, uşa salonului se deschise şi cîteva sanitare apărură în prag cu o brancardă. Sora le-o luă înainte şi veni spre patul lui Alexandrov.

— N-aveţi nimic împotrivă dacă punem pe cineva în patul de alături ? Bolnavul, cînd a aflat că sînteţi internat aici, ne-a rugat să-l repartizăm în acelaşi salon.

— Cum se numeşte bolnavul ? Dar vă rog să mă scuzaţi ! Cum pot avea ceva împotrivă ? Să stea în patul de lîngă geam, îi va fi mai plăcut !

De pe brancardă îşi ridică capul un bărbat cu păr alb şi ciufulit.

— Kiril Grigorievici, iată unde ne-a fost dat să ne întîlnim !

— Fomin, Ivan Ivanovici ! Ce surpriză ! Dar ce-i cu dumneata ? întrebă bucuros şi în acelaşi timp alarmat Alexandrov.

— Cu mine nu-i nimic grav. M-a doborît reumatismul, zise bătrînul, sprijinindu-şi capul cu mîna. Am auzit însă că dumneata n-o duci prea bine cu sănătatea. Dar să lăsăm bolile pe mai tîrziu. Nu ne-am văzut de atîta vreme ! Să tot fie vreo douăzeci de ani ?

— Exact, douăzeci, Liuda, să ţi-l prezint pe Ivan Ivanovici Fomin. Cu el am participat la primele expediţii în taiga, după ce am terminat facultatea. Era muncitor în abataj.

— L-am auzit adesea pe soţul meu vorbind de dumneavoastră. Mi-a povestit şi despre primele lui expediţii geologice. Kiril îşi aduce totdeauna aminte cu multă plăcere de acele timpuri.

Sora îi făcu semn Liudei că e timpul să plece.

— Vă părăsesc. E într-adevăr prea tîrziu. Dar sînt mai liniştită, dragul meu, fiindcă astăzi nu rămîi chiar atît de singur.

Ochii cenuşii şi simpatici ai bătrînului miner reuşiseră s-o îmbărbăteze pe Liuda, îi sădiră în suflet puţin optimism.

*

— Ce specialitate o mai fi şi asta, de muncitor în abataj? întrebă sceptic un tînăr radiotelegrafist, cu o mînă fracturată, internat în acelaşi salon cu Alexandrov. E cumva minerul care scoate cărbuni sau o fi dintre aceia care extrag fel de fel de minereuri?

— Muncitorul în abataj, frăţioare, e un miner priceput la toate: ştie să extragă cărbuni, minereuri, sare şi chiar aur! răspunse vesel bătrînul, întorcîndu-se spre cel care întrebase.

— Spuneţi deci că vă pricepeţi la toate?! Nu e rău! Dar cum staţi cu încadrarea?

— Nu prea înţeleg la ce te referi, zise Fomin.

— V-am întrebat cum sînteţi încadrat, adică cu ce sumă figuraţi în schema de salarizare?

— Abia acum am înţeles ce te preocupă. Vrei să ştii cum sînt retribuit. Află că în decursul anilor am primit diferite salarii: au fost şi mici, şi mari, dar interesul pe care l-am manifestat pentru muncă a fost totdeauna mare.

— Şi ce aţi cîştigat de pe urma acestui interes? Un pat la spital?

— Printre altele şi „Premiul Lenin", spuse calm Fomin.

— „Premiul Lenin"? Pentru ce? întrebă nedumerit tînărul radiotelegrafist.

— Dacă mi-a fost decernat, înseamnă că am avut pentru ce, răspunse Fomin, zîmbind ironic.

— Stai puţin, Ivan Ivanovici, interveni în discuţie Alexandrov. Mi-am adus aminte de cele citite cîndva în ordinul ministerului. Erai propus să fii decorat pentru descoperirea unui important zăcămînt. Ai lucrat atunci cu inginerul... Dar uite că memoria îmi joacă o farsă... Nu-mi aduc aminte cum îl chema...

— Vasiliev, Semion Petrovici. Într-adevăr, ni s-a decernat amîndurora „Premiul Lenin".

— A dat deci norocul peste voi în taiga, zise radiotelegrafistul cu invidie... Ce să mai spun...? E bine de

voi, minerii. Unuia cu meseria mea nu i s-ar fi putut întîmpla aşa ceva. În cel mai bun caz i s-ar majora salariul cu zece la sută !

— Aici nu-i vorba, tinere, de nici un noroc, spuse Fomin, intrigat de felul cum priveşte lucrurile radiotelegrafistul. Poţi afirma că ţi-a surîs norocul numai atunci cînd ai descoperit ceva pe neaşteptate. Noi însă am lucrat cîţiva ani şi nu în taiga, cum ai înţeles, ci într-o mină de cărbuni.

Alexandrov, curios să afle amănunte în legătură cu zăcămîntul descoperit, îl rugă pe Fomin să povestească cum s-au întîmplat lucrurile. Bătrînul răspunse cu plăcere invitaţiei făcute.

— Scoală-te, tinere, şi deschide, te rog, fereastra. Vreau să trag pe furiş cîteva fumuri, zise Fomin.

Minerul îşi răsuci în grabă o ţigară, aprinse chibritul, şi faţa îi dispăru pentru o clipă după un nor de fum. Radiotelegrafistul scoase de sub saltea un pachet de ţigări şi se aşeză la picioarele lui Fomin. Bătrînul dădu nemulţumit din cap şi zise :

— Făceai mai bine dacă stăteai pe patul dumitale...

— Vă deranjez cu ceva ? întrebă nemulţumit tînărul.

— Nu-i vorba că mă deranjezi, dar văd că nu porţi nici un respect oamenilor mai vîrstnici. Te-ai trîntit în patul meu fără să-mi ceri măcar voie. Să ştii că nu-mi plac asemenea apucături.

Tînărul, simţindu-se jignit, se sculă, veni la fereastră şi începu să sufle fumul de ţigară în ţînţarii care bîzîiau după plasa geamului.

Vizita de dimineaţă se terminase şi în spital era linişte. Se auzea doar cum discutau în curte două surori.

— Prea mult n-am ce să vă povestesc, spuse într-un tîrziu Fomin. La un moment dat obosisem să mai cutreier taigaua şi să tot caut zăcăminte. Copiii îmi crescuseră şi trebuia să mă stabilesc într-un loc pentru a-i da la şcoală. Mi-am găsit atunci de lucru în minele de cărbuni. Şi uite aşa au trecut nouă ani. La început mi s-a părut că munca în taiga era mai plăcută, dar m-am obişnuit. Între timp mi-am construit o casă, iar copiii au terminat şcoala. Am reuşit să-mi îmbogăţesc şi eu cunoştinţele, avînd la îndemînă mai multe cărţi ca în taiga. Kiril Grigorievici, mă ştii doar cum sînt. Mi-a plăcut totdeauna să aprofundez lucrurile, să mă iniţiez

în toate, chiar şi în probleme care s-ar părea că nici n-ar trebui să mă preocupe... Şi astfel am reuşit să cunosc multe lucruri interesante. Aşa, de pildă, mi-a fost dat să aflu că într-un trecut foarte îndepărtat pe pămîntul nostru siberian era o climă caldă, asemănătoare cu aceea din Africa şi că se întindeau aici mlaştini nesfîrşite, cu păduri mai dese ca cele de astăzi. Copacii creşteau în vremurile acelea mai repede, dar aveau o viaţă scurtă, iar după moarte putrezeau, timp de mii de ani, sub mîlul apelor. Din această vegetaţie s-a format turba, care, datorită presiunii straturilor suprapuse peste ea, s-a transformat în decursul vremurilor în cărbuni pe care îi extragem noi astăzi.

Cele citite mi-au trezit curiozitatea pentru aurul negru. Am început să descopăr în cărbuni ba urmele unor frunze care semănau cu penele păunului, ba nişte tulpini a căror scoarţă era presărată cu pătrăţele oblice, ba amprentele diferitelor poame. Uneori ni se întîmpla să găsim la baza stratului de cărbuni rădăcini cu buturugi înalte, aliniate una lîngă alta, de parcă alcătuiau un stăvilar. Am mai descoperit urme de peşti şi chiar de animale care semănau cu crocodilii din zilele noastre. Oasele acestor vieţuitoare se transformaseră şi ele în cărbuni. Interesul pe care-l manifestam pentru aceste vestigii ale trecutului m-a făcut cunoscut în întreaga mină. La început unii au făcut haz de preocuparea mea, dar peste cîtva timp chiar şi cei şugubeţi, cînd descopereau cîte ceva, mă chemau şi-mi cereau lămuriri. Se înţelege că despre toate acestea scriam imediat Academiei de Ştiinţe. Ne-a fost trimis un tînăr să studieze materialul. M-am împrietenit cu acest om de ştiinţă şi de cîte ori venea pe la noi, îmi aducea cărţi şi ţinea prelegeri pentru mineri. Munca a devenit mult mai interesantă de cînd am început să mă iniţiez în geologia cărbunelui...

— Şi pentru aceasta v-aţi trezit premiat? zise maliţios radiotelegrafistul.

— Tinere, ţi-ar sta mai bine dacă ai lăsa ironiile la o parte, spuse supărat Fomin. Ţi-am istorisit acest crîmpei din viaţa mea ca să-ţi fie mai uşor să înţelegi... M-ai întrerupt şi uite că... Dar într-o zi a început exploatarea zăcămintelor în sectorul de vest. Cărbunii care se scoteau de aici erau transportaţi în oraşe şi folosiţi drept

combustibil. La un moment dat am observat că în unele straturi au apărut parcă altfel de cărbuni. Se înţelege că dacă nu cercetai cu atenţie cele două varietăţi, nici nu-ţi dădeai seama că există o deosebire între ele, atît de mult se asemănau. Ceea ce m-a făcut să cred că este vorba de o altă varietate, a fost descoperirea în cărbuni a unor filoane subţiri, de culoare deschisă. După o cercetare mai amănunţită, am reuşit să găsesc şi straturi în care filoanele erau mai groase, iar pe alocuri formau chiar o plasă în masivul de cărbune. Nu ştiu de ce, dar prezenţa acestor filoane a început să mă preocupe foarte mult. Am extras din strat cîteva mostre enigmatice şi le-am arătat şefului de echipă şi celui de sector, dar ei mi-au spus :

— Se întîmplă să găseşti de toate în cărbune. Dacă nu e ceva care-l strică, e în regulă, ce ne mai interesează ? !

Am început să folosesc aceşti cărbuni la făcutul focului în casă şi să-i ard în curte. La prima vedere n-am observat nimic deosebit, doar că scoteau un fum alb-albăstrui şi aveau un miros aparte. Într-o zi însă am zărit ieşind pe uşa sobei o funingine albăstruie. Mi s-a părut tare curios. Dar ce eram să fac ? N-aveam suficiente cunoştinţe pentru a stabili de ce natură erau aceste filoane. La un moment dat am hotărît să las baltă această preocupare, dar n-am putut s-o fac. Filoanele de culoare deschisă m-au obsedat timp de un an şi jumătate. În sectorul nordic a început exploatarea cărbunelui metalurgic şi poate că aş fi uitat măcar acum de cărbunele enigmatic, dacă n-ar fi intervenit inginerul Vasiliev.

— Dar cine era acest inginer ? A venit să lucreze la voi ? întrebă radiotelegrafistul, pe care povestirea bătrînului miner începuse să-l pasioneze.

— Da' de unde ! Vasiliev n-avea nimic comun cu minele şi trăia într-un oraş aflat la trei sute de kilometri de-acolo. Nici nu era inginer de mine, ci chimist.

— Şi atunci cum de-a văzut ce se găseşte în adîncul pămîntului ?

— Ce era în adînc am văzut eu, care lucram în mină ; în schimb, el a descoperit capetele filoanelor buclucaşe... tocmai în aer.

— Foarte interesant. Începe să mă pasioneze chiar şi pe mine ! spuse Alexandrov.

— Inginerul Vasiliev, continuă Fomin, oricît ar fi fost el de orăşean, în ceea ce priveşte perspicacitatea nu se lăsa întrecut de oamenii taigalei. Locuia într-un bloc la etajul al zecelea, iar din fereastra camerei sale tot oraşul apărea ca în palmă. Inginerul se odihnea deseori lîngă geam, admirînd priveliştea care i se deschidea în faţa ochilor. Şi iată că într-o zi Vasiliev observă deasupra oraşului o ceaţă uşoară, alb-albăstruie, neobişnuită şi simţi în aer un miros ciudat, abia perceptibil. Pe inginer îl preocupă ceaţa tot atît de mult ca şi pe mine filoanele descoperite în straturile de cărbuni. Numai că Vasiliev era chimist şi imediat şi-a dat seama că pîcla misterioasă nu putea proveni de la fumul vreunei uzine din oraş. Inginerului i se păru că ea seamănă cu oxidul unui metal şi începu să-i caute originea în cărbunii folosiţi la încălzitul locuinţelor. Vasiliev scoase nişte funingine din coşul unei sobe şi o analiză cu ajutorul unui aparat foarte sensibil, care semnalează prezenţa chiar şi a unei fărîme de metal ce n-o poţi descoperi nici pe cale chimică.

Am văzut şi eu acest aparat. Corpul care urmează să fie analizat se arde, iar flăcările sînt urmărite printr-un tub în interiorul căruia se află nişte linii...

— Şi cum se numeşte acest aparat ? întrebă curios radiotelegrafistul.

— Ar fi trebuit s-o ştii, doar ai terminat şcoala medie. Pe mine uite că nu mă ajută memoria. E un cuvînt cam greu de reţinut. Dar stai puţin... Îmi aduc aminte că am notat undeva denumirea acestui aparat. Mi-am zis că poate o să-mi folosească cîndva, zise Fomin, deschizînd noptiera.

— Nu te mai obosi să cauţi, Ivan Ivanovici, interveni Alexandrov. Este vorba de spectroscop, iar ceea ce a făcut Vasiliev se numeşte analiza spectrală.

— Exact, Kiril Grigorievici. Şi, cum vă spuneam, continuă bătrînul miner, pehtoscopul acesta, sau cum îi vei fi zicînd dumneata, a arătat că în cărbunii cu pricina există trei metale. Inginerul Vasiliev începu să se intereseze din ce mine era adus cărbunele care în unele zile producea acea pîclă neobişnuită. Cercetările nu au fost chiar atît de uşoare şi au durat aproape doi ani. Dar, ca

să n-o mai lungesc, am să vă spun că ne-am trezit într-o zi cu Vasiliev la noi. Între timp exploatarea minelor din sectorul apusean fusese abandonată. Oamenii i-au arătat inginerului cărbunele extras din sectorul de nord, dar analizele făcute n-au dat nici un rezultat. Nici nu puteau să dea. Şi poate că nu s-ar fi întîmplat nimic, dacă un tînăr nu l-ar fi sfătuit pe Vasiliev să stea de vorbă şi cu mine. Mi-am dat imediat seama că era vorba de filoanele pe care le descoperisem. Am plecat cu inginerul spre sectorul apusean, dar cînd să intrăm în mină, mare ne-a fost decepţia. Armătura fusese scoasă, iar galeria se surpase. Ne-am învîrtit de colo pînă colo şi ne-am întors fără nici un rezultat. Vasilev a plecat, iar eu o săptămînă întreagă m-am tot gîndit ce să întreprind. Într-un tîrziu mi-a venit o idee. Cu aproape toţi băieţii mei din mină am coborît în orizontul trei, care nu fusese inundat, iar de acolo am reuşit, printr-o galerie, să pătrundem în orizontul cinci. Pînă la stratul de cărbuni cu filoanele buclucaşe n-a mai fost greu de ajuns. Am strîns mai multe mostre şi în prima duminică am plecat cu ele la oraş. Pe Vasiliev nu l-am găsit acasă. I-am lăsat cîteva rînduri şi pachetul cu cărbuni, care cîntărea vreo două puduri. N-a trecut nici o săptămînă şi m-am trezit cu o telegramă prin care inginerul mă chema de urgenţă la oraş. Am plecat. Cînd ne-am întîlnit, Vasiliev m-a sărutat pe ambii obraji şi mi-a spus :

— Dacă nu erai dumneata, Ivan Ivanovici, nimic nu s-ar fi întîmplat !

— Şi acum ? întrebai.

— Acum noi am făcut Uniunii Sovietice şi plaiurilor noastre siberiene un dar de preţ : filoanele din cărbuni pe care mi le-ai adus conţin o comoară, un adevărat zăcămînt. Gîndeşte-te numai, trei metale : germaniu, vanadiu...

Denumirea celui de-al treilea metal uite că am uitat-o şi-mi pare tare rău. Eram atît de fericit încît am omis să mi-o notez.

— Şi la ce se folosesc aceste metale ? l-am întrebat pe inginer.

— Vasiliev mi-a explicat că ele prezintă o foarte mare importanţă şi că sînt întrebuinţate la construirea celor mai complicate maşini şi aparate.

— Dar acest germaniu există în cantităţi mari în cărbuni ? mă interesai.

— Nu chiar atît de mari, în schimb avem cantităţi imense de cărbuni... milioane de tone. Cînd vom începe prelucrarea acestor cărbuni, minereurile de vanadiu şi germaniu, care sînt elemente accesorii, vor acoperi totuşi cheltuielile de extracţie... Astăzi, doar, la orice televizor şi aparat de radio se foloseşte germaniu, îmi spuse Vasiliev.

— Aflaţi că din el se construiesc şi semiconductori, interveni radiotelegrafistul, dorind să-şi etaleze cunoştinţele.

— Dar uite, despre vanadiu n-aş putea să vă spun la ce se foloseşte, continuă Fomin.

— O ştiu eu, zise Alexandrov. Oţelul de vanadiu se întrebuinţează la construirea automobilelor şi în general a maşinilor foarte rezistente. Regret că ai uitat cum îi spune celui de-al treilea metal. Bănuiesc însă că şi el prezintă o mare importanţă.

— Chiar foarte mare, dar ce păcat că nu-mi aduc aminte. Ştiu doar că avea o denumire tare greu de reţinut.

— Şi cum de s-au adunat atîtea bogăţii într-un singur loc ? întrebă mai respectuos radiotelegrafistul.

— Asta l-am întrebat şi eu pe inginer. Vasiliev mi-a explicat că în vremuri foarte îndepărtate aceşti cărbuni erau straturi de turbă pe fundul unor mlaştini întinse. Apele izvoarelor, ale torentelor şi ale rîurilor rodeau în calea lor diferite masive bogate în zăcăminte, diluau minereurile şi le transportau în mlaştini. Acolo ele se depuneau încetul cu încetul pe turba care putrezea. Au trecut mii de ani, iar apele tot au curs. Şi iată că s-au adunat germaniul, vanadiul şi cel de-al treilea metal, a cărui denumire îmi scapă.

— Şi apoi ce s-a întîmplat ?

— Apoi totul a fost acoperit cu nisip şi argilă, iar turba s-a întărit, transformîndu-se în cărbune cu filoane de culoare deschisă.

— Deci pentru aceasta aţi fost premiaţi ? Şi amîndoi cu „Premiul Lenin" ?

— Amîndoi, fiindcă unul fără celălalt n-ar fi rezolvat nimic. Doar v-am mai spus : eu am descoperit fi-

loanele sub pămînt, iar inginerul în aer, deasupra oraşului.

În salon se lăsă liniştea. Cei trei bolnavi căzură pe gînduri şi timp îndelungat nu scoaseră nici un cuvînt. Într-un tîrziu, Fomin începu să-şi răsucească o ţigară, dar, auzind vocea medicului de serviciu, o ascunse. După vizită fu servită masa, iar discuţia reîncepu abia în ora cînd bolnavii trebuiau să doarmă.

— Într-adevăr, nu-i de loc rău să găseşti nişte filoane de culoare deschisă, zise visător radiotelegrafistul, ridicîndu-şi privirea spre tavan. Şi văd că v-aţi zbătut destul de mult să le daţi de rost!

— Omul trebuie să lupte, să aibă totdeauna un ţel, să caute mereu „filoane". Ele îl înaripează şi-l fac fericit. Lipsit de un asemenea sens, omul nu se simte stăpîn pe viaţa lui, iar viaţa face din el ce vrea.

— La acelaşi lucru mă gîndeam şi eu acum. Dacă îţi pică în mînă vreo cincizeci de miişoare, îmi ziceam, deci mai mult de treizeci şi şapte cît aţi primit, probabil, dumneavoastră, se înţelege că viaţa n-o să facă din tine ce vrea ea!

Bătrînul miner îl fulgeră cu privirea pe radiotelegrafist şi se lăsă istovit pe spate.

— Ai şi socotit, suflet de puşcăriaş, cîţi bani am primit, îngînă el, plin de amărăciune.

— Eu suflet de puşcăriaş? sări ca ars radiotelegrafistul, uitîndu-se cînd la miner, cînd la Alexandrov, căruia îi cerea parcă să-i ia apărarea. De ce mă jigniţi? Îmi vorbiţi de parcă aş fi un vagabond!

— Te cunosc prea puţin, tinere, şi poate că n-am fost îndreptăţit să te numesc suflet de puşcăriaş. Dar m-ai supărat tare rău... Priveşti totul prin prisma banului. Nu ţi-e gîndul decît să trăieşti bine, fără să pui însă suflet în ceea ce faci. Ţi-am vorbit despre dragostea de muncă, despre dorinţa arzătoare de a face ceva deosebit pentru binele societăţii, lucruri fără de care omul ar trăi ca un animal, iar dumneata... zise minerul după ce se linişti puţin.

— Susţineţi deci că nu trebuie să doreşti s-o duci cît mai bine? Şi de ce, mă rog? De pildă, eu de ce să n-am dreptul la fericire? Moşule, nu se prinde... Dumneavoastră îţi mai fi avînd de trăit puţin şi de aceea nici nu vă mai faceţi visuri. Dar eu am înainte mulţi ani

de viaţă şi nu văd nimic rău în faptul că vreau s-o duc cît mai bine.

— Dar cine nu doreşte acest lucru? Însă nu despre aşa ceva a fost vorba, zise Fomin. Dacă munceşti şi lupţi atît pentru bunăstarea personală, cît şi pentru aceea a colectivităţii, poţi fi numit un om adevărat. Mi se pare însă că dumneata eşti cam egoist. Nu ţi-e gîndul decît s-o duci dumneata bine, iar cît priveşte pe ceilalţi... Este o trăsătură de caracter urîtă, străină noii societăţi în care trăim. Bănuiesc că, poate, doreşti să fii remarcat de cei din jur, să fii socotit „cineva", dar n-ai pentru aceasta nici un motiv. Şi atunci începi să visezi o viaţă uşoară şi plăcută. Am mai întîlnit eu asemenea oameni. Îi numesc suflete de puşcăriaşi. Ia gîndeşte-te: ce asemănare există între ei şi vagabonzi?

— Nu văd nici una, sînt născociri, răspunse răutăcios radiotelegrafistul.

— Ba există foarte multă asemănare. Ştii de ce infractorul de drept comun ajunge să comită o nelegiuire? Fiindcă vrea să aibă mai mult decît i se cuvine pentru munca ce o prestează, pentru capacitatea pe care o are. E un om de nimic, dar cu pretenţii mari. În ceea ce priveşte vagabonzii, lucrurile stau puţin mai altfel. Unii dintre ei sînt chiar indivizi capabili, în plenitudinea forţelor, care la un moment dat se plictisesc de muncă, se lasă pe tînjeală şi apoi nu doresc să mai lucreze. În schimb, bani să le tot dai, şi încă cît mai mulţi. Iată deci în ce constă asemănarea. Şi dumneata văd că vrei să fii retribuit nu după merit, nu pentru cît şi cum ai lucrat. Visezi însă s-o duci cît mai bine. Înseamnă deci că eşti tot un fel de infractor de drept comun. Numai că ţi-e teamă de legi şi aştepţi ca norocul să dea peste dumneata.

— Credeţi că sînt singurul care gîndesc aşa?! zise radiotelegrafistul.

— E dureros că nu eşti unicul exemplar. Din păcate, asemenea oameni mai există. Îi poţi întîlni şi printre fraţii noştri muncitori şi în rîndul inginerilor, actorilor, oamenilor de ştiinţă... Această boală penală trebuie vindecată cu cea mai mare urgenţă, ca să putem păşi mai repede spre comunism...

— Dar cu ce s-o tratăm?

— Cu ce, cu ce... Printr-o adevărată educaţie din fragedă copilărie, prin învăţătură şi apoi prin cunoştinţele acumulate. Numai bagajul de cunoştinţe îţi deschide un orizont larg în viaţă. Dacă el îţi lipseşte, te zbaţi, te zbaţi şi nu eşti în stare să înţelegi multe lucruri. Un exemplu în această privinţă pot fi chiar eu. Ai văzut doar cît de greu mi-a venit să dau de rostul filoanelor!

— Aveţi dreptate. Cînd ai studii îţi vine mult mai uşor. O patalama ridică valoarea omului şi, bineînţeles, creşte şi încadrarea, zise radiotelegrafistul.

— Cine ţi-a mai băgat în cap asemenea idei? întrebă enervat bătrînul miner. Nu ţi-e gîndul decît la încadrare. Se vede că ai citit cărţi dintre acelea care au apărut în trecut cu duiumul şi în care scriitorii susţineau că fără un certificat de studii superioare omul n-ar fi om, iar fata rămîne nemăritată. Dar la ce-i foloseşte cuiva o diplomă, dacă n-are aptitudini pentru ştiinţă? Şi totuşi există cetăţeni cu fel de fel de „patalamale" şi care lucrează de mîntuială. Poţi să-mi explici care este cauza atitudinii lor faţă de muncă?

— N-aş putea să vă răspund la această întrebare, dar cunosc într-adevăr oameni care nu manifestă nici un interes pentru munca lor.

— Atunci o să-ţi explic eu de ce se întîmplă aşa. Cîte unul ţine morţiş să devină om de ştiinţă, studiază, obţine chiar o diplomă, dar nu-i place meseria pe care şi-a ales-o şi se trezeşte într-o bună zi ca viţelul la poarta nouă. Întîlneşti şi cîte-o fată cu diplomă de inginer chimist sau de electrotehnician. Te uiţi la ea şi vezi că i-ar fi stat mai bine să fie gospodină, că s-ar pricepe de minune să crească pui sau să îngrijească o livadă la ţară. I-ar trebui doar un soţ cumsecade, vreo cinci copilaşi în jur, şi totul ar fi în regulă. Iată deci care este cauza că unii nu-şi îndrăgesc meseria. Iar să lucrezi toată viaţa într-un domeniu care nu-ţi place este mai greu decît la ocnă. Există deci oameni care, alergînd după o „patalama", se condamnă, fără să-şi dea seama, la o trudă ca de ocnaş. Scriitorii poartă şi ei aici o vină. În loc să dea un sfat bun, ştiu doar una şi bună: arde-i, nene, o patalama, că altfel eroul nu e erou şi femeia nu e femeie! Este cu totul greşit. Să ştii, tinere, că ai o părere inexactă asupra rostului unei diplome.

— Explicaţi-mi atunci, zise radiotelegrafistul.

— După mine, lucrurile stau în felul următor : un om nu este cult datorită noţiunilor care i-au fost vîrîte cu de-a sila în cap, ci graţie elementelor pe care şi le-a însuşit cu dragoste, fără grabă, de parcă ar fi ales nişte nestemate sau ar fi strîns cele mai gingaşe flori. Numai asemenea cunoştinţe îl fac să privească în jurul său cu interes şi să priceapă că viaţa este mare, bogată şi complexă. În acest caz, nici traiul nu-i mai este acela al unei găini, ci uman, fiindcă omul este puternic numai datorită prieteniei şi culturii sale. Dacă n-ar fi aşa, lumea ar fi plină de proşti care nu şi-ar vedea decît de ograda şi de burta lor...

Radiotelegrafistul căzu pe gînduri. Bătrînul miner privi spre Alexandrov şi-i făcu semn cu ochiul, chemîndu-l parcă să fie martor la victoria obţinută. Geologul zîmbi şi dădu afirmativ din cap.

— Ce zici, Kiril Grigorievici, am dreptate ? Fiecare om trebuie să-şi caute în viaţă un „filon" care să-i dea aripi...

— Aşa este. Dar îl poţi găsi oare totdeauna ? Îi este dat oricui ?

— Ştiu la ce te gîndeşti, Kiril Grigorievici ! Îmi dau seama că o să-ţi vină greu fără taiga, fără munţi... Dar sînt convins că o să mai găseşti „filoane". Chiar dacă vor fi de altă natură, totuşi ele se vor ivi cu siguranţă.

— În alt domeniu de activitate nu vreau să le caut. N-am încredere că m-aş pricepe la altceva. Iar dacă n-am încredere, atunci cum o să-mi dau seama dacă „filoanele" vor fi adevărate ? Şi unde să le caut, încotro să-mi îndrept... spuse geologul cu vocea stinsă şi cu privirea lunecînd peste picioarele inerte acoperite cu plapuma.

— Bineînţeles că nu este de loc uşor să-ţi alegi un nou domeniu de activitate. Dar în ceea ce priveşte încrederea şi găsirea „filoanelor" adevărate există un indiciu precis, pe care-l cunoşti şi dumneata...

— Nu, nu-l cunosc ! spuse Alexandrov.

— Unicul indiciu este frumosul. Înţeleg foarte bine acest lucru, dar n-am să ştiu să-l explic. Cred însă că nici nu e cazul pentru dumneata... doar pentru dînsul, zise minerul, arătînd spre radiotelegrafist, care continua să tacă.

— Frumosul... ai dreptate. Dar pentru mine... care mă tîrăsc ca o reptilă... Văd totul acum în culori sumbre, fiindcă şi în suflet mi-e beznă.

— N-ai voie să te demoralizezi, Kiril Grigorievici! Îţi mai aduci aminte cum în anul 1939 am plecat de la muntele de ardezie şi ce cale ne-a fost dat să străbatem prin taiga? Alimentele ni se terminaseră, eram flămînzi, începuse să ningă...

— Cum să nu-mi aduc aminte! Am găsit atunci piatra de lună [1].

— Tocmai despre aceasta am şi vrut să vorbesc. Trecusem peste Iurta Corbului şi timp de două zile şi două nopţi am mers printr-o padină. Era lapoviţă, hainele vătuite ni se udaseră, ne chinuia foamea...

— Exact, şi într-o seară... Dar povesteşte dumneata, Ivan Ivanovici, că tare bine le zici. Să audă şi prietenul nostru Alioşa, spuse geologul, înviorîndu-se şi arătînd spre radiotelegrafist.

— Era, într-adevăr, seara. Începusem să urcăm un deal cu pantă destul de abruptă. Pietrişul ud ne fugea de sub picioare. Şi după toate acestea, am mai întîlnit şi nişte tufe printre care a trebuit cu greu să ne facem loc de trecere. Într-un tîrziu, ne văzurăm pe creastă. Un vînt rece bătea înspre Mongolia şi ne tăia răsuflarea. De-abia ne mai ţineam pe picioare. Pornirăm totuşi repede la vale. Dar deodată zărirăm o mică peşteră sau mai bine zis o înfundătură în panta dealului. Ne-am cuibărit în ea şi tremuram ca vai de noi. Am vrut să aprindem un foc, dar nu mai aveam putere. De mers mai departe nici nu putea fi vorba. De odihnă nici atît, fiindcă era frig. Era într-adevăr o situaţie critică. Îţi mai aduci aminte, Kiril Grigorievici?

— Se pot uita asemenea clipe?!

— Frigul ne-a pătruns pînă la oase. Deodată însă se lumină. Norii se împrăştiară şi deasupra asfinţitului îşi arătă cununa soarele, trimiţîndu-şi razele drept spre noi. Ochii îmi lăcrimară de atîta lumină şi îmi întorsei capul. Urmă marea surpriză. Observai că văgăuna în care ne aflam continua cu o crăpătură în sol şi că doar la cîţiva paşi de noi se afla un cristal uriaş de piatră de lună, cît

[1] *Piatra de lună* — plagioclaz acid (însă mai frecvent feldspat potasic şi sodo-potasic), care are reflexe fine albăstrui, aparte, asemănătoare cu lumina lunii. (n.t.)

capul unui om sau poate şi mai mare. Razele soarelui mîngîiau feţele cristalului şi-i dădeau parcă viaţă. Priveam înmărmurit. Nu văzusem niciodată o asemenea nestemată a naturii. Aveam impresia că cineva a făcut din lumina lunii un bulgăre pe care l-a tăiat în faţete şi l-a polizat, după ce a închis în el raze albastre, liliachii, purpurii, verzi şi smăraldii. Toate aceste culori ba se aprindeau şi scînteiau, ba se stingeau, dezmierdînd ochiul cu frumuseţea lor. În faţa priveliştii de basm am uitat şi de foame, şi de frig... zise Fomin emoţionat, făcînd o pauză pentru a-şi răsuci o ţigară din mahorcă.

Alexandrov închise ochii şi retrăi din plin momentul găsirii acestui rarisim exemplar de piatră de lună, ieşit la iveală prin surparea unui filon de pegmatită.

— Şi ce s-a întîmplat mai departe ? întrebă radiotelegrafistul, tulburînd liniştea ce se lăsase.

— Văd că a început să te intereseze. Atunci ascultă. Şi, cum spuneam, am prins puteri. Nu ne-a mai fost chiar atît de greu să strîngem lemne, să facem focul şi să ne uscăm hainele. Am băut cîte un ceai şi ne-am apucat să scoatem cristalul. Treaba n-a fost însă de loc uşoară. S-au rupt şi toporul, şi ciocanul, dar pînă la urmă ne-am mirat şi noi cum am scos totuşi nevătămat giuvaerul prins în filonul de rocă tare. L-am pus în rucsac şi nu ne mai întreba cîte sudori ne-au trecut ducîndu-l în spate cînd unul, cînd altul. Doar cîntărea un pud şi jumătate sau poate chiar mai mult. Am scos-o la capăt numai fiindcă ne-am îmbărbătat şi nu ne-am lăsat pradă desperării. Cînd se lăsă întunericul, am ajuns la o cabană. Găsirăm acolo ceva alimente şi un pachet de mahorcă. N-am să-l uit pînă la moarte pe inimosul care a avut grijă de un drumeţ fumător.

— Şi după aceea ce-aţi făcut ? întrebă radiotelegrafistul, dornic să cunoască ce a urmat.

— După aceea ne-am odihnit o zi la cabană şi apoi am ajuns pînă la o localitate.

— Dar piatra ?

— Piatra de lună se află unde îi este locul : la Muzeul din Moscova sau la acela din Leningrad. Poate că au făcut din ea vreun obiect a cărui valoare n-are pereche. Să nu spui deci niciodată că frumosul prezintă o mică importanţă. El constituie o mare forţă, datorită căreia viaţa se îndreaptă spre albia ei adevărată !

Alexandrov se ridică în coate. Amintirile legate de expediția făcută în taiga, amintiri șterse în decursul anilor de alte impresii mai proaspete, deveniră acum vii, actuale. Muntele de ardezie, trecătoarea Iurta Corbului, care i-a dat atîta de furcă ...Iurtei Corbului în limba tuvină i se spune *Hiundustîin Eg*... Este un podiș mlăștinos, situat pe o creastă pleșuvă, pe unde arații din stepele mongole își duc la pășunat turmele și se întorc cu ele tot pe acolo, la sfîrșitul lunii iunie și începutul lunii iulie, chiar în perioada furtunilor. Trecătoarea este cunoscută din cele mai vechi timpuri prin neobișnuit de multele furtuni, de proporții înfricoșătoare, ce se abat asupra ei. Numeroase vite au căzut aici, răpuse de fulgere. Leșurile animalelor servesc drept hrană unor colonii întregi de corbi ce mișună prin aceste locuri. Iată de unde își trage numele, destul de curios, trecătoarea. În mintea lui Alexandrov reînvie imaginea mohorîtă a podișului acoperit de mușchi verzi, pe care apar doar ici și colo mormane albe de piatră, asemănătoare oaselor și craniilor unor monștri dispăruți. În surpăturile de pe panta lină ce coboară spre sud-est se zăresc copaci pipernicițI și aproape uscați, albiți de murdăria păsărilor. Ceva mai la vale se întinde un teren mlăștinos, iar după el taigaua își înalță brazii seculari. Se vede că acolo trăiesc corbii sau poate că vin din munții stîncoși ai Mongoliei numai în perioada furtunilor, cînd știu că vor găsi pradă sigură.

Cu douăzeci de ani în urmă, pe tînărul geolog l-a frămîntat mult timp întrebarea de ce acest loc, ca multe altele în taigaua tuvină, atrage descărcările electrice din atmosferă. Alexandrov schițase așezarea Iurtei Corbului și-și notase atunci în jurnal o ipoteză în legătură cu acest fenomen. În memoria lui Kiril Grigorievici începură să se perinde nu idei, nici senzații, ci paginile jurnalului său. Geologii au de obicei bine dezvoltată memoria vizuală, iar Alexandrov nu făcea excepție de la această regulă. Pe schița trecătorii, notase direcția vînturilor din timpul verii, care nu erau altceva decît torente uriașe de aer cald, venite din Mongolia. Dintre zecile de creste care barau calea vînturilor spre nord, numai Iurta Corbului atrăgea furtunile, cu toate că existau vîrfuri mult mai înalte. Cu douăzeci de ani în urmă, Alexandrov și-a dat seama că, dacă abundența descărcă-

rilor electrice în Iurta Corbului nu este cauzată de motive geografice, atunci trebuie să fie vorba de alte cauze, şi anume de natură geologică. În structura trecătorii existau deci acele forţe care determinau norii de furtună, aduşi din pustiurile îndepărtate să-şi descarce cantităţile incomensurabile de electricitate.

Un mare zăcămînt de minereuri cu bună conductibilitate electrică — probabil minereuri de fier — se ascundea, după toate aparenţele, sub veşmîntul mlaştinii, al tufelor răzleţe şi al mormanelor de piatră împrăştiate pe întinsul platoului. În preajma războiului, ca urmare a raportului făcut de Alexandrov, s-a efectuat pe cale aeriană o cercetare magnetometrică a Iurtei Corbului, cu aparatură nouă, abia construită. Cînd s-a constatat lipsa totală a minereurilor de fier, conducerea geologică a rămas nemulţumită de ipoteza lui Alexandrov, iar colegii tînărului inginer au făcut mult haz pe socoteala lui. Dar munca încordată din timpul războiului a aruncat într-un trecut îndepărtat toate succesele şi greşelile din perioada antebelică. Au fost uitate şi presupunerile neîntemeiate legate de Iurta Corbului.

Iar acum, trecînd în revistă, plin de încordare, vremurile fericite cînd era sănătos, Alexandrov îşi mai aminti de o idee a lui de odinioară, ceea ce îl făcu să-şi strîngă aprig pumnii.

„Dacă, în perioada cînd bîntuie îngrozitoarele furtuni, vreun ins care nu se teme de moarte ar urmări în ce locuri lovesc cel mai des fulgerele şi dacă, bineînţeles, ar rămîne în viaţă, enigma Iurtei Corbului ar putea fi dezlegată, fără să se facă prea mari investiţii şi într-un mod foarte simplu. Nu este exclus să se găsească în subsolul acestui loc minereuri amagnetice ale unor metale neferoase, în special sulfuri cu o bună conductibilitate electrică, ca galenita, argentita sau sfalerita. Filoanele acestor minereuri trebuie să atragă cu atît mai mult fulgerele, cu cît zăcămîntul se întinde în adîncime şi în lungime pe o suprafaţă mai mare.“ Geologul închise ochii şi se concentră. Îşi aducea aminte, îi apăreau ca în ceaţă cele citite cîndva despre istoricul zăcămintelor de plumb din Germania.

„Plumb... un zăcămînt mare de plumb la suprafaţă... metal atît de necesar în epoca energiei atomice... ce bine ar fi să fie plumb ! Cererea de plumb creşte mereu. Nici

zinc şi nici argint n-ar fi rău să se găsească, dar tot mai bine ar fi să se dea de plumb!"

În faţa lui Alexandrov apărură lingourile grele de metal cenuşiu şi moale, atît de cunoscut fiecărui muncitor din industrie, fiecărui vînător din Siberia. Prin faţa ochilor geologului se perindau gloanţele benzilor de mitralieră, gata să dea o ripostă hotărîtă duşmanului, piesele diferitelor aparate, pereţii groşi de plumb care feresc pe oamenii de ştiinţă de radiaţii.

— Kiril Grigorievici, ce-ai căzut pe gînduri? Ţi-am răscolit amintirile şi-mi pare rău. Dar uite că-ţi vine soţia. O văd pe geam. E cu cineva.

— E un colaborator de-al meu, spuse geologul privind pe fereastră. Mai bine zis un fost colaborator, conchise el, încruntîndu-se.

Deprinderea de a observa totul şi a cumpăni fulgerător l-a făcut pe Alexandrov să remarce mersul obosit şi capul plecat al Liudei. Ea venea alene, de parcă era o bătrînă pe umerii căreia apăsau multe griji. Sentimentul de milă îl cuprinse din nou pe geolog. Dar nu numai de milă, ci şi de desperare, fiindcă nu putea veni cu nimic în ajutor fiinţei care îi era dragă. Urmă o clipă de încordare... Apoi faţa lui Alexandrov se lumină puţin. Pesemne că pe fundul mlaştinii fără de sfîrşit în care se zbătea de multe luni prinse a simţi un teren ceva mai solid.

Bătrînul miner, înţelegînd în felul său clipa de încordare a geologului şi apoi figura lui luminată, zise într-un tîrziu:

— Nu te necăji că n-o să lucrezi împreună cu ei. O să le dai în schimb sfaturi... Ai multă experienţă şi în felul acesta le poţi fi de mare folos.

— Ivan Ivanovici, ai un suflet tare bun, dar numai cu sfaturi nu poţi trăi, spuse geologul, zîmbind cu amărăciune. Poate dacă aş fi foarte bătrîn, iar sufletul şi trupul s-ar mulţumi cu puţin, m-aş putea mărgini să dau sfaturi. Acum însă, cu toate că sînt pe jumătate mort, partea rămasă vie în mine continuă să clocotească... Ce să-ţi mai explic. O ştii prea bine. Chiar dacă te-a doborît la pat reumatismul, ai oare de gînd să ieşi la pensie? O să poţi trăi dînd numai sfaturi?

Fomin se încruntă, oftă şi, pentru a schimba discuţia, îl întrebă pe Alexandrov:

— Soţia e tot geolog ?

— Da, geologiţă în toată puterea cuvîntului, răspunse zîmbind Kiril Grigorievici.

— Cum ai spus — geologiţă ? îl privi nedumerit Fomin.

— M-am obişnuit cu această denumire folosită de studenţi. Îmi place şi cred că este mai corectă.

— De ce e mai corectă ?

— Fiindcă în timpul regimului ţarist femeile nu prea aveau profesiuni, aşa că specialităţile şi profesiunile, fiind pentru bărbaţi, erau de genul masculin. Nici chiar astăzi n-am reuşit să lichidăm cu totul aceste urme ale trecutului ; continuăm să spunem despre o femeie că este medic, agronom, inginer sau geolog. Dar în ţara noastră există un număr aproape egal de femei şi de bărbaţi specialişti. Nu este un non-sens lingvistic cînd spunem : tovarăşa agronom s-a dus pe cîmp sau tovarăşa medic a operat ? Unii încearcă să dreagă lucrurile zicînd femeia-agronom, femeia-geolog, de parcă ar fi vorba de un specialist de mîna a doua, cam aşa ar veni...

— Kiril Grigorievici, ai observat un lucru foarte interesant, care mie nici nu mi-a trecut prin cap...

— Meritul nu-i al meu, ci al studenţilor. Tinerii au un simţ al noului foarte dezvoltat. Putem şi noi să învăţăm cîte ceva de la ei. Tinerii spun : geologiţă, agronomiţă, doctoriţă, şoferiţă.

— Dar şi înainte se spunea, de exemplu : morăriţă, primăreasă, generăleasă...

— Aşa erau numite odinioară femeile după profesia şi gradul pe care-l aveau soţii lor. Chiar şi aceste denumiri exprimau rolul secundar al femeii.

Bătrînul miner zîmbi şi zise :

— Geologiţă ar veni ca şi zeiţă.

— Ai nimerit la ţintă, Ivan Ivanovici ! Domniţă, zeiţă denumeau pentru acele femei o situaţie proprie.

— Dar atunci cum stau lucrurile cu ţărancă şi cetăţeancă [1] ?

— Ai făcut o remarcă foarte justă. Din cele mai vechi timpuri ne-am obişnuit cu sufixul „ka", şi nu mai sesizăm că el ascunde o notă de inferioritate. În decursul mileniilor, femeile s-au împăcat cu acest sufix şi acum el nu le mai supără urechea... Dar nu ţi se pare că sună

[1] În limba rusă : Kresteanka, grajdanka. (n.t.)

mai respectuos cuvîntul „cetăţean" decît acela de „cetăţeancă" ? Dacă e să alegem un termen potrivit, ar trebui să se spună, de pildă „cetăţeană" [1].

— Ai dreptate, Kiril Grigorievici ! Dar ce păzesc atunci scriitorii sau cei cărora le este dat să mestereasc vorbele ? Se vede că nu se gîndesc la cuvintele noi care ar trebui să existe în comunism.

— De gîndit se gîndesc ei... dar, pare-se, nu destul de profund... zise Alexandrov.

În clipa aceasta, uşa salonului se deschise şi intrară vizitatorii.

Ca de obicei, Liuda se aşeză la căpătîiul soţului ei, iar colaboratorul lui Alexandrov luă loc pe un scaun. Tînărul geolog desfăşură o hartă şi toţi trei începură să analizeze care ar fi metoda mai economică de cercetare a „pălăriei de fier" [2] descoperite recent.

După ce colaboratorul se scuză că l-a obosit pe Alexandrov şi plecă, Kiril Grigorievici îşi lăsă capul pe pernă şi rămase cu privirea aţintită în tavan. Liuda folosi această clipă pentru a-şi studia soţul.

— Kir, astăzi eşti cu totul altul. Mi-am dat seama după cum ai discutat cu Petrov.

— Nu ţi se pare că mă studiezi prea mult ? întrebă Alexandrov, încruntîndu-se.

Tînăra femeie răsuflă adînc.

— Dragul meu, am zărit în ochii tăi o scînteie de speranţă, care nu ţi-a mai înseninat de mult chipul. Oare ce ţi s-a întîmplat ? Poate că a reuşit să-ţi dea aripi acest bătrînel simpatic ? Cum de a făcut-o într-un timp atît de scurt ? Eu n-am fost în stare... îi spunea Liuda în şoaptă soţului la ureche.

— Fomin n-are nici un amestec, dar să ştii că este un om mai mult decît simpatic... M-am gîndit însă de unul singur, mi-am analizat situaţia şi am înţeles că trebuie să fac tot ce pot... conchise geologul.

---

[1] În limba rusă : „grajdaninea" (n.t.)

[2] *Pălărie de fier* — cînd alterarea chimică atinge zăcămintele de substanţe minerale utile, formaţiunile care rămîn se numesc pălării (de fier, de mangan, de ghips etc.). Din cauza dizolvării anumitor componenţi, conţinutul în substanţe minerale utile ale acestor pălării este mult mai ridicat decît în minereurile primare nealterate, situate sub nivelul hidrostatic. (n.t.)

— Tot ce poţi pentru a te face bine... spuse soţia, cu voce tremurîndă.

— Dacă nu chiar să mă vindec, atunci să-mi calmez măcar nervii ! Prea mult m-am zbătut în faţa unui zid de netrecut, prea mult am suferit din cauza situaţiei desperate în care mă aflu. Toate acestea au avut un răsunet. Şi iată-mă acum un schilod, dar nu numai fizic, ci şi psihic. Trebuie să încerc să mă restabilesc măcar sufleteşte, dacă din punct de vedere fizic n-am să mai fiu în stare.

Liuda îşi lăsă capul în jos şi lacrimile începură să-i picure pe marginea pernei geologului. Alexandrov mîngîie obrazul fierbinte al soţiei şi spuse :

— Nu-ţi face inimă rea, Liuda ! De îndată ce medicii îmi vor da drumul de aici, am să plec la un sanatoriu. Mai am de stat vreo două săptămîni... Sînt convins că schimbarea mediului o să-mi facă bine.

— Kir, dragul meu, plîng de bucurie. Sînt atît de fericită că ai rămas acelaşi, de neînfrînt, îngînă soţia, înecîndu-se cu lacrimi.

— După cum vezi, mă simt acum mai bine din toate punctele de vedere. Ai să poţi pleca şi tu...

Ultimele cuvinte o făcură pe Liuda să tresară şi să se uite neliniştită la Alexandrov. Privirile soţilor se întîlniră şi timp îndelungat liniştea rămase netulburată în salon. Într-un tîrziu, geologul rupse tăcerea.

— Liuda, vezi doar prea bine că nu caut să te consolez, zise el.

— Aşa e... Am zărit, într-adevăr, ceva neînduplecat în ochii tăi... Îmi dau seama că aceste riduri de lîngă gură sînt acum pline de amărăciune, de oboseală, dar că nu exprimă tristeţe... spuse Liuda, mîngîindu-şi soţul.

— Să nu-mi duci grija. La sanatoriu va fi altă atmosferă. De nu mă voi simţi bine, am să te rog să vii.

— Dragul meu, vorbeşti de parcă n-ai şti că drumul dus şi întors pe care l-aş avea de făcut ar dura o lună.

— Iar eu am de stat la sanatoriu trei luni, zise Alexandrov.

— Bine, vom mai discuta această problemă, dar acum aş dori să-l întreb pe Ivan Ivanovici ce ţi-a făcut de-ai prins aripi pe neaşteptate.

În tonul soţiei, Alexandrov sesiză posibilitatea unei acceptări a propunerii sale.

— Liuda, să nu uit : în sertarul de jos al biroului meu, în care ţin materialele vechi, există nişte jurnale pe care le-am scris în anul 1939. Fii bună şi adu-le cînd mai vii.

— Cu plăcere, dragul meu. Ţi-ai adus cumva aminte de ceva interesant ?

— Ivan Ivanovici mi-a reamintit de piatra de lună... Vreau să-mi regăsesc însemnările despre filonul de pegmatită.

*

— Deci plecaţi, Kiril Grigorievici ?! zise radiotelegrafistul.

— Da, mîine ! Şi dumneata ai zăbovit cam multişor aici. Sper însă că n-ai să mai rămîi cine ştie cît ?!

— N-aş putea să anticipez. Oasele fracturate se încăpăţînează şi nu vor să se prindă, iar medicii tot mă reţin şi mă reţin... zise radiotelegrafistul, cu o mină de copil necăjit. Ivan Ivanovici a plecat miercurea trecută, iar mîine mă părăsiţi şi dumneavoastră. De unul singur am să înnebunesc de plictiseală. Tare plăcut era cît am stat în trei. În ziua cînd lui Ivan Ivanovici i s-a făcut ieşirea din spital, mi s-a rupt parcă în inimă ceva, parcă mi-am luat rămas bun de la un părinte.

— Iar la început nu vă prea înţelegeaţi !

— M-am purtat ca un nerod. Unchiaşul e tare cumsecade ! Alături de el, şi viaţa ţi se pare mai uşoară. Dacă am avea mai mulţi oameni ca Ivan Ivanovici, ne-ar fi şi nouă, tinerilor, mai uşor să aflăm mai repede în ce constă adevărata viaţă...

— Ai dreptate, Alioşa ! Sînt nespus de mulţumit că ai înţeles acest lucru.

— Dar cine o să vină să vă ia de aici ? Mătuşa Valea ? întrebă radiotelegrafistul.

În faţa ochilor lui Alexandrov apăru şoferiţa, o femeie nu prea înaltă, cu un chip foarte tînăr. Inginerul zîmbi.

— Şi ai numit-o deci mătuşă ? N-ai văzut-o niciodată ?

— Ba, dimpotrivă ! Cine n-o cunoaşte pe mătuşa Valea ?! Lucrează de mult timp aici. Numai că este o femeie mai în vîrstă şi nu se cade s-o numesc Valea.

Poate că dumneavoastră aţi putea-o face. De altfel, să ştiţi că vă stimează foarte mult. Nu o dată a spus că i-aţi dat un mare ajutor în viaţă!

— Fleacuri, n-am ajutat-o cu nimic. Dar, spune-mi, oare e atît de în vîrstă?

— Mătuşa Valea nici nu ascunde că s-a născut în anul 1924!

— Acum m-am lămurit! Pentru dumneata, care te-ai ivit pe lume abia în 1940, se înţelege că Valea este o mătuşă!

— Într-adevăr, m-am născut în anul 1940. Dar cum de aţi ghicit?

— Am dedus din discuţiile pe care le-ai purtat cu Ivan Ivanovici.

Radiotelegrafistul vru să mai întrebe ceva, dar sora, care intră în salon, îl chemă la raze.

Rămas de unul singur, Alexandrov se gîndi vesel că a doua zi o va revedea pe Valea, de care se simţea foarte legat.

Deşi s-au întîlnit destul de rar în toţi aceşti ani, prietenia lor rămăsese neclintită.

Se cunoscuseră în toiul Marelui Război pentru Apărarea Patriei, în îndepărtata taiga... Valea avea 19 ani şi venise să înlocuiască şoferii plecaţi pe front. Geologul Alexandrov căuta noi materii prime pentru nevoile războiului. De atunci au trecut 16 ani şi multe lucruri s-au schimbat. Dar Valea este un om de caracter şi de încredere. Fără îndoială că-şi va aduce aminte cum i-a spus odată că ar face totul pentru el. Acum s-a ivit prilejul să-şi ţină promisiunea.

*

Valea nu-l refuză pe Alexandrov. Tot personalul spitalului ieşi să-l conducă pe geolog. Acesta începu să-şi mişte neîndemînatic cîrjele şi să-şi tîrască corpul, istovit şi aproape inert, prin curtea scăldată de razele soarelui, refuzînd categoric să fie transportat pînă la maşină. Radiotelegrafistul ducea posomorît în braţul sănătos puţinele lucruri personale pe care Alexandrov le avusese în spital. Urmă un călduros rămas bun, şi camionul de culoare verde porni pe şoseaua asfaltată în direcţia primei aşezări. Alexandrov trebuia să treacă pe la locuinţa sa

pentru a-şi lua lucrurile. Nimeni nu putea să-i mai stea în cale. Liuda se afla de aproape două săptămîni în taiga. Valea îl va transporta, dar nu la sanatoriu... ci în apropierea Iurtei Corbului, pînă unde se va putea ajunge cu maşina. Alexandrov ţinea minte că la vreo 6 kilometri de trecătoare se afla o cabană mică şi veche. Într-adevăr, ea exista în 1939, dar de atunci au trecut ani de zile şi poate că s-a dărîmat. Dar nu este exclus să fi apărut în jur noi cabane. În sfîrşit, va vedea care este situaţia la capătul unui drum lung şi anevoios. Iar pînă atunci va trece să-şi ia lucrurile. Între timp Valea se va duce să anunţe conducerea de drumul pe care urmează să-l facă. La sanatoriu se va primi o telegramă că bolnavul nu poate veni acum, fiind prea slăbit, şi că va sosi peste vreo trei săptămîni.

Planul reuşi întocmai. Şoselei asfaltate îi luă la un moment dat locul una acoperită cu bitumen, apoi urmă un drum cenuşiu pietruit. Maşina tot alerga şi alerga spre cerul galben al Mongoliei, urcînd şi coborînd pantele. Geologul şedea destul de incomod şi privea tăcut drumul care se pierdea în zare. După şase luni petrecute în spital, viteza cu care mergea maşina i se părea a unui avion, iar colinele împădurite din taiga, dealurile pleşuve şi întinderile nemărginite i se păreau familiare, un mediu mai plăcut şi mai ospitalier decît o locuinţă confortabilă la oraş.

Alexandrov nu observa că Valea îl urmărea cu privirea, în măsura în care conducerea maşinii îi permitea acest lucru. În ochii cenuşii şi plini de bunătate ai femeii apăreau din cînd în cînd lacrimi. Prea izbitor era contrastul dintre geologul vesel, energic şi sprinten de altădată şi omul infirm, tăcut, cu faţa palidă şi trasă de lîngă ea. Unde este puternicul ei prieten, la sprijinul căruia a apelat în clipe în care fiecare om, şi în special o femeie, are nevoie de un sfat bun, de un braţ sigur şi de un ajutor pe care să se poată bizui ? Valea nu va putea uita niciodată clipa cînd l-a întîlnit pentru prima oară pe Alexandrov. Ceruse să plece într-o cursă lungă, pe un drum aproape neumblat, care trecea prin taiga. Oamenii care lucrau la exploatarea minei aveau nevoie de făină, dar, din pricina stării de război, nu le-a putut fi repartizată pentru aprovizionare decît o singură maşină. Un camion vechi fu încărcat cu aproape patru tone de făină,

și Valea porni într-o cursă de cinci sute de kilometri. Era plină de avîntul celor nouăsprezece primăveri pe care le avea și al unui an de stagiu. Gerul pătrundea aproape nestingherit în cabina hodorogită. Razele călduțe ale soarelui din ziua aceea senină de iarnă încălzeau geamurile de celuloid, îngălbenite de vreme, alungînd de pe ele broderiile argintii țesute de ger.

Abia mai tîrziu, Valea înțelese că nu era de loc ușor, chiar și pentru un șofer cu multă experiență, să facă un asemenea drum de unul singur pe timp de iarnă. Pe semne șeful garajului se simțea încă prea slăbit după boală și prea surmenat de munca lui, dacă a fost de acord ca Valea să plece în această cursă.

Vechiul, dar rezistentul camion urca o pantă după alta. Numai huruitul strident al motorului și scrîșnetul pieselor de transmisie erau o mărturie a efortului pe care-l depunea mașina. Camionul cobora la vale încet și fără zgomot ; Valea își dădea seama că n-ar fi putut opri mașina cu frînele-i slabe în cazul în care aceasta ar fi pornit repede. Și din nou vuia motorul în viteza întîi sau a doua, încălzindu-se, fumegînd și cerînd o porție suplimentară de ulei. Valea parcursese două sute optzeci de kilometri. De-a lungul drumului nu se mai zăreau nici căsuțe ale pădurarilor, nici cabane pentru adăpostirea vînătorilor, unde te-ai fi putut încălzi, bînd un ceai fierbinte. Soarele își ascunse cununa după dealuri și umbre silinii începură să se aștearnă peste văi și în inima pădurii. Luminițele stelelor s-au aprins pe boltă deasupra crestelor înnegurate. Gerul se făcea simțit tot mai tare, și o pojghiță subțire de cristale de gheață începu să învăluie geamurile cabinei. Valea fu nevoită să întredeschidă parbrizul, pentru a avea vizibilitate. Vîntul tăios sufla neîndurător. Ochii îi lăcrămau, obrajii parcă i-ar fi fost ciuruiți cu mii de ace, mîinile îi înghețaseră în mănușile îmblănite. Negura învăluise drumul. Valea aprinse farurile. Dar farurile și frînele erau părțile cele mai uzate din vechiul camion. Fasciculele galbene și slabe de lumină nu ajungeau la curbe pînă la marginea drumului și se părea că șoseaua dispare, ascunzîndu-se undeva sub mantia de zăpadă. Talazurile negre apăreau pe neașteptate și te înfricoșau. Dealurile își înălțau crestele tot mai sus și mai aproape, gîtuind parcă șoseaua

în bezna nopții. Brazii ninși, cu căciuli mari de zăpadă, păreau uriași din lumea basmelor.

În sufletul fetei atît de curajoase începu să se strecoare teama. Ca niciodată, Valea își dădu seama că ajungerea ei la destinație este cu totul în funcție de felul cum va merge mașina. Camionul parcursese zeci de mii de kilometri și fusese reparat de cîteva ori. Nimeni nu putea stabili acum ce parte a motorului sau a șasiului se află la limita de uzură sau de obosire a metalului. Orice pană putea avea urmări grave. Dar Valea nu se gîndea la soarta ei, ci la oamenii din inima taigalei, care trebuiau aprovizionați cu făină. Fata își imagina cum minerii, cu fețe aspre, și soțiile lor, îngrijorate, așteaptă cu nerăbdare acest transport, ascultînd dacă nu cumva se aude în depărtare huruitul unei mașini. În timpul iernii, taigaua e liniștită și orice zgomot răzbate la zeci de kilometri. Valea știa că din cauza stării de război, camionul cu făină sosea uneori cu întîrziere și că oamenii nici nu se vor alarma dacă i se va întîmpla ceva pe drum și nu va ajunge la timp. Dar ce-o să se facă ea pe un asemenea ger, la vreo sută cincizeci de kilometri depărtare de o așezare omenească, dacă motorul va rămîne în pană? Oare va fi în stare să ajungă pe jos pînă la mină? o trecură fiorii. Pentru prima oară își dădu seama de marea răspundere ce o au șoferii de cursă lungă în timpul iernii.

Valea opri mașina și coborî fără să stingă motorul. Începu să sară și să alerge în jurul camionului, pentru a se încălzi. Într-un tîrziu aprinse lanterna și făcu camionului o revizie sumară. Motorul huruia încet și ritmic, bucurîndu-se parcă de răgazul ce i se dăduse.

Înainte de a porni, Valea controlă dacă era suficient carburant în rezervor. Constatînd că acesta e pe terminate, hotărî să se aprovizioneze. Deschise unul din obloanele coșului, aplecă butoiul așezat chiar la margine și începu să toarne benzină în căldare. Dar deodată butoiul îi scăpă din mînă și se rostogoli cu zgomot în zăpadă. Înapoi n-avea putere să-l mai urce. Valea își făcu socoteala că umplînd rezervorul va putea ajunge la destinație, iar la reîntoarcere îi va fi ușor să urce butoiul în mașină cu ajutorul cîtorva scînduri pe care le va lua de la mină. Înviorată de soluția găsită, fata porni.

Ninsese de curînd, şi zăpada pufoasă învăluise cu un strat subţire totul, scînteind feeric la lumina farurilor. Aproape că nu se mai distingea pe unde şerpuia drumul. O mică deviere spre dreapta sau spre stînga, şi camionul se putea trezi undeva în hîrtoape. Aceasta ar fi echivalat pentru un şofer rămas de unul singur în taiga cu o gravă pană de motor.

Valea strîngea cu înfrigurare volanul negru, căutînd să nu se abată de pe făgaşul bătătorit, care abia se mai ghicea. Razele slabe ale farurilor căutau să scruteze bezna care cuprinsese taigaua imaculată. Ele erau însă înghiţite iute de negura asemănătoare unei prăpăstii căscate în cale. Deasupra Văliei plutea un cer tuciuriu şi înstelat, ce părea împodobit cu tot felul de nestemate. Gerul se înteţea cu fiecare oră. Pe dealurile şi în văgăunile adormite, acoperite de omăt, nu se zărea nici o luminiţă, nici un fum, nici un semn de viaţă.

Camionul înainta neobosit spre ţintă. Dar vitezometrul se defectase şi distanţa parcursă putea fi calculată doar cu aproximaţie după timpul ce trecuse. Drumul străbătut nu era însă prea lung, deoarece Valea, din cauza slabei vizibilităţi, conducea maşina cu vreo treizeci de kilometri pe oră. Dar şi această viteză relativ mică cerea şoferiţei o deosebită încordare... Geamurile cabinei se acoperiseră cu promoroacă, dar Valea nu simţea gerul, dimpotrivă, îi era cald din cauza tensiunii nervoase. Senzaţia sumbră a unei nenorociri care se va abate asupra ei în cel mai scurt timp n-o părăsea ; ba chiar o obseda tot mai mult. Valea avea impresia că dintr-o clipă într-alta va pierde controlul maşinii şi că aceasta va fi dusă în necunoscut de forţele întunecate ale gerului neîndurător şi ale piscurilor înnegurate, peste care iarna îşi pusese amprenta.

Dar camionului i-au venit de hac nu forţele taigalei, ci picăturile de apă şi fărîmele de murdărie aflate în carburantul de proastă calitate folosit în timpul războiului, precum şi rugina depusă pe pereţii butoiului vechi, pe care Valea îl scăpase din maşină. În timpul căderii, toate acestea se amestecaseră cu carburantul, iar motorul trebuia să se descurce cum poate.

Cînd razele farurilor întîlniră urcuşul anevoios al unei pante, se auzi prima bătaie neregulată a motorului. Evacuarea gazelor de combustie începu să se facă cu zgomot şi la intervale tot mai dese. Puterea motorului scăzu, iar

camionul trepida, cuprins parcă de friguri. Valea cuplă viteza întîi şi trase şocul, nădăjduind ca în felul acesta să cureţe căile de alimentare cu benzină.

Muşcîndu-şi buzele, fata schimbă timp de cîteva minute vitezele, acceleră, sperînd să ajungă în vîrful dealului, unde nu s-ar mai fi temut să oprească maşina şi să cureţe căile alimentării cu combustibil. La coborîrea pantei, motorul putea fi pornit fără prea multă greutate, o ştia prea bine. Vechiul acumulator avea o rezervă mică de energie electrică, iar bornele oxidate îngreunau punerea în mişcare a demarorului. Valea cunoştea acest lucru şi mai ştia că pentru a porni motorul cu manivela ar fi fost nevoie de forţa unui bărbat.

Temerile fetei s-au dovedit a fi întemeiate. La un moment dat, motorul amuţi şi camionul, care înfruntase pînă atunci cu greu urcuşul, rămase locului. În clipa următoare, trebuia s-o pornească înapoi la vale, dar fata nu-şi pierdu cumpătul. Sări fulgerător din cabină şi puse sub roţile din spate două lemne pe care le avea pregătite pentru asemenea ocazii. Apoi scoase paharul decantor, suflă în ţeava de alimentare cu benzină, curăţind-o, şi începu să sară şi să bată din palme, căutînd să se încălzească.

Într-un tîrziu urcă în cabina rece şi apăsă cu înfrigurare pe automatul de pornire. Liniştea nopţii fu tulburată cîteva clipe de zgomotul unor turaţii leneşe ale motorului, care se trezi parcă nemulţumit că a fost deranjat şi-şi văzu mai departe de somn. Fata mai făcu o încercare de a porni, dar de data aceasta totul părea cufundat într-un somn adînc. Iar gerul năprasnic încerca să pătrundă sub capota acoperită cu şuba Valiei şi să facă motorul inert şi rece, ca şi taigaua nemărginită în acel tîrziu de noapte.

Valea acţiona extrem de repede, fiind obsedată de gîndul să nu rămînă cumva învinsă de frigul care o cuprindea tot mai mult. Curăţă carburatorul şi mai controlă o dată sistemul de alimentare cu benzină. O nouă încercare de a pune în mişcare motorul se soldă cu un alt insucces. Mai urmară cîteva, dar şi acestea zadarnice. Trebuia întreprins ceva de urgenţă. Era prea riscant să descarci acumulatorul pe un asemenea ger şi să-ţi pui speranţa în manivela de pornire.

Încordîndu-şi toate puterile, cu obrazul scăldat în sudoarea ce-i acoperea cu cristale de gheaţă marginea că-

ciului și părul răvășit pe frunte, fata învîrti mînerul greu al manivelei de pornire, căutînd să redea viață motorului încremenit. Acesta pufăi o dată scurt și se mișcă greoi, aidoma unui om accidentat care încearcă să se ridice și, neputincios, se prăbușește la pămînt. În clipa următoare însă, amuți din nou, învins parcă de răsuflarea înghețată a nopții.

Valea își dădu seama că istovirea o cuprinde cu totul. Cum să poată ea, o fetișcană plină de bunăvoință, dar lipsită de vlagă, să pornească namila aceasta de motor? Cum să rezolve o problemă atît de grea ca aprovizionarea cu făină a minerilor?! Ar fi trebuit să se gîndească mai bine, înainte de a fi pornit la o asemenea temerară încercare! Acum iată în ce situație a ajuns. E singură, pierdută de restul lumii, în fața motorului înghețat al mașinii, fără să aibă iscusința necesară în asemenea împrejurări. Va fi nevoită acum să scurgă din motor și din rezervoare tot uleiul și toată apa, apoi să facă un foc și să le încălzească pe fiecare în parte. Și nu are decît o singură găleată. După aceea se va căzni din nou, gîfîind, să pună în mișcare motorul, ale cărui pistoane se mișcă atît de greu. Dacă ar fi avut puterea necesară, ar fi smucit manivela, învîrtind-o cu repeziciune, așa cum fac tovarășii săi de la garaj — șoferii. Fără îndoială că atunci motorul s-ar fi lăsat învins și ar fi pornit. Oare de ce sînt femeile atît de neputincioase? Doar există unele care s-ar putea lua la întrecere cu mulți bărbați! Ea de ce să nu aibă putere? Și de ce să se fi petrecut toate acestea aici, unde la zeci de kilometri în jur nu se află picior de om? Ce neșansă! Oare n-ar fi putut să întîlnească în drum un bărbat, vreun vînător cu schiurile? Ori un șofer care să treacă pe acolo cu o mașină sau un drumeț...

Valea își șterse cu mîneca sudoarea și lacrimile care-i curgeau șiroaie pe față. Deodată simți că gerul a pătruns-o pînă la oase și se cutremură. Iar șuba continua să rămînă pe capotă, reținînd în motor ultimele rămășițe de căldură.

La un moment dat, fata avu senzația unei călduri plăcute, moleșitoare, care te îmbie la somn. Își dădu pe dată seama că se află la marginea prăpastiei în care o pîndea degerarea pe veci. Și era atît de neputincioasă și singură

în noaptea aceea înfricoşătoare de iarnă, lîngă maşina pe care gerul căuta s-o imobilizeze.

Valea dădu o luptă desperată cu somnul ucigător care o ademenea. Alungă visurile care începură să se înfiripe şi porni să alerge în jurul camionului, căutînd să se încălzească. Era obsedată de un gînd : de-ar apărea în cale un drumeţ care s-o ajute să-şi ducă la bun sfîrşit sarcina !

Speranţă deşartă, vis irealizabil ! Aci, departe de orice aşezare omenească, chiar şi de cabanele în care îşi găsesc adăpost vînătorii, cine se încumeta să treacă într-o noapte atît de geroasă ? Ce l-ar fi îndemnat pe un drumeţ să înfrunte taigaua pe o asemenea vreme şi de unde ar fi putut să vină ?

Dar fata, hipnotizată parcă de dorinţa sa, strîngea cu putere pumnii pe care gerul căuta să-i înţepenească şi murmura într-una : „Vino... Apari, omule, din beznă, şi mă ajută... Vino".

Şi deodată Valiei i se păru că în taiga, tăcută pînă atunci, răsună ecoul chemării sale. O trecură fiorii. Rămase pironită locului şi ascultă dacă liniştea nopţii înstelate, în care nu se simţea nici o adiere de vînt, este tulburată cu adevărat ! Dar muţenia codrului înveşmîntat în alb şi a stîncilor ascunse sub nea spulberă fetei ultima licărire de speranţă. Deci n-a fost decît o iluzie. Totuşi Valea mai stătu cîteva clipe, încercînd să intercepteze ceva în eter. Dar peste tot era linişte, o linişte apăsătoare şi chinuitoare.

Fata se întoarse abătută spre maşină, scoase căldarea, trase şuba de pe motor şi o îmbrăcă. Apoi ridică capota, dar în clipa aceea un zgomot abia perceptibil o făcu să tresară. Ascultă din nou. De undeva din stînga şoselei care şerpuia în vale îi ajungeau pînă la ureche nişte trosnete slabe. Fata se lipi înmărmurită de camion. Nu ştia ce să mai creadă. Oare avea halucinaţii ? Dar zgomotele continuau să se audă. Inima Valiei se făcu cît un purice. Trase aerul rece în piept, îşi opri respiraţia şi rămase cu urechile ciulite.

Scîrţîit de zăpadă şi trosnete slabe, scîrţîit de zăpadă şi iar trosnete... apoi urmă o lovitură surdă în lemn ! Valea lucra de mult timp în Tuva şi imediat şi-a dat seama ce puteau să însemne aceste sunete. Undeva în bezna nopţii înainta o sanie trasă de reni. Vînătorii de

prin partea locului rareori foloseau acest mijloc de deplasare. Ei preferau să străbată distanţele călare, atît în timpul verii cît şi în toiul iernii. Cu săniile trase de reni mergeau de obicei geologii şi geodeziştii.

Un strigăt desperat cutremură liniştea plaiurilor adormite. Temîndu-se ca nu cumva sania s-o apuce în cine ştie ce direcţie, fata cerea, speriată, ajutor. De după o perdea de brazi falnici ce se înălţau la vreo cîţiva zeci de paşi veni aproape imediat răspunsul. Nu era ecoul chemării deznădăjduite, ci vocea unui bărbat. Trecură numai cîteva clipe, şi pe şosea apăru o sanie trasă de un ren alb de toată frumuseţea. La vederea maşinii, animalul se opri înfricoşat şi se dădu înapoi. E greu de găsit pereche renilor albi, făpturi de-a dreptul de basm, care înfruntă cu uşurinţă întinderile taigalei, ajungînd să străbată pe poteci abrupte şi pe rîuri îngheţate pînă la o sută douăzeci de kilometri pe zi.

Un om înalt, într-o şubă din piele de cîine, coborî din sanie, luă renul de căpăstru şi se apropie de Valea. Era geologul Alexandrov, pe atunci şeful unei echipe de prospecţiuni, în vîrstă de 23 de ani, care se grăbea să ducă la analiză nişte importante probe de sol. Din cîteva cuvinte, tînărul înţelese despre ce era vorba. Ştia să conducă maşina şi acţiona repede. Duse mai la o parte renul alb, numit Pădure-Înaltă [1], şi-l legă bine de un copac. Motorul se răcise, dar nu apucase să îngheţe. Alexandrov nu-şi pierdu timpul să-l încălzească. Apelînd la forţa sa cu adevărat uriaşă, geologul, după ce se convinse că se face aprinderea, începu să învîrtească cu toată puterea manivela de pornire. Totul s-a întîmplat precum visase Valea. Omului cu umerii laţi se vede că nu-i era de loc greu să facă operaţia pe care mîinile slabe ale Valiei nu puteau s-o ducă la bun sfîrşit. La început, motorul n-a dorit să răspundă nici la efortul lui Alexandrov, dar apoi, trezindu-se parcă, pufăi o dată, de două ori şi în cele din urmă porni. În timp ce bătăile ritmice anunţau ieşirea din impas, iar maşina se încălzea, geologul o servi pe Valea cu nişte mîncare şi puţin alcool.

Pentru a preîntîmpina repetarea accidentului, Alexandrov deşurubă dopul rezervorului de carburant, scoase din benzină bucăţile de gheaţă şi scurse toată murdăria

[1] Renilor de tracţiune li se dau nume proprii. (n.t.)

ce se depusese pe fund. Geologul acționa cu atîta siguranță, era atît de vesel, încît cele petrecute cu o jumătate de oră în urmă îi păreau Valiei un vis urît. Motorul încălzit huruia acum prietenos, drumul pînă la mină nu mai era chiar atît de lung, iar luna răsărea de după crestele dealurilor.

Prezența geologului o făcu pe Valea să prindă puteri și să uite chiar de oboseală.

Într-un tîrziu, Alexandrov întinse fetei mîna sa puternică și caldă. Valea o luă și, emoționată, neștiind cum să-și exprime recunoștința, spuse :

— Aș face orice pentru dumneata ! Ai fost tare bun ! Nici nu știu cum să-ți mulțumesc ! ?

— Valea, pentru ce să-mi mulțumești ? Oare n-ai fi procedat la fel ? Dacă Pădure-Înaltă mi-ar fi sfărîmat sania și ar fi luat-o la fugă, lăsîndu-mă pe marginea drumului, și apăreai dumneata cu mașina... zise geologul, măsurînd cu privirea fata, care părea atît de scundă și firavă față de camionul ei.

La lumina lunei, Valea văzu cum Alexandrov dezlegă renul, se urcă în sanie și se făcu nevăzut după un dîmb.

— Drum bun ! se auzi în întuneric vocea fermă a geologului, în care se simțea certitudinea că Valea are de străbătut o cale în care nu va mai întîmpina greutăți.

Omul întîlnit în noapte i-a insuflat fetei încredere. Alături de renul său înalt și alb ca o nălucă, geologul i s-a părut un personaj de basm din împărăția zăpezii și a munților.

Valea urcă în cabină și cuplă cu teamă viteza. Mașina se urni anevoie din loc și porni să înfrunte dealul. Luna privea și acum posomorîtă spre taigaua adormită, dar de astă dată totul îi apărea Valiei în culori vii. Undeva în urmă se îndepărta inimosul și puternicul geolog, iar în față se apropia așezarea minerilor.

Stelele nu păliseră încă pe boltă cînd Valea ajunse la destinație și fu întîmpinată de către toți localnicii. Mulțumirile călduroase ale celor care o așteptau și ospitalitatea acordată au constituit cea mai plăcută recompensă pentru tot ce a îndurat pe drum.

*

Amintirile se risipiră. Drumul coti într-o vale lată și mașina începu să lase în urmă nori compacți de praf.

O zăpușeală chinuitoare prevestea ploaia. Valea privea îngrijorată la Alexandrov, care stătea încovoiat, cu fața transpirată și aproape lipită de parbriz. Femeia își dădu seama că geologul șade sprijinindu-se pe mîini, fiindcă picioarele îi zăceau ca o masă inertă.

— Nu ești de părere să facem un popas? întrebă Valea.

— Cum dorești. Ai obosit?

— Puțin, minți Valea.

Alexandrov răsuflă ușurat cînd mașina se opri într-o poiană, la umbra unor cedri. Valea aprinse focul și puse să fiarbă ceainicul. Clătinîndu-se și sprijinindu-se în cîrjă, geologul se îndreptă spre niște tufe. Starea jalnică a lui Alexandrov se agrava și prin faptul că anumite necesități fiziologice se transformau în ceva complicat și rușinos, din cauza neputinței sale de a se mișca în voie.

Valea privi în urma lui Alexandrov și sentimentul de milă îi umplu din nou sufletul. Căutînd să-și alunge din fața ochilor contrastul dureros dintre figura de altădată a geologului și aceea de acum, Valea începu să pregătească de mîncare.

Alexandrov se întoarse frînt de oboseală și se lăsă istovit pe iarbă, lîngă focul ce ardea. Valea îi întinse pe jos paltonul și îi puse sub cap un rucsac moale. După ce stătu puțin culcat pe spate și se odihni, geologul începu să prindă viață. O ceașcă cu ceai tare îl învioră. Într-un tîrziu, își aprinse o țigară.

— Din cîte îmi amintesc, înainte parcă nu fumai?! zise Valea, tulburînd liniștea apăsătoare.

— M-am apucat de o lună... înainte nu simțeam nevoia, răspunse Alexandrov, surîzînd cu amărăciune.

— Dar cu ce scop ai întreprins această călătorie atît de îndepărtată? Cumva în interes de serviciu?

— Ai ghicit, Valea!

— Eram convinsă că nici nu putea fi altfel... Dar te-ai gîndit că...

— Nu-i nimic... voi merge și tîrîș! spuse geologul zîmbind. De data aceasta, pe față îi apăru, ca altădată, hotărîrea de neînfrînt a stăpînului taigalei.

De bucurie, inima Valiei începu să bată cu putere. În omul schilodit de lîngă ea remarcă din nou trăsăturile dragi ale vechiului prieten.

— Dar în felul acesta nu se poate!

— S-ar putea ca alţii să nu fie în stare, dar eu da, spuse ferm geologul. Acum totul depinde de dumneata. Trebuie să mă transporţi şi să mă ajuţi să găsesc vreun pădurar sau pe altcineva care locuieşte în apropierea Iurtei Corbului.

— Ce idee şi pe dumneata să pleci tocmai spre acest platou ! Se spune că acolo bîntuie furtuni grozave. Acum e chiar anotimpul lor...

— Să lăsăm Iurta Corbului şi furtunile. O să văd ce-oi face. Spune mai bine cum o duci dumneata ? zise geologul.

— La mine nu-i nimic nou, Kiril Grigorievici ! Muncesc, citesc mult, activitate obştească, pe scurt totul ca şi în trecut, răspunse Valea.

— Păcat ! Eşti foarte bună, Valea, şi... drăguţă, zise Alexandrov întristat.

— Mie nu-mi pare rău. Ţi-am mai explicat cîndva. Prietenii şi tovarăşii mei, care mi-ar fi corespuns ca vîrstă, sînt născuţi în 1922, 1923 şi 1924. Sînt contingente care au avut de înfruntat în timpul războiului prima lovitură cruntă a duşmanului. Puţini dintre ei au mai rămas în viaţă, iar noi, prietenele lor, sîntem prea multe...

— Dar un om mai în vîrstă n-ai întîlnit ?

— Bărbaţii, de exemplu ca dumneata, cărora le place familia... spuse Valea roşind, sînt de mult însuraţi, iar cu cei care umblă de colo pînă colo nici nu e cazul să te încurci. Şi ce-ţi rămîne de făcut ? Întîlneşti cîte unul cumsecade, dar e însurat, are şi copii. N-am de gînd să distrug căminul nimănui. Nu vreau să-mi clădesc fericirea pe nenorocirea altei soţii, mai cu seamă dacă are şi copii. După cum vezi, femeilor de vîrsta mea nu le-au mai rămas decît flăcăii tomnateci, burlacii afemeiaţi şi cei cărora le place să tragă la măsea...

— Totuşi poţi întîlni şi un om neînsurat cumsecade sau un văduv.

— Se înţelege, dar uite că pînă în prezent nu mi s-a ivit încă prilejul. Sînt însă optimistă, spuse femeia, încruntîndu-se. Presimt că în viitorul apropiat voi avea o mare bucurie. O aştept cu multă nerăbdare !...

— Despre ce-i vorba ? întrebă Alexandrov, ridicîndu-se în coate.

— Statul nostru a luat o măsură foarte importantă. Fiecare cetăţean îşi va putea însuşi cunoştinţele care-i sînt

pe plac. Mă refer la universităţile populare. Oamenii noştri sînt dornici să studieze arta, literatura, să-şi însuşească noţiuni ştiinţifice. Şi toate acestea nu pentru a obţine un titlu, ci pentru a-şi îmbogăţi cunoştinţele, pentru ca viaţa lor să devină mai frumoasă, mai interesantă...

— Valea, ar fi trebuit să-l cunoşti pe Fomin şi să stai de vorbă cu el. Semănaţi grozav. Este un bătrîn miner cu care am fost internat în spital.

— Pe minerul despre care îmi vorbeşti o să mai am tot timpul să-l cunosc, dar la universitate trebuie să intru acum. Problema aceasta mă preocupă cel mai mult. Se spune că s-au depus atîtea cereri de înscriere, că ar trebui să se mai deschidă încă zece universităţi.

— Mă gîndesc să expediez o scrisoare la Kîzîl cu rugămintea să fii ajutată. Dacă nu vor putea să-ţi dea concursul să intri la universitate, te vor sfătui măcar ce să faci. Şi aceasta contează mult. Principalul e să afli unde trebuie să te adresezi.

— Vai, Kiril Grigorievici, dragul meu, scrie te rog! Am tot felul de recomandaţii, dar a dumitale va fi pe linie ştiinţifică.

— Voi scrie chiar acum! zise geologul, scoţînd din porthart o coală de hîrtie şi un plic.

Ochii înflăcăraţi ai Valiei începură să urmărească slovele ce se aşterneau pe coala albă şi care-i dădeau atîtea speranţe.

*

Maşina scăpă în cele din urmă de drumul îngust şi cu hîrtoape ce se strecura printre tufişuri. Crengile nu mai băteau în caroserie, motorul amuţi şi în liniştea ce se lăsase, se auzea doar zgomotul radiatorului supraîncălzit.

În vale, la cîţiva zeci de metri, se zărea un fum înălţîndu-se din coşul de tablă al unei cabane mici, pierdute în verdeaţă. Alexandrov răsuflă uşurat. Era tare obosit după drumul lung şi anevoios.

În faţa cabanei şedea pe o laviţă un tuvin bătrîn, care aştepta parcă de mult sosirea maşinii. Imediat ce camionul se opri, omul se ridică şi veni grăbit în întîmpinarea oaspeţilor. Toate ridurile feţei sale bătute de vînt, pe care anii îşi puseseră pecetea, se adunară într-un zîmbet prietenesc.

— Bun maşin, venit departe!... Femei şofer... brava! Eu tocmai ceai gătit, zise tuvinul. Văzîndu-l însă pe

Alexandrov, care cobora cu greu în cîrjă, bătrînul rămase uimit şi tăcu.

— Şi acum, dragă Valea, ţin să-ţi mulţumesc din suflet pentru tot ce ai făcut. Un veac de-oi trăi, un veac nu te-oi uita ! spuse geologul mişcat. Numai dumneata mi-ai putut face un astfel de serviciu. Sînt convins că am să reuşesc. De aici pînă la Iurta Corbului să tot fie zece kilometri...

Tînăra femeie se tulbură, roşi şi luîndu-l cu gingăşie de braţ pe Alexandrov zise :

— Sînt atît de fericită ! Numai că nu înţeleg ce-ai să faci aici. Bănuiesc că-mi ascunzi ceva foarte important... Înainte parcă nu procedai în felul ăsta ! Sau poate că slujba-i slujbă şi de-aia nu vrei să-mi spui !

— Fie, Valea, dumitale o să-ţi spun... Dar te rog să nu sufli o vorbă nimănui ! Şi geologul îşi expuse planul de căutare a zăcămîntului de pe *Hiundustîin Eg.*

— Dar cum o să reuşeşti de unul singur ? Cum de te-ai hotărît pentru o asemenea acţiune ? întrebă femeia, cuprinsă de teamă.

— Şi de ce mă rog să nu pot ? Cei de o vîrstă cu dumneata, care şi-au dat viaţa pe cîmpiile Ucrainei şi în pădurile din regiunea Mării Baltice, doar au putut s-o facă, dacă a trebuit !

— Nu vorbeam despre aşa ceva. Dacă presupunerea este cu adevărat întemeiată, atunci de ce n-au fost făcute pînă acum...

— Am înţeles ce vrei să spui ! Anumite cercetări s-au întreprins şi înainte, dar n-au dat rezultate. Totul e problematic. Riscul este într-adevăr mare, dar pentru mine lucrul acesta nu mai prezintă nici o importanţă.

— Pricep, îngăimă Valea. După cum văd, ţii cu tot dinadinsul să încerci, chiar dacă şansele de reuşită sînt infime, poate că nici de unu la sută ?! Dar te-ai gîndit la cei apropiaţi — la soţie, la prieteni ?

— M-am gîndit. Soţia şi prietenii sînt amicii geologului Alexandrov, care nu mai există. Cît priveşte amintirea care mi se va păstra, aceasta va depinde de memoria fiecăruia.

Valea sări ca arsă de lîngă geolog.

— Adică aşa stau lucrurile ?! Îţi mulţumesc pentru apreciere. Şi eu care mă socoteam cu adevărat prietenă... Află însă că şi în viitor voi fi tot aşa !

— Să nu mă înțelegi greșit, Valea. În cazul în care am să reușesc, atunci... Sînt doar un om obișnuit, am și eu slăbiciuni și simt nevoia neapărată să mă însănătoșesc... sufletește. Vezi doar în ce hal am ajuns.

Valea se îmbujoră din nou, o podidiră lacrimile și fără ca Alexandrov să se aștepte, îl îmbrățișă. Apoi, rușinată de exuberanța ei, o luă la fugă spre mașină.

— Am să vin cînd o să-mi dai de veste... Numai fii atent, ferește-te... Te rog mult să nu riști inutil...

— Îți făgăduiesc, Valea, răspunse ferm geologul. Dar nu cumva ai de gînd să pleci chiar acum ? Să bem un ceai și să te odihnești puțin !

— Nu-i nevoie ! Mă tem să nu-mi expire foaia de parcurs. Rămîi cu bine, încheie femeia, aplecîndu-și capul asupra volanului pe care picurau lacrimi.

Motorul intră în funcțiune și, în clipa în care Alexandrov vru să se îndrepte spre Valea, mașina porni și dispăru pe drumul sinuos dintre tufișuri. Geologul rămase mult timp cu privirea ațintită spre partea de unde se auzea din ce în ce mai slab zgomotul vehiculului.

Într-un tîrziu, bătrînul tuvin îndrăzni să tulbure tăcerea ce se lăsase.

— Văzut că ați certat. De ce ? Mașina plecat și tu rămas... Ce făcut acum ? Nu trebuie supărat ! Acum gătit ceai și bem !

Geologul îl liniști pe pădurar. După ce bău ceaiul cu care fu servit, Alexandrov se trînti pe un pat de lemn și adormi greu. Cînd se trezi, soarele dădea spre asfințit. Ușa era deschisă și într-un lighean vechi, plin cu jeratic, era pus un vreasc de *ledum* [1], care împrăștia un miros înțepător ce alunga țînțarii.

Pădurarul ședea în prag și privea spre sud, trăgînd dintr-o pipă lucrată din lemn și aramă. Acolo, la miazăzi, se adunau nori grei, ce în razele amurgului păreau de culoare liliachie. Deodată, printre nori, începură să șerpuiască nenumărate fulgere.

Pe neașteptate, liniștea fu tulburată de un tunet îndepărtat, dar atît de puternic și de înfricoșător, că

[1] *Ledum palustre* — arbust caracteristic regiunilor umede. Se găsește prin locurile unde cresc și mușchii. Are un miros neplăcut. Frunzele îi sînt lungi între 2 și 4 cm. Florile îi sînt albe cu 5 petale. (n.t.)

Alexandrov tresări. Chipul pădurarului, aţintit în zare, rămase însă atît de calm şi de imperturbabil, încît la lumina înserării părea cioplit în piatră. Chiar şi pipa strînsă puternic în mîna sprijinită de genunchi lăsa impresia că face parte dintr-o statuie.

Geologul se tîrî pînă la uşă. Văzîndu-l, bătrînul tuvin îşi aprinse pipa şi-i oferi lui Alexandrov un foc.

Într-un tîrziu, Kiril Grigorievici se hotărî să rupă firul tăcerii şi întrebă dacă poate face rost de un cal cu care să plece spre Iurta Corbului. Ochii negri şi migdalaţi ai pădurarului îl cercetară nedumeriţi pe oaspete.

— Nu înţeleg, cine dat ţie drumul?

— Cum cine mi-a dat drumul? întrebă geologul mirat.

— Cine trimis pe tu aici? Mers nu poţi. Vai, vai sărman. De ce atunci venit? Poate special vrei murit!

Geologul încercă să motiveze scopul pentru care sosise, dar fără să destăinuiască adevărul. Spuse că trebuie să urmărească cum se abat furtunile asupra Iurtei Corbului, pentru a-şi da seama de unde vin norii. Şi aceasta în vederea prezicerii timpului pentru cei care străbat platoul. Şi cum nu poate umbla, explică geologul, va face observaţii dintr-un cort în care va sta şi va nota totul...

Pădurarul îl ascultă pe Alexandrov fără să-l întrerupă.

— Cine trimis pe tine, încurcat totul, zise tuvinul cînd geologul încheie. De ani de zile, vite nu mai trecut pe *Hiundustîin Eg*. Treaba pe care tu vrei făcut e mult periculoasă şi rost n-are. Cine prostul care gîndit aşa şi spus ţie să venit aici?

Alexandrov îşi dădu seama că acest prost fenomenal este chiar el. Să înşeli pe un fiu al taigalei, înzestrat cu o putere remarcabilă de gîndire, nu era un lucru chiar atît de uşor precum bănuise. Ruşinat de minciuna pe care o scornise, Alexandrov îi povesti totul pădurarului, ca unui frate mai mare, ca unui tată, fără să ascundă nici boala de care suferea, nici scopul final pe care-l urmărea.

Prin negura ce se lăsase, geologului îi era greu să distingă faţa bătrînului, care rămase mult timp tăcut. Pădurarul îşi umplu cu migală pipa, reuşi după cîteva încercări să aprindă chibritul umed şi apoi începu să tragă cîte un fum la intervale mari. Tutunul ce ardea în

pipă îi lumina din cînd în cînd fața încruntată, gînditoare și ochii pe jumătate închiși, ațintiți în pămînt.

— Eu ajut pe tine, răsună într-un tîrziu vocea bătrînului tuvin.

Alexandrov răsuflă ușurat.

— Cred că în viață bine procedat cum făcut tu. Aș ajuta la tine, chiar eu, dar... avut un singur fiu care murit și rămas văduvă la el cu doi copii. Acum trebuie să ajut la ei. E periculos merg cu tine. Dacă murit și eu, ce făcut copiii ?

Alexandrov își întinse brațul și degetele sale mîngîiară mîna osoasă, cu pielea încrețită și aspră, a pădurarului. Acesta înțelese gestul de recunoștință și se grăbi să spună :

— Acum ceai bem, apoi trebuie dormit. Dimineața devreme eu mers după cal. Aduc cal tare bun. Ai puține lucruri și duce tot pe el. Iar acum hai la culcat !

Pădurarul adormi repede, dar geologul, întins pe spate, mai medită mult timp în întuneric asupra ajutorului dezinteresat și prietenesc care i se dădea. Alexandrov înțelese că gingășia oamenilor care l-au ajutat este rodul unei vieți aspre, în care fiecare răspunde neîntîrziat față de sine și față de tovarășii săi pentru orice greșeală făcută. Acești oameni s-au obișnuit să se bazeze în primul rînd pe propriile forțe, și, ceea ce este mai important, să aibă încredere în ele. Geologul întrevăzu sprijinul nu a doi asemenea oameni, ci a mii de cetățeni ca aceștia, gata în fiecare clipă să-i vină în ajutor. Încrederea în puterea titanică a colectivelor, care sînt capabile să ducă la bun sfîrșit orice sarcină spre binele societății, l-a înviorat într-o oarecare măsură pe Alexandrov. Surmenajului psihic din ultimele două zile, pricinuit de eforturile fizice depuse, cît și de grija pentru realizarea planului înjghebat, îi luă locul o mare liniște. Apoi urmă un somn adînc.

*

— Heeei, heeei ! răsunară strigăte pe întinsul Iurtei Corbului.

Alexandrov recunoscu imediat vocea pădurarului. Se tîrî din cortul pe care vîntul îl răvășise și încercă să

răspundă. Dar din gîtul răcit ieșeau numai sunete slabe și răguşite. Totuşi auzul ascuțit al vînătorului din taiga le interceptă. În scurt timp, bătrînul tuvin apăru înaintea geologului şi, văzîndu-l cum arată, rămase înmărmurit. Alexandrov era nebărbierit, plin de funingine, avea haine umede şi arse, zdrențuite de bolovanii şi mărăcinişul peste care a trebuit să se tîrască.

— Rău stat aici, inginer. Adus ție alimente. Ține şi haina mea. A ta rupt cu totul. Uite şi tutun... Sărman de tine! spuse pădurarul.

Fața bătrînului se zbîrci dureros cînd îl văzu pe Kiril Grigorievici; acesta apucase cu o mînă ramurile unei tufe, cu alta se sprijinea pe cîrjă şi aşa încerca să se ridice, cu prețul unor eforturi supraomenești.

— Nu-i nimic, totul e în regulă... îngăimă Alexandrov, dîndu-şi curaj.

Trecuseră două săptămîni de cînd venise pe *Hiunduștîin Eg.* În zilele toride şi în nopțile cînd nu mai puteai de zăpuşeală, geologul prindea parcă aripi şi aştepta cu nerăbdare apariția unor valuri de nori aducători de furtuni şi fulgere, care îşi anunțau sosirea prin tunete îndepărtate şi puternice. Ziua, norii se mişcau pe cer aidoma unor balene uriaşe, aruncînd asupra pămîntului o umbră cenuşie care nu prevestea nimic bun. Noaptea, o masă diformă acoperea stelele şi parcă se pregătea să dea pămîntului o lovitură neaşteptată şi cruntă. Totul amuțea în preajmă şi aştepta cu teamă dezlănțuirea stihiei. Şi deodată tunete înfiorătoare făceau aerul să vibreze, cutremurau munții şi întreaga natură. Fulgere orbitoare începeau să brăzdeze din ce în ce mai des cerul de smoală şi să se prefacă într-un joc sinistru şi continuu de zigzaguri învăpăiate ce împînzeau întreaga boltă. Uneori furtuna era atît de năprasnică, încît, din cauza tunetelor şi a cutremurării solului, nu mai auzeai nimic şi începeai să amețeşti. Stîlpi de foc se abăteau de jur-împrejur, strîngînd platoul într-un cerc înfricoşător, incandescent. Alexandrov se tîra spre locul unde descărcările electrice produceau adevărate incendii, iar bubuiturile se transformau într-un imens vacarm. Geologul simțea înțepături stranii în tot corpul. Îl apuca amețeala din pricina mirosului puternic de ozon, iar corpul, bătut de rafalele reci ale vîntului şi scăldat de ploaia torențială, i se cutremura de frig.

În scurt timp, Alexandrov își dădu seama că planul său, la prima vedere simplu, era foarte greu de dus la bun sfîrșit. Geologul se tîra destul de încet, în ciuda înverșunării lui. Cu ajutorul cîrjelor nu se putea deplasa, fiindcă acestea alunecau pe pietrele umede și se încurcau în iarbă, rădăcini și mărăciniș. Geologul își înfigea degetele în pămîntul umed, se prindea de bolovani și își mișca trupul pe jumătate inert spre locurile unde fulgerele sfîrtecau furioase solul. Dar forțele dezlănțuite ale naturii îi erau parcă potrivnice. Cea mai mare concentrare a stîlpilor de foc apărea totdeauna atît de departe, că Alexandrov nu avea posibilitatea să ajungă la timp pînă acolo tîrîș. Luminile fulgerelor răzlețe se stingeau într-o clipă și cu greu se putea stabili punctul în care se produsese descărcarea electrică. Alexandrov se asemuia cu o broască țestoasă, care depunea eforturi zadarnice, încercînd să prindă păsări ce zburdau în înaltul cerului și coborau din cînd în cînd aproape de pămînt.

Fulgerele se îndepărtau, parcă batjocoritoare, chiar în momentul în care geologul se apropia de locul unde își desfășurau ele sinistra sarabandă. Deseori, în urma unor eforturi titanice, Alexandrov nu mai avea putere să se miște și cădea aproape în nesimțire. Dar ploaia rece și rafalele tăioase ale vîntului îl aduceau repede la realitate. Geologul se tîra spre cort, aprindea focul și își punea hainele la uscat. Cu toate că în jur zburau roiuri de țînțari, Alexandrov adormea buștean și se trezea doar în clipa în care tunete asurzitoare, de care se cutremura pămîntul, anunțau sosirea unui nou val de nori. Voința de luptă a geologului nu scădea, ci, dimpotrivă, devenea tot mai puternică. Și poate că numai atmosfera suprasaturată de electricitate îl salva pe Alexandrov cînd se părea că trebuia neapărat să piară de frig și umezeală, de surmenaj și de lipsa unei alimentații bune.

De trei-patru ori, fulgerele loviseră atît de aproape, că geologul își pierduse de fiecare dată pentru cîteva minute auzul și vederea. Vacarmul tunetelor și necontenitele descărcări electrice i se ștergeau în aceste clipe din conștiință. Alexandrov pierdea prilejul să mai urmărească locurile unde săgețile de foc sfîrtecau pămîntul

şi să le marcheze cu ţăruşii pe care-i purta legaţi cu sfoară în jurul gîtului.

*

Veniră zile senine şi însorite. Alexandrov se odihni şi învinse starea în care îl aduseseră furtunile de munte. Geologul analiză rezultatele celor două săptămîni petrecute în lumea fulgerelor şi conchise că în subsolul Iurtei Corbului se află zăcăminte de metal. Era aproape sigur că în adîncul acelor locuri existau numeroase filoane de minereu ; oarecum bombat la suprafaţă, platoul se întindea mult spre apus, pe direcţia unei cute late de şisturi metamorfice ce formau creasta trecătorii. Jocul lugubru al fulgerelor — iscat între două zone asemănătoare, depărtate una de alta — indica un perimetru apreciabil de filoane metalifere. Nu era exclusă posibilitatea ca zăcămîntul principal să se afle în axul cutei, cum s-a întîmplat odinioară în renumitul zăcămînt de plumb din Broken-Hill, în Australia.

Alexandrov făcu şi o schiţă, în care începuse să indice locurile de pe platou, unde fulgerele loveau de cele mai multe ori.

Zi de zi şi noapte de noapte, geologul urmărea şi însemna în ce sectoare se produc cele mai multe descărcări electrice. La un moment dat, Alexandrov ajunse la concluzia că zăcămintele bănuite se află la o adîncime destul de mică.

Kiril Grigorievici îşi muta de fiecare dată cortul tot mai aproape de focarul descărcărilor electrice, care se contura din ce în ce mai bine, în urma observaţiilor făcute cu prilejul fiecărei furtuni. Dar zilele treceau, şi anotimpul fulgerelor era pe sfîrşite. Tensiunea nervoasă în care trăia Alexandrov se accentua. De patru zile nu se mai auzise nici un tunet deasupra Iurtei Corbului. Se cernea o ploaie măruntă, anunţînd parcă apusul epocii de glorie a trăsnetelor.

Bătrînul tuvin căută destul de mult cortul geologului, care fusese mutat între timp la vreo doi kilometri spre apus de locul în care stătuse iniţial.

— Totul va fi bine ! N-a mai rămas mult ! spuse Alexandrov, ocolind privirea dojenitoare a pădurarului.

— De ce nu rămas mult ? Cumva găsit ceva ? întrebă tuvinul înviorat.

— N-am găsit nimic, dar se termină anotimpul furtunilor.

— Aşa ? ! îngînă dezamăgit pădurarul. Tu avut dreptate. Rămas cel mult una săptămînă de furtună.

— Deci peste şapte zile te rog să vii să mă iei. Iar pînă atunci sper să mai pot face observaţii.

— Ah, ah, ce om, spuse bătrînul, dînd din cap şi trăgînd din pipă, dar fără să-l contrazică pe geolog.

După ce băură cîte un ceai cu turte de miere, pe care pădurarul le adusese lui Alexandrov în dar, tuvinul încălecă şi făcu cale întoarsă. Geologul rămase din nou singur, cu gîndurile sale amare, cu dureri de şale şi cu vîntul ce mătura întinsul platoului pustiu.

Mai trecură două zile însorite şi secetoase.

Alexandrov stătea aproape tot timpul culcat în cort şi căuta să se odihnească. Dar oboseala pe care o simţi în ziua plecării pădurarului nu-i trecea. Durerile în şira spinării, pe care o avea fracturată, se accentuau şi nu-i dădeau pace să doarmă. Insomniile îi creau o stare insuportabilă. Geologul îşi dădea seama că dacă o clipă măcar nu va depune eforturi să-şi mai tempereze nervii, depresiunea sufletească îl va frînge. Şi atunci va începe să strige, să urle, să muşte, să zgîrie pămîntul, să se tăvălească dezgustat de sine şi de toată lumea.

Pentru a nu se lăsa învins de amarul ce-i clocotea în suflet, Alexandrov sfărîmă între degete un bulgăre tare de pămînt pe care-l găsise sub cap şi rămase apoi nemişcat. Sute de muşchiuleţe şi de ţînţari care-i roiau în faţa ochilor şi-i intrau în urechi nu-i puteau clinti privirea.

Nu se ştie cît timp a stat în felul acesta. La un moment dat însă, zgomote cunoscute îl treziră la realitate. Undeva, departe, tuna. Se vede că era o mică favoare pe care soarta i-o acorda. Dar după cum o coajă de pîine dată unui muribund înfometat îi amînă doar deznodămîntul fatal şi-i prelungeşte chinurile inutile şi agonia, tot aşa şi furtuna care se apropia avea să-i împrăştie doar pentru scurt timp gîndurile sumbre. Două-trei ore, geologul avea să mai simtă din plin bucuria vieţii, să lupte înaripat de idealurile cercetătorului şi să trăiască clipe de încordare, totdeauna premergătoare unor desco-

periri, clipe măreţe şi sublime, a căror plăcere a fost gustată din cele mai vechi timpuri şi ai căror germeni sînt mereu vii în sufletul oamenilor.

Alexandrov ieşi tîrîş din cort. Un val cenuşiu ascunse tot răsăritul şi stinse zorile frumoasei dimineţi. Gama policromă a soarelui păli şi pe întinsul platoului începu să vîjîie vîntul. Apoi totul încremeni brusc. Nici o adiere nu mai cutremura firul de iarbă. Noaptea ce se lăsase oprită parcă în loc, deveni mută. Nici un tunet nu se mai auzea în depărtare. Cerul plumburiu se lăsa cu întreaga-i greutate peste crestele înnegurate ce se înălţau în zare. Liniştea apăsătoare îl făcu pe geolog să se cutremure. Speranţa că va începe furtuna, că în luptă cu forţele naturii va avea prilejul să uite de necazuri, îl părăsea în clipa în care începea să se gîndească că în viitor îl aştepta o existenţă insuportabilă, lipsită de sens.

Alexandrov se întoarse şi vru să se tîrască din nou în bîrlogul său umed, ca un animal muribund căruia i s-a urît cu viaţa şi cu traiul liber în sînul naturii. Dar în acest moment, un fulger înfricoşător, urmat imediat de o bubuitură asurzitoare, îl făcu să tresară. Ca un cal căruia i s-au dat pinteni, Alexandrov se repezi în direcţia stîlpilor verzui de foc ce începură să cadă chiar în locul unde se aştepta. Furtuna ce se dezlănţuise pe neaşteptate părea să fie foarte puternică sau poate că el nimerise chiar în mijlocul ei. Zgomotul înfricoşător şi neîntrerupt al tunetelor cutremura totul şi exercita o asemenea presiune asupra geologului, încît acesta cu greu se putea dezlipi de pămînt. Alexandrov închise ochii, pentru a nu fi orbit de luminile unui adevărat potop de trăsnete. Fulgerele care îşi începuseră dansul de foc şerpuiau în văzduh, aidoma unor bice uriaşe, şi se abăteau apoi fără milă asupra Iurtei Corbului. Cerul şi munţii vibrau ca nişte tobe. Se părea că întreaga natură tremură înspăimîntată în faţa forţei titanice a săgeţilor electrice, care măsurau mulţi kilometri în lungime.

Geologul depunea eforturi supraomeneşti şi continua să se tîrască. Faţa îi era scăldată de sudoare şi de ploaia rece. Dar deodată un tunet asurzitor umplu văzduhul, şi Alexandrov nu mai auzi nimic. Îşi dădea seama că bubuiturile continuau doar după felul în care îi era zgîlţîit corpul. Cu toate că ţinea pleoapele bine închise, în faţa lui flutura un văl incandescent. Alexandrov scutură din

cap şi deschise ochii, dar vălul nu dispăru. Orbise. Era sfîrşitul. Cum îşi putea atinge acum ţelul ? O mînie copilărească pe soarta necruţătoare care continua să-i dea o lovitură mai cruntă decît alta îl zgudui pînă în adîncul sufletului. Două lacrimi pline de amărăciune se prelinseră din ochii care zadarnic mai căutau să vadă. Alexandrov îşi lăsă în jos capul, şi fruntea fierbinte i se lipi de ţărîna udă. Atingerea cu pămîntul produse însă ceva cu totul neaşteptat. Vălul incandescent dispăru ca prin farmec din faţa ochilor. Geologul ridică privirea şi văzu cum un buchet de fulgere verzi pîrjoli aproape de tot o moviliţă lîngă care creşteau nişte tufe. Aspirînd adînc în piept aerul ozonat şi oftînd cu fiecare efort pe care-l depunea, Alexandrov începu să-şi tîrască înainte corpul greoi, apucînd cu mîinile însîngerate pietrele şi tufele. Dar deodată o forţă titanică îl azvîrli cît colo de la ţinta spre care se îndrepta, fără să-i pricinuiască însă nici un rău.

Trăsnise în apropiere. În faţa geologului apăreau şi dispăreau mereu ziduri de foc, iar pămîntul nu contenea să se zguduie.

Adunîndu-şi desperat ultimele forţe, Alexandrov reuşi să ajungă la moviliţa pîrjolită de recentele descărcări electrice. Scoase un ţăruş de pe sfoara ce-o avea prinsă în jurul gîtului şi-l înfipse în pămîntul umed, dar cald.

La un moment dat, Alexandrov simţi că ameţeşte. Întregul univers începuse să se învîrtească în jurul său. Gîndurile nu i se mai legau. Se străduia din răsputeri să nu cadă în nesimţire. Dar iată că o idee îi apăru limpede în minte : comisese o mare greşeală ; uitase să scrie un bilet pentru cazul că nu va mai apuca să vadă soarele sus pe boltă după această furtună de dimineaţă.

Alexandrov îşi vîrî cu greu în buzunar degetele care nu doreau să-l mai asculte, dar în clipa aceea se produse... În întreaga-i fiinţă, chiar şi în vîrful degetelor, avu senzaţia înfiorătoare că luase foc, că era rupt în bucăţi... Apoi nu mai văzu şi nu mai auzi nimic. Corpul geologului se întinse la pămînt şi fu cuprins de un spasm puternic. Mîinile tremurînde ale lui Alexandrov însă continuau să ţină strîns ţăruşul înfipt cu atîta trudă. Într-un tîrziu, trupul se linişti şi rămase nemişcat...

Dar trăsnetul, care lovise atît de aproape, îl cruţă şi de data aceasta. Cînd geologul se trezi, soarele era sus şi mîngîia cu razele-i calde Iurta Corbului. Vîntul care uscase spatele hainei lui Alexandrov aducea cu sine din stepele mongole miros proaspăt de pelin. Cerul era senin şi nici nu-ţi venea să crezi că numai cu cîteva ore în urmă forţele cosmice se dezlănţuiseră pe aceste meleaguri. Ţăruşul stătea înfipt în pămînt chiar lîngă capul geologului. Acesta se mişcă, nevenindu-i să creadă că trăieşte. Apoi se ridică puţin şi privi în jur. La vreun kilometru depărtare stătea cortul său. Cine ar putea crede tot ce i se întîmplase? Oare ar putea vreun om să-şi dea seama cu preţul căror sforţări ajunsese el pînă aici în timpul furtunii?

O durere surdă în genunchiul stîng îl surprinse pe Alexandrov şi îl făcu să tresară. Geologul privi spre mădularele sale lipsite de vlagă şi răsuflarea i se tăie. Încercă să se ridice aşa cum face orice om normal, dar cum nu era în stare un infirm paralizat. Îndoi piciorul şi se sprijini cu el în pămînt. O pietricică ascuţită ce-i intrase în genunchi se făcu simţită. Piciorul prinsese deci viaţă. Nevenindu-i să creadă, Alexandrov îşi mişcă din nou membrele. Şi din nou acestea se supuseră dorinţei geologului. Cu toate că erau foarte slăbite şi că muşchii atîrnau pe ele ca nişte zdrenţe, picioarele totuşi trăiau. Pe Alexandrov îl cuprinse teama să nu fie cumva un vis. Trecu aproape un sfert de oră pînă ce îndrăzni să mai facă o încercare. Dar şi de data aceasta succesul fu deplin. Înmărmurit de cele petrecute şi în acelaşi timp fericit, Alexandrov nu îndrăznea totuşi să se scoale.

Un trăsnet foarte puternic sau poate nenumăratele descărcări electrice, ori încordarea nervoasă ajunsă la maximum şi-au spus cuvîntul. Nervii vătămaţi prinseră din nou viaţă.

Alexandrov încercă deodată să se ridice, dar nu putu şi căzu greu într-o rînă. Totuşi o clipă el reuşi să stea în genunchi... în genunchii altădată neputincioşi.

Gîndurile se împrăştiară şi hohote de plîns răsunară pe întinsul platoului pustiu. Pustiu? Nicidecum! În zare apăru un călăreţ. Era pădurarul. Oare de ce venea cu trei zile înainte de termenul stabilit? Aflase cumva?...

— Dimineaţa a fost mare furtună... gîndit să vin şi văd ce făcut tu. Bine că eşti viu, inginer...

— Sînt viu, sînt viu ! strigă Alexandrov atît de tare că tuvinul tresări.

— Bolnav cumva, inginer ? Hai să duc pe tine la sat !

— Ai să mă duci și în sat, dar pînă atunci am o rugăminte : sapă în acest loc, zise geologul, arătînd spre țăruşul înfipt în pămînt.

— Găsit ? întrebă pădurarul cu fața înseninată.

— Am găsit ! răspunse Alexandrov cu convingere bătrînului, care dădea să plece spre cort să aducă lopata.

*

Alexandrov, sprijinindu-se pe un baston, ajunse șchiopătînd pînă la masă și scoase din rucsac o bucată mare de minereu lucios.

— A fost extras din noul zăcămînt „Iurta Corbului", spuse fericit Kiril Grigorievici șefului expediției geologice. Trebuie să începem lucrările de explorare !

Capitolul intîi

În pragul descoperirii

— Cînd ați sosit, Aleksei Petrovici? Nici nu mai știu cîți au întrebat de dumneavoastră!

— Chiar astăzi! Dar bagă bine de seamă: Nu sînt acasă pentru nimeni! Acum închide, te rog, fereastra din odaia alăturată.

Aleksei Petrovici își scoase vechea lui manta de ploaie, își șterse cu batista sudoarea de pe față și, după ce-și netezi părul blond, rărit pe la tîmple, se așeză într-un fotoliu. Aprinse o țigară, dar se ridică îndată, negăsindu-și astîmpăr și porni să măsoare încăperea în lung și în lat, strecurîndu-se printre dulapurile și mesele îngrămădite într-însa.

— E oare cu putință?! exclamă el cu glas tare.

Apropiindu-se de un dulap, deschise în lături ușile lui masive de stejar. În semiîntunericul ce stăpînea între pereții dulapului se desluşeau liniile albe ale rafturilor. Pe unul dintre ele se afla o cutie cubică, de carton galben, lucios și tare ca osul. De-a curmezișul unei fețe a cubului era lipită o etichetă cenușie, acoperită de litere chinezești, desenate cu tuș negru. Ici-colo, pe celelalte fețe ale cutiei, se zăreau urmele rotunde ale ștampilelor poștale.

Cu degetele sale lungi și palide, Aleksei Petrovici atinse ușurel cartonul.

— Tao-Li, prieten necunoscut! A sosit timpul să ne apucăm de lucru.

După ce închise cu grijă ușile dulapului, profesorul Aleksei Petrovici Șatrov deschise o servietă, roasă și ponosită de mult ce fusese purtată și scoase dintr-însa un caiet cu scoarțe cenușii, cu filele mucegăite din

pricina umezelii. Apoi, foarte atent, se apucă să desfacă acele file mucegăite și lipite între ele, cercetînd cu lupa coloanele de cifre înșiruite de-a lungul lor. Din cînd în cînd, părăsindu-le, profesorul se apuca să facă tot felul de calcule într-un alt caiet mai mare.

Grămăjoara de mucuri și de chibrituri arse din scrumieră creștea necontenit, iar aerul din încăpere devenise albăstrui din pricina fumului de țigară.

Sub sprîncenele stufoase, ochii nespus de limpezi ai profesorului Șatrov străluceau. Fruntea lui înaltă și gînditoare, maxilarele puternice și nările bine conturate îți întăreau impresia că omul acesta posedă o forță intelectuală ieșită din comun, pe care o răspîndea în jur prin toți porii făpturii lui și care îi dădea înfățișarea unui fanatic.

În cele din urmă, savantul puse caietul deoparte.

— Da, șaptezeci de milioane de ani! Șaptezeci de milioane!! Șatrov făcu un gest brusc cu mîna, ca și cum ar fi vrut să străpungă ceva care se înălța aievea în fața lui, privi în jur, clipi din ochi cu șiretenie și exclamă iarăși: Șaptezeci de milioane!... Numai să nu-mi fie frică!

Profesorul tăcu și începu să facă tacticos rînduială pe masa de lucru. După ce isprăvi, se îmbrăcă și plecă acasă.

Șatrov intră grăbit în odaia sa. După ce aruncă o privire asupra statuetelor de bronz, răspîndite prin toate ungherele, se așeză la birou și deschise un album. Pe masa biroului, acoperită cu o mușama neagră și lucioasă, trona un crab de bronz, care purta în spinare o călimară uriașă.

— Sînt obosit, cred... Îmbătrînesc... Încărunțesc, chelesc și mă prostesc — bombăni Șatrov.

De mult se simțea moleșit. Păienjenișul îndeletnicirilor de fiece zi, țesut de-a lungul atîtor ani, prinsese zdravăn în mrejele lui creierul. Mintea nu i se mai avînta, desfăcîndu-și larg aripile, ci, ca un cal pus la povară grea, pășea încet și sigur, alene. Șatrov își dădea seama că starea în care se afla e provocată de surmenajul aglomerat peste măsură. Prietenii și colegii îl sfătuiau de mult să se mai distreze, dar profesorul nu

ştia nici să se odihnească, nici să arate vreun interes extraprofesional.

„Lăsaţi! N-am mai fost la teatru de douăzeci de ani, în vilegiatură n-am plecat de cînd mă ştiu", replica el posac amicilor săi.

Totodată, însă, savantul îşi dădea seama că plăteşte acum pentru această autorestrîngere îndelungată, pentru restrîngerea voită a cercului de preocupări, şi o plăteşte cu epuizarea forţelor şi a gîndirii cutezătoare. Dîndu-i putinţa să se concentreze mai mult, autorestrîngerea îl încuia parcă într-o cameră întunecoasă, izolîndu-l de lumea atît de variată şi de largă.

Profesorul Şatrov era un pasionat pictor amator şi îşi găsea întotdeauna liniştea desenînd. De astă dată, însă, nici îndeletnicirea pe care o îndrăgea atît nu-l ajută să-şi potolească nervii. Pierzîndu-şi răbdarea, Şatrov închise brusc albumul şi se ridică. Luă un teanc de partituri şi se aşează la vechea sa orgă. Curînd, sunetele melodioase ale Intermezzo-ului de Brahms umplură toată încăperea. Cînta arareori şi fără prea multă pricepere, dar întotdeauna se apuca plin de îndrăzneală să descifreze bucăţile cele mai grele. Îşi îngăduia acest lucru numai atunci cînd era singur şi din pricina asta nu se sinchisea de stîngăcia lui. Urmărind îndeaproape, cu ochii săi miopi, semnele portativului, profesorul rememora toate amănuntele călătoriei făcute. Pentru un om ca el, deprins să-şi desfăşoare munca numai între cei patru pereţi ai biroului, călătoria aceasta fusese cu totul neobişnuită.

Un fost elev de-al său, care a părăsit Facultatea de matematici şi a studiat astronomia, a elaborat o teorie originală asupra mişcării în spaţiu a sistemului solar. În răstimp, între profesor şi Viktor — aşa se numea fostul său elev — s-a legat o strînsă prietenie. Din cele dintîi zile ale războiului Viktor a plecat voluntar pe front şi a fost repartizat la o şcoală de tanchişti, unde a urmat nişte cursuri îndelungate. În tot acest timp el a muncit cu aceeaşi rîvnă, străduindu-se să-şi desăvîrşească teoria. La începutul anului 1943, Şatrov a primit o scrisoare, în care Viktor îl anunţa că a izbutit să-şi ducă lucrarea la bun sfîrşit. Viktor îi făgăduia să-i trimită un caiet cu expunerea amănunţită a teoriei, de îndată ce va transcrie toate însemnările pe curat.

Aceasta a fost ultima scrisoare pe care a primit-o Șatrov, căci scurt timp după aceea Viktor a căzut într-o aprigă luptă de tancuri.

Și astfel, Șatrov n-a mai primit caietul făgăduit. În urma unor asidue cercetări — fără nici un rezultat, din păcate — a ajuns la concluzia că Viktor n-a mai avut vreme să-i trimită însemnările, deoarece unitatea lui intrase pe neașteptate în luptă. Abia după terminarea războiului, Șatrov a avut norocul să întîlnească, chiar în orașul în care locuia, pe maiorul care a comandat unitatea de tancuri respectivă. Acesta luase parte la lupta în care a căzut Viktor și se afla acum la Leningrad, pentru a urma un tratament medical. Maiorul l-a încredințat că tancul în care se afla Viktor nu a ars, deși fusese lovit în plin de un proiectil și i-a împărtășit speranța de a mai putea găsi caietul, mai ales dacă Viktor nu-l purta asupră-i. După părerea lui, tancul se afla și acum pe locul unde se desfășurase lupta, deoarece la scurt timp după aceea regiunea a fost minată în întregime. Plin de nerăbdare, Șatrov a plecat însoțit de maior într-acolo.

...Și acum, prin fața ochilor săi ațintiți asupra semnelor mărunte ale portativului se perindau întîmplările pe care le-a trăit de curînd...

— Opriți, tovarășe profesor! Nici un pas mai departe! strigă maiorul, care rămăsese puțin în urmă.

Șatrov, pe cît de uscățiv, pe atît de vioi, se supuse, lăsîndu-și capul în piept.

Înaintea lor, pe întinderea scăldată de soare a cîmpului, iarba înaltă și deasă stătea neclintită. Pe frunzele verzi ale copacilor, picăturile de rouă străluceau ca mărgăritarele; corolele pufoase și înmiresmate ale florilor albe, inflorescențele conice și violete de epilobium se mîndreau și ele cu aceleași podoabe. Gîngănii mărunte cît bobul, dezmorțite de soarele dimineții, bîzîiau și se roteau de zor pe deasupra ierbii înalte și lucioase. Ceva mai departe, pădurea răscolită cu trei ani în urmă de obuze așternuse peste pămînt umbra ei bogată și odihnitoare; doar ici-colo zăreai risipite luminișuri, care aminteau rănile greu de vindecat ale războiului. Cîmpul era acoperit de o vegetație abundentă. Dar acolo în chica îmbietoare și necosită a ierbii, se

ascundea moartea semănată de mîna dușmanului și neînvinsă încă de vreme și de natură.

Iarba dăruise un veșmînt proaspăt și nou pămîntului sfîrtecat de obuze, de mine și de bombe, brăzdat de șenilele tancurilor, presărat mai la fiece pas de schije și stropit de sînge...

În fața lui Șatrov se iviră tancurile distruse. Erau ascunse pe jumătate în buruieni și aveau carapacele de oțel ciopîrțite și năpădite de rugină ; cu țevile tunurilor cînd ridicate semeț în văzduh, cînd plecate cu umilință în pămînt, păreau, în mijlocul cîmpului înflorit, niște înspăimîntătoare cocoașe. Ceva mai la dreapta, în adîncitura unei mici văgăuni, zăceau încremenite trei tancuri arse, îngrămădite unul peste altul. Tunurile nemțești priveau drept în ochii lui Șatrov, ca și cum o ură de moarte le-ar fi îmboldit și acum să țintească, pline de furie, mestecenii albi și plăpînzi, adunați la marginea pădurii.

Ceva mai departe, pe un mic dîmb, un tanc încălecase un altul răsturnat într-o rînă. Tufele de *ivan-ceai*[1] lăsau să se vadă o parte din turela pe care era desenată o cruce de un alb spălăcit. Mai la stînga se zărea un „Ferdinand", cu blindajul acoperit de o culoare cenușiu-roșiatică ; țeava lungă a tunului era aplecată spre pămînt, iar capătul ei îngropat în iarba deasă.

Pe tot întinsul cîmpului înflorit nu vedeai nici o potecă și nu simțeai nici o urmă de om sau de altă vietate ; în desișul buruienilor nu se auzea nici un zgomot. Cînd și cînd, liniștea desăvîrșită a văzduhului era tulburată de strigătul speriat al unei gaițe, sau de huruitul depărtat al vreunui tractor.

Maiorul, urcat pe trunchiul unui copac doborît, stătu nemișcat multă vreme. Șoferul lui rămase și el tăcut.

Scena aceasta îi reaminti fără voie lui Șatrov inscripția latină, plină de o solemnă tristețe, aflată deasupra ușii de intrare a sălilor de anatomie : *Hic locus est ubi mors gaudet succurrere vitam,* ceea ce înseamnă : „Acesta este locul unde moartea triumfă, ajutînd vieții".

[1] *Ivan-ceai* — plantă specific rusească, din care se prepară un surogat de ceai. (n.t.)

Comandantul grupului de genişti, un sergent mic de stat, se apropie de maior. Buna lui dispoziţie i se păru lui Şatrov cam deplasată.

— Putem să începem, tovarăşe maior? întrebă el cu un glas răsunător. De unde s-o pornim?

— De aici — spuse maiorul, arătînd cu bastonul către un tufiş de păducel. Direcţia, de-a dreptul spre mesteacănul de colo...

Sergentul şi cei patru ostaşi care-l însoţeau se apucară să cureţe cîmpul de mine.

— Dar tancul lui Viktor pe unde-i? întrebă Şatrov, cu jumătate de glas. Văd împrejur numai tancuri nemţeşti.

— Priviţi în partea asta! spuse maiorul, arătînd cu mîna spre stînga. Uitaţi-vă acolo... De-a lungul pîlcului de plopi... Mesteacănul acela mic de pe culmea dealului, îl vedeţi? Da?... Ei bine, în dreapta lui se află un tanc...

Şatrov îşi încordă privirea. În locul arătat de maior, un mic mesteacăn, rămas ca prin minune nevătămat pe cîmpul de luptă, îşi înalţa în văzduh freamătul sfios al ramurilor gingaşe şi plăpînde. La doi paşi de trunchiul lui, în mijlocul buruienilor, se ridica un morman de sfărîmători de metal, care părea de departe o uriaşă pată roşiatică, brăzdată de dungi negre.

— Vedeţi? întrebă maiorul şi, la gestul de încuviinţare al profesorului, adăugă: Ceva mai la stînga, colo în faţă, este tancul meu. Uitaţi, tancul acela ars, de culoare neagră-roşiatică... În ziua aceea am...

— Gata! strigă sergentul, apropiindu-se de el îndată ce isprăvi lucrul.

Profesorul şi maiorul porniră într-acolo. Tancul i se înfăţişa lui Şatrov asemenea unui craniu uriaş, ciopîrţit, în care rînjeau găurile negre făcute de proiectile. Carapacea de oţel, îndoită şi rotunjită de tăria flăcării, era acoperită de rugină.

Ajutat de şofer, maiorul se urcă pe tancul distrus, îşi vîrî capul prin deschizătura turelei şi aruncă o privire înăuntru. Şatrov se căţără şi el pe partea dinainte a blindajului şi se opri în faţa lui. Maiorul îşi trase umerii din deschizătura turelei, clipi din ochi orbit de lumina puternică a soarelui şi-i spuse cu asprime:

— Dumneavoastră nu trebuia să vă urcaţi... Împreună cu sergentul voi controla fiecare colţişor... Numai dacă nu vom găsi nimic, veţi putea cerceta şi dumneavoastră încăperea tancului, ca să vă încredinţaţi...

Sergentul se strecură cu multă îndemînare în pîntecul învelit cu carapacea de oţel şi-l ajută pe maior să intre şi el. În cuprinsul tancului stăpînea un aer greu, îmbibat de un miros de mucegai şi de ulei. Deşi lumina zilei pătrundea din belşug prin găurile proiectilelor, maiorul aprinse lanterna, voind să aibă mai multă siguranţă. Stînd aplecat, se străduia să desluşească în haosul de metal sfîrtecat ce anume fusese distrus în întregime ; apoi mai încercă să se transpună în situaţia celui care comandase tancul, nevoit să ascundă în cuprinsul încăperii blindate un lucru de preţ, şi se apucă îndată să cerceteze în mod sistematic toate ungherele şi ascunzişurile posibile. În răstimp, sergentul se furişase în compartimentul motorului şi se tot învîrtea pe acolo, gîfîind.

Deodată, maiorul observă o porthartă vîrîtă între perna şi speteaza unui scaun, care scăpase nevătămat, ca prin minune. Plin de nerăbdare, îl trase de acolo şi începu să-l cerceteze cu băgare de seamă. Pielea albicioasă şi scorojită rămăsese intactă ; prin învelişul mat al celuloidului se deslușea o hartă înverzită de mucegai. Chipul maiorului se încruntă : cu sufletul stăpînit de teama unei noi dezamăgiri, desprinse încetişor copcile ruginite ale porthartei şi găsi sub harta împăturită un caiet cu scoarţe cenuşii.

— Am găsit ! exclamă maiorul, întinzînd portharta prin deschizătura turelei.

Şatrov îl luă nerăbdător, scoase caietul şi desfăcu cu grijă foile lipite între ele şi, îndată ce văzu coloanele de cifre scrise de mîna lui Viktor, scoase o exclamaţie de bucurie.

Maiorul se strecură afară.

O adiere uşoară de vînt aduse pînă la el mirosul înmiresmat al florilor. Mesteacănul mlădios îşi fremăta frunzişul, plecîndu-şi crengile deasupra tancului, ca şi cum ar fi fost cuprins de o tristeţe nemărginită. În înaltul albastru al cerului, nori albicioşi pluteau alene, iar în depărtare se auzea strigătul somnoros şi monoton al cucului...

Șatrov nici nu băgă de seamă că ușa se deschisese încet și soția lui intrase în odaie. Cu ochii albaștri și plini de bunătate, ea îl privi îngrijorată, așa cum stătea, îngîndurat, cu mîinile uitate pe clapele de sidef ale orgii.

— Pot să pun masa, Alioșa?

Șatrov coborî încetișor capacul orgii.

— Pui iarăși ceva la cale, nu-i așa? întrebă ea aproape în șoaptă, scoțînd farfuriile din bufet.

— Poimîine plec la observator, la Belski, pentru două-trei zile.

— Nu te mai recunosc, Alioșa! Tu, care nu ieșeai din casă cu lunile și-ți treceai vremea numai și numai aplecat asupra mesei de lucru... așa, din senin... ce s-a întîmplat cu tine? Bănuiesc că la mijloc este înrîurirea...

— Înrîurirea lui Davîdov, desigur? îi întregi Șatrov spusele, rîzînd. Zău că nu, Oliușka! El habar n-are... Doar nu l-am mai văzut din 1941...

— Dar nu e săptămînă să nu vă scrieți...

— Exagerezi, Oliușka! Davîdov este plecat acum în America, la Congresul geologilor... Tii... bine că mi-ai adus aminte... zilele astea trebuie să se întoarcă... Chiar astăzi o să-i scriu!

Observatorul astronomic unde sosi Șatrov fusese reclădit de curînd, în urma distrugerilor barbare pe care le suferise din partea fasciștilor.

Aici fu primit în chip deosebit de călduros și de prietenos. Îl găzdui chiar directorul observatorului, academicianul Belski, într-una din odăile căsuței sale. În primele două zile Șatrov căută să se familiarizeze cu observatorul, cercetă instrumentele, cataloagele și hărțile solare. În cea de-a treia zi, unul dintre cele mai puternice telescoape ale observatorului rămase liber; cum noaptea se vestea prielnică pentru cercetarea bolții, Belski se oferi să-l călăuzească pe Șatrov, ajutîndu-l să facă observații asupra acelor regiuni ale cerului despre care pomenea Viktor în caietul lui.

Încăperea în care se afla uriașul telescop părea mai curînd secția unei mari uzine, decît un laborator științific. Construcțiile metalice complicate constituiau o enigmă pentru Șatrov, care rămăsese pe de-a-ntregul

străin de toate realizările tehnicii ; se gîndi o clipă că bunul său prieten, profesorul Davîdov, amator de orice fel de maşini, ar fi ştiut să aprecieze aşa cum se cuvine tot ceea ce se vedea acolo. În cuprinsul turnului rotund se aflau o sumedenie de postamente, pe care erau aşezate tot atîtea aparate electrice. Asistentul lui Belski mînuia cu multă siguranţă şi cu nespusă îndemînare tot felul de întrerupătoare şi butoane. Undeva, în depărtare, se auzi huruitul surd al unor mari electromotoare ; cupola turnului se puse în mişcare îndată, iar telescopul uriaş, ce părea o ţeavă de tun cu peretele ajurat, se aplecă mai mult spre orizont. Zgomotul încetă brusc ; se auzea acum vîjîitul altor electromotoare, de o mai mică intensitate, care se aflau în apropierea lui Şatrov. Mişcarea telescopului devenise imperceptibilă. Belski îl invită să se urce pe o scăricică uşoară, de duraluminiu, iar Şatrov rămase foarte surprins, găsind fixat pe platforma de la capătul scării un scaun comod şi destul de mare pentru a le îngădui amîndurora să se aşeze. Alături, pe o măsuţă, se aflau nişte aparate. Belski trase spre el o bară metalică prevăzută cu două binoculare, asemănătoare cu cele pe care le folosea Şatrov în laborator.

— Un aparat care permite ca observaţiile să fie făcute de două persoane în acelaşi timp — explică Belski. Vom privi amîndoi aceeaşi imagine din telescop.

— Ştiu, astfel de aparate întrebuinţăm şi noi, biologii — răspunse Şatrov.

— Noi nu mai folosim astăzi decît foarte rar observaţiile vizuale — urmă Belski. Ochiul oboseşte prea repede, e prea puţin sensibil şi nu păstrează imaginea. Activitatea astronomică din clipa de faţă se bazează în întregime pe fotografii şi, în special, pe astronomia astrală, care vă interesează. Ochiul e folosit numai pentru alegerea obiectivului care urmează să fie fotografiat, şi nici pentru asta totdeauna... Ei, aţi dori să începeţi prin a privi o stea... Iată o frumoasă stea dublă : albastră şi galbenă, din constelaţia Hercule. Potriviţi aparatul după ochii dumneavoastră, aşa cum faceţi de obicei... Adică, staţi o clipă... Mai bine să sting cu totul lumina, ca să vi se deprindă ochii...

Şatrov îşi apropie ochii de lentilele binocularului şi potrivi şuruburile cu îndemînare şi repeziciune. În centrul cercului negru al cîmpului vizual străluceau două

stele foarte apropiate una de alta. Șatrov înțelese îndată că telescopul nu mărește de loc stelele, așa cum mărește luna sau planetele, și își dădu seama că nu are această putere din pricina distanțelor uriașe care le despart de pământ. Telescopul le face doar mai strălucitoare, mai conturate, adunînd și concentrînd razele pe care le împrăștie. De aceea se văd, cu ajutorul telescopului, milioane de stele care abia pîlpîie și sînt cu totul inaccesibile ochiului liber.

Departe, înaintea ochilor lui, ardeau scufundate în beznă două luminițe vii, de un albastru și un galben minunat, care întreceau cu strălucirea lor orice strălucire a pietrelor prețioase. Aceste minuscule puncte luminoase dădeau în același timp neîntrecuta senzație a celei mai pure lumini și a unei imense depărtări ; jur împrejur, razele lor străpungeau un uriaș abis de întuneric. Șatrov nu putu să-și desprindă multă vreme privirea de pe aceste lumini venite din universuri îndepărtate, dar Belski, care se lăsase leneș pe speteaza scaunului, îl zori :

— Să ne continuăm cercetările ! Nu vom avea prea curînd o noapte la fel de minunată ca asta... Și apoi telescopul va fi iar ocupat... Doriți să vedeți centrul Universului nostru, axa în jurul căreia se învîrte „roata astrală" a Galaxiei noastre ?

Huruitul electromotoarelor se auzi din nou. Șatrov simți platforma lunecînd încetișor. În lentilele binoclarului se ivi un roi de luminițe mici, opace. Belski nu oprise cu totul mișcarea telescopului. Silueta uriașă a acestuia continua să se miște imperceptibil și fără zgomot ; prin fața ochilor lui Șatrov se perindau acum porțiuni din Calea Lactee, din regiunea constelațiilor Săgetătorului și Șarpelui.

Explicațiile scurte, pe care le dădea Belski, îi ajutară să se orienteze repede și să fie pe deplin lămurit asupra a tot ce vedea.

Lumina difuză a stelelor din Calea Lactee se risipi, ca un roi de nenumărate scîntei, adunîndu-se apoi sub înfățișarea unui nor uriaș și prelung, brăzdat de două dungi întunecoase. De jur împrejur străluceau, zbucnind parcă din adîncimile spațiului, cîteva stele stinghere și singuratice, mai apropiate de Pămînt.

Belski opri mișcarea lentă a telescopului și întări puterea de mărire a lentilelor. Acum, cîmpul vizual cu-

prindea norul de stele aproape în întregime: era ca o masă densă şi luminoasă, în care nu puteai distinge stele stinghere. În jurul acestei mase roiau, cînd apropiindu-se, cînd depărtîndu-se una de alta, milioane de stele. Zărind această lume de neînchipuit, care nu era cu nimic mai prejos de Soarele nostru, din punct de vedere al dimensiunii şi al strălucirii, Şatrov simţi un vag simţămînt de deprimare.

— În această direcţie, la o distanţă de 35 000 de ani lumină, se află centrul Galaxiei noastre — explică Belski. Centrul însuşi nu poate fi niciodată vizibil pentru noi, oamenii. Abia de curînd s-a putut fotografia în raze infraroşii conturul difuz al acestui nucleu. Iată aci, la dreapta, o pată întunecată, de dimensiuni uriaşe: aceasta e masa de materie neagră, care ascunde vederii noastre centrul Galaxiei. Dar în jurul acestui centru al Galaxiei se învîrtesc toate stelele Universului nostru, în jurul lui aleargă şi Soarele, cu o viteză de 2 050 de kilometri pe secundă. Dacă n-ar exista paravanul acela negru, Calea Lactee ne-ar apărea cu mult mai luminoasă, iar bolta cerului nostru atît de întunecată în timpul nopţii, ar fi cenuşie... Să trecem însă mai departe...

Telescopul se puse din nou în mişcare. Şatrov observă că roiurile de stele erau brăzdate de nişte dungi negre, lungi de milioane de kilometri.

— Aceştia sînt norii alcătuiţi din pulberea de culoare închisă şi din sfărîmăturile infime ale materiei — explică Belski. După cum s-a stabilit, cu ajutorul unor fotografii făcute pe nişte plăci speciale, numai razele ultraviolete şi infraroşii ale unor anumite stele pot să-i străbată... Mai există însă o mulţime de stele care nu radiază de loc lumină. Noi depistăm prezenţa numai a celor mai apropiate dintre aceste stele prin undele de radio pe care le emană ele, din care pricină le şi zicem „radiostele"...

Şatrov rămase uimit cînd în lentila telescopului apăru o nebuloasă care atîrna în spaţiu, ca un nor sfîrtecat de vijelie; semăna cu un rotocol de fum luminos, presărat cu nişte văgăuni negre şi adînci. Deasupra şi în dreapta acestei nebuloase se învolburau nişte fîşii cenuşii şi întunecoase, care se pierdeau în hăurile spaţiului interastral. Te treceau fiorii cînd căutai să-ţi imaginezi dimensiunile enorme ale acestui nor, alcătuit

din particule infime ale materiei, care reflecta lumina stelelor îndepărtate. Întregul nostru sistem solar s-ar cufunda, fără urmă, în oricare din văgăunile negre de pe întinsul nebuloasei.

— Să aruncăm acum o privire dincolo de limitele Galaxiei noastre — spuse Belski.

În cîmpul vizual al lentilelor binocularului se făcu întuneric beznă. În adîncul nemăsurat, ochii lui Şatrov întîlneau rar, rar de tot, puncte luminoase abia perceptibile; erau atît de slab luminate, încît strălucirea lor pierea aproape fără să provoace o senzaţie vizuală.

— Ceea ce vedeţi acum desparte Galaxia noastră de alte îngrămădiri de stele, asemănătoare ei. Nu sînt stele, ci nebuloase, lumi întregi de stele, aflate la distanţe incalculabile de planeta noastră. Aci, în direcţia constelaţiei Pegas, se deschid regiunile cele mai adînci ale spaţiului, cunoscute pînă astăzi... Şi acum să privim una din cele mai apropiate galaxii, cu dimensiuni şi formă asemănătoare uriaşului nostru sistem astral. Este alcătuită din miliarde de stele de diferite mărimi şi luminozităţi, iar pe întinsul ei se află aceiaşi nori de materie întunecoasă; aceeaşi dungă formată din această materie îi înconjoară suprafaţa ecuatorului şi e şi ea înconjurată, tot aşa ca şi Galaxia noastră, de aglomerări sferice de stele. Aceasta este aşa-numita nebuloasă M-31, din constelaţia Andromeda. Ea este înclinată faţă de noi, aşa că uneori o vedem dintr-o parte, iar alteori în plan...

Şatrov văzu un nor abia luminat, de forma unui oval prelung. Privind cu atenţie, putu să deosebească nişte dungi luminoase, aşezate în spirală şi despărţite prin intervale negre.

În centrul nebuloasei se deslușea o masă compactă, luminoasă, formată probabil din aglomerări de stele mai dense, care se contopiseră într-un tot ce cuprindea spaţii imense. De la această masă porneau protuberanţe, care se încovoiau în spirală, abia perceptibile ochiului. În jurul ei se întindeau nişte dungi mai rarefiate şi opace, despărţite între ele de cercuri întunecoase; la extremităţile lor, şi mai ales în partea inferioară a cîmpului vizual, dungile circulare se fărîmiţau într-o serie de pete rotunjite.

— Uitați-vă! Pe dumneavoastră, ca paleontolog, lucrul acesta trebuie să vă intereseze în mod deosebit! Lumina, care ajunge acum la ochii dumneavoastră a pornit de la această galaxie acum vreun milion și jumătate de ani... Omul nu apăruse încă pe Pămînt!

— Și aceasta este galaxia cea mai apropiată? murmură Șatrov, uluit.

— Desigur! Noi cunoaștem astăzi galaxii care se află la distanțe de un miliard de ani-lumină! Un miliard de ani aleargă lumina, cu o viteză de zece trilioane de kilometri pe an! Ați văzut astfel de galaxii în constelația Pegas...

— De neînchipuit! N-are nici un rost să mi-o mai spuneți, deoarece tot nu se pot închipui astfel de distanțe, străbătînd abisurile fără de margini și fără putință de a fi măsurate...

Belski îi mai arătă încă multă vreme lui Șatrov diferite regiuni ale boltei înstelate. În cele din urmă, Șatrov îi mulțumi călduros, căci, întocmai ca Virgiliu, el îl călăuzise prin spațiile astrale. Se întoarse în odaia lui și se culcă, dar nu putu să adormă decît într-un tîrziu.

Înaintea pleoapelor coborîte roiau mii de corpi cerești, pluteau nori imenși de aglomerații de stele, perdele negre de materie rece și fulgi uriași de gaz luminos...

Și toate acestea stăpîneau o întindere de bilioane și trilioane de kilometri, fiind împrăștiate într-un gol rece și înspăimîntător; erau despărțite de distanțe de neînchipuit, în spațiul cărora se înscăunase întunericul cel mai deplin și pe care îl străbăteau torente de emanații puternice.

Stelele sînt niște enorme condensări de materie, materie presată de forța gravitației și care, sub acțiunea acestei presiuni, dezvoltă o temperatură înaltă! Temperatura aceasta înaltă provoacă reacții atomice în lanț, care măresc degajarea de energie. Pentru ca stelele să-și poată păstra echilibrul și să nu explodeze energia aceasta a lor trebuie să fie aruncată în spațiu, în cantități uriașe, sub formă de căldură, lumină și raze cosmice. În jurul acestor stele, ca în jurul unor uzine de forțe, care lucrează cu ajutorul energiei atomice, se rotesc planetele pe care ele le încălzesc.

Aceste sisteme planetare, împreună cu miriadele de stele izolate şi cu materia opacă şi răcită, care formează un alt sistem enorm, asemănător cu o roată — o galaxie — gonesc cu o iuţeală vertiginoasă în adîncurile nemăsurate ale spaţiului. Uneori, stelele se apropie între ele, dar apoi se îndepărtează din nou, pentru miliarde de ani, ca nişte corăbii astrale. Iar într-un spaţiu şi mai vast, se găsesc nişte galaxii izolate, asemănătoare şi ele unor corăbii, de astă dată mai mari, care schimbă între ele semnale luminoase în cuprinsul nemărginit al oceanului de întuneric şi frig.

Un sentiment necunoscut pînă atunci puse stăpînire pe Şatrov, cînd acesta îşi închipui imaginea vie şi clară a Universului, cu frigul ucigător şi desperat al vidului în care se află împrăştiate masele de materie incandescentă la temperatură de necrezut şi nu mai puţin ucigătoare. Şatrov îşi închipui distanţele inaccesibile oricăror forţe, durata neverosimilă a proceselor care se petrec acolo şi în care grăunciori de praf, cum ar fi Pămîntul nostru, nu prezintă nici o importanţă.

Dar în acelaşi timp, o admiraţie plină de mîndrie pentru mintea omenească alungă cumplita imagine a Universului astral. Viaţa scurtă şi atît de plăpîndă, care poate să existe numai pe planete asemănătoare Pămîntului, pîlpîie, ca nişte luminiţe mici, undeva, prin abisurile negre şi stăpînite de moarte ale spaţiului.

Toată rezistenţa şi forţa vieţii rezidă în organizarea ei extrem de complicată, pe care noi de-abia acum începem s-o înţelegem, organizare dobîndită în decursul a milioane de ani de evoluţie istorică, de luptă între contradicţiile interioare, de nesfîrşită primenire a formelor vechi prin altele noi, superioare. În aceasta constă forţa vieţii, avantajul ei faţă de materia moartă, care participă în mod inert la procesele cosmice şi care nu suferă mari transformări şi nu se perfecţionează. Şi, cu toată groaznica duşmănie a forţelor cosmice, viaţa continuă să se dezvolte şi dă în cele din urmă naştere la gîndire ; gîndirea pune stăpînire pe forţele naturii, îi analizează legile ei şi învinge cu ajutorul acestora natura însăşi.

Şi pe Pămîntul nostru, şi acolo, în adîncimile spaţiului, înfloreşte viaţa, izvor puternic de gîndire şi de voinţă, care se va transforma în viitor într-un torent

uriaş, revărsîndu-se în întreg Universul. Torentul acesta va reuni pîrîiaşele stinghere şi risipite într-un imens ocean de gîndire.

Şatrov înţelese că impresiile pe care le trăise în noaptea aceea treziseră din nou puterea creatoare a gîndirii sale, care i se păruse în ultima vreme amorţită. Descoperirea păstrată în cutia lui Tao-Li era cea mai bună garanţie.

Hotărî să-şi continue mai departe cercetările, fără să fie înfricoşat de noutatea pe care ar descoperi-o, oricît de neverosimilă ar părea ea.

Secundul vaporului „Vitim" stătea rezemat de parapetul ce strălucea în razele soarelui. Marele vapor părea că dormitează pe întinderea verzuie a valurilor, care se legănau leneş; sclipirile orbitoare ale luminii, lunecînd din oglinda apei, îl vegheau de jur împrejur. În preajmă se înălţa fumul unui vapor englezesc, lung, cu prova ridicată, cu cele două cruci albe ale catargurilor masive balansîndu-se alene.

Marginea de sud a golfului, asemenea unei linii drepte şi negre din pricina umbrei adînci, era întretăiată de spinările roşii, violete, adesea brăzdate de dungi liliachii, ale munţilor.

Auzind nişte paşi hotărîţi, ofiţerul îşi aruncă privirea spre trapa punţii şi văzu ivindu-se capul masiv şi umerii largi ai profesorului Davîdov.

— Aşa de dimineaţă, Ilia Andreevici?

Clipind din ochi, Davîdov se uită tăcut în depărtările însorite şi apoi se întoarse spre ofiţerul care zîmbea.

— Vreau să-mi iau rămas bun de la insulele Hawai... Ce loc plăcut... Plecăm curînd?

— „Şeful" e plecat pe ţărm să îndeplinească formalităţile necesare. Altminteri, totul e gata... Îndată ce se întoarce căpitanul, plecăm! De-a dreptul acasă!

Profesorul dădu din cap şi-şi scoase ţigările din buzunar. Gustă din plin şi cu pasiune odihna şi se bucura de zilele de inactivitate silită, atît de rare în viaţa unui adevărat savant. Davîdov se întorcea din San Francisco, unde luase parte ca delegat la Congresul Geologilor şi Paleontologilor, cercetătorii trecutului Pămîntului.

Savantul dorea să se înapoieze în țară pe un vapor sovietic. Iar „Vitim" venise tocmai la timp. Cît de plăcută fusese pentru el această escală pe insulele Hawai! Avusese, astfel, putința să cunoască îndeaproape natura acestei țări, înconjurată de întinderea nemărginită a apelor Oceanului Pacific. Acum, privind în jur, Davîdov își simțea sufletul cuprins de o și mai mare bucurie la gîndul că foarte curînd se va întoarce în patrie. Nenumărate gînduri, care de care mai vrednice de a fi luate în seamă, se adunaseră în mintea lui în aceste zile de cugetare domoală și liniștită. Idei noi îl frămîntau, cerîndu-i imperios a le rosti, a le verifica, a le confrunta și dezvolta cît mai curînd. Dar acest lucru nu-l putea face aici, în cabina vaporului; nu avea la îndemînă nici însemnările, nici cărțile, și nici colecțiile necesare...

Davîndov își mîngîie ușor tîmplele cu vîrful degetelor, ceea ce însemna că se află în încurcătură sau că-i pare rău de ceva...

— În dreapta locului, unde se afla colțul ieșit al digului de beton, se deschidea o alee largă de palmieri; coroanele lor bogate, ca niște pămătufuri, azvîrleau reflexe de bronz luminos și ascundeau în spatele lor case albe și frumoase, înconjurate de răzoare de flori. Ceva mai departe, pe un promontoriu, verdeața unor mici arbuști înainta pînă la apă. În preajma promontoriului se legăna ușor o luntre albastră, cu dungi negre; cîțiva tineri, băieți și fete, lungiți pe fundul ei, își pîrjoleau în soarele dimineții trupurile zvelte și bronzate; din cînd în cînd săreau în apă, zbenguindu-se și rîzînd plini de voioșie.

Ochii prezbiți ai profesorului deslușeau, prin văzduhul străveziu, toate amănuntele țărmului. Un răzor rotund de flori, în mijlocul căruia se înălța o plantă ciudată, îi atrase luarea-aminte. În loc de tulpină, se ridicau de la pămînt, îndesite ca într-o perie, niște frunze argintii, în formă de lame. Deasupra lor, aproape la înălțimea unui om, se înălța o inflorescență roșie ca un fus.

— Nu știți ce fel de plantă e asta? îl întrebă el, curios, pe ofițer.

— Nu știu! răspunse cu nepăsare tînărul marinar. M-am uitat și eu la ea, căci am auzit vorbindu-se ade-

seori că este o raritate... Dar spuneţi-mi, Ilia Andreevici, e adevărat că aţi fost marinar în tinereţe?

— Am fost! Ce importanţă are asta acum? mormăi profesorul posomorît şi nemulţumit că ofiţerul schimbase vorba. Mai bine...

De undeva, de după clădirile aflate în stînga lor, răsună ţiuitul strident al sirenei, rostogolindu-se îndată la nesfîrşit, pe întinderea liniştită a apei.

Secundul îşi încordă toată atenţia. Davîdov rămase liniştit, uitîndu-se cu nedumerire în jur.

Aceeaşi linişte, plină de prospeţime, a dimineţii, stăruia deasupra oraşelului şi a golfului deschis larg, spre depărtarea albastră a oceanului. Profesorul îşi îndreptă privirea spre luntrea tinerilor, care se pîrjoleau la soare.

O fată oacheşă, de bună seamă o indigenă, se ridică în picioare pe pupa luntrei, făcu un semn cu mîna spre marinarii ruşi şi sări în apă. Florile roşii, presărate în ţesătura costumului ei de baie, sparseră oglinda verzuie a apei şi rămaseră îngropate în adîncul ei străveziu. O barcă uşoară cu motor trecu spre port, lunecînd cu repeziciune. O clipă mai tîrziu, se opri pe chei un automobil; din el coborî căpitanul lui „Vitim", alergînd îndată spre vapor. Un şirag de steguleţe atunci ridicate fluturară de-a lungul catargului de semnalizare. Căpitanul se urcă pe puntea de comandă. Abia mai putea să răsufle şi îşi ştergea într-una sudoarea de pe faţă cu mîneca imaculată a uniformei.

— Ce s-a întîmplat? întrebă ofiţerul secund. N-am înţeles acest semnal...

— Alarmă! strigă cu un glas asurzitor căpitanul. Alarmă! şi apucă maneta telegrafului. Sînt gata maşinile?

Căpitanul se aplecă deasupra tubului acustic şi dădu cîteva ordine scurte:

— Toată lumea pe punte! Închideţi ieşirile! Degajaţi puntea! Desprindeţi parîmele!

— *Russians, what will you do?* [1] răsună deodată întrebarea alarmată a megafonului de pe vaporul vecin.

— *Go ahead!* [2] răspunse fără întîrziere căpitanul lui „Vitim".

[1] Ruşilor, ce aveţi de gînd să faceţi? (n.a.)
[2] Să mergem înainte! (n.a.)

— *Well! At ful speed!*[1] se auzi răspunsul mai liniştit al englezului.

Clipocitul înăbuşit al apei de sub pupa pătrunse în auz fără veste; corpul lui „Vitim" se cutremură, iar cheiul pluti agale spre dreapta. Agitaţia de pe punte îl îngrijoră pe Davîdov; îi tot arunca priviri întrebătoare căpitanului, dar acesta, preocupat de manevrarea vaporului, părea că nu mai observă nimic din ceea ce se petrece în jur.

Zgomotul valurilor se auzea ca şi înainte; apa era domoală, liniştită, iar pe cerul arzător şi limpede nu se zărea nici urmă de nor.

„Vitim" făcu un ocol şi porni în largul oceanului, lunecînd cu repeziciune.

Căpitanul răsuflă uşurat şi-şi scoase batista din buzunar. Aruncîndu-şi privirea ageră asupra oamenilor aflaţi pe punte, înţelese că aşteptau cu toţii, plini de îngrijorare, lămuririle lui.

— Vine un val uriaş dinspre nord-est. Cred că singura posibilitate de a salva vaporul este să-l înfruntăm în larg, în plină viteză a maşinilor... Cît mai departe de ţărm!

Apoi îşi întoarse privirea spre cheiul care se subţia din ce în ce, părînd că apreciază din ochi distanţa.

Privind peste prova vaporului, Davîdov văzu un şir de valuri mari care se îndreptau spumegînd spre ţărm. În urma lor, aidoma grosului unei armate, care urmează detaşamentele sale de avangardă, înainta ameninţător, ştergînd luciul albastru ce acoperea oceanul în depărtare, creştetul neted al unui uriaş val cenuşiu.

— Echipajul să se retragă în cală! ordonă căpitanul, apăsînd brusc pe maneta telegrafului.

Cele dintîi valuri creşteau pe măsură ce se apropiau de ţărm înălţîndu-se ca nişte coame. Prova lui „Vitim" se smuci pe neaşteptate, se ridică o clipă deasupra apei şi apoi se afundă de-a dreptul sub creasta valului următor. O plesnitură moale şi grea zgudui parapetul punţii de comandă, pe care Davîdov îşi încleştase mîinile. Puntea vaporului se cufundă sub apă; în faţa punţii de comandă se ridică un nor de stropi strălucitori, ca o perdea de ceaţă. O clipă mai tîrziu, bordul lui „Vitim"

[1] Bine! Cu toată viteza! (n.a.)

ieşi de sub apă şi prova lui se ridică iarăşi deasupra valurilor. Puternicele maşini se cutremurau undeva, în adîncul calei, împotrivindu-se cu desperare puterii valurilor, care încercau să oprească vaporul şi să-l poarte spre ţărm, ca să-l sfărîme de pieptul vîrtos al pămîntului.

Pe creasta valului uriaş, ce se ridica în văzduh cu un geamăt înspăimîntător, devenind tot mai abrupt, nu se zărea nici o pată de spumă. Peretele de apă masiv şi de nepătruns înainta cu o iuţeală vertiginoasă; luciul lui opac îi aminti lui Davîdov de povîrnişul stîncilor de bazalt din munţii din Primorie. Greu ca şi bazaltul, valul se înalţa tot mai sus, ascunzînd cerul şi soarele; creştetul lui din ce în ce mai ascuţit se înălţase acum deasupra catargului din faţa lui „Vitim". Un întuneric din ce în ce mai înfiorător se lăsă în hăul adînc şi negru de la poalele muntelui de apă, în care vaporul luneca, părînd că-şi primeşte cu resemnare lovitura de moarte.

Oamenii aflaţi pe puntea de comandă îşi plecară fără să vrea capetele, înfricoşaţi de furia dezlănţuită a elementelor naturii; muntele de apă era gata să se prăbuşească peste ei. Vaporul se smuci ca într-un spasm, oprit din goana sa spre larg. Cei 6 000 de cai putere, care învîrteau elicele, scrîşneau neputincioşi, înfrînţi de puterea aceea fără de seamăn...

Primul şoc îi înghesui pe toţi în parapet, strivindu-i. În clipa următoare, apa năvăli mugind pe punte, prăbuşindu-se de undeva, din înalt, orbindu-i şi asurzindu-i.

Încleştîndu-şi mîinile din toate puterile de bara parapetului, pe jumătate sufocat, Davîdov simţi în tot corpul scrîşnetul vaporului; îl simţi aplecîndu-se pe partea stîngă, apoi îndreptîndu-se, aplecîndu-se pe partea dreaptă, îndreptîndu-se iar şi ridicîndu-se totodată din vîltoarea care-l înghiţise. Încetul cu încetul, vaporul urca spre suprafaţa apei. Pe neaşteptate ieşi din prăpastia cenuşie şi învolburată spre cerul liniştit şi strălucitor.

Mugetul asurzitor încetă brusc. De pe creasta valului uriaş se vedea acum întinderea neţărmurită a apei. Vaporul o porni lin, odihnindu-şi prova pe spinarea puternică a valului şi lunecînd o dată cu el spre ţărm. Noi

şiruri de valuri veneau dinspre larg, dar, faţă de monstrul învins, ele nu mai păreau atît de înspăimîntătoare. Căpitanul se scutură de apă şi strănută mulţumit. Davîdov, ud leoarcă, abia îşi şterse ochii şi văzu în dreapta vaporul englez dispărînd sub valuri; pe neaşteptate, ca şi cum şi-ar fi adus aminte de ceva, se repezi spre capătul punţii, luptîndu-se cu haina udă, lipită de corp, care-i stînjenea mişcările. De acolo se deslușea limpede cheiul şi oraşul lăsat în urmă. Savantul văzu cu groază valul uriaş, devenit colosal în apropierea ţărmului, văzu cum peretele acela mişcător de apă ascunde din faţa privirii verdeaţa grădinilor, căsuţele albe ale oraşului, contururile drepte şi ferme ale cheiurilor...

— Altul! Altul! strigă ofiţerul secund în urechea lui Davîdov.

Într-adevăr, un alt val uriaş venea cu o repeziciune fulgerătoare spre vapor. Apropierea lui nu fusese observată la vreme; părea că valul uriaş se furişase tiptil, izbucnind deodată din fundul oceanului.

Muntele de apă se înălţă cu un vuiet năprasnic, descătuşîndu-şi parcă furia cumplită pe care o îngrămădise într-însul de mult. Vaporul, ţintuit locului din nou, se cutremură ca în spasme sub apăsarea lui. Muntele ucigător de apă lunecă dincolo de pupa, iar şirul valurilor mai mici, care îl însoţeau, se ridicară în faţa vaporului. După două-trei clipe de răgaz, un al treilea val uriaş se înălţă pe întinsul apei. De astă dată, maşinile, ascultînd comenzile căpitanului transmise prin telegraf, porniră la timp în *marche arrière*, iar smucitura fu mai slabă şi vaporul se ridică mai uşor pe creasta imensă a valului.

Lupta cu valurile acelea misterioase, ivite din senin, în ciuda timpului frumos şi însorit, mai ţinu aproape un ceas. Spălat de sus pînă jos, cu foarte puţine şi neînsemnate stricăciuni, „Vitim" se legănă încă multă vreme pe spinările domolite ale apei, pînă cînd căpitanul se încredinţă că primejdia trecuse şi dădu comanda de întoarcere în port.

Trecuseră numai două ceasuri de cînd Davîdov admirase de pe puntea de comandă frumosul orăşel de pe malul golfului. Acum ţărmul era de nerecunoscut. Grădinile de flori şi aleile drepte dispăruseră. Mormane de

bîrne, bucăţi de acoperişuri şi sfărîmături, amestecate cu cioturi desfrunzite, arătau locul pe care se ridicau, cu puţin mai înainte, casele de pe litoral. Păduricea deasă de la marginea golfului, în preajma căreia se zbenguiseră în apă tinerii aceia plini de voie bună, se transformase într-o paraginâ mlăştinoasă, cu cioturi rare şi despicate. Cele cîteva case mai mari, clădite din piatră, care străjuiau încă de-a lungul cheiului, priveau mohorîte prin orbitele întunecate ale ferestrelor smulse. În faţa lor, îngrămădite de-a valma, zăceau căsuţele şi gheretele de pe ţărm, dărîmate şi purtate de puhoi.

Un remorcher uriaş, culcat pe o rînă, încununa mormanul de sfărîmături ca un monument ridicat în cinstea forţelor cumplite ale oceanului şi a biruinţei lor.

De-a lungul straturilor de nisip proaspăt depuse şerpuiau pîrîiaşe de apă sărată, ce răspîndeau mii de sclipiri în razele soarelui. Pe chipurile oamenilor, care scormoneau printre ruine, căutîndu-i pe cei pierduţi sau salvîndu-şi resturile avutului, citeai jalea şi groaza.

Zguduiţi de cele văzute, marinarii sovietici se strînseră tăcuţi pe punte şi priveau posomorîţi spre ţărm ; ei nu se mai puteau bucura nici măcar de propria lor salvare. Îndată ce „Vitim" ancoră lîngă cheiul de beton, nevătămat de valuri, căpitanul adresă echipajului un apel, cerîndu-le oamenilor săi să vină în ajutorul băştinaşilor. Curînd, pe bord nu mai rămaseră decît oamenii care erau de cart.

Davîdov şi întreg echipajul se reîntoarseră pe punte abia la căderea nopţii. Fără să scoată o vorbă, se spălă şi îşi bandajă mîna rănită ; apoi se plimbă multă vreme pe punte, pufăind din ţigară.

Insula, ce avusese atît de suferit de pe urma groaznicelor valuri, nu dispăruse încă la orizont cînd în faţa lui Davîdov se înfăţişă mecanicul secund, preşedintele comitetului sindical de pe vas, rugîndu-l să „explice băieţilor ce-a fost". Conferinţa urma să aibă loc chiar pe punte. Profesorul nu ţinuse niciodată conferinţe în împrejurări atît de ciudate. Auditorul se îngrămădise lîngă prima cală, unii dintre marinari şedeau jos, alţii în picioare, alţii lungiţi. Davîdov îşi sprijinea mîinile pe o macara învelită cu husă, ca pe un pupitru. Oceanul, cuprins acum de o linişte deplină, nu mai punea nici un fel de piedici în calea vaporului, care se îndrepta spre patrie.

Profesorul vorbi marinarilor despre Oceanul Pacific, uriaşa depresiune de pe suprafaţa pămîntului umplută cu cea mai mare masă de apă de pe planetă. În apropierea continentelor, această depresiune este încercuită de lanţuri de încreţituri uriaşe ale scoarţei, care se înalţă de pe fundul celor mai mari adîncimi într-o pantă lină. Toate lanţurile insulelor Aleutine, Japoneze, Sonde sînt tocmai astfel de încreţituri, care se formează chiar în prezent.

Formarea încreţiturilor continuă neîncetat; vîrful fiecărei încreţituri reprezintă una din insulele amintite, şi fiecare încreţitură se ridică tot mai sus, uneori cu o viteză de doi metri pe an, aplecîndu-se în acelaşi timp tot mai mult spre centrul oceanului.

— Închipuiţi-vă — continuă profesorul — că, pentru o clipă, apa oceanului s-ar retrage undeva. Atunci, în locul insulelor, aţi vedea lanţuri de munţi înalţi, aplecaţi spre centrul oceanului şi atîrnînd ameninţător deasupra depresiunilor, ca nişte valuri solidificate. Povîrnişul opus, îndreptat spre continent, deşi mai puţin abrupt, formează şi el o depresiune destul de adîncă, umplută de mare. Astfel este, de pildă, Marea Japoniei. De-a lungul povîrnişurilor îndreptate spre continent sînt aşezate lanţurile vulcanice. Presiunea şi temperatura din interiorul încreţiturilor sînt atît de mari, încît topesc rocile din centrul lor. Iar acestea izbucnesc în afară, prin diferite crăpături, sub formă de lavă topită. Depresiunile din partea oceanului se lasă tot mai adînc sub presiunea bazei încreţiturilor, iar de-a lungul lor se formează centrele marilor cutremure.

Unul din aceste cutremure a fost cauza calamităţii de ieri. Undeva, probabil în depresiunea insulelor Aleutine, la baza lor, sub presiunea încreţiturilor, o porţiune din fundul oceanului s-a lăsat în adînc, provocînd un puternic cutremur submarin. Zguduitura, fie că erau una sau mai multe, a provocat formarea unui val uriaş, care s-a rostogolit pe ocean, spre sud, la mii de mile depărtare de locul apariţiei sale, atingînd după cîteva ore insulele Hawaii. În largul mării, valul acesta ar fi trecut neobservat pentru „Vitim", diametrul valului fiind atît de mare (aproximativ 150 de kilometri), încît ridicarea vaporului pînă la punctul extrem al înălţimii lui nu s-ar fi resimţit. Cu totul altfel se prezintă situaţia în apropiere de uscat. Cînd această

masă de apă, care se rostogolește pe ocean, întîmpină un obstacol, ea se ridică, crește și se prăbușește pe țărm cu o forță de neînchipuit. Dar ce să mai vorbim, ați văzut doar cu toții dezastrul provocat de valul acesta ! De aceea forma și caracterul valului sînt determinate de sedimentele submarine din apropierea țărmului.

Asemenea valuri nu sînt chiar atît de rare în Oceanul Pacific, tocmai fiindcă aici iau naștere procesele de formare a încrețiturilor actuale ale scoarței pămîntului. În ultimii 120 de ani insulele Hawaii au avut de suferit de douăzeci și șase de ori năvala valurilor. Aceste valuri veneau din toate părțile — și dinspre insulele Aleutine, cum au fost cele de ieri, și dinspre insulele Japoniei, dinspre Kamciatka, Filipine, insulele Solomon, America de Sud și chiar dinspre Mexic. Ultimul val a fost cel din noiembrie 1938. Viteza medie cu care înaintează valurile a fost apreciată aproximativ la trei sute, pînă la cinci sute de noduri...

Marinarii ascultau cu interes, punîndu-i o mulțime de întrebări ; conferința ar fi durat cîteva ceasuri, dacă schimbul carturilor n-ar fi împrăștiat adunarea. Profesorul, cufundat în gînduri, se plimbă încă multă vreme, la umbra prelatei ; din cînd în cînd se încrunta și mișca din buze.

Nimicirea frumoasei insule, într-o singură clipă, lăsase o urmă adîncă în sufletul savantului. Aproape toate întrebările pe care i le puseseră marinarii țînteau oarecum același obiectiv, ca și propriile sale gînduri. Ar trebui să se știe nu numai cum se desfășoară această formare de încrețituri în Oceanul Pacific, dar și cauza care le dă naștere. Oare ce cauză provoacă acolo, în adîncul pămîntului, aceste puternice mișcări lente, formînd încrețiturile care strivesc roci de o grosime enormă, împingîndu-le tot mai mult spre suprafața scoarței ? Cît de puține cunoștințe avem despre adîncurile planetei noastre, despre compoziția materiei de acolo, despre procesele fizice și chimice, care se desfășoară sub presiunea a milioane de atmosfere dedesubtul unor roci de o grosime de mii de kilometri și de o compoziție necunoscută !

Ar fi de ajuns să aibă loc neînsemnate regrupări moleculare, o neînsemnată creștere a volumului acestor mase de neînchipuit, pentru ca pe pojghița subțire a scoarței pămîntului, pe care o cunoaștem, să se producă deplasări

enorme, pentru ca scoarța să fie sfărîmată în bucăți și ridicată la înălțimi de zeci de kilometri. Totuși, noi știm că lucrul acesta nu se întîmplă și că substanța din interiorul planetei se află într-o stare liniștită, de echilibru.

Numai din timp în timp, la intervale de milioane de ani, rocile se înmoaie, formînd niște benzi sau brîuri, se încrețesc topindu-se și, în parte, revărsîndu-se în erupții vulcanice. Pe urmă, toată această masă încrețită, care suferă o presiune enormă, izbucnește la suprafața scoarței, sub forma unui val uriaș de pămînt.

Sub acțiunea apei și a atmosferei, valul acesta se transformă într-un sistem de văi și lanțuri de munți, formînd ceea ce numim regiuni muntoase.

Ceea ce e mai uimitor, este faptul că aceste focare vulcanice și zonele de încrețire a rocilor se găsesc la adîncimi relativ mici, abia la cîțiva zeci de kilometri de la suprafața pămîntului, înțelegem acest lucru dacă știm că centrul planetei noastre este acoperit de un strat de 3 mii de kilometri grosime, care, după toate probabilitățile, se găsește într-o stare de liniște continuă...

Davîdov se apropie de bordul vaporului, încercînd, parcă, să străbată cu gîndul grosimea apelor oceanului și fundul lui, pentru a ghici ce se întîmplă la șaizeci de kilometri în adînc...

Materia solidă, răcită, a planetei noastre este formată din elemente chimice stabile — cele nouăzeci și două de „cărămizi" din care e construit tot Universul. Aici, pe Pămînt, aceste elemente sînt aproape toate stabile și variabile, cu excepția cîtorva și anume a celor radioactive, care se autodezagregheazâ ; dintre aceste elemente fac parte binecunoscutul uraniu, cum și toriul, radiul, poloniul. Acestora trebuie să le datorăm, pare-se, elementele 43, 61, 85 și 87 din tabelul lui Mendeleev (tehnețiul, promatiul, astatinul și franțiul), complet dezagregate.

Altfel stau lucrurile cu stelele, unde, sub influența unor presiuni și temperaturi gigantice, se desfășoară reacții de transformare a unor elemente în altele : a hidrogenului, litiului și beriliului în heliu, sau a hidrogenului în oxigen și apoi iar în hidrogen, reacții care degajă cantități colosale de energie : clădură, lumină și alte radiații nu mai puțin puternice.

Dar, orice ipoteză a formării planetei noastre am accepta, e clar că a fost o epocă cînd substanța Pămîntu-

lui s-a aflat într-o stare de supraîncălzire, un conglomerat de materie incandenscentă asemănătoare cu aceea a stelelor. Dar dacă în masa substanței răcite a planetei au mai rămas elemente nestabile necunoscute încă nouă, rămășițe ale proceselor atomice din acea epocă, de felul celor preparate, pe cale artificială, în laboratoarele noastre în elementele transuranice din grupul neptuniului ?

Se pare că aceste elemente, așa cum se întîmplă cu uraniul, sînt împrăștiate în structurile pămîntului relativ apropiate de suprafață și de aceea rămîn inactive pînă cînd, în infinitele deplasări și regrupări ale substanței, nu se produc aglomerări de-ale lor destul de mari, de o foarte mare greutate atomică, cum sînt uraniul sau toriul.

Atunci, după cum știu deja, se pot dezvolta puternice reacții de dezagregare, care degajă o masă de energie.

Deci, forțele necunoscute care pun în mișcare scoarța pămîntului, sînt numai un ecou al transformărilor atomice suferite de elementele din grupul neptuniului, transformări care au încetat într-un trecut extrem de îndepărtat. Dar dacă așa stau lucrurile, dacă formarea munților de pămînt se datorește reacțiilor atomice de la mari adîncimi, atunci putem nutri speranța că în viitor vom pune stăpînire pe aceste focare de reacții atomice. Să le căutăm pe lîngă munții formați din încrețiturile scoarței și în regiunile vulcanice, de pildă, chiar în Oceanul Pacific... Este posibil ca, în momentul cînd la mari adîncimi are loc cea mai mare dezvoltare a reacțiilor în lanț, la suprafață să erupă puternice radiații, care să ne ajute să găsim regiunea dezagregării atomice.

Dar, în cazul acesta, în epocile geologice trecute, aceste radiații puteau să exercite o mare influență asupra populației vii a planetei, în locurile unde avea loc formarea încrețiturilor și a munților.

Davîdov își aduse aminte de grămezile uriașe de fosile ale reptilelor dispărute, cu studierea cărora se ocupase în Asia Centrală, căutînd în zadar să dea o explicație satisfăcătoare acestei îngrămădiri de fosile a milioane de reptile, în unele și aceleași locuri.

Cu instinctul savantului, Davîdov simți importanța presupunerilor sale. Cufundat în gînduri, nici nu băgă de seamă cum trecu timpul. Uitîndu-se din întîmplare la ceas, înțelese că pierduse masa și lăsă să-i scape o înjurătură

Capitolul al doilea

Vizitatorii astrali

Şatrov se opri în faţa unei uşi. Pe tăbliţa de sticlă scria: „Şeful secţiei, profesor I. A. Davîdov". Trecu dintr-o mînă într-alta o cutie mare, zîmbi cu şiretenie şi bătu cu putere în uşă. O voce joasă şi puternică, trădînd nemulţumirea, strigă: „Intră!" Şatrov păşi înăuntru cu graba lui de totdeauna, puţin adus din spate şi cu ochii strălucind pe sub sprîncene.

— Asta-i bună! strigă Davîdov, sărind în sus şi părăsind manuscrisul pe care îl cercetase pînă atunci. Nici nu mă aşteptam să te văd! De cîţi ani nu ne-am mai întîlnit, dragă prietene?!

Şatrov puse cutia pe masa biroului. Cei doi prieteni se îmbrăţişară îndelung, plini de bucuria revederii.

Uscăţiv, de statură mijlocie, Şatrov părea şi mai scund în preajma masivului Davîdov. Cei doi prieteni prezentau multe contraste. Davîdov, de statură uriaşă şi o construcţie atletică, părea mai domol şi mai blînd, spre deosebire de prietenul său, nervos, iute şi cam ursuz. Chipul lui Davîdov, cu nasul ascuţit, cu fruntea proeminentă sub pletele dese, nu semăna cîtuşi de puţin cu al lui Şatrov. Numai ochii lor, luminoşi, limpezi şi pătrunzători, aveau într-înşii ceva asemănător, care nu se observa la prima vedere. Ochii celor doi prieteni exprimau aceeaşi gîndire şi voinţă încordată.

Davîdov îl pofti să ia loc. Îşi aprinseră ţigările şi apoi începură să-şi împărtăşească unul altuia impresiile adunate de-a lungul atîtor ani, pe care nu şi le spuseseră în scrisori. În cele din urmă, Davîdov îşi mîngîie tîmplele cu vîrful degetelor, scoase din buzunarul pardesiului un pachet destul de voluminos, îl desfăcu şi-l puse în faţa lui Şatrov.

— Ascultă, Aleksei Petrovici, ia şi mănîncă... Să nu zici ba! strigă din senin Davîdov, văzînd gestul lui Şatrov de împotrivire. Amîndoi izbucniră în rîs.

— Întocmai ca în 1940! se înveseli Şatrov. Iar ai uitat să mănînci! Într-o bună zi ai s-o păţeşti!

Davîdov izbucni în hohote de rîs.

— O păţesc, dacă mă întorc cu pachetul acasă. Poftim, fă-mi cinstea „ca în 1940"!

— Acu' îl dăm gata — îl încredinţă Şatrov, făcînd un semn cu mîna. Păzea!

— Păi cum altfel... Iar acest „păzea" de pe vremuri! Nici nu ştii cîtă plăcere îmi face să-l aud din nou!... Ascultă, Aleksei Petrovici, aş vrea să mergem odată la muzeu. Am să-ţi arăt nişte noutăţi foarte interesante... Am şi o lucrare pentru dumneata... S-au dezgropat nişte animale!...

— Nu, Ilia Andreevici, eu sînt acela care îţi voi aduce la cunoştinţă lucruri foarte importante... Trebuie să chibzuim bine împreună... e nevoie de capul dumitale, pentru că lucrează bine şi fără greş...

— S-auzim! spuse Davîdov, trecîndu-şi degetul pe ultimul rînd al manuscrisului şi împăturind foile. Apropo... scrisoarea dumitale am primit-o acum o săptămînă şi nu m-am învrednicit încă să-ţi răspund... Dar nu-ţi îngădui...

— Nu îngădui să-ţi împărtăşesc păsurile mele? Treceam printr-un impas — căută să se dezvinovăţească Şatrov, întrucîtva stînjenit. Mi-am însuşit un principiu filozofic, acela al dumitale, care mi-a ajutat de multe ori... Dar pentru a-l aplica, trebuie să ai oarecare putere de voinţă... Se întîmplă uneori să fii mai slab...

— Ce principiu? întrebă nedumerit Davîdov.

— Constă numai din două cuvinte magice: „Nu-i nimic". Foarte des îmi lipsea acest „Nu-i nimic" al dumitale, din anii de război...

Davîdov rîse din toată inima şi, răsuflînd anevoie, spuse:

— Într-adevăr, „Nu-i nimic"! Vom lucra mai departe... Negreşit, uneori este nespus de greu... Ştiinţa noastră e foarte complicată, ai de făcut şi săpături, colecţii uriaşe, o prelucrare minuţioasă a materialului... Iar colaboratorii sînt puţini, prea puţini. Deseori eşti nevoit să-ţi pierzi timpul aproape fără rost, ocupîndu-te

de fleacuri... Dar parc-aveai să-mi spui ceva important şi eu am abătut firul vorbei...

— Vom avea o discuţie cu totul neobişnuită. Mă aflu în stăpînirea unui lucru atît de neverosimil, încît n-am cutezat să-i vorbesc nimănui despre asta, în afară de dumneata...

De astă dată, Davîdov era acela care dădea semne de nerăbdare. Şatrov zîmbi şiret, ca atunci cînd intrase în birou, desfăcu pachetul şi scoase la iveală o cutie cubică, făcută dintr-un carton galben, împodobită cu nişte litere chinezeşti şi presărată cu tot soiul de ştampile poştale.

— Îţi aminteşti de Tao-Li, Ilia Andreevici ?

— Cum să nu ! Un tînăr paleontolog chinez, foarte capabil, ucis în 1940 de bandele fasciste pe cînd se întorcea din expediţie. A căzut pentru China liberă !

— Întocmai ! Eu am descris unele din materialele sale şi eram în corespondenţă cu el. Tao-Li se pregătea să vină să mă vadă... Dar nu ne-a fost dat să ne întîlnim ! oftă Şatrov. Pe scurt, din ultima sa expediţie, mi-a trimis un colet cuprinzînd un obiect extrem de curios. Coletul e aici pe masa dumitale. E însoţit de o scurtă notă, cu promisiunea unei scrisori amănunţite... N-a mai ajuns însă să mi-o scrie... A fost ucis la Sîciuan, în drum spre Ciun-ţin...

— Dar unde anume a fost Tao-Li în expediţie ? întrebă Davîdov.

— În provincia Sikan.

— Ehei ! Pătrunsese departe... O clipă... Este un nod muntos, la capătul de răsărit al curburii munţilor Himalaia, care se află între această curbură şi munţii Sîciuan... Păi ăsta e vestitul Kam, unde ar fi vrut să plece Prjevalski... Ce nu găseşti acolo !

Şatrov îşi privi prietenul cu admiraţie.

— Ehei, nu m-aş lua la întrecere cu dumneata în materie de geografie ! Eu cu harta în mînă şi abia pot să mă descurc... Kam, este partea de nord-vest a Sîciuanului şi, de altfel, Tao-Li făcea cercetări tocmai în Kam, la est, în regiunea Eni-Da.

— E limpede... Cum nu se poate mai limpede ! Arată-mi, să văd ce obiect o mai fi şi ăsta. De acolo te poţi aştepta la orice !

Şatrov scoase la iveală din cutie un obiect înfăşurat în cîteva foiţe de hîrtie subţire. După ce desfăcu hîrtia

foşnitoare, îi întinse lui Davîdov o bucată tare de os-fosilă, care, la prima vedere, părea să nu aibă nici o formă precisă.

Davîdov cercetă piesa grea, de un cenuşiu-deschis, întorcînd-o cînd pe o parte, cînd pe alta, şi spuse :

— Este o bucată din partea de la ceafă a unui craniu de dinozaur răpitor, de dimensiuni uriaşe. Dar ce găseşti atît de deosebit la ea ?

Şatrov nu spuse o vorbă. Davîdov cercetă încă o dată osul şi scoase deodată o exclamaţie înăbuşită. Aşeză piesa-fosilă pe masa biroului, scoase în grabă dintr-o cutie galbenă şi lustruită o lupă binoculară, desfăcu stativul şi fixă tubul. Umerii lui largi se aplecară deasupra aparatului. Îşi apropie ochii de ocularul dublu, iar, mîinile sale mari potrivi sub lupă osul dinozaurului, strîngîndu-l puternic. În birou se făcu o linişte desăvîrşită. Şatrov aprinse un chibrit. Îndată, Davîdov îşi ridică ochii, holbaţi de uimire.

— De necrezut ! Nu pot găsi nici o explicaţie. Craniul este străpuns în partea cea mai groasă a osului. Gaura este aşa de îngustă, încît nici nu poate fi vorba că ar fi fost făcută de cornul sau de dintele unui animal oarecare. Chiar dacă presupunem că aceasta ar fi fost o boală, necroză, caria oaselor, atunci marginile ar purta urme de modificări patologice. Hotărît, această gaură este făcută prin străpungere ! Osul viu a fost străpuns ! Fără îndoială. Ambii pereţi ai craniului au fost străpunşi ca de un glonţ. Dacă n-ai socoti-o drept o aberaţie, aş spune că osul a fost străpuns de un glonţ... Adică, nu ! Gaura nu e rotundă, e o crăpătură îngustă, ovală, de parcă ar fi fost tăiată şi umplută ulterior, în procesul de pietrificare a osului, cu un fel de rocă moale. Davîdov împinse brusc stativul binoclarului. Întrucît pînă acum n-am avut niciodată halucinaţii, iar în clipa de faţă nu mai încape îndoială că sînt treaz, pot să spun numai atît : e un caz ciudat ! Ur caz inexplicabil.

Se uită cu răceală la Şatrov, care scoase din cutie ui al doilea pachet. Din nou se auzi foşnetul hîrtiei.

— Nu vreau să te contrazic — rosti Şatrov, cu gla tărăgănat — e într-adevăr un caz extraordinar şi, poate după o bună chibzuială, s-ar putea găsi chiar mai mult explicaţii. Dar un al doilea caz asemănător cred că te v

face să nu mai stai la îndoială. Iată şi cel de-al doilea caz, păzea !

Pe birou, în faţa lui Davîdov, apăru un alt os plat, cu marginile ştirbite.

Davîdov, care se vede că trăsese prea adînc în piept fumul de ţigară, se înroşi şi începu să tuşească.

— O bucată din omoplatul stîng al unui dinozaur răpitor — spuse Şatrov, aplecîndu-se peste umărul prietenului său. Dar nu al aceluiaşi animal, căruia îi aparţinuse craniul. Acesta era un exemplar mai bătrîn şi mai mare...

Davîdov dădu afirmativ din cap, fără să-şi ridice ochii de pe mica gaură ovală ce străbătea placa de os, un rest de omoplat al puternicei reptile.

— E acelaşi lucru, acelaşi lucru ! şopti Davîdov emoţionat, pipăind cu degetul marginea găurii misterioase.

— Şi acum să vedem nota lui Tao-Li — continuă metodic Şatrov, abia stăpînindu-şi satisfacţia şi bucuria.

El, care trecuse deja prin emoţiile provocate de această descoperire zguduitoare, putea să-şi păstreze mai uşor sîngele rece.

În locul graiului lin, rusesc, răsunau acum în cabinet cuvinte englezeşti, sacadate. Şatrov citi, domol, comunicarea scurtă a tînărului savant ucis :

„...La patruzeci de mile spre sud de Eni-Da, în sistemul afluenţilor din stînga Mekongului, am dat de o depresiune largă, ocupată astăzi de valea rîului Ciju Cije-Ciu. Depresiunea aceasta este acoperită pe toată întinderea cu un strat de lavă terţiară.

Acolo unde valea rîului taie pînă la fund învelişul de lavă se poate vedea că grosimea lui este de numai treizeci de picioare. Sub el se află gresii poroase, care conţin nenumărate oase de dinozauri ; printre acestea am descoperit nişte mostre, care aveau diferite leziuni ciudate. Două din aceste mostre vi le trimit o dată cu nota de faţă. Sînt atît de uimit de descoperirea mea, încît am nevoie numaidecît de o confirmare care să mă încredinţeze că aici nu e vorba de nici o eroare. Leziunile nu sînt toate de acelaşi fel. Sînt piese în care o parte din os pare a fi retezată de un cuţit enorm şi tot atît de neîndoios este că tăietura a fost făcută pe osul viu, înainte de pieirea animalului, în chiar momentul morţii lui. Eu duc cu mine la Ciun-ţin mai mult de treizeci de mostre, adunate din diferite locuri

ale văii, unde am descoperit un mare număr de fosile de dinozauri şi chiar schelete întregi. Fiecare mostră poartă o etichetă cu datele precise ale locului unde a fost găsită.

Sînt atît de grăbit să vă trimit acest colet, încît n-am avut timp să vă scriu o scrisoare amănunţită. Voi face acest lucru de îndată ce mă voi întoarce acasă la Sîciuan.".

Şatrov tăcu.

— Asta-i tot ? întrebă Davîdov nerăbdător.

— Tot ! Pe cît de mare e însemnătatea descoperirii sale, pe atît de scurtă e nota !

— Puţină răbdare, Aleksei Petrovici ! Lasă-mă să-mi revin... Mi se pare că visez... Să stăm liniştiţi şi să judecăm. În capul meu s-a încurcat totul... Sînt complet buimăcit.

— Te înţeleg foarte bine, Ilia Andreevici. Trebuie să recunoaştem că, pentru a trage concluzii dintr-un fapt ca acesta, i se cere savantului o mare îndrăzneală. Asta ar însemna să se spulbere toate concepţiile de pînă acum. În lucrările mele eu nu sînt atît de îndrăzneţ ca dumneata, dar, uite, aci şi dumneata ai dat înapoi...

— Bine ! Hai să chibzuim lucrurile cu curaj, mai ales că sîntem singuri şi nu e nimeni care să-şi închipuie că două balene paleontologice s-au scrîntit la cap... Asta ca să nu spunem altceva mai rău. S-o pornim ! Aşadar, aceşti dinozauri răpitori au fost ucişi cu o armă puternică, necunoscută nouă. Capacitatea de pătrundere a acestei arme, după cum se vede, depăşeşte pînă şi puternicele noastre arme din ziua de azi. O astfel de armă putea fi făcută numai de către o fiinţă gînditoare, care se afla pe o înaltă treaptă de cultură. E just ?

— Indiscutabil. Prin urmare, un om ! adăugă Şatrov

— Întocmai. Dar aceşti dinozauri au trăit în perioada cretacică, deci cu aproximativ şaptezeci de milioane de ani în urmă. Toate datele ştiinţei noastre, care nu pot fi contestate şi nici puse la îndoială, ne spun că omul a apărut pe Pămînt, ca una din ultimele verigi ale marelui lanţ de evoluţie a lumii animale, mai tîrziu cu şaizeci şi nouă de milioane de ani. Şi pînă cînd ultima şi cea mai superioară specie a omului a învăţat să gîndească şi să muncească au trecut multe sute de mii de ani... În tot acest răstimp omul a trăit într-o stare animalică... Omul n-a putut să apară mai devreme, iar omul înarmat cu mijloace tehnice cu atît mai puţin. Este cu totul exclus... Prin urmare, nu ne

putem opri decît la o singură concluzie : cei care i-au ucis pe aceşti dinozauri nu s-au născut pe pămînt. Ei au venit dintr-o altă lume...

— Da, dintr-o altă lume — susţinu cu tărie Şatrov. Şi eu am...

— O clipă ! Pînă acum totul e limpede. Dar mai departe, lucrurile devin neverosimile. Ultimele succese ale astronomiei şi astrofizicii au schimbat vechile concepţii. S-au scris multe romane pe tema vizitatorilor din alte lumi. Într-adevăr, afirmaţiile cele mai recente ale celor mai mulţi dintre savanţi, după care sistemul nostru planetar este un fenomen excepţional, sînt respinse în ziua de astăzi. Acum avem suficiente motive să presupunem că multe stele au sisteme planetare proprii, întrucît numărul stelelor din Univers este nesfîrşit, iar numărul sistemelor planetare de asemenea. Prin urmare, a socoti mai departe că viaţa pe planeta noastră este un drept, care aparţine în exclusivitate Pămîntului, este o greşeală. Se poate afirma cu tărie că oriunde în Univers există viaţă. Cu aceeaşi tărie se poate afirma că pretutindeni viaţa parcurge drumul dezvoltării evolutive şi, prin urmare, apariţia fiinţelor cugetătoare este posibilă oriunde. Totul este exact pînă aci. Dar, în acelaşi timp, noi ştim că distanţele pînă la cele mai apropiate stele cu sisteme planetare sînt neînchipuit de mari. Atît de mari, încît pentru a fi străbătute este nevoie de sute şi mii de ani de zbor, cu viteza luminii, adică 300 000 de kilometri pe secundă. Potrivit legilor fizice, o astfel de viteză nu poate fi atinsă de nici un fel de aparat, iar o călătorie la viteze mai mici ar însemna un zbor de un mileniu...

În sistemul nostru planetar, în afară de Pămîntul nostru, doar Marte şi Venus mai oferă speranţe. Dar şi aceste speranţe sînt slabe. Planeta Venus are o temperatură prea ridicată, se roteşte încet, iar atmosfera ei este densă şi lipsită de oxigen. Cu greu s-ar putea dezvolta aci viaţa, iar existenţa fiinţelor cugetătoare, cu o înaltă cultură, este cu desăvîrşire exclusă. La fel şi în Marte. Atmosfera este extrem de rarefiată, e prea puţină căldură, şi, dacă există viaţă, ea există în forme sărăcăcioase, primitive. Nu încape nici o îndoială că acolo nu există energia necesară pentru dezvoltarea vieţii, energie care a putut crea omul pe Pămîntul nostru. Nu mai vorbesc de planetele mari şi îndepărtate, ca Saturn, Jupiter, Uranus, Neptun... Sînt lumi

îngrozitoare, friguroase, întunecoase, ca ultimele cercuri ale Infernului lui Dante. De pildă, să ne gîndim o clipă la Saturn : în centrul planetei se găseşte un miez stîncos pe care se află un sloi de gheaţă cu o grosime de 10 000 de kilometri. Toate acestea sînt învăluite într-o atmosferă densă, cu o grosime de aproape 25 000 de kilometri, prin care nu pătrund razele solare şi care e bogată în gaze otrăvitoare : amoniac şi gaz metan. Asta înseamnă că într-o astfel de atmosferă domneşte un întuneric veşnic, un ger de minus 150 de grade şi o presiune de un milion de atmosfere... Te ia groaza cînd te gîndeşti.

— Am ajuns şi eu la concluzia că în sistemul nostru planetar nu există fiinţe asemănătoare omului, cu puterea lui de gîndire... — îl întrerupse Şatrov. Şi eu...

— Ei, vezi ? Prin urmare, pe planetele noastre nu există astfel de fiinţe şi nu e cu putinţă nici să fi venit în zbor din îndepărtatele sisteme siderale. Atunci de unde au putut apare aceşti vizitatori ? Iată în ce constă neverosimilul !

— Nu m-ai ascultat pînă la sfîrşit, Ilia Andreevici ! Cu toate că nu am erudiţia dumitale, căreia îi sînt familiare cele mai variate domenii ale ştiinţei, totuşi, în general, mi-am închipuit şi eu acelaşi lucru. Stelele nu stau nemişcate. Ele se deplasează în interiorul Galaxiei noastre, iar Galaxia însăşi se învîrteşte şi ea, ba încă se mişcă în întregime, ca şi marea mulţime a altor galaxii. În decurs de milioane de ani s-au putut produce apropieri şi depărtări hotărîtoare între stele...

— Nu cred ca acest lucru să ne fie de vreun ajutor. Spaţiul galaxic este atît de mare, încît, practic, posibilitatea apropierii sistemului nostru solar de alte sisteme planetare este exclusă. Şi apoi cum să descoperim aceste căi siderale ?

— Şi asta e adevărat, dar numai în cazul cînd deplasările stelelor nu sînt determinate, cînd ele nu sînt supuse unor reguli anumite. Dar dacă deplasările acestea se desfăşoară în mod regulat ? Dacă această regularitate poate fi calculată ?

— Hm !... mormăi Davîdov sceptic.

— Bine, voi da cărţile pe faţă... Unul din foştii mei elevi, care a părăsit Facultatea de matematici după trei ani de cursuri, s-a înscris la astronomie şi a studiat îndeaproape problema mişcării sistemului nostru solar, în

limitele Galaxiei, formulînd o teorie interesantă şi bine fundamentată. Ţi-o voi expune pe scurt. Sistemul nostru solar descrie în interiorul Galaxiei o orbită eliptică enormă, cu o perioadă de rotaţie de două sute douăzeci de milioane de ani. Această orbită e întrucîtva înclinată faţă de suprafaţa orizontală a „roţii stelare" a Galaxiei noastre. Din această cauză, într-o anumită perioadă, Soarele, împreună cu planetele, străpunge perdeaua de materie neagră formată din praf şi sfărîmături de materie răcită, care se aşterne pe suprafaţa ecuatorială a „roţii Galaxiei". Atunci Soarele se apropie de sistemele siderale concentrate ale regiunilor centrale, cum ar fi, să zicem, constelaţia Săgetătorului. Iar în acest caz e posibilă apropierea sistemului nostru solar de alte sisteme necunoscute, apropiere atît de considerabilă, încît zborul interastral devine o realitate...

Davîdov îşi asculta prietenul, nemişcat, cu mîna încremenită pe suportul binocularului.

— Iată care este teoria — continuă Şatrov. M-am întors de curînd din regiunea unde a căzut în luptă fostul meu elev şi unde am izbutit să-i găsesc manuscrisul. A căzut în 1943... Şatrov se opri, îşi aprinse o ţigară şi continuă : Teoria pe care ţi-am înfăţişat-o ne arată numai posibilul — şi sublinie acest cuvînt — dar nu ne dă încă dreptul să socotim neverosimilul ca un fapt real. Dar cînd vedem înlănţuirea a două observaţii cu totul independente, înseamnă că sîntem pe drumul cel bun. Şatrov luă o atitudine teatrală, îşi îndreptă spatele, îşi ridică bărbia şi rosti : Teoria elevului meu afirmă că o apropiere a sistemului solar de îngroşările centrale ale Galaxiei a avut loc aproximativ cu 70 de milioane de ani în urmă !

— Drace ! exclamă Davîdov fără să vrea.

Şatrov continuă, solemn :

— Un lucru de necrezut, întîlnindu-se cu alt lucru de necrezut, se transformă într-un fapt real. Presupun că se poate susţine că în perioada cretacică a avut loc o apropiere a sistemului nostru planetar de un altul, populat cu fiinţe cugetătoare, adică oameni, şi aceştia s-au mutat din sistemul lor pe al nostru, ca de pe o navă pe alta, în largul oceanului. Apoi, în decursul vremurilor, aceste nave s-au depărtat una de cealaltă la o distanţă de necrezut. Ei, oamenii, fiinţele cugetătoare de pe o altă stea, au stat numai cîtva timp pe Pămîntul nostru şi din această cauză n-au

lăsat urme vizibile. Dar ei s-au aflat pe Pămîntul nostru... Au fost în stare să învingă spaţiul interstelar cu şaptezeci de milioane de ani înaintea noastră... Ai vreo obiecţie de făcut ?

Davîdov se ridică, îşi privi în tăcere prietenul şi-i întinse mîna.

— M-ai convins, Aleksei Petrovici ! Dar nu este totul limpede... De pildă, de ce au ajuns ei aici, tocmai pe Pămîntul nostru, care pare un mic gîndăcel între stele şi planete ? Mai sînt şi alte probleme de rezolvat, dar esenţialul, după părerea mea, e suficient de convingător. E nemaiauzit, neverosimil, dar adevărat şi real. Cu toate acestea, ce crezi : Se pot publica lucrurile astea ?

Şatrov dădu din cap :

— În nici un caz ! Graba ar strica totul. Pentru o astfel de descoperire se cuvine să nu ne grăbim.

— Ai dreptate, ai dreptate, prietene. E mult mai bine să aştepţi, decît să te grăbeşti. Dar să aşteptăm pregătiţi de orice ! Trebuie să căutăm argumente tot atît de serioase, precum era şi „argumentul" nostru de la Leningrad !

Şatrov îşi aduse aminte de „argumentul" pe care Davîdov îl păstra, într-un colţ al încăperii, ori de cîte ori se aflau amîndoi în birou şi lucrau împreună.

Argumentul era o bară masivă de fier, scoasă de la un postament de susţinere al unui schelet ; cu ea, Davîdov încerca să-l convingă pe prietenul său încăpăţînat şi pasionat în veşnicile lor discuţii.

Şatrov zîmbi fără voie :

— Cum de nu ? Îmi aduc aminte... Aici începe a doua parte a chestiunii despre care am vrut să-ţi vorbesc. Nu sînt geolog şi nici muncitor pe teren, ci un schimnic al biroului. Numai dumneata eşti acela care poţi să întreprinzi această operaţie. Autoritatea dumitale...

— Ha-ha ! Într-un cuvînt, trebuie să facem săpături pe locul unde s-a desfăşurat lupta între cei veniţi din stele şi dinozauri...

Davîdov rămase pe gînduri şi apoi vorbi răspicat :

— E o regiune interesantă acest Sikan. Iar pentru noi, paleontologii, cu atît mai mult ! Ştii, desigur, Aleksei Petrovici, că acolo, la sfîrşitul perioadei terţiare, au existat în acelaşi timp forme vechi şi forme noi de mamifere dispărute în ziua de astăzi. Un amestec bizar între formele dispărute în alte părţi ale pămîntului de zeci de milioane

de ani şi acelea apărute de curînd. Dar însuşi locul... exclamă Davîdov cu însufleţire. Munţi înalţi, acoperiţi cu zăpadă, podişuri reci, aride şi pustii, iar printre ele, văi nespus de adînci, cu o minunată floră tropicală. Prăpăstii de netrecut separă localităţile. De la un sătuc la altul e o distanţă de vreo doi kilometri, dar între ele se întinde o vale neînchipuit de adîncă, astfel că locuitorii acestor două sate nu se întîlnesc niciodată, deşi se pot zări din depărtare. Fiare ciudate, necunoscute încă ştiinţei, trăiesc prin desişurile pădurilor din fundul văilor... Iar pe înălţimi urlă furtuni reci. Acolo îşi au izvorul Brahmaputra, Iantze, Mekongul, marile fluvii ale Indiei, Chinei şi Siamului. Un loc nemaipomenit. Îţi închipui acest punct de întîlnire al Tibetului, Indiei, Siamului, Birmaniei şi Chinei ? Davîdov îşi scoase din buzunar ceasul mare şi vechi : Ia te uită... Nu-i încă două ! Ce înseamnă să fii stăpînit de o puternică emoţie ! Parc-ar fi trecut o zi-ntreagă ! Se ridică de pe scaun, luă o legătură de chei şi i-o întinse lui Şatrov : Ascunde cutia în dulapul ăsta, în stînga... Orice s-ar întîmpla, noi sîntem obligaţi să facem tot ce ne stă în putinţă... Vom vedea dacă Tuşilov ne poate primi. Rămîi mult timp la Moscova, Aleksei Petrovici ? Pînă la lămurirea chestiunii ? Asta înseamnă, deci, că vei sta cel puţin o săptămînă, căci nu cred să se poată rezolva ceva mai devreme. Vei sta la mine, nu-i aşa ? Uite, chiar acum telefonez secretarului şi pe urmă acasă, ca să-i vestesc că sîntem reţinuţi.

În locuinţa spaţioasă, simplu mobilată, a lui Davîdov domnea liniştea. Ziua aceea de vară pătrundea prin ferestrele mari ale casei, aducînd cu ea umbrele albăstrii ale amurgului. Şatrov, tăcut, adus din spate, măsura odaia în lung şi în lat, iar Davîdov stătea posomorît în fotoliul din faţa biroului.

Cei doi prieteni se gîndeau, dar fiecare în felul său. Nu voiau încă să aprindă lumina, ca şi cum întunericul ce cobora lin în odaie le-ar fi alinat mîhnirea.

— Mîine plec ! spuse Şatrov, în cele din urmă. Nu mai pot întîrzia... şi, de altminteri, nici n-am pentru ce... Refuzul este categoric. Dar nici nu putea fi altfel ! Vor dezlega această problemă urmaşii noştri, cînd vor dispărea toate aceste blestemate de hotare !

Davîdov nu scoase o vorbă. Privea pe fereastră, dincolo de acoperişul casei vecine ; în înaltul cerului, ce străjuia oraşul, se aprindeau sfios stele mici şi fără de număr.

— E dureros să stai ca un cerşetor la poarta unei mari descoperiri şi să nu poţi intra ! vorbi iarăşi Şatrov. Nu voi mai avea linişte pînă la sfîrşitul vieţii mele şi nimic nu mă va consola.

Pe neaşteptate, Davîdov îşi ridică pumnii încleştaţi deasupra creştetului.

— Noi nu ne putem împăca cu situaţia asta... Vom fi ajutaţi ! Dă-l dracului de Kam ! La urma-urmei, ce siguranţă avem că în locul acela, unde s-au păstrat rămăşiţele dinozaurilor ucişi, vom găsi urmele „lor" ? Nici una ! De vreme ce „ei" au venit la noi cu un anumit scop, nu înseamnă că trebuia să stea numai într-un singur loc. De ce n-am căuta în sedimentele noastre calcaroase ? Pot spune dinainte că, dacă într-adevăr există asemenea rămăşiţe, ele pot fi găsite numai în sistemele lanţurilor de munţi înalţi şi tineri. În Kam, descoperirea nu e întîmplătoare. De ce ? Pentru că numai acolo unde scoarţa Pămîntului este fărîmiţată în nenumărate porţiuni mici, dintre care unele se ridică, iar altele se lasă, depunerile de tot felul, mici şi întîmplătoare, pot supravieţui eroziunilor şi prăbuşirilor inevitabile. Dacă o mică scobitură a început să se afunde încă în perioada cretacică, provocînd apoi adînciturii între munţi, acolo, sub straturile crescute prin sedimentare, se poate păstra ceea ce în alte părţi, pe cîmpii, bunăoară, va fi surpat, depus din nou şi distrus. Avem astfel de locuri în munţii Kazahstanului, Uzbekistanului, în genere în munţii Asiei Centrale. Aceşti munţi datează din marea epocă alpină [1] a formării munţilor, care a început la sfîrşitul perioadei cretacice. Avem unde căuta, dar trebuie să ştim ce căutăm, altfel...

— Zău că nu te înţeleg, Ilia Andreevici ! îl întrerupse Şatrov. Oare nu-i limpede ce, sau mai bine zis pe cine anume, urmează să căutăm ?

— Nu-i limpede ! Trebuie să fim bine lămuriţi în ceea ce priveşte structura acestor vizitatori : nu reprezintă ea oare vreo protoplasmă care nu s-a putut conserva ? Asta

[1] Epoca alpină de formare a munţilor — ultima perioadă de formare a munţilor din istoria Pămîntului, cînd au apărut lanţurile muntoase foarte înalte ale epocii contemporane. (n.a.)

în primul rînd. Ce au făcut „ei" aici ? Iată ce trebuie să lămurim în al doilea rînd. Primul lucru ne va ajuta să ştim ce rămăşiţe pot fi găsite prin săpături, al doilea, unde pot fi găsite mai uşor aceste rămăşiţe, în cazul cînd ele există. Prin ce locuri ale planetei noastre au rătăcit „ei" ? Oh, dacă te gîndeşti bine, vezi că acţiunea noastră nu prea are sorţi de izbîndă... Negreşit, asta nu înseamnă că trebuie să renunţăm ! Aşadar, să ne împărţim sarcinile, aşa cum făceam odinioară, în zilele acelea depărtate, cînd lucram împreună. Dumneata te vei ocupa de prima chestiune. De partea biologică. Eu mă voi ocupa de cea de-a doua şi, în general, de toată partea geologică, precum şi de dirijarea şi desfăşurarea cercetărilor. Mă pricep la asta, n-avea grijă ! Nu degeaba am explorat toate întinsele ţinuturi ale Asiei Centrale unde au fost găsiţi dinozauri...

— Mi-ai dat o grea sarcină ! exclamă Şatrov. Cine ştie cîte forme de viaţă vor fi existînd în alte lumi ! În această privinţă cred că nimeni nu poate afirma ceva în mod precis.

— Vorbe goale de intelectual păcătos ! se înfurie Davîdov. Desigur că problema e grea, pentru că nu sînt fapte... Sîntem însă nevoiţi s-o pornim, bizuindu-ne numai pe un raţionament abstract... Toată nădejdea stă în agerimea minţilor noastre. Avem datoria să facem lumină ! Dar dacă mintea dumitale nu va chibzui cu seriozitate, cine dintre noi va limpezi sarcina ce-ţi revine ? Cît priveşte formele diferite de viaţă ale fiinţelor din epoca de piatră sau de metal, lasă treburile astea în seama scriitorilor ! Nu e de noi ! Adu-ţi aminte că energetica vieţii nu s-a format la întîmplare, ci după anumite legi. Iată care sînt, după părerea mea, tezele noastre fundamentale şi trebuie să ne conducem după ele, dacă vrem să rămînem nişte cercetători corecţi pînă la capăt. Structura fiinţelor vii nu este întîmplătoare. În primul rînd, unitatea materiei din Univers este dovedită ; există pretutindeni nouăzeci şi două de elemente, cum de altfel există şi pe Pămîntul nostru. S-a dovedit, de asemenea, caracterul comun al legilor chimice şi fizice în toate adîncimile spaţiului cosmic. Şi dacă este aşa, atunci — Davîdov lovi cu pumnul în masă — materia vie, care e constituită din cele mai complicate molecule, trebuie să aibă la bază carbonul, elementul capabil de a forma combinaţiile cele mai

complexe. În al doilea rînd, la baza vieţii stă utilizarea energiei, a iradiaţiilor solare, a celor mai răspîndite şi mai efective reacţii chimice acide. Aşa-i ?

— E totuna ! dădu afirmativ din cap Şatrov. Dar pînă...

— O clipă ! Moleculele, cu cît au o structură mai complexă, cu atît se descompun mai uşor la o temperatură ridicată. În substanţa stelelor incandescente nu există în genere combinaţii chimice. În lumi mai puţin încălzite, cum reiese, de pildă, din spectrele stelelor roşii şi reci, precum şi în petele solare, găsim cele mai simple combinaţii chimice. Din această cauză se poate afirma că apariţia vieţii, sub orice formă, oricît ar fi ea de neobişnuită, e posibilă numai la o temperatură relativ scăzută. Dar nici la o temperatură prea joasă, căci altfel mişcarea moleculelor se va încetini peste măsură, reacţiile chimice nu vor mai avea loc, şi nu se va mai produce energia necesară vieţii. Prin urmare, se poate vorbi dinainte, fără a face concesii adevărului, despre limita anumitor minime de temperatură, necesare existenţei organismelor vii. Nu te voi obosi cu o expunere prea lungă, vei înţelege totul, cînd îţi voi spune că aceste limite de temperatură se stabilesc chiar şi mai precis : ele sînt acelea între care se menţine starea lichidă. Apa conţine soluţiile principale cu ajutorul cărora se realizează activitatea esenţială a organismelor.

Pentru apariţia şi pentru complicarea treptat crescîndă a vieţii se cere o îndelungată dezvoltare evolutivă, istorică. Prin urmare, condiţiile necesare vieţii trebuie să fie constante, să dureze în timp, în limite minime de temperatură, presiune, radiaţii şi tot ce înţelegem prin condiţii fizice pe suprafaţa Pămîntului.

În ceea ce priveşte gîndirea, ea se poate naşte numai într-un organism foarte complex, cu o înaltă energetică, un organism care este, într-o măsură anumită, independent de mediul înconjurător. Înseamnă, deci, că pentru apariţia fiinţelor cugetătoare, cu raţiune, limitele sînt mai puţin largi, le putem asemăna cu un coridor îngust, care trece prin timp şi spaţiu.

Să luăm, de pildă, plantele, în organismul cărora se produce, cu ajutorul luminii, sinteza carbonului. Energetica lor este inferioară faţă de cea a animalelor, produsă prin ardere. Din această cauză şi datorită numai imobili-

tăţii lor, plantele ating dimensiuni uriaşe. Mişcări puternice şi repezi, aşa cum sînt mişcările la animale, nu pot exista la plante. În cazul lor, e vorba de un altfel de mecanism.

Viaţa, sub aceeaşi formă generală şi în aceleaşi condiţii ca pe Pămînt, nu este întîmplătoare, ci este supusă unor anumite legi. Şi numai astfel poate viaţa să parcurgă calea îndelungată a perfecţionării istorice, calea evoluţiei. Prin urmare, problema se reduce la o justă apreciere a căilor de evoluţie, începînd cu fiinţele cele mai simple, pînă la animalul cugetător. Toate celelalte soluţii nu sînt decît nişte aberaţii, nişte fantezii ale unor ignoranţi!

— Eşti prea aspru, Ilia Andreevici! Doar nu m-am dat în lături, n-am spus că nu voi reflecta asupra acestei probleme. Îţi voi comunica tot ce-mi va trece prin minte în privinţa aceasta...

— Ilia Andreevici, sînteţi chemat la telefon! E pentru a nu ştiu cîta oară, dar aţi tot lipsit în ultimele zile...

Davîdov mormăi furios şi îşi lăsă lucrul. Pe birou se aflau un teanc de şpalturi, cu o foaie de hîrtie prinsă deasupra, pe care scria: „Profesorului Davîdov, urgent! Cu rugămintea de a le restitui îndată!" Sub şpalturi se găseau două articole, trimise pentru a referi asupra lor, pe care profesorul le ţinuse peste timpul prevăzut. În cele cîteva zile pe care le pierduse, încercînd să obţină aprobarea pentru expediţia în Kam, se strînseseră o mulţime de lucrări urgente. Erau obişnuitele lucrări cu care sînt copleşiţi savanţii renumiţi şi care n-au nici o legătură cu cercetările lor. Acasă îl aştepta un referat cu privire la o disertaţie lungă, iar autorul disertaţiei aştepta cu nerăbdare referatul. Peste trei ore trebuia să participe la o şedinţă de lungă durată. În răstimp se arătă şi preparatorul cu rugămintea de a cerceta o lucrare a lui şi a-i da indicaţii pentru felul în care trebuie s-o continue. Mai trebuia să scrie şi cîteva scrisori pentru a solicita sprijinul necesar realizării extraordinarei idei a lui Şatrov.

Îndată ce sfîrşi convorbirea telefonică, profesorul reveni la birou şi se apucă iarăşi să corecteze şpalturile. Peniţa scîrţîia supărător pe hîrtie, făcîndu-l să-i scape printre dinţi vorbe de ocară la adresa corectorilor. După o vreme, rîndurile începură să-i joace înaintea ochilor. Davîdov scăpă două greşeli, fără să le însemne şi atunci

își dădu seama că are nevoie de puțină odihnă. Își frecă ochii, se întinse și se trezi cîntînd cu glas răsunător și puțin cam fals o melodie monotonă și tristă :

„Volgă, tu, cu ape mari,
Milă ai de edecari!“

În ușa întredeschisă se auzi ciocănind și în încăpere pătrunse profesorul Kolțov, directorul adjunct al institutului la care lucra Davîdov. Pe chipul lui Kolțov, încadrat de o barbă scurtă, plutea un zîmbet batjocoritor, iar de sub genele lungi și arcuite ca ale unei femei, ochii lui întunecați priveau triști.

— Cîntați cam cu jale, domnule ! rosti Kolțov, zîmbind cu ironie.

— Cum oare să nu cînt astfel ? ! Am o groază de lucru, o puzderie de chestiuni mărunte, care nu mă lasă să mă consacru muncii mele adevărate. Cu cît devii mai matur, cu atît îți vin pe cap mai multe fleacuri, iar puterile-ți nu mai sînt aceleași ! E greu să lucrezi noptile ca un șoarece de bibliotecă — strigă Davîdov.

— Vai, ce vorbe răsunătoare ! se încruntă Kolțov. Sînteți rezistent, aveți o constituție robustă, o constituție de fier, nu altceva. Ha-ha-ha ! Iată o scrisoare de la Korpacenko, din Alma-Ata. Cred că vă va interesa.

Se lumina de ziuă. Dimineața de vară se înălțase încet și acum se lupta cu lumina gălbuie a lămpii de masă, aflată lîngă fereastra larg deschisă. Davîdov își aprinse o țigară, dar nu-i mai simți gustul ; tutunul îi împovăra și îi apăsa inima obosită. Dusese însă la bun sfîrșit tot ceea ce își propusese. Pe masa lui, plină de tot felul de cărți și de hîrtii, se aflau unsprezece scrisori adresate geologilor, care lucrau în regiunile depunerilor calcaroase din Asia Centrală. Pentru ca să poată fi expediate cu poșta de dimineață, nu mai avea decît să lipească plicurile. Davîdov începu să scrie adresele, fără să bage de seamă că soția lui intrase în odaie, frecîndu-și ochii somnoroși cu pumnii, ca un copil.

— Să-ți fie rușine ! exclamă ea mînioasă. Se luminează de ziuă ! Unde ți-e promisiunea de a nu mai lucra noaptea ? Tu însuți te-ai plîns că ești obosit, că ți-ai pierdut puterea de muncă... Ei, uite, asta nu-mi place !

— Am isprăvit ! Mai am încă cinci adrese de scris şi sînt gata — se dezvinovăţi Davîdov. Ba chiar îţi făgăduiesc că n-am să mai lucrez noaptea. Lucrările astea însă erau extrem de urgente şi trebuiau duse la bun sfîrşit cu orice preţ... Du-te, haide, du-te, fii înţelegătoare, draga mea... Îndată mă voi culca şi eu.

Davîdov scrise ultima adresă şi stinse lampa. Lumina palidă şi aerul răcoros al dimineţii năvăliră în cuprinsul odăii.

Privi cerul şi-şi trecu mîna peste fruntea obosită. Problema căutării în văile din munţii Asiei Centrale a fiinţelor venite din stele, pe care şi-o pusese pe neaşteptate, îi apăru în toată măreţia ei.

Într-adevăr, dacă se găsesc destul de des fosile ale animalelor, aceasta se datoreşte faptului că miliarde de astfel de animale au trăit pe suprafaţa Pămîntului şi multe rămăşiţe au găsit, fără îndoială, condiţii favorabile conservării şi pietrificării lor. Dar cei veniţi dintr-o altă lume nu puteau fi prea numeroşi. Chiar dacă urmele lor s-au păstrat undeva, a le găsi în cuprinsul imenselor mase de depuneri sedimentare, sau în miile de kilometri cubi de rocă, e cu putinţă doar dacă s-ar face săpături de un volum uriaş. Mii de oameni trebuie să cerceteze mii de metri cubi de rocă, sute de excavatoare puternice trebuie să extragă straturile superioare. E o himeră ! Nici o ţară din lume, oricît de bogată ar fi, n-ar putea cheltui miliarde pentru săpături făcute pe o scară atît de întinsă ! Iar obişnuitele săpături paleontologice, chiar cele mai însemnate, în cadrul cărora se cercetează un teren de 3—400 de metri pătraţi, sînt o picătură de apă în mare, un fleac faţă de problema ridicată. Probabilitatea este egală cu zero.

Davîdov îşi lăsă capul în piept, copleşit de adevărul crud şi nemilos. Gîndurile lui i se părură ridicole, fără nici o speranţă de realizare.

Şatrov avusese dreptate, chiar multă dreptate, cînd apreciase cu mintea sa limpede ca fiind infime mijloacele pe care le aveau la dispoziţie.

„Vai de capul meu ! se gîndi mîhnit Davîdov. Nu mai pot nici dormi. Acum mă vor urmări şi în somn blestematele astea de îndoieli. Ce să fac oare ca să scap de po-

vara gîndurilor ? Uite, nici n-am citit scrisoarea pe care mi-a adus-o Kolţov."

Profesorul scoase din servietă scrisoarea unui renumit geolog, care lucra la Academia de ştiinţe din Kazahstan. El comunica institutului că în Kazahstan urmau să înceapă în anul acela lucrări uriaşe într-un şir întreg de văi ale munţilor Tian-Şan, pentru construirea unei întinse reţele de mari canaluri şi uzine hidroelectrice. Realizarea a două din aceste construcţii — din întîmplare şi cele mai mari : nr. 2, pe cursul inferior al rîului Ciu, şi nr. 5, în regiunea văii Karkarin — necesita săparea şi cercetarea parţială a depunerilor superioare de calcar, în care se ştia că există nenumărate oseminte ale dinozaurilor. Din această cauză, paleontologii ar trebui să organizeze o permanentă supraveghere în tot timpul cît vor dura lucrările. Paleontologii ar trebui mai întîi să se pună în legătură cu Comitetul de Stat al Planificării şi apoi să-şi coordoneze acţiunile de-a dreptul cu conducătorii şantierelor de construcţii...

Pe măsură ce citea scrisoarea, deznădejdea ce umpluse sufletul lui Davîdov se risipea. Îşi dădea seama că i se oferă o ocazie rară. Interesele ştiinţei sale coincideau cu cele ale producţiei ţării şi acum nemăsurata forţă a muncii va realiza săpături pe care nu le-a visat nici un savant ! Poate că există totuşi speranţa de a putea verifica descoperirea extraordinară a lui Tao-Li şi, dacă această cercetare va fi încununată de succes, omenirea va avea dovada certă că nu se află numai ea singură în Univers !

Soarele proaspăt şi luminos al dimineţii se ridica deasupra oraşului, pomii păreau nişte fîşii de spumă liliachie, presăraţi pe întinsul unei ape aurii şi străvezii. Zgomotul oraşului ce se trezea pătrunse în odaie.

Davîdov se ridică din fotoliu, trase în piept cu nesaţ aerul proaspăt, lăsă perdeaua şi începu să se dezbrace.

Şatrov mototoli hîrtia pe care desenase un craniu şi o aruncă la coş. Scoase apoi din teancul de cărţi aflate pe masă o broşură şi rămase pe gînduri mai înainte de a o deschide.

Calea noilor cercetări se vestea dificilă. Rarele avînturi ale gîndului sînt asemenea unor uşoare şi minunate salturi peste prăpastia marilor greşeli. Şi te caţări necontenit pe povîrnişuri abrupte, urcînd anevoie sub apăsă-

toarea povară a faptelor, care te ţin în loc, care te trag înapoi, în jos... Nu-i nimic ! Problema ce-i stă în faţă e mare şi tot atîta de importantă ! Dar fiinţele care au fost aici, pe pămînt, cu şaptezeci de milioane de ani în urmă ? Voinţa neînfricată şi mintea omenească nu s-au speriat nici de groaznicele spaţii interstelare. Aceia, necunoscuţii, au reuşit să sară dintr-o corabie astrală într-alta să facă acest lucru pe cînd cele două corăbii se depărtau una de alta cu o iuţeală de neînchipuit. Ei nu s-au speriat de faptul că fiecare secundă îi depărta cu sute de kilometri de planeta lor de baştină... Au îndeplinit o anumită misiune şi s-au putut întoarce, da, nu mai încape nici o îndoială că s-au întors, căci toate măreţele schimbări pe care fiinţele acestea necunoscute le-ar fi adus naturii nu ne-ar fi scăpat, nouă, acei care studiem astăzi, cu şaptezeci de milioane de ani mai tîrziu, planeta noastră.

Dacă pînă astăzi n-am găsit nici urmă din aceste modificări, înseamnă că vizitatorii dintr-o altă lume au stat pe pămînt un timp foarte scurt, oaspeţi necunoscuţi ai unei lumi necunoscute !

Bine ! Va reflecta mai departe asupra acestei laturi a problemei, va căuta să alcătuiască într-un fel chipurile probabile ale oamenilor din alte lumi, şi curînd îl va înştiinţa pe Davîdov... Dar Davîdov... El îi scrie regulat despre orice, afară de ceea ce îl interesează : rezultatul cercetărilor. A trecut un an şi jumătate de la memorabila discuţie pe care au avut-o la Moscova, privitor la oasele găurite ale reptilelor moarte. Se vede că marelui său prieten nu-i reuşise încă nimic...

În clipa aceea, maşina lui Davîdov gonea pe drumul bătătorit şi plin de praf. Colbul albicios se risipea sub lumina tremurătoare a farurilor şi se ridica în nori groşi în urma maşinii, acoperind stelele ce pîlpîiau în zare.

În faţa geamului maşinii, departe în noapte, se înalţă o imensă vîlvătaie roşiatică. Un vuiet surd, care pătrundea în auz, cu tot zgomotul motorului, venea dintr-acolo.

O jumătate de oră mai tîrziu, Davîdov, însoţit de şeful de lucrări şi de colaboratorul său, detaşat anume pe lîngă şantier, se îndrepta spre marginea nordică a sectorului, uimit de amploarea uriaşă pe care o luaseră lucrările.

Felinare de mii de lumini vegheau pe creştetul unor stîlpi înalţi şi păreau înconjurate de o ceaţă uşoară ; un

nor de praf învăluia partea din stînga a sectorului. Acolo, scrîşnetul, huruitul şi vuietul excavatoarelor puternice acopereau ţăcănitul sutelor de vagonete care se răsturnau cu zgomot la punctul de descărcare.

Stratul sedimentar era tăiat adînc de albia viitorului canal. De o parte şi de alta se ridicau pereţi înalţi de douăzeci de metri ; pe povîrnişurile drepte, ce păreau netezite de un cuţit uriaş, ieşeau în relief conglomerate masive de bolovani netezi, înlocuite din loc în loc de ochiuri de nisip galben şi gresii stratificate, în care sclipeau grăunţe de mică şi ghips.

Noaptea, care se întindea împrejur, învăluind întinderea cîmpiei pustii, nu exista aici, cum nu exista nici stepa. Şantierul era o lume aparte, o lume a muncii uriaşe şi încordate, care schimba cu fiecare clipă înfăţişarea străvechiului deşert al Kazahstanului.

Davîdov trecea pe lîngă oamenii înnegriţi de soare, acoperiţi de sudoare şi de praf, care nici că-l luau în seamă. Ciocanele pneumatice se zguduiau în mîinile dibace, sfărîmînd colţurile tari ale stîncilor. Maşini greoaie, asemenea unor imense schelete de fier, se mişcau anevoie prin praf. Nenumărate camioane se înghesuiau, ca nişte cirezi, în preajma benzilor rulante de încărcare, care le umpleau necontenit cu pămîntul ce trebuia cărat.

— Grozave săpături, Ilia Andreevici ! strigă colaboratorul lui Davîdov.

Profesorul zîmbi cu voioşie şi vru să spună ceva ; în clipa aceea, cerul acoperit de praf fu brăzdat pe neaşteptate de fulgerul unei explozii, al cărei vuiet zgudui pămîntul.

— Este o explozie care are drept scop să scoată la suprafaţă cele ce se găsesc în adîncul pămîntului — lămuri şeful de lucrări. Am aruncat în aer dintr-o dată vreo trei sute de mii de metri cubi. Acolo, în sectorul nr. 8, se pregăteşte un şanţuleţ pentru excavatoare.

Davîdov cercetă cu atenţie „şanţuleţul" de-a lungul căruia mergea. Se întindea cît cuprindeai cu ochii, între şirurile de felinare, despicînd cîmpia şi lărgindu-se la nord într-o săpătură cu un diametru de aproape o jumătate de kilometru. Pe locul acela se descoperise cimitirul dinozaurilor — o îngrămădire enormă de oase mari, pietrificate. În lungul săpăturii, oasele se înălţau ca o brazdă, întinzîndu-se după toate probabilităţile şi dincolo

de limitele săpăturii. Îngrămădite fără nici o rînduială, ca niște frînturi de bîrne, aruncate de-a valma, ele formau un strat gros de opt metri, în care se zăreau pe alocuri bucăți mari de cremene. Nu erau schelete întregi, ci numai sfărîmături de oase de mărimi felurite, aparținînd unor diverse specii de reptile dispărute, amestecate aici la întîmplare. Excavatoarele pătrundeau în acest morman de rămășițe a sute de mii de monștri, scormonind și curățind pămîntul de pe fundul săpăturii. În lumina sfioasă a dimineții grămezile de oase ridicate pe marginea săpăturii păreau niște pete întunecate...

Soarele era în înaltul cerului și ardea cu toată puterea. Mormanele de oase negre se înfierbîntaseră, de parc-ar fi fost ținute într-un cuptor.

— Gata ! Am văzut totul — spuse Davîdov, ștergîndu-și într-una sudoarea de pe față. Aici se petrece același lucru ca și în sectorul nr. 2 ; iese la iveală al doilea strat de oase. Cu douăzeci de ani în urmă, ceva mai spre nord de locul acesta, am cercetat în regiunea Bozaba, pe malul drept al rîului Ciu, un strat și mai mare de oase, lung de aproape treizeci de kilometri. Asemenea cimitire gigantice se găsesc și în valea rîului Ili, și la Kara-Tau, și aproape de Taşkent. Toate sînt identice, cuprind milioane de oase amestecate la întîmplare, dar nici un schelet sau vreun craniu întreg. E un material care nu ne folosește pentru studiu. Acestea sînt rămășițele unor cimitire de dinozauri, spălate de ape. Întinderea lor întrece orice închipuire.

— V-ați format noi păreri asupra acestor „cîmpii ale morții", Ilia Andreevici ? îl întrebă colaboratorul său. În lucrările publicate, dumneavoastră...

— Vrei să spui că nu m-am exprimat prea limpede ? îi reteză vorba Davîdov. Ba poate chiar greșit ! Pe atunci nu aveam o imagine completă a proporțiilor fenomenului.

— Dar acum ce părere aveți, Ilia Andreevici ?

— Nu știu ! Nici una ! spuse Davîdov, cu asprime în glas. Și acum, să mergem. Dacă voi pleca peste trei ore, seara voi fi în gara Luvovaia. Trenul spre Moscova pleacă la unu noaptea.

— Rămîne stabilit să continui supravegherea ?

— Se înțelege ! Trebuie să găsiți ajutoare pentru trierea oaselor. În masa sfărîmăturilor o să găsiți și cîte ceva

bun. În sfîrşit, în alte sectoare se poate să găsiţi noi mormane. Deşi, dacă veţi da aici de bolovani şi conglomerate, situaţia înseamnă că va fi aceeaşi. Nu mai sper să găsim ceva în sectorul ăsta ! În schimb, la nr. 5, sedimentele prezintă un alt caracter : nisip, pietriş şi gresie, aproape fără urmă de pietre. Sînt sedimentele unor curente mici, liniştite şi chiar parţial eoliene. Dar Starojilov, care lucrează acolo de o jumătate de an, nu mi-a comunicat nimic interesant. N-a ajuns la nici un rezultat şi tînjeşte, sărmanul...

În sala mare, destinată aspiranţilor pentru studiu, se aflau trei tineri. Unul din ei, cocoţat pe un pupitru, discuta însufleţit cu o tînără fată, care şedea la o măsuţă într-un colţ.

— Este un adevărat moment istoric — spunea aspirantul, răvăşindu-şi furios părul des şi roşcat — un moment care va determina nespus de multe lucruri în viitoarea evoluţie a omenirii... În mîinile agresorilor, energia atomică ameninţă civilizaţia şi toate cuceririle culturii. Geologia şi paleontologia noastră nu fac parte din ştiinţele cele mai importante şi asta mă face să mă îndoiesc dacă mi-am ales bine specialitatea. Mă simt oarecum depăşit de viaţa adevărată. Aş vrea să mă aflu şi eu în rîndurile acelora care creează energia atomică pentru ţara noastră.

— Toate acestea sînt adevărate — îi răspunse fata. Dar dacă cineva n-are aplicaţie pentru matematică ? Mie, de pildă, nu-mi place... Ei, cum oare aş putea să studiez fizica ?

— Nu-i atît de grozav ! După părerea mea, pentru unele secţii ale fizicii nu se cere prea multă matematică... De ce dai din cap ? se întoarse el spre alt aspirant, care asculta în tăcere discuţia lor.

— Şi totuşi cît de interesantă e paleontologia ! suspină colega lui cea tînără. Negreşit, fizica e mai importantă. Cred însă că şi aici se poate aduce mult folos... Cunoştinţele...

Uşa se deschise cu zgomot şi în odaie intră valvîrtej o fetişcană slăbuţă şi zveltă, ţinînd în mînă un sul de hîrtie milimetrică.

— Fraţilor, a sosit Ilia Andreevici ! L-am văzut la cancelarie. Mi-a spus că vine de îndată la noi. Trebuie să ne pregătim ! Iar voi vă ţineţi la discuţii cu Mişka !

Jenia întoarse capul spre ușă :

— Discutăm cu Mihail niște probleme serioase.

— Știu despre ce probleme serioase a fost vorba : Să renunțăm la paleontologie pentru a studia energia atomică ! Crezi oare că te primesc din prima clipă ? Or, mai știi... poate în sinea ta socotești că ești un geniu nerecunoscut ! Hai să-l întrebăm pe Ilia Andreevici, ce părere are el despre această chestiune ! Cînd e supărat, se spune că nu-l întrece nimeni în a te repezi !

— Ai înnebunit, Tom ! exclamă Mihail, emoționat. Poți spune oare unui mare savant că socotești știința lui fără importanță ? Sîntem doar aspiranții lui !

— Cu toate astea, am să-l întreb — se încăpățîna Tamara. Trebuie să punem capăt odată acestor nesfîrșite discuții ale noastre. Tu ai obosit-o pe Jenia și m-ai plictisit și pe mine...

Se auzi o bătaie în ușă. Mihail sări într-o clipă de pe pupitru, iar Jenia își netezi fără să vrea părul. Ușa se deschise și Davîdov apăru, voinic și impunător, cu un zîmbet larg. Răspunse la salutul lor și le povesti în cîteva cuvinte călătoria sa.

— E rîndul dumneavoastră, acum ! Spuneți-mi ce succese ați obținut și ce probleme vă frămîntă ? Să începem cu dumneata, Tamara Nikolaevna !

Tamara zîmbi, ușor intimidată :

— Pot să vă pun mai întîi o întrebare generală, Ilia Andreevici ? începu ea. Nu sînteți grăbit ?

Mihail, care se găsea în spatele lui Davîdov, schiță un gest comic de groază, dînd ochii peste cap.

— Nu sînt de loc grăbit — răspunse Davîdov. Și apoi știți foarte bine că-mi place să mi se pună întrebări.

— Ilia Andreevici, Mihail... adică... am discutat cu toții, întrebîndu-ne dacă ne-am ales bine specialitatea. În astfel de vremuri, fosilele pe care le dezgropăm... Iată, Mihail spune că ar trebui să ne ocupăm mai bine de fizică... Am asistat la cursul lui Petrov, n-am înțeles prea mare lucru, dar a fost totuși foarte interesant. Tamara spuse toate acestea dintr-o singură suflare, se opri, trase aer în piept și sfîrși în grabă : Am vrut să cunosc părerea dumneavoastră asupra acestei chestiuni... Ce ne sfătuiți să facem ?

Davîdov deveni serios, se încruntă, dar nu se supără cîtuşi de puţin, în ciuda aşteptărilor Tamarei. Îşi scoase cu încetineală portţigaretul din buzunar.

— Fereastra e deschisă, deci se poate fuma. Problema pe care mi-aţi împărtăşit-o e serioasă. Vă înţeleg foarte bine... În perioada marilor revoluţii în tehnică, acele obiecte care nu stau pe primul plan par lipsite de importanţă. Şi e firesc ca voi, tineretul, să staţi la îndoială, cu toate că v-aţi şi ales o specialitate. Şi eu m-aş îndoi... Dar uite ce am să vă spun...

Davîdov îşi aprinse ţigara şi privi gînditor dîrele buclate de fum ce se ridicau spre tavan.

— Există oameni — începu rar profesorul — care nu se frămîntă de loc atunci cînd se hotărăsc în alegerea studiilor. Întîmplarea şi interesul sînt factorii însemnaţi, care-i determină să se ocupe de orice, şi chiar cu mult succes, cu rezultate frumoase. Eu însă nu-i consider adevăraţi savanţi. Totuşi, alegerea ştiinţei, orice s-ar spune, e determinată de înclinaţiile personale ale fiecăruia, de capacitatea şi de năzuinţele lui. Numai atunci cînd mintea voastră avidă şi nesăţioasă de cunoştinţe se va potoli, sorbindu-le, aşa cum soarbe omul care se sufocă aerul, numai atunci veţi fi nişte adevăraţi creatori ai ştiinţei : neprecupeţindu-vă puterile, vă veţi alătura celor care merg spre progres, contopindu-vă întreaga personalitate cu ştiinţa. Eu însumi am şovăit la început... După studiile pe care le-am făcut sînt inginer. Îmi place tehnica, dar în mine trăieşte, puternică, pasiunea pentru studiile istorice. Iată de ce mă ocup cu istoria antică a pămîntului şi a vieţii ; nu ştiu dacă e bine sau rău, dar aceasta îmi umple viaţa în întregime. Negreşit, e poate trist că nu sînt fizician şi că nu creez ceva mai de seamă pentru societatea din clipa de faţă... Aici însă e vorba de contopirea capacităţilor şi intereselor mele ; ele vor fi cu atît mai bogate în roade, cu cît vor fi mai credincioase drumului pe care mi l-am ales. Afară de aceasta, nu trebuie subapreciată nici importanţa disciplinei noastre. „Ziua ei de mîine“ e mai îndepărtată decît a altor ramuri ale ştiinţei ; ştiinţa noastră va deveni necesară mai tîrziu, cînd ne vom putea ocupa îndeaproape de om. Organismul nostru este cea mai complexă alcătuire şi din punct de vedere istoric, precum şi din acela al stratificaţiilor evolutive, începînd cu peştele şi sfîrşind cu mamiferul, specie superioară. Şi

e cu neputință să înțelegem biologia omului așa cum trebuie fără să studiem întreaga scară evolutivă a vieții. De acest lucru depinde în întregime medicina viitorului, conservarea omului ca specie, și încă multe altele. Astăzi, aceste probleme sînt încă departe de preocupările noastre, dar ele se vor apropia pe zi ce trece. Noi le pregătim o bază științifică sigură. Nu putem părăsi munca noastră, pentru că omul care construiește viitorul are nevoie să-și îmbogățească necontenit cultura și cunoștințele sale, are nevoie de un orizont larg. Știința are legile ei de dezvoltare, care nu coincid întotdeauna cu cerințele practice ale zilei. E adevărat că savantul nu poate fi dușmanul prezentului, dar tot atît de adevărat e că el nu poate trăi numai în prezent. Gîndul lui trebuie să cuprindă orizonturi mai largi, căci altfel va fi numai un simplu funcționar. Fără temelia pe care i-o oferă prezentul devine fantezist, dar lipsit de perspectiva viitorului, devine nătărău. Chiar și Petru cel Mare înțelegea adevărul acesta și încă foarte bine. Aduceți-vă aminte de ucazul lui cu privire la adunarea osemintelor dezgropate. Luați aminte, lucrurile se petreceau în timpurile grele de atunci, într-o țară săracă și necivilizată !

Davîdov stinse țigara și o aruncă distrat pe podea. Aspiranții nu luară în seamă gestul ; Jenia se aplecase peste masă, uitîndu-se țintă la Davîdov ; Tamara, triumfătoare, își ridicase fruntea și privirile ; Mihail lăsase ochii în pămînt.

— Acum să trecem la cealaltă latură a problemei noastre — continuă Davîdov. Nici aici nu trebuie să exagerăm. Nu ți-e îngăduit să vorbești despre pieirea civilizației și să stai cu mîinile în sîn, nepăsător, așa cum fac mulți intelectuali din Apus, încercînd în fel și chip să-și justifice atitudinea. Afară de asta, în ziua de azi, acolo, în Apus, cultura rămîne cu mult în urma tehnicii. Oamenii, dobîndind o putere tot mai mare asupra naturii, uită de necesitatea educării și transformării omului însuși. Dar voi, tineretul sovietic, care doriți cu toată tăria să fiți luptători pentru cultură, pentru fericirea viitoare a oamenilor, trebuie să credeți în puterea patriei și să pășiți fără șovăire pe calea ce v-ați ales !... Afară de asta, vă dați oare seama ce înseamnă energia atomică în ziua de azi ? Cea mai mare parte a elementelor din numărul celor nouăzeci și două au nuclee foarte puternice și stabile, și

pentru a le sfărîma este necesară o energie mai mare decît aceea care va rezulta din descompunerea lor. Şi acest lucru nu este întîmplător ! În decursul miliardelor de ani de formare a materiei planetei noastre, ca şi a altor planete, în procesul transformării materiei siderale s-a petrecut un fel de selecţie : tot ce era nestabil s-a descompus, a ars, ca să zicem aşa, trecînd în forme stabile. Astăzi am făcut un pas înainte în utilizarea preţioaselor reacţii ale elementelor de la sfîrşitul tabloului lui Mendeleev, cele mai grele elemente după greutatea lor atomică. Nici acest fapt nu este întîmplător : elementele cele mai grele sînt foarte bogate în neutroni şi se descompun cu uşurinţă, dînd naştere unei reacţii neutronice în lanţ, unica reacţie care poate fi utilizată în tehnică, în momentul de faţă. Nu trebuie să socotim numaidecît această descompunere, ca fiind o descompunere integrală a atomului. Atomul unui element greu pare că se rupe în două părţi, fiecare parte dînd naştere la elemente stabile, care se încadrează în coloanele de mijloc ale tabloului lui Mendeleev. În acest timp se eliberează, în mod parţial, energia, care este tocmai energia bombei atomice. Sîntem încă foarte departe de descompunerea totală şi tot atît de departe de reacţia puternică a elementelor stabile.

Deocamdată, măsura în care stăpînim energia atomică se reduce la folosirea reacţiilor în lanţ cu izotopii nestabili ai uraniului şi toriului, cum şi a reacţiei transformării tritiului izotop al hidrogenului, în heliu, în condiţiile foarte complexe ale bombei cu hidrogen. După cum ştiţi, greutatea atomică a uraniului poate fi ridicată şi, în felul acesta, se pot obţine elemente artificiale, care ies din limitele tabloului ; aşa sînt neptuniul şi plutoniul, cel de-al nouăzeci şi treilea şi nouăzeci şi patrulea element. Uraniul poate fi transformat şi mai departe, creînd elementele nouăzeci şi cinci şi nouăzeci şi şase : amerîţiul şi curiul. Şi aşa mai departe, pînă la o sută şi mai bine de elemente.

Toate aceste elemente sînt nestabile şi supuse dezagregării. Energia dezagregării plutoniului constituie carburantul maşinilor atomice paşnice şi forţa explozivă a bombelor atomice, ca şi energia formei nestabile a uraniului, izotopii 235 şi 233. Fără îndoială că în procesele cosmice de transformare a materiei, au existat odinioară elemente mai grele ca uraniul, dar mai tîrziu ele au tre-

cut în formele stabile ale celor nouăzeci şi două de elemente fundamentale. Din această cauză, uraniul poate fi privit ca o rămăşiţă a acestor elemente foarte grele, care a putut supravieţui datorită stării sale de împrăştiere ; uraniul se găseşte în zonele superioare ale scoarţei pămîntului, unde este stabil, în condiţiile unei temperaturi şi presiuni relativ mici. Uraniul şi probabil şi cel de-al doilea element greu de lîngă el, toriul, vor rămîne pentru multă vreme baza energiei atomice, deoarece între utilizarea proprietăţii de a se descompune a uraniului şi utilizarea energiei materiei altor elemente este o prăpastie de neînchipuit, care nu cred să poată fi trecută prea curînd. Dar uraniul şi toriul sînt cele mai rare elemente, iar rezervele lor în lume sînt foarte neînsemnate. De aici urmează că, deocamdată, acumularea rezervelor de energie atomică e foarte limitată...

— Sînteţi chemat la telefon, Ilia Andreevici ! Cineva din provincie ! se auzi un glas din spatele uşii.

— Îndată, îndată ! Davîdov îşi încreţi fruntea, iar chipul lui căpătă o înfăţişare îndurerată. Iată ceea ce voiam să vă spun despre energia atomică. Există cantităţi mici de uraniu şi rezervele pot fi foarte repede consumate. De aceea, privind în viitor, trebuie să găsim rezerve mari din acest preţios element. Şi noi... Profesorul tăcu dintr-o dată şi-şi mîngîie tîmplele, privind ţintă undeva, deasupra chipurilor încordate ale celor ce-l ascultau. Mari rezerve de uraniu, resturi din epoca de formare a planetei... murmură Davîdov mai mult pentru sine. Mda...

Cuvintele i se opriră în gîtlej. Îndată profesorul plecă grăbit din sala de studiu a aspiranţilor.

— Ce s-a întîmplat cu Ilia Andreevici ? exclamă Tamara, curmînd tăcerea care se lăsase. Pot să jur că era cît p-aci să scape o vorbă urîtă.

— Ce tot scornești, Tamara ?! ripostă indignată Jenia. L-au întrerupt cu telefonul ăsta nenorocit, asta-i ! Ne-au stricat toată bucuria... Vorbea atît de frumos !...

— Te asigur că într-însul s-a petrecut ceva ! Tu nu l-ai putut vedea din pricina dulapului. Se schimbase la faţă de parc-ar fi văzut o nălucă.

— Aşa-i, aşa-i, Tom ! îi întări spusele Mihail. Am observat şi eu. Poate că i-a venit în minte o idee neaşteptată...

Presupunerea lui Mihail se dovedi a fi adevărată. În timp ce păşea pe coridor, toate gîndurile lui Davîdov erau concentrate asupra ipotezei care i se ivise în minte pe neaşteptate. Savantul îşi aminti că, doi ani în urmă, aflîndu-se sub impresia unui val puternic care nimicise o insulă, privea de pe bordul vaporului în fundul oceanului ; în clipele acelea îşi făcea loc în mintea lui o idee, încă sfioasă, asupra forţelor care provoacă mişcările scoarţei pămîntului. De atunci, adunase fără încetare fapte şi meditase, trecînd pe rînd de la aceste fenomene ale prezentului la procesele din trecut ale formării munţilor, de o mult mai mare amploare în timp şi spaţiu. Nu e oare, însăşi soarta aceea care-i dovedeşte acum că presupunerile sale sînt juste ?

Davîdov ridică receptorul. Nu-i răspunse nimeni, dar el continua, în mod mecanic, să-l ţină lipit de ureche, preocupat de gîndurile lui. Douăzeci de ani îl chinuise problema „cîmpiilor morţii" presărate cu oase de dinozauri, din Asia Centrală. De-a lungul poalelor Tian-Şan-ului se întind mormane uriaşe de oase ale unor reptile gigantice. Milioane de animale de diferite vîrste sînt înmormîntate în aceste grămezi. Înainte însă, aceste grămezi au fost mult mai mari, întrucît locurile unde ele au fost găsite şi cu care avem noi de-a face sînt doar rămăşiţele, îngrămădirile de pămînt surpate în perioada terţiară, în timpul procesului continuu de ridicare a munţilor. Ce a putut provoca o astfel de dispariţie în masă, tocmai în acest loc ? Doar n-au pierit din motive necunoscute ! Nu ! Dispariţia în masă a dinozaurilor a coincis în timp cu începutul marii epoci alpine de formare a munţilor. Atunci s-au înălţat lanţurile muntoase : Tian-Şan, Himalaia, Caucaz şi Alpii. Dispariţia lor a coincis şi în spaţiul geografic. Atunci, cu şaptezeci de milioane de ani în urmă, la sfîrşitul perioadei cretacice, aceste lanţuri muntoase s-au încreţit încet, în şiruri întregi de cute paralele, tot aşa cum se petrece astăzi în Oceanul Pacific. Diferenţa constă doar în faptul că aceste cute ale munţilor Tian-Şan, din perioada cretacică, s-au format nu în ocean, ci pe uscat, la marginea mării, şi că această regiune era populată cu animale terestre. Afară de asta, în perioada cretacică, formarea cutelor s-a făcut pe o scară mult mai întinsă decît în ziua de azi. Şi atunci, şi acum se petrec aceleaşi procese de formare a munţilor, care nu sînt de-

cît rezultatul forţelor declanşate de descompunerea uraniului în adîncurile scoarţei terestre sau, mai bine zis, de descompunerea elementelor foarte grele, în general. Dacă această presupunere e justă, atunci nu există nimic neverosimil în faptul că energia unor reacţii puternice izbucnea în anumite regiuni şi în anumite momente în afară, fie chiar sub forma unei iradieri puternice. Astfel s-a format, în decursul a mii de ani, o regiune întinsă, care a devenit mortală pentru tot ceea ce avea viaţă ; animalele, venind necontenit aci din regiunile neprimejdioase, piereau cu milioanele.

Se înţelege că nimic n-a putut preveni reptilele necugetătoare că le aşteaptă pieirea. Rămăşiţele mai mărunte nu s-au putut păstra de-a lungul proceselor de eroziune, dar oasele enorm de mari şi de rezistente ale dinozaurilor ne uimesc şi astăzi prin proporţiile lor uriaşe. O astfel de coincidenţă nu este întîmplătoare !...

«Şi dacă nici cea de-a doua coincidenţă nu e întîmplătoare ? De ce am găsit oare urmele vizitatorilor astrali tot în regiunile ridicăturilor muntoase din acea vreme ? Se înţelege că puternica iradiere, care ucidea dinozaurii, poate fi înregistrată cu un aparat. Atunci, dacă „ei" au rătăcit pe acolo, unde mii de ani mai tîrziu a început dispariţia în masă a dinozaurilor, înseamnă că „ei" au căutat izvoarele energiei atomice... Poate pentru a se întoarce pe planeta „lor"... Dar dacă este aşa, atunci — ei, drace ! — s-ar putea trage concluzii foarte interesante ; trebuie să căutăm urmele vizitatorilor astrali, urmele acestor oaspeţi cereşti ai pămîntului, chiar aici, de-a lungul Tian-Şan-ului şi al Himalaiei, cele mai tinere zone de formare a munţilor pe pămînt. Tocmai acolo unde-i şi căutăm. Şi a doua concluzie : dar dacă procesele de formare a munţilor şi ale vulcanismului iau naştere pentru că în roca pămîntului se creează din timp în timp concentraţii de uraniu sau de alte elemente supragrele, care intră în reacţie puternică ? Atunci ne putem aştepta să găsim rămăşiţele acestor concentraţii în adîncimile accesibile ale scoarţei, în regiunile geografice corespunzătoare... Dacă s-ar putea găsi din nou urmele oaspeţilor cereşti în regiunile de formare ale munţilor, atunci aş avea convingerea că...»

— Vorbiţi ! răsună pe neaşteptate o voce în receptor. Vă dau legătura cu Alma-Ata.

Davîdov tresări, gîndurile i se opriră în loc. Alma-Ata putea să-i comunice noutăţi importante de la şantierul de construcţie al canalului.

O voce depărtată, dar limpede îi rosti numele. Davîdov recunoscu pe tînărul savant, secretar al Institutului de geologie.

— Ilia Andreevici dimineaţa a telefonat Starojilov, de la şantierul nr. 5. Au fost găsite scheletele de dinozauri, vătămate sau nevătămate, n-am înţeles ce anume, că se auzea prost. Starojilov m-a rugat să vă comunic vestea aceasta şi să vă spun că socoteşte venirea dumneavoastră aci ca fiind necesară. Ce să-i transmit ?

— Transmiteţi-i că plec cu avionul mîine ! răspunse repede Davîdov.

— Mai am două chestiuni de discutat cu dumneavoastră — continuă secretarul — dar pentru că veţi veni, le vom discuta chiar aici. Vă aşteptăm, deci. La revedere !

— Multe mulţumiri ! strigă vesel în receptor Davîdov. Salutări tuturor ! La revedere !

Davîdov plecă grăbit la Kolţov şi îl rugă să-i reţină un loc în avion.

Capitolul al treilea

Ochii minții

Drumul șerpuia pe malul îngust al unui rîu. Pereții înalți ai defileului însoțeau albia, contopindu-se în depărtări ; de o parte și de alta povîrnișurile lor coborau spre apă.

Cel din stînga era mai apropiat și se proiecta posac într-o fîșie de umbră. De-a lungul coastei dințate a stîncilor frunzele ascuțite ale brazilor se aliniaseră ca niște șiruri de soldați. Povîrnișurile se vedeau din ce în ce mai deslușit ; în depărtare, ele erau învăluite într-o ceață sidefată și păreau ușoare ca fulgul. Într-acolo se înălța un pisc acoperit de omăt, prelungindu-se într-o culme masivă. Dungi albe de zăpadă brăzdau cenușiul de piatră al povîrnișului. Sus, aproape de cer, unde stratul pur și strălucitor de omăt netezea colțurile stîncilor, plutea alene un nor mare și gros ce părea o corabie albă cu fundul larg, care luneca pe întinderea înzăpezită a văgăunii.

Ocolind o prăpastie adîncă, drumul urca, șerpuind lenevos, spre defileu. Motorul duduia înfierbîntat : un vînt proaspăt și rece șfichiuia obrajii, pătrunzînd prin parbrizul întredeschis.

Davîdov își dădu seama că intraseră în defileu abia atunci cînd încetă duduitul puternic al motorului. Mașina gonea spre capătul povîrnișului, unde se întindea o vale netedă, ca o masă, înconjurată de trei masive muntoase.

În cuprinsul ei se zăreau cariere roșii de gresie și de argilă, presărate cu săpături în forme ciudate — turnulețe înguste și cupole rotunjite. Pe o „ieșitură" a stîncilor masive se reliefau umbrele dantelate ale brazilor, care păreau negri pe fondul lor cenușiu-violet. Sus de tot, strălucind semeț în albeața lor imaculată, se înăl-

ţau, aidoma zidurilor unui castel gigantic ce îngrădea cu străşnicie valea, un şir dinţat de culmi înzăpezite.

Jos, la poalele înălţimilor, se vedeau văgăuni adînci, o brazdă care tăia stepa netedă, platforma unui stăvilar uriaş, mormane de pămînt, căsuţele risipite ale unui sat şi un şir de corturi albe.

Deşi aspectul impunător al clădirii pe care o văzu nu-l mai impresionă ca în trecut, Davîdov se simţi totuşi emoţionat privind carcasele zimţate ale construcţiilor de beton. Clădirea aceasta era, probabil, uzina hidroelectrică.

Într-una din săpăturile făcute se descoperiseră schelete de dinozauri alcătuind un cimitir care data de pe vremea cînd jur împrejur, pe locurile acelea, nu se formaseră încă munţii înalţi de acum. Ei s-au ridicat mai tîrziu, datorită forţei uriaşe a reacţiilor atomice din adîncurile scoarţei terestre. De bună seamă că emanaţia aceea a răzbătut şi aici, şi i-a atras pe vizitatorii astrali, care căutau rezerve de energie atomică.

Maşina se opri în faţa unei case mari, cu pereţi spoiţi cu var.

— Am sosit, tovarăşe Davîdov ! spuse şoferul, deschizînd uşa maşinii. Aţi tras un pui de somn, nu-i aşa ? Drumul e bun şi se poate dormi în lege...

Davîdov tresări. Îndată ce coborî din maşină, îl zări pe Starojilov venit să-l întîmpine. Faţa osoasă a colaboratorului său era acoperită pînă la ochi de peri aspri, iar salopeta cenuşie, pe care o purta, era îmbîcsită de un praf galben. Numai ochii lui albaştri şi limpezi străluceau plini de bucurie.

— Şefule ! (Pe vremuri, cînd era student, Starojilov călătorise mult în tovărăşia lui Davîdov şi de atunci stăruia să-i spună „şefule", ca şi cum ar fi vrut să-şi afirme necontenit dreptul la o prietenie camaradereasc㠄... Vă aduc o veste bună ! Am aşteptat mult, dar n-am aşteptat degeaba ! Odihniţi-vă, îmbucaţi ceva şi pe urmă mergem. Surpriza se află în ultima săpătură înspre sud, cam la un kilometru de aici...

— Nu, nu sînt de loc obosit... Haidem acolo chiar acum ! îl întrerupse Davîdov.

Faţa lui Starojilov era toată un zîmbet :

— Splendid, şefule ! strigă el şi sări în maşină, făcîndu-se că nu bagă de seamă privirea cu care şoferul

îi măsura salopeta murdară. Am dat de fosilele dinozaurilor îndată ce am început săpăturile, într-un strat mare şi compact de nisip eolian [1], intercalat spre miazăzi — se grăbi Starojilov să-l înştiinţeze. La început am descoperit cîteva oase răzleţe, iar după aceea am găsit scheletul uriaş al unui monoclon [2], conservat de minune. Craniul e găurit, da, închipuiţi-vă, Ilia Andreevici, găurit de la un cap la altul... O gaură îngustă şi ovală !

Davîdov păli. Colţurile gurii îi tresăriră nervos.

— Mai departe ? abia îngăimă el.

— N-am mai găsit nimic pe platforma cea mare. Dar alaltăieri, chiar la marginea săpăturii, am găsit din nou nişte oase, o grămadă de oase, dar nu răzleţe. Ai crede că pe locul acela zac cîteva schelete laolaltă. Pe deasupra, mai e ceva nespus de ciudat : scheletele animalelor răpitoare sînt amestecate cu cele ale animalelor ierbivore... Am dat de un carnozaur [3] uriaş... L-am cunoscut după laba de dinapoi ; iar lîngă ei am găsit copitele unui ceratops [4]. Unele oase par a fi sfărîmate şi rupte de o forţă nemaipomenită. N-am îndrăznit să continui săpăturile în acel loc fără dumneavoastră... Încoace, la dreapta ! se adresă Starojilov şoferului. Ai să dai de un drum care duce spre vale şi pe urmă o iei la stînga...

Peste cîteva minute Davîdov stătea aplecat deasupra unui schelet, ale cărui oase albe contrastau puternic cu nisipul galben. Starojilov curăţase scheletul pe deasupra cu grijă şi apoi îl acoperise la loc cu nisip, ca să se păstreze pînă la venirea lui Davîdov în cele mai bune condiţii.

Profesorul trecu mai întîi pe lîngă coada întinsă şi labele încîrcite, ca într-un spasm, apoi se lăsă în genunchi şi examină cu atenţie capul uriaş şi hidos şi botul monstrului în formă de cioc, împodobit cu un corn lung ca un pumnal.

Apofizele [5] inelate de protecţie ale ochilor se păs-

---

[1] *Eolian* — care a luat naştere datorită vîntului. (n.a.)

[2] *Monoclon* — ierbivor, cu un singur corn, din familia dinozaurilor. (n.a.)

[3] *Carnozaur* — dinozaur de pradă. (n.a.)

[4] *Ceratops* — denumirea generală a dinozaurilor ierbivori cornuţi. (n.a.)

[5] *Apofiză* — ridicătură de formă şi dimensiune variabilă pe care o prezintă oasele. (n.r.)

traseră în orbitele craniului, dînd monstrului o expresie de ferocitate, care încremenise astfel pentru vecie.

Profesorul descoperi îndată, ceva mai jos de ochiul stîng, o gaură îngustă, ovală, pe care o văzuse şi la oasele găsite de Tao-Li în Sikan. Ea străbătea craniul de la un capăt la altul, răspunzînd în creştet, în spatele orbitei drepte, cufundată în nisip.

«Fără îndoială: „Ei" au fost aici! Hotărîrea de a căuta în graniţele Uniunii a fost întemeiată... Dar ce urme ale vizitatorilor astrali mai pot fi găsite? S-au păstrat oare aceste urme?...»

Davîdov cercetă din ochi mărimea grămezii de schelete descoperite în peretele săpăturii. Toate oasele, care fuseseră dezgropate, nu prezentau nici o urmă de rană. Acele sfărîmături şi rupturi ale oaselor despre care vorbea Starojilov se vede că se produseseră după moartea animalelor, după ce fuseseră îngropate în nisip, fiind pricinuite de depunerea de noi straturi şi de îndesarea rocii, aşa cum se întîmplă adesea.

Davîdov dădu ordin să se facă săpături pentru a se înlătura straturile de nisip, care se depuseseră deasupra mormanului acela de rămăşiţe, iar oasele, pe măsură ce vor fi dezgropate, să fie curăţate.

— Ar trebui să facem săpături în toate părţile, ca să găsim tot ceea ce s-ar putea afla în jur — spuse el cu ezitare în glas. Ne lipsesc însă mijloacele necesare. În cazul de faţă am avea nevoie să săpăm cam vreo cinci mii de metri cubi de pămînt...

— Degeaba vă frămîntaţi! interveni Starojilov, zîmbind cu toată faţa. Lucrătorii au arătat atîta interes în găsirea „crocodililor cu coarne", cum numesc ei dinozaurii, încît s-au oferit singuri să „scormonească pînă în adînc" locurile astea. Chiar unul din brigadieri mi-a spus-o! Poimîine, duminică, vor ieşi pe şantier nouă sute de oameni!

— Nouă sute! Straşnică forţă! exclamă Davîdov.

— Nu, de loc straşnică, ci pur şi simplu o forţă! spuse cu mîndrie Starojilov. Administraţia ne pune la dispoziţie şase excavatoare, cărăuşi, camioane; într-un cuvînt, tot ceea ce ne este necesar. Vom face nişte săpături cum nu s-a mai pomenit în istorie!

În entuziasmul lui, Davîdov nu-şi putu stăpîni cîteva exclamaţii. Însăşi munca, în deplina ei măreţie, venea

în ajutorul ştiinţei, în chip dezinteresat şi măreţ. Din clipa aceea, Davîdov simţi o extraordinară încredere în reuşita cercetărilor proiectate. Zecile de mii de tone de pămînt, care ascundeau în ele un şir întreg de taine pentru ştiinţă, nu-i mai păreau acum atît de înspăimîntătoare. Uitînd toate îndoielile care-i stăpîneau sufletul, toate greutăţile şi neajunsurile întîmpinate, Davîdov se simţea nespus de puternic. Simţea că, avînd un astfel de sprijin, va putea sili masele acelea nemişcate de nisip, care zăcuseră fără de viaţă şaptezeci de milioane de ani, să-i răspundă lui... Nici nu-i trecea prin minte că săpăturile ar putea să rămînă fără nici un rezultat în privinţa urmelor lăsate de oaspeţii veniţi din stele. În clipa aceea, nu-şi putea închipui acest lucru, mai ales ştiind că la o sută cincizeci de paşi în urmă zăcea scheletul unei reptile uriaşe, ucise de o armă omenească...

— Delimitaţi suprafaţa săpăturilor! răsună glasul lui Starojilov. Ţineţi seama de faptul că graniţa nisipurilor eoliene merge de-a curmezişul, întinzîndu-se de la nord-vest spre sud-est. Mai spre sînga se intercalează un strat de nisip provenit din aluviuni.

Profesorul urcă panta săpăturii. Chibzui şi socoti îndelung, privind pămîntul stepei rămas neatins, care se întindea pînă la poalele munţilor.

— Ce-ar fi dac-am lua o porţiune de forma unui pătrat, care să se întindă chiar de la stîlpul acela din dreapta pînă aici?

— Atunci colţul din stînga al săpăturilor va atinge nisipurile aluvionare — spuse Starojilov.

— Minunat! Chiar asta şi vreau. Ţin neapărat să urmăm malul vechiului torent. De-a lungul albiei de odinioară... Dar, hai să ne apucăm de măsurat şi să punem jaloane. Ai ruleta la dumneata?

— De ce ruletă? Vom măsura cu pasul, doar că nu ni-l precupeţim, şefule! Filmarea o vom face după ce vom isprăvi cu săpatul.

— Îmi voi da toată silinţa! zîmbi profesorul spre colaboratorul său entuziast. Să începem. Mergi încolo, spre colină... Aş vrea să-i telegrafiem chiar astăzi profesorului Şatrov.

Pe locul unde douăsprezece zile mai înainte Davîdov, împreună cu Starojilov, colaboratorul său, măsuraseră cu

pasul stepa zgrunţuroasă şi acoperită de ierburi, se căsca acum o săpătură uriaşă, de 9 metri adîncime. Vîntul se rotea în cuprinsul ei, stîrnind vîrtejul de praf de pe întinderea netezită şi uscată a nisipurilor calcaroase, îndesate de atîta necurmată şedere. De-a lungul marginii de est a săpăturii, aurul straturilor de nisip dispărea, fiind înlocuit de cenuşiul plin de nuanţe al oţelului. Starojilov se plimba în lung şi-n lat, spuraveghind şi îndrumînd echipa de lucrători care răscolea şi tria nisipul, curăţînd scheletele găsite. Davîdov chemase din Moscova pe toţi preparatorii institutului şi pe cei patru aspiranţi ai săi ; chemase, de asemenea, de la şantierul nr. 2 pe unul din colaboratorii săi care lucra acolo. Treizeci de oameni săpau în stratul nisipurilor păstrătoare de fosile, supravegheaţi îndeaproape de cei zece colaboratori ai săi. Săpăturile înaintau tot mai mult spre limita straturilor cenuşii, unde se găseau numai frînturi de oase şi imense tulpini de conifere pietrificate.

Soarele arzător îşi revărsa nemilos razele. Nisipul era fierbinte. Dar toate acestea nu-i stinghereau cu nimic pe oamenii aceia pasionaţi de munca lor.

Davîdov coborî în săpătură şi se opri în faţa unui morman de oase, asemănătoare în totul celor descoperite în văgăună. Găsiseră aici şase schelete de dinozauri cu oasele amestecate. La şaizeci de metri spre răsărit, nu departe de marginea nisipurilor aluvionare, fusese descoperit scheletul unui uriaş animal de pradă, care zăcea singuratic. În apropierea lui, se mai găsiră alte trei schelete, aparţinînd unor reptile răpitoare, de mărimea unui cîine. În tot cuprinsul săpăturii nu mai găsiră nimic altceva : oase străpunse de arma misterioasă nu mai aflară. Cu teamă şi nelinişte în ochi, Davîdov privi porţiunea de pămînt săpată, care nu fusese cercetată, cîntărind parcă şansele rămase.

— Ilia Andreevici, poftiţi încoace ! se auzi glasul Jeniei. Am găsit o broască ţestoasă !

Davîdov se întoarse şi se îndreptă, fără să-şi zorească paşii, spre locul de unde fusese chemat. În direcţia aceea se afla şi scheletul dinozaurului. Era a doua zi de cînd Jenia şi Mihail săpau şi curăţau capul enorm al monstrului cu botul deschis, în care se vedeau o sumedenie de dinţi strîmbi, înfiorători.

Cum îi zări, Jenia se ridică, strîmbîndu-se de durerea picioarelor amorţite, dar îndată îşi recăpătă voia bună şi zîmbi cu bucurie.

Sub basmaua albă, chipul ei acoperit cu mici broboane de sudoare părea şi mai bronzat.

— Uitaţi-vă, acolo se află broasca ţestoasă pe care am găsit-o ! arătă Jenia cu burghiul spre fundul gropii. Chiar sub craniu... Coborîţi la noi, Ilia Andreevici. Şi fata sări sprintenă în săpătură. Am curăţat pe deasupra carapacea, continuă ea. E foarte ciudat, are nişte reflexe de culoarea sidefului şi un aspect neobişnuit.

Davîdov îşi aplecă anevoie corpul său voinic în săpătura îngustă şi se uită sub craniul uriaş al dinozaurului. Din stratul jilav de pămînt, de o culoare mai închisă, din pricina umezelii, ieşea o protuberanţă mică de os, cu un diametru de aproximativ 20 de centimetri. Suprafaţa protuberanţei era presărată cu mici adînciturl şi şănţuleţe de un violet întunecat, aproape negru, care contrasta cu albeaţa oaselor ce alcătuiau craniul dinozaurului. Tot atît de neobişnuit era şi luciul de sidef al acestui os ciudat şi neted, de parc-ar fi fost lustruit ; abia îl puteai deslușl în întunericul din fundul săpăturii.

Davîdov se tulbură. Gîfîind, îşi apropie privirile şi mai mult de strania descoperire. Cu vîrful degetelor şi cu nespusă băgare de seamă înlătură firicelele de nisip ; observă îndată o sudură între cele două părţi ale osului, care trecea prin mijlocul protuberanţei, şi o alta care străbătea suprafaţa protuberanţei de-a curmezişul, foarte aproape de una din margini.

— Chemaţi-l grabnic pe Starojilov ! strigă profesorul, ridicîndu-şi faţa congestionată. Chemaţi şi lucrătorii !

Emoţia savantului i se transmise şi Jeniei, într-o clipă. Glasul răsunător al tinerei fete pătrunse pînă departe, pe întinderea răscolită a nisipurilor. Lui Davîdov i se păru că Starojilov sosise într-un minut, atît de adîncit era în studiul ciudatei descoperiri.

Cu răbdare, cu grijă şi cu nespusă băgare de seamă, profesorul şi colaboratorul său se apucaseră să desprindă nisipul din jurul protuberanţei violete. Spre extremităţi osul nu se lărgea ; pereţii lui deveneau din ce în ce mai perpendiculari, conturînd o emisferă neregulată, puţin turtită. Foarte curînd Davîdov simţi burghiul scufun-

dîndu-se într-un strat moale de nisip, care nu opunea nici un fel de rezistenţă, ca şi cînd protuberanţa de os s-ar fi terminat în locul acela. Profesorul pipăi cîteva clipe cu teamă conturul emisferei de os, şi apoi, hotărîndu-se, răscoli nisipul din preajmă cu repeziciune, răsucind burghiul în voie. Firişoarele de nisip rămase pe suprafaţa protuberanţei fură înlăturate cu o periuţă moale, iar partea inferioară a osului ieşi la iveală — un orificiu rotunjit şi îngroşat de două arcuri tăiate în peretele emisferei.

Strigătul care zbucni din pieptul voinic al profesorului îi făcu pe colaboratorii îngrămădiţi în jurul lui să se cutremure.

— Un craniu ! Un craniu ! exclamă cu glas tunător Davîdov, înfigîndu-şi cu nespusă siguranţă burghiul în roca silicoasă.

Într-adevăr, odată curăţat de nisip, craniul lăsa să se vadă inelele mari şi goale ale orbitelor. Acum deslușea limpede o frunte lată şi dreaptă. Enigmatica protuberanţă nu era altceva decît partea superioară a unui craniu, asemănător celui omenesc ; dimensiunile lui erau însă ceva mai mari decît acelea pe care le are craniul unui om de statură mijlocie.

— Un animal sau un om ceresc : iată ce am găsit ! spuse profesorul cu satisfacţie, îndreptîndu-şi cu greu spinarea şi frecîndu-şi tîmplele.

Cuprins de ameţeală, se rezemă cu toată greutatea corpului de peretele săpăturii. Starojilov îl apucă de braţ, grăbindu-se să-l sprijine, dar Davîdov îl îndepărtă, stăpînit de o cumplită nerăbdare.

— Repede la lucru ! Pregătiţi o cutie mare, vată, clei... Trebuie să scoatem cît mai repede craniul de-aici... Se pare că e extraordinar de bine conservat... Desprindeţi-l cu băgare de seamă... mai adînc trebuie să se afle şi restul scheletului. Oamenii să cureţe strat cu strat toată roca silicoasă dimprejur, şi în acelaşi timp scheletul dinozaurului să fie desfăcut şi scos din locul acesta. Răscoliţi fiecare centimetru de nisip din porţiunea aceasta... Tot nisipul trebuie cercetat...

Profesorul Şatrov străbătea în grabă coridorul lung al institutului, fără să răspundă la salutul colaboratorilor cu care se întîlnea. Curînd se pomeni în faţa acele-

iaşi uşi pe care intrase cu doi ani şi jumătate în urmă, ţinînd în mîini cutia lui Tao-Li. De astă dată însă, Şatrov nu mai zăbovi înainte de a trece pragul încăperii şi nu mai zîmbi cu şiretenie la gîndul surprizei pe care avea să i-o facă prietenului său, prin neaşteptata lui sosire. Cu chipul sever şi îngîndurat, pătrunse îndată, fără să se codească o clipă, de-a dreptul în cabinetul de lucru.

Cum îl zări, Davîdov puse deoparte foaia de hîrtie pe care făcea de zor tot felul de calcule.

— Aleksei Petrovici! Eşti un adevărat vrăjitor! tună el cu o voce de bas. O astfel de rapiditate din partea dumitale e de-a dreptul uluitoare... Cînd ai primit scrisoarea în care-ţi descriam toate împrejurările descoperirii?

— Ieri dimineaţă! Şi am plecat încoace la ora 5. Dar zău, sînt supărat pe dumneata! Parcă n-ai fi putut să mă înştiinţezi mai curînd! De ce mi-ai scris numai atunci cînd totul se consumase? La începutul discuţiei noastre în această privinţă erai furios foc şi-mi cereai de zor chipul presupusei făpturi cereşti; cînd ai găsit-o însă, ai tăcut mîlc pînă ce s-au isprăvit săpăturile!

Şatrov ridică supărat din umeri şi începu să măsoare în lung şi în lat încăperea.

— Nu te pripi la mînie, Aleksei Petrovici! Am vrut şi eu să-ţi fac o surpriză!... La ce bun să fi aflat cu două săptămîni mai devreme? Puteai doar să te enervezi, să te chinuieşti, să arzi de nerăbdare, şi toate astea în Leningrad...

— Aş fi venit şi eu acolo, zău! strigă Şatrov, la fel de neînduplecat.

— Ai fi venit? se miră Davîdov. La săpături? Drept să-ţi spun, te-ai schimbat cu totul şi eu nu ştiam...

Şatrov nu se mai putu stăpîni şi zîmbi.

— Ei, aşa-i mai bine, prietene drag! Drept răsplată, îţi voi arăta îndată bestia cerească. Davîdov se îndreptă spre dulap şi apucă triumfător, cu chipul plin de zîmbet, mînerul uşii. Cum ţi se pare? îl întrebă, deschizînd uşa în lături...

— Stai, Ilia Andreevici! strigă Şatrov. Aşteaptă o cilpă. Închide uşa la loc!

Davîdov rămase surprins de cererea prietenului său, dar se supuse şi închise ascultător uşa dulapului.

— N-am mai ajuns să-ţi trimit în scris presupunerile mele — îl lămuri Şatrov. Totuşi, ţin cu tot dinadinsul să-mi stăpînesc nerăbdarea cîteva clipe şi să ţi le citesc înainte de a vedea craniul făpturii cereşti. E o nespus de interesantă verificare: Poate oare mintea noastră să vadă limpede pînă departe? Este oare justă analogia care porneşte de la legile planetei noastre pentru alte lumi?

— Minunată idee! Să încercăm!

Davîdov încuie uşa dulapului cu cheia, voind parcă să aibă o şi mai mare siguranţă şi se apropie de masă. Şatrov scoase îndată nişte coli de hîrtie, umplute cu scrisul lui mare şi citeţ.

— N-am să citesc totul, căci n-am răbdare — mărturisi el. Să ne oprim numai asupra concluziilor. Îţi aminteşti, desigur, că am fost amîndoi de acord că schema generală a vieţii animale, bazată pe molecula de albumină şi energia oxigenului, trebuie să fie unică în Univers. Am convenit că substanţele componente ale organismelor nu sînt utilizate întîmplător, ci în virtutea răspîndirii lor chimice. Am convenit, de asemenea, că planeta cea mai favorabilă vieţii, în orice sistem planetar, trebuie să fie asemănătoare Pămîntului nostru. În primul rînd, în ceea ce priveşte energia calorică pe care o primeşte de la soarele său. Spuneam că dacă soarele acesta este mai mare şi mai arzător decît al nostru, atunci planeta respectivă trebuie să fie mai îndepărtată de el; dimpotrivă, dacă soarele este mai mic şi mai rece, condiţiile încălzirii asemănătoare celor pe care le avem noi pe Pămîntul nostru pot fi găsite numai pe o planetă mai apropiată.

În al doilea rînd, această planetă trebuie să fie destul de mare, deoarece este nevoie ca prin forţa de atracţie a masei sale să menţină în jurul ei o atmosferă destul de puternică, care să o apere de frigul spaţiului sideral şi de iradiaţiile cosmice ucigătoare. Dar planeta nu trebuie să fie nici prea mare, pentru a avea posibilitatea de a pierde în faza iniţială a existenţei sale, încă atunci cînd se află în starea de incandescenţă, o cantitate importantă de gaze. Moleculele acestor gaze trebuie să dispară în spaţiul sideral, căci altfel în jurul planetei se va forma o atmosferă prea densă, de nepătruns pentru razele solare şi plină de gaze toxice.

În al treilea rînd, viteza de rotaţie a planetei în jurul axei sale trebuie, de asemenea, să fie apropiată de cea a Pămîntului. Dacă viteza de rotaţie va fi prea mică, se va produce o temperatură care va ucide orice formă de viaţă pe o parte a planetei şi o puternică răcire a celeilalte părţi ; dacă viteza de rotaţie va fi prea mare, se vor tulbura condiţiile de echilibru ale planetei respective, atmosfera din jur va dispare, planeta se va turti şi pînă la urmă se va sfărîma în bucăţi.

Prin urmare, forţa gravitaţiei, temperatura şi presiunea atmosferică pe suprafaţa unor astfel de planete trebuie să fie aproximativ asemănătoare cu cele ale Pămîntului nostru.

Acestea îmi sînt premisele esenţiale. Se pune, deci, întrebarea : Care sînt căile de bază ale evoluţiei ce creează fiinţele cugetătoare ? Care este procesul evoluţiei ? Ce se cere pentru dezvoltarea creierului mare, pentru activitatea lui independentă, pentru cugetare ? Mai întîi este nevoie ca organele simţurilor să fie bine dezvoltate şi, mai ales, văzul biocular stereoscopic, capabil să cuprindă spaţiul, să reţină exact obiectele ce se află într-însul, să formeze o reprezentare exactă a formelor şi a felului în care sînt ele dispuse. E inutil să adaog că în ceea ce priveşte capul, această parte a corpului, purtătoare a organelor simţurilor, el trebuie să se afle în partea din faţă, venind în primul rînd în contact cu lumea înconjurătoare ; la rîndul lor, organele simţurilor trebuie să se afle la o cît mai mare apropiere de creier, pentru o mai grabnică transmitere a excitaţiilor. În plus, fiinţa cugetătoare trebuie să se poată deplasa cu uşurinţă, să aibă membrele complexe, capabile să muncească, pentru că numai prin activitate, prin obişnuinţa muncii se dezvoltă puterea de înţelegere a lumii înconjurătoare şi animalul se transformă în om. Pe lîngă aceasta, dimensiunile unei fiinţe cugetătoare nu pot fi reduse, pentru că într-un organism mic nu există condiţiile necesare pentru dezvoltarea unui creier puternic şi nici rezervele necesare de energie. Afară de asta, existenţa unui animal mic este foarte mult influenţată de cele mai neînsemnate accidente de pe suprafaţa planetelor ; vîntul, ploaia şi alte intemperii sînt, pentru o astfel de fiinţă, calamităţi catastrofale. Iar pentru a înţelege lumea, este nevoie să fii, într-o oarecare mă-

sură, independent de forţele naturii. De aceea, animalul cugetător trebuie să aibă mobilitate, dimensiuni şi puteri suficient de mari, adică să aibă un schelet asemănător animalelor noastre vertebrate. Dar acest animal nu poate să fie nici prea mare, căci atunci s-ar stingheri condiţiile optime ale stabilităţii şi ale proporţiilor organismului necesare pentru a purta acea uriaşă încărcătură suplimentară, care este creierul.

Dar, m-am întins prea mult... Pe scurt, animalul cugetător trebuie să fie vertebrat, să aibă o cutie craniană şi să aibă cam aceeaşi statură ca noi. Toate aceste trăsături ale omului nu sînt întîmplătoare. Creierul poate să se dezvolte numai atunci cînd craniul nu constituie o armă de apărare, cînd el nu este îngreunat de coarne, de colţi, de maxilare mari ; cînd nu scurmă pămîntul şi nu apucă prada. Toate acestea sînt posibile numai dacă natura oferă suficientă hrană vegetală consistentă ; aşa, de pildă, pentru omul nostru, un mare rol l-a jucat apariţia fructelor. Aceasta i-a scutit organismul de a continua să se hrănească cu ierburile la care erau condamnate animalele ierbivore şi l-a ferit şi de soarta animalelor răpitoare, aflate veşnic în goană după pradă vie. Animalul de pradă, deşi se hrăneşte cu carne, cunoaşte totuşi un mare neajuns : el trebuie să posede arme de atac şi de ucidere, ceea ce împiedică dezvoltarea creierului său. Cînd animalul are fructe la îndemînă, maxilarele lui pot fi mai puţin puternice, iar acest lucru îi dă posibilitatea să-şi dezvolte o enormă cutie craniană, în detrimentul botului. Aici ar mai fi multe de adăugat despre felul cum trebuie să fie membrele, dar cred că e limpede; libertatea mişcărilor şi posibilitatea de a mînui unelte, de a le fabrica, de a le utiliza, sînt elemente esenţiale. Omul nu există şi nu poate exista fără unealtă. De aici reiese ultimul considerent ; menirea membrelor trebuie să fie diferită : Unele trebuie să îndeplinească funcţia de deplasare, şi acestea sînt picioarele ; altele, mîinile, trebuie să servească la apucat, avînd mişcări variate şi complexe. Toate acestea sînt legate de o condiţie importantă şi anume : craniul trebuie să se afle la o anumită înălţime de la pămînt, căci altfel facultatea de percepere a lumii înconjurătoare se va diminua.

Concluzia : înfăţişarea omului, chipul său de animal cugetător, nu sînt întîmplătoare, ci corespund în cel mai

înalt grad unui organism, care posedă un uriaș creier cugetător. Între forțele cosmice vătămătoare vieții se află coridoare pe care viața le va utiliza și aceste coridoare determină în mod riguros înfățișarea ei. De aceea, orice altă ființă cugetătoare trebuie să posede multe din caracteristicile structurii omenești, mai cu seamă ale craniului său. Da, fără nici o îndoială, craniul trebuie să fie asemănător celui omenesc. Acestea sînt, pe scurt, deducțiile mele. Șatrov tăcu. Nerăbdarea, pe care abia și-o stăpînise pînă atunci, răbufni: Acum, hai, arată-mi făptura cerească! Dar repede, repede!

— Îndată! Davîdov se opri în fața dulapului. Trebuie să-ți spun, Aleksei Petrovici, că ai perfectă dreptate. E uimitor! În astfel de clipe simți cît de măreață este știința, cît de superbă este cugetarea omenească...

— Bine, vom vedea imediat... Arată-mi-l!

Davîdov scoase din dulap o tipsie latră și în fața lui Șatrov apăru un craniu ciudat, de un violet întunecat, presărat cu mici adîncituri și șănțulețe încrustate în os. Cutia aceea craniană, încăpătoare, era în totul asemănătoare celei omenești, ca și orbitele mari, situate drept în față și separate de o mică punte osoasă — rădăcina nasului. Pe de-a-ntregul omenești erau ceafa dreaptă și osul facial scurt, aproape perpendicular, continuat printr-o frunte enormă. Dar în locul proeminenței osului nazal, craniul acela ciudat avea un orificiu triunghiular. De la baza orificiului ieșea brusc în afară maxilarul superior, care aducea a plisc de pasăre, ușor încovoiat la vîrf. Maxilarul inferior corespundea celui superior: nici el nu prezenta urme de dinți. Capetele articulațiilor se propteau aproape orizontal pe gropițele aflate la baza a două largi excrescențe ce se lăsau în jos, în fața unor mari orificii rotunde, situate în părțile laterale ale craniului, sub tîmple.

— E solid? întrebă Șatrov în șoaptă, și, primind răspunsul afirmativ al lui Davîdov, luă craniul în mîini. Mi se pare că în loc de dinți are un înveliș cornos, tăios, ca al unei broaște țestoase — rosti Șatrov și, fără să aștepte răspunsul, continuă: Structura maxilarelor, nasul, aparatul auditiv sînt destul de primitive... Gropițele de pe oase și toate aceste circumvoluțiuni ne arată că derma era bine lipită de os și că stratul de mușchi subcutanat lipsea cu desăvîrșire. E foarte puțin probabil ca un țesut

ca acesta să fi avut peri. Cît despre oasele separate, negreşit, ele trebuie studiate... Dar, uită-te, maxilarul se compune din două oase, iar acest lucru ne arată că este mai primitiv decît maxilarul omului...

— Aceasta înseamnă că evoluţia lor spre stadiul de fiinţă cugetătoare a fost mai scurtă — interveni Davîdov.

— Exact ! Acolo, pe planeta lor, natura înconjurătoare putea să fie întrucîtva diferită ; o altă înlănţuire a proceselor biologice, alte condiţii de selecţie naturală. Ai analizat compoziţia osului ? Ar fi interesant de ştiut...

— Nu în mod precis. Ştiu totuşi că osul nu are la bază fosfaţi de calciu, ca la noi, ci...

— Cremene ? îl întrerupse Şatrov cu repeziciune.

— Ai dreptate şi este foarte explicabil ! Cremenea, după proprietăţile sale chimice, prezintă multe analogii cu carbonul şi poate fi foarte bine utilizată în procesele biologice.

— Dar scheletul ? Dar alte oase ? Este posibil să nu se fi găsit nimic ?

— Absolut nimic, afară de... asta — spuse Davîdov scoţînd din dulap o a doua tipsie.

În faţa lui Şatrov apărură două frînturi metalice şi un disc rotund cu diametrul de aproximativ doisprezece centimetri. Amîndouă frînturile aveau feţele de aceeaşi dimensiune, dar dispuse în sens invers. În linii generale, fiecare frîntură semăna cu o prismă septagonală, trunchiată.

După greutate, compoziţia lor semăna cu plumbul, dar se deosebea printr-o mai mare duritate şi prin culoarea sa alb-gălbuie.

— Ghiceşte ce este ! spuse Davîdov, săltînd în palmă una din piesele acelea grele.

— De unde să ştiu ? Un aliaj oarecare... — mormăi Şatrov. De altfel, o dată ce dumneata întrebi, înseamnă că este vorba de ceva cu totul neobişnuit.

— Ai dreptate ! Acesta este gafniul, un metal rar, cu proprietăţi asemănătoare cuprului, dar mai dens decît el şi infinit mai greu fuzibil. Gafniul mai are încă o proprietate interesantă : o mare capacitate de a degaja electroni la o temperatură înaltă. Şi lucrul acesta nu este lipsit de însemnătate, mai ales dacă vei privi oglinda asta ciudată.

Şatrov luă în mînă discul metalic, care era de asemenea nespus de greu. Marginea lui era rotunjită şi avea unsprezece crestături adînci, dispuse de-a lungul circumferinţei, la distanţe egale. Pe o parte, suprafaţa discului era uşor adîncită, lustruită şi foarte dură — un strat transparent ca sticla, sub care se afla un metal curat, alb-argintiu, mîncat într-un loc de un sediment roşcat. Acest strat transparent era cuprins de un inel metalic dur, de culoare albastră-cenuşie, din care propriu-zis se şi compunea tot discul. Pe cealaltă parte a discului, în centru, se găsea un cerc din aceeaşi substanţă transparentă, acoperit cu un sediment mat, cu o suprafaţă convexă, nu concavă ca în partea opusă. Diametrul acestui cerc nu depăşea şase centimetri. În jurul lui se găsea acelaşi metal albastru-cenuşiu, pe care erau dispuse circular steluţe încrustate cu un număr diferit de raze, între trei şi unsprezece. Aceste steluţe nu erau rînduite într-o ordine oarecare, ci erau despărţite de două linii în spirală, care se întretăiau.

— Tantalul, metalul din care este făcut discul, este tare şi neobişnuit de stabil. Stratul transparent e format dintr-o compoziţie chimică necunoscută. Am făcut o analiză sumară a metalului, dar n-am putut obţine nici un rezultat... O cercetare mai amănunţită n-am avut încă timp să fac. Metalul pe care-l vezi sub stratul transparent este indiu, un metal minunat.

— Prin ce anume minunat? îl întrebă Şatrov, fără să întîrzie.

— Acest metal, folosit şi în aparatele noastre, este cel mai bun indicator al prezenţei iradiaţiilor neutronilor. Că metalul de faţă este indiu, ştiu în mod sigur, deoarece m-am decis să scot de aici o fărîmă pentru analiză.

— Dar steluţele săpate sînt oare litere sau ce altceva? întrebă emoţionat Şatrov.

— Poate că sînt litere, poate cifre sau poate schema vreunui aparat... Mi-e teamă însă că nu o vom afla niciodată.

— Şi asta-i tot?

— Tot! Ţi se pare puţin, om lacom ce eşti? Şi aşa sîntem în posesia unui lucru care va tulbura întreaga omenire.

— Dar, spune-mi, ai pus să se răscolească tot terenul dimprejur? insistă Şatrov. De ce nu s-a găsit o dată cu craniul şi scheletul? Se poate oare să lipsească scheletul?...

— Negreşit a existat şi scheletul. Am săpat totul, mai mult chiar, n-am lăsat nici o palmă de nisip necercetată. Nu cred să fi scăpat ceva...

— De ce eşti aşa de sigur, Ilia Andreevici? Pe ce te bizui?...

— Un raţionament foarte simplu. Noi am dat de urmele unei catastrofe, întîmplate acum şaptezeci de milioane de ani. Dacă n-ar fi existat această catastrofă n-am fi găsit niciodată craniul şi nici o altă armă, în afară de dinozaurii ucişi. Dintre aceştia, incontestabil, o să mai găsim. Sînt convins că „ei" — Davîdov arătă craniul cu golul orbitelor căscat spre ei — n-au stat decît foarte puţin la noi, cîţiva ani, nu mai mult şi au zburat din nou în lumea „lor". Îţi voi povesti pe urmă cum am ajuns la această convingere. Priveşte — spuse Davîdov, desfăcînd o coală mare de hîrtie milimetrică — iată planul săpăturilor. „El" — continuă profesorul, arătînd craniul se găsea aproximativ aici, lîngă malul torentului, avînd un aparat şi o armă; se pare că amîndouă erau puse în funcţie cu ajutorul energiei atomice, căci fără îndoială „ei" o cunoşteau şi o utilizau, prezenţa „lor" aici, pe Pămînt, fiind cea mai bună dovadă în această privinţă. Folosind arma, „el" a ucis de la mare distanţă un monoclon. Se vede că aceştia le dădeau mult de furcă. Apoi „el" s-a concentrat asupra unui alt lucru şi în vremea asta a fost atacat de o reptilă uriaşă... N-o să aflăm niciodată dacă „el" a întîrziat să se folosească de armă sau dacă aceasta n-a acţionat. Un singur lucru e limpede: şi anume că monstrul a fost ucis la cîţiva paşi de această făptură cerească şi s-a prăbuşit drept peste el. Arma „lui" s-a rupt sau a explodat. Defectarea aparatului a degajat o parte din energia acumulată într-însul şi poate că astfel s-a format împrejur o zonă puţin întinsă de iradiaţii mortale. În această zonă au pierit cîţiva dinozauri, care se găseau din întîmplare acolo: dovada este acest morman de schelete. De partea cealaltă, spre sud, iradiaţiile nu s-au propagat sau au fost mai slabe. Din această regiune s-au strecurat mici animale de pradă, care au îm

prăştiat scheletul acestei creaturi cereşti. Craniul a rămas, fie pentru că a fost prea greu pentru a putea fi cărat, fie pentru că a fost strivit sub ţeasta imensă a dinozaurului. De altminteri, au pierit şi parte din aceste răpitoare; uite aici trei mici schelete. Toate acestea s-au petrecut pe nisipul nestabil al dunelor şi vîntul a îngropat într-un timp foarte scurt orice urmă a tragediei.

— Dar aparatele şi arma? întrebă Şatrov neîncrezător.

— Bagă de seamă că au rămas numai bucăţi şi părţi făcute din metale extrem de rezistente. Restul a dispărut fără urmă, prin oxidare, prin pulverizare sau prin topire, în decursul milioanelor de ani ce au urmat. Metalele nu sînt ca oasele, ele nu sînt supuse pietrificării, îmbibării cu substanţe minerale şi nici nu pot cimenta roca din jurul lor. În afară de asta, aparatul s-a distrus poate şi s-a sfărîmat în bucăţi prin explozia sau defectarea armei, ceea ce a contribuit şi mai mult la dispariţia părţilor metalice din care era făcut.

— Trebuie să presupunem că raţionamentul dumitale este just — recunoscu Şatrov. Acum e nevoie să analizezi craniul cît mai repede şi să studiezi calea evoluţiei reflectată în structura elementelor osoase, apoi să scrii un studiu şi să-l dai publicităţii. Un astfel de articol va cădea ca un trăsnet. Ochii luminoşi şi mari ai lui Şatrov nu se puteau desprinde de la craniul ciudat al făpturii cereşti.

Davîdov îşi cuprinse prietenul de umeri, scuturîndu-l uşor.

— Nu voi publica nici un studiu asupra acestui craniu!

Şatrov tresări uimit, dar Davîdov îl atrase cu putere spre el şi, mai înainte ca prietenul său să scoată o vorbă, continuă;

— Studiază-l şi înfăţişează-l dumneata marelui public... De drept, dumitale ţi se cuvine această onoare. Nici o vorbă în plus! strigă ameninţător către Şatrov. Sau ai uitat poate de încăpăţînarea mea?

— Dar, dar... — îngăimă Şatrov, negăsind cuvintele care-i trebuiau.

— Nici un dar! Raportul geologic al săpăturilor şi deducţiile asupra catastrofei cu menţionarea tuturor

colaboratorilor mei, în special a aceleia care a descoperit craniul, este gata. Iată-l! Publică-l cu semnătura mea, însoţit de descrierea craniului, care îţi revine dumitale. Aşa se şi cuvine... Nu-i aşa, Aleksei Petrovici? spuse îngîndurat Davîdov, îndulcindu-şi glasul. Eu am o altă treabă importantă. Adu-ţi aminte că dumneata eşti acela care ai afirmat cu foarte multă justeţe că o presupunere neverosimilă se înlănţuieşte cu o altă presupunere neverosimilă şi devine o realitate. Realitatea în faţa dumitale este craniul bestiei cereşti, iar această realitate dă naştere, la rîndul ei, la o nouă ipoteză neverosimilă, se leagă de ea şi continuă lanţul... Eu sînt acela care vreau să întind lanţul mai departe.

— Să presupunem că aşa e, deşi nu te înţeleg. Aici miroase, şi încă în mod vădit, a sacrificiu. Nu pot să primesc...

— Lasă, Aleksei Petrovici! Crede-mă, drag prieten, că sînt absolut sincer. Oare n-am împărţit noi, în timpul întregii noastre activităţi dusă în comun, materialul interesant? Mai tîrziu vei înţelege că şi aici s-a petrecut ceva asemănător. Nu vreau să-mi asum totul şi nici nu am de ce. Avem aceeaşi concepţie despre ştiinţă şi cel mai important lucru pentru noi este progresul ei...

Adînc mişcat, Şatrov îşi plecă încet capul. Nu se pricepea să-şi exprime sentimentele, mai cu seamă emoţiile puternice. Şi de astă dată stătea tăcut în faţa marelui său prieten, care-l privea plin de voie bună. Şatrov atinse cu mîna, fără să vrea, craniul făpturii de pe „corabia astrală", care se îndepărtase în adîncurile spaţiului, devenind inaccesibilă, absolut inaccesibilă oricăror puteri, maşini sau cugetări. Şi totuşi, iată, urma ei: ea nu se poate nici tăgădui, nici discuta. Aceasta este dovada de neînlăturat că viaţa trece printr-o inevitabilă evoluţie şi o incontestabilă perfecţionare, oricît de lungă şi anevoioasă i-ar fi calea. În această mişcare constă legea vieţii, condiţia indispensabilă a existenţei sale; iar dacă viaţa nu este întreruptă de accidentele neprevăzute ale Cosmosului, atunci rezultatul de neînlăturat este: naşterea cugetării, transformarea fiinţei în om şi aşa mai departe, naşterea societăţii, a tehnicii, lupta cu marile forţe ale naturii. Lupta aceasta poate să meargă foarte departe. Ca mărturie stă acest vizitator din altă

lume. Dacă „el" n-ar fi venit pe Pămînt, atunci, cî acum, cît de multe lucruri am fi putut afla !...

Şatrov se întoarse către prietenul său şi-i spuse cu glasul liniştit şi sincer :

— Primesc propunerea dumitale... Fie şi aşa ! Desigur, va trebui să plec la Leningrad, să-mi aranjez treburile şi să mă înapoiez de urgenţă. Trebuie să lucrez aici. Ar fi o nechibzuinţă de neiertat să transportăm de colo pînă colo o astfel de comoară. Dar un lucru te rog, Ilia Andreevici : de ce-l numeşti dumneata „bestie cerească" ? Nu prea sună frumos... Mi se pare chiar ireverenţios...

— Pur şi simplu fiindcă nu pot să-i găsesc numele... Ştii doar că dac-ar fi să respectăm terminologia ştiinţifică, nu-l putem numi om. El este om după cugetare, după tehnică, sociabilitate, dar el s-a dezvoltat pe o altă bază anatomică. Se vede limpede că organismul lui nu este înrudit cu organismul nostru, al oamenilor. Este un alt animal... De aceea îi şi spun animalul ceresc, *bestia celestis*, în latineşte... Putem să luăm şi o rădăcină din limba greacă pentru a denumi specia, fie chiar „terion celestis". Se pare că aşa sună mai bine... Cît despre adevărata denumire, asta o las în grija dumitale.

— Şi totuşi, Ilia Andreevici — răspunse după un răstimp de tăcere Şatrov — dumitale ce-ţi mai rămîne ?

— Scump prieten, ţi-am spus doar că voi întinde lanţul cercetărilor mai departe. De multă vreme reflectez asupra rolului reacţiilor atomice în procesele geologice. Iar acum, descoperirea noastră extraordinară m-a scos din orbita lucrurilor ştiute, ridicîndu-mă pe culmile înalte ale gîndirii, mi-a dat îndrăzneala concluziilor, mi-a lărgit orizontul reprezentărilor... Vreau să încerc să dovedesc posibilitatea de a utiliza puternicele izvoare ale energiei atomice în profunzimile scoarţei terestre. Să studiez geologia adîncimii Pămîntului, pentru a o apropia de realizările practice... Iar misiunea dumitale este să stabileşti evoluţia vieţii şi naşterea cugetării, nu numai în limitele Pămîntului nostru, ci în întregul Univers. Să arăţi această evoluţie, să le dai oamenilor imaginea marilor posibilităţi care stau în faţa noastră. Să-i combatem pe scepticii laşi şi pe bieţii neîncrezători, care sînt încă

destul de numeroşi în ştiinţă, şi să le înfăţişăm acest luminos triumf al gîndirii!

Davîdov tăcu. Şatrov îşi privea prietenul ca şi cum l-ar fi văzut pentru prima oară.

— De ce stăm în picioare? spuse Davîdov într-un tîrziu. Să stăm jos, să ne liniştim. Sînt obosit.

Amîndoi se aşezară şi îşi aprinseră aproape în aceeaşi clipă cîte o ţigară; apoi, îngînduraţi, îşi aţintiră privirile asupra craniului, în orbitele pustii ale ciudatei făpturi cereşti.

În încăpere, liniştea se instăpîni iarăşi.

Davîdov privea fruntea bombată, presărată cu mici adînciturişi şănţuleţe, închipuindu-şi că, odinioară, înainte cu nenumărate mii de ani, sub acest perete osos, gîndise un uriaş creier omenesc. Ce imagini despre Univers, ce simţuri şi cunoştinţe au sălăşluit în acest craniu ciudat? Ce oare a reţinut memoria locuitorului acesta dintr-o altă lume, ce imagini de pe planeta lui de baştină a purtat cu sine pe Pămîntul nostru? A cunoscut el oare dorul de pămîntul natal, setea marilor adevăruri, dragostea pentru frumos? Care erau relaţiile dintre oamenii de acolo, care era structura socială? A înfăptuit el oare, acolo, culmile cele mai înalte ale vieţii, cînd toată planeta se transformă într-o mare familie muncitoare, fără oprimare şi exploatare, fără absurditatea hidoasă a războaielor, care sleiesc puterile omeneşti şi rezervele de energie ale planetei? Cărui sex a aparţinut acest oaspete de pe corabia cerească, rămas pentru totdeauna pe acest pămînt străin?

Craniul privea spre Davîdov, mut, ca un simbol al tăcerii şi al tainei. „Nu vom afla nimic din tot acest mister — gîndi profesorul — dar noi, oamenii Pămîntului, avem un creier puternic şi putem să ghicim multe lucruri. Voi aţi venit aici, dar spaţiile Pămîntului nostru erau populate în acea vreme de fel de fel de monştri îngrozitori, întruchiparea forţei absurde. În furia lor dementă şi neînfricoşată, monştrii aceştia constituiau un groaznic pericol, iar voi vă ştiaţi puţini la număr. Eraţi o mînă de călători din altă lume, rătăcind într-o lume necunoscută, în căutarea marelui izvor de energie, în căutarea fraţilor întru cugetare...“

Şatrov se mişcă încetişor; de felul lui nu-şi putea găsi astîmpăr prea lesne şi acum parcă protesta împo-

triva unei inactivităţi din cale-afară de lungi. Se uită pieziş la Davîdov ; acesta stătea pe gînduri. Şatrov luă binişor de pe birou discul greu şi se apucă să examineze obiectul ciudat, cu simţul ascuţit de observaţie al cercetătorului experimentat. Apropie discul de cercul luminos al unei lămpi microscopice speciale şi răsuci rămăşiţa aparatului necunoscut, străduindu-se să descopere amănunte care nu fuseseră încă observate în structura lui. Deodată Şatrov zări înăuntrul cercului, pe partea opusă a discului, ceva ce abia se putea desluşi prin învelişul mat. Cu respiraţia tăiată, savantul căută să vadă limpede ce anume era, expunînd discul la lumină sub diferite înclinaţii. Şi, fără veste, prin învelişul tulbure cu care vremea acoperise metalul transparent al discului, i se năzăriră nişte ochi ce-l priveau ţintă. Cu un strigăt înăbuşit, Şatrov lăsă să-i scape din mînă discul greu pe masă. Se stîrni un zgomot asurzitor.

Davîdov sări din fotoliu ca ars, drăcuind cum îi era obiceiul, dar Şatrov nici nu-i luă în seamă mînia. El pătrunsese taina. O nouă presupunere îi tăie răsuflarea.

— Ilia Andreevici — strigă Şatrov — ai cele necesare pentru lustruit ? Prafuri de polizat şi piele de antilopă ?

— Desigur, am şi una şi alta. Dar ce-ai păţit, drace, de trei ori drace !

— Dă-mi-le mai repede, Ilia Andreevici ! N-o să-ţi pară rău... Unde sînt ?

Emoţia lui îl cuprinse şi pe Davîdov. Şatrov se ridică, făcu un pas mare, dar se împiedică de covor. Supărat, Davîdov îndreptă cu piciorul marginea întoarsă a covorului şi ieşi din odaie. În lipsa lui, Şatrov apucă discul şi încercă încetişor cu unghia suprafaţa bombată a cercului mic...

— Iată-le — spuse Davîdov, punînd pe masă borcanele cu prafuri, ceştile cu apă şi alcool, şi o bucată de piele.

Şatrov prepară în grabă şi cu pricepere o pastă din prafurile de lustruit, o întinse pe piele şi se apucă să frece cu o mişcare circulară şi uniformă suprafaţa discului. Davîdov îl urmărea cu nespus interes şi luare-aminte.

— Această necunoscută substanţă transparentă este neobişnuit de solidă — explica Şatrov, fără să conte-

nească lucrul — dar ea trebuie să fie, fără îndoială, transparentă ca sticla şi, în consecinţă, să aibă suprafaţa lustruită. Vezi, aici a devenit mată, datorită acţiunii nisipului, de-a lungul milioanelor de ani cît a zăcut în rocă. Chiar şi această substanţă solidă a cedat... Dacă o lustruim din nou, va deveni iarăşi transparentă.

— Transparentă ? Ei, şi ? se miră Davîdov. Uită-te pe cealaltă parte a discului... transparenţa s-a păstrat. Se vede doar un strat de indiu şi atît...

— Dar aici este o imagine ! răspunse Şatrov înflăcărat. Eu am văzut-o... am văzut ochii şi sînt încredinţat că aici se află ascuns chipul unui călător ceresc, poate chiar chipul aceluia al cărui craniu îl avem în faţă... Pentru ce este această imagine aici ? Poate că un semn de recunoaştere al aparatului sau, mai ştii, aşa le-o fi fost obiceiul. Noi nu vom ajunge s-o aflăm niciodată... De altfel lucrul nu prezintă nici o importanţă, în comparaţie cu faptul că am reuşit să găsim imaginea... Priveşte la suprafaţă, la forma ei... Nu este decît o lentilă optică... Da, se lustruieşte bine ! continuă profesorul, încercînd discul cu degetul.

Davîdov, aplecat peste umărul prietenului său, privea discul cu nerăbdare ; pe suprafaţa lui, de sub stratul roşu şi umed al pastei de lustruit apăreau din ce în ce mai limpezi reflexele lentilei.

În cele din urmă, Şatrov scoase un oftat de uşurare, şterse pasta de lustruit, udă discul cu alcool şi îl frecă timp de cîteva minute cu pielea de antilopă.

— Gata ! Pe dată Şatrov apropie discul de lumină, dîndu-i înclinarea dorită, în aşa fel încît lumina să se reflecte drept în ochii lor.

Cei doi savanţi se cutremurară : din adîncul substanţei, acum cu desăvîrşire transparentă, îi privea un chip ciudat, incontestabil omenesc, care era mărit la dimensiunile lui fireşti, printr-un procedeu de asemenea necunoscut, dar mai ales neobişnuit de vie, extraordinar de vie. Credeai că te priveşte o fiinţă însufleţită, despărţită numai de peretele transparent al lentilei optice. Mai înainte de orice, stăpînindu-ţi toate celelalte impresii, te izbea privirea ochilor mari, luminoşi. Păreau lacuri ale eternului mister al creaţiei Universului, plini de inteligenţă şi de o voinţă încordată, două puternice lumini, aţintite înainte, în depărtarea nesfîrşită a spa-

ţiului, prin peretele lentilei ; ei se descopereau privirii plini de lumina unei cugetări nesfîrşit de profunde, cunoscînd legile Universului, veşnic zbuciumaţi de chinurile şi bucuriile acestei cunoaşteri.

Ochii celor doi savanţi pămînteni, încrucişîndu-se cu această privire neobişnuită ce venea din bezna vremurilor, nu se plecară, nu se dădură bătuţi. Şatrov şi Davîdov fură cuprinşi de o bucurie fără margini. Gîndirea, chiar dacă e împrăştiată în lumi atît de îndepărtate, încît sînt inaccesibile una faţă de cealaltă, nu s-a pierdut fără urmă în timp şi în spaţiu. Nu ! Însăşi existenţa vieţii a fost chezăşia victoriei finale a cugetului asupra Universului, chezăşia faptului că în diferitele colţuri ale spaţiului universal, îşi urmează cursul marele proces al evoluţiei, al organizării superioare a materiei şi a muncii creatoare, a cunoaşterii...

Învingînd prima impresie produsă de ochii oaspetelui ceresc savanţii începură să-i cerceteze chipul. Capul rotund, cu ochii mari, cu craniul lipsit de păr, cu pielea groasă şi netedă, nu părea urît sau respingător. Fruntea mare şi bombată ascundea tot atîta inteligenţă omenească, ca şi ochii lui uimitori, care înlăturau impresia neplăcută produsă de înfăţişarea neobişnuită a părţii inferioare a feţei. Lipsa urechilor şi a nasului, gura în formă de cioc, lipsită de buze, erau prin ele însele neplăcute, dar nu puteau să şteargă impresia că această fiinţă necunoscută era apropiată de om, fiind o fiinţă ce putea fi înţeleasă. Marea asemănare a felului de gîndire şi a cugetului său cu oamenii Pămîntului se reflectau pe chipul acestui oaspete al planetei noastre. Şatrov şi Davîdov văzură în această imagine chezăşia că locuitorii diferitelor lumi stelare se vor înţelege unii cu alţii de îndată ce spaţiul interastral va fi învins, atunci cînd se va înfăptui în sfîrşit întîlnirea cugetelor împrăştiate pe diferitele planete, adevărate insule ale Universului. Savanţii voiau să creadă că lucrul acesta se va întîmpla curînd, dar mintea lor le vorbea de necesitatea unor mii de ani de cunoaştere, pentru cucerirea spaţiilor cosmice.

Dar mai înainte de orice altceva trebuie unite popoarele propriei noastre planete, popoarele Pămîntului nostru, într-o singură familie înfrăţită, trebuie nimicite

inegalitatea, persecuţia şi prejudecăţile rasiale, pentru a putea păşi apoi cu siguranţă la înfrăţirea diferitelor lumi. Altminteri omenirea nu va avea puterea să săvîrşească marea faptă a stăpînirii măreţelor spaţii interastrale, nu va putea învinge forţele ucigătoare ale Cosmosului ce ameninţă natura vie, care ar îndrăzni, cutezătoare, să părăsească planeta de baştină, apărată de atmosfera ei proprie. În numele acestui prim deziderat trebuie să muncim, sacrificînd puterile minţii şi trupului nostru, pentru a vedea înfăptuită această condiţie necesară viitorului măreţ al oamenilor Pămîntului!

COR SERPENTIS

(Inima Şarpelui)

Ceaţa somnului care învăluia cunoştinţa fu sfîşiată de o vibraţie melodioasă : *Nu adormi! De eşti nepăsător, te-nvinge neagra Entropie* [1] *!...*

Cunoscutele cuvinte ale acelei bucăţi muzicale treziră în memorie asociaţii de idei şi duseră apoi mai departe lanţul lor nesfîrşit.

Viaţa revenea. Corpul uriaşei nave se mai cutremura, dar mecanismele ei automate îşi continuau, fără încetare, activitatea. Vîrtejurile de energie din jurul celor trei calote de protecţie îşi încetară goana invizibilă. Cîteva clipe, calotele ce păreau a fi mari stupi de metal mat cu scînteieri verzui rămaseră la locurile lor, apoi, brusc şi toate odată, ţîşniră în sus şi se pierdură în nişele din plafon, prin complicata împletitură de conducte, traverse şi cabluri.

Doi dintre oameni rămaseră nemişcaţi în fotoliile lor adînci, înconjurate de inele — suporturile calotelor ce dispăruseră cu cîteva clipe înainte. Cel de-al treilea ins îşi înălţă încet capul ce îi păru mai greu ca de obicei, apoi, deodată, îşi scutură părul cu reflexe întunecate. Se săltă din adîncul fotoliului, a cărui căptuşeală izolantă era mai moale decît puful, şi se aşeză cu piciorul îndoit sub dînsul. Îndată după aceea se aplecă înainte, spre a cerceta aparatele indicatoare. Ochiurile acestora umpleau întreaga suprafaţă oblică, gălbuie a tabloului de comandă ce tăia de-a curmezişul încăperea, chiar în faţa fotoliilor.

[1] Aceasta vrea să însemne că omul trebuie să se împotrivească procesului de degradare a energiei, că trebuie necontenit să lupte pentru dobîndirea de noi forme de energie care să-i asigure existenţa. (n.r.)

— Am ieşit din pulsaţie ! răsună o voce energică. Te-ai trezit din nou înaintea celorlalţi, Kary ? Ai o sănătate ideală pentru un astronaut !

Kary Ram, mecanic pentru aparatele electronice şi de astro-navigaţie de pe nava cosmică „Tellur", se întoarse fulgerător, întîlnind privirea încă înceţoşată a comandantului.

Mutt Ang se mişcă anevoie, apoi răsuflă uşurat şi se ridică, oprindu-se şi el înaintea tabloului de comandă.

— Douăzeci şi patru de parseci [1]... Am lăsat mult în urmă steaua Aparatele noi greşesc întotdeauna... Mai bine zis, noi nu ştim să le folosim îndeajuns de bine... Putem opri muzica. Şi Tey s-a trezit !

În liniştea ce se lăsase, Kary Ram auzi doar răsuflarea întretăiată a tovarăşului său care îşi venise şi el în simţiri.

Postul central de conducere al giganticei cosmonave amintea de o sală rotundă suficient de mare. Deasupra tablourilor de comandă şi a uşilor ermetice, în jurul încăperii se întindea un ecran albăstrui.

În direcţia axei longitudinale a navei, spre prora ei, ecranul era secţionat. Acolo se afla discul transparent, ca un cristal de rocă, al locatorului, disc al cărui diametru depăşea aproape de două ori înălţimea unui om. Imensul disc părea că se contopeşte cu spaţiul cosmic şi, scînteind în luminile fosforescente ale aparatelor, era aidoma unui mare diamant negru.

Mutt Ang făcu un gest imperceptibil şi îndată cei trei oameni care se aflau la postul de comandă îşi duseră mîinile la ochi. Un soare portocaliu se aprinse în stînga, dincolo de ecran. Lumina lui, deşi atenuată de filtre uriaşe, nu era totuşi prea uşor de îndurat.

Mutt Ang dădu din cap :

— Încă puţin şi am fi traversat coroana stelei... De acum înainte n-o să mai calculez itinerarul exact. E cu mult mai sigur să evităm eventualele obstacole.

— Tocmai aici stă pericolul pentru noile cosmonave pulsative, vorbi din adîncul fotoliului Tey Eron, ajutor de comandant şi astrofizician-şef al navei. După ce

[1] Parsecul este unitatea de măsură a distanţelor interastrale, fiind egal cu 3,26 ani-lumină. (n.a.)

facem calculele necesare, nava se repede orbește, ca o împușcătură, în întuneric. Iar noi? Sîntem și noi orbi și fără viață în interiorul cîmpurilor magnetice de protecție. Mie nu-mi place acest fel de zbor prin Cosmos, deși este cel mai rapid din cîte a fost în stare să inventeze omenirea.

— Douăzeci și patru de parseci! făcu Mutt Ang. Și nouă ne pare că a trecut doar o clipă.

— O clipă de somn, asemănătoare morții, ripostă încruntat Tey Eron. Cît privește viața de pe Pămînt...

— E mai bine să nu ne gîndim la asta, se auzi glasul lui Kary Ram; e mai bine să nu ne gîndim, căci pe Pămînt au trecut mai mult de 78 de ani. Mulți dintre prieteni și rudele noastre au murit, multe lucruri s-au schimbat... Și ce o să mai fie cînd...

— Toate astea sînt inevitabile într-o călătorie îndelungată, oricare ar fi sistemul astronavei, spuse liniștit comandantul. Timpul curge extrem de repede pentru noi, cei de pe „Tellur". Și cu toate că vom pătrunde în Cosmos mai departe decît toți predecesorii noștri, ne vom întoarce pe Pămînt aproape neschimbați...

Tey Eron se duse spre mașina de calculat.

— Totul e în perfectă ordine, adăugă el peste cîteva clipe. Steaua aceasta este *Cor serpentis*, sau, cum o numeau vechii astronomi arabi, *Unuk al Hai* — Inima Șarpelui.

— Dar unde e vecinul ei cel mai apropiat? întrebă Kary Ram.

— Este eclipsat de astrul principal. Vezi, spectrul este K-zero [1]. Din partea noastră e în oculație [2].

---

[1] Spectrele stelelor, în funcție de anumite caracteristici fizice, dar mai ales de temperatura lor, se împart în clase care se notează cu litere în următoarea ordine; O, B, A, F, G, K, M. Temperaturile de pe suprafața stelelor variază și culorile: de la albastru pînă la roșu. Fiecare clasă se împarte în zece gradații descendente, care se notează cu cifre de la 0 la 9. Stelele în spectrul cărora se găsesc în cantități mai mari și alte elemente — carbon, zirconiu etc. — se notează cu alte litere: R, S. etc.

Cît privește SPECTRUL KO, el indică o stea portocalie cu cea mai ridicată temperatură din clasa ei (circa 4 000°C) și în care predomină titanul și metalele neutre — fierul, calciul, magneziul etc. (n.r.)

[2] OCULAȚIE — ascunderea trecătoare, pentru un observator, a unui astru, datorită interpunerii între astru și observator a unui astru opac. (n.r.)

— Înlăturați apărătoarele tuturor receptoarelor! ordonă comandantul.

Fură înconjurați de întunericul fără hotar al Cosmosului. Bezna părea și mai de nepătruns, căci în stînga și în urmă se înălța vîlvătaia portocaliu-aurie a Inimii Șarpelui, ce făcea să pălească în juru-i constelațiile, laolaltă cu Calea Lactee.

Numai jos, parcă încercînd să se ia la întrecere cu astrul incandescent, strălucea o stea albă.

— Epsylon Șarpele [1] e aproape de tot, rosti tare Kary Ram.

Tînărul astronavigator voia să cîștige aprecierea comandantului. Dar Mutt Ang privea tăcut spre dreapta, unde se distingea lumina albă clară a unei depărtate stele strălucitoare.

— Într-acolo a plecat „Soarele", cosmonava pe care am condus-o și eu odată, spuse rar comandantul, simțind că cei din spatele său așteaptă ca el să vorbească. A plecat spre noile planete...

— Așadar, aceea este Alfekka din Coroana Boreală [2]?

— Da, Ram, sau, dacă vrei să folosești denumirea ei europeană, este Gemma [3]... Dar să pornim la lucru!

— Îi trezim pe ceilalți? întrebă Tey Eron, gata să îndeplinească dispoziția comandantului.

— Nu-i necesar. Dacă ne vom convinge că înaintea noastră nu se află nimic, vom mai face o pulsație, ba chiar două. Pregătiți telescoapele optice și radiotelescoapele, controlați dispozitivele mașinilor de memorare. Tey, pornește motoarele nucleare! Deocamdată vom înainta cu ajutorul lor. Pregătiți accelerarea.

— Pînă la șase șeptimi din viteza luminii?

Și, drept răspuns la gestul afirmativ al comandantului, Tey Eron manipulă cu rapiditate dispozitivele necesare. Nici o tresărire nu agită corpul navei, deși o flacără orbitoare, multicoloră, izbucni, acoperind între-

[1] Steaua Epsylon din constelația Șarpele (pe lat. SERPENS). (n.r.)

[2] Constelația CORONA BOREALIS adică pe românește „Coroana Boreală"; este numită de popor și „Hora" sau „Casa cu ograda ei" (n.r.)

[3] Steaua Gemma e numită popular „Fata mare din Horă", „Casa" sau „Coliba". (n.r.)

gul ecran şi stingînd cu totul stelele palide din apropierea strălucitoarei Căi Lactee. Printre aceste stele se afla şi pămînteanul Soare.

— Avem la dispoziţie cîteva ore pînă ce aparatele vor face toate observaţiile necesare şi le vor controla de patru ori, ca de obicei, spuse Mutt Ang.

— Trebuie să mîncăm, apoi fiecare dintre noi va putea rămîne singur spre a se odihni. Pe Kary îl voi schimba eu.

Astronauţii ieşiră de la postul central. Kary Ram trecu în fotoliul rotativ din faţa tabloului de comandă. Astronautul închise receptoarele de la pupa şi văpăile motoarelor cu reacţie dispărură.

Înflăcăratul *Cor Serpentis* continua să-şi azvîrle luminile peste luciul rece al aparatului. Discul locatorului din faţă părea şi acum o prăpastie întunecată, fără hotar. Acest fapt însă nu-l întrista pe astronaut, ci, dimpotrivă, îl făcea să se bucure. Calculele la care trudiseră pe Pămînt vreme de şase ani multe minţi înzestrate şi un creier electronic se dovediseră a fi cu totul exacte.

Pe aici, prin largul coridor al spaţiului lipsit de aglomerări de stele şi nebuloase întunecate, fusese trimis „Tellur", prima navă cosmică pulsativă a Pămîntului. Acest tip de nave trebuia să pătrundă mult mai adînc în Galaxia noastră decît o făcuseră navele interastrale anterioare — reactive, nucleare, anamezonice — care puteau atinge viteze între cinci şesimi şi şase şeptimi din viteza luminii.

Navele pulsative realizau viteze de mii de ori mai mari. Dar pericolul pe care îl prezentau ele consta în faptul că, în timpul „pulsaţiei", nu puteau fi dirijate. Nici oamenii nu erau în stare să treacă prin pulsaţie decît într-o stare de inconştienţă, protejaţi de puternice cîmpuri magnetice. Astfel, „Tellur" înainta într-un fel de salturi, cercetînd, de fiecare dată, cu multă grijă dacă drumul în faţă e liber pentru următoarea pulsaţie.

Trecînd pe lîngă Şarpe, printr-un spaţiu aproape lipsit de stele, din regiunea latitudinilor superioare ale Galaxiei, „Tellur" trebuia să ajungă la constelaţia lui Hercule, spre un astru de carbon.

Cosmonava fusese destinată să călătorească pe o distanţă atît de colosală pentru ca echipajul său să cerce-

teze unele transformări misterioase ale materiei de pe astrul de carbon, transformări cît se poate de prețioase pentru energetica terestră.

Se presupunea că steaua aceasta era legată de o nebuloasă întunecată de forma unui disc electromagnetic în permanentă rotație și îndreptat cu muchia spre Pămînt. Savanții se așteptau ca astronavigatorii de pe „Tellur" să vadă repetarea formării sistemului nostru planetar la o distanță relativ nu prea mare de Soare. „Nu prea mare" însemna, de fapt, o sută zece parseci, sau trei sute cincizeci de ani-lumină...

Kary Ram cercetă aparatele de protecție. Ele arătau că toate transmisiile dintre automatele navei cosmice sînt în perfectă stare. Tînărul astronaut căzu pe gînduri.

Departe, departe, la o depărtare de șaptezeci și opt de ani-lumină rămăsese Pămîntul — planetă minunată pe care omenirea o transformase, hărăzind-o unei vieți luminoase și muncii creatoare. În această societate lipsită de clase, fiecare om își cunoaște bine întreaga planetă : nu numai uzinele, plantațiile, minele și exploatările ei maritime, nu numai centrele de studii și cercetări, muzeele și parcurile naturale, ci și colțișoarele dragi de odihnă, de singurătate sau izolare împreună cu ființa dragă.

Și, plecat din această lume minunată, impunîndu-și sarcini tot mai mărețe, pămînteanul pătrundea din ce în ce mai departe în profunzimile înghețate ale Cosmosului, gonind după noi cunoștințe, căutînd să descifreze natura care nu i se supunea fără o împotrivire înverșunată. Din ce în ce mai mult lăsa omul în urmă Luna, pustiită de ucigătoarea radiație solară, ultravioletă și Roentgen ; planeta Venus, toridă și lipsită de viață, cu oceanele ei de păcură, cu solul lipicios, de smoală și cu venicele-i neguri ; Marte cel înghețat, acoperit de nisipuri sub al căror acoperămînt abia mai pîlpîia viața. Nici nu începuse bine studierea lui Jupiter, cînd noile cosmonave ajunseră la cele mai apropiate astre.

Pămîntenii vizitară Alfa și Proxima Centauri, Barnard, Sirius, Eta Eridan, ba chiar și steaua Tau din Balena. Firește, nu aștrii înșiși, ci planetele lor sau regiunile învecinate, în cazul stelelor duble, ca Sirius, lipsite de sisteme planetare...

Şi totuşi navele cosmice ale Pămîntului nu fuseseră încă pe nici o planetă unde viaţa să fi ajuns la formele ei superioare, unde să fi existat fiinţe raţionale — oameni.

Din depărtatele străfunduri ale Universului, undele radiofonice ultrascurte aduseseră chemări ale unor lumi locuite; uneori acestea ajungeau pe Pămînt la mii de ani după emiterea lor. Omenirea abia învăţa să descifreze aceste semnale şi începea să-şi dea seama ce ocean uriaş de ştiinţă, tehnică şi artă îşi continuă circuitul printre lumile locuite ale Galaxiei noastre... Lumi la care totuşi pămîntenii nu izbutiseră încă să ajungă, ca să nu mai vorbim despre celelalte insule astrale: alte galaxii depărtate cu milioane de ani-lumină!... Acest lucru însă nu făcea decît să mărească dorinţa de a coborî pe planetele locuite de oameni, fie ei chiar lipsiţi de asemănare cu cei de pe Pămînt, dar care să-şi fi alcătuit, de asemenea, societăţi înţelepte, cu o dezvoltare armonioasă, în care toţi îşi aveau dreptul la fericirea cea mai intensă, la înălţimea gradului lor de stăpînire a forţelor naturii. Se ştia însă că există şi oameni întru totul asemănători cu noi şi că, de bună-seamă, aceştia sînt cei mai mulţi. Legile de dezvoltare a sistemelor planetare sînt unitare nu numai în Galaxia noastră, ci şi în toată porţiunea Cosmosului pe care o cunoaştem!

Astronava pulsativă — ultima invenţie a geniului terestru — dădea posibilitatea călătoriei spre lumi depărtate. Dacă zborul lui „Tellur" avea să fie încununat de succes, atunci... Numai că, aşa cum se întîmplă în viaţă, noua invenţie avea două aspecte.

— Şi iată cealaltă faţă... Adîncit în gînduri, Kary Ram nu-şi dădea seama că ultimele cuvinte le şoptise cu glas tare.

Deodată, în spatele său, răsună vocea plăcută şi puternică a lui Mutt Ang:

Cealaltă faţă a iubirii:
Necuprinsă, profundă ca marea,
Cîteodată îţi pare deşartă,
Dar n-o poţi goni — ţi-e în sînge.

Kary Ram tresări.

— N-am ştiut că te pasionează şi pe dumneata muzica veche, surîse comandantul cosmonavei. Această romanţă numără nu mai puţin de cinci veacuri.

— Nici n-am fost atent la ce-ai cîntat ! exclamă astronautul. Mă gîndeam la cosmonava noastră. La ziua în care ne vom întoarce...

Comandantul deveni grav :

— Am făcut doar prima pulsaţie, iar dumneata te şi gîndeşti la întoarcere !

— A, nu ! Dacă ar fi fost aşa, n-aş fi căutat să fac parte dintre astronauţii lui „Tellur". Dar mi s-a părut că... Nu-i aşa că ne vom întoarce pe Pămînt cînd acolo se vor fi scurs şapte sute de ani şi chiar strănepoţii fraţilor şi surorilor noastre vor fi murit cu toţii, deşi longevitatea omului s-a dublat ?

— Oare n-ai ştiut acest lucru ?

— Firește că am ştiut, continuă cu încăpăţînare Ram. Dar în minte mi-a venit altceva.

— Am înţeles. Te gîndeşti la aparenta inutilitate a călătoriei noastre, nu-i aşa ?

— Da. Încă mai înainte ca „Tellur" să fi fost inventat şi construit, o seamă de cosmonave obişnuite, cu reacţie, au plecat spre Fomalhaut, Capella şi Arcturus [1]. Expediţia către Fomalhaut trebuia să se întoarcă pe Pămînt după doi ani — de atunci au trecut cincizeci. Cît despre cele de pe Arcturus şi Capella, vor trebui să mai treacă patruzeci sau cincizeci de ani, acestea aflîndu-se la o depărtare de 12 şi 14 parseci. Acum însă au şi început să fie construite nave pulsative, care să ajungă la Arcturus dintr-o singură pulsaţie. Şi atunci mă gîndesc, că pînă vom ajunge la capătul călătoriei noastre, oamenii vor supune cu desăvîrşire timpul, sau, dacă vrei să spui altfel : spaţiul. Atunci navele noastre pămîntene vor face călătorii mult mai depărtate, iar noi ne vom întoarce cu un balast de cunoştinţe învechite şi nefolositoare...

---

[1] FOMALHAUT (ceea ce în limba arabă înseamnă „Gura peştelui") este o stea luminoasă a cerului sudic, situată în constelaţia Dorado=„Peştele austral" ; CAPELLA este steaua alfa din constelaţia AURIGA=„Vizitiul" ; iar ARCTURUS este steaua alfa din costelaţia BOOTES = „Boarul". (n.r.)

— Noi am plecat de pe Pămînt cum pleacă din viaţă cei care mor, rosti rar Mutt Ang, şi ne vom întoarce acolo rămaşi în urmă în ceea ce priveşte dezvoltarea noastră, plini de reminiscenţele trecutului.

— Tocmai asta mi-am zis şi eu.

— Ai şi nu ai dreptate. Progresul cunoştinţelor, acumularea experienţei, cercetarea nemărginitului Cosmos trebuie să aibă o perfectă continuitate. Altminteri vor fi nesocotite legile dezvoltării, al cărei caracter este întotdeauna inegal şi contradictoriu. Închipuie-ţi că naturaliştii din antichitate, care astăzi ni se par tare naivi, ar fi stat să aştepte, să zicem, inventarea microscoapelor cuantice. Sau agricultorii şi constructorii din trecutul îndepărtat, care au stropit din belşug planeta cu sudoarea lor, ar fi aşteptat maşinile automate şi... ar fi rămas să stea mai departe în mucedele lor bordeie de pămînt, hrănindu-se cu puţinul pe care ar fi izbutit să-l smulgă naturii !

Kary Ram izbucni în rîs. Mutt Ang continuă grav, fără să zîmbească :

— Sîntem chemaţi şi noi să ne facem datoria, aşa cum şi-o face fiecare membru al societăţii. Pentru faptul că vom ajunge primii în profunzimile încă necercetate ale Galaxiei sîntem morţi pentru şapte sute de ani. Cei care au rămas pe Pămînt spre a se folosi de toate bucuriile vieţii de acolo nu vor încerca niciodată măreţele sentimente ale omului care a izbutit să arunce o privire în tainele dezvoltării Universului. Şi asta-i totul. Iar ceea ce priveşte întoarcerea... Nu trebuie să-ţi fie teamă de viitor. Fiecare secol a avut particularităţile lui caracteristice, prezentînd totuşi şi trăsături comune celorlalte etape... Cine ştie, poate că acea fărîmă de cunoştinţe pe care noi o vom aduce pe planeta noastră va contribui la un nou salt al ştiinţei, la îmbunătăţirea vieţii oamenilor. Şi, în definitiv, chiar dacă ne vom întoarce din adîncimile trecutului, vom aduce noilor oameni vieţile şi inimile noastre, pe care le-am dăruit viitorului. Oare ne vom întoarce ca nişte străini ? Într-adevăr, poate fi socotit străin acela care îşi pune în slujba unei cauze toate puterile lui ? Căci omul nu constituie doar o sumă de cunoştinţe, ci şi o complicată arhitectură de sentimente, iar în legătură cu acest lucru

noi, cei care am încercat toate greutățile unui atît de îndelungat drum prin Cosmos, nu vom fi mai prejos de semenii noștri din viitor... Mutt Ang tăcu, apoi încheie pe un ton complet diferit, ușor ironic : Nu știu cum gîndești tu, dar, în ceea ce mă privește, sînt atît de curios să văd viitorul, încît consider că și numai pentru acest lucru...

— ...Se poate muri vremelnic pentru cei de pe Pămînt ! încheie cu convingere astronautul.

Comandantul navei „Tellur" spuse liniștit :

— Du-te de te spală, mănîncă, în curînd vom intra în cea de-a doua pulsație ! Tey, de ce te-ai întors ?

Ajutorul de comandant dădu din umeri :

— Vreau să aflu mai repede traseul alcătuit de aparate. Sînt gata să te schimb.

Și, fără să mai spună ceva, astrofizicianul apăsă un buton aflat în centrul tabloului de comandă. Un capac concav, strălucitor, se dădu la o parte și din interiorul aparatului se ridică spirala unei panglici metalice cu strălucire argintie. Spirala era străpunsă de o vergea subțire, neagră, ce reprezenta itinerarul navei. Ca nestematele scînteiau pe panglică luminițele ce arătau poziția stelelor de diferite clase spectrale, pe lîngă care urma să zboare „Tellur". Acele nenumăratelor cadrane porniră hora unor mișcări aproape raționale. Intraseră în funcțiune mașinile de calcul, potrivind traiectul viitoarei pulsații în așa fel, încît acesta să se abată cît mai departe din calea stelelor, a nebuloaselor întunecate și a celor luminoase, care puteau ascunde aștri încă necunoscuți.

Prins de activitatea sa, Tey Eron nici nu observase cum se scurseseră în tăcere cîteva ore, în timp ce uriașa navă interastrală își continua goana prin negrele hăuri ale spațiului. Tovarășii astrofizicianului ședeau tăcuți pe divanul semicircular de lîngă ușa triplă, masivă, ce izola postul de conducere de celelalte încăperi ale navei.

Un clinchet vesel anunță terminarea calculelor. Comandantul cosmonavei veni încet spre tablourile de comandă.

— Foarte bine ! A doua pulsație poate avea o lungime aproape de trei ori mai mare decît prima...

—. Ba nu, iată, aici există o aproximaţie de treizeci la sută.

Tey arătă vîrful vergelei ce vibra uşor, în tact cu acele indicatoarelor, legate de ea.

— Aşa este. Certitudine completă avem pentru cincizeci şi şapte de parseci. Să scădem încă cinci parseci pentru eventualele greşeli ; rămîn cincizeci şi doi. Pregătiţi pulsaţia !

Din nou începu controlul nenumăratelor mecanisme şi contacte ale navei. Mutt Ang făcu legătura cu cabinele în care se aflau, cufundaţi în somn, ceilalţi cinci membri ai echipajului de pe „Tellur".

Automatele de observaţie fiziologică arătară că organismele celor ce dormeau se găsesc în stare normală. Atunci comandantul liberă cîmpul magnetic de protecţie în jurul încăperilor locuite ale navei. Peste plăcile mate ale peretelui din stînga fugiră linii roşii : undele gazelor din tuburile aşezate de-a lungul său.

Încruntîndu-se uşor, Tey Eron întrebă pe comandant :

— Gata ?

Mutt Ang dădu din cap. Cei trei astronauţi de serviciu se lăsară tăcuţi în fotolii, fixîndu-şi trupul cu ajutorul unor perne pneumatice. După ce fu închisă ultima cataramă, fiecare scoase din cutia aşezată pe braţul stîng al fotoliului cîte o seringă specială, gata de întrebuinţare.

— Aşadar, pentru încă o sută cincizeci de ani de viaţă pămîntească ! spuse Kary Ram apropiind aparatul de injecţie de braţul său dezgolit.

Mutt Ang îl privi cercetător. Ochii tînărului străluceau de un surîs şăgalnic, propriu omului sănătos şi perfect echilibrat. Comandantul aşteptă pînă ce tovarăşii săi se lăsară pe spate în fotolii şi, închizînd ochii, îşi pierdură cunoştinţa. Atunci mişcă nişte butoane de pe o cutiuţă aşezată lîngă genunchiul său. Fără nici un zgomot şi implacabil ca însăşi soarta, se lăsară din tavan masivele calote de metal. Cu o clipă mai înainte, Mutt Ang pornise roboţii mecanici care dirijau pulsaţia şi cîmpul magnetic de protecţie. Sub calotă, în lumina slabă a unui bec albăstrui, comandantul citi indicaţiile

aparatelor de control și abia după aceea își provocă somnul...

*
* *

Nava interastrală ieșise din cea de-a patra pulsație. Acum steaua enigmatică — ținta călătoriei — crescuse pe ecranele părții din dreapta, nordice, pînă în dimensiunile Soarelui văzut de pe Mercur.

Astrul colosal (din clasa rară a stelelor „întunecate", de carbon) era supus unui studiu amănunțit. „Tellur" înainta cu o viteză mai mică decît cea a luminii și se afla la mai puțin de patru parseci de gigantica stea întunecată KNT 8008, ce abia se putea zări de pe Pămînt, chiar cu ajutorul celor mai puternice telescoape. Asemenea stele — diametrul lor este egal cu 150—170 de diametre ale Soarelui — se caracterizau printr-o abundență de carbon în atmosfera lor. La o temperatură de două-trei mii de grade, atomii de carbon se uneau în niște molecule-lanț [1], alcătuite din cîte trei atomi fiecare. Conținînd asemenea molecule, atmosfera stelei reținea radiația părții ultraviolete a spectrului, și astfel lumina gigantului era foarte slabă în comparație cu dimensiunile sale.

În schimb, în centrul giganților de carbon temperatura ajungea pînă la o sută de milioane de grade, dînd astfel naștere unor colosali generatori de neutroni, în care elementele ușoare se transformau în elemente grele și chiar în elemente transuranice — cum ar fi californiul, ba chiar și în rossiu, cel mai greu dintre elemente, cu greutatea atomică 401, creat cu patru secole în urmă. Savanții erau de părere că, pe drept cuvînt, aștrii de carbon puteau fi numiți uzine de elemente grele, întrucît le risipesc în spațiu în urma unor explozii periodice. Îmbogățirea întregii compoziții chimice a Galaxiei noastre se face tocmai prin această activitate a întunecaților giganți de carbon.

Cosmonava pulsativă a dat, în sfîrșit, posibilitate omenirii să studieze de la o mică distanță astrul de carbon, pentru a înțelege natura proceselor de transfor-

[1] Molecule-lanț — molecule legate între ele, formînd lanțuri de molecule : macromolecule. (n.r.)

mare a materiei din interiorul acestuia ; cheia acestor procese încă nu fusese găsită de fizicienii de pe Pămînt.

Echipajul navei interastrale se trezi, şi fiecare dintre membrii lui îşi începu cercetările, datorită cărora pentru cei rămaşi pe Pămînt avea să fie ca şi mort vreme de şapte sute de ani. Nava părea că se mişcă acum foarte încet, dar o înaintare mai rapidă nici nu era necesară.

„Tellur" zbura cu o uşoară deviere spre sud de astrul de carbon, pentru a-şi feri de radiaţiile acestuia ecranul locatorului. Şi astfel oglinda neagră a aparatului rămînea mereu întunecată vreme de săptămîni, luni şi ani de zile.

„Tellur" — sau, cum era trecut în registrul flotei siderale a Pămîntului : I.F.-1 (ZET-685), prima cosmonavă de cîmp invers sau cea de-a şase sute optzeci şi cincea din numărul total al navelor interastrale — nu era atît de mare ca navele de cursă lungă care circulau cu o viteză mai mică decît cea a luminii. La construirea lor se renunţase doar de puţină vreme — de la inventarea cosmonavelor pulsative. Acele uriaşe nave de cursă lungă duceau cu sine un echipaj ce ajungea pînă la două sute de persoane, iar generaţiile care se succedau pe bord făceau posibilă cercetarea unor considerabile distanţe ale spaţiului interastral.

De fiecare dată, la întoarcerea cosmonavelor de cursă lungă îşi făceau apariţia pe Pămînt cîteva zeci de oameni veniţi dintr-o altă vreme — reprezentanţi ai unui trecut îndepărtat. Şi, cu toate că nivelul dezvoltării lor era excelent, acestor fiinţe revenite din trecut, noile timpuri li se păreau stranii, şi adesea pe aceşti cutreierători ai Cosmosului ajungea să-i fure din rîndurile celorlalţi o adîncă melancolie sau un dor de izolare.

Acum, cosmonavele pulsative îi vor duce pe oameni şi mai departe. Şi, în scurt timp, după măsurătoarea acestor cosmonauţi, se vor ivi şi în societatea omenească Mathusalemi, a căror vîrstă va număra milenii. Cei cărora le va reveni să plece spre celelalte galaxii se vor întoarce pe planeta lor natală după trecerea a milioane de ani. Iată ce se dovedise a fi „cealaltă faţă", reversul curselor lungi prin Cosmos, obstacolul pe care natura îl ridicase cu perfidie în calea fiului său cuprins de neastîmpăr. Echipajele noilor cosmonave numărau doar cîte

opt oameni. Acestor exploratori ai neţărmuritului Cosmos şi, totodată, ai viitorului le-a fost interzis (revocîndu-se dispoziţiile anterioare, pozitive) să aibă copii în timpul călătoriei.

Şi cu toate că „Tellur" avea dimensiuni mai reduse decît predecesorii săi, el reprezenta, totuşi, o navă uriaşă, în interiorul căreia echipajul, puţin numeros, se simţea în largul său.

Revenirea la realitate după un somn îndelungat aduse, ca de obicei, un aflux de energie. Echipajul cosmonavei — alcătuit în majoritate de tineri — îşi petrecea timpul în sala de gimnastică.

Inventau exerciţii dintre cele mai grele, dansuri fanteziste sau făceau tot felul de acrobaţii complicate în colţul antigravitaţional al sălii, cu ajutorul unor centuri de respingere şi al unor inele prinse de mîini şi picioare. Astronavigatorilor le plăcea să înoate în marele bazin cu apă ionizată, fosforescentă, care păstra minunata culoare azurie a leagănului popoarelor lumii — Mediterana...

Kary Ram îşi scosese haina de lucru şi se avîntă spre bazin, dar un glas îl opri locului :

— Kary, ajută-mă ! Fără dumneata nu pot să fac această flexiune.

Chimista Taina Dan, o fată înaltă, îmbrăcată cu o tunică scurtă dintr-o ţesătură verzuie, strălucitoare, în ton cu ochii ei, era cea mai tînără şi cea mai veselă membră a expediţiei. Nu o dată liniştitul Kary fusese indignat de firea ei repezită. Dar în ceea ce priveşte dansul, el îi plăcea tînărului tot atît de mult ca şi Tainei, ce părea a fi o dansatoare înnăscută.

Veni la ea surîzînd.

Din stînga, de pe înălţimea trambulinei care vibra deasupra apei din bazin, Afra Devi — biologul cosmonavei — îl strigă pe Tey Eron. Înainte de a sări în apă, Afra pornise a-şi strînge sub caschetă valurile părului negru cu reflexe albăstrii. Călcînd cu băgare de seamă pe placa de masă plastică, arcuită, ajutorul de comandant veni în dreptul fetei şi-şi apropie de spatele ei braţul puternic, musculos. Săltînd în ritmul mişcărilor trambulinei, Afra se lăsă pe spate şi se sprijini de acel reazem de nădejde. O clipă trupurile lor bronzate încremeniră. Cu o mişcare abia perceptibilă, tînăra femeie îşi îndoi şi mai mult trupul, făcu o rotaţie completă pe

după brațul ajutorului de comandant și imediat, evoluînd ca într-un dans aerian, zburară amîndoi în apă.

— El a uitat de toate! murmură Taina Dan, acoperind cu degetele fierbinți pleoapele tînărului mecanic.

— Oare nu-i frumos? răspunse acesta printr-o întrebare și atrase spre sine fata, intrînd în cîmpul emisiei sonore.[1]

Kary și Taina erau cei mai buni dansatori de pe navă. Numai ei erau în stare să se lase cu totul în stăpînirea melodiei și a ritmului, lăsînd la o parte orice alte gînduri. Și Kary pluti în lumea dansului fără să mai simtă altceva decît o adîncă desfătare, izvorîtă din ușoarele mișcări în concordanță cu acelea ale partenerei. Brațul fetei, lăsat pe umărul său, era puternic și gingaș. Deodată însă ochii ei verzi se întunecară.

— Dumneata ești una cu numele pe care-l porți, șopti Kary. Îmi amintesc că „Taina", în limba anticilor însemna ceva necunoscut, enigmatic.

— Mă bucur, spuse fata fără să surîdă. Mie mi se părea mereu că tainele au rămas doar ale Cosmosului, iar la noi, pe Pămînt, ele nu mai există. Oamenii nu mai au taine — sîntem cu toții lipsiți de complicații, curați și senini!

— Și asta te face să-ți pară rău?

— Cîteodată. Aș fi vrut să întîlnesc un om așa cum se găseau în trecutul îndepărtat. Un om nevoit să-și ascundă visurile și sentimentele de răutatea din jur, să și le călească, să le păstreze neclintite, pline de o forță uriașă.

— O, te înțeleg! Dar eu nu m-am gîndit la oameni și-mi părea rău numai de tainele nedezlegate... Știi, ca în romanele străvechi: pretutindeni ruine misterioase, neștiute adîncuri, înălțimi necercetate, ba chiar mai demult păduri, izvoare. cărări prin codru și case vrăjite, blestemate, înzestrate cu puteri enigmatice.

— Da, Kary! Ar fi bine să găsim aici pe cosmonavă unghere tainice, culoare prin care n-ai voie să treci.

— Iar ele să ducă spre încăperi unde să fie ascuns...

— Ce anume?

[1] Dansatorii, trecînd printr-un sistem de unde invizibile le modificau, acționau asupra aparatelor electronice, și creau astfel cu propriul lor corp muzică și ritm. (n.a.)

— Nu știu, mărturisi mecanicul după o clipă de tăcere și se opri locului.

Dar pe Taina o prinsese jocul. Se încruntă și-l trase după ea. Kary o urmă pe fată, și astfel ieșiră amîndoi din sala de gimnastică, pătrunzînd într-un coridor lateral, slab luminat. Indicatoarele de vibrație clipeau mat, în răstimpuri egale, de parcă pereții navei s-ar fi luptat cu somnul. Fata făcu doar cîțiva pași repezi, neauziți și deodată rămase locului... O umbră de plictiseală îi trecu atît de iute peste chipul gingaș, încît Kary n-ar fi putut afirma cu certitudine că i-a zărit acest semn de slăbiciune sufletească. Un sentiment necunoscut îl izbi dureros. Mecanicul o prinse din nou pe Taina de mînă:

— Să mergem la bibliotecă. Pînă la schimbul meu mai sînt două ore, iar pînă la al dumitale și mai mult.

Se îndreptă, ascultîndu-l, spre centrul navei.

Biblioteca, sau, cum i se mai spunea, sala de lucrări generale, se găsea în imediata apropiere a postului central de comandă, de altfel ca pe toate celelalte cosmonave. Kary și Taina deschiseră ușa ermetică a celui de-al treilea coridor transversal și merseră spre ușa elipsoidală, cu două canaturi, a trecerii principale. De îndată ce Kary călcă peste placa de bronz și canaturile grele se dădură la o parte, lunecînd fără zgomot, ajunse la urechile celor doi tineri un sunet puternic, vibrant. Taina strînse bucuroasă mîna tînărului:

— E Mutt Ang!

Trecură amîndoi pragul bibliotecii. Lumina difuză părea un abur, plutind lîngă tavanul mat. Doi oameni ședeau în fotoliile adînci dintre coloanele filmotecilor, în penumbra care se așternuse acolo. Taina îl văzu pe medicul Svet Sym și pe Yas Tin, inginer pentru instalațiile pulsatoare. Acesta din urmă, un bărbat cu trăsături puternice, stătea nemișcat, cu ochii închiși, cufundat în visare. Iar în stînga, sub scoicile netede ale instalațiilor acustice, se aplecase, deasupra cutiei argintii a V.P.E.M., însuși comandantul cosmonavei.

V.P.E.M. — vioara-pian electromagnetică — înlocuise de multă vreme, pretutindeni, pianul cu sonoritatea lui clară, păstrîndu-i însă complexitatea tonurilor, iar în plus dăruindu-i întreaga bogăție de nuanțe a viorii. Amplificatoarele de sunet ale acestui instrument puteau să-i dea la nevoie o forță zguduitoare.

Mutt Ang nu-i observă pe cei care intraseră. Se aplecă uşor înainte, înălţîndu-şi ochii spre plăcile rombice ale plafonului. Ca la străvechiul pian, degetele muzicianului determinau toate nuanţele sunetelor, deşi nu le mai produceau cu ajutorul ciocănaşelor şi al strunelor, ci prin nişte impulsuri electronice extrem de fine.

Temele, armonic împletite, ale unităţii Pămîntului şi Cosmosului începură să se despartă, să se depărteze. Motivele contradictorii ale unei tristeţi liniştite şi ale tunetelor depărtate, ameninţătoare, creşteau, răsunau cu tot mai multă putere, întrerupte doar la răstimpuri de sunete tragice, ascuţite, ca nişte ţipete de deznădejde. Şi deodată dezvoltarea măsurată, melodioasă a temei conteni. Izbitura, forţa ciocnirii fu nimicitoare şi totul se prăbuşi într-o avalanşă de disonanţe, lunecînd în sfîşietoarea tînguire a unor glasuri ce vesteau o pierdere ireparabilă.

Pe neaşteptate, mîinile lui Mutt Ang născură sunetele limpezi, curate ale unei fericiri luminoase, ce se îmbina cu suava mîhnire a acompaniamentului.

În bibliotecă pătrunse neauzită Afra Devi, îmbrăcată cu un halat alb. Svet Sym, medicul navei, porni să facă semne ciudate comandantului. Mutt Ang se ridică, şi liniştea izgoni domnia sunetelor, după cum noaptea cea iute a tropicelor îndepărtează lumina amurgului.

Medicul şi comandantul ieşiră, însoţiţi de privirile neliniştite ale ascultătorilor. Cel de-al doilea astronavigator suferise în timpul schimbului un accident foarte rar : o criză de apendicită purulentă. Se vede că nu îndeplinise cu stricteţe programul pregătirii medicale în vederea plecării spre adîncurile Cosmosului. Şi iată că acum Svet Sym ceru comandantului permisiunea să opereze de urgenţă bolnavul.

Mutt Ang îşi exprimă îndoiala. Medicina modernă, care ajunsese să poată regla prin impulsuri nervoase organismul omenesc, în felul metodelor folosite la instalaţiile electronice, putea înlătura multe maladii.

Medicul cosmonavei îşi susţinu însă punctul de vedere. El demonstră că în corpul bolnavului va rămîne un focar nevindecat pe deplin, care poate să dea o recidivă în timpul uriaşelor suprasarcini fiziologice pe care le au de suportat călătorii în Cosmos...

Astronavigatorul se culcă pe un pat larg, în jurul căruia se împletau cablurile generatoarelor de impulsuri. Treizeci şi şase de aparate erau pregătite să-i controleze starea organismului. În încăperea cufundată în semiîntuneric începu să clipească la răstimpuri egale şi să sune slab, aducînd somnul, aparatul de hipnotizare. Svet Sym aruncă o privire peste aparate şi-i făcu semn Afrei Devi — ajutoarea sa. (Fiecare membru al echipajului de pe „Tellur" stăpînea cîteva profesii.)

Afra apropie un cub străveziu. În lichidul albăstrui dinăuntru se afla cufundat un aparat metalic cu articulaţii, asemănător unei mari scolopendre [1]. Afra scoase aparatul din lichid, iar dintr-un alt vas luă un vîrf conic de la care porneau mai multe fire sau tuburi subţiri, flexibile. Un ţăcănit scurt al conexiunii, şi scolopendra metalică se mişcă, făcînd să se audă un zumzet uşor.

Svet Sym dădu din cap, şi aparatul dispăru în gura deschisă a astronavigatorului care continua să respire liniştit. Se aprinse un ecran translucid aşezat oblic peste pîntecele bolnavului. Mutt Ang veni mai aproape. În lumina verzuie, contururile cenuşii ale intestinelor se vedeau foarte clar. De-a lungul lor, se mişca încet aparatul cu articulaţii. O strălucire uşoară fulgeră peste ecran în clipa cînd aparatul dădu un impuls sfincterului care închidea stomacul. Pe urmă pătrunse în duoden şi se îndoi aproape cu totul în intestinul sigmoid. Încă puţin şi capătul rotund al scolopendrei se opri înaintea apendicelui viermiform.

Aici, în regiunea infectată, durerile erau mai mari, şi, datorită presiunii aparatului, mişcările peristaltice [2] ale intestinelor se accentuară atît de mult, încît fu nevoie de calmante. Mai trecură cîteva minute şi maşina analitică află cauza bolii : o iritare întîmplătoare a apendicelui ; apoi stabili caracterul infecţiei şi recomandă soluţia necesară de antibiotice şi dezinfectante. Din aparatul cu articulaţii răsăriră nişte mustăţi flexibile care fură cufundate în interiorul apendicelui. Puroiul fu pompat afară, iar fărîmiturile care nimeriseră în intestin, îmbolnăvindu-l, fură înlăturate şi ele. Urmară spă-

[1] Scolopendră — mic animal miriapod. (n.r.)

[2] Una dintre mişcările intestinului datorită contracţiei muşchilor peretelui intestinal. (n.r.)

lături energice cu soluții speciale, biologice, care vindecară repede mucoasa apendicelui și a intenstinului gros.

În tot timpul cît minunatul aparat condus cu ajutorul automatelor își desfășură activitatea în pîntecele bolnavului, acesta continuă să doarmă calm. Operația luă sfîrșit, iar medicului nu-i rămase decît să extragă aparatul.

Comandantul cosmonavei se liniști. Oricît de mari erau posibilitățile medicinei, totuși se întîmpla cîteodată ca particularitățile neprevăzute ale organismului (cu neputință de stabilit dinainte pentru miliarde de indivizi diferiți) să dea complicații neașteptate, lipsite de primejdie în cadrul uriașelor institute sanitare ale planetei, dar periculoase într-o expediție de proporții reduse.

Nu se întîmplă însă nimic. Mutt Ang reveni la vioarapian din biblioteca rămasă pustie. Îi trecuse dorința de a cînta. Fu năpădit de gînduri.

Nu pentru prima oară se întorcea la gîndurile despre fericire, despre viitor.

Era cea de-a patra călătorie a sa în Cosmos... Dar niciodată pînă atunci nu se gîndise să facă un salt atît de mare în timp și în spațiu. Șapte sute de ani! În condițiile unui atît de mare avînt al vieții, al înmulțirii noilor invenții și descoperiri, în condițiile unui atît de vast orizont de cunoștințe la care și ajunseră cei de pe Pămînt! E greu de făcut o comparație, dar șapte sute de ani însemnau atît de puțin în epocile civilizațiilor antice, cînd dezvoltarea societății, nefiind stimulată de cunoaștere și necesitate, mergea doar spre o necontenită răspîndire a omului pe suprafața terestră, spre ocuparea spațiilor încă pustii ale planetei.

Pe atunci timpul era fără măsură, și toate schimbările omenirii se scurgeau lent, așa cum se întîmpla odinioară cu ghețarii de pe insulele Arcticei și ale Antarcticei. Secolele păreau că se scufundă în vidul inactivității. Ce însemna o viață omenească, ce însemnau o sută, o mie de ani?

Mutt Ang se gîndi aproape cu groază: cum s-ar fi simțit oamenii din antichitate dacă ar fi cunoscut dinainte desfășurarea atît de înceată a proceselor sociale contemporane lor, dacă ar fi știut că asuprirea, nedreptatea și lipsa de organizare de pe planetă aveau să dureze încă atîta amar de vreme? Să te întorci după șapte

veacuri în Egiptul antic însemna să nimereşti în aceeaşi orînduire sclavagistă, cu o asuprire şi mai cruntă ; în China milenară — în aceleaşi războaie şi dinastii ale împăraţilor ; sau, în Europa de la începutul medievalei nopţi religioase — să nimereşti în toiul incendiului stîrnit de rugurile inchiziţiei, în vîltoarea celui mai crunt obscurantism.

Acum însă ameţeşti încercînd să scrutezi viitorul peste şapte secole pline de transformări, de îmbunătăţiri şi de cunoştinţe noi ; atît de arzător este interesul pe care ţi-l stîrnesc zguduitoarele evenimente.

Şi dacă adevărata fericire constă în mişcare, în schimbare, atunci cine poate fi mai fericit decît el şi tovarăşii săi ? Şi totuşi lucrurile nu sînt atît de simple ! Natura omenească e contradictorie ca şi lumea care o înconjoară şi care a creat-o. O dată cu avîntul spre necontenita schimbare, noi regretăm întotdeauna şi evenimentele trecutului, sau, mai bine zis, părţile lui bune, filtrate de memorie şi cultivate odinioară sub forma unor legendare secole de aur.

Fără voia lor, oamenii căutau pe atunci ceea ce era bun în trecut, visau ca el să se repete, şi numai sufletele mari puteau să prevadă, să simtă mersul viitoarelor ameliorări şi organizări ale vieţii umane. De atunci, în adîncul sufletului omenesc se află regretul pentru timpul apus, pentru cele ce nu se vor mai întoarce, sentimentul de mîhnire care ne cuprinde înaintea ruinelor şi a monumentelor istorice ale umanităţii. Această părere de rău pentru trecut se accentua cu deosebire la oamenii în vîrstă şi aduna tristeţe în inimile celor mai buni, inteligenţi şi sensibili...

Mutt Ang se ridică de lîngă instrumentul muzical.

Da, toate acestea sînt descrise atît de plastic şi interesant în povestirile istorice. Aşadar, ce anume poate să-i înfricoşeze pe tinerii de pe cosmonavă în timpul saltului spre viitor ? Singurătatea, lipsa unor oameni apropiaţi ? Aşa-zisa singurătate a omului care a nimerit în viitor a fost de atîtea ori descrisă şi comentată în vechile romane... Singurătatea era concepută în totdeauna ca o absenţă a oamenilor apropiaţi, a rudelor. Aceste persoane alcătuiau însă un grup infim de oameni, adesea uniţi doar prin nişte legături de rudenie pur formale Dar acum, cînd ne e apropiat oricare dintre oameni, cînd

nu există nici un fel de hotare sau convenționalisme care să împiedice comuniunea oamenilor, din orice ungher al planetei ? !

Noi, oamenii de pe „Tellur", ne-am pierdut toate rudele rămase pe Pămînt. Dar acolo, în iureșul viitorului spre care înaintăm, ne așteaptă oameni nu mai puțin apropiați, ale căror cunoștințe și simțăminte vor fi și mai înalte și mai profunde decît ale contemporanilor noștri, pe care i-am părăsit pentru totdeauna — iată despre ce și în ce fel trebuie să stea de vorbă comandantul cu oamenii tineri ai echipajului său...

La postul central de conducere, Tey Eron aranjase programul de seară, care îl atrăgea cel mai mult. Erau aprinse doar cele mai necesare izvoare de lumină și marea încăpere rotundă, cufundată astfel într-o dulce penumbră, căpăta o notă de plăcută intimitate. Procedînd ca de obicei la controlul necontenit al calculelor, ajutorul de comandant murmura ușor un cîntec fără cuvinte. Drumul cosmonavei se apropia de sfîrșit — astăzi ea avea să fie întoarsă către constelația Ophiuchus [1], pentru a trece prin fața astrului de carbon, ce fusese explorat. O apropiere mai mare de acest corp ceresc devenise primejdioasă. Presiunea luminii ar fi început să crească atît de mult, încît — la viteza colosală a navei — ar fi dat naștere unei izbituri înfricoșătoare, catastrofale.

Simțind pe cineva la spatele lui, Tey Eron se întoarse.

Mutt Ang se uită peste umărul ajutorului său și citi prin gemuleţele dreptunghiulare de jos totalurile indicate de aparate. Astrofizicianul-șef îl privi întrebător pe comandant, și acesta dădu afirmativ din cap. Îndată, născute de ușoarele mișcări ale lui Tey Eron, prin toată nava vuiră semnalele speciale și răsunară metalic cuvintele :

— Atenţiune ! Atenţiune !

Mutt Ang își apropie microfonul, știind că în toate secțiile cosmonavei oamenii rămăseseră nemișcați, întorcîndu-și fără voie privirile spre pîlniile sonorizatoa-

[1] OPHIUCHUS este o mare constelație a cerului nordic, situată în regiunea Căii Lactee, între Vultur și Scorpion, mai sus de Săgetător și mai jos de Șarpe, în imediata lui apropiere. (n.a.)

relor [1] din pereți : omul încă nu se dezvățase să se uite în direcția izvorului de sunete atunci cînd voia să fie deosebit de atent.

— Atențiune ! repetă Mutt Ang. Peste cincisprezece minute, nava începe să frîneze. Toată lumea, în afara celor care sînt de serviciu va sta în cabine. Prima fază a frînării va lua sfîrșit la orele 18. Cea de-a doua fază, de șase „g" [2], va dura șase zile. Virajul navei va avea loc pentru semnalele P.L. — ale pericolului de lovire. Asta-i tot !

La orele 18, comandantul se ridică din fotoliu și, învingîndu-și obișnuita durere pe care frînarea i-o provoca în spate și la ceafă, ănunță că se va duce în cabina lui să doarmă în timpul tuturor celor șase zile cît va avea să dureze încetinirea zborului. Întregul echipaj al cosmonavei stătea acum lipit de aparate, procedînd la ultimele cercetări ale astrului de carbon.

Tey Eron privi posomorît în urma comandantului, care plecase.

Cu fiecare perfecționare, creștea forța și trăinicia navelor cosmice. De aceea, cu greu s-ar fi putut face vreo comparație între forța lui „Tellur" și acele coji de nucă ce pluteau pe mările Pămîntului și care încă din vechime căpătaseră aceeași denumire de nave. Și totuși astronava nu era nici ea altceva decît o coajă de nucă azvîrlită în adîncul de necuprins al spațiilor... Parcă aducea mai multă liniște prezența comandantului în timpul manevrării navei.

*
* *

Kary Ram tresări auzind rîsul vesel al lui Mutt Ang. Cu cîteva zile în urmă, întregul echipaj fusese alarmat de îmbolnăvirea neașteptată a comandantului. Doar medicul intra în cabina acestuia, și toți vorbeau în șoaptă

[1] Intenționat n-am dat cuvinte contemporane (ca de pildă termenul de „difuzor") pentru că sub asemenea cuvinte se înțeleg aparate prea bine definite și care, în viitor, vor fi cu totul perimate. (n.a.)

[2] Litera „g" semnifică unitatea de accelerație și, prin urmare, forța suprasarcinii organismului (în aviația contemporană și în fizică). (n.a.)

cînd treceau prin faţa uşii lui, închisă ermetic, ca în timpul unei avarii. Tey Eron era nevoit să pună singur în aplicare întregul plan întocmit : virajul navei, o nouă accelerare — pentru ieşirea din raza puternicei presiuni a luminii astrului de carbon — şi începerea pulsării înapoi, spre Soare.

Acum ajutorul de comandant mergea alături de Mutt Ang şi zîmbea reţinut. Se aflase că totul fusese pus la cale de comandant cu ştirea doctorului. Mutt Ang îi cedase lui Tey Eron comanda pentru a-i oferi posibilitatea să desfăşoare singur întreaga manevră, fără să spere la vreun ajutor. Deşi astrofizicianul-şef n-ar fi recunoscut în nici un caz chinuitoarele îndoieli care-l năpădiseră înainte de efectuarea virajului, îl dojenea totuşi pe comandant pentru faptul că neliniştise întregul echipaj.

Mutt Ang se scuza glumind şi-i demonstra lui Tey Eron că, în vidul spaţiului cosmic, astronava se află în afară de orice pericol. Aparatele nu puteau greşi, verificarea cuadriplă a fiecărui calcul excludea posibilitatea unor inexactităţi. În zona puternicei presiuni a luminii emise de astru, nu putea exista o centură de asteroizi şi meteoriţi.

— Oare n-aşteptaţi de loc să întîlnim vreun obstacol ? întrebă Kary Ram.

— De bună-seamă că o întîmplare neprevăzută nu poate fi exclusă. Dar marea lege a Cosmosului, numită şi legea valorilor medii [1], pledează în favoarea noastră. Vom face puţin cale întoarsă şi vom intra în pulsaţie pe direcţia cunoscută, drept spre Soare, pe lîngă *Cor Serpentis*... Au trecut cîteva zile de cînd zburăm spre constelaţia Ophiuchus. Acum nu ne-a mai rămas mult.

— Curios, spuse îngîndurat Kary, parcă nu simt nici bucurie şi n-am nici sentimentul că am săvîrşit un lucru care să merite şi să motiveze faptul că pentru Pămînt noi am murit pe timp de şapte sute de ani. Desigur, îmi dau seama, vom obţine zeci de mii de observaţii, milioane de calcule, fotografii, însemnări de mare importanţă, şi cu ajutorul lor pe Pămînt vor fi descoperite noi taine ale materiei...

---

[1] Legea valorii medii — o expresie matematică în care rezultatele finale ale calculelor sînt exprimate cu ajutorul unei valori medii. Valorile extreme mari şi mici se neglijează. (n.a.)

— Da, se înfierbîntă Tey Eron, dar pe drumul dezvoltării istorice cîtă luptă, muncă şi vieţi a costat umanitatea şi pînă la ea trilioanele de generaţii de animale, aceşti germeni ai vitorului !...

— Toate acestea sînt bune pentru raţiune. Pentru mine însă numai omul are însemnătate. El este în Cosmos singura forţă inteligentă, care poate folosi şi supune dezvoltarea spontană a materiei. Noi, oamenii, sîntem însă atît de singuri, atît de izolaţi. Cu toate că avem dovezi incontestabile că există o mulţime de lumi populate, totuşi nici o altă fiinţă din Univers n-a avut încă prilejul să se întîlnească cu omul terestru. Cîte poveşti, cărţi, cîntece şi tablouri n-au fost închinate acestui mare eveniment, ce se lasă atît de mult aşteptat ! Şi acest vis măreţ, radios şi cutezător, născut în vremurile străvechi în care oamenii abia fuseseră smulşi din mrejele religiei, acest vis n-a devenit încă realitate !

— Mrejele religiei ! interveni Mutt Ang. Ştiţi voi însă cum îşi imaginau strămoşii noştri, chiar şi unii care au trăit în epoca primului zbor în Cosmos, realizarea acestui „vis măreţ" ? Preziceau chiar de la prima întîlnire lupte înverşunate, atacarea sălbatică a cosmonavelor, uciderea astronauţilor între ei.

— Nemaipomenit ! exclamară Kary Ram şi Tey Eron.

— Scriitorii noştri contemporani n-au vrut nici măcar să mai scrie despre întunecata perioadă a sfîrşitului capitalismului, reluă cuvîntul Mutt Ang. Ştiţi doar din manualele de istorie că omenirea a trecut la un moment dat printr-o fază de dezvoltare foarte critică.

— Îmi amintesc, spuse Kary. Aceasta s-a întîmplat atunci cînd oamenii au dobîndit grandioasa perspectivă a stăpînirii materiei şi a Cosmosului, dar mai existau vechi forme ale relaţiilor sociale, iar dezvoltarea conştiinţei sociale rămînea tot mai mult în urma victoriilor ştiinţei.

— Ai o memorie bună, Kary ! Definiţia dată de tine este aproape exactă, dar poate fi spusă şi altfel : dorinţa de a cunoaşte Cosmosul şi măreţia lui a fost în contradicţie cu ideologia primitivă a proprietăţii private Sănătatea şi viitorul omenirii au stat cîtăva vreme în cumpăna soartei, pînă ce a învins noul, şi omenirea s-a unit într-o singură familie, în care nu existau clase sociale... Acolo, în partea capitalistă a lumii, existau ins

care nu vedeau noile căi şi trăgeau nădejdea că societatea lor este imuabilă şi eternă, că şi în viitor războaiele şi masacrele sînt inevitabile.

— Nădejde ! zise Kary zîmbind ironic. Cum poate fi numită asta nădejde ?

— Şi totuşi ei o numeau.

— Poate că şi în alte sisteme solare, pe planetele locuite de oameni, civilizaţiile trec prin aceleaşi perioade critice, spuse încet Tey Eron, aruncînd o privire fugară asupra cadranelor aparatelor de bord. Pînă acum, cunoaştem doar două planete nelocuite pe care există apă, atmosferă, rămăşiţe de oxigen şi unde vînturile agită nisipurile şi mările lipsite de viaţă.

— Nu ! spuse Kary Ram dînd din cap. Nu pot crede că oamenii care au cunoscut imensitatea Cosmosului şi binefacerile pe care le oferă ştiinţa ar putea...

— ...să se poarte ca nişte fiare ? De îndată ce a acumulat o suficientă experienţă istorică, omul a înţeles că fenomenele naturii şi existenţa lui sînt contradictorii. Pe de o parte, şi-a dat seama că el, ca individ, este în viaţă neînsemnat şi trecător, aidoma unei picături de apă în ocean sau unei mici scîntei care se stinge la bătaia vîntului... Pe de altă parte, a înţeles că este nemărginit, ca Universul pe care-l cuprinde cu raţiunea şi simţurile, în infinitatea timpului şi a spaţiului.

Comandantul astronavei tăcu şi prinse a se plimba îngîndurat prin faţa membrilor echipajului. Peste feţele tinere ale acestora se aşternu o umbră de aspră încordare.

Tot Mutt Ang întrerupse primul liniştea ce se lăsase:

— În colecţia mea de filmocărţi istorice, există un volum foarte caracteristic pentru acea epocă. El a fost tradus în limba noastră nu de o maşină, ci de Saney Cen, istoric care a trăit în secolul trecut. Să-l citim !

Mutt Ang zîmbi şi ieşi în coridor.

— N-am să fiu niciodată bun comandant, îmi este cu neputinţă să cunosc atîtea cîte ştie Ang, zise oftînd Tey Eron.

— Iar el îmi spunea într-o zi că nu este un bun comandant fiindcă îl pasionează prea multe lucruri, spuse Kary, aşezîndu-se în fotoliul pilotului de serviciu.

Tey Eron privi surprins spre tovarăşul său. Tăceau amîndoi, se auzea doar murmurul monoton al maşinilor.

Gigantica navă interastrală, luînd viteză, se depărta vertiginos de astrul de carbon şi se îndrepta spre pătratul stabilit, unde, în bezna spaţiului, abia se zăreau licărind, prin galaxiile îndepărtate, patru insule stelare. Ele se aflau la o distanţă atît de mare, încît lumina pe care o răspîndeau ajungea aproape stinsă în ochiul omenesc.

Deodată se petrecu ceva neprevăzut. Pe ecranul marelui locator apăru şi începu să se agite un punct luminos. Răsună ţîrîitul strident al unei sonerii, şi astronauţilor li se tăie pur şi simplu răsuflarea.

Tey Eron, fără să stea prea mult pe gînduri, dădu semnalul de alarmă, care chema pe membrii echipajului să-şi ocupe posturile.

Mutt Ang intră gonind la postul de comandă şi, în două salturi, ajunse la aparate. Oglinda neagră a locatorului prinsese viaţă. Ca într-un lac fără fund, se vedea în ea un mic punct luminos, care ba se mişca în sus, ba se lăsa în jos, ba se deplasa încet spre dreapta. Astronauţii erau foarte surprinşi că roboţii care semnalau apropierea meteoriţilor nu dădeau nici o alertă. Oare luminiţa ivită pe ecran nu era a unui meteorit ? Atunci a cui putea să fie ? !...

Nava interastrală îşi continuă zborul, şi punctul strălucitor se zărea tot mai bine. Mutt Ang tresări la gîndul care îi trecuse prin minte, Tey Eron îşi muşcă buza, iar Kary Ram strînse cu putere mănuşa. Astronauţii se aflau în prezenţa unui lucru cu totul neobişnuit : a unui corp care arunca fascicule de lumină înaintea lui, ca şi „Tellur".

Dorinţa ca gîndul să li se adeverească era atît de fierbinte, de ea erau legate atîtea speranţe, de sute de ori spulberate şi din nou trezite, încît Mutt Ang rămase nemişcat, temîndu-se să spună măcar un cuvînt. Şi neliniştea lui era parcă împărtăşită şi de echipajul misterioasei cosmonave apărute.

Punctul de foc ce răsărise pe ecran se stinse, apoi se aprinse din nou şi începu să fie văzut la intervale de timp egale. Această alternanţă atît de exactă nu putea fi decît rodul unicei forţe din Univers — al gîndirii omului.

Nu mai încăpea nici o îndoială : în faţă apăruse o navă interastrală.

Aici, în imensitatea fără margini a spaţiului, în care ajunsese pentru prima oară o navă terestră, nu putea fi vorba decît de o astronavă din altă lume, de pe o altă planetă, de pe o stea îndepărtată...

„Tellur" a răspuns şi el printr-o semnalizare intermitentă. Apoi Kary Ram a transmis cîteva semnale luminoase din codul convenţional şi nu era exclus ca ele să poată fi recepţionate pe ecranul necunoscutei astronave şi să fie înţelese...

Vocea lui Mutt Ang, care răsună în difuzoare, era extrem de emoţionată :

— Atenţiune, întreg echipaj ! În faţă a apărut o astronavă străină. Deviem de la drumul nostru şi începem o frînare bruscă. Încetaţi toate lucrările ! Frînare bruscă ! Ocupaţi-vă locurile stabilite !

Nu se putea pierde nici o secundă. Dacă ciudata astronavă înainta la fel de repede ca şi a lor, atunci viteza cu care se apropiau una de alta era aproximativ cît aceea a luminii, atingînd 295 000 km/s.

Într-un minut, astronavele se apropiau cu circa 18 milioane km, iar locatorul arăta că oamenii mai aveau la dispoziţie aproximativ o sută de secunde.

Tey Eron îi şopti ceva lui Kary, în timp ce Mutt Ang vorbea la microfon. Emoţionat şi palid, tînărul înţelese despre ce este vorba şi făcu cîteva manipulări.

— Bravo ! exclamă comandantul, urmărind pe ecranul de control cum raza luminoasă a astronavei lor devie spre stînga şi începu să urce în spirală.

Trecuseră aproape 10 secunde. Pe ecran se ivi pe neaşteptate luminosul contur de săgeată al lui „Tellur", pornit într-o grandioasă volută.

Soneriile de alarmă începură să sune. De data aceasta, pe ecranul principal, apăruse nu raza luminoasă a locatorului străin, ci corpul necunoscutei astronave. După ce imprimă navei o mică înclinaţie spre stînga, Tey Eron puse rapid în mişcare robotul-pilot. Zgomotul soneriei încetă, apele negre ale ecranului dispărură şi ele. Oamenii abia apucaseră a întrezări dîra luminoasă care fulgerase pe dinaintea bordului drept. Astronavele se apropiaseră cu viteze ameţitoare una de alta, pentru ca să şi dispară în depărtări.

Vor trece cîteva zile pînă cînd traiectele lor se vor intersecta din nou. Atunci cele două astronave vor frîna, vor face cale întoarsă şi se vor întîlni...

— Atenţiune ! zise Mutt Ang la microfon. Începem frînarea bruscă ! Daţi semnale în toate secţiile !

* * *

În biblioteca navei interastrale „Tellur" se adunase întregul echipaj. Un singur astronavigator rămăsese de serviciu lîngă dispozitivele P.C.E. [1] care protejau comunicaţiile extrem de complicatelor aparate electronice ale navei. După ce fusese frînat, „Tellur" se întorsese, dar se şi depărtase de locul întîlnirii cu mai mult de 10 miliarde km. Astronava înainta încet, avînd o viteză egală cu o douăzecime din cea absolută [2], în timp ce toate maşinile ei de calculat îi controlau şi-i rectificau traiectoria. Din nou trebuia să fie găsit în necuprinsul Cosmos o fărîmă infimă, aproape invizibilă : racheta străină. Opt zile şi tot atîtea nopţi avea să dureze această aşteptare aproape cu neputinţă de suportat. Dacă nici unul dintre calcule şi nici mersul înainte al lui „Tellur" n-aveau să devieze dincolo de limitele admise, dacă fiinţele acelea necunoscute n-aveau să greşească nici ele şi dacă posedau un vehicul interastral care să se supună comenzilor şi aparate tot atît de perfecte, atunci cele două nave aveau într-adevăr să se apropie atît de mult, încît, cu ajutorul razei locatoarelor, să se poată regăsi prin bezna de nepătruns.

Atunci, pentru prima oară în istorie, omul va veni în legătură cu semenii lui întru idei, forţe şi aspiraţii ; cu aceia a căror existenţă infinit de pătrunzătoarea minte umană o prevăzuse, o dovedise şi o confirmase încă de mult. Hăurile înspăimîntătoare ale timpului şi ale spaţiului căscate între lumile locuite rămăseseră pînă atunci de neînvins. Dar iată că acum oamenii Pămîntului vor da mîna cu alte fiinţe raţionale din Univers, iar apoi

[1] Protecţia comunicaţiilor electronice. (n.t.)

[2] „Tellur" era prima astronavă a cîmpului invers. În mod firesc, echipajul său folosea terminologia consacrată, în care viteza luminii (nerealizabilă cu o rachetă obişnuită) era considerată ca fiind absolută. (n.a.)

se vor duce şi mai departe... Lanţul gîndirii şi al muncii va străbate genunile siderale, ca o victorie definitivă asupra forţelor elementare ale naturii.

Vreme de miliarde de ani trebuiseră să plutească prin întunecoasele şi caldele unghere ale golfurilor oceanice sfere microscopice de protoplasmă vie; alte sute de milioane de ani se scurseseră pentru a se forma din ele vietăţi din ce în ce mai complexe, care în cele din urmă au ieşit pe uscat.

Subordonate întru totul forţelor înconjurătoare şi încleştate într-o bătălie oarbă pentru viaţă, pentru perpetuarea speciei, aceste fiinţe au avut nevoie de alte milioane de veacuri pentru a-şi putea dezvolta cortexul [1] — cel mai puternic instrument de căutare a hranei, de luptă pentru existenţă.

Tot mai rapid devenea ritmul în care evolua viaţa, năprasnica încăierare pentru ea devenea tot mai înverşunată, iar procesul de selecţie naturală tot mai accelerat. Mereu alte victime, alte victime, alte victime — ierbivore sfîşiate, fiare de pradă ucise de foame, animale care piereau din pricina slăbiciunii, a bolilor, a bătrîneţii, altele omorîte în luptă pentru femelă, pentru apărarea puilor, nimicite de catastrofe naturale...

Aşa a fost de-a lungul întregului drum străbătut orbeşte de vieţuitoare, pînă cînd, în condiţiile nesfîrşit de grele ale marii epoci glaciale, un strămoş îndepărtat al maimuţei a înlocuit prin muncă raţională căutarea animalică a hranei. Şi atunci el a devenit om, dîndu-şi seama de uriaşa forţă a muncii în colectiv, a experienţei raţionale.

Dar şi după aceea au mai trecut multe milenii pline de războaie şi suferinţe, de foamete şi asuprire, de neştiinţă şi de speranţă într-un viitor mai bun.

Urmaşii nu şi-au înşelat strămoşii: viitorul mai bun a sosit. Omenirea reunită într-o societate lipsită de clase, eliberată de teamă şi asuprire, se ridicase spre nemaivăzute înălţimi ale ştiinţei şi artei. Izbutise să înfăptuiască şi lucrul cel mai greu: supunerea spaţiilor cosmice. Şi iată că, în sfîrşit, năprasnicul suiş străbătut de istoria vieţii şi a omului, întreaga forţă a cunoştinţelor acumulate şi a colosalelor eforturi de gîndire şi muncă umane izbîndiseră prin crearea astronavei de cursă lungă

[1] Cortex — scoarţa creierului mare. (n.r.)

„Tellur", azvîrlită în imensul abis al Galaxiei. Culmea la care ajunsese dezvoltarea materiei pe Pămînt și în sistemul solar avea să întîlnească o altă culme, de bunăseamă a unui drum tot atît de dificil, care, la rîndu-i, se va fi desfășurat, vreme de miliarde de ani, într-un alt colț al Universului.

Acestea erau gîndurile, care, sub o formă sau alta, îi preocupau pe fiecare dintre membrii echipajului. Înțelegerea uriașei răspunderi a clipei de față o făcuse chiar și pe tînăra Taina Dan să devină gravă. Izbuti-vor cei cîțiva reprezentanți ai populației terestre de mai multe miliarde de oameni să fie demni de faptele lor eroice, de munca, perfecțiunea fizică, de inteligență și forța lor morală ?

În ce fel să se pregătească pentru întîlnirea ce avea să aibă loc ? Trebuiau să-și aducă aminte de trudnica și grandioasa bătălie purtată de umanitate pentru libertatea trupului și a spiritului.

Cea mai importantă, cea mai pasionantă și mai plină de mister era întrebarea : cum sînt aceia care vin acum în întîmpinarea noastră ? Sînt înfricoșători la vedere sau întruchipează frumusețea așa cum o înțelegem noi, cei de pe Pămînt ?

Afra Devi, biologul, luă cuvîntul.

Tînăra femeie, căreia tensiunea nervoasă îi sporise farmecul, își înălța mereu privirea spre tabloul de deasupra ușii. Acesta părea să-i reliefeze ideile prin vasta perspectivă a Munților Lunari [1], dominată de zguduitorul contrast dintre mohorîtele povîrnișuri împădurite și piscurile stîncoase înălțate spre lumină.

Omenirea — după cum amintea Afra — renunțase de multă vreme la teoriile care pretindeau că ființele raționale pot avea orice fel de înfățișare, o construcție fizică dintre cele mai variate. Reminiscențele superstițiilor religioase făcuseră chiar pe savanți cunoscuți să admită în mod arbitrar că un creier ce raționează se poate dezvolta în orice corp, așa cum altădată unii au crezut în zeii ce puteau lua orice chip. În realitate însă omul — unica ființă de pe Pămînt înzestrată cu creier rațional — își datorește desigur înfățișarea pe care i-o cu-

[1] Munții Lunari — denumirea veche, încă de pe timpul lui Ptolemeu, a munților Ruvenzori din Africa ecuatorială (5119 metri). (n.a.)

noaștem nu hazardului, ci faptului că ea a corespuns celei mai multilaterale posibilități de adaptare, capacității creierului său de a suporta sarcini uriașe, precum și unui sistem nervos deosebit de activ.

Concepția noastră privitoare la frumusețea omului și la frumosul în general s-a născut dintr-o experiență milenară — ea este perceperea intuitivă a unei construcții logice, corespunzătoare unui scop și perfectei adaptări pentru o anumită acțiune. Iată de ce sînt frumoase mașinile puternice și valurile mării, și pomii, și caii, deși toți aceștia se deosebesc net de chipul uman. Iar omul însuși, încă de cînd era pe treapta inferioară a evoluției lui, a scăpat, datorită muncii și, în consecință, dezvoltării creierului, de necesitatea unei specializări înguste, a adaptării la un anumit fel de trai — fenomen caracteristic majorității animalelor.

Picioarele omului nu sînt bune pentru o goană neîntreruptă peste un sol tare și cu atît mai puțin pentru unul mocirlos, și totuși ele îi pot asigura o înaintare rapidă și de lungă durată, îl pot ajuta să se cațăre în pomi și pe coastele stîncilor. Iar mîna omenească este un organ dintre cele mai universale : ea poate îndeplini milioane de îndeletniciri, și în realitate ea a făcut ca un animal primitiv să devină om.

Încă din primele stadii ale formării sale, omul s-a dezvoltat ca un organism universal, adaptat celor mai diferite condiții. O dată cu trecerea lui la viața socială, această multilaterală funcție i-a devenit și mai pronunțată, și mai variată, ca, de altfel, întreaga-i activitate.

Și astfel frumusețea omului, în comparație cu aceea a tuturor celorlalte animale ce au o alcătuire armonioasă a organismului, e generată atît de perfecțiunea cît și de universalitatea funcțiunilor sale, este întărită și îmbunătățită de gîndire, de educația intelectuală.

— De vreme ce a pătruns în Cosmos, o ființă rațională dintr-o altă lume trebuie să se găsească la același înalt nivel de perfecțiune și de universalitate — adică trebuie să fie frumoasă ! Nu pot exista cu rațiune nici ciuperci gînditoare, nici oameni-caracatițe ! Nu știu cum va arăta în realitate această ființă, spuse în încheiere Afra Devi. Nu știu de asemenea cît va semăna ea cu omul terestru și nici dacă îi vom descoperi vreun alt

aspect al frumosului, dar şi asemănarea şi frumuseţea sînt inevitabile.

— Îmi place teoria, o susţinu Tey Eron, numai că...

— Am înţeles, îl întrerupse Afra. Vrei să spui că monstruozitatea poate lua naştere chiar şi în cazul unor infime abateri de la înfăţişarea obişnuită a omului, darămite atunci cînd posibilitatea lor e foarte mare. În definitiv, este limpede că neînsemnatele devieri de formă (cum ar fi lipsa nasului, a pleoapelor sau a buzelor de pe chipul omenesc, din pricina unor accidente) ne apar ca înfricoşătoare monstruozităţi tocmai pentru că le observăm la un organism uman. Botul calului sau al cîinelui diferă foarte mult de fizionomia umană, şi totuşi nu e urît, ba dimpotrivă. De ce ? Pentru că prezintă frumuseţea unei depline armonii, pe cîtă vreme chipul traumatizat al unui om distruge armonia...

— Prin urmare, chiar dacă ar avea o altă înfăţişare, oamenii unei alte lumi nu ne vor părea urîţi. Dacă sînt însă la fel cu noi, doar că, în loc de nas, au cîte o trompă ? nu se dădu bătut Tey.

— Nefiindu-i necesare, o fiinţă raţională nu va avea niciodată coarne. Nasul poate fi alungit în felul în care spui (deşi existenţa mîinilor, fără de care omul nu poate fi conceput, o face inutilă pe aceea a trompei) : oricum, ar fi un caz particular, o condiţie neobligatorie de conformaţie a unei fiinţe raţionale. Dar tot ce se creează de-a lungul istoriei ca rezultat al selecţiei naturale devine o regulă, un fel de medie a unei mulţimi de abateri şi devieri. Tocmai în aceasta constă toată frumuseţea atît de multilateralei armonii. De aceea pe astronava ce vine spre noi, eu n-aştept să dăm peste monştrii cu coadă sau trompă. Nu, acolo nu vom întîlni asemenea fiinţe ! Doar formele inferioare de viaţă sînt foarte deosebite la înfăţişare ; cu cît făpturile devin mai evoluate, cu atît se apropie ele mai mult de semenele lor terestre ! Paleontologia ne arată limitele stricte în care evoluţia încadra organismele superioare — amintiţi-vă sutele de cazuri de totală asemănare între vertebrate aparţinînd unor subclase complet diferite (de pildă, la marsupiale şi la placentare).

— Ai învins ! se declară, în sfîrşit, Tey Eron, de acord cu Afra.

Iată însă că acum sări s-o contrazică Kary Ram, îmbujorat de o ardoare tinerească. El susţinu că fiinţele altor planete, chiar dacă ar avea un trup uman şi frumos, s-ar putea cu totul diferenţia de noi prin raţiune, prin concepţiile lor despre lume şi viaţă. Şi, fiind atît de deosebite, ele ar putea lesne să devină pentru noi cruzi şi înfricoşători duşmani.

În apărarea biologului se ridică Mutt Ang.

— Nu-i mult de cînd şi eu m-am gîndit la aceasta, le spuse comandantul, şi am înţeles că între fiinţele raţionale aflate toate pe o treaptă superioară de dezvoltare nu poate exista nici un fel de neînţelegere. Raţiunea omului reflectă legile după care se dezvoltă logic lumea înconjurătoare, întregul Cosmos. În acest sens, omul constituie un microcosm. Gîndirea urmează legile Universului, care sînt unice pretutindeni. Gîndul, oriunde ar apărea el, va avea inevitabil la bază o logică matematică şi dialectică. Nu pot exista „alte" gîndiri cu totul diferite, după cum nu poate exista un om în afara unei societăţi şi a naturii...

Cu strigăte voioase, tinerii astronavigatori încuviinţară cele spuse de comandant.

— Entuziasmul vostru nu-i oare prea exagerat? îi întrebă serios Mutt Ang.

— Nu, ripostă cu îndrăzneală Afra Devi, întotdeauna te bucură coincidenţa între gîndurile unei mulţimi de oameni! În aceasta constă garanţia fidelităţii lor şi certitudinea unui sprijin tovărăşesc... mai ales dacă priveşti lucrurile din unghiurile diferite ale ştiinţei [1]...

— Ai în vedere disciplinele biologice şi sociale? întrebă Yas Tin, care tăcuse pînă atunci, aşezat, după obiceiul său, într-un colţ comod al canapelei.

— Da! Cel mai luminos fenomen din întreaga istorie socială a omenirii terestre l-a constituit întărirea continuă a înţelegerii reciproce, o dată cu dezvoltarea civilizaţiei şi cu lărgirea cunoştinţelor. Cu cît mai înalt devenea nivelul culturii, cu atît mai uşor era pentru

[1] „Din unghiurile diferite". În vremea noastră ar trebui să se spună: „din unghiurile diferitelor ştiinţe". Aici însă este vorba despre acea vreme în care cea mai înaltă ştiinţă va fi o sinteză să zicem a fizicii, biologiei şi matematicii, iar acestea vor constitui aspecte deosebite ale ştiinţei unice despre natura lucrurilor. (n.a.)

diferitele popoare şi rase ale societăţii lipsite de clase să se înţeleagă între ele, cu atît mai radioase apăreau tuturora ţelurile vieţii în comun, necesitatea unirii, mai întîi a cîtorva ţări, apoi a întregii planete, a întregii umanităţi. Astfel, încheie Afra, ţinînd seamă de nivelul de dezvoltare la care a ajuns Pămîntul şi, fără îndoială, şi cei care vin spre noi...

— Aşa este, fu de acord Mutt Ang, două planete diferite care au cucerit Cosmosul se pot înţelege mai bine decît două popoare sălbatice de pe aceeaşi planetă !

— Dar cum rămîne cu inevitabilitatea războiului chiar şi în Cosmos, despre care erau convinşi unii strămoşi ai noştri cu un nivel de cultură destul de ridicat ? întrebă Kary Ram.

— Unde-i volumul pe care ni l-ai făgăduit ? îşi aminti Tey Eron. Cartea aceea despre două astronave care de la prima lor întîlnire au şi vrut să se nimicească una pe alta ?

Comandantul se duse din nou în cabina lui. De data aceasta nu se mai întîmplă nimic neobişnuit, şi Mutt Ang reveni ţinînd în mînă un microfilm de forma unei steluţe octogonale. Îl aşeză în maşina de lectură. Fantezia străvechiului autor american stîrnea curiozitatea tuturor astronavigatorilor.

În povestirea intitulată „Prima întîlnire" era vorba despre dramaticele momente în care o astronavă pămînteană şi o alta străină şi-au încrucişat drumurile în Nebuloasa Crabul, la peste o mie de parseci de Soare. Comandantul astronavei terestre dăduse ordin să fie pregătite toate hărţile siderale, materialele de observaţie şi calculele pentru nimicirea imediată a astronavei necunoscute, de culoare neagră. De asemenea, toate tunurile folosite la distrugerea meteoriţilor trebuiau îndreptate spre inamic. Apoi pămîntenii începură să dezbată o problemă foarte importantă : aveau ei dreptul să încerce ducerea de tratative cu fiinţele venite din altă lume sau trebuiau să le atace fără nici o întîrziere şi să le distrugă ? Pămîntenii erau alarmaţi de faptul că străinii ar putea să le descopere drumul pe care veniseră şi astfel ar putea năvăli pe Pămînt, cu intenţia de a-l cuceri.

Aceste năstruşnice gînduri ce-l frămîntau pe comandant erau socotite de toţi subordonaţii săi drept adevă-

ruri incontestabile. În mintea lui, întîlnirea a două civilizaţii care se născuseră independent, trebuia să ducă la victoria aceleia care dispunea de un armament mai bun. O întîlnire în Cosmos însemna ori tratative, ori război (altceva nu-i putea trece prin cap autorului). Şi în vreme ce pe astronava terestră se discuta această problemă, nava necunoscută, după ce lansă în spaţiul cosmic un robot sferic, se îndepărtă la patru sute de mile. Înveşmîntaţi în costume de scafandri, pămîntenii se apropiară de robot şi fixară în el legătura. În scurt timp s-a putut constata că străinii, cu toate că vedeau doar în spectrul razelor infraroşii şi discutau emiţînd unde radiofonice, erau foarte asemănători cu oamenii planetei noastre. De asemenea, aceştia din urmă au descifrat imediat limbajul celorlalţi şi le-au înţeles gîndurile.

Ca şi pămîntenii, comandantul astronavei străine avea şi el îndoieli : îşi bătea capul să descopere mijlocul de a scăpa viu şi nevătămat din această situaţie critică fără să distrugă astronava pămînteană.

Minunata şi atît de mult aşteptata clipă a întîlnirii dintre reprezentanţii a două planete diferite ameninţa să se transforme într-o nenorocire. Cele două nave interastrale se opriseră la o distanţă de şapte sute de mile una de alta şi de aproape două săptămîni tot duceau tratative prin intermediul robotului, care era de fapt un soi de barcă sferică.

Cei doi comandanţi se încredinţau reciproc de intenţiile lor paşnice, dar totodată susţineau că nu se pot încrede unul într-altul. Situaţia ar fi fost fără ieşire dacă eroul principal al povestirii — un tînăr astrofizician — nu s-ar fi împrietenit cu un membru din echipajul celeilalte astronave. Prin intermediul acestuia, a obţinut îngăduinţa de a vizita împreună cu comandantul său astronava străină. Înainte de a porni în această incursiune, el a avut grijă să-şi ascundă sub haină o bombă cu o teribilă putere explozivă. Odată ajunşi la destinaţie, cei doi dădură un ultimatum : să se procedeze la un schimb de echipaj ; o parte din echipajul astronavei negre avea să treacă pe cea terestră, iar o parte dintre pămînteni pe astronava străină. În prealabil, tunurile pentru nimicirea meteoriţilor trebuiau să fie făcute inofensive. Astrofizicianul şi comandantul urmau să rămînă pe astronava străină şi într-un caz critic s-o arunce în aer. Ultimatu-

mul a fost primit, şi astfel astronava cea neagră cu ostateci pămînteni s-a îndepărtat, iar astronava terestră cu ostateci străini a plecat şi ea, dispărînd în ceaţă.

Comandantul nu mai găsea cuvinte de laudă pentru ingeniozitatea tînărului astrofizician ; acesta însă îi spuse cu modestie că niciodată nu i-ar fi trecut prin minte un asemenea plan strategic dacă n-ar fi înţeles că pămîntenii şi străinii se aseamănă, avînd aceeaşi psihologie. Fiind atunci întrebat cum de a ajuns la această concluzie, astrofizicianul răspunse că, în cursul celor două ore cît stătuse lîngă robot, povestise anecdote prietenului său de pe astronava străină...

...În bibliotecă se porniră dezbateri aprinse. Încă de pe cînd se citea, ba unul, ba altul dintre tinerii astronauţi îşi manifesta nerăbdarea, dezacordul şi dorinţa de a contrazice cele auzite. Acum ei începură să discute, străduindu-se să respecte ordinea celor care arătaseră primii că doresc să ia cuvîntul. Cu toţii se adresau comandantului, de parcă el ar fi fost răspunzător pentru această străveche povestire, scoasă de la arhivă.

Cei mai mulţi vorbeau de totala neconcordanţă dintre timpul acţiunii şi psihologia eroilor. Dacă astronava fusese capabilă numai în trei luni să se depărteze de Pămînt pînă la o distanţă de patru mii de ani lumină, atunci acţiunea acestei povestiri trebuie să fi avut loc într-o epocă ulterioară aceleia în care şi-a plasat autorul eroii. Nici chiar noi n-am pătruns încă pînă la asemenea genuni ale Cosmosului, spuneau astronauţii. Pe de altă parte însă, gîndurile şi faptele pămîntenilor descrişi în povestire nu se deosebeau întru nimic de acelea manifestate de oameni care trăiseră cu multe veacuri în urmă, pe timpul capitalismului. Afară de asta, mai existau o mulţime de greşeli tehnice. De exemplu, oprirea foarte rapidă a astronavelor. De asemenea nu era verosimilă nici înţelegerea cu ajutorul radioundelor. Dacă planeta astronauţilor străini — după cum spunea în povestire — avea o atmosferă cu aceeaşi densitate ca a Pămîntului, atunci auzul lor trebuia să fie la fel de dezvoltat ca la oameni ; or, aceasta necesita o cheltuială mai mică de energie decît aceea trebuincioasă producerii radioundelor. Neverosimilă era şi rapida descifrare a limbii străinilor...

La rîndul său, Tey Eron observă greşita prezentare a noţiunii de Cosmos, cu atît mai mult cu cît marele savant Ţiolkovski prevenise omenirea, cu cîteva decenii mai înainte ca să fi fost scrisă acea povestire, că Universul este mult mai complex decît ni-l imaginăm noi. Unii oameni de ştiinţă, în contradicţie cu gînditorii dialecticeni, socoteau totuşi că au ajuns la capătul cunoaşterii.

Au trecut secole, multe descoperiri au complicat ideea noastră despre interdependenţa fenomenelor, creînd astfel impresia că ne-am fi îndepărtat şi încetinit cunoaşterea Cosmosului. Cu toate acestea, pentru rezolvarea unor probleme încîlcite, ştiinţa a găsit numeroase căi lăturalnice (de pildă construirea astronavelor pulsative, care parcă se deplasau în afara obişnuitelor legi ale mişcării). Măreţia viitorului consta tocmai în învingerea acestor dificultăţi ale logicii matematice, dar autorul „Primei întîlniri" nici măcar n-a întrevăzut nemărginirea cunoaşterii ascunsă îndărătul formulărilor simple ale dialecticienilor contemporani lui.

— Nimeni n-a observat încă următorul lucru, spuse Yas Tin, care pînă atunci rămăsese tăcut. Povestirea este scrisă în englezeşte, ca, de altfel, toate numele de familie, poreclele şi expresiile umoristice, ceea ce nu este întîmplător. Ca etimolog amator, am studiat procesul de formare a primului grai mondial. Limba engleză fusese foarte răspîndită în trecut. În cartea lui, scriitorul a reflectat ca într-o oglindă credinţa absurdă în veşnicia sau, mai bine zis, în dăinuirea fără sfîrşit a forţelor sociale. Dezvoltarea atît de lentă a străvechii lumi sclavagiste sau a epocii feudalismului era interpretată de unii în mod greşit drept imuabilitatea tuturor formelor de relaţii sociale (chiar şi a limbilor, a religiilor). Tot astfel, sfîrşitul societăţii capitaliste era socotit de neconceput. De altminteri este surprinzător cît le-a trebuit oamenilor pînă să-şi dea seama că limba suferă modificări pe măsură ce se schimbă şi relaţiile omeneşti şi impresiile despre lume. Limbile n-au fost aşadar veşnice, iar numele oamenilor luate din cărţile religioase au trăit şi mai puţin.

— Yas Tin a observat esenţialul, interveni în discuţie Mutt Ang. Mai înspăimîntătoare chiar decît neştiinţa sau folosirea unei metode greşite era stagnarea, perseverarea în apărarea unor forme sociale care nu şi-au confirmat trăinicia nici măcar în ochii contemporanilor. La baza

acestei stagnări se afla interesul cîtorva de a menţine acea structură în care ei o duceau mai bine decît toţi ceilalţi semeni ai lor. Ce le mai pasă lor de umanitate, de soarta întregii planete, a rezervelor ei energetice, de sănătatea oamenilor ? Cheltuirea neraţională a zăcămintelor de combustibil mineral, a resurselor forestiere, secarea rîurilor, primejdioasele experienţe pentru crearea ucigătoarelor arme atomice — toate laolaltă conturau modul de gîndire al celor care se îndărătniceau în fel şi chip să păstreze tot ce şi-a trăit veacul, toate vestigiile trecutului, aducătoare de suferinţe şi de groază pentru majoritatea oamenilor.

Tocmai în acest fel s-a născut şi a crescut germenele otrăvitor al privilegiilor excepţionale, astfel s-au ivit născocirile despre superioritatea unei grupe, clase sau rase de oameni asupra alteia, despre îndreptăţirea împilării şi a războiului — tot ceea ce în vremuri îndepărtate s-a chemat fascism.

Grupul privilegiat frîna mereu dezvoltarea, căutînd să menţină vechea orînduire, care-i convenea, iar partea oprimată a societăţii lupta împotriva acestei frînări şi pentru drepturi proprii. Cu cît era mai mare presiunea exercitată de grupul dominant, cu atît rezistenţa devenea mai îndîrjită, formele de luptă mai înverşunate, sporea cruzimea, iar moravurile se degradau.

De aceleaşi privilegii se bucurau anumite state în pofida altora ; între ele, între statele asupritoare şi cele asuprite, se ducea o luptă asemănătoare aceleia între clasele dinăuntrul fiecărei ţări. Amintiţi-vă de istoria luptei dintre orînduirea nouă, socialistă, şi cea veche, capitalistă, şi veţi pricepe de ce au apărut ideologia militaristă, propaganda inevitabilităţii războaielor. În toate astea văd miezul răului, şarpele care, oricît l-ai fi ascuns, tot trebuia să muşte, fiindcă aşa-i era năravul. Aduceţi-vă aminte de înfricoşătoarea lumină roz-gălbuie cu care ardea steaua pe dinaintea căreia am trecut...

— Inima Şarpelui ! exclamă Taina.

— Da ! Inima Şarpelui ! Şi în literatura vechii societăţi, care propaga fatalitatea războaielor şi veşnicia capitalismului, bătea tot inima unei reptile veninoase.

— Deci temerile noastre sînt tot reminiscenţele unei inimi de şarpe rămase din vechime ! spuse Kary cu tristeţe. Şi, după cum s-ar părea, dintre noi toţi, eu sînt pro-

babil omul cu inima cea mai şerpească, deoarece mai am încă temeri... îndoieli sau cum să le mai numesc...

— Kary ! exclamă dojenitor Taina.

Acesta însă continuă :

— Comandantul ne-a vorbit despre primejdiile care ameninţă civilizaţiile. Cunoaştem cu toţii planetele a căror viaţă a avut de suferit, fiindcă locuitorii lor n-au ştiut să clădească o societate nouă, bazată pe legi ştiinţifice, şi să le pună capăt pentru totdeauna setei de distrugere, adică să-şi smulgă inima de şarpe ! Mai ştim că şi planeta noastră abia a reuşit să evite o asemenea soartă. Dacă n-ar fi apărut în Rusia primul stat socialist, care a pus temelia marilor schimbări din viaţa Pămîntului, ar fi înflorit fascismul şi, o dată cu el, s-ar fi dezlănţuit războaie nucleare nimicitoare ! Dacă însă acolo se mai duc astfel de războaie, dacă ei n-au trecut încă prin acest stadiu periculos ? întrebă tînărul astronaut, arătînd în direcţia dincotro trebuia să apară astronava străină.

— Este exclus, Kary ! îi răspunse imperturbabil Mutt Ang. Pot fi făcute anumite analogii între modurile în care se statornicesc formele superioare sociale, pe de o parte, şi formele superioare ale vieţii, pe de alta. Omul s-a putut dezvolta doar în condiţii naturale relativ stabile, de lungă durată şi prielnice. Aceasta nu înseamnă însă că n-au existat şi schimbări, ba, dimpotrivă, ele au fost destul de violente, dar numai în ceea ce priveşte omul, nu şi natura în ansamblul ei. Cataclismele, marile zguduiri şi transformări n-ar fi permis să se dezvolte o fiinţă raţională. Acelaşi lucru se poate spune şi despre forma superioară a societăţii, care a reuşit să învingă Cosmosul, să construiască astronave, să pătrundă în adîncul spaţiului sideral numai după ce umanitatea şi-a statornicit pe planetă condiţiile de viaţă şi, bineînţeles, cînd n-au mai existat catastrofalele războaie dezlănţuite de capitalişti. ...Nu, cei care au apărut în faţa noastră au depăşit şi ei punctul critic, au suferit şi au dat foarte multe jertfe pînă ce au construit o societate adevărată şi sănătoasă !

— Îmi face impresia, se aprinse Tey Eron, că omenirea nu poate pătrunde departe în Univers pînă nu ajunge la o treaptă mai înaltă, lipsită de războaie, în care fiecare om poartă o mare răspundere pentru toţi semenii săi !

— Ajungînd pe culmile societății comuniste, spuse Kary, umanitatea a dobîndit forțe capabile să învingă spațiile cosmice ; iar aceste forțe le-a putut dobîndi numai pe această cale, alta n-a existat !

— Mîinile noastre sînt mîinile omenirii terestre îndreptate spre stele, sînt mîini curate ! Dar aceasta nu ne poate caracteriza doar pe noi. În scurt timp, vom strînge mîini deopotrivă de curate și puternice !

Tinerii nu s-au putut abține și au întîmpinat cu vii aplauze ultimele cuvinte ale comandantului. Dar și cei mai vîrstnici, a căror expansivitate e mai rară, s-au strîns emoționați în jurul lui Mutt Ang.

* * *

Undeva înainte, încă la depărtări formidabile, le zbura în întîmpinare astronava venită de pe o planetă sau stea necunoscută. Și oamenii de pe Pămînt, pentru prima oară după miliarde de ani de dezvoltare a vieții terestre, trebuiau să se întîlnească cu alte ființe... tot oameni. Nu este surprinzător că astronauții, oricît se stăpîneau, erau totuși cuprinși de o adevărată febră. Li se părea cu neputință să plece la odihnă ; nimeni nu voia să rămînă singur în aceste clipe de chinuitoare așteptare. Dar Mutt Ang, după ce calculă timpul rămas pînă la întîlnirea astronavelor, ordonă lui Svet Sym să împartă membrilor echipajului un preparat liniștitor. Apoi le spuse :

— E necesar ca atunci cînd ne vom găsi cu semenii noștri dintr-o altă lume, să fim în cea mai perfectă stare fizică și morală. Doar vom avea de înfruntat atîtea mari dificultăți : va trebui să-i înțelegem și să încercăm să le vorbim despre noi. Va trebui să le împărtășim cunoștințele noastre și să aflăm de la ei lucruri pe care nu le cunoaștem. Niciodată nu mi-a fost atît de teamă de incompetența mea, de neștiința de a mă descurca, zise Mutt Ang, și pe fața de obicei calmă a comandantului, de astă dată se citi îngrijorarea.

Poate de abia acum și-au dat cu adevărat seama astronauții de greaua răspundere pe care o aveau cu prilejul acestei extraordinare întîlniri. De aceea, fiecare a luat, fără să protesteze, o pastilă calmantă și a plecat la odihnă.

Mutt Ang îl lăsă la postul de comandă doar pe Kary, dar, privind figura energică a lui Tey Eron, cumpăni puțin și cu un gest îl invită și pe acesta. Apoi comandantul se întinse într-un fotoliu, răsuflă obosit și-și acoperi fața cu mîinile.

Pentru a nu-i tulbura gîndurile, Tey și Kary rămaseră tăcuți. „Tellur" zbura foarte încet, înaintînd cu așanumita viteză tangențială, de două sute de mii de kilometri pe oră, folosită la intrarea în zona Roche [1] a unui corp ceresc. Roboții care conduceau astronava, o îndreptau exact pe traseul calculat cu minuțiozitate. Era timpul să devină vizibilă raza locatorului trimisă de cealaltă astronavă. Lipsa ei îl neliniștea din ce în ce mai mult pe Tey Eron.

Mutt Ang se ridică, și fața i se lumină de zîmbetul său familiar întregului echipaj, un zîmbet sprințar și puțintel nostalgic :

— *Vino, prietene îndepărtat, la pragul nostru scump...*

Tey se încruntă, privind ecranul negru, pe care nu se arăta nici o rază. Cîntecul comandantului i se părea cu totul nepotrivit pentru acele momente atît de încordate. Dar Kary începu să fredoneze un refren și mai vesel, privind șiret spre secundul posomorît.

— Kary, încearcă să semnalizezi cu raza noastră, zise deodată Mutt Ang contenindu-și cîntarea. Îndreapt-o la două grade într-o parte și alta și apoi încrucișeaz-o cu cealaltă.

Tey roși puțin. Nu se gîndise la o măsură atît de simplă și îndrăznise să-l acuze în gînd pe comandant că este prea ușuratic !

Au mai trecut două ore. Kary își imagina cum raza locatorului lor lunecă spre stînga, spre dreapta, în sus și în jos, alergînd cu fiecare deviere sute de mii de kilometri prin negrele hăuri siderale. Aceste mișcări ale razei întreceau chiar și uluitoarele închipuiri ale basmelor cu uriași plăsmuite cîndva pe Pămînt.

Tey Eron se cufundă într-o toropeală contemplativă. Gîndurile fugeau încet, fără să dea naștere la emoții.

[1] ZONA ROCHE (denumirea vine de la astronomul francez Roche) este zona gravitațională a unui corp ceresc în cîmpul căruia, dacă intră un alt corp ceresc mai mic, se rupe în bucăți, din cauza forței de atracție. (n.a.)

Tey își aduse aminte cum, la început, după plecarea de pe Pămînt, nu reușise să scape un timp de un chinuitor și straniu sentiment de renunțare.

Pesemne, această stare sufletească era proprie omului primitiv, dominat de impresia unei totale incoerențe, de lipsa oricăror obligații și griji de viitor. Pesemne, asemenea simțăminte apăreau la oameni cu prilejul unor mari nenorociri, războaie și zguduiri sociale. Iar Tey Eron avea și el sentimentul că trecutul, tot ce lăsase pe Pămînt, a dispărut pentru totdeauna, ireversibil; de viitorul enigmatic îl despărțea prăpastia cîtorva sute de ani, care aveau să aducă doar lucruri cu totul noi. De aceea nu putea fi vorba de nici un fel de planuri, proiecte, sentimente și dorințe de viitor... Aveau numai datoria să adune noi cunoștințe din adîncurile Cosmosului. Înainte și numai înainte!

Și fără de veste s-a petrecut evenimentul care a lăsat în umbră și dorința de a descoperi un nou Pămînt, și neliniștile ajutorului de comandant.

Mutt Ang încercă să-și imagineze viața de pe astronava necunoscută. El presupunea că această navă trebuie să semene cu a lor, după cum și ființele dinăuntrul ei trebuie să fie aidoma oamenilor, cu aceleași gînduri și preocupări. Ajunsese la convingerea că este foarte ușor să-ți închipui cum arată niște făpturi nemaivăzute, scormonind cele mai năstrușnice forme ale vieții, dar că mult mai greu îți poți subordona fantezia unui cadru strict de legi, în felul propus de Afra Devi.

Mutt Ang mai stătea cu capul plecat, dar, după încordarea bruscă care îi cuprinsese pe tovarășii săi, își dădu seama că pe ecranul locatorului apăruse un semnal. Nu observase punctul de lumină care brăzdase vertiginos oglinda neagră și se făcuse nevăzut. Soneria abia țîrîise. Astronauții săriră de pe locurile lor și se apropiară instinctiv de ecran. Cu toate că apariția punctului luminos fusese atît de fulgerătoare, ea avea totuși o covîrșitoare semnificație. Așadar, astronava străină făcuse cale întoarsă, nu dispăruse în abisurile spațiilor, ci se îndrepta spre ei. Nava aceea interastrală era deci condusă de ființe tot atît de iscusite în zborurile cosmice. Ele au reușit să-și stabilească destul de exact și de repede traseul de întoarcere, iar acum, cu ajutorul razei lor, îl căutau pe

„Tellur" de la mari depărtări. Două puncte neînchipuit de mici, pierdute în bezna cosmică, se căutau unul pe altul... Dar, în acelaşi timp, aceste două puncte reprezentau două lumi uriaşe, pline de energie şi cunoştinţe, lumi care în acele clipe se cercetau cu antenele lor formate din fascicule de unde luminoase. Kary mută raza locatorului principal de la diviziunea „1 488" la „375"... Încă puţin, încă puţin... Punctul luminos s-a întors, a dispărut, din nou a trecut ca un meteor pe oglinda neagră, iar soneria abia de a apucat să ţîrîie.

Mutt Ang apucă vernierele locatorului şi, cu un fascicul de unde, prinse a descrie o spirală de la periferie spre centrul uriaşului cerc pe care raza lui „Tellur" îl contura în direcţia astronavei aşteptate.

Străinii se vede că au repetat manevra. După multe eforturi punctul luminos a rămas fixat în limitele celui de-al treilea cerc de pe ecranul cel negru. Acest punct se mişca totuşi puţin, din cauza vibraţiilor celor două rachete. Soneria se auzea acum fără întrerupere şi a trebuit să fie închisă. Nu mai exista nici o îndoială că raza pornită de pe „Tellur" fusese interceptată de aparatele de bord ale astronavei necunoscute şi că cele două vehicule interastrale îşi veneau în întîmpinare cu cel puţin patru sute de mii de kilometri pe oră.

Tey Eron scoase din maşină calculele pe care i le dăduse spre rezolvare şi stabili că astronavele se mai află la o distanţă de trei milioane de kilometri. Pînă la întîlnirea lor nu mai rămăseseră decît şapte ore.

În curînd putea fi începută frînarea integrală, iar după cîteva ore drumurile li se vor încrucişa dacă, bineînţeles, şi ceilalţi aveau să frîneze după calcule asemănătoare. Nu era exclus ca străinii să se poată opri mai repede, dar era posibil ca rachetele să treacă din nou una pe lîngă cealaltă, şi clipa întîlnirii să fie iarăşi amînată. Aşteptarea devenea chinuitoare, aproape de nesuportat.

Dar astronava necunoscută n-a ţinut prea mult timp încordaţi nervii pămîntenilor. Ea începu să decelereze mai rapid, dar, stabilind ritmul cu care îşi micşora viteza „Tellur", îi urmă exemplul. Cele două rachete se apropiau tot mai mult una de cealaltă. Echipajul lui „Tellur" se adună din nou la postul de comandă. Pe ecranul negru

al locatorului, astronauții vedeau punctul luminos cum se transformă într-o pată.

Era propria lor rază, care se reflecta de astronava străină și făcea cale întoarsă. Pata începea să semene cu un mic cilindru ale cărui forme nu aduceau nici pe departe cu acele ale lui „Tellur". Cu fiecare clipă, cilindrul devenea tot mai mare, iar la capete începură a i se vedea proeminențele cupolelor. Contururile sclipitoare creșteau vertiginos și, la un moment dat, ocupară întregul ecran.

— Atenție, toată lumea! Toți la locurile lor! Ultima frînare!

Fotoliile hidraulice s-au înfundat timp îndelungat în locașurile lor: privirile oamenilor se întunecară, se învăpăiară: pe fețe apărură broboane mari de sudoare... În cele din urmă, „Tellur" se opri și rămase nemișcat în vidul nețărmurit, în bezna glacială a Cosmosului, la o sută și doi parseci de auriul Soare pămîntesc.

Abia reveniți în fire după frînare, astronauții puseră în funcționare ecranele de vizionare directă și un proiector gigantic, dar n-au reușit să vadă nimic. Cînd proiectorul a fost stins, o lumină albastră, puternică izbi ochii celor care se uitau la ecran, lipsindu-i de orice posibilitate de a mai vedea ceva.

— Polarizatorul-rețea la treizeci și cinci de grade! Filtrul de unde luminoase! ordonă Mutt Ang.

— Pe unda de șase sute douăzeci? îl întrebă Tey Eron.

— Cred că va fi cea mai potrivită!

Polarizatorul făcu să dispară lumina cea albastră. Un fascicul enorm de raze portocalii țîșni din „Tellur" și începu să măture din nou întunericul. Deodată lumina căzu asupra unei construcții cu totul neobișnuite. Era astronava necunoscută. Pornită de pe o stea pierdută undeva în Univers, se afla acum doar la o distanță de cîțiva kilometri.

Această întîlnire făcea cinste atît astronauților pămînteni cît și celor străini. La o asemenea depărtare, dimensiunile rachetei cu greu puteau fi stabilite. Deodată, din acea bizară astronavă porni spre zenit un fascicul gros de raze portocalii, a căror lungime de undă corespundea cu aceea a luminii emise de „Tellur". Razele apărură, apoi dispărură și din nou luminară bezna, rămî-

nînd imobile şi îndreptate vertical spre constelaţiile încă necunoscute din marginea Căii Lactee.

Mutt Ang îşi frecă cu mîna fruntea, aşa cum obişnuia în clipele cînd era cufundat în elucidarea unei probleme.

— E probabil un semnal... opină Tey Eron nehotărît.

— Fără îndoială, îl aprobă comandantul. L-aş interpreta astfel: „Coloana luminoasă pe care o ţinem nemişcată înseamnă «Staţi pe loc, ne vom apropia de voi»". Să încercăm să le răspundem!

Pămîntenii îşi stinseră proiectorul, mutară filtrul pe unda de patru sute treizeci şi apoi îndreptară raze albastre spre pupa astronavei lor. Stîlpul de lumină portocalie înălţat de cealaltă astronavă dispăru imediat.

Oamenii aşteptau cu răsuflarea tăiată desfăşurarea evenimentelor.

Racheta străină semăna foarte mult cu un mosor cu două conuri suprapuse. Baza unuia dintre ele, pare-se a celui din faţă, era acoperită cu o cupolă; baza conului din spate părea scobită într-un fel de pîlnie, deschisă spre spaţiul cosmic. În jurul părţii centrale a astronavei se distingea difuz un inel gros, cu un profil nedefinit. Prin inel se zărea conturul cilindrului ce unea cele două conuri. Deodată inelul se micşoră, nu se mai văzu nimic prin el, şi prinse a se învîrti în jurul părţii centrale, ca roata unei turbine. Corpul rachetei începu să crească pe ecrane; în trei-patru secunde el acoperi tot cîmpul de vizibilitate. Pămîntenii au înţeles că în faţa lor se afla un vehicul cosmic mai mare decît „Tellur".

Mutt Ang prinse a da cîteva ordine scurte:

— Afra, Yas şi Kary, să mergem în sala de ecluzare! Vom ieşi împreună din astronavă! Tey să rămînă la postul său! Să fie stins proiectorul mare! Să se aprindă lumina la babord!

Astronavigatorii îşi îmbrăcară în mare grabă costumele uşoare de scafandri, folosite cu prilejul coborîrilor pe planete străine şi al explorării spaţiului sideral.

Comandantul îi cercetă pe membrii echipajului, controlă cum îi funcţionează scafandrul şi puse în funcţiune pompele. Acestea refulară rapid în interiorul astronavei tot aerul din sasul[1] ecluzei. Imediat ce indicatorul de rarefiere atinse linia de culoare verde, Mutt Ang în-

[1] Compartimentul ecluzei. (n.t.)

toarse una după alta trei manete de comandă. Inauzibil, ca tot ce se întîmplă în vidul cosmic, lunecară lateral plăcile de oţel şi stratul izolator, se dădu de o parte placa rotundă a sabordului [1], iar tijele cu acţionare hidraulică ridicară radierul [2] ecluzei. Cei patru astronauţi se aflau pe o platformă rotundă şi îngrădită, înălţată la patru metri deasupra prorei lui „Tellur".

*
* *

Ciudata astronavă necunoscută, scăldată de lumini albastre, era în realitate complet albă. Ea n-avea, ca „Tellur", o platoşă metalică lucioasă, care să reflecte diferitele radiaţii ale Cosmosului, ci o suprafaţă mată, de un alb ca acela al zăpezii de munte. Doar inelul central continua să răspîndească o slabă lucoare albăstrie.

Corpul uriaş al navei se apropia în mod vizibil.

Aflate în spaţiul sideral, departe de orice cîmp magnetic, cele două rachete sufereau o simţitoare atracţie reciprocă.

„Tellur" declanşa de la babord gigantice tampoane de acostare, de forma unor tuburi telescopice cu arcuri.

Capetele acestor tampoane erau prevăzute cu un fel de perne, confecţionate dintr-o masă plastică elastică şi acoperite cu un strat de protecţie, pentru cazul cînd obiectul cosmic de care s-ar fi atins nava ar fi fost alcătuit din antimaterie [3]. Botul boltit al rachetei străine avea o tăietură ce-l făcea să semene cu o gură rînjitoare.

---

[1] O deschidere în peretele lateral al navei. (n.t.)

[2] Pardoseala. (n.t.)

[3] ANTIMATERIA — adică materia ai cărei atomi sînt alcătuiţi din protoni cu sarcină negativă (antiprotoni) şi din electroni cu sarcină pozitivă (pozitroni). Contactul antimateriei cu materia noastră „normală" trebuie să ducă la dezagregarea totală a celor două feluri de substanţe şi la degajarea unei cantităţi enorme de energie. De aceea se susţine de obicei că în Galaxia noastră nu pot exista corpuri cereşti alcătuite din antimaterie (nefiind exclus ca alte galaxii să fie alcătuite doar din antimaterie). Un alt punct de vedere susţine dualitatea de formare a substanţelor: în Calea Lactee este posibilă nu numai existenţa antimateriei, ci şi coexistenţa dintre ea şi materia „normală" (în anumite sisteme stelare) (n.a.) Aşadar, aşa-zisa „antimaterie" este şi ea tot o formă a materiei, dar organizată altfel, din punct de vedere al structurii atomice. (n.r.)

Din gîtlejul negru ieşi o platformă împrejmuită cu nişte bare subţiri şi dese. Printre ele, observară mişcîndu-se ceva alburiu. Cei trei tovarăşi ai Afrei o auziră oftînd dezamăgită. Cinci siluete de o paloare cadaverică şi neobişnuit de late apărură pe pasarela astronavei. Deşi ca înălţime aduceau oarecum cu oamenii de pe Pămînt, acele făpturi erau totuşi cu mult mai masive, iar spinările lor arcuite aveau parcă un fel de creste. În loc de căşti rotunde şi străvezii, pe umerii lor se afla ceva asemănător unei uriaşe scoici de calcar, cu convexitatea spre spate ; în faţă se vedeau distribuiţi în evantai un rînd de spini mari, ca o vizieră întunecată prin care răzbăteau sticliri negre.

Fiinţa ce apăruse cea dintîi pe paserela navei necunoscute făcu o mişcare bruscă : se convinseră imediat că străinii aveau două mîini şi două picioare. Nava albă se întoarse cu prova spre bordul astronavei terestre şi declanşă în faţa ei o armonică lungă de peste douăzeci de metri, făcută dintr-un metal roşu.

Urmă o uşoară ciocnire, şi cele două rachete se apropiară una de alta. La capetele tampoanelor nu izbucni însă fulgerul orbitor al unei catastrofe nucleare : aşadar, materialele din care erau construite cele două nave erau de aceeaşi natură.

Cei care se găseau pe pasarela de observaţie a lui „Tellur“ auziră la telefoanele lor rîsul încet şi mulţumit al comandantului lor şi schimbară între ei priviri nedumerite.

— Ţin să vă consolez pe toţi, şi în primul rînd pe Afra, le spuse Mutt Ang. Imaginaţi-vă numai cum ne văd ei pe noi ! Nişte păpuşi făcute din băşici, cu membre articulate şi căpăţîni rotunde şi... pe trei sferturi goale !

Afra rîse cu poftă.

— Totul constă în conţinutul scafandrilor, iar ceea ce se vede pe dinafară n-are nici o importanţă !

— Au tot atîtea picioare şi mîini ca şi noi..., comentă Kary.

Deodată însă, în jurul carcasei pe care nava străină o scosese pînă la „Tellur“, se ivi o husă pliantă, care, înfăşurîndu-se, se întinse ca o mînecă goală spre racheta terestră. Fiinţa ce stătea în faţa celorlalte pe pasarelă şi în care Mutt Ang bănui pe comandantul egal în grad

cu el, începu a gesticula într-un mod expresiv, apropiindu-şi de piept mîinile şi îndreptîndu-le către „Tellur". Oamenii nu se lăsară mult aşteptaţi şi declanşară din carena [1] rachetei tubul-galeriei folosit pentru comunicaţia între navele aflate în spaţiul cosmic. Tubul comunicant al lui „Tellur" era rotund în secţiune, iar cel al astronavei albe — eliptic pe verticală.

Tehnicienii pămînteni confecţionară imediat dintr-un lemn moale un cadru de trecere. În gerul sideral, lemnul îşi schimbă într-o clipă structura moleculară şi deveni mai rezistent decît oţelul. În acest timp, din bordul navei străine a ieşit un corp cubic, dintr-un metal roşu, a cărui faţă întunecată servea drept ecran. Două siluete albe se aplecară asupra acestui cub, apoi se ridicară şi se dădură înapoi. Ochii pămîntenilor văzură atunci pe ecran o fiinţă asemănătoare omului. Partea superioară a trupului ei se dilata şi se strîngea în mod ritmic. Mici săgeţi opalescente se repezeau înăuntrul figurii, apoi zburau în afară.

— Este cît se poate de simplu — respiră ! strigă Afra. Ei vor încerca probabil să ne arate ce respiră, ce compoziţie are atmosfera lor. Tare aş vrea să ştiu cum vor izbuti s-o facă !

Ca şi cum ar fi răspuns acestei întrebări, modelul care respirase pe ecran dispăru şi, în locul său, apăru o altă imagine. Era un punct negru încercuit de un nouraş cenuşiu. Fără îndoială era nucleul unui atom, împrejmuit de orbitele subţiri ale unor puncte luminiscente — electronii. Mutt Ang simţi un nod în gît. Nu putea rosti nici o vorbă. Pe ecran apărură apoi patru figuri : două în centru, una deasupra celeilalte, legate cu o linie albă groasă ; celelalte două — lateral, legate prin săgeţi negre.

Oamenii de pe Pămînt numărau emoţionaţi electronii : cel de jos reprezenta pesemne elementul de bază al oceanului : un electron în jurul unui nucleu — hidrogenul. Cel de sus, elementul principal al atmosferei şi al respiraţiei : nouă electroni în jurul unui nucleu — fluorul !

— Priviţi, priviţi ! strigă Afra Devi. E fluorul !...

— Număraţi, o întrerupse comandantul, în stînga — şase electroni : carbonul, în dreapta — şapte : azotul. Iată

[1] Carenă (prin analogie cu o navă marină) = partea de jos a astronavei. (n.t.)

că totul a devenit clar. Transmiteți să se pregătească un tabel asemănător cu elementele atmosferei noastre și cu acelea ale schimbului de substanțe — totul va fi la fel, numai că, în locul fluorului, noi avem oxigenul, cu cei opt electroni ai lui. Ce păcat, vai ce păcat!

Cînd pămîntenii își prezentară și ei tabelul, observară că silueta cea albă, aflată în față pe pasarela astronavei necunoscute, tresări și-și apropie mîna de „scoica" scafandrului, cu un gest ușor de înțeles pentru oamenii terestri... Era vădit că aceleași sentimente, doar mai puternice, îl cuprinseseră pe astronautul străin. Acesta se aplecă apoi peste parapetul pasarelei și descrise cu mîna o mișcare bruscă, tăind parcă ceva în spațiu. Viziera în formă de spini se înclină amenințător spre „Tellur", care se găsea cu cîțiva metri mai jos de nava cea albă. Comandantul ciudatelor siluete își ridică brațele, apoi și le duse în jos, ținîndu-le puțin depărtate, de parcă ar fi vrut să arate două planuri paralele.

Mutt Ang repetă mișcarea. Atunci comandantul rachetei străine își înălță o mînă, salută în tăcere, se întoarse și, urmat de restul echipajului său, se făcu nevăzut în gîtlejul întunecos al navei.

— Să mergem și noi! spuse Mutt Ang, apăsînd pîrghia de coborîre.

Afra n-apucase nici măcar o clipă să contemple splendida strălucire a constelațiilor din întunecata genune siderală, priveliște care-i prilejuia întotdeauna o negrăită încîntare.

Sabordul fu închis, și în sala de ecluzare se aprinse lumina. Începu să se audă șuieratul ușor al pompelor — primul indiciu că aerul ajunsese la densitatea lui terestră.

De îndată ce-și scoaseră căștile, Yas Tin îl întrebă pe Mutt Ang:

— Întîi vom construi despărțiturile și apoi vom uni galeriile, nu-i așa?

— Da. Tocmai aceasta a vrut să spună și comandantul astronavei străine. Ce păcat! Pe planeta lor, gazul vieții este fluorul, o otravă mortală pentru noi! Iar oxigenul nostru este tot atît de toxic pentru ei. Multe dintre materiile noastre, vopsele și metale, ce sînt rezistente într-o atmosferă cu oxigen, pot fi atacate de atingerea respirației lor. În loc de apă, la ei există acidul fluorhidric, care dizolvă ușor și descompune majoritatea

mineralelor pe bază de silicaţi şi, ca atare, distruge sticla noastră. Iată de ce noi vom fi nevoiţi să construim un cloazon transparent, un perete care să reziste la acţiunea fluorului, iar ei să ridice unul dintr-un material care nu se descompune sub influenţa oxigenului. Dar să mergem, trebuie să ne grăbim ! Vom discuta totul în timp ce va fi construită despărţitura.

Peste pardoseala de un albastru mat a camerei de stingere, care separa încăperile de locuit de motoarele lui „Tellur", a fost amenajat un adevărat laborator chimic. Din materiale pregătite încă de pe Pământ a fost turnată o placă groasă, transparentă, cu proprietăţi plastice ; acum ea era cimentată prin covoare termice. Obstacolul neprevăzut făcea imposibilă comunicarea directă a oamenilor de pe Pământ cu cei veniţi din alt colţ al Galaxiei.

Nava acestora din urmă nu dădea nici un semn de viaţă, deşi era cercetată necontenit prin ecranele de observaţie.

În biblioteca lui „Tellur" se desfăşura o activitate febrilă. Toţi membrii echipajului lucrau la alegerea stereofilmelor şi a însemnărilor fotomagnetice despre Pământ, la selectarea diferitelor reproduceri după cele mai de seamă opere de artă. Erau pregătite de zor diagramele şi schiţele funcţiilor matematice, imaginile reţelelor cristaline ale celor mai răspîndite substanţe din scoarţa terestră, din alte planete şi din Soare. Un mare stereoecran era pus la punct, iar într-o husă rezistentă la fluor era fixat un sonorizator care să transmită exact şi perfect vocea umană.

În scurtul timp al meselor şi odihnei, discuţiile se duceau mai ales în legătură cu neobişnuita atmosferă a planetei de unde porniseră astronavigatorii străini.

Circuitul elementelor chimice cu ajutorul energiei furnizate de razele solare (care asigură menţinerea vieţii şi acumularea forţei necesare luptei împotriva entropiei [1]) trebuia să urmeze şi pe acea planetă schema generală a transformărilor desfăşurate pe Pământ. Gazul activ liber [2] — fie el oxigen, fluor sau orice alt gaz — se

[1] Adică împotriva risipirii energiei. (n.a.)

[2] Un gaz activ liber este un gaz care are proprietatea să se combine cu alte corpuri, dar care se găseşte liber, adică necombinat. (n.t.)

poate acumula într-o atmosferă numai datorită acțiunii vitale a plantelor. Viața animală, inclusiv aceea a omului, folosește oxigenul sau fluorul, combinîndu-l cu carbonul — elementul de bază, din care sînt alcătuite atît corpurile plantelor, cît și ale animalelor.

Pe planeta străinilor trebuia să existe un ocean de acid fluorhidric. Pe Pămînt, plantele descompun apa prin intermediul razelor venite de la Soarele nostru; tot astfel, acolo vegetalele descompun acidul fluorhidric, acumulînd hidrofluorocarburi și eliminînd fluorul liber, care, împreună cu azotul, este respirat de oameni și de animale. Cu acest prilej, plantele captează energia produsă prin arderea în fluor a hidrocarburilor.

Un asemenea schimb de substanțe produce o energie o dată și jumătate mai mare decît cea de pe Pămînt, la baza căreia se află combinațiile oxigenului. În aceste condiții, nu este de mirare că s-a putut dezvolta o gîndire superioară. Din punct de vedere dialectic însă, o mai intensă activitate a fluorului (în comparație cu oxigenul) necesită și o mai puternică radiație a soarelui respectiv.

Pentru ca, în procesul fotosintezei vegetale, energia soarelui lor să poată descompune molecula acidului fluorhidric, e nevoie nu de raze galbene-verzi, ca acelea necesare apei, ci de radiația unor cuante mult mai puternice, și anume de raze albastre sau violete. E posibil, deci, că astrul luminos al străinilor să fie o stea albastră, cu o temperatură foarte ridicată.

— E o contradicție! se amestecă în discuție Tey Eron, care revenise din atelier. Acidul fluorhidric se transformă ușor în gaz.

— Da, la plus douăzeci de grade, răspunse Kary, cercetînd o agendă.

— Și la cît îngheață?

— La minus optzeci.

— Prin urmare, planeta lor trebuie să fie rece, ceea ce nu se prea potrivește cu astrul albastru fierbinte.

— De ce? ripostă Yas Tin. Ea este poate situată la o mare depărtare de soarele ei. Sau poate că oceanele i se găsesc în zonele temperate sau polare... Sau...

— Probabil că există încă multe asemenea „sau", îl întrerupse Mutt Ang. Orice am spune însă, astronava venită de pe planeta fluorică se găsește ascunsă în fața noastră și, în curînd, vom afla și alte amănunte privi-

toare la viaţa lor. Pentru moment, mai important este să înţelegem altceva : faptul că fluorul este în Univers un element foarte rar. Deşi ultimele cercetări au mutat fluorul, în ceea ce priveşte gradul de răspîndire, de la al patruzecilea loc la al optsprezecelea, totuşi oxigenul nostru ocupă în Cosmos, în ceea ce priveşte cantitatea atomilor, al treilea loc venind după hidrogen şi heliu, şi înaintea azotului, şi a carbonului. După un alt sistem de calcul, fluorul ar fi de vreo două sute de mii de ori mai rar decît oxigenul, ceea ce ar însemna doar un singur lucru : în Cosmos sînt foarte puţine corpuri cereşti bogate în fluor, iar planetele cu atmosferă fluorică, adică acelea cu o îndelungată viaţă vegetală, care să le fi îmbogăţit văzduhul cu fluor liber, ar fi şi mai puţine. Acestea ar constitui doar excepţii.

— Acum înţeleg gestul de desperare al comandantului astronavei albe, făcu îngîndurată Afra Devi. Ei caută făpturi asemănătoare lor. Iată de ce le-a fost atît de mare decepţia.

— De aici mai rezultă că ei întreprind de mult această căutare şi că s-au întîlnit şi cu alte fiinţe raţionale, că au dat şi de alte vieţi...

— ...Iar acestea, adăuga Afra, erau dintre cele obişnuite, de tipul nostru, vieţi în care predomină oxigenul.

— Dar pot exista şi alte tipuri de atmosferă, ripostă Tey Eron. Mai pot fi, de pildă, unele clorice, altele sulfurice sau sulfhidrice.

— Asemenea atmosfere nu sînt prielnice unei vieţi superioare, protestă Afra. Ele dau, toate, în procesul schimbului de substanţe, de trei ori, ba chiar de zece ori mai puţină energie decît oxigenul, puternicul şi vitalul nostru oxigen terestru !

— Dar nu şi cea sulfurică, mormăi Yas Tin. O astfel de atmosferă trebuie să procure aceeaşi energie ca şi una pe bază de oxigen.

— Te referi probabil la un văzduh de anhidridă sulfurică şi la un ocean de pucioasă lichidă ? întrebă Mutt Ang.

Inginerul dădu afirmativ din cap.

— Dar în acest caz, spuse cu amărăciune Afra, sulful înlocuieşte nu oxigenul, ci hidrogenul Pămîntului nostru, adică elementul cosmic cel mai obişnuit. Există foarte puţine probabilităţi ca sulful, atît de rar în Univers, să

poată fi un înlocuitor frecvent al hidrogenului. Este limpede că o atmosferă de acest tip constituie un fenomen mai rar chiar decît una fluorică.

— Şi poate fi întîlnită doar la planete extrem de calde, răspunse Tey, răsfoindu-şi agenda. Oceanul de pucioasă poate fi lichid numai de la peste plus o sută şi pînă la patru sute de grade.

— Mi se pare că Afra are dreptate ! interveni comandantul. Toate aceste ipotetice atmosfere reprezintă o raritate prea mare în comparaţie cu aerul nostru standard, compus din elementele cele mai răspîndite din lume. Şi aceasta, de altfel, nu-i întîmplător.

— Da, nu-i întîmplător ! spuse Yas Tin, dar există destule cazuri excepţionale în neţărmuritul Cosmos. Să luăm, de exemplu, însuşi Pămîntul nostru „standard". Atît pe el cît şi pe vecinii săi — Luna, Marte, Venus — se află mult aluminiu, care în general este foarte rar în Univers.

— Şi totuşi, ca să găseşti o repetare a acestor cazuri neobişnuite în infinitele spaţii siderale, ţi-ar trebui zeci, ba sute de mii de ani, observă mohorît Mutt Ang. Fie de-ai goni chiar cu astronave pulsative ! Aşa că, dacă ei sînt de mult în căutarea unei planete asemănătoare, atunci îi înţeleg foarte bine !

— Ce minunat e faptul că în compoziţia atmosferei noastre intră cele mai obişnuite elemente ale Universului, spuse Afra, şi că astfel ne aşteaptă întîlniri cu o mare mulţime de planete similare Terrei !

— Da, îi răspunse zîmbind Tey, iar pentru început ne-am întîlnit cu una care nici pe departe nu-i seamănă...

Afra era gata să izbucnească şi să obiecteze, cînd apăru chimistul navei, raportînd că scutul transparent este pregătit.

— Vom putea intra în cosmonava lor, aşa cum sîntem, în costumele noastre cosmice ? întrebă Yas Tin.

— Desigur, şi ei vor proceda la fel, răspunse comandantul. Cred că vom avea mai multe schimburi de vizite, deocamdată însă, pentru primele legături de prietenie, voi începe cu prezentarea.

Astronauţii fixară peretele transparent la capătul coridorului lor, iar siluetele albe ale străinilor făcură acelaşi lucru în partea lor. Apoi pămîntenii şi străinii

se întîlniră afară în vid, ajutîndu-şi unii altora să fixeze panourile exterioare ale galeriilor.

O atingere mîngîietoare a mînecii sau a umărului unui scafandru — gest gingaş de prietenie — a fost înţeleasă deopotrivă de toţi.

Parcă împungînd cu coarnele ce le zimţuiau coiful de forma unei scoici, străinii încercau să zărească prin căştile fumurii feţele astronauţilor cu care s-au întîlnit. Dacă însă chipurile acestora din urmă puteau fi văzute destul de clar, feţele ascunse de viziera spinoasă a „scoicilor" rămîneau pentru ochii pămîntenilor învăluite de întuneric. Doar infailibilul instinct omenesc le spunea că din întunericul acela îi urmăresc ochi plini de atenţie, de încordare şi bunăvoinţă...

Fiind invitaţi prin semne să intre în „Tellur", astronauţii cei albi răspunseră tot cu ajutorul unor gesturi că resping această propunere. Unul dintre ei şi-a atins scafandrul cu mîinile, apoi, brusc, de parcă ar fi aruncat ceva, şi-a azvîrlit braţele în lături.

— Se tem pentru scafandrul lor în atmosfera de oxigen, ghici Tey.

— Ei doresc, ca şi noi, să începem întîlnirea în galerie, conchise comandantul.

*
* *

Astronavele — una albă ca zăpada, cealaltă lucie ca o oglindă de metal — alcătuiau acum un corp comun, aflat în repaus şi parcă suspendat în nemărginitul Cosmos. „Tellur" puse în funcţie radiatoare puternice şi pămîntenii — îmbrăcaţi în salopete albastre, din lînă artificială, mulate pe corp — putură intra în galeria tubulară care făcea legătura între rachete.

În partea opusă a coridorului se aprinse o lumină albăstruie ca slăvile ce mîngîie înaltele culmi terestre. Pereţii transparenţi care-l despărţeau în două păreau a fi de acvamarin sau dintr-o apă de mare solidificată.

Liniştea ce se aşternuse era tulburată doar de respiraţia accelerată a pămîntenilor emoţionaţi.

Tey Eron atinse fără să vrea umărul Afrei şi simţi tremurul tinerei femei. Ajutorul de comandant cuprinse

din spate umerii biologului. Clipa mult așteptată se apropia.

Deodată, la capătul galeriei, apăru un grup de opt străini... Oare erau într-adevăr străini ? Pămîntenii nu-și credeau ochilor ; în adîncul sufletului, fiecare se așteptase la ceva extraordinar, la un spectacol nemaivăzut. Marea asemănare dintre ei și „ceilalți" li se părea de-a dreptul fantastică. Uimirea lor însă nu dură decît cîteva clipe. Pe măsură ce se uitau mai bine, pămîntenii observau la astronauții necunoscuți tot mai multe deosebiri...

Lumina albastră se stinse și în culoarul de dincolo se aprinse o lumină albă terestră. Pereții străvezii își pierdură culoarea verde și deveniră albi, aproape că nu se mai vedea nimic prin ei. Și totuși îndărătul acestor bariere se aflau oameni. Astronauților lui „Tellur" nici nu le venea să creadă că acei oameni atît de asemănători lor respiră un gaz extrem de toxic și se scaldă în mări fluorhidrice !

Corpurile străinilor erau proporționate și aveau înălțimea medie a pămîntenilor. Culoarea pielii le era ciudată : cenușie ca fonta, cu luciu argintiu și tainice reflexe purpurii, cum este cărămida bine arsă și șlefuită sau hematitul. Pielea locuitorilor de pe planeta fluorică aducea foarte mult mai ales cu culoarea acestui mineral.

Părul le era des, de culoare neagră, bătînd în albăstrui. Dar particularitatea cea mai extraordinară a feței o constituiau ochii lor foarte mari și prelungi. Tăietura acestora era oblică și pornită spre tîmple, astfel încît colțurile ochilor veneau mult mai sus decît la pămînteni. Sclerotica lor avea luminile turcoazei și părea neproporțional de prelungă față de irisul negru și de pupile.

Sprîncenele, corbii și drepte, aproape îmbinate la rădăcina nasului, se uneau sus pe tîmple cu părul, astfel încît formau un mare unghi obtuz. Părul de deasupra frunții înalte cobora chiar de la mijlocul ei în linii armonioase, simetrice cu sprîncenele, spre urechi.

De aceea, fruntea avea forma unui romb orizontal, alungit. Nasul scurt, ieșit ușor în relief, avea ca și la pămînteni nările îndreptate în jos. Prin gura mică, cu buze viorii, se zăreau dinți frumoși, de culoarea cerului senin.

Partea superioară a feței părea foarte lată. Sub nivelul ochilor, chipul li se îngusta mult spre bărbie, avînd un contur oarecum unghiular. Forma urechilor nu putu fi stabilită, deoarece acestea erau acoperite de un fel de bantă aurie, purtată de străini pe creștetul capului și lăsată pînă peste tîmple, spre gît.

Printre necunoscuți se aflau atît femei, cît și bărbați. Femeile puteau fi deosebite după gîturile zvelte, după trăsăturile rotunjite ale feței și după părul mai bogat, deși tuns tot scurt. Bărbații erau mai înalți, mai vînjoși, aveau bărbii mai late și în general se distingeau prin acele trăsături care deosebesc și pe Pămînt cele două sexe.

Afrei i se păru că oamenii planetei fluorice au la mînă numai patru degete, e drept bine proporționate ca și la pămînteni, dar parcă lipsite de articulații : ele se îndoiau cu ușurință și nu formau proeminențe unghiulare.

Picioarele nu puteau fi distinse : tălpile li se înfundau în covorul moale ce acoperea pardoseala. Cît privește îmbrăcămintea, ei purtau haine de un roșu aproape cărămiziu.

Cu cît pămîntenii îi cercetau mai îndelung pe străini, cu atît mai puțin curioasă li se părea înfățișarea acestora, ba chiar, mai mult, frumusețea lor exotică, cu totul inedită, devenea tot mai evidentă. Un farmec irezistibil se revărsa din ochii lor mari, înțelepți și prietenoși, care priveau cu blîndețe spre pămînteni.

— Ce ochi minunați ! nu se mai putu stăpîni Afra să remarce. Și ai noștri sînt frumoși, dar ai lor sînt fără seamăn !

— De ce oare or fi atît de mari ? întrebă în șoaptă Tey.

— Cu cît sînt mai mari, cu atît ochii au mai multe elemente de retină și pot reține din mediul înconjurător un mai mare număr de detalii.

Tey dădu din cap în semn că a înțeles.

Un astronaut străin înaintă și făcu un gest de invitație. Imediat lumina terestră se stinse în partea galeriei ridicate de oamenii planetei fluorice.

— Vai ! exclamă mîhnit Mutt Ang. Nu prevăzusem !

— Am făcut-o eu, zise calm Kary, stingînd lumina obişnuită şi aprinzînd două becuri puternice cu filtre de patru sute treizeci [1].

— Arătăm ca nişte cadavre, spuse Taina. Ce înfăţişare neplăcută avem la o asemenea lumină!

— Nu fiţi îngrijoraţi, îi consolă Mutt Ang. Spectrul de optimă vizibilitate al noilor noştri prieteni înclină mult spre violet sau poate chiar spre ultraviolet. Aceasta înseamnă că ei sînt în stare să perceapă culori mult mai calde şi mai bogate în nuanţe decît acelea pe care le putem vedea noi, dar firește nu-mi pot da seama exact de acest fenomen.

*
* *

Pămîntenii luară cîteva fotografii ; apoi, printr-o mică ecluză, trimiseră străinilor un megafon ambalat, care funcţiona pe bază de cristale de osmiu. Astronauţii veniţi de pe planeta fluorică primiră megafonul şi-l fixară pe un trepied. Kary îndreptă spre o antenă în formă de cupă un fascicul subţire de radiounde.

În atmosfera fluorică a celeilalte astronave răsunară muzica şi graiul de pe Pămînt. În acelaşi fel a fost transmis şi aparatul pentru analiza aerului, ceea ce a permis să se stabilească ce temperatură, presiune şi compoziţie avea „văzduhul" necunoscutei planete. După cum era şi de aşteptat, temperatura din interiorul astronavei albe era mai scăzută decît în cea terestră, netrecînd de şapte grade ; presiunea atmosferică era mai mare, iar forţa gravitaţiei aproape aceeaşi.

— Cred că ei sînt totuşi mai calzi, după cum şi noi avem o temperatură mai ridicată decît aceea obişnuită de douăzeci de grade din jurul nostru. Mă gîndesc că organismul lor trebuie să aibă vreo paisprezece grade de-ale noastre.

La rîndul lor, făpturile străine trimiseră prin mica ecluză două lădiţe cu pereţi reticulari, în care se aflau cîteva aparate a căror destinaţie era greu de ghicit. Dintr-o lădiţă răsunară la un moment dat vuiete inter-

[1] Filtrul de 430 este un filtru care lasă să treacă prin el numai raze luminoase cu o lungime de undă de 430 de milimicroni, adică lumina albastră-vie. (n.a.)

mitente, plăcute, de tonalităţi înalte, ce se pierdeau parcă în depărtare [1]. Astronauţii lui „Tellur" înţeleseră că, în comparaţie cu ei, „ceilalţi" percepeau sunete mult mai acute. Astfel, în cazul că ar fi auzit o gamă de frecvenţe aproape egală cu a pămîntenilor, ei n-ar fi putut intercepta o bună parte a notelor joase din muzica şi graiul acestora.

De peretele transparent se apropiară un bărbat şi o femeie. Ei îşi scoaseră calmi hainele cărămizii, se luară de mînă şi rămaseră nemişcaţi ca nişte stane de piatră. Apoi începură a se întoarce încet, dînd în felul acesta posibilitatea să li se studieze corpul, care, mai mult încă decît faţa, li se asemăna cu acela al pămîntenilor. Proporţionalitatea armonică pe care o vădeau trupurile oamenilor de pe planeta fluorică întrunea toate condiţiile noţiunii terestre de frumos.

Capetele li se înălţau superb pe gîturile zvelte ; bărbatul avea umeri laţi de om al muncii şi al luptei, iar femeia coapse largi, de mamă a unei fiinţe înzestrate cu raţiune ; întreaga lor înfăţişare exprima pe deplin forţa intelectuală.

Apoi, cînd cei doi s-au retras, schiţînd gestul de invitaţie cunoscut mai dinainte, iar lumina galbenă terestră s-a stins, astronauţii lui „Tellur" n-au mai şovăit.

La rugămintea comandantului, Tey Eron şi Afra Devi se luară la rîndul lor de mînă şi veniră înaintea cloazonului transparent. În ciuda nepămîntenei lumini care dădea trupurilor goale luciul rece a marmurei albastre, frumuseţea acestora era atît de elocventă, încît toţi tovarăşii lor rămaseră entuziasmaţi. De altfel, solii planetei fluorice nu păreau mai puţin impresionaţi : deşi galeria lor se afla în umbră, ei puteau fi totuşi văzuţi cum se uită mereu unii la alţii şi-şi fac gesturi scurte, neînţelese.

Afra şi Tey stăteau mîndri, cuprinşi de acel avînt nervos, ivit în clipele în care trebuie să rezolvi probleme grele şi riscante. Cînd, în cele din urmă, străinii terminară filmarea şi aprinseră din nou lumina, echipajul lui „Tellur" izbucni în aplauze. Tinerii, intimidaţi, fugiră să se îmbrace.

[1] „Se pierdeau parcă în depărtare". Vrea să sugereze faptul că acele sunete atingeau uneori tonuri atît de înalte încît nu mai puteau fi auzite de pămînteni. (n.a.)

— Acum, zise Taina, nu mai am nici o îndoială că și ei iubesc, că și ei știu ce este adevărata, marea și minunata dragoste omenească... de vreme ce bărbații și femeile lor sînt pe atîta de frumoși pe cît am văzut că sînt de înțelepți !

— Așa e, Taina, o aprobă Mutt Ang, iar lucrul acesta ne bucură și mai mult, fiindcă astfel o să ne înțelegem mai bine. Dar priviți-l pe Kary ! Vezi, Kary, să nu te îndrăgostești de fata de pe planeta fluorică. Ar fi pentru tine o catastrofă !

Tînărul astronavigator tresări și-și întoarse privirile ațintite pe ființele rachetei albe.

— Află că ar putea să mi se întîmple ! surîse el cu tristețe. Și ar putea să mi se întîmple în ciuda deosebirii dintre trupurile noastre, în pofida înspăimîntătoarei distanțe dintre planetele noastre. În aceste clipe am priceput întreaga măreție și forță a iubirii omenești !

Și Kary continuă s-o contemple pe femeia străină ce-i zîmbea cu simpatie.

Deodată ființele din jurul ei apropiară de peretele transparent un ecran verde, și pe el începură a se mișca niște figurine. Acestea mergeau într-o procesiune, urcînd o pantă abruptă și purtînd în spate poveri grele. Ajunsă pe culme, fiecare figurină își arunca sarcina și se prăbușea sleită. Aducînd cu un film de desene animate, imaginile prezentate voiau parcă să sugereze ideea de oboseală și pe aceea de odihnă. Abia atunci își dădură seama și pămîntenii cît de mult îi istoviseră îndelungata așteptare și primele impresii ale întîlnirii. Locuitorii planetei fluorice, care probabil, bănuind că vor da în Cosmos peste alte ființe gînditoare, se pregătiseră în acest scop, luînd, de pildă, filme pentru „conversații".

Echipajul lui „Tellur", deși nu prevăzuse acest eveniment, găsi totuși imediat o soluție. De cloazonul străveziu fu apropiat un ecran pe care puteau fi făcute schițe, iar Yas Tin, pictorul astronavei terestre, prinse a desena la repezeală serii de imagini. La început, el prezentă tot niște omuleți obosiți, iar apoi desenă o mutrișoară mare, cu o expresie atît de întrebătoare, încît străinii porniră a-și face semne ca atunci cînd în fața lor apăruseră Tey Eron și Afra Devi. După aceea pictorul descrise un glob pămîntesc și mișcarea lui de revoluție în jurul Soarelui ; împărți apoi orbita în douăzeci și patru de părți, și

înnegri o jumătate din suprafaţa delimitată de ele. În scurt timp, străinii răspunseră cu o schemă asemănătoare. De o parte şi de alta, fură puse apoi în funcţiune metronoame, care ajutară să se stabilească durata micilor diviziuni ale timpului, iar pe urmă să se calculeze diviziunile mari. În modul acesta astronauţii aflară că planeta fluorică se roteşte în jurul axei sale în aproximativ 14 ore terestre, şi că înconjoară Soarele ei albastru în nouă sute de zile. Cît priveşte pauza pentru odihnă, pe care o propuseseră străinii ea era de 5 ore terestre.

Oamenii părăsiră galeria tubulară sub impresia ultimelor evenimente, şi parcă tot nu le venea să creadă ceea ce văzuseră. Luminile din culoarele de legătură şi din afara astronavelor fură stinse. Cele două rachete, cufundate în întuneric, rămaseră inerte, una lîngă alta, ca şi cînd tot ce era viu în ele ar fi pierit, ar fi îngheţat în gerul fantastic din hăurile de beznă ale spaţiilor.

În interiorul astronavelor însă, viaţa — clocotitoare, setoasă de cunoaştere şi de acţiune — îşi urma cursul. Mintea omenească, mereu născocitoare, căuta noi modalităţi de a comunica fraţilor născuţi pe o planetă îndepărtată ceva din cunoştinţele acumulate în răstimp de multe milenii şi la baza cărora au stat imense eforturi, greutăţi, primejdii şi suferinţe. Să transmită acele cunoştinţe care l-au eliberat pe om — mai întîi din strînsoarea năprasnicelor stihii, apoi de sub jugul sălbaticilor orînduiri sociale, de spectrul bolilor şi al bătrîneţii timpurii — şi care i-au dat posibilitatea să se avînte în Cosmos.

A doua întîlnire în galerie începu prin prezentarea hărţilor astrale. Pămîntenilor le era cu totul necunoscută configuraţia constelaţiilor pe lîngă care trecea drumul astronavei albe, şi acelaşi lucru se putea spune şi despre locuitorii planetei fluorice cu privire la itinerarul lui „Tellur". (Locul exact unde se afla astrul albastru avea să fie stabilit de astronomi abia după întoarcerea pe Pămînt. Ei aveau să constate că acel astru era situat într-un mic nor stelar al Căii Lactee, lîngă Tau Ophiuchus.) Drumul astronavei străine mergea spre un grup de stele aflat la nordul lui Ophiuchus şi se

întretăia cu traiectoria lui „Tellur" în locul unde acesta atinsese limitele sudice ale constelației Hercules.

La un moment dat, străinii aduseră în culoarul lor un cadru de înălțimea unui om, alcătuit din plăci metalice roșii, dispuse în mod paralel, ca niște gratii. În dosul cadrului porni să se învîrtească ceva, și deodată plăcile se puseră în mișcare, se rotiră în jurul axei lor și parcă dispărură. În locul lor se ivi un mare spațiu, în care începură să se învîrtească orbitoare globuri albastre — sateliții planetei fluorice. Treptat, pe acest ciudat ecran fu văzută însăși planeta, parcă venind tot mai aproape, de la mari depărtări.

Ecuatorul ei era încins cu o lată centură albastră de ceață deasă. Polii și regiunile învecinate sclipeau în lumini roz-cenușii, iar printre aceste zone se vedeau brîuri acoperite de albul imaculat pe care-l avea și fuzelajul cosmonavei străine. Aici, prin atmosfera mai puțin saturată de aburi, se ghiceau contururile diafane ale mărilor, ale continentelor și munților, brăzdați de neregulate fîșii verticale.

Planeta aceea era mai mare decît Pămîntul. Rotația ei rapidă stîrnea în juru-i un puternic cîmp electric. De-a lungul ecuatorului, o aureolă viorie își tremura limbile prelungi, care se pierdeau în bezna spațiilor.

Pămîntenii stăteau de cîteva ore cu răsuflarea tăiată în fața peretelui transparent și urmăreau dispozitivul ingenios care continua să prezinte cu un realism zguduitor aspecte de pe planeta fluorică. Oamenii au văzut talazurile liliachii ale oceanului fluorhidric scăldînd nisipurile negre de pe maluri, stîncile roșii și coastele repezi ale culmilor cu creste roase, sinelii. Cu cît te apropiai mai mult de cei doi poli, văzduhul devenea tot mai albastru. Munții erau acolo în formă de cupole, de valuri, de tăpșane cu scînteieri opalescente. Văile adînci ale masivilor polari, îndreptate spre zona mărilor meridionale, erau învăluite de o umbră oțelie. Deasupra marilor golfuri pluteau irizate văluri de nori. Gigantice edificii durate din metal roșu și piatră verde însoțeau țărmurile mărilor și, în șiruri lungi, nesfîrșite, se îndreptau spre poli, de-a lungul văilor. Aceste titanice aglome-

rări de construcţii, ce puteau fi observate de la mari altitudini, erau despărţite de fîşii late de vegetaţie deasă, cu frunzişul ca peruzeaua, sau de culmile teşite ale munţilor, care păreau a filtra prin ei lumina, ca nestematele. Căciulile rotunde ale gheţarilor polari, formaţi din acid fluorhidric, scînteiau ca tot atîtea safire.

Ultramarinul, albastrul, azuriul, şi violaceul puteau fi văzute pretutindeni.

Însuşi aerul parcă era pătruns de o lucoare albăstruie, aidoma unei slabe descărcări electrice într-un tub cu gaze rarefiate. Lumea planetei străine apărea pămîntenilor rece şi nepăsătoare ca o viziune într-un cristal: pură, depărtată şi ireală. O lume în care nu se simţea căldura şi mîngîietoarea diversitate a terestrelor culori roşii, portocalii şi galbene.

Şiraguri de oraşe se zăreau în ambele emisfere ale planetei, în regiunile corespunzătoare zonelor polare şi temperate ale Pămîntului. Către ecuator, munţii deveneau tot mai ascuţiţi şi mai întunecoşi. Piscuri colţuroase se înălţau de-a dreptul din marea a cărei oglindă era tulburată de aburi. Coastele lanţurilor muntoase se răsfirau în sensul latitudinii, mărginind regiunile tropicale. Acolo se învîrtejeau mase compacte de vapori sinilii: din pricina căldurii venite de la Soarele albastru, acidul fluorhidric, evaporîndu-se repede, încărca atmosfera de colosale fronturi de nori, care porneau spre zonele temperate, se condensau şi reveneau în zona ecuatorială, într-o revărsare de cascade. Stăvilare uriaşe ţineau piept tumultului acestor torente, le captau în tuneluri şi canale, pentru a le folosi ca izvor de energie în uzinele planetei.

Străluceau orbitor tărîmuri acoperite cu uriaşe cristale de cuarţ; de bună-seamă că în apele mărilor fluorhidrice siliciul juca oarecum rolul sării din mările terestre. Clădirile oraşelor se vedeau tot mai aproape. Contururile lor se profilau net în lumina rece, vineţie a cerului. Oriunde priveai, toate suprafeţele locuite ale planetei — cu excepţia regiunii ecuatoriale, ascunsă sub un zăbranic albastru de aburi şi care rămînea un semn de întrebare — purtau amprenta muncii şi a gîndirii creatoare omeneşti. Pe acea planetă fuseseră săvîrşite mai multe transformări decît pe Pămînt, unde mai ră-

măseseră vaste suprafețe de păduri, de ruine antice și exploatări părăsite [1].

Rodul activității depuse de miliarde de oameni în decurs de nenumărate generații se înălța mai sus decît munții, acoperea întreaga față a planetei fluorice.

Viața domnea, de asemenea, atît cuprinsurile zbuciumate ale mărilor, cît și atmosfera densă pe care o străbăteau puternicele raze ale Soarelui albastru și sarcini electrice de valori extraordinare.

Pămîntenii contemplau aceste priveliști, iar gîndul le zbura la planeta lor natală. Ei o vedeau cu totul altfel de cum și-o reprezentau strămoșii lor îndepărtați. Dacă pentru aceștia imaginea Pămîntului era legată de locul în care s-au născut și au trăit : de vreo cîmpie întinsă, de vreun codru sihlui, de cîte un munte cu cleanțuri pleșuve, de cine știe ce țărmuri însorite. În închipuirea astronauților lui „Tellur" apărea întregul glob terestru, cu toată varietatea lui de zone. În această imagine se contopeau și minunate stepe argintii, răscolite de vînt, și bătrîne păduri de brazi și de cedri, de mesteceni albi, de palmieri întraripați și ecualipți gigantici. Îi încîntau și țărmurile pierdute în ceață ale ținuturilor nordice, cu stînci acoperite de mușchi, și albul recifelor de corali pe fondul siniliu al mărilor tropicale. Splendide erau crestele maiestuoase, inaccesibile, ale munților, pe care omătul scînteia orbitor, stranie era ceața diafană, tremurătoare și iluzorie, de deasupra pustiilor. Și parcă vedeau aievea mărețele fluvii ce curgeau domoale, rîurile ce goneau printre stînci și peste praguri ca adevărate herghelii de cai înspumați. Își mai aminteau de belșugul culorilor, de varietatea florilor,

[1] Pămîntenii — care s-au avîntat în Cosmos și au descoperit noi planete cu oxigen și condiții optime de viață — nu mai aveau nevoie să lucreze tot uscatul globului pămîntesc. De aceea multe suprafețe erau transformate în parcuri sau monumente naturale, mai erau păstrate cîmpii, păduri și chiar pustiuri, pentru a reda naturii terestre varietatea care-i fusese răpită.

Dimpotrivă, „oamenii fluorici" — fiind izolați pe planeta lor ca într-o închisoare, deoarece în spațiile siderale apropiate nu exista vreun corp ceresc similar — aveau nevoie de tot cuprinsul uscatului, care, din nefericire pentru ei, devenea și mai neîndestulător, din pricina toridelor zone ecuatoriale, unde se evapora oceanul fluorhidric. (n.a.)

de cerul cu albăstrimile lui terestre şi cu norii săi atît de asemănători unor păsări albe, de zilele dogorîte de arşiţă şi de acelea mohorîte, ploioase, de continua schimbare a anotimpurilor anului. Şi printre toate aceste bogăţii ale naturii, o şi mai mare diversitate de oameni : cu frumuseţi, aspiraţii, speranţe şi visuri, cu bucurii şi necazuri, cu lacrimi şi tristeţi !

Noi, pămîntenii, făpturi ale unui văzduh încărcat cu oxigen, care poate fi întîlnit în Cosmos de sute de mii de ori mai lesne, am găsit şi vom mai găsi încă multe condiţii prielnice vieţii, vom descoperi, vom întîlni şi ne vom uni cu semenii noştri — oamenii altor planete. Dar ei ? Născuţi într-o atmosferă fluorică atît de neobişnuită, cu albuminele şi oasele lor fluorice, cu sîngele lor format din globule albastre, care absord fluorul, cum globulele noastre roşii absord oxigenul, ei ce-or să facă ?

Aceşti inşi sînt constrînşi să rămînă pe planeta lor. Şi desigur că de mult tot caută ei alte fiinţe aidoma lor sau măcar alte planete cu o atmosferă fluorică. Dar cum să găsească în beznele siderale asemenea rarisime excepţii, cum să ajungă pînă la ele înfruntînd miile de ani-lumină ? Dezamăgirea pe care ei o încercaseră în momentul întîlnirii cu oamenii care respiră oxigen era de înţeles.

În locul fantasticelor privelişti, ciudatul aparat din galeria străinilor aduse acum înaintea pămîntenilor imaginea unor construcţii titanice. Zidurile înclinate spre interior aminteau arhitectura clădirilor tibetane. Nicăieri nu se zăreau unghiuri drepte şi planuri orizontale — formele se arcuiau armonios, trecînd de la planul vertical la cel orizontal prin nişte întorsături elicoidale sau în formă de spirală.

În depărtare se ivi ceva al cărui contur semăna cu un oval răsucit. Cînd imaginea se apropie şi deveni mai clară, se putu vedea că partea de jos a ovalului era un drum lat, care urca în volută şi dispărea în intrarea colosală a unui edificiu de întinderea unui oraş. Deasupra acestui portal se aflau mari semne albastre, chenăruite în roşu şi care aduceau cu suprafaţa unei ape domoale peste care a pornit să sufle o dulce adiere.

Şi iată uriaşa intrare tot mai aproape. În interiorul ei se deschidea o sală enormă, slab luminată, cu pereţii luminescenţi ca fluoritul.

*
* *

Deodată, cînd nimeni nu se aştepta, imaginea dispăru. Pămîntenii, care se pregătiseră să vadă ceva cu totul neobişnuit, rămaseră buimăciţi : în partea cealaltă a galeriei se aprinse obişnuita lumină albastră ; ecranul cu gratii, făcut dintr-un metal roşu, se strînse, lunecă lateral, iar în locul său se arătară din nou astronauţii străini. De astă dată, ei se mişcau foarte repede, vădit agitaţi.

În momentul acela, pe ecranul astronavei albe apăru un şir de vederi. Ele prinseră a se succeda atît de iute, încît privitorii abia reuşeau să distingă imaginile.

Undeva, în străfundurile Cosmosului, zbura o altă rachetă, tot atît de albă ca şi aceea de lîngă „Tellur". Se vedea strălucitorul ei inel central cum se roteşte risipind departe vîrteju-i de raze. Deodată inelul rămase nemişcat şi, din spaţiul sideral, unde se oprise în vecinătatea unei stele pitice albastre, racheta începu să emită unde. Acestea înaintară vertiginos, pînă ce dădură de astronava de lîngă „Tellur". Oamenii de pe planeta fluorică interceptară mesajul, care pe ecranul pămîntenilor apărea sub forma unei linii punctate.

Din pieptul lui Mutt Ang izbucni un oftat atît de greu, încît toţi îşi priviră comandantul nedumeriţi.

— Da ! Ne vor părăsi curînd. Undeva foarte departe se află o altă astronavă albă. Nu ştiu în ce mod izbutesc ei să se înţeleagă... Nu-mi pot da seama ce puteri au pus ei în joc pentru a reuşi să transmită comunicări la distanţele incomensurabile care despart cele două rachete. Cea de-a doua pare-se că a suferit o avarie. Apelul ei a ajuns pînă la străinii de lîngă noi, sau, mai bine spus, pînă la prietenii noştri !

— Poate că nu-i vorba de vreo avarie, ci de descoperirea unui lucru foarte important ! îşi dădu părerea Taina.

— N-ar fi exclus. Oricum ar sta însă lucrurile, ei tot ne vor părăsi. Trebuie să ne zorim la maximum, dacă vrem să fotografiem şi să însemnăm cît mai multe date.

Principalul îl constituie hărţile lor, traseul pe care l-au străbătut, întîlnirile pe care le-au avut... Sînt convins că ei au mai dat peste oameni ca noi, deprinşi să respire într-o atmosferă cu oxigen.

Din discuţiile purtate cu astronauţii veniţi din sistemul Soarelui albastru s-a stabilit că într-adevăr ei nu vor mai putea zăbovi decît cel mult douăzeci şi patru de ore terestre. De aceea, pămîntenii, stimulaţi cu medicamente speciale, depuneau eforturi imense ca să nu se lase mai prejos de locuitorii planetei fluorice, a căror energie părea inepuizabilă.

Erau fotografiate textele şi fotografiile cărţilor ştiinţifice, erau înregistrate sunetele limbii străine. Membrii celor două expediţii făceau schimb de colecţii de minerale, de ape şi gaze, închise spre păstrare în lăzi străvezii, chemorezistente ; chimiştii încercau să înţeleagă semnificaţia simbolurilor care exprimau structura substanţelor organice şi anorganice. Istovită, Afra completa diagramele proceselor fiziologice, reproducea schemele şi formulele genetice, studia stadiile embriologice ale dezvoltării organismului uman în condiţiile planetei fluorice. Nesfîrşitele lanţuri moleculare ale albuminelor rezistente la fluor erau extraondinar de asemănătoare cu acelea ale albuminelor noastre : aveau aceleaşi filtre de energie, aceleaşi zăgazuri pe care materia le-a ridicat împotriva entropiei [1].

Au trecut 20 de ore. În galerie apărură Tey şi Kary. Frînţi de oboseală, ei aduceau „celorlalţi" un maldăr de hărţi astrale, care reprezentau întregul drum parcurs de racheta terestră pînă la locul întîlnirii.

Echipajul astronavei albe se grăbea tot mai mult. Benzile fotomagnetice ale maşinilor de memorare terestre înregistrau poziţia stelelor necunoscute, însemnate pe hărţi cu ajutorul unor semne bizare. Pămîntenii consemnau datele astrofizice ivite în calea celor două rachete albe ; toate acestea aveau să le descifreze mai tîrziu, cu ajutorul unor tabele explicative pe care le primiseră de la prietenii lor cosmici.

[1] Din punct de vedere fizic, organismul viu este un fel de filtru sau un fel de baraj, care fie că opreşte, fie că frînează entropia (adică degradarea sau dispersarea energiei). (n.a.)

La un moment dat se petrecu ceva care-i făcu pe oamenii Terrei să izbucnească în strigăte de bucurie. La început, lîngă o stea de pe ecran, apoi lîngă o a doua, o a treia, a patra și a cincea, apărură cerculețe în interiorul cărora se roteau planete.

Iată acum prezentată schematic nu o singură astronavă, ci o întreagă flotă de rachete. De sub fuzelajul lor apărură platforme în care puteau fi văzute ființe îmbrăcate în scafandri și care, fără îndoială, erau oameni. Semnul atomului cu 8 electroni — oxigenul — încununa toate aceste imagini, dar astronavele de pe schemă erau legate numai de două planete : una situată în apropierea unui mare soare roșu, iar alta care se învîrtea în jurul unei stele aurii de clasa spectrală F. După cît se pare, pe celelalte trei planete, viața, deși se dezvolta datorită oxigenului, nu ajunsese totuși la acel grad înalt care să fi permis locuitorilor să-și ia zborul în Cosmos. Și de fapt era posibil că pe acei corpi cerești nici să nu fi apucat încă să apară făpturi raționale.

Pămîntenii nu reușiră să constate acest lucru, dar aveau la îndemînă date prețioase privitoare la căile ce duceau spre aceste lumi locuite, aflate la sute de parseci de locul în care se întîlniseră cele două rachete.

*
* *

Sosise timpul ca astronauții să-și ia rămas bun unii de la alții.

Echipajele celor două astronave se aliniară de-o parte și alta a peretelui transparent. Pămîntenii și oamenii planetei fluorice — al căror nume era greu de reprodus în graiul celor dintîi — stăteau față în față pentru ultima oară. Ei își zîmbeau, își făceau gesturi amicale, în care se putea citi regretul despărțirii, iar privirile ochilor inteligenți și plini de luare-aminte, încercau parcă să fixeze în memorie emoționanta clipă.

Astronauții lui „Tellur" fură cuprinși de un puternic sentiment de singurătate. Chiar plecarea de pe planeta lor natală și gîndul că vor reveni abia după șapte secole nu li se părea o pierdere atît de dureroasă și ireparabilă. Pă-

mîntenii nu puteau să se împace cu ideea că vor mai trece doar cîteva minute și acești oameni frumoși, buni și atît de ciudați se vor topi pentru totdeauna în beznele Cosmosului, în căutarea altor făpturi ce trăiesc în medii asemănătoare.

Poate că abia acum au înțeles astronauții în întregime, cu întreaga-le ființă, că în toate strădaniile, căutările și visurile lor esențialul este omul. Pentru orice civilizație, pentru oricare stea, pentru întreaga Galaxie și pentru Universul cel infinit, principalul este omul, rațiunea, simțămintele, frumusețea, forța și viața lui !

Dăinuirea, dezvoltarea și fericirea omului — iată fundamentala problemă a vremilor viitoare după victoria asupra Inimii Șarpelui, după nebunească, inconștienta și dăunătoarea irosire a energiei vitale în societățile umane inferior organizate.

Omul reprezintă unica forță în Cosmos capabilă să acționeze inteligent, să învingă cele mai dificile obstacole și să săvîrșească o multilaterală și utilă transformare a lumii, adică să întroneze frumusețea unei existențe raționale și grandioase, plină de puternice și nobile simțăminte.

Comandantul străinilor făcu un semn. Tînăra care întruchipase frumusețea femeilor de pe planeta fluorică se îndreptă în grabă spre locul unde se afla Afra. Își desfăcu larg brațele și se lipi de peretele străveziu, de parcă ar fi dorit s-o îmbrățișeze pe minunata femeie a Pămîntului. Afra, fără să-și dea seama că lacrimile i se prelingeau pe obraji, se repezi și ea cu brațele desfăcute spre cloazonul despărțitor și rămase asemenea unei păsări captive zbătîndu-se îndărătul unui geam. Dar lumina din culoarul străinilor se stinse, iar geamul ce se întunecă era aidoma străfundurilor unei ape în care parcă s-ar fi scufundat toate năzuințele pămîntenilor.

Mutt Ang ceru să se aprindă lumina terestră ; în coridorul celorlalți însă nu mai era nimeni.

— Grupul pentru lucrări exterioare să îmbrace costumele de scafandri ! ordonă comandantul lui „Tellur", tulburînd tăcerea apăsătoare ce se lăsase. Va trebui să desfacem legăturile dintre astronave. Mecancii — la mașini ! Astronavigatorul — la postul de comandă ! Toată lumea să fie pregătită pentru zbor !

Oamenii părăsiră galeria, luînd cu ei toate aparatele. Numai Afra, învăluită în razele palide venite pieziș de la un hublou deschis, înmărmurise, înghețată parcă de gerul spațiilor siderale.

— Afra, închidem ușa galeriei ! strigă Tey Eron de undeva din inima rachetei. Să urmărim cum își vor lua zborul !

Tînăra femeie, dusă pe gînduri, se trezi la realitate și strigînd : „Stai, Tey, așteaptă !“ alergă la comandant.

Uimit, Tey Eron rămase locului ; după cîteva clipe însă, Afra se înapoie în fugă, fiind însoțită de însuși Mutt Ang.

— Tey, un proiector în galerie ! Cheamă tehnicienii ! Fixează din nou ecranul.

Oamenii prinseră a se agita ca în timpul unei avarii. Fasciculul puternic de raze pătrunse în adîncul culoarului și începu să se aprindă și să se stingă regulat, asemenea undei locatorului de pe „Tellur“ cu prilejul întîlnirii astronavelor. Străinii își întrerupseră lucrul și apărură în galerie. Pămîntenii dădură drumul luminii albastre de „430“. Înfrigurată, Afra se aplecă asupra tablei de desen care transmitea pe ecran schițele făcute la repezeală. Dublele lanțuri în spirală ale mecanismelor ereditare prezentate de pămînteni trebuiau în ansamblu să coincidă cu acelea ale oamenilor de pe planeta fluorică.

Metabolismul [1] organismului omenesc, reprezentat de Afra sub formă de diagramă, se asemăna cu transformările energiei radiante solare obținute prin intermediul planetelor. Tînăra femeie privi spre astronauții străini, după care șterse atomul fluorului, cu cei nouă electroni ai lui, și în locul său puse oxigenul.

Oamenii de pe planeta fluorică rămaseră uluiți. Comandantul lor făcu cîțiva pași înainte, își lipi fața de peretele străveziu și începu să studieze cu ochii lui mari schițele făcute la repezeală de Afra. Apoi fără de veste, își strînse mîinile deasupra frunții și făcu o plecăciune adîncă în fața femeii pămîntene.

Înțelesese ideea ce se născuse în mintea Afrei chiar în ultimele clipe ale despărțirii. Ea se gîndise la modificarea îndrăzneață a proceselor chimice care puneau în funcție complexul organism uman. Acționînd asupra mecanismu-

[1] Metabolism — totalitatea proceselor, nutritive de asimilare și dezasimilare produse în organism. (n.r.)

lui eredității, metabolismul fluoric trebuie substituit cu cel pe bază de oxigen. Desigur, aveau să fie păstrate toate particularitățile, întreaga ereditate a oamenilor fluorici, dar organismele lor aveau să fie determinate să funcționeze pe un alt temei energetic.

Această titanică problemă putea ridica însă asemenea dificultăți, că pentru rezolvarea ei n-ar fi fost de ajuns nici chiar cele șapte secole ce-l mai despărțeau pe „Tellur" de Pămînt, răstimp în care știința va fi făcut totuși uriași pași înainte...

Dar cît de multe lucruri n-ar putea fi realizate prin eforturile comune ale celor două planete ! Mai cu seamă dacă li s-ar asocia și străduințele unor semeni din alte lumi... Omenirea fluorică n-ar mai rămîne atît de stingheră, atît de pierdută în hăurile siderale.

Cînd oamenii de pe diferite planete, stele și galaxii se vor afla, se vor cunoaște și vor instaura o uriașă umanitate cosmică, poate că locuitorii cu pielea sură ai lumii fluorice vor fi învins izolarea cauzată de structura deosebită a organismului lor.

Nu era, dar, întemeiată tristețea ce-i năpădea acum la despărțire ! În definitiv, în ciuda particularităților fizice și ale mediului lor de viață, cele două seminții umane se asemănau și se găseau pe aceeași treaptă de dezvoltare.

Privind în ochii mari și oblici al aceluia care comanda racheta albă, Afra avu impresia că citește în el toate aceste gînduri. Sau poate că nu era decît reflexul propriilor ei idei.

Dar pesemne că străinii aveau în forța rațiunii umane aceeași încredere pe care o manifestau și pămîntenii. Iată de ce chiar firava scînteie de speranță exprimată de Afra stîrnise în sufletele lor un asemenea ecou. Gesturile prietenești ale oamenilor de pe planeta fluorică nu mai semănau acum a semne de adio, ci făgăduiau clar noi întîlniri în viitor.

*
* *

Cele două rachete se depărtau lin, ferindu-se ca nu cumva puternicele lor motoare auxiliare să provoace neajunsuri expediției prietene. Astronava albă se învălui la

un moment dat într-o mantie de flăcări orbitoare. Cînd acestea se stinseră, înaintea pămîntenilor se căsca doar noaptea siderală.

„Tellur" porni încet, apoi intră în pulsația ce-i slujea drept pod peste genunile cosmice. Vîrîți în compartimentele lor de protecție, oamenii nu mai puteau vedea nici cum se scurtează lungimea de undă a cuantelor de lumină venite dinainte, nici cum aștrii îndepărtați devin tot mai albaștri, iar apoi aproape violeți. Într-un tîrziu, „Tellur" se cufundă în bezna spațiilor cosmice, după care înflorea și aștepta clocotitoarea, fremătătoarea viață a Pămîntului...

CUPRINS

Întîlnire deasupra Tuscarorei
Trad. de M. Spiridoneanu și G. Bocunescu 5

Lacul Duhurilor de Munte
trad. de Vl. Cogan 33

Olhoi — Horhoi
trad. de Vl. Cogan 53

Piscul de sub lună
trad. de Vl. Cogan 72

Cornul alb
trad. de Vl. Cogan 103

Atolul Fakaofo
trad. de Margareta Roman și D. Manu 129

Observatorul Nur-i-Deșt
trad. de Vl. Cogan 164

Limanul curcubeului
trad. de M. Spiridoneanu și G. Bocunescu 191

Umbra trecutului
trad. de M. Spiridoneanu și G. Bocunescu 209

Căutătorii de diamante
trad. de M. Spiridoneanu și G. Bocunescu 256

Iurta corbului
trad. de Igor Fetov 289

Corăbii astrale
trad. de Irina Popescu 342

Cor Serpentis
trad. de Igor Fetov și A. Rogoz 421

Redactor responsabil : VICTOR ZEDNIC
Tehnoredactor : MARIANA PUȘCAȘU

Dat la cules 27.11.1964. Bun de tipar 11.03.1965. Apărut 1965. Comanda nr. 6 888. Tiraj 35 120. Hîrtie tipar sul de 50 g/m², 540×840/16. Coli editoriale 27,87. Coli de tipar 31. A. T. 14 997. C. Z. pentru bibliotecile mici 85—96=R.

Tiparul executat sub comanda nr. 40 966 la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii", Piața Scînteii nr. 1, București — R.P.R.

Lei 11

EDITURA
TINERETULUI